4
1-B
6
34 K
43
4. — 1 B. 11

Marsilij Ficini florentini Platonica theologia de immortalitate animorum: accuratius nouiter impressa: & cum exemplaribus eiusdem authoris collata. Restitutis omnibus locis: que per incuriam ab iis: qui alias eam impressioni dedere: vel relicta: vel errata fuerunt. Additis recens omnibus: que notatu digna sunt: copiosissimo indice alphabetico: & aliis multis ad decorem totius voluminis facientibus: vt studioso lectori interlegendum patebit.

BIBLIOTECA NAZIONALE VITTORIO EMANUELE

M.D.XXV.

4 E. 17 (1524)

¶ Lucas Venetius canonicus Olchinensis: artium & legum professor
Reuerendissimo domino Hieronymo quirino Patriarche ve-
netiarum: Dalmatieq; primati felicitatem.

Marsilij Ficini Platonicam theologiam; quam impressorum incuria mendosam excusserat: a me autem recognitã tue dominationi muneri mitto reuerendissime dñe: q; tibi theologo eminentissimo cum propter summã religionem: ac vite innocentiam: tum ꝓpter liberalium artium doctrinam platonica maxime ꝙueniunt. In qua in pristinum candorem restituenda qd egerim: quantũ insudauerim: testis erit sapientia tua: que in primis eam pre manibus euoluet. Adieci insuper breuissimũ repertorium: in quo edendo ꝑ plures menses laborauj. Quod quidem quam faciat ad omnium antiquorũ dicta: quesita & notabilia in toto volumine recensenda: tuũ grauissimũ expostulo iudicium. Quidquid enim disputatum fuit ab antiquis de essentia diuina: de ideis: de diuina prouidentia: de anima mundi: de intelligentijs: de sperie celestibus: de paradiso: de quatuor elemẽtis: de purgatorio: de limbo: de inferno: de materia & forma: de generibus causarũ: de casu & fortuna: de fato: de motu: de infinito: de loco: vacuo & tempore: de mũdi eternitate: de anima intellectiua: de animabus brutorũ & vegetabiliũ: de genijs: de demonibus: de resurrectione: de miraculis: de insomnijs: de ꝓphetis: de religiõe: de omnibus veterũ sapientũ problematibus ad vnius oculi ictũ videre poteris: omniumq; philosophorum nomina: quotquot ab initio mundi fuerunt: cũ opinionũ varietate in propatulo habebis. Quid vero vtilitatis afferat hec aureus marsilius: ex hoc ipso datur intelligi: q; vir & grece & latine doctissimus: velut per campos elysios: ac florida prata decurrens primaria queq; archana ac reconcita ex scriptis mox sit: mercurij trismegistis: orphei: pythagore: orphei: hyppocratis: platonis: aristotelis: hesiodi: possidonij: Xenophontis: lucretij: ptolomei: plotini: porphirij: numenij: origenis: iamblici: auicenne: alganelis: plutarchi: auerrois: salomonis: Joannis euãgeliste: pauli apostoli: dionisij areopagite: augustini: thome: & recentiorũ theologorũ christianorũ excerpsit: declarauit: & omnibus eruditis familiaria reddidit. Libuit igitur omnia a me in marsilij platonicaꝫ theologiã edita: quantulacũq; sint: tuo theologo eximio: sanima eloquẽtia: summo cõsilio: acriq; iudicio predito nũcupare. Lege enim iurisdictionis litterarorũ venetorũ cõmorantium: vigilie dominationi tue inscribi decreuit: quã naturam finxisse credo ad iustitiã: temperantiam: prudentiã: animi fortitudinem: ad omnes denique virtutes excelsum deum vero optimum maximumq; perrime ad patriarchalis sedis culmen erexisse: quĩ omne datum optimum: & omne donum perfectum de sursum descendens a patre luminum: apud quem non est transmutatio: nec vicissitudinis obumbratio. Tu igitur antistes celeberrime marsilij theologiam a me castigatam: qua nihil doctius: nihil sublimius etas nostra vidit: liberali animo amplectere: mirabilium inquam cognitionẽ prestat: & quidem ad humanam felicitatem: que in speculatione substantiarum separatarum consistit: valde proficuam. Interim amplitudini tue: ad quam iure principatus omnia mea studia: in quibus. xx. annis Venetijs & Padue versatus fuj: merito diriguntur: multa in philosophia: & iure pontificio destinanda parabo. Vale.

Platonice theologie Repertoriū

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

Marsilij Ficini Platonicorum eminentissimi Platonice Theologie luculentissimum repertorium: per Lucaz panetiū canonicum Olehunensem artium z legum professorē: fm multiplicem alphabeti seriez nouiter edituz.

A

Acheron: stix: flegeton: cocytus: inferorū loca quid sint: z quomodo interpretentur: lib. 18. lra E char. 194.

Actionis ad cuiusq; naturalis pfectionez que z quot exigant: lib. primo lra G 1

Actuum opera eatenus incorrupta pmanent: quatenus nature vi seruantur: vt ipsa statua: que per naturalem lapidis: aut eris soliditatem diu constat: libro secundo litera L 14

Affectus inueteratus secundum hyppocratem z galenum priorem mutat corporis complexionem: z in suam naturam trahit: lib. 13. lra A infra 125

Affectus quatuor: qui quatuor secum hūmore: luculenter maro descripsit prim platonem: parrim mercurium trismegistum imitatus: lib. 18. lra L 194

Agens primū a reliquis egētibus in quo differat: lib. secūdo litera D 15

Albedo que est in pariete cuius corpis albi: quid proprie secundum platonē dicenda sit. lib. 12. litera O 2

Alexandro regi dormienti draco herbam monstrauit: qua Ptolemeum curaret grauiter vulneratuz: lib. 13. lra G 133

Alexander macedo cum audisset anaxarchum: z democritum mundos innumerabiles esse disputates: lacrymis me miserū exclamauit: q̄ ne vno q̄dē adhuc pacto sum: lib. 14. litera G 133

Alexander macedo inter regere z empedocles inter philosophos ranquaz oēs hēri optauerūt: lib. 14. litera D 133

Alexander aphrodisius: themistius: proculus z alij quid de animi immortalitate de mente aristotelis senserint: libro 15. littera G cum sequen. 141

Amicitie finis est vite communio: lib. 14. littera A 137

Angeli z si mundi corpora moueant: ipsi motis corporibus nullo modo mouent secus tamen de animabus intellectiuis lib. primo litera G 7

An dees esse: arq; esse multos quomodo aristotelis diuinorum .xj. probet: libro primo litera D 7

Angelorum ordinibus distinguendis dionysius areopagita: ternario: nouenario q; numero: interdum etiam septenario vtitur: libro primo litera D 7

Angelus nihil aliud est q̄z immobilis multitudo: lib. primo litera D 8

Angelus an merus actus existat: vt ex actu z potentia componat: li. 3. litera Y 23

Angeli sublimes secundum platonē quem gradū teneāt: lib. 10. lra G 85

Angelus cuncta dei opera z singula conspicit: z quonā modo angelus respicit: vt omnia videat: nūqd in corpora acie dirigat: vel ne: lib. 16. lra F cū seq. 165

Angelus nunquid per dei essentiā ola discernat: lib. 16. litera D 165

Animationales iter eternitatē z tēpus q; cōstituere sunt: libro primo litera L 6

Anime opus ē vitalē motū p̄bere: qui ipsa vita quedā est: lib. primo lra E 8

Animā ideo iudicamus corpore meliorez q̄n̄ summe bonitati propinquior est: libro secundo litera Y 11

Anime rationalis diffinitio que nā sit: lib. tertio litera F 26

Animam terre rationalem esse cur necessarium sit: lib. 4. litera B 38

Anime essentia cur immobilis esse dicat: libro. 5. litera G 40

Anima an ita a deo fiat: vt per angelum nā quā medū efficiatur: lib. 5. lra A 41

Alia abeūte corpus viuere desinit: ac dū corpori adest: nullum momentū cessat vite opa exercere corpus viuificando: lib. v. litera E 42

Anima sicut nō interit: nūqd tū deteriorē cōmutet essentiā: lib. 5. lra A 44

Anime nostre tria potissimum officia esse
vñr:z qd vnūq3q3 sit:lib.6.lra D 46
Anime ratio nalium differentie que sint:
libro.6.litera D 49
Anime virtus in corpore eadez ferme est:
qđ corguli virtus in lacte:vel vis ma/
gnetis i:a ferro:qđ inde trahit z suspen
ditur:lib.vi.litera B 5
Anima tota singulis ptibus simul adest:
quādo tota simul sentit in singulis:lib.
vi.litera B 56
Anime tota vis iudiciaria vna cū tota aie
ipsius substātia singulis mēbris est p/is
vt qđqđ vbiq3 sit: itati sine internucio
tota persentiat: tota ēt sibi compatiat:
z cetera:q ibi secunt:lib.7.lra D 57
Anime officia duo sunt.s.speculari z con/
sultare:lib.2.lra D 72
Anima an significationē voci per linguā
exhibeat.lib.x.litera G 89
Anime brutoz singulis i speciebus singu
lares artes exercent:vt laneam telam in
secta serritia:lineā aranee:hirundines fi/
gulinam:zc:lib.xi.lra L 101
Anime potentias in qbus cerebri ptibus
auerrois collocet:lib.xv.lra L 143
Anima sm aristotilē est actus corpis phy
sici:organici:potentia vitā habētis:siue
aia est p:incipiū viuēdi:sentiēdi:intelli
gendi:z secundum locum mouēdi:lib.
xv.litera L 150
Anime a corpore dissolutio cum sm ploti
nū malū sit:ad aiam nō ptinet:qm ipsa
se corpi nō miscet:z alia multa pulchra
de hoc:lib.xv.litera B 155
Anime defunctoz cur nō redeāt:z cur ēt
nō videāt:li.16.lra D cū plu.seq. 169
Animas rōnales diuinā prouidentiā mo/
dis quattuor imitari platonici sentiūt:
z alia que ibi secunt:li.xvi.lra D 170
Animā pythagorici z platonici ex qbus
misceant:lib.xvii.lra A 175
Aiaz sup tria potissimū cogitant.s.scientia:
vita: intelligentia:z qd vnaquaq3 sit:
lib.xvij.litera D 175
Aia in cōponenda cur timeus platonicus
pportionibus vtat:li.xvii.lra L 176
Aia in figurāda solent pythagorici mathe/
matricis tam figuris quaz numeris vti:
lib xvij.litera F 176
Animaz tres precipue spēs.s.diuine: deū
sequentes semp:aliqñ sequntes: primis pi
thagorici sapientiā assignant: secūdis opi
nionē rectā:tertijs opinionē ancipitez:
libro.xvij.litera L 177
Aia mūdi necessitas ideo di:qñ fatali eī
vtute ducit vniuersū:li.17.lra L 178
Anime trāsmigrationē ab hoie in bestias
iamblicus reprobauit: Do:phyrius ēt
circuitū infinituz:li.xvij.litera L 177
Aias eē ante corpa cur plato:sicut ēt xpīa
noz aliq opinatus ē:li.xvij.lra A 179
Animas hoium transire in bestias cur pla
to senserit:z alia multa ad hoc figmen/
ta:li.xvij.litera A 179
Aie vehiculū qd magi vocēt: z qd plato
z plotinus:z qd ēt zoroaster:cuz dicit:
ne fedes spiritum:neqz in profundum
exaugeas quod est planū:li.xviij.lra L
cum sequen. 184
Aie elemētoz:earūqz curr9 cur ad celestē
hitationē nō annitant:li.18.lra L 185
Aie sm plotinū q sint que curant suos:z
sepe publice vaticinijs:ceteriszq benefi
cys gñi hūano pstunt:li.18.lra A 186
Anime que ex letheā emerserūt aqua alti9
euolant:lib.xviij litera D 187
Aie purgate bz platonē:q diuinā pulchri
tudinē amauerūt:randē in ipsum diui
nū pelagus: diuiniqz ibi liquoris nō tā
tū bibūt:sed ēt in alios ex seipsis effun/
dunt:lib.18.litera G 187
Anime duplex felicitas sm plotinū z her
miā:z q vtraq3 sit:lib.18.lra B 190
Animabus nouē regiones orpheus distri
buit:z qd vnaq3 sit:li.18.lra D 194
Aius hūanus deus qdā:siue stella circūfu
sa nube:siue demon:nō incola terre:sed
hospes appellari oz:lib.10.lra D 84
Aius a se quō disgrediat:lib:o.x.lra E 88
Aiaz nulla sm platonē tartaro deputata
egredi pōt:z de ipsaz aiaz locis multa

pulchra:lib. 18.lra D cum seq. 194
Alialia multa i terra exiſtũt:q̃ ppriam hñt aiam a cõi aia terre diſtinctã:z alia multa de hoc: li.4.litera A 28
Animal nullum homine inſipientius eſt: ſi ea vis animi:que hoie ꝓcipua eſt:magis q̃z ſenſus:qui cõis eſt beſtijs:fallere tur:lib.6.litera F 47
Alialium quot ſpẽs eẽ vñr:lib.9.lra A 81
Appetitus omnis cauſe ſue poſſeſſiõe impletur:lib.10.litera L 90
Appollonius:theaneus:pythagoras:empedocles:z philolaus multa miracula fecere:lib.13.litera J infra 127
Appollonius theaneus ex vrbe roma: q̃ in egypto fiebant:ꝓſpiciebat;libro.18 litera K 185
Arabum aliq̃s non eſt audiendus fingẽs intellectum humanũ:quod in hac vita nequit in ſingulis:ſaltem in cunctis hominibus aſſeq:lib 14.litera G 131
Archelaus fuit ſocratis ꝓceptor: archelai anaxagoras:anaxagoꝛ anaximenes: anaximenis anaximãder:anaximadri thales:lib.11.litera B 102
Archymedes ſyracuſanus geometricis figuris intentus:tumultuoſum excidiũ pereũtis patrie: z innumerabilẽ ſup:a caput hoſtẽ nõ ſenſit:li.13.lra G 119
Archimedes ſyracuſanus eneũ celũ fecit: in quo oẽs ſeptẽ planetaꝝ motus veriſſime:vt i celo ꝓficiebant:z ipſa machia vt celũ voluebat:li.13.litera O 124
Archita tarẽtinus colũbã e ligno mathematica diſciplia fecit: libravit: inflauit ſpiritu:adeo vt volaret:li.13.lra O 114
Ars humana quid ſit: quid natura: quid artificium:quid nature opus:lib.4.lra D cum ſeq. 27
Ars z natura quidquid agunt:ex potẽtia quadam educunt in actum: ſicut ſculptor ex lapide ꝛc.li.v.litera G 41
Artiũ inter homines z beſtias triplex differentia:li.xi.litera E 102
Ariſtoteles ſm platonẽ ſine cõtroverſia cẽ fuit:hoium animos eſſe multos z ſempiternos:li.xv.litera F 141
Ars vulgaris nihil aliud eſt niſi rerum expertaꝝ:placitarũq̃ memoria vſu quodã corꝑis:atq̃ operationis adiuncto:lib. xy.litera D 113
Aſtrologi in alicuius geneſi iudicãda que proferant:lib.x.litera A 76
Auerroes hiſpanus pria:lingua arabs:ariſtotelis doctrine deditus: grece lingue ignarus:ariſtotelis libꝛos in linguã barbaram e greca peruerſos potiuſq̃ conuerſos legiſſe tradit:vt nõ mirum ſit:ſi in quibuſdã rebus reconditis breuiſſimi ſcriptoꝛis mẽs eum latuerit:li.xv. litera E 142
Auẽzoar albumaron medicus ſcribit ſe a medico nup defuncto p ſomniũ acceꝑiſſe optimũ oculo ſuo egrotãti remediũ: libro.xvi.litera L 169

B

Baſiliſci apud cyrenẽ oculoꝝ vapoꝛibꝰ hoies interficiũt:lib.13.lra F 117
Beatus eſt q̃ diuinis i deo ſaporibꝰ fruit: miſer ꝯo qui nuſq̃ diuinũ aliquẽ ſẽtit odoꝛẽ:minus vero beatus q̃ in illo paucioꝛibus fruit:z ſic viciſſim miſer:lib. xviij.litera G 195
Beatorũ gradus q̃o locentur:z ẽt dãnatorum: lib.xviij.lra J cum ſequẽ. 95
Bene ſe hz tunc q̃libet:qñ ſibi ipſi: atq̃ principio vnitũ eſt:purũq̃ manet:neq̃ rebꝰ ẽxterioꝛibꝰ cõmiſcet:li.2.lra M 9
Bene eſſe preſtãtius eſt q̃z ſimpliciter eẽ: lib.8.litera D 70
Beſtie nõnulle nomie catoblepe apud heſperos ethiopas reperiunt:q̃ ſolo aſpectu hoies interimũt:lib.xiij.lra F 117
Beſtie ſm platonẽ quẽadmodũ nequeũt a beſtia feliciter ſine hoie duci: ita neq̃ hoies ab hoie ſine deo:li.xiij.lra J 138
Beſtiaꝝ ois virtus eſt animẽ ſimul z coꝛpoꝛis:quoniã ſimul cũ eſſentia ex materia trahit:lib.xv.litera D 147
Bonitatez ſup nõ ẽ aliqd:li.ij.lra L 9
Bonitas:vnitas:veritas:ſup angelus ex platonis mẽte oĩum eſt principiũ:deus vnus:veruſq̃:z bonus:li.2.lra D 9
Bonitas diuina non eſt dicẽda malefica q̃ cõmitti peccata ꝑmittat: puniatq̃ commiſſa:li:14.litera J 141

Bonū pp oia:imo bonuz in oibus vbiq; volumus:tā libēter:tāq; iocūde:vt velumus isup nō posse nolle:li.1.lra K 9
Bonum latius est q; vita:qm̄ plurib⁹ cō uenit:li.2.litera R 12
Bonū ipsū plato i eplis deū patrē noiat: ipsum vero itelligibile deū filiū:plotin⁹ quoq; t deū de deo:t de luce lumē t rōnē verbūq; dei:li.xi.lra F cum seq.97
Bonū omnia simplr appetūt:eē vero nō simplr:sz bene eē oūtaxat:forme ēt si bene esse oino:neqz aut esse nō appetēt ex olimpiodoi sīa:t alia multa q ibi secūtur:li.xij.litera D 110
Bonū t vnū ꝟm platonē idē est t intelligitur:li.xij.litera K t seq. 110
Bonū hoīs in actione quadā cōsistit expedita:secuta:ꝓtinua:li.xiiij.lra B 135
Bonū ipsum:vt plotinus ait effuso splendore itellectū ꝓcreat:intellus quoq; dū explicat aium exprimit rōnalē: aia ipsa se ꝓpagana vitā efficit:formāq; corporeā:li.xvi.litera L 170
Bonū sēpiternū:malū ve ficut xp̄iani:an plato significauerit:li.xvij.lra B 179
Brachmane indi apud idos:apud psas magi:simulqz apud caldeos indi:t greci ex porphyrij sīa votis incubuerūt:: deūqz coluerūt:li.xiiij.lra D 138

C

Chaos antiquum mām primā prisci theologi vocauerūt:cui deus:vt timeus docet:formā tutē applicat:t alia multa pulchra ad hoc:li.x.litera I 89
Caldei t egiptij mathematici predictione futuroꝝ pollebant:li.xij.litera A 125
Canis morsu qui rabie cōcitat: nōnūq; ēt in ipsa furoris incursione iminēte in insaniā afaduertūt: t isomnys terrent horrēdis:aduersus fantasiā reclamant: sepissime se somniare dicentes: libro.9. litera F 79
Causa quelibet suum aliquem in rez ordine ꝓducit effectū:li.2.litera S xj
Cā pticularis quēadmodū pticulari effectui adest:ita vlis vli:li.2.lra D 12
Causa ꝓprie deus vocat:qui solus rē quālibet efficit totā:neqz cogit aut alterius auxilio indigere:aut aliunde materiaz mutuare:li.2.litera M 14
Causa prima vehementius agit i quouis effectu q; reliquē cāe:t alia multa pulchra que secuntur:li.ij.litera D 14
Cā ois p formā agit:t q; to āplior cā est tāto p āpliorē formā agit:li.y.lra M 15
Celi corpea substātialisq; forma sīa auerrois t aristotelis mā caret:li.1.lra A 4
Celū a quo ꝓcipio moueat:an.s.a deo:vt alio:li.4.lra B cum plu seq. 29.30
Celi mouēdi motus pulchro exemplo declarat:li.4.litera L 32
Celum stare nequit:qm̄ eius aia quiescere nequit:neqz tū locū sibi naturalē relinquere vult:li.4.litera F 33
Celum sublime formas corpoꝝ reliquoꝝ vel actu:vel activa virtute complectit: li.x.litera F 82
Celi primi ordinē deus obtinet:vicē seqntiū corpoꝝ medie tenēt mētes:locū māe infime infimus intellus:li.x.lra S 82
Celi plage quot sint ꝟm platonicos t christianos:li.xvij.litera B 187
Circulus est figura:a cuius centro ad circūferentiā oēs linee in rectū ducte sunt equales:li.xj.litera D 105
Complexio temperatissima ex qbus significetur:li.x.litera I 84
Compositio nihil aliud ē q; pluriū vnio: plura aūt nō vniunt nisi ab vno:li.vij. litera D 59
Cōplexio sana t nālis q nā fit:t alia multa de cōplexionibus:li.4.lra E 139
Cleombrotus cum sibi aie imortalitatez p suasisset:se hac vita alterius amore puauit:li.xiiij.litera D 140
Cornelius sacerdos iustissimus:vt aulus gelius scribit:patauij mēte motus fuit eo tpe quo cesar t pompeius in thessalia cōfligebāt:adeo vt t tēpus t ordinē t exitū pugne videret:li.13.lra D 119
Corpus ex platonis sīa ex materia quadā t quātitate ꝓstat:t alia multa ō hoc lib.primo litera E 1
Corpora prestantissima apud platonicos sunt celicolaz:demonūqz t hoium: li. primo litera B 6

Corporū naturalium conditiones q̄ sint: lib.v.litera A 36
Corporis cuiuslibet est certa ꝛ determinata natura:ac forma:sicut locus terminatus est:ꝛ certū tempus:ꝛ finita potentia:lib.6.litera D 52
Corpus nō pōt vere primoq; p se mobile ee:cū ipā ſm se totū id cōpetere neq̄at: q̄n eiusptes assequi id nō valent: vt se moueant:li.vi.litera B 52
Corpus humanum nūq d ea est dignitate donatuz:vt mentē ppetuā excipere hospitē mereat:li.x.litera G 84
Corpus aereū aliquod cui hoibus datuz non est:in quo terraz coleret:ꝛ liberius celestia specularet:li.xvj litera D 171
Corruptio ex materie infidijs puenit: li. viij.litera E 67
Creationē q̄ aristotiles vocaret in spēbus plato corruscationē cognominat: p quā expgefactus oculus rōnis spēbus mentis irradiat.li.xj.litera E 96

D

Definitiones rex vlēs ppetue sūt: vt hō ē aial rōnale: ppietates quoque speciez:q̄ ppie diffiniunt: sunt sempiterne:vt omne rationale pōt ratiocinari:li.xj.litera D 92
Demones malefici ſm hermiā hoies pro viribus ad inferiora detorquent:sed alij sunt custodes:q eos eligūt: alij āt quos ipſi hoies eligūt:li.xvij.lra D 186
Demones hoium:genijq; ſm plotinum egredientes animas ad cōem iudicem ducūt:ſz lata ſnia poxs demones abeūt malasq; violentus ꝛ malus demon trahit:bonas aūt deus tranquille pducit: li.18.litera D 186
Demones qdā ſz pculū ꝛ auicēnā rōales esse dicunt:li.18.litera D 193
Deus sicut primū in natura est: q agit in oia:ꝛ nihil patit:ita vltimū: qđ est materia corporalis:pati ab oibus opz:agere autē per se in aliud minime: libro ꝓmo litera D 1
Deuz nemo dicere audeat ex pluribus eē compositum:libro primo lra J 8
Deus est pspicacissima vitas: ꝛ verissima pspicacia:siue pspectio:lux seipsam videns:vita:intellectualis pspicacie:luminisq; fons: ꝛ cuius lumie dumtaxat mentis perspicacia pspicit: libro primo litera C 8
Deo esse atq; intelligere idem est oino:libro secundo litera A 16
Deus nō vt obrigit:ita existit ꝛ agit:ſz vt decuit:imo vt decet:aliogn nullus ordo reperiretur:libro scdo litera F 18
Deus sui iuris est maxime:vt nō mō q̄lis ipse suopte nā existit:talis velit:verū ēt quālr vult:talis oino sit:li.ij.lra J 19
Deus est actus purgil atq; ppetuus ex se: in se: ꝛ circa se penitus: ergo vt agit ꝛ vigilat:ita ꝑfus existit:li.ij.lra L 19
Deus ꝛ angelus si aliqd moueāt: atq; aia illis subijciat:ab illis vtiq; agitet: qūo igit a se mouetur: li.3.lra D infra 24
Dei solius proprium est ex nihilo aliquid facere:cū ex ordine operū causarū ordo inuestigat:libro qnto litera C 40
Dei operatio est perpetua quedam in seipsam conuersio:per quam seipso fruit:ꝛ gaudeat:contemplando vero suam videt potentiam:hanc intuens quecūq; potest discernit:li.ix.litera C 80
Deus esset tyrānus iniquus:si ipse māda ret nobis ea aggrediēda:que nunquaz possumus implere:li.13.lra R 125
Deū qdem esse negat nemo:esse vero ipz dei nō certa quadā specie determinatur essendi:per quam fiat esse tale: vel tale libro decimoquinto lra R 145
Deus pater ſz timeum locrensez qūo formas generet:lib.xv.lra G 146
Deus ex snia platonis est ipsa iustitia: nihilq; illi iusto simili°:nihil ꝓra iniusto dissimilius esse pt:li.18.lra D infra 192
Diagoras:vicarchus:epicurus: lucreti°: ſz impij preceterie fuerit: cogebant tñ interdū nō nihil religiōibus assentiri: libro.14.lra F 138
Didimus alexandrinus:teste hieronymo a pueritia excecatus ebibit dialeticam: physicam:theologiam preceteris: ꝛ qđ mirum est:geometra mirabilis euasit: libro.13.litera R 125

Dimensio nihil aliud est ꝺ materie ipius extensio.li.primo litera F 3
Diogenes cinicus nudus:glacie niuemq; hyemes:estate ardentes calcabat arenas: atq; interim ridebat: t vocabatur: polemon acad: micus rabidissimos canu; morsus dum sentiret:ne expalluit qdē: anaxarchus abderites philosophus a nicreonte cipri tiranno iussus est in saxu; concauū cōnici:ferreisq; maleis cedi: At ipse penam corporis negligēs inquit:tunde: tunde anaxarchi vasculū: q; anaxarchū nō terres:t alia multa ad hoc:li.xiij.litera D 118
Diuinum intelligibile secundum proculū ipsummet est appellādum. Intellectus autē purus suiipsius atq; in seipso. Intellect⁹ animalis alio modo:t alia multa de hoc:li.xv.litera D 146
Domū infamem athenis fuisse iuuior plinius scribit:athenodoriq; tharsensem philosophum causam comperisse:libro xvij.litera R 180

E

Excogitatio actus est anime:libro.16. litera G 174
Egypty:vt tradit mercurius: deorum statuas tales construebant: vt loquerent t irent:li.13.litera O 114
Effectui conditio hec innata sunt:vt aliū dependeat:li.primo litera F 3
Effectus nullus vltra suam causam se extendere potest:li.x.litera F 91
Electio ipsa quodāmodo animi opus est: t alia multa de electione:li.ij.lra G 5
Electio hominis nihil aliud est q; actio quedam sequens humanam speciem:sicut rationis discursio:li.9.lra C 75
Elementa quoniam ex fluitante materia constant:seq; mutuo semper inficiunt: nullum ex se ordinem obseruarent:nisi a lege celestis mot⁹ ordinatissima regerentur:li.primo litera D 7
Elementorū media corpora videlicet quatuor spere partis incorruptibilia:t partim corruptibilia sunt:li.ix.lra I 81
Elementorum propter qualitates saspie non prouocat partum:neq; phātasmata noxia pellit:Zaphirus cohibet sudorem:confert ad gratiam:sinaragdus extinguit libidinem:amethistus ebrietatem sedat:li.x.litera G 87
Elementa t plante quid quid agūt necessaria quadaz nāe sue operanē affectiōe: que vna dumtaxat existit:li. decimo octauo litera D 181
Eunuchus quidā ex plutarchū egrotans tanē iā mortuus a medicis fuit relict⁹ t breui tēpore in seipsum postea reduct⁹ dicebat se mortuū fuisse:t in corpe itez restitutuz:t alia multa de eo: li.decimo tertio litera R 111
Enigma pithagoricū a Xenocrate vsurpatum:animā esse numerū se mouentem: quo soluatur:li.3.litera G 24
Epimenides cretēsis annos quinquaginta dormiuit:pithagoras latuit annis.x. zoroaster vero viginti:socrates: vt scribit plato:a solis ortu vsq; ad solem alterū orientem imobilis hisdem vestigijs t ore:atq; oculis in eundē locū directis cogitabūdus:t abstractus a corpore stabat:li.xij.litera G 119
Esse anime nihil aliud est q; viuere: li.v. litera I 39
Esse est primū ocium effectuū: reliq vero nihil aliud sunt q; quedā ipsius esse determinatiōes t ꝓpetates:li.2.lra B 14
Esse t nō eē ꝓtradictoria sūt:li.v.lra F 40
Esse illud qō post nihilū sequit: dī esse absolutum:cū statim post nihil sequit esse simpliciter:li:v.litera E 40
Esse non habet aliquod contrarium nisi non esse:li.12.lra B 117
Esse ipsum secundū peripateticos qūo diuidatur:li.xvj.lra F 166
Esse cum ab essentia differat:nunquid ab essentia existat:lib.17.lra D 175
Essentia illa:que est anime sedes:quam et animaz paterā plato i timeo nominat: nullā a corporibus originē hz:atq; etiā neq; ex ptibus quātitatis constituitur: li.v.litera D 35
Essentiarū pulchra distinctio p proculuz

excogitata:li.xi.litera A 104
Etatis post septimū vel octauum septenariū qđ hoi euenire pt:li.9.lra B 77
Etates due sunt valde religiose.s.puericia z senectus:li.14.litera B 139
Eudemus ciprius aristotelis familiaris qđ̄ ob̄z multa vaticinatus fuerit: lib.ix. litera E 72

F

FAti assertoribus credẽdū ñ est affirmantibus singula a determinatis causis pficisci:causaq; postea necessario effectum sequi:li.ix.litera E 75
Fatidici z prophete que miracula fecere: li.xiij.litera B 120
Finis in eodem ordine locatur vna cū eo q̄ agit ad finem:li.2.lra B 18
Fini naturali quo quid est propinquius: eo vehementius ad finem aduentat:li. xviij.litera F 188
Finiti ad infinitum nulla p̄portio est:li. 8.litera E 71
Forma a phisicis sepe actus vocatur lib. primo litera A 2
Forme corporales non habent ex se inuicẽ gñationẽ sufficientem:sed causam altiorem postulantẽ:li.primo litera J 4
Forme in deo an sint distincte ꝺm quẽdã nature modum: quẽadmodum i igne lux:calor:siccitas:leuitas:perq; eas agit quadam nature sue necessitate: libro.2. litera E 16
Formā nouaz nunquid deus vel angelus in animā inducat: per quam turbetur: li.5.litera B 36
Forma vnaquaq; hz p.optũ suuz esse naturam:z speciem ab alys differentem: lib.v.litera E 36
Forma corporibus insita excellentiam quidem amittit suam:z corporalis p̄or:sue euadit:qñ omnes corpis cõditiones iã subiuit:que sunt secundum locum:extẽsio:z secundum tempus mutatio: libro v.litera B 38
Forma intelligibilis in partes iter se similes minime diuiditur:li.8.lra B 64
Forma in arte operis triplicem gradũ hz: li.x.litera D 86
Formas inter elementoꝝ qualis ordo sit: li.x.litera F 67
Formā aliquā in natura deo simillimā exprimi oportuit:si modo diuinus artifex nāturā superaturus sit:vt plato tradit: li.x.litera D 88
Forme rerum secundum platonem: sicut per mentem diuinā in materiā per infimam anime virtutẽ traiciuntur:idest p semina formaz virtuti huic infusa:ita a formarum corporalium pceptione non fit transitus in diuine mentis ideas:nt si per summā anime ptem: idest per innatas formulas ideaz:li.xij.lra E 107
Forme in corporibus ꝺm platonem nihil aliud sunt q̄z idearuꝝ imagines diuinarum:sicut figure:que imprimunt in cera sigilli aurei imagines existunt :lib. xv.litera D 144
Forma q̄ nā fit:q̄z platonici tũ naturalez: tum diuinā appellãt:qm̃ est naturaliuz formaz:diuinarum ve confinium: lib. xv.litera E 144
Formule mentī vnde aduenient:nũquid a simulacris :an ab animi fictione: vel forsitan ab ideis:lib.xi.litera F 100
Frustra nititur q̄ nihil proficit:z nihil ad id:qđ̄ hz admittit:li.primo lra B 9

G

GAlienus cum circa diafragma egrotaret:somniauit:se liberatum iri: si sanguinem ex vena mitteret:que est inter pollicem z indicem:li.13.lra A 122
Galilei nõnulli oli subito inspirãte deo expiscatoribus sũm euasere theologi:lib. xiij.litera D 119
Generatio principiuz est nutritionis z augmenti:li.4.litera E 26
Genere in quolibet primum totius generis principiũ existit:li.primo lra E 2
Genere in quolibet rez illud qđ est gñis illius summũ:vnum dumtaxat existit: li.2.litera B 10
Genere i aliquo qđqđ est sũmũ: puraz hz hñe gñis illius nãz reb' alijs nõ imixtã ne p mixtionẽ minuat:li.2.lra J 14
Genere i aliquo qđ ẽ sũmuz :nihil prarij generis aut immixtum habet:aut proxi

mum.li.xij.litera B 112
Genera rez oium platonici:proculusq; di
stinguntur:atq; in primis vnitatem z mẽ
tẽ:animã z naturã:li.xiij.lĩa L 131
Genere in aliquo qđ est summũ:id certuz
limitẽ hz:vltra quẽ genus nõ porrigit:
z alia multa ad hoc:li.xv.lĩa B 154
Geny:seu boni demones:qui genij nomi
nantur:ingenij duces assidui ipsi hoi insũt:
qui nõ vi:sed psuadendo ad rectã viam
ducũt p oppositũ sunt z mali aduersa
rij z pegrini:li.xviij.litera B 192
Globo terreno hz platonicos vna anima
sufficit:qm̃ ipse vnus est omno pribus i
molẽ vnaz ꝓtinuatis:ac vna quoq; alia
sufficit orbi aque: z alia multa ad hoc:
lib.4.litera J 28
Gradus corpoz hz platonicos sunt rõna
liũ animaz vmbre:animaz aũt gradus
imagines sunt angeloz:li.1.lĩa E 7
Gradus quilibet superior in inferiorẽ ali
quid operat:z a superiori accipit aliqd:
li.2.litera L xj
Gradus animaz quot sint:li.4.lĩa E 31
Gradus rez quatuor anaxagoras iduxit:
vz imortalẽ eternitatẽ:imortale tẽpus:
mortalem eternitatẽ: mortale tempus:
li.ix.litera B 81
Grad°s animaz multiplex ẽm platonicos:
z quẽadmodum angelice vite semper a
corpibus separate sunt:brute vero nun
q̃z separate:sic medie due sũt aie felicio
res q̃ semp ptim separate:ptiz conũcte
sunt:z alia multa de anime materia: li.
xvi.litera D cum plu.seq. 168
Gustus nihil aliud est q̃z tactus aliqs lin
gue:li.x.litera K 84

H

Habitus sistit motũ:z motũ quodã
modo interminatũ habitus infini
tue:li.x.litera E 91
Habitus ita in naturã conuertit: vt talis
ab illo:qualis a natura inclinatio ꝓue
niat:li.xviij.litera K 186
Habitũ in phãtasia quodãmodo remanẽ
te platonici restare putant:secus pipate
tici:li.xviij.litera B 195
Harmonis clazomenij alia relicto corpore
vagari solita erat:z multa z vera e lon
ginquo nunciabat: donec eo cremato:
inimici eius:qui cantharide vocabant
remeanti aie veluti vaginã ademerũt:
q̃ solit° erat facere aristeus ꝓconesius:
li.xiij.litera D infra 119
Herbaz:animaliũq; nascentiũ per putre
factionem cause vbi esse dicantur:li.4.
litera F 27
Herus pamphilus qui a morte surrexit:ð
alioz statu multa stupenda narrauit:li.
xviij.litera F 195
Hierobotanũ herba:vt magi inquiũt: me
dicoz diuinationibus cõfert: Archates
fouet visum:obtundit venenũ:ꝓstat vi
res atq; sacũdiã:ꝓsens adamas magne
ti qđ rapit aufert:comeola sanguinis si
est fluxũ:z mitigat iras:onix accendit
iras:terret i somnis:coralus deniq; : vt
testantur metrodorus z zoroaster: insa
nos terrores amouet:fulgura repellit:z
grandinem:li.4.litera L 27
Hipocrates cũ democritũ: q insanire vul
go sereba[illegible]:curaturus adiret:p quietem
a deo accepit:nõ democritũ insanire: sz
vulgus:li.xiij.litera E 123
Homine nullũ aial infelicius esset:si viuẽ
di terminũ nã illi eundẽ penitus:atque
ceteris aiantib° tribuisset:li.1.lĩa A 1
Hominis animus cur nõ celo subiciat: ex
qbus appareat:li.9.litera K 75
Hois nãtẽ:vt sicut se intellus hz ad specu
landi principiũ:q̃le ẽ id qđ vbiq; ẽ ma
nifeste verz:ita volũtas ad agendi ꝓnci
piũ:q̃le est ipm bonũ:li.ix lĩa L 75
Hoib° cur mai° cerebũ: z cor calidius q̃z
ceteris aiantib° datũ sit:li.x.lĩa A 84
Hominis ois ẽmo:totaq; vite actio:z cõ
sultatio nihil aliud est q̃z argumẽtatio
quedam:li.xi.litera L 105
Homo solus inter oia aialia ridet:solus z
lachrimat:ex eo q̃ ai motus plurimũ i
corpus imperiũ hñt:li.xiij.lĩa D 118
Moles ingeniosiores sepenumero moles
carne sunt: graciles valitudinarij cor
pusq; illoz q̃z minimis motibus pluri
mũ variat:q ð aristotile:ð platõe:speu
sipo:carneade:crisippoz plotino legit:

li.xiij.litera ☙ 118
Homines in qualibet arte excellentes ſm ſniam ariſtotelis melancolici fuerunt: ſiue tales nati ſiue aſſidua meditatiõe tales euaſerint:li.xiij.litera J 119
Homo qui vlr cunctis t viuẽtibus t nõ viuentibus preeſt:eſt quidam deus animalium:li.xiij.litera E 124
Homo ꝑz naturã nõ cupit impoſſibilia:t alia multa de appetitu naturali: t ꝓter naturaz per totũ capitulũ:t lra J 139
Hoies ſoli alantiũ deũ colũt:ſoli deũ affectu geſtib⁹:vbis:delubris:ſacrificijs honorãt:q plato t ꝓtagoras maximũ eẽ vult diuinitatis idittiũ:li.14.lra B 136
Homo ſtultiſſimus eſt aialiuz oium: atq miſerrimus:ſi neq preſenti fruit vita: neq futura:li.xiij.litera G 137
Hominis ſolius eſt cõtẽplari diuina: neq bruta pre ſe ferũt religiõis idittiũ:qdqd dicat de multis beſtijs:li.14.lra D 137
Homines acutiores ſũt:i quoz ortu ſaturnus t mercurius pñt q̃plurimũ:ſicuti fuit pithagoras:ſocrates:plato: varro: appollonius q theaneus: lib.xiij. cum ſequen. 139
Hoies ſpij plurimũ vel ignauiſſimi ſunt: qualis fuiſſe dr epicurus: vel flagitioſi: q̃lis ariſtippus:vel inſani: q̃lis ſectatoz eoz lucretius:qui ſibi mortez cõſciuit li.xiij.litera L 139
Hoies i q̃is diſciplina nimiũ curioſi pp nimiã cerebri agitatõez:ſiccato cerebro ſolẽt quodãmodo inſanire: ſicut illi: q nihil in rebus ſtare vnquã dicebant: li.xiij.litera F 139
Hoiuz actus excellentiſſimi duo ſunt: illi ſ.q in excellentiſſima parte anime ſunt: t circa obiectũ verſant excellẽtiſſimũ: li.xiij.litera O 140
Hoies: vt plato in epimonide teſtat:nihil bñt religiõe diuinius:li.xiij.lra E 40
Hoies ex ſolo ẽt odore nutriri alicubi diodor⁹:pliniuſq narrat:li.16.lra E 170
Hoiez:teſte olimpiodoro:ariſtotiles vidit q dormiret nuq̃:ſoloq aere radys ſolis expoſitus viueret:li.xvi.lra E 170
Hoies cur fragilius corpus q̃ beſtie habeant:li.xvi.litera F 171
Homo,ſm plotinũ eſt ipſa rõnalis aia q q dẽ pmanet i ſeipſa:ſub ſe generat aial:t alia que ibi ſecuntur:li.xvi.lra L 173
Homo interior ſm paulum apoſtolum in dies renouatur:li.xvij.litera F 187
Homerus t didimus alyq pmulti: vel a nã: vel ab infantia ceci multa ita ſcripſere:vt perſpicue vidiſſe oia videant:ſilr zoroaſter t alij q̃plurimi ſapientie inuentores:li.xi.lra D cum ſeq. 101
Humanũ corpus ſi ad cetera aialia cõpeſa q̃minimũ terre: t illud qdem ſubtile poſſidet:ſublimioz elemẽtorum q̃pluriũ:li.xiij.litera L 118
Humor melancolicus frigidus eſt: ſiccus t ater:que q̃litates ꝓprie ſunt illis:in qbus vite ꝓſiſtit vigor.ſ.caloris:humoris: ſpirituiq perlucido:li.xiij.lra ☙ 139
Hũores i aiali duo mor⁹ bñt ꝓncipia:nãle vz atq aiale:li.xvij.litera G 192

I

Ideas diuerſas qualr deus glorioſus cõcipiat:li.2.litera L 17
Idee plures qũo i deo ꝑz platonis mentẽ eſſe dicant:li.2.lra E cum ſeq. 17
Idea queq eterna vita eſt:q ſm naturam ſuã ideã p idee modũ ꝓſequi põt: t põt ẽt per modum eternum vitã conſequi ſempiternã:li.2.litera A 40
Ideas minus cões in ideis cõcretis gñas platonici collocãt: ac demũ omnez ideaz gña in ipſo ente primo cõmuniſſimo entiũ:atq pfectiſſimo:q ſummũ itelligibile vocãt:lib.xi.litera B 97
Idee in ipſo bono p eãdem modũ ſunt ſolũ relatiuis qbuſdam rationibus ttñ inter ſe diſtincte:in ipſo vero intelligibili p formam proprie:atq abſolutis inſuper formis inuicẽ differentes:t alia multa de hoc:li.xi.litera E 97
Ideas qũo plotinus t proculus ponãt: t qũo ipſas exẽplares t eẽntiales formas appellent:li.xi.litera G cum ſeq.98
Imaginatio glutonis ſaliuã epulaz ſapore inficit:pueros t grauidas mulieres luſcere facit: aluum laxat: dentes ſtupefacit:t alios multos effectus cauſat:li.13

litēra ℒ cum plu.sequen. 118
Impietas in deos nō solū a depauata cō plexiōe nascitur:sed ēt a depauatis mo ribus:li.xiiij.litera ℬ 140
Inferiora superiox gratia cōstituta sunt: li.primo litera ℬ 7
Inferox noīe platonice nūcupare dēmus solā eā mūdi plagā:vbi tumultuaria ele mentorum confusio dissonat: lib.xvij. litera ℬ 194
Infinita in potentia que sint illa: que i nā esse dicant:iz nō actu:lib.2.lr̄a ℳ 16
Ignis quomodo elementox omniz effi caciſſimus sit:lib.primo lr̄a ℒ 1
Intellectiua natura quotuplex existat: li. x.litera ℱ 85
Intellectuale ad intelligibile ita ferme se habet:vt appetēs ꝛ mobile:atq; forma bile ad appetibilem motorē atq; forma/ torem:li.xi.litera ℬ 97
Intellectus nr̄ se hz ꝑm platonē in.vij.de repub.ꝛ philosophū in scdo diuinoruz ad ea que sunt manifeſtiſſima i natura: ſicut oculus noctue ad lumen solis :li. vj.litera ℌ 47
Intellectus ſi esset corpus: que absurda se querent lib.viij.litera ℌ ꝛ seq. 68
Intellect⁹ hūanus ql̄is sit: li.x.lr̄a ℬ 82
Intellectus postremus licet diuinus sit: sensitiuā tn̄ quandam habet:brutamq; naturam:per quam conueniēter ad cox pora terrena declinat:lib.x.lr̄a ℳ 83
Intellectus obiectum ſicut est ens ipſum sub ratione veri:ita voluntatis obiectū est ens ipm sub rōne bōi.li.x.lr̄a ℌ 91
Intellectus hūani munus nihil aliud est q̄z intelligere numina:li.xij.lr̄a ℒ 111
Intellectus ꝑz auerroē ex qbus partibus componat:li.xv.lr̄a ℌ cū plu seq.143
Intellectus gradus ꝑm porphiriū qūo di ſtinguant:li.xv.litera ℱ 146
Intellectus secundū aristotilē nullius ac tus est organum:lib.xv.lr̄a ℱ 156
Intellectus studiū consuetū est: vt partī/ cularia in vniuersalia ad cōmuniſſimū vsq; resoluat:atq;ipſum ens sub absolu ta rōne describat:perq; oēs gradus di ſtinctiſſime diuidat.li.18.lr̄a ℬ 189
Intelligentie dei proprium est: vt ſeipſuz intelligat:ꝛ alia multa de dei intellectio ne.li.y.litera ℳ cum plu. seq. 15
Interpretum platonicorum turba in ſex achademias se diuiſit :ꝛ qd vnaqueq; ſit ꝛ senserit: lib.xvij.litera ℒ 174
Judicij libertate carent aliqua:qr nullum hēnt iudicium:vt plante:aliqua: q: licz habeant:tn̄ hēnt a natura ad vnū aliqō determinatū:vt bruta:li.ix.lr̄a ℌ 74
Judicium de rebus agendis cū homo nō habeat a natura ad vnū determinatuz: est necessario liber:li.9.litera ℱ 74
Joannes euāgeliſta in pathmo insula qūo seculox ordinē viderit:ezechias cāpuz ossibus mortuorū refertum : ysaias dn̄ sedentē a seraphin circundatuz: lib.13. litera ℳ 114
Justitie partem;que humana respicit:nō est putandum ad deum non ptinere:ad quem pertinet mundi totius admini/ ſtratio:li.xiij.litera ℱ 141

ℒ

Lege homini opus est:vt in ceru vi/ uat:ea inq̄ lege:cui⁹ tāta autoritas sit:vt nemo vel violentia:vel dolo pre/ uaricari se posse:aut debere confidat:li. 14.litera ℬ ꝛ litera ℝ 138
Lege semoti nō possunt homines ꝑm pla tonē simul viuere:li.14,lr̄a ℌ ꝛ se.138.
Lex apud veteres fuit:sacrilegos vel cre/ mari:vel suffocari : vt philon iudeus platonicus scribit:li.14.lr̄a ℌ 141
Lex deus est viro sapienti: insipienti vero libido:beatusq; ille futurus est:qui hu milr̄ diuine legi se subijcit :miser vo q eā supbe ꝓtēnt:li.xviij:litera ℱ 193
Libertas tanquam bonum appetibilis ē: li.2.litera ℬ 18
Ligna ꝛ saxa vnde patrūtur secundū pla/ tonicos suarum partium vnionem:lib. vj.litera ℌ 51
Liuor omnis secundus platonem abest a choro diuino:li.xviij.litera ℳ 190
Localis motus:qui extrinsecus morus ē: tanto in re qualibet perfectior apparet: quanto intrinseca natura rei est ; lib.2. litera ℝ 13

Lucretius immortalitati ob eam causam diffidit: maxime quod imminēte morte vires animi deficere videantur: lib. ix. litera E 79

Lumen secundum orpheum z heraclitus nihil aliud ē: nisi visibilis anima: vnde per hoc omnia reuiuiscunt: anima vero lux inuisibilis: libro decimo octauo litera F 69

Lumen duas habet qualitates: fulgorem: scilicet atq; calorem fulgorem quidem exercet in aere: non tamen tribuit aeri calorē: vñ occidēte sole: vt plotinus putat: non extinguitur: sed vna cum sole totum simul lumen recedit: calorie vero ad multam noctem reliquie reliquuntur: z alia multa de hoc: libro .15. litera E 148

Lumen gratie z glorie secundum christianos theologos quid sit: libro decimo octauo litera B 188

M

Magister quonam pacto discipulus edoceat: z an scientiam quam magister habet in discipulus transfundat: lib. x. litera G cum seq. 102

Magorus enigma: est res vndiq; lucida: est res vndiq; obscura: est media lucida partim: partimq; obscura: libro primo litera A 6

Magorum zoroaster princeps sollitudine. xx. annorum quid assecutus dicat: et etiam Orpheus in thracie desertis montibus: lib. xiij lra D 123

Maleficus illi sunt omnium potentissimi: quibus nascentibus saturni malignus aspectus semenq; parentum terrestre: ac victus persimilis complexionem conflarunt feridis vaporibus abūdantem: z melancolicam: libro decimo tertio litera D 126

Martis potentia bilis igniculos subdit: z quos effectus mars in ipsos homines causare habeat: lib. 13. lra E 127

Materia prima quomodo sub omnibus corporibus vna est: lib. primo lra G 1

Materia cur non corrumpat: z de ipsius materie natura multa: li. v. lra D 34

Materie vicem actus primus gerere nequit: lib. v. lra K 39

Materia commnis absq; hoc actu: vel illo esse pōt: materia autez propria absq; pprio actu nequaq; : lib. v. lra L 39

Materia in prima nunquid restat eadem illa indifferens ad vtrunq; potētia: lib. 5. litera D 69

Materia prima inter esse z nihil a platōe ponit: z alia multa de materia z forma: lib. x. litera D cum sequen. 85

Materia prima nullam habet virtutez p priam sui formatricem: habet tamen virtutem preparationem q; formabilē: que formarum inchoatio appellatur: lib. x. litera D 89

Materie duplex communitas conuenit: naturalis scilicet z aduētitia: z q̄ vtraq; sit: lib. xi. litera E 95

Melancolici omnes: quales fuere heraclitus: aristoteles: chrisippus: democritus: zenocritieus: auempaces: arabo: cur temere de deo sensere: libro decioquarto. litera M 139

Memoriam siquis amiserit propter capitis partem lesam: secunduz platonicos z peripateticos quis effectus eueniat: lib. 9. lra L cum seq. 79

Memoria mitridates: cyrus: lutius: scipio: sabius: maximus: luculus: seneca: excelluerunt: z alia multa de hoc: libro xiij. litera M 125

Mentes que celicolis: demonibus: z hominibus tradite sunt: altissime mentiū existunt: lib. primo lra B 6

Mentes omnes dei instrumēta sunt: lib. 2. litera D 15

Mentes hominum a supernis mentibus non mouētur per celū tanq; p instrm aliqd: atq; mediū: lib. ix. lra F 6

Mēs nūqd agnoscat instrm suū p instrm aliquod: nec ne: lib. ix. litera F 78

Dentem vbi mox aristotelis dicere solemus nouas species pereare: possumus etiam propius mox platonico dicere inatas species ex mentis penetralibus erui: lib. xi. litera D 96
Dens secundum platonem per innatas formas intelligit: lib. 14. litera D 132
Dentem agentem atq; capacem aristoteles nūquaz duas essent ias appellauit: neq; posuit: sed vocauit aie ptes: dixitq; eas duas esse differentes v ires in anima: lib. 15. litera F 155
Dentis perfectio circa veruz consistit: verum autem: ens z intelligibile idez sunt lib. 18. litera G 188
Dercurij atq; saturni natura que naz sit lib. 13. litera K 119
Dercurius trismegistus: ioseph z daniel omnia somnia vere interpretabant: lib. 13. litera F 123
Detus vehemens curat singultū z quartanam febrem: lib. 13. lſa K 118
Deru tum mortis parterne: tū clamandi cupiditate; cum cresum regem quidaz ex pers interficere vellet: filius cresi antea mutus subito linguam soluit: ac magna voce clamauit: o vir ne interficias cresum: inde vocalis factus est: libro. 13 litera F 118
Diraculum non est preter naturā anime nostre: quando dei est instrumentū: sed cum magnum quidaz fit: z raro fiat: admirationem parit: z alia multa de miraculis ab poibus factis: lib. 13. lſa D 125
Diraculum quod possidonius scribit de duob' familiaribus arcbadibus: quoz alter ad cauponē: alter ad hospitem diuertit: lib. 16. litera M 169
Diracula. xij. que anno. 1477. decembre atq; ianuario: reliquys bti petri apli i vrbe volaterrana repertis euenere: que sūt resurrectiōis idicia: lib. 18. lſa F 191
Doyses z mercurius trismegistus homo idem sunt secundum arabanum hystoricum: libro. 18. litera A 182
Doralis quid aliud est nisi seruo: stabilis apperitus ab intellectus claritate successus: lib. 8. litera H 63
Doralis quidem finis est: animā a corpore diuisibili purgare: atq; seiungere: speculative autem incorporeas vniuersaliesq; rerum rationes a diuiduis corporibus procul positas cōprehendere: lib. 8. litera H 63
Dores secundum platonem z socratem sunt via ad iferos vel ad superos: libro 18. litera D 192
Dorus est actus temporis momenta discurrens: lib. 3. litera A 14
Dotus naturalis rectus secunduz aristotelem ad infinitum vagari non potest: alioquin in suo progressu non esset modo tardior: modo velocior: lib. decimo quarto litera F z seq. 121
Dundi omnes partes q̄zuis diuerse ordine mutuo conciliātur: quoniam vnicū constituunt corpus: mutuant inuicem naturas z mutuantur: lib. 2. lſa A 10
Dūdi vnius z motor vnus est deus: maxime platonicorum ratione: quia ē vnitas: libro. 2. litera B 10
Dundi singule partes ad ordinis bonuz referuntur: qui in toto est tanquam ad finem: lib. 2. litera I 16
Dundi membra licet inter se contraria sint: cur tamen in vnuz cōspirēt: z alia alijs vires suas communicent: libro. 4. litera D 30
Dundi ordinem nūquid animus humanus confundat miracula operando: lib. 13. litera H 129
Dundus secundum platonem est partiz bonis: partim malis plenum: deniq; hominibus demones quosdam quasi pastores custodiendis ouibus preesse: hominesq; p arbitrio peccare: z alia multa pulchra: lib. 14. litera B 141
Dundo in intelligibili secunduz auicennā procedendū est ab intelligibili sūmo ad intellectus multos tanq; a formatore ad vires inde formabiles: libro. 15. litera H 145

Mundum ratione voluntate q̃ diuina disponi in oraculis caldeoꝝ: que recitat proclus: quibus verbis significatur: libro. 18. litera L 181
Mundi centrum verum deus est: quoniã vnus simplex stabilis est: &c. que ibi secunt: lib. 18. litera F 184
Mundi presentem circuitum ab oriente ad occidentem esse iouium atq̃ fatalẽ plato affirmauit: l. b. 18. litera E 187
Musaꝝ legittimos sacerdotes appellat orpheus illos q̃ in etate maturiori multo melius de religione sentiũt: libro. 14 litera J 139

N

Ascentium per putrefactionem cau se vbi nam esse dicantur: libro secundo litera F 27
Natura efficacius meliusq̃ materiam suã mouet q̃ ars suam: lib. primo lra L 3
Natura sua quod alicui cõuenit: priusq̃ cõuenit quam quod aduenit aliunde: lib. 2. litera M 14
Natura cuiusq̃ est vna quedaꝝ forma virtusq̃ ad vnum quedaꝝ opus certo modo determinata toto suo impetu faciẽs quicquid facit: & faciens necessario lib. secundo litera D 17
Natura & intelligentia per formam agit: & simile aliquid in forma operatur: lib. 2. litera L 17
Natura non deficit in rebus necessarijs: neq̃ superuacuis abundat: libro. vj. litera B 55
Natura ipsa hominis secundum platonicos rationalitas q̃daꝝ est: lib. 8. lra L 66
Natura que sũt determinatis medijs ad finem perducũtur: semperq̃ eodẽ modo proueniunt: cum ad vnum aliquid ipsa determinetur: electiones autẽ hominis diuersis vijs ad finem tendunt: tam in membris quã in artificijs: libro. 9 litera B 75
Nature omnes secundum origenem: que eiusdem principij participes sunt: inter se sunt finitates: lib. 9. litera B 81
Natura sicut ad suam se habet materiam: ita pene deus ad suã: lib. 12. lra D 107
Naturam difficile est prorsus exuere: lib. 14. litera F 138
Natura in singulis speciebus multa non salutis omnino: sed ornamẽti gratia facit: lib. 15. litera E 157
Natura contradictoriorũ est: vt simul habitare non possint: lib. 15. lra A 164
Necessitas relatiua tres partes habet: lib. 11. litera A 105
Neruum quendam circa nucham cõpertum est esse in anima: quem qui trahũt cuncta simul animalis membra ita mouent: vt singula propijs motibus moueantur lib. 7. litera F 21
Nihilum sub essendi ratione diffiniri nequit: lib. 2. litera L 11
Nihilo aliquid facere agentia naturalia nequeunt: lib. 5. litera B 34
Numerus omnis secundum potentiam numerus esse dicitur: lib. 1. lra M 16
Numeroꝝ vim esse in anima nullus negare potest: lib. 12. litera A 114
Numinum custodia secundum platonez homines indigent: quoniam inter falsa bona & innumerabilia mala versant: & alia multa pulchra de mente antiquorum per totum capitulum: libro. 18. litera D cum seq. 185

O

Opinio alexãdri: mentes capaces cẽ in nobis: numeroq̃ distinctas: agentem vero mentem extra hominez: atq̃ vnicam: in qua sola sit tota mentis diuinitas: lib. 15. litera E. 155
Opinio anaxagore & ermotini de situ mẽtis angelice: lib. primo litera L 1
Opinio anaxagore: q̃ homo fit immortalis eternitas: & dei partem habeat libro 9. litera B 81
Opinio anaxagore: hominem ad contem-

plandū esse natum:lib.10.lra B 84
Opinio anebonis ⁊ abamonis egyptiorū sacerdotum:plotini quoq; ⁊ iamblici: iuliani platonici:non deum tantum:ſ; omnem quoq; mentem:siue angelicaz: seu animalem per immensuz se integrā fundere:lib.x.litera F 12
Opinio aristotelis i lib.diuinoz: q; sicut ordo ptiū exercitus inuicez ⁊ ad totuz procedit ex ordine totius ad ducē vnū ita ordo mundanarum partium inuicē ⁊ ad totum pendet ex ordine totius ad deum:lib.ii.litera B 20
Opinio aristotelis in libro de animalibus secundo:intellectum forinsecus infundi:ac solum esse diuinum:cuius operatio per aliquid corporale nō expleatur: lib.x.litera I 89
Opinio aristotelis:q; mēs humana duas habet vires:agentem vnam:alteraz vero capacem:⁊ que vtraq; sit:libro.xi.litera F 93
Opinio aristotelis:q; est aliquis sensus q vere percipiat:⁊ alia multa de hoc:lib. xi.litera E 104
Opinio aristotelis:q; aia nihil sine phantasmate intelligit:li.xv.lra B 152
Opinio aristotelis: intellectum capacem vniuersaleś rationes rerum naturaliuz tunc intelligere:quando earuz formas absolutas intelligibileſq; acceperit:lib. xv.litera D 154
Opinio aristotenis ⁊ dicearchi: q; animº non moriatur:sed immortalis sit:⁊ alia multa pulchra de hoc:lib.decioquinto litera E 43
Opinio astrologorū:q; elementorum quedam nature in celo sint: hinc illud euāgelicum:beati mites quoniam ipsi possidebunt terram: ⁊ alia multa pulchra de hoc:lib.xvi.litera D 170
Opinio auerrois de anime immortalitate cum fundamentis suis:⁊ eius consultatio:libro.xv.litera I cum pluribus sequentibus 143
Opinio auerrois:q; ex eo solum nobis cōiungatur intellectus: quoniam ex speciebus formatur a nobis acceptis: libro xv.litera D 152
Opinio auerrois: qđ animus humanus particularem rationem natura habet suaq; illam mentem instruit ⁊c.que sequntur:libro.xv.litera F 153
Opinio auerroicorum:⁊ eorum preceptoris: phantasiam esse motum factū a sensibus:lib.xv.litera D 152
Opinio augustini:q; omnia q; per corpus sentimus etiam cum ea non assint sensibus:imagines tamen eorum patimur: vel in somno:vel in furore:tanq; prius assint:⁊ alia multa de hoc:libro vndecimo litera D 104
Opinio auicebron:⁊ theologorū christianorum:ex potentia receptrice: formabili liq;z;atq; actu formali:oia sub deo constare:libro.xvii.litera G 175
Opinio auicenne de creatione subitanea hominis in etate perfecta cōstituti:lib. vi.litera A 47
Opinio auicenne ⁊ algazelis:animam formā quidem corporis esse:non autē corporalem:⁊ alia multa ad hoc:libro.xv. litera L 143
Opinio auicenne: animas tum beatas: tum miseras in altera vita perseuerāte ad tempus habitu quodam a sensibilibus contracto posse imaginari que hic prius vehementiore affectu imaginabātur:libro.xv.litera L 167
Opinio auicenne ⁊ algazelis:aliqd circa tum fore semper:presertiz animaz: qđ et religio tenet:lib.xviij.lra D 183
Opinio auicēne:aiaz a cōtagione corporis separatā in celo celesti quodam instrumento quāsi suo a corpe celi accepto: perq; ipsum imaginationis officiū exercere: lib.xviij.litera L 190
Opinio auicēne:animā quasi naturā quadam etiam sine electione:medit-tiōeq; ⁊ hic ⁊ in altera vita ab intelligibili modo ad sensibilez dare:queri:libro.xviij. litera D 193

Opinio

Opinio mercurij dicentis: prouidentiam diuinam esse generis humani tutricē: lib.ij.litera ☽ 22
Opinio mercurij: mundus esse omniformis dei imaginem omniformem: quaz opinionē plato ēt in timeo sequitur: li.xj.litera A 99
Opinio mercurij ⁊ ioānis euangeliste: ex diuinitatis ⁊ mentis conspiratiōe vnū spiritum coalescere: li.xij.lra. E 111
Opinio mercurij: magnus miraculū esse hoiem aial venerandum: ⁊ adorandus: q̄ demonū genus nouerit: quasi naturā cognatum: qui ve in deum transeat: quasi ipse deus sit: lib.4.litera F 132
Opinio mercury ⁊ platonis: animas nutato genio incidere i mali demonis potestatez: postq̄z suo genio ducte fuerint ad iudicem: qui falli non possit: lib.18. litera E 192
Opinio methaphisicoꝝ: q̄ potētia ꝟz qd aliquem simpliciter actum non suscipit: lib.xv.litera E 154
Opinio multoꝝ philosophorū: q̄ oībus spiritibus perpetua materia inest: libro x.litera E 83
Opinio multoꝝ philosophoꝝ: q̄ nā celestē materiaz semel cunctis formis ornauit: lib.xij.litera D 107
Opinio multorum philosophorum: hūane vite difficultatez hinc augeri: q̄ motus ⁊ habitus anime quatenus intellectualis: rōnalisq̄z est: circuitus eē dēat: lib.xvi.litera E 171
Opinio multoꝝ phoꝝ: aias demonū: heroūq̄z in aere existentes corpora quāuis tardius: tñ aliquando in melius pmutare: lib.16.lra E 171
Opinio multoꝝ phoꝝ: ferū in aluo septēnarijs pficiꝫ: ⁊ alia multa de rerū generatione: quēadmodū septennarijs pficiatur: lib.xvij.lra ☽ ⁊ lra B 176
Opinio multorum philosophorum: aias in qualibet spera ad certum tempus vitām agere spere illi conuenientem lib. 18.litera E 185
Opinio multoꝝ phorū: mām: ⁊ mūdi mētē nō solū semp fuisse dicentiū: verū ēt nullo modo ex deo ꝟm essentiam depēdere: q̄uis ꝟm actum inde pendeant: libro.ij.litera K 14
Opinio multoꝝ phoꝝ: q̄ rep spēs nō ita mutent: sed sepe accedunt: ⁊ recedunt: dū tñ spēs pmanēt: lib.x.litera D 87
Opinio origenis: plotiniq̄z: aias hūanas esse quodāmodo mentes ex sua puritate delapsas ab intentione mentis: circa ideas ad intentionem potentie vinifice corporuz prolapse in corpora deciderūt: ⁊ alia infinita pulchra circa hoc: lib.ix. litera A 79
Opinio origenis: numenij: ⁊ porphyrij: multos esse demones: qui ad superiora alios erigunt: multos ēt. qui ad inferiora detorquent: pessimos aūt in occidente demones esse: in septēttrionali plaga ēt malos: bonos in meridionali: optios occidentalē colere regionez: ⁊ alia multa pulchra de hoc: li.x.lra K 83
Opinio origenis: quēadmoduz deus glorioſus artificiosissimū mundi opificiū construxerit: li.14.litera E 131
Opinio orphei de diuina natura: q̄ scilicz ipse infinitus finis cognominatur: lib. ij.litera ☽ 11
Opinio orphei in saturni hymno: deū generationis principē oēs mundi partes habitare: lib.ij.litera E 12
Opinio orphei: q̄ deus necessitas dicat: q̄m sortis necessitas: vt inquit: oībus dominat: li.ij.litera ☽ 13
Opinio orphei dicentis: q̄ iouis: seu dei glorioſi perfectus est oculus: q̄m quecū q̄ apud nos fiunt: fatum iouisq̄z mens per vniuersum inspirat omnia: libro.ij. litera ☽ 16
Opinio orphei dicentis de deo glorioſo: tu habes mundi terminos vniuersi: tibi cure est principium atq̄z finis: ☽ per te virescunt omnia: Tu speram totam cithara resonante contemperas: lib.ij. litera ☽ 16

Opinio orphei appellantis mentem diui
nam oculum infinitum: libro secundo
litera B 16
Opinio orphei appellantis iouem spe/
ciem omnium: idest essentiam vnifor/
mem: libro secũdo lra D 16
Opinio orphei dicentis deum esse olim
genitorem: principium ꝛ finez: libro. 2.
litera D 21
Opinio orphei dicentis ꝙ deus intus in/
spirat omnia: ꝛ omnia intus audit: om
niaqz distribuit: libro. 2. litera E 21
Opinio orphei dicentis: ꝙ deus est sempi
terna vita: immortalisqz prouidentia: li
bro secundo lra G 22
Opinio orphei dicentis: deum perpetuo
cardine velocem impetum volutare: li
bro secundo lra E 21
Opinio orphei: porphirij: ꝛ zoroastris: ꝙ
sint demones aquei: quos nereides vo/
camus: ꝛ quonã modo: ꝛ quibus medijs
appareant: maxime in ipsis corporibus:
libro. 4. litera L 28
Opinio orphei dicentis: deũ totũ celũ ca/
nora cithera temperare: libro quarto li
tera L 29
Opinio orphei quemadmodum sperarũ
anime pariant: libro. 4. lra B 31
Opinio orphei ꝛ heraclit: ꝙ lumẽ nihil
aliud est: nisi visibilis anima: vnde per
hoc omnia reuiuiscũt: anima vero lux
inuisibilis: lib. 18. lra F 68
Opinio orphei: ꝙ omnia protheo prima
natura indidit: ꝛ huius dicti expositio:
lib. xi. litera L 95
Opinio orphei: ninfas esse iouis ꝛ memo
rie filias: quoniam ipsa memoria totaz
mentem continet humanorum animo
rum: lib. xi. lra L 102
Opinio orphei de insomnijs: ꝛ eoꝝ inter
pretatione: ꝛ de hoc ipsius multa dicta:
lib. 13. litera H 123
Opinio orphei: ꝙ referari nequeunt poꝛ/
te platonis: quoniaz intus est populus
somniorum: lib. 18. lra A 193
Opinio parmenidis pithagorei: quod est
vnuz ens imobile infinitum: lib. secun
do lra L 13
Opinio parmenidis: ꝙ deꝰ rex orbẽ mo/
bilẽ rotat: dum se seruat immobilez: li.
secundo lra B 17
Opinio pauli theologi: ꝙ q adheret deo:
vnus fit spiritus: libro duodecimo lite/
L infra 108
Opinio pauli: ꝙ nihil re vera homo di/
scere potest: nisi docente deo: libro. 12.
litera D 108
Opinio pauli: interiorem hominez quot
tidie renouari inuisibilia nobis: eternaqz
contemplantibus: ꝛ alia multa dicta: li
bro. 14. lra D infra 132
Opinio pauli: origenis augustini: ꝛ pusco
rum theologoꝝ: animos aereo coꝑo/
re idutos: motu agiles: perspicaces sen
su: mirabili rerum scientia reperiri: lib.
xvi. litera F cum seq. 173
Opinio peripatetiꝯ: ꝙ quecunqz con/
tradictionẽ nullam includũt: in entis
potentia includuntur: libro secundo lit
tera D 19
Opinio peripateticoꝝ: ꝙ vires sentiendi
omnes in anima quidem secunduz ori
ginez sunt: in composito vero secundũ
formam: libro. 9. litera E 77
Opinio peripatetico: ũ: ꝙ esse inquantuz
ipse est purus ꝛ absolutus actus est: per
quem omnes essentie actum essendi su
scipiunt: plotinus aũt ꝛ proculus ipsuz
vnum: bonumqz super ens collocant: li
bro. xij. litera E 109
Opinio pithagore de vniuersali apolli/
ne que fit: lib. 4. litera R 29
Opinio pithagore: ꝙ diuinum genus ho
minibus insit: quibus sacra natura ꝑ/
perando in lucem omnia monstrat: li.
xj. lra D 101
Opinio pithagore atqz epicuri: ꝙ ꝓpitas
est in ea parte anime: que sensus est: qffi
extra se respicit: ꝛ alia multa ad hoc: li.
xi. lra L 104
Opinio pithagore non esse naturalez ho
mini religionem: sed videri: quoniaz e

eneris vnguiculis eam combibimus: ⁊ alia multa de hoc: lib. 4. litera L cū sequen. 140
Opinio pithagore ⁊ multoꝝ philosophorum: generationem hominum fuisse sempiternam: lib. xv. lfa F 152
Opinio pithagore: platonisq; spēi naturā vnā in plura diuidua infundi: non pp externam materiā: sed ppter quosdā in situs a forma modos: ⁊ quis actus producta forma individuuꝫ hoc aut illud euadat: libro. xv. litera B 156
Opinio pithagoricorum arbitrantiū: corpus esse infinitam multitudinem: libro primo litera E 1
Opinio pithagoricoꝝ: i zodiaco ⁊ signis celestibus diuinos animos collocantiū: ⁊ multa pulchra cognitu ad hoc: lib. 4. litera E 28
Opinio pithagoricoꝝ ponentiū nō solum in corporibus: vez ēt in spiritibus quatuor elementa: lib. v. litera J 41
Opinio platonis i timeo: phedone: phileb o de essentie phos: q natura rerum causas vel ad formā: vel ad ipsum fiue materie: fiue nature necessitatē referunt: libro. 2. litera D 18
Opinio platonis in timeo: ⁊ mercurij trismegisti: q diuina voluntas creaturaꝝ oīum initiū est: lib. ij. litera C 18
Opinio platonis in timeo: q deus cūcta disponit: ita vt singuli pro natura sua diuinam capiant bonitatem: li. ij. lfa J 20
Opinio platonis dicentis: deū continere principia: mediaq; finesq; oīuꝫ: ambire cuncta ac recte disponere singula: mitibus: religiosisq; esse propitiū: superbos impiosq; punire: lib. 2. lfa D 22
Opinio platonis dicentis p prouidentiaꝫ diuinā nō tolli nostram libertatez arbitrij: imo seruari: lib. ij. litera J 22
Opinio platonis: q deus animos bonuꝫ cogit ad bonū: vt bonum ipsum nolle non possint: lib. ij. litera D 22
Opinio platonis: deū esse rez omniū terminū infiniti expertē: li. 3. lfa K 23
Opinio platonis in libro de regno: q solis rebus oium diuinissimis conuenit statue omnino mutationis expers: mūdus aūt q; corpus est: iamq; a diuinoꝝ dignitate degenerat: ideo immutabilis prorsus esse non potest: ⁊ alia que ibi secuntur: lib. 4. litera G 33
Opinio platonis timeiq; deū mundi opificem per ideas: idest exemplares: absolutasq; rationes sua opera p:ocreare: li. v. litera C 41
Opinio platonis in. vij. de repu. circa hominis educationē in spelunca subterranea: li. vj. litera B 47
Opinio platonis: q essentia statue dicat: qm̄ ñ sine vita existat: corpet: vita ē motus: qm̄ iam exit in actum: mens reflexio: qm̄ sine hac vita in externuꝫ opus efflueret: lib. 8 litera B 69
Opinio platōis: q anima moueat per se: libro. 8. litera F 70
Opinio platonis: q anima in se reuoluat quatuor modis. s. p intellectū: voluntatez: ⁊ cetera que secunt: li. 9. lfa B 71
Opinio platonis: q morti ppinqui qñq futura predicunt: lib. 9. litera E 72
Opinio platonis: q per nullum corporis membrū aius moriat: lib. 9. lfa D 79
Opinio platonis: q animalia tā ex corpore q̄z ex aia sempiterna: ceu mundi spere: stelleq; procul a morte existunt. Itez alia multa animalia: ceu bruta: demōes: heroesq; de quibus diffuse: libro nono litera A 81
Opinio platonis: q pura corpa sunt duodecim mundi spere: celi octo: ⁊ elementa sub celo quatuor: li. x. lfa M 83
Opinio platonis vocantis: animā vnius machine ioue: animas duodecim speraꝝ deos duodecim iouis pedisequos: sperarum pribus purioribus siue attribuit animas mentis pcipes: stellis. s. ⁊ planetis: quos etiam vocat deos: ignis partibus demones: heroesq; igneos: aeris clari aereos: aeris caliginosi aqueos deos a: q; heroes: ⁊ alia multa au

ditu pulchra:lib x.litera A 83
Opinio platonis:q quot stelle sunt;totidez subesse demoniū:heroū: animarūq turbas:t sub saturno saturnias:sub ioue ionias:martias ꝙ sub marte:t alias que secuntur:lib.x.lra B 83
Opinio platonis:omnia oibus inesse:sed in terra modo terreno:i aqua aquatico siccq in aere:atq igne:in celo quoq p celesti natura:oia in luna p natura lunari:in speris q alijs eodem pacto:adeo vt spera quelibet suo modo t ppria qualitate totus mūdus existat:libro decimo litera B 83
Opinio platonis:non esse in corporibus mortalibus:q̄nis mortalia sint: naturalem intelligentie fedē:li.x.lra F 86
Opinio platonis:q diuinus influxus ex deo manens:per celos penetrans:descēdens per elementa:in inferiorem materiam desinens:illa ipsa est formatrix virtus:quā vocat diuine intelligētie rationem:libro.x.litera Z 89
Opinio platonis in libro de natura:aiam rōnalem a solo mūdi opifice tribui:irrationales aūt ab eius ministris eius operi fauentibus:lib.x.litera D 89
Opinio platonis:q neq mens:neq sensus:vt quidquā ꝙcipiat ab extrinsecis format corporibus:q alio t alio modo: libro.x.litera D 93
Opinio platonis:deū ope suo mirifice delectari:eo q generationez voluptas cōmittatur:li.xj.litera F 99
Opinio seu paradoxon platonis corpora non vera esse:qm̄ in illis non manet veritas:lib.11.litera G 103
Opinio platonis:duas esse elemēti ptes: materiā.s.atq formā: ꝓpter materiā nō dici ignem:aut aquaz:sed ꝓpter formā: lib.11.litera F 103
Opinio platonis:t augustini:q ydeales ipse rerū mentē nostraz familiariter habitent:ostendantq suā solam familiaritatem perpetuam:li.xi.lra A 106
Opinio platonis:q actus intelligibiliuz veritas vocari debeat:actus mētis scientia:actus vtriusq nodus:qui est deus t alia multa:lib.xi.lra F 108
Opinio platōis: quod poete celeberrimi diuino quodam furore corripiantur: vt fuit orpheus:homerus:hesiodus: pindarus:Jon:Ennius calcideus: lucretius:t alij multi:li.13.lra B cū se. 119
Opinio platonis lib.de repub.x.virtutez animi non esse seruilē:demonē vite ducez:ac rursus vite fortunā eligi a nobis non nos a demone:vel fortuna:culpaz ꝙ eligētis esse nō dei:li.13.lra E 120
Opinio platonis:a celo ad terrā vsq i speris oibus alias plagas numinibus alijs ab initio distributas ita fuisse; vt qū in regione terre certis dicata numinibus dispositio ad ipsa numina vel per supios ifluxus:vl' p animoz affectiōes ꝓcipue augeā:miracula sepe talibus numinibus ꝯgrua: vel per se:vel per animas ibidem ab eisdem numinibus occupatas efficiantur:libro.13.lra E 128
Opinio platonis in libro de scientia: q mala omnino deuitari nō possint: quoniā necesse est semper aliquid boni contrarium esse:li.14.litera D 130
Opinio platonis t auicenne:q homo sit animal naturaliter sociabile:lib.decimo quarto litera B 138
Opinio platonis t auicenne:q deus certis seculis mittat aliquem mercurium: idest ꝓphetam diuine voluntatis interpretem:t legis tam diuine q̄z humane latorem:lib.14.lra R 138
Opinio platonis:q deus singula intelligendo amandoq facit:lib.decimoquarto litera F infra 141
Opinio platonis:q motionis principiuz in aia est:quo se ꝓ arbitrio aliquis efficiat talez:aut talē:t alia multa de hoc: libro.14.lra A 141
Opinio platonis:quod illud quod semel reuera intellectum fuerit:oblioni omnino mandari nunquam possit: sed rei comprehēse speciem in eterna mente

verti in habitum sempiternum: libro
15.litera D 160
Opinio platonis animas: que hic aliquo
affectu se noverant: sese illic agnoscere:
atq; ferme ad se invicem similiter affici
lib:16.litera B 167
Opinio platonis: q; sublimia corpora ad
sublimes accedunt animas: inferiores
autem accedunt ad corpora: & alia que
ibi secuntur: lib. 16.litera E 171
Opinio platonis in lib. de repub. vij. ani-
mam in corporibus labentem a summa
luce in extremas tenebras ruere: libro
16.litera A 11
Opinio platonis: q; anime fato descēdūt:
ideſt quod generationem appetant: &
tali quodam appetant tempore: sed ar-
bitrio talem aut talem vitam eligunt: &
alia que ibi secuntur: libro decimosepti
mo litera D 177
Opinio platōis & dionisij areopagite: deū
cognosci potius quid non sit: quam qd
sit: & qua ratiōe vel ipse ad alia: vel alia
ad ipsum referantur: libro decimo octa
uo litera E 188
Opinio platonis: q; anime duo intus prin
cipia possident: quoniam sunt in causa
supplicij: vel premij: & quid vnūquod
q; sit: lib. 18.litera E infra 192
Opinio platonis: quam origenes interpre
tatus est: occultam esse quandaz suppli
cij causam: qua damnati afficiuntur: li.
18.litera E 194
Opinio platonicoꝝ: de infiniti boni decē-
tia: li. secundo lra T 11
Opinio platonicorum: quod vnica sit di-
uina essentia prout est deus: libro secun
do litera D 17
Opinio platonicorum dicentiuz: q; deus
per cardinem cuiusq; ordinis proprium:
ipsum proprium versat ordinez: ideſt p
vnam essentiam omnes: libro secundo
litera D 21
Opinio platonicoꝝ: q; aia rōalis ppetuo
quodā lumine deum quodāmodo & an
gelū cogitat: huc augurat: seq; ipsaz ap-
petit ad eoꝝ similitudinē pingere: tum
speculatione: tū moribus: atq; actione
se se paulatim formando se movet: libro
3.litera B 24
Opinio platonicoꝝ: que essentia tertia di
catur: libro. 3. lra E 24
Opinio platonicorum: quod angelus ve-
re est: ideſt stat semper: qualitas fit: ideſt
movetur aliquādo: lib. 13. lra F 24
Opinio platonicorum: super id: quod est
in parte temporis esse id quod est per
omne tēpus: & alia multa de evo & eter
no: libro tertio litera E 25
Opinio platonicoꝝ multos influxus ne
gantium: li. 4. lra D 26
Opinio platonicorum non tantum celū:
verum etiam elementa ipsa vivere: lib.
4. litera F 30
Opinio platonicoꝝ: q; circuitus vniuersi
intervallūz annis solaribus sex & trigin
ta milibus expleat: quem magnum ac
mundanum appellant annū: huius aūt
mercurius senium vocat: plato aūt mūdi
restitutionem: lib. 2. litera B 32
Opinio platonicoꝝ: q; forma divisa p cor
pus simplicitatis & constantie naturaz
amittit in corpore: lib. 6. lra E 51
Opinio platonicoꝝ: q; motus in alia pro-
prie actio existat: qm̄ in fonte suo sit: for-
metq; corpus & agitet: in corpore vero
passio nominatur: li. 6. lra F 53
Opinio platonicoꝝ: aiaz moveri p se esse
possibile: qm̄ i ea alij q dez: pter octo il
los alterius nature motus reperiūtur:
libro sexto litera F 54
Opinio platonicoruz: q; reptilia aiam ha
beant individuam: cuius membra divi
sa vivant: lib. vij. lra B 57
Opinio platonicorum: substantiā a phāta
sia minime cognosci: quasi rōnem sub-
stantie non agnoscat: li. 8. litera E 60
Opinio platonicoꝝ & peripateticorum: q;
particulare ab intellectu solum secūdo
quodā actu prospicit: li. 8. lra E 61
Opinio platonicorū: q; mentes & aiae in
mūdo tpis: generationisq; successiones

procedere:libro.8.litera E 71
Opinio platonicoꝝ: ab anime rationalis substantia tanꝯ sole effundi vtram cor porio irrationalem tanꝯ lumen: illam qꝫ erga hanc affici quasi prolem: ad quã prolem suscipiendã corpus: vt timeus docet: per celestes animos disponat: libro.ix.litera B 73
Opinio platonicoꝝ: q in alia actiõia motio vna cũ substantie mutabilitate concurrat: libro.9.litera E 81
Opinio platonicoꝝ: angelis archãgelos: archãgelis, principatus preferentium: principatib⁹ nũt intellectus quosdã: quos ij participatiõe q̃dã denominat: summo semper ore pleni: diuinoqꝫ nectare ebrij: lib.10.litera L 83
Opinio platonicoꝝ: q mens forte simulachrõ eget: postꝫ semel inuitãte illo speciez peperit: ꝛ retinet propriam: lib. decimo litera L 88
Opinio platonicoꝝ: q non minus ferme infinita virtute opus est: vt qo ad deuꝫ se conferat infinitum: atqꝫ ẽt infinituꝫ sub certa ratione infinitatis cognoscat: ꝛ amet: q̃ ad hoc vt aliquid ex nihilo fiat: libro.x.litera B 91
Opinio platonicoꝝ atqꝫ peripateticoruꝫ: q obiectum primum dicat: qꝫ primo recto aspectu se obijcit: vbi ẽt quid sit obiectum adequatũ: li.x.lĩa D 91
Opinio platonicoꝝ: q in materia prima formarum omnium suscipiendarum latent inchoationes: in natura quoqꝫ per quam ad formas mouetur materia: formaꝝ semina deliteſcunt: li.xi.lĩa D 95
Opinio platonicoꝝ: q sicut sensus qui p aduentitias formas: que dicunt accidẽ tales: cognoscit semper: accidentia quoqꝫ semper attingit: ita ecõuerso mens: que essentias rerũ diffinit: per essentiales formas intelligit: libro.xi.lĩa D 95
Opinio platonicorum: quod simulachra pme materie non sunt vere species: q̃ quam veras esse quidaꝫ phĩci arbitrãtur: neqꝫ quiescunt vnquam: vt heraclitus sit: labente materia: sed eternarum sunt participes idearum secundũ parmenidem pithagoreuꝫ: li. ꝛ 1.lĩa B 99
Opinio platonicoꝝ: auicenne: algãteliſqꝫ materiam tum elementalem: tum intellectualem,: sub luna diuine cuidã mẽti tanꝯ formatrici subesse: libro duodecimo litera E 107
Opinio platonicoꝝ: q corpora celestia p se quidem dissolubilia sunt: qꝫ ꝛ mobilia: ꝛ composita: siue ex creaturis pluribus: siue partibus: ex eo tamen indissoluta perdurant: q nullo alio corpore interiecto immortali anime copulantur: libro.xv.litera L 112
Opinio platonicoꝝ: atqꝫ auerrois: vnum quidam fieri ex potẽtia intellectus: formaqꝫ rei intelligẽde: quoniã stabilior ex his prouenit compositio: libro decimo quarto litera B 132
Opinio platonicoꝝ: maximaꝫ impietatis causam in genus infimoꝝ demonuꝫ referre: qui tanta quadaꝫ persuasione vel propter ambitionẽ in falsam: vel ꝓpter inuidiam in nullam religionem non impellunt: li. ꝛ 4.lĩa I 140
Opinio platonicoꝝ: q vimꝫ irrationalium species tanꝯ vmbre quedam mentis secuntur per corpora procedentes: libro xv.litera I 145
Opinio platonicoꝝ: q phãtasia memoriã ꝓpriã possidet: lib.xv.litera B 159
Opinio platonicoꝝ: quot stellẽ sũt: toridẽ esse exercitus animaꝝ: taléqꝫ naturam inde: denominationemqꝫ habere: libro xv.litera L 160
Opinio platonicoꝝ: mentes supernas habere ideas rerum materialium, in materiales: generabiliumqꝫ ingenerabiliũ cõtinent: ita ꝛ particularium reruꝫ ideas dumtaxat vniuersales habere: libro. 6. litera D 166
Opinio platonicorum: q anime etherẽ corpus semp habent: secundũ vero christianos tale quidem corpus semper habebunt: li. ꝛ 6.lĩa F ꝛ lĩa B 168

Opinio platonicorum ⁊ dionisij areopagite: naturale diuinaꝝ mentium officiū esse: vt in natura sua maneant: vt prouidendo: agendoq; procedant: vt se suamq; originem agnoscendo conuertantur ipse: sequentiaq; conuertant: libro decimo sexto litera B 170

Opinio platonicoꝝ: demonū illusiones ⁊ violentiā posse p philosophiam ⁊ sacrificia expurgari: lib. 16. lra D 173

Opinio platonicoꝝ: animas angelicas ꝙ intellectualem virtutem a deo procedere: demoniacas secundū opificiū: atq; prouidentē: ideoq; fabricare mundana heroicas secundum conuersiuam preciue facultatem: ⁊ alia multa pulchra p totum capitulum: lib. xvij. lra E 176

Opinio platonicoꝝ: aliquid esse: q infinitum ex se vitaꝝ habet: aliquid quod ex alio: aliquid quod ex nihil: ⁊ alia multa pulchra: lib. xvij. lra D 177

Opinio platonicorum ⁊ plotini: q quemadmodū ab vno vultu multe per specula multa diffundūt imagines: sic ab aia spere in corpora bruторuꝝ: libro decimo octauo lra E ⁊ lra F 183

Opinio platonicoꝝ: aiam tribus vehiculis uti: ⁊ quid vnumquodq; sit: libro 18. litera L 185

Opinio platonicorum: zoroastri: plotini: auicenne: hebreorum: christianorum: ⁊ mahumetensium: hisdem quandoq; reditibus causis: eosdē numero prouisue homines redituros: auctoritatiq; diuine resurrectionem asseueranti esse credendum: ⁊ alia infinita pulchra: lib. 18. litera D cum plu. sequen. 191

NB.

Opinio platonicorum: q qñ aia sentit qd piam: dicitur operari per corpus: nō tñ q; simul ⁊ corpus sentiat: sicut enim aia sone est viuendi secundum platonē: ita ⁊ sentiendi: libro. 9. lra D 77

Opinio plotini: q deus ipse intellectio ē nō in aliquo intellectu tanq; potentia: nō veritatis velut obiecti: sed in seipsa: suiq; ipsius existens: lib. primo lra D 8

Opinio plotini: deum non ita esse vt sorte obtigit: vel vt coegit necessitas: ꝙ vt vigilat: agit: atq; vult ipse: libro secūdo litera D 19

Opinio plotini: ⁊ penli: arbitrantiuꝝ animam fieri ab angelo: secus tamen dionisius areopagita: origenes: ⁊ augustinus qui ipsam putant a solo deo procreari: lib. v. litera B 40

Opinio plotini: atq; porphirij: q anime vegetariua quātitate caret: quoniā eque claudit minimis: ⁊ implet amplissima: lib. sexto litera L 51

Opinio plotini: proculiq; q consultatione fiat: vt non animum rebus: sed res animę nostre subijciamus: ⁊ alia multa de hoc: lib. 9. litera J 75

Opinio plotini: procli: ⁊ auicenne: celestes motus non esse inferioꝝ causas: sed intra potius diuinis motoribus velut artificibus obsequētia: ⁊ alia multa pulchra de ista materia: lib. 9. litera S 76

Opinio plotini quid euum sit: libro. xi. litera B 100

Opinio plotini: theodoriq; asinij: ⁊ iamblici: hominis mentem: que nō humana est: sed diuina in mundo intelligibili viuere: ⁊ operari continue per cōtinuū intuitū ideaꝝ: lib. xij. litera B 111

Opinio plotini de mentibus humanis p comparationem ad speras celestes: lib. duodecimo litera L 113

Opinio plotini: iamblici: ⁊ theodori: qb quemadmodum materiaꝝ perficit semper quantitatis interminata dimensio: sic mentem diuine amplitudinis vtus immēsa: per huius vim in huius lucem ad huius finem cōtinue eternis format ideis: lib. xv. litera S 112

Opinio plotini: peripatetiq; : quo ab platōnis ab anima socratis distinguatur: lib. xv. litera L cum sequen. 156

Opinio plotini: seu porphyrij: animam sepius mala hec expertam tandem omnino herere parenti: nunq; ad hec vitę reditura: libro. 16. litera D 168

Opinio plotini:animaz per actiones perspicue vires suas: naturamque perspicere:ac nisi omnes edantur se suaqz pfecte non cognituram:libro decimosexto litera A 168

Opinio plotini:quamobrez ale brevis est hic habitatio:libro.16.lra B 168

Opinio plotini: q quēadmodum vnius mundi circulus multos complectitur: saturnios:iovios.martios:solares:aliosqz deinceps:sic vnum anime mundane per species suas circuitū intimum multaz animarum particulariuz cōtinere: libro.16.lra E 170

Opinio plutarchi:demetrijqz philosophi emilianiqz rhetoris de demonibus:humanisqz spiritibus:q.l.sempiterni existant:z alia multa de hoc:libro decimo litera D 83

Opinio porphirij z platonis:q hominis animus deum inquirendo purus efficitur:deū imitādo fit deus:libro decimo quarto litera D 140

Opinio proculi:q tria tantū corporū genera esse dicanť:lib.primo lra B 4

Opinio proculi:q tria tantum formaruz genera esse dicantur:li.1.lra E 4

Opinio proculi: q anima cū sit generationis principium seipsam generet:atqz vivificet:vt a se ipsa essentiam habeat: z alia multa de hoc:lib.8.lra E 70

Opinio proculi: q mundi opifex dum se aiaduertēdo seipsum gignit:in se simul generat omnia:li.11.lra K 98

Opinio proculi:seu paradoxon:composita ab elementis neqz sempiternitatē habere:neqz statū: sz puras mētes vitāqz possidere:z alia multa de hoc:libro vndecimo litera J 104

Opinio proculi:q alia ab vnitate in multitudinem dissonantem:a statu in mutationē omnis ferme quietis expertem dilabatur:libro.xvi.lra A infra 171

Opinio proculi:celestes animas etiam intelligēdo discurrere:z alia multa de hoc libro.17.litera J 177

Opinio ptholemei concedentis particulares effectus circa materiam:haud qq absolute sequi celestia:que vniversales:remoteqz cause sunt:sed q̄tenus medie cause tribuunt:z mobilis dispositio materie continuis subdite cause:z alia multa de hoc:lib.9.lra D 75

Opinio salomonis:q vanitas vanitatum z omnia vanitas:libro vndecimo litera E supra 104

Opinio serapionis:auicenne:z antiquoz philosophorum:demones atre bilis incitamento homines decipere: libro decimosexto litera D 173

Opinio sixti pithagorici: hominis aium dei templum effici:dei vero eterni templum nunquam ruiturum: z alia multa ad hoc:lib.14.lra E 136

Opinio socratis:sup formas que in subiectis formatis iacēt:qm̄ imperfecte sūt: esse formas in seipsas atqz perfectas:vn̄a forma subiecta formentur: libro sexto litera J 47

Opinio speusippi: xenocratis: numenij: plotini:formam irrationalem animationem:vivificationēqz corporum dici: z ipsam eē immortalem:sz porphyrius z proculus negent:libro quinto litera E z sequen. 43

Opinio stratonis z chrisippi confitentiū vitā mūdo infusam:sed ipsam esse summum deū:quod ipsi platonici negabāt: libro quarto litera D 27

Opinio theologorum aliquoruz dicentiū deum eligere aliquid secundum contingentiam euenire:nihil tn̄ ita prevaricatur:vt vel ordinez vniversi perturbet: vel ordinatoris effugiat prouidentiam: libro secundo litera G 20

Opinio theologoz,ponētiū celū empireū tanqz prīmū mobile i eternitate:ceteras aūt speras eternitate simul z tpe:cōpositas veniqz in tpe:lib.3.lra D 25

Opinio theologoz pstoz:quibus aristotiles pfensit:supremū terminū: vltimāqz formā esse rōnalem alam:li.x.lra B 8

Opinio theologoꝝ antiquoꝝ: aias in eoꝝ pibus dormitare: ⁊ quecūqꝫ hic agere: pati ve videmur: nihil aliud eē q̄ somnia: ⁊ alia multa de ħ: li. 14. lra D 136
Opinio theologoꝝ priscoruꝫ: q̄ deus gloriosus colit arbores: ducitqꝫ ⁊ pascit bestias: lib. 14. lra E 137
Opinio theologoꝝ priscorum: q̄ aie multe sunt: que hec: aut illa: hic: aut ibi: non affectu: sed prouidentia quadā a deo distributa gubernāt: lib. 16. lra A 167
Opinio theologoruꝫ christianoꝝ: q̄ deus sit intelligibile primuꝫ: totiusqꝫ intellectualis virtutis ⁊ actionis principium mediumqꝫ ⁊ finis: li. 18. lra L 188
Opinio theologoꝝ christianoruꝫ de statu anime post mortē: li. 18. litera B 194
Opinio thome: q̄ diuine uolūtatis actꝰ secundū conditionē: positionē ve quandam dici potest: ré hanc: aut illā necessario velle: lib. 7. litera B 19
Opinio thome: animā ad statuꝫ: motūqꝫ alterius in diuersis gescere simul atque moueri: ⁊ alia multa de hoc: libro decimoquinto litera E 156
Opinio timei: locri: ⁊ platonis dicentium essentiam quāndam constare ex individua: diuidueqꝫ natura: lib. 3. lra E 26
Opinio timei: sup inquinatas: ⁊ mancas materie formas eē alias meras integras atqꝫ separatas: lib. 11. litera B 104
Opinio timei: ⁊ proculi: mundū intelligibilē semp quidez esse: nunc̄ꝫ vero fieri: sensibilē vero fieri certe semper: esse nūquā: aut recreari: lib. xi. lra B 104
Opinio timei: qui moꝝsem imitatus est: deum in principio igneum celū: terrāqꝫ creasse: quasi vt precipua mūdi mēbra: atqꝫ vt duo hec aptius inter se vincirēt: aerē mox: aquamqꝫ interiecisse: quasi non sui: sed illorum gratia sint inuenta: lib. 18. litera F 170
Opinio timei: rōnalez aiam a solo deo eē: irrōnalem vero vitam sub ea corpi mācipatam a dijs celestibus: deo iubente pendere: lib. 18. litera L infra 183
Opinio xenocratis: speusippi: iamblici: ⁊ plutarchi: putantium ab ipsa sempiternitate vim p̄cedere sempiternam: non solum vsqꝫ ad mentes vltimas: que reflectuntur in ipsam: sed etiam vsqꝫ ad animas bestiarum. Numenius insuper vsqꝫ ad plantas p̄ducit: plotinus denīqꝫ ēt ad naturaꝫ: ⁊ alia multa de hoc: libro. x. litera F 84
Opinio xenophanis: parmenidis: zenonis: melissi: stilponis: anaxagore: empedoclis: q̄ nihil veri sensibus comprehēdatur: lib. 11. litera L 104
Opinio zoroastri: q̄ mūdus habeat intellectuales rectores immobiles: libro primo litera L 7
Opinio zoroastri: quod intelligibile ipsuꝫ extra mentem sit: li. primo lra A 8
Opinio zoroastri: q̄ oia sunt ex vno igne genita: lib. 2. lra F 13
Opinio zoroastri secratoꝝ: deum quodam modo agere semetipsum: li. 2. lra D 19
Opinio zoroastri: q̄ pater deus non incutiat metum: sed psuasionem inducat: libro. 2. lra L 22
Opinio zoroastri: q̄ omne deus p̄fecerit: ⁊ menti secunde tribuerit: libro tertio litera A 23
Opinio zoroastri: q̄ deus per seipsum rapuit: neque in mente quidem: que illū sequitur: proprium inclusit ignem: quasi dixerit nullam habere cum ceteris cōparationem: lib. 3. lra D 23
Opinio zoroastri: a quo omnis manauit veterum theologorum sapientia dicentis: celū sempiterna volūtate ferri: semperqꝫ necessitatis opera currere: lib. q̄rto litera B 31
Opinio zoroastri: animam esse quodāmodo omnia: cum dicit: mundanorum sinuum multas plenitudines cōprehēdit: libro. 4. lra I 32
Opinio zoroastri: orphei de protheo formas mutante: li. 4. litera B supra 32
Opinio zoroastri: quod hisdem aliquando causis omnino redeuntibus: eosdēꝫ

effectus reuerti putat: libro secundo litera B supra 32
Opinio zoroastri: q celum nobis assidue voluat: libro. 4. lra B 33
Opinio zoroastri: q alia immortalis manet: ac vite domina est: lib. v. litera A 42
Opinio zoroastri: q ascendendum est homini ad lumē ipsuz: t patris radios: vnde infusa est ipsa anima multo mētis lumine circūfusa: lib. x. litera B 90
Opinio zoroastri: q paterna mēs instruit animabus hominū cōiecturalia signa: t huius dicti pulchra declaratio: libro decimo litera B 95
Opinio zoroastri: q homo non debet augere fatum: quasi in eius arbitrio sit: cedere fato: atq; ñ cedere: li. 13. lra F 121
Opinio zoroastri t platonis: q homines complexione temperata prediti: t diuinis moribus educati: quidquid volūt a dijs impetrāt: li. 13. litera D 127
Opinio zoroastri: q anima hominū deuz quodāmodo contrahit in seipsam: quādo nihil retinens mortale: tota diuinis haustibus ebriatur: t alia multa de hoc libro. 13. litera B 127
Opinio zoroastri: q anima p patris potētiam ignis splendidus fiat: t alia q̄ ibi secuntur: lib. 13. litera D 130
Opinio zoroastri: q sit aliquid intelligibile: quod hominem intelligere oportet mentis flore: vbi etiam quid mētis flos secundum platonem t paulum appellet̄ur: lib. 13. litera G 129
Opinio zoroastri: q homo sit nature audentissime artificium: lib. decimoquarto litera B 129
Opinio zoroastri: q nihil a paterno principio progreditur: aut voluitur imperfectum: libro. 14. litera A 134
Opinio zoroastri: moysi: platonis: t plotini: animam cum antecedat corpus: eiq; dominet: non tam a corpore corporeuz effectum habere: q̄ per effectuz huiusmodi suum se se in corpus immergere: libro. xvj. litera B 172
Opinio zoroastri de mundi regeneratiōe: quam plato posuit futuram in fine mūdane reuolutionis: deo inbēte: ac demonibus ministrantibus: libro decimo septimo litera A 177
Opinio zoroastri t mercurij: q anima ex amplo demittit ambitu mundi: t alia multa de mēte aristotelis: que secūtur: libro. 18. litera B 184

P

Paulus theologus trees celestium hierarchiarum celos in diuina oi abstractione conscendit. lib. 13. litera G 119
Perfecta semper imperfectis anteponenda sunt: libro primo litera E 5
Peripatetici diuinas mentes nusquā dignāt: nisi vbi accōmodate regūt aliquid atq; mouent: lib. xv. litera B 153
Persaruz magi: egyptij sacerdotes: pithagorei philosophi: vt venerē eneruarēt: mero t carnibus abstinebant: sacerdotes magne matri consecrati castrabant se: t excarnificabant: libro. 9. lra D 73
Pherecides syrus: pithagoras: plotinus: t alij q̄plurimi propter quid moderate vixerint: libro decimotertio litera F 123
Philolaus: cū deū vnitatē more platonico nominasset: cur extensam materiam dualitatē cognominauerit: lib. decimo septimo litera G 174
Philosophia zoroastri: platonis: mercurij trismegisti: orphei: aglaophemi: pithagore quid erat: t vnde inchoabat: libro. xij. litera B infra 108
Philosophie totum studiū platonis sententia est meditatio mortis: q̄ quidem mors est anima a corpore liberatio: lib. 16. litera B 173
Phificorum opinione quomodo qualitas in partes plurimas extēdatur: t diuidatur: libro. 3. litera A 25
Pinxit zeusis ita vuas: vt aues ad eas aduolarent: apelles equam ita pinxit t canē: vt pretereūtes equi hinirent: latrarent canes: p: axitiles in quodam

indoz templo venerem marmore adeo venustam expressit: vt vix a libidinosis transeuntium conspectibus tuta z pudica seruaretur: lib. xij. lra O 124
Pithie sacerdotes cum succedebant in iouia: aut apollinis templū: cur. vaticinabantur: li. xij. litera J 123
Planetaz oium effectus qualis: li. 18. lra El cum sequen. 185
Plantas ostrea vno tantū superāt: quod sensum habent: li. x. litera G 83
Plantārū augumentum: atqz saxoruz est ab anima terre: ideo solum q̄diu herēt terrē crescunt: li. 4. litera B 30
Plato non nisi purgatā mentis aciem in ipsum solem diuinum scilicet deum gloriosum dirigere iussit: li. x. lra O 1
Plato vir celestis domandi corporis gratia academiam insalubrem attice habitandam elegit: xenocrates dilectus platonis discipulūs: z origenes eoz sectator sibi virilia exusserunt: quo libidinis incendia prorsus extinguerent: libro. 9. litera D 73
Plato diuine dicere solebat: q̄ non florescit ꝑtus animi: nisi virtus corporis deflorescat: non acuitur mentis acies: nisi corporis acies hebetetur: z alia que ibi secuntur: li. 9. litera B 78
Plato vocat deuz pluribus nominibus: videlicet principium: finem: speram: z alia que secuntur: li. xij. litera L 109
Plato cum frequenter contemplationis intentione longe se cessisset a corpore: tā dem in ea abstractione a corporis vinclis decessit omnino: eius discipulus xenocrates singulis diebus integram horam abstrahebatur a corpore: libro. 13. litera G 119
Plato per se moueri quid multotiens appellet: li. ix. litera B 76
Platonis documentū: ne iuuenes de diuinis temere sententias ferant: sed credāt ipsis legibus: li. 14. litera K 139
Platonis documenta dionisio data de diuinis misteriis: z alia multa ad hoc: lib 14. litera L 159
Platonis omnia scripta secunduz carneadem: archesilaum: xenocratem: ammoniuz: an poetica: vel vera sint: lib. xvij. litera A 178
Plato pithagoricā sapientiaz: que a ioue fere manauerat ab archita: eurito: philolao didicit: pithagoricamq̄ sectam ꝑ ceteris elegit: li. xvij. lra L 179
Plato: vt ex tribus signis apparet: pithagorica nequaquam affirmauit: lib. xvij. litera G 179
Plato. 9. legum libro tradit eorū: q occisi sunt animas interfectores hostiliter insequi: li. xvj. litera D 169
Plato proculdubio affirmauit: deum scilicet humana curare: atqz anime immortali operum ꝑmia reddere: vel supplicia: aliud aūt nihil: li. xvij. lra G 179
Plato ratione: qua ante ipsuz moysen: deinde mercurius mundum generauit: libro. xvij. litera G infra 179
Platonem nihil aliud esse numenius dixit q̄z moysem attica lingua loquentē: li. xvij. litera D 179
Platonis mens que naz sit de modo: quo cognoscendo hominis anima operat: li. ix. litera L 76
Platonicoz in numero nō sunt admittēdi illi: qui animas in planetaruz speris: igneoz z aere puro viuentes esse inter inferos opinant: li. 18. lra B 194
Plotinus moxes hominum errata ꝓueniens ꝑsentiebat: z cuz porphyrius eius discipulus seipsuz interficere cogitaret: id ipse ꝑspexit diuinitus atqz ꝓhibuit: li. 13. litera F 123
Plumbum: ferrumq̄ sunt propinqua lapidibus: argentuz z aux ꝓpinque sunt plantis: lib. x. litera F 63
Polemon ex intemperato factus est continens eo die quo audiuit xenocratem de pudicitia disputantem: quod z diogenes fecit: cum audiret antistitez de libertate differentem: lib. 13. lra A 119
Porphyrius plotini discipulus scribit

plotinum sepe solitum solui a corpore: mutare vultus: tunc mira quedã inue/nire: que postea scribebat: quater autez fuisse se asserit hijs plotini miraculis: se ipsum vero: cum ageret octauum ꝛ se/xagesimum etatis annuz a numine cor reptum semel inter contemplanduz af/firmat: ꝛ alia multa de hoc: libro. xiij. li tera G infra 119

Possibile medium est inter necessariuz ꝛ impossibile: li. v. litera L 39

Potentie diuine subijciunt q̃cũq; ꝓtradi ctionem nõ includũt: li. ij. litera E 19

Potentia ad non esse nũqd in aia repit: qm̃ imortalis est: li. v. litera B 39

Precipitiũ quẽ locum magi notant: ꝛ qd zoroaster de miraculis: que possunt fie/ri ab anima scribat: li. 13. lra B 124

Principes super mundum precipue tres sunt: vt magi putant. s. deus: mens. aia: libro. 4. litera G 31

Principia ꝑma q̃ nã sint: li. xj. lra M 105

Principium rerum cur vnitas nomine/tur: li. xij. litera G 110

Situationes rerum per habitus cogno/scuntur: li. xi. litera G 105

Prodigia multa: que plutarchi tempori/bus euenere: magnũ. s. demonez: altosq; multos demões ciulasse: deide obijsse: lib. x. litera E 83

Proportiones omnes musicales quemad modũ nascant: li. xvij. lra I infra 176

Pulchritudo aliud est q̃z res pulchra: si/militerq; dicendũ de ceteris speciebus: quas plato ideas vocat: lib. vndecimo litera L 97

Pulchritudo ipsa pulchroꝛ omnium est mensura: ꝛ quo pulchritudo mensure/tur: li. xi. lra L cum seq. 99

Punctus secunduz pithagoraꝫ motu suo lineam facit: linea vero superficiẽ: supfi cies aũt simili modo profundum: libro xv. litera D 146

Purgatoriũ sicut christiani: an plato po/suerit: ꝛ alia multa vana figmenta: lib. 10. litera L ꝛ infr 179

Q

Qualitatis beneficio in angustiz cos cte quo nam pacto actio proueniat: libro primo litera I 2

Qualitas cui corpus esse non possit: lib. primo litera L 2

Qualitas ꝑm platonẽ appellat oĩs forma in corpore diuisa: li. primo lra, D 2

Qualitates oĩs: q; forme sunt in alio quo tiens generant: formas in alio generãt: lib. primo litera D 3

Qualitas quo nã pacto quãtitati ꝓxima: sit: lib. primo litera G 4

Qualitate tria esse reperiuntur. s. essentia: virtus: ꝛ actio: que in motu versantur: libro primo litera L 5

Qualitates corporum agunt in se inuicez absq; consilio: lib. 2. litera F 14

Qualitas quomodo si generat extrema: lib. 3. litera I 25

Qualitates contrarie se inuicẽ non susci/piunt: nã se vicissim ꝛ fugant. ꝛ fugiũt: lib. 5. litera B 42

Qualitatũ quinq; genera homo nãr ap/petit. s. rubra: ꝛ visu viridia: auditu le/ta: dulcia gustu: tẽperata tactu: atq; ol/fatu: li. xi: litera A 101

Qualitas: que alicui subiecto inheret inse parabilis: subiecto sublato disperditur: libro. xi. litera I 105

Quantitas nihil aliud est q̃z extensio ipsa materie: lib. primo litera F 1

Quantitatis ratione tantum diuisio fit: li. primo litera M 2

Quantitatis extensio vbicunq; reperiat: talem vim ꝛ presentiam prohibet: vt ꝛ res extensa per q̃tatẽ: tota esse simul in pluribus nequeat: li. 5. lra B 25

Quantitatis extensio ptes corpis ꝺiuisun/ctas manere cõpellit: li. 6. litera E 51

Quantitate materia ipsa potiusq; anima indiget siue antecedit quantitatẽ: adue nienti tamen quantitati nequaq; subij citur: li. xv. litera L 155

Quisq; propius: ordo rerum: sicut par est:

ad proprium sui principium vnum dirigitur:sic vniuersus ordo rerū ad vnū vltimū principiū refert:li.vy.litera ℑ 10
Quotuplex omne sit:lib.4.lra ℌ 32
Quotuplex essentia sit:ꝛ nunquid operatio ab esse differat:sicut ab essentia differre mōstratur:li.v.litera ℳ 41

R

Ratio dictat:id qđ vbiqꝫ nominat:nihil esse aliud q̄ꝫ vniuersam naturarū rerum:eamq; esse deum: lib.2. litera E 11
Ratio fortis olimpiodori platonici:q̄ ipa mens viuat:lib.8.litera L 62
Ratio vniuersalis quod sit in anima:qua sentimus ꝛ viuimus: propterque illaꝫ nos rationales cognominari est sententia philosophi in libro de moribus aialium:lib.xv.litera S 149
Ratione ipsa ordo procedit:ratio in vita consistit:vita in virtute quadam indiuisibili:libro primo litera ℌ 4
Rationale vis est ipsa ratiocinādi virtus: que consequentia cernit:lib.vndecimo litera ℌ 105
Rationalitas in homine nihil aliud est: q̄ꝫ imortalitas ipsa in rationis actu educta:lib.8.litera L 66
Regiones alie alijs exercendo ingenio secundum aristotilem aptiores sunt:licꝫ in qualibet regione complures i omni arte mirifice claruerint:lib. decimotertio litera L 125
Res quelibet appetitū ratione boni: que qualitas est semper mouet:non autem ratione magni: aut multi: libro primo litera K 2
Res mobilis ex se termino caret: quoniā in semetipsa non quiescit: licet necessarius est aliquis in rebus status:vt etiā motus ipso statu non careat:lib. primo litera S ℌ 6
Res queꝫ quo potentior est: eo largius operatur:lib.primo litera F 8
Res queliqet semper aliquid agunt: atqꝫ eo tempore magis:quo meliores in specie sua sunt:lib.ij.litera E 13
Res vnaqueq; proprie non agit in aliaꝫ: neq; alia rōne:nisi vt suā formam exhibeat:lib.v.litera F 36
Res composita:vt ignis ꝛ aqua: tunc interit:qñ a sua forma dirungitur: lib.v. litera E 37
Res,ois preter ipsum deum ab ipso theologis creatura dicitur:ꝛ ex quatuor q̄busdam necessario componitur: libro quinto litera A 41
Res queq; secundum modum sue substātie operatur:libro.x.litera A 88
Res vnaqueq; in ꝓprio sui fine quiescit: ꝛ ꝓprius finis eius est causa propria:li. decimo litera L 90
Res nulla supra se vnq̄ attollit:nisi a superiore trahatur:non.n.aqua in aerem volare potest:libro.xij.lra L 107
Rerum tres ordines ad humanam aiam pertinere videntur.ꝯ.prouidentia: fatū: natura:ꝛ quid vnumquodqꝫ horū sit: libro.13.litera ℑ 120
Reruꝫ in quolibet ordine ita natura comparatuꝫ est:vt actio in summo illius ordinis ꝛ passionis expers:passio in infimo actione priuata:in medijs aūt compositio media.li.xvi.lra A 166
Reruꝫ ordo quisq; proprius:sicuti par est ad sui principium vnum dirigit:sic vniuersus ordo rerum ad vnum refertur vniuersale principium:libro secundo litera ℑ 10
Ruffo antio:dum affricam obtineret: ꝛ inclinato die in porticu spaciaretur:oblata est mulieris figura:humana grandior:pulchrioraq;:que predixit eum vēturum romā:honoresq; gesturum ꝛc. libro.13.litera F. 123
Rusticus quidam:vt refert beatus augustinus suis temporibus secedebat a cōnore ꝛ vigilare se sciebat:dum tamē videret mira quedam oculis non corporeis:libro decimotertio litera R 124

Repertorium

S

Sacerdos calamensis: vt refert augustinus solitus erat se suo arbitratu a corpore auocare: p. eſertim cum querula armonia demulceretur: z alia multa de hoc: li. xiij. litera E 119

Sardanapali: xerſiqz deſideria: libro. i 4. litera J 135

Scientia quelibet ſm pbos obiectū ſuū habet: quod ſcitum vocant: li. octauo litera A 65

Seminarie vires i ſeminibus animantiū nunquid ſumme cauſe ſint: lib. vndecimo litera G 94

Sempiternitas ipſa quid ſit: li. 2. litera L cum ſequen. 11

Seni ſecundum ariſtotelem ſi preſtes oculz iuuenis: videbit penitus ſicut iuuenis: li. ix. lra L 79

Senſus circa corpora verſatur: imaginatio circa ſimulacra corporuz: phantaſia circa ſingulas ſimulachrorum intentiones: intellectus circa ſingularum intentionum naturas cōmunes. ac rationes penitus incorporeas: lib. 8. lra D 61

Sentire z iudicare actus eſt animi: lib. 13 litera L 118

Singulari in quolibet tria requiruntur: ſcilicet natura ſpeciei: accidentia: que non ſunt neceſſaria ſpeciei: z ipm ex vtriſqz compoſitum: li. xi. litera F 94

Socrates: quem ariſtoteles melancolicuz iudicauit: demonis familiaris iſpiratione multa pſentiebat: lib. 13. lra B 123

Socrates dum fugeret vna cum aliis nō nullis impetum hoſtium: vt ventū eſt in triuium: eadem qua ceteri fugere noluit: q; deterrebatur a demone: tū qdez hi qui alia via fugerant: in equitatū hoſtium inciderunt: lib. 13. lra L 123

Socrati cōtēdiu ariſtides thucidides: alijqz multi ppinquabant: ēt ſocrate ipſo tacente: in philoſophie ſtudijs proficiebant demonis inſtinctu: quanto autez longius a ſocrate recedebant: tanto redebantur ad philoſophiam ineptiores: li. 13. litera D 123

Socrates cum morti propinquaret predixit anito: filium eius qui tunc modeſtus videbatur: ſore flagitioſiſſimum: li. xiij. litera D 123

Somnia ſepe ſunt difficilis interpretationis: z ſepe facilis: z qua de cauſa id eueniat: li. xiij. lra L 122

Species naturales ratione naturali: quia ſempiterne ſunt: a cauſa mobili eſſe nō poſſunt: li. 8. lra B 60

Species an nobis inſerat ab integris cunctiſqz perſonis: li. xi. litera G 94

Species due rerum cur eque perfecte inter ſe eſſe non poſſunt: li. xv. lra A 154

Species honorari iubet plato: in his enim conſiſtit mundi perfectio: z ſcientie veritas: li. xv. litera L 159

Spirituum aliqui ſunt penitus immortales: alij mortales omnino: alij inter hos medy: li. ix. litera D 81

Spiritibus qualem platonici ordinez ponunt: li. xvij. litera K 177

Spere vita angelus eſt: naturaleſqz forme ab ideis mentis angelice proficiſcūtur: libro. 4. litera G 28

Speraz anime. xij. cur ad principes. xij. reducanf: lib. 4. litera D 28

Spere mundi apud priſcos quot ſint: li. 4. litera J 29

Speras celeſtes habere animas non modo platonici: ſed etiam ypatetici conſtentur: lib. 4. litera J 31

Speras elementorū viuere: z ſi plane cōſtat apud platonicos: de his tamen peripatetici veteres nihil diſſeruerunt: libro. 4. litera K 31

Spere octaue cōcaua ſupficies eſt locus naturalis ſpere ſaturni: ibiqz deuexum saturni ſpere concauum tangit octaue: lib. 4. litera A 33

Spera iguis qualitatem triplicem poſſidet. ſ. colorem: lumen: z leuitatez ad ſuperiora vergentē: li. x. litera F 88

Spere celeſtes ſz plotinum: porphirium: iamblicū

Iamblicum: proclum: theophrastum: algazelem: auicennam: zaelem: manilium: ptolemeum: ꝛ albumasaré sunt animate: libro. xv. lra D 148

Spera secundum aristotilem sicut mouet sperá: sic concupiscentia volũtatez: lib. xv. litera A 152

Stare quid aliud est ꝯz in nature sue vnitate perseuerare: li. 3. lra E 23

Status stultoꝝ: siue a natura: seu a cãu: an sicut infantium: vel alio modo esse dẽat ꝛ qualiter secundum opinionem peripateticorum ꝛ platonicorum dicenduz est: libro. 18. litera A infra ꝛ supra cuz plu. sequen. 195

Subiectum omne secũdum auerroem nuduz oportet esse specie qualitatis illius quam sit susceptruz: lib. xij. lra B 163

Substantia per naturá prior est quantitate: ac reliquis accidentibus: libro primo litera K 4

Substantie incorporee secunduz genere sui naturam magis ꝓuenit: vt extra corpus sit ꝯz in corpore: li. 1. lra F

Substantia in re qualibet prestantior ẽ ꝯz oratio: lib. 18. lra D 182

Surgere ꝛ abire quid aliud est ꝯz ad deuz se mente conferre: iuxta illud euangelicum: vigilate ꝛ orate: ne dominus dormientes vos deprehendat: libro decio octauo litera E 194

T

TAbernaculum germani opificio marsilij tempore florentie visum: libro secundo litera G 121

Tatius mercury filius paternis expurgationibus purgatus exclamabat: esse se in corpus mortale translatum: ac intueri mirabilia ꝛ audire: lib. 8. lra F 185

Tactus est duoꝝ corporum propriue: lib. xv. litera B 146

Temporis celeritas lingue celeritatem superat: lib. xi. lra B 103

Tempus semp dicitur falso esse: cũ ẽ eius fit non esse: lib. xi. lra E 103

Theologia orphea primus appellat essentiam tertiam animaliũ rationaliũ sedẽ: libro. 11. litera E 95

Theologus ioannes euangelista: mentem hominis qñ veruz aliquid attingit: nõ dicit: vt solent alij: videre rezali quá veram: sed facere veritatem: libro duodecimo litera E 109

Theologi consumati mentem auruz igni tum appellãt: li. 11. lra F 109

Theologus paulus mentẽ diuinorum cõtemplatricem affirmat: tum quottidie renouari: tum in eandẽ cum deo imaginem transformari: tum vnũ cũ deo spiritum fieri: lib. xij. lra F infra 109

Theologus trismegistus inquit: ex mẽte pura ꝛ diuinitate quodãmodo vnũ spiritum coalescere: ꝛ platonici omnes ꝓbant in rationibus cõtemplandis diuinam rationem tactu quodam mentis substantiali potiusqz imaginatione tangi: vnitatẽqz mentis propriam deo rerũ oium vnitati modo quodam inextimabili appellari: libro. xij. lra F infra 109

Theologus secundum platonem idoneis demonstrationis fundamentis ꝛ gradibus ascẽdit vsqz ad principium vniuersi tangit ipsum ꝛc. lib. 12. lra B 109

Theologus tum agendo: tuz disputando purgat a corporeis affectibus animum segregat rationem a fallacibus reruz sensibilium ꝓiecturis: ꝛ alia multa de hoc: libro. xij. lra B 109

Theologos in timeo plato dei filios appellat: lib. 13. litera E 117

Theologi prisci. s. magi: egyptij sacerdotes: prophete: hebrei: orphici: pithagorici: platonicique philosophi: qui mirabili sapientia pollebant: deum coluerunt: ꝛ non tantum homines rudes: libro decimo quarto litera D 138

Theramenes: socrates: rhodius quidam: calanus indus: pherecides syrus monti propinqui: cur ꝛ qua de causa multa vaticinati fuerunt: lib. 9. lra E 72

Terra secundum platonis mentem quàm obiem rotunda sit:lib.2.litera ℑ 18
Terre globum aqua & aere:suoq; igni quasi voluminibus suis circũuolutum speram'mundi vnam:ac stellãm quandaq; pithagorici nominauerunt:libro decio sexto litera D 170
Terram vocat plato deam antiquissimaq; deorum omnium:qui intra celuq; sunt: libro.xvi.litera D 170
Terris seu hũana vita theramenes:theodorus:cyreneus:cleombrotus: oẽs egesij cirenaici auditores: gimnophiste,: & thracie populi:non inuiti:sed sponte discendebant:lib.16.litera A 173
Tpinarcus quidam cum ab eo conuiuio discessisset:vbi socrates discumbebat:socrates demone prohibente:inde ea.perpetrauit:quorum causa est occisus: carneades in nemea certauit:vertẽte socrate:ac certasse penitut:critoni'contra socraticum consiliuq; rusticanti: ramulus aliquis percussit oculum: & alia multa de socratis mirabilibus: lib. decimotertio litera C 123
Timeus platonis tradit:deuq; mundi opificem iecisse in paterum quandam cuncta rerum semina: eaq; inuicez mutuis modulis tẽperauisse:li.17.lĩa B 177
Tiresias solus secundum homerum apud inferos sapit: ceteri vero omnes velut vmbre volitant:li.14.lĩa B ifra 136
Transmigrationem animorum in bestias qui philosophi & theologi antiquoruq; negauerunt:& qui concesserunt:li.17 litera. D cum plu.sequen. 180
Tribali & illiry homines:cum sunt irati:si diutius:aterriusq; hominem intueantur:cum perimunt:qui & geminas habent pupillas in oculis. Idem quoq; faciunt femine nonulle in scythia: libro 13.litera B 127

V

VAticinio herculeo: arabesq; multi excelluere:qui comitiali morbo rapiebant:lib.13.litera R 127
Vaticinij specie adeo albigerius carthaginensis precellebat:vt quidquid egisset quisq;:aut cogitauisset: vt augustinus testatur:demonum affatu respõdebat: libro.13.litera D 124
Vaticinium naturale excellentissimorum presertim ingeniorum:ex platonis sententia oberrare nó potest: libro decimo quarto litera R 133
Verbo siue ratione diuina:quam mundũ intelligibilez plato vocat:affirmat: mũdum sensibilem exornatum fuisse:libro 11.litera F infra 98
Ventes quidem validior est quam'falsuq: cum veritas esse sine eo possit: falsum absq; veritate consistere nequit:lib.primo litera B B
Veritas quid proprie esse dicatur:lib. primo litera B 8
Veritatem super nihil est:li.2.lĩa B 9
Veritas corporea non est:alioquin rebus incorporeis non inesset: puta deo:angelis:numerisq;:lib.8.lĩa E 82
Veritas nunquid in anima esse dicatur:libro.xi.litera C 114
Veritas est nature cuiusq; pura integritas & integra puritas:li.xi.litera D 105
Veritas rei secundũ platonem in hoc versatur:vt idee sue vndiq; respõdeat: scientia vero in hoc precipue: vt ipsa mens veritati congruat:li.12.lĩa A 107
Verum vnde originem trahat:libro primo litera D
Victorie tragice nuncio sophocles: & dionisius sicilie tyrannus repente obiere: mater viso filio e certamini pugna redeũte expirauit:& alia multa de hoc: libro decimotertio litera F 188
Videndo actus triplex concurrit motus: scilicet coloris aspectus:fulgor luminis connectens actus reliquos inuicem: & sic & an intelligendo:lib.xij.lĩa F 108
Violentum neque diuturnus est: nec semper idem: & ordinatum: libro quarto litera A 29

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EM

Uirtus ipsa efficax: quatenus virtus est: certum gradum numerum non includit: libro. .litera B 11
Uirtus superior debet esse qdquid est inferior: & aliquid vltra: li. 2. lra B 15
Uirtutum duo genera esse dicuntur: libro 8. litera F 62
Uirtutum discrepationes secundum platonem que sint: lib. 8. litera B 63
Uirtus speculativa quid aliud est nisi claritas intellectus: lib. 8. lra D 63
Uirtute nunquid operatio differat: & virtus ab essentia atqz esse: li. 5. lra D 41
Uita mortalium quomodo corporibus tũgatur: lib. 3. litera K 25
Uitam agunt homines per rationem cerebro assignatam: per iram cordi: per cõcupiscentiam iecori attributam: libro quarto litera F 28
Uite quot sint: & quonam modo ipsis vtantur: & alia pulchra de hoc: libro quarto litera B cum plu. seq. 29
Uita ipsa corporalis nihil aliud est quam actus continuus anime transfusus in corporis huius complexionem ab ea non recedens: lib. xy. litera D 111
Uitam humanam euripides vmbre somniũz appellat: lib. 14. litera B 156
Uitia tria olimpiodorus ex platonis mente ponit: que sunt siue sanabilia: siue nõ & quid vnumquodqz sit: libro decimo octauo litera D 194
Unitas principium vocatur: veritas principij ratio: bonitas deniqz principij rationalis amor: lib. xj. litera M xi
Uniuersi ab ordine ordo infime mẽtis originẽ habet: li. primo litera A 3
Uicissitudines: quibus plato tribus modis vtatur: libro decimoseptimo litera F cum sequen. 177
Uoluntati quãdo aliquid offertur vt bonum: potest in illum inclinari voluntas: nulla inclinatione naturali in contrarium prohibente: libro. ix. lra B 74
Uoluntas ab intellectu in quo differat: libro. 14. litera C 122
Uultus anime nostre superior divini vultus imitatio a platonicis nominatur: libro duodecimo litera B 111

¶ Finis secunde tabule.

Tabula capitulorum

¶ Capitula librorum theologie de immortalitate animorum Marsilij Ficini Florentini diuise in libros xviij. Primus liber ascendit vsq; ad deum.

¶ Cap̃. primi libri.

Si animus non esset immortalis: nullum animal esset infelicius homine: capitulo primo litera A car. 1
Corpus natura sua nihil agit: capitulo. 2. litera C 1
Supra formam diuisam in corpore exist forma indiuidua id est anima: capitulo tertio litera D 2
Anima rõnalis p substantiaz imobilis est: p opationem est mobilis: per virtutem est partim immobilis: partim mobilis: capitulo quarto litera R 5
Super aiam mobilez est immobilis angelus: capitulo. v. litera C 6
Super angelũ est deus. Quoniam aia est mobilis multitudo. Angelus multitudo immobilis. Deus imobilis vnitas: capitulo. 6. litera 7

¶ Cap̃. secundi libri.

Secundus liber disputat de deo iam inuento.
Unitas: veritas: bonitas idem sunt: & sup̃ea nihil est: capitulo primo litera L 9
Non sunt duo plures inter se equales: capitulo secundo litera F 9
Non sunt duo plures alius super alium sine fine: capitulo tertio litera F 11
Dei virtus est infinita: cap. 4. litera A 10
Deus semper est: capitulo. v. litera I 10
Deus est vbiq; capitulo. 6. litera M 11
Deus omnia agit: & seruat: & in omnibus omnia operat: cap. vij. litera B 13
Deus agit per suum esse quicquid agit: capitulo octauo litera E 14
Deus intelligit seipsum primo: ac etiã singula: capitulo nono litera L 15
Deus intelligit infinita: capitulo decimo litera L 16
Deus voluntatem habet: perq; illam extra se efficit omnia: capitulo vndecimo litera L 16
Voluntas dei necessaria simul & libera est: & agit libere: capitulo. xij. litera D 18
Deus amat & p̃uidet: capitulo decimo tertio litera D 20

¶ Cap̃. iij. libri.

Tertius liber descendit a deo: & comparat inuicem gradus rerum ad medium gradũ: & hunc ad alios.
Descensus per quinq; gradus fit: p quos est sacrus ascensus: qui gradus inuicem congrue comparantur: capitulo primo litera B 22
Anima est medius rerum gradus: atque omnes gradus tam superiores quaz inferiores connectit in vnum: dum ipsa & ad superos ascendit: & descendit ad inferos: cap. 2. litera D 24

¶ Cap̃. iiij. libri.

Quartus liber diuidit in species suos gradum rerum mediuz. i. animam. Tres sunt animarum rationaliuz gradus. In primo est anima mundi. In secundo animę sperariuz. In tertio anime animaliũ: que in sperie singulis cõtinẽtur: cap. primo litera B 26
Anime sperarum mouent sperae per legẽ fatalem: & mouent in circulum: qi ipse sunt circuli: cap. 2. litera F 31

¶ Cap̃. v. libri.

Quintus liber. Tractat de immortalitate anime per rationes cõmunes. Omnis rationalis anima est immortalis. Prima ratio: quia per se mouetur: & in circulum: cap. primo litera L 33
Secunda ratio. Quia stat per substantiã. capitulo secundo litera. L 34
Tertia ratio. Quia heret diuinis: capitulo tertio litera F 34
Quarta ratio. Quia materie dominatur:

BIBLIOTECA NAZ ROMA MANUELE

capitulo quarto litera G 34
Quinta ratio. Quia est a materia libera: capitulo quinto litera J 35
Sexta ratio. Quia est indiuidua: capitulo sexto litera E 35
Septima ratio. Quia esse suum habet in sua essentia: cap. septimo litera D 36
Octaua ratio. Quia esse proprium habet: & unum a sua forma discedit: capitulo octauo litera B 36
Nona ratio. Quia sibi per se conuenit ee. capitulo nono litera A 37
Decima ratio. Quia p se refertur ad deū: capitulo decimo litera D 38
Undecima ratio. Quia non componitur ex aliqua potentia: in quam possit resolui: capitulo undecimo litera D 38
Duodecima ratio. Quia non habet in se potentiam ad non esse: capitulo duodecimo litera A 39
Tertiadecima ratio. Quia esse a deo accipit fine medio: capitulo. 13. lra B 40
Quartadecima ratio. Quia est per se vita: capitulo decimoquarto litera D 42
Quintadecima ratio. Quia vita est p̃stantior corpore: cap. xv. litera D 43

¶ Cap. vj. libri.

Sextus liber. Tractat de anima per rationes proprias: quod sit indiuisibilis quantū ad partem vegetatiuam.
Reductio opinionum de anima in quoq; capita: capitulo primo litera A 45
Debet philosophi non ratione aliqua p̃suasi: sed praua decepti consuetudine: corporalem animam posuerunt: capitulo secundo litera B 46
Anima non est corpus: aut forma diuisa in corpore: vt ostenditur per virtutem anime naturalē: capitulo tertio lra F 49
Prima ratio. Quia anima est principium nutriendi: & quomodocunq; aliter operandi: capitulo quarto litera A 49
Secunda ratio: Neque corpus animatus est; neque inanimatum: capitulo quinto litera B 49
Tertia ratio: Neque crassum corpus est: neque subtile: cap. 6. litera C 50
Quarta ratio. Corpus ex materia & forma componitur: cap. septimo lra A 50
Quinta ratio. Corpus natura sua dispersum est: capitulo .8. litera D 50
Sexta ratio. Quo corpora non sunt in eodem loco: capitulo nono litera J 51
Septima ratio. Corpus non est simul totum in pluribus: cap. 10. litera C 51
Octaua ratio. Anima est vita: aut fons vite: capitulo vndecimo litera F 51
Nona ratio. Corpus seipsum non mouet capitulo duodecimo litera J 5
Decima ratio. Anima non crescit ad corporis huius augmentum: capitulo decimo tertio litera J 59

¶ Cap. vij. libri.

Septimus liber. De anima q̃ sit indiuisibilis quantum ad partem sensitiuam.
Anima nō est corpus: aut forma diuisa in corpore: aut talis forme punctum aliquod: sed est forma in qualibet pte corporis tota: vt ostenditur per potentiaz sentiendi.
Prima ratio. Corpus nō capit imagines aptas ad sensum; cap. primo lra B 55
Secūda ratio. Oportet quinq; sensus ad vnum centrum conduci: capitulo secūdo litera A 55
Tertia ratio. Quo angustio: sensus est: eo est perspicacior: cap. tertio litera C 56
Quarta ratio si sensus diuiduus sit: in eo imago sensibilis diuidetur: capit. quarto litera F 56
Quinta ratio. Anima sentit vbiq; tota: capitulo quinto litera A 56
Sexta rō. Anima non necessario patitur sentiendo: capitulo sexto lra C 57
Septima rō. Rationes q̃rue p naturalez & sensitiuam aie viz: q̃ aia nō sit forme diuidue: q̃ qualitatis opus vnum est.

Tabula capitulorum

capitulo septimo litera D 58
Octaua ratio. Complexio agit per vim qualitatum: cap. 8. litera F 58
Nona ratio. Complexio est accidentalis forma: cap. nono litera A 58
Decima ratio. Harmonia cōplexionis nihil agit in corpus: cap. 10 lra C 58
Undecima ratio. In omni corpore cōpositio est harmonia: cap. xi. litera E 59
Duodecima ratio. Harmonia intelligit: aut compositio ipsa membrorum: aut aliqua compositionis rō: cap. 12 lra F 59
Tertiadecima ratio. Harmonia humorum nihil capit absq; mā: cap. 13. lra A 59
Quartadecima ratio. Que magis recipiunt: magis est harmonia: c. 14 lra B 59
Quintadecima ratio. Harmonia nihil admittit dissonum: cap. xv. litera C 59

¶ Cap. viij. libri.

Octauus liber de anima quārum ad partem intellectuam: quum indivisibilis sit: et ideo immortalis.
Prima ratio. Anima est forma individua vbiq; tota: et nullam trahit originem a materia: ideoq; immortalis est: vt ostēditur per intelligendi virtutem. Animus per quatuor gradus ascendit ad spiritum cap. primo litera E 60
Secunda ratio. Anima alitur veritate: capitulo secundo litera E 61
Tertia rō. Virtus anime: qr indivisibilis est: corpis q̄litas eē negt: ca. 3. lra D 62
Quarta rō. Spēs: receptioq; intelligibilis suscipi nō pt a corpe: cap. 4. lra B 63
Quinta rō. Si mens est corpus: tangēdo intelligit: et currendo: cap. 5. lra A 66
Sexta rō. Intellectus accipit sm se totum: q̄d capit. quod nō faciet: si fuerit corporalis: capitulo sexto litera C 67
Septima rō. Intellectus accipiēdo rerum formas: non amittit suam. Corpora cōtra: capitulo septimo lra A 67
Octaua ratio. Forma est in mente vniuersalis. Talis in corpore esse non potest. capitulo octauo litera C 67
Nona rō. Entes se inuicem complectūtur. Corpora nequaquā: ca. 9. lra F 67
Decima rō. Idem per oia corpa opatur: et supra corpora: cap. 10. litera B 68
Undecima rō. Idem statu proficit. Corpus mōtu: cap. xi. lra B 68
Duodecima rō. Que in mā sunt: cōtraria nō sūt: īmēre ptraria: cap. 12. lra C 68
Tertiadecima rō. Idem accipiendo formas non mutatur: cap. 13. lra C 68
Quartadecima ratio: Operatio corporis tendit ad rem compositaz. Mentis ad simplicia: cap. 14. litera D 69
Quintadecima ratio: Operatio mentis finitur in operatione: operatio corporis in opere: capitulo. xv. litera A 69
Sextadecima rō: Forma corpalis non hz vim infinitam. Idem habet: capitulo decimosexto litera 70

¶ Cap. ix. libri.

Nonus liber. Quod sit immortalis efficacius: non modo ex eo: q̄ est indivisibilis: sed etiaz ex eo: q̄ a corpore nō dependet.
Probatur per rationalem virtutem. Animam non modo esse formā individuā: verum etiam a corpore non pendere: vt euidentius immortalitas demonstretur. Prima rō: qr mēs reflectitur in se ipsam: capitulo primo litera A 71
Secunda ratio: Idem quo magis separatur a corpore: eo melius se habet: capitulo secundo litera C 72
Tertia ratio: Idem repugnat corpori: capitulo tertio litera B 72
Quarta ratio: Anima libere operatur: capitulo quarto litera C 73
Quinta ratio: Idem absq; corpore operatur: capitulo quinto litera C 76
Sexta ratio. Alia pueniunt prim cū diuisione: prim vero cū bonis: cap. vi. lra A 80
Obiectio epicureorum: et responsio de rerū temperatione: cap. vij. litera D 81

Tabula capitulorum

¶ Cap. x. libri.

Decimus liber: Quod sit immortalis: quantum ad ordinem rerum. Prima ratio: Sicut vltimum in ordine corporum est incorruptibile: sic & vltimus in ordine mentium: capitulo primo lra E 82
Obiectio epicuri: & responsio de rerum serie: capitulo secundo litera D 82
Secunda ratio: Sicut in rebus naturalibus fit solutio ad primam materiam immortalem: sic ad formam vltimam immortalem: capitulo tertio litera E 84
Obiectio epicuri: & riſio de formis deo similimis: capitulo quarto: litera G 86
Responsio planior de formarum gradibus: capitulo quinto litera E 86
Obiectio lucretij: & responsio: q̄ mēs pōt absq; corpore operari: cap. vi. lra D 88
Obiectio epicuri: & responsio: q̄ deus nō facit mentes nisi ex seipso: & per seipsum: capitulo octauo litera B 89
Obiectio panetij: & responsio: quod anima sine medio est ex deo: capitulo octauo litera D 90
Tertia ratio: quale est obiectum: talis ē potentia: capitulo nono litera B 91

¶ Cap. xi. libri.

Vndecimus liber: Quod sit immortalis: inquantum vnitur cum obiectis eternis: & species inde accipit absolutas.
Prima ratio. Mens vnitur obiecto ppetuo: & species suscipit absolutas: ratione sempiternitatis: cap. i. lra F 92
Obiectio & responsio de vnione mētis cū speciebus absolutis: & rationibus sempiternis: capitulo secundo litera E 93
Obiectio epicuri: & respōsio: q̄ species innate sunt menti: cap. tertio litera B 93
Confirmatio superiorum: atq; insuper de ideis: capitulo quarto litera B 96
Confirmatio superiorum per signa: capitulo quinto litera E 102
Ratio secunda: Mens est subiectum veritatis eterne: capitu. vi. li: era F 103
Obiectio scepticorum: & responsio: quod aliquid certū sciat: cap. vy. lra E 105
Obiectio peripateticorum: & responsio q̄ veritas animus familiariter habitat: capitulo octauo litera E 106

¶ Cap. xy. libri.

Duodecimus liber: Quod sit immortalis: q̄ formatur diuina mente.
Rationes multe & signa: Mens humana intelligendo: mente diuina formatur: capitulo primo litera B 106
Questio prima de ascensu ad deum. i. quo mens in diuinā eleuatur ideam: capitulo secundo litera D 108
Questio secunda: quā ob causam in eo statu deū nos videre nequaq̄ animaduertimus: capitulo tertio litera B 109
Questio tertia: quo pacto deus nobis intelligētia ſundit assidue. c. 4. lra D 110
Confirmatio superiorum rōnis: prima per visum: capitulo. v. litera D 113
Secunda confirmatio per auditum secūdum augustinum: cap. vi. lra E 114
Tertia confirmatio per mentem secundū augustinum cap. vy. litera B 115

¶ Cap. xiy. libri.

Tertiusdecimus liber. Quod sit immortalis per quartuor signa. s. a phantasie affectibus: rationis effectibus: artibus: miraculis.
Quantum anima corpori dominat: a multis ostenditur signis: ac primus ab affectibus phantasie: cap. primo lra E 117
Signum secundus ab effectibus rōnis: & vaticinio: cap. secundo litera E 119
Tertium signum: ab artibus: & gubernationis industria: cap. tertio litera V 124
Signum quartus: ab effectu miraculorum: capitulo quarto litera D 125
Questiones sex de miraculis & solutiōes: capitulo quinto litera E 126

¶ Cap. xiy. libri.

Decimus quartus

Tabula capitulorum

Quartusdecimus liber. Quod sit immortalis ꝑm duodeciz deitates: ꝙ anima imitatur.

Quod anima nitatur deus fieri: ostendimus signis duodecim secundū duodecim deitates: cap. primo lra B 139

Quintum immortalitatis signum ab eo: ꝙ aia appetit primū: verum ꝛ pulchrum bonum: cap. 2. lra A 130

Sextum signum: ꝙ animus conatur oia fieri: cap. 3. lra E 132

Septimum signum: ꝛ octauum: qm̄ aius conatur facere oia: ꝛ ꝙ item oia superare: cap. 4. litera E 133

Nonum signum: ꝛ decimum: ꝙ homo affectat vbiq; esse: atq; item esse semper: cap. v. litera F 133

Signuz. xi. xij. xiij. xiiij. ꝙ cupimus q̄tuor dei virtutes assequi: cap. 6. lra B 134

Decimumquintum signuz: ꝙ animus summā experit opulentiam: ꝛ voluptatem: cap. vij. litera D 135

Decimumsextum signū: ꝙ colimus nos ipsos: ac deum: cap. 8. litera D 136

Religionez esse humano generi maxime aium ꝓpriā: ꝛ veridicā. c. 9. lra B 137

Tres obiectiones lucretianoruz: ꝛ solutiones prima: cap. x. lra C 138

¶ Cap. xv. libri.

Quintusdecimus liber. Soluit ꝙstiones auerrois de intellectu.

Sequunt ꝙstiones quinq; de aia. Prima vtrum sit vnus cunctoz hominuz intellectus: lib. primo lra D 141

Confutatio auerrois: ꝙ mens sit forma corporis: patet primum ex ordine nature: cap. 2. litera B 143

Quomodo mens propinquat corpori: cap. tertio litera A 146

Quomodo mens adsit corpori: capitulo quarto litera E 147

Quomodo mens insit corpori: capitulo quinto litera C 147

Quod mens sit forma corporis: ꝓz ex opinionibus: actionibusq; humanis. Ratio prima. Quia homo est animal rōnale: cap. 2. litera E 148

Ratio secunda. Quia homo intelligit: capitulo. vj. litera A 149

Ratio tertia. Quia homo libere seipsum mouet: cap. 8. lra G 151

Ratio quarta. Quia vires aie sensitiuas tū ipediūt: tū mouēt: ca. 9. lra. C 151

Ratio quinta. Quia separata mens nō indiget phantasia: cap. x. litera B 152

Ratio sexta. Quia intellectus vterq; est virtus in anima: cap. xi. litera C 153

Solutio rationum auerroicarum de mente separata: cap. xij. litera G 155

Solutio rationum auerroicarū de mente vnica: cap. xiij. litera A 150

Signa: quod non sit mens vna tantum: capitulo. 14. litera C 157

Rōnes ꝙ nō sit mens vna. Prima quia septem inde contingunt superflua: ca. xv: litera E 158

Secunda: Quia mens species seruat: ac iamdiu plena omnium debet esse: ca. 16. litera B 158

Tertia: Quia quotiens duo rem eandem intelligunt: totiens omnino secunt absurda: ca. xvij. litera B 160

Quarta. Quia vel eadem esset multorum hominum scientia: vel superflue qualitates in eodē: ca. 18. lra B 162

Quinta. Quia contradictoria in eodem essent: ca. 19. litera C 163

¶ Cap. xvj. libri.

Sextusdecimus liber. Questiōes soluit epicureoruz.

Sequitur secunda questio: Cur animi terrenis corporibus sint inclusi. Ratio prima: vt cognoscant singula: capitulo primo litera D 164

Secunda ratio. Ut forme singulares cum vniuersalibus formis concilientur: ca. secundo litera D 167

Tertia ratio. Ut tam radius diuinus: quā

tinę formule reflectantur in deum : ca. tertio litera E 167
Quarta ratio. Ut anima fiat beatior: cap. quarto litera G 168
Quinta rō. Ut vires alę inferiores ad effectum pgreditantur: ca. v. lra K 168
Sexta ratio. Ut mundus ornetur colatur deus: cap. 6. litera A 169
Tertia questio: quam ob causam animi : si divini sunt perturbationibus afficiuntur: cap. vij. litera F 170
Quarta questio: quare animi a corpibus inuiti discedunt: cap. 8. litera A 173

¶ Cap. xvij.

Septimus decimus liber. Soluit dubitationes platonicas.
Quinta questio: Qualis sit anime status antequam ad corpus accedat : Qualis & post discessum . Ordo sex pascorum theologorum: & sex achademiarum: ca. primo litera B 174
Expositio platonis de anima secundum duas achademias vltimas. De compositione anime: cap. ij. litera D 174
Species & circuitus animarum secundus duas similiter achademias vltimas: ca. tertio litera F 177
Quod plato rectius exponatur more academiarum quatuor precedentium: presertiz prime & quarte: cap. 4. lra A 178

¶ Cap. xviij. libri.

Octauus decimus liber. Sententiaz fert de anima ex cōmuni theologoz omniuꝫ consensu.
Quod plato non prohibet: fidem adhibere theologie hebreorum: christianorum: arabumqz cōi: cap. primo litera A 180
Angeloꝝ & animoꝝ non semper fuisse : ca. secundo litera B 181
Anime creantur quotidie: capitu. tertio litera G 183
Unde anima descendit in corpus: capitu. quarto litera A 184
Qua parte celi anime creant. Qua vel descendunt: cap. v. litera A 185
Qñ infundit aia corpori : & quo in corpe viuens ducitur: cap. 6. litera D 185
Qua parte corporis aia ingreditur. Qua egreditur: & quo duce progreditur: ca. septimo litera G 186
Ubi est anima pura: & qualis corpore mortuo: cap. 8. litera J 186
Status anime pure: cap. 9. lra B 190
Status anime impure: cap. x. lra L 192
Status anime medie. i. infantum: atqz similium: cap. xi. litera F 194
Cōclusio exhortatoria: capitulo vndecimo litera L 195

FINIS.

Prohemium

Marsilij Ficini Florentini prohemiū in platonicam theologiā de animorū immortalitate ad Laurentium medicem virum magnanimum.

Plato philosophorū princeps: magnanime Laurenti: cū intelligeret: quēadmodum se hȝ visus ad solis lumen: ita se habere mentes omnes ad deum: ideoq; esse nihil vnquam sine dei lumine posse cognoscere: merito iussit: priusq; censuit: vt mēs humana: sicut a deo habet omnia: sic ad deum omnia referat. Igitur siue circa mores philosophemur: animum esse purgandum: vt tandem sacrus serenior: diuinum percipiat lumen: deūq; colat: Siue rerum causas perscrutemur: causas esse querendas: vt ipsam denicq causarum causam inueniamus: inuentamq; veneremur. Neque solus ad id pietatis officium Plato noster ceteros adhortatur: verum etiam ipse maxime præstat. Quo factū est: vt ipse sine controuersia diuinus: et doctrina eius apud omnes gentes theologia nuncuparetur: cum nihil vsquam sine morale: siue dialeticum: aut mathematicum: aut physicum tractet: quin mox ad contemplationem: cultumq; dei summa cum pietate reducat. Quoniam vero animum esse tanquam speculum arbitratur: in quo facile diuini vultus imago reluceat: idcirco dum per vestigia singula deū ipsum diligenter indagat: un animi speciem vbiq; diuertit: intelligens oraculum illud (nosce te ipsum) id potissimum admonere: vt quicunq; deum optat agnoscere: seipsum ante cognoscat. Quamobrē quisquis platonica: que iamdiu omnia latina feci: diligentissime legerit: consequetur quidem cuncta: sed duo hec ex omnibus potissima: et pium cognitu dei cultū: et animorum diuinitatem. In quibus vniuersa consistit rerum perceptio: et omnis institutio vite: totaq; felicitas: presertim cū Plato de his ita sentiat: vt Aurelius Augustinus: eum tanquam christiane veritatis omnium proximum: ex omni philosophorum numero elegerit imitandum: asseruerit q; platonicos mutatis paucis christianos fore. Ego vero cum iampridem aureliana auctoritate fretus: sūmaq; i genus humanuz charitate adductus: platonis ipsius simulacruz quoddam: christiane veritati simillimū: exprimere statuissez: ad illa: que dixi: quo preceteris diligēter incubui: ideoq; vniuersum opus: platonicam theologiam de immortalitate animorum inscribendum esse censui. In quo quidem componendo: id precipue consilium fuit: vt in ipsa create mentis diuinitate: ceu speculo rerum omniū medio: creatoris ipsius tuz opera speculemur: tum mentem contemplemur: atq; colamus. Reor autem) nec vana fides) hoc prouidentia diuina decretum: vt et peruersa multoz ingenia: q̄ soli diuine legis auctoritati haud facile cedūt: platonicis saltem rationibus: religioni admodum suffragantibus: acquiescant: et quicunq; philosophie studium impie nimiū a sancta religione seiungunt: agnoscāt aliquando: se non aliter abertare: quā si quis vel amorem sapientie: a sapiētie ipsius honore: vel intelligentiam veram a recta voluntate diiungerit. Deniq; vt qui ea solū cogitant: que circa corpora sentiuntur: rerumq; ipsarum vmbras rebus veris infeliciter preferunt: platonica tandem ratione cōmoniti: et preter sensum sublimia percipiētur: et res ipsas vmbris feliciter āteponāt. Hoc in primis omnipotens deus iubet. Hoc omnino humana res postulat. Hoc celestis plato quondaz suis facile: deo aspi

rante peregit. Hoc tandem ꝛ ipſi noſtrie Platonem quidem imitatiſ: ſed diuina ꝟ tarat ope confiſi: operoſo hoc opere moli ri ſumus: ſed vtinam tanta veritate id ꝑfe cerimus: quanta veritatis diuine venera/tione tractauimus: adeo vt non aliter: qꝺ vie apud nos probatum eſſe velimus: ꝯ diuina lex comprobet. Opus autem ipſuꝫ tibi ✠agnanime Laurenti iudicaui ꝓ/ceteris dedicanduꝫ: non vt philoſophica tibi aperiam: de quibus iamdiu ita diſpu/tas: vt non tam tibi: qui hec iam videris: miro quodam ingenio conſequutus: quaꝫ ceteris puſcorum archana videar edituꝰ. Sed ꝙ ꝛ noe beneficio tuo id ocium quo facilius philoſophari poſſemus: con/ſecuti ſimus. Et Plato noſter hoc noſtro erga te officio gratulaturus admoduꝫ vi/deatur. Quoniam ꝙ ille in magnis quon/dam viris potiſſimuꝫ exoptabat: ipſe phi/loſophiam vna cum ſumma in rebus pu/blicis auctoritate coniunxeris.

Marsilij Ficini Florentini Platonice Theologie de immortalitate animorum ad Laurentium Medicem virum magnanimum: Liber primus.

Si animus nō esset immortalis: nullum animal esset infelicius homine. Capi. I.

Cum genus humanum propter ingenitudinē animi: imbecillitatemq; corporis: & rerum omnium indigentiam ceteriorem q̄ bestie vitam agat in terris: si terminum vitē de natura illi eundē penitus: atq; ceteris animantibus tribuisset, nullum animal esset infelicius homine. Quoniam vero fieri nequit: vt homo: qui dei cultu propius cūctis mortalibus accedit ad deū beatitudinis auctorē: omnium sit omnium infelicissimus: solum aūt post mortē corporis beatior efficī pōt: necessariū esse videt: animis nostris ab hoc carcere discedentibus lucē aliquā supereſſe. At si lucē suā humane mentes nequaquā respiciunt: clauſe tenebris: & carcere ceco. Unde sepenumero cogimur proprie diuinitati diffidere. Soluamus obsecro celestes animi celestis patrie cupidi: soluamus q̄p̄imū vincula cōpedum terrenarum: vt alis sublati platonicis: ac deo duce: in sedes etherea liberius peruolemus: vbi statim nostri generis excellentiā feliciter cōtemplabimur. Latet: vt euidenter appareat: qua ratione potissimū mentes hominum mortalia claustra resoluere: immortalitatem suā cernere beatitudinē attingere valeant: conabimur sequenti disputatione p̄o viribus demonstrare: preter pigrā hanc molem corpoꝛ: qua democritiorū: cirenaicoꝛ: epicureoꝛ consideratio iuniebat esse efficacē qualitatem aliquā atq; virtutē: ad quā stoicoꝛ: cynicorūq; inuestigatio sese contulit. Supra qualitatē vero: que cū materie diuisione diuidit: & mutatur omne: formā quādam prestantiorē existere: que licet mutet quodāmodo: diuisionē tū in corpore nō admittit. In ea forma rationalis aie sedes veteres theologi posuere. Hinc usq; Heraclitus: Marcus varro: Marcusq; manilius ascenderunt. Super aiam rationalem extare mētē angelicā: nō individuā mō: sed & immutabilē: in qua vident Anaxagoras & Democritus quieuisse. Huius de nicq; mētis oculo: q cupit veritatis lumē: & capit: solem ipsum p̄esse diuinū in quē Plato noster purgatā mētis aciē dirigere iussit: docuit: & cōtendit. Proinde cum hac ascendemus: hos quinq; rerum omnium gradus: corporis videlicet molē: qualitatē: aiam: angelū: deū vnicē cōparabimus. Quoniā aūt ipsum rōnalis aie genus inter gradus hinc inde medium obtinens vinculum nature totius apparet: regit qualitates: & corpora: angelo se iungit: & deo: ostēdemus id esse proprium: sum indissolubile: sum gradus nature cōnectit: prestantissimum: sum mundi machine p̄sidet: beatissimum: dum se diuinis infinuat. Ita vero nostrum animum se habere: atq; esse talem rōnibus. Primo cōibus: secūdo argumentationibus proprijs: tertio signis: quarto solutionibus questionum asseueratissimus.

Corpus natura sua nihil agit. Ca. 2.

Quoniam corpus apud Platonem ex materia quadā constat & quātitate: atq; ad materiā extendi: & affici pertinet solum: & ipsa extēsio: affectiones quedam sunt. Quantitas aūt aut nihil est aliud q̄ extensio ipsa materie: aut sīgd aliud est: est tū res quedam talis: vt & diuisioni subiecta sit semper: & materiā sequētibus oibus subijciat passionibus: & nihil effundat in materiam alienā: consequēs est: vt corpus ipsum quatenus corpus: agat quidē nihil: sed soli passioni subijciat. Idem quoq; ex eo patet: quod ad actionis cuiusq; naturalis perfectionem

tria potissimuz exigunt. Primū: vt agēs in seipso potentissimū sit. Secūz: vt ad motū ꝓmptissimū. Tertiū: vt facile penetret patiēs: atq; ipsum patiēs agenti proxime vniatur. Quis oībus motus corporis ipedimēto esse videtur: primū: qr cū in pres plurimas porrigatur: virtus agens in ea dispersa est: z a seipsa distās: z distracta q; plurimum. Virtus vero sicut vnione augetur: ita dispersione minuitur. Adeirco sicc̄itas vim tū caloris: tū frigoris auget: qr vnit. Humiditas vo debilitat: qr dispgit. Deinde: quo maius corpus est: eo ꝑm se ipsuz pigrius ineptiusq; ad motū. Igitur quāto magis augetur corpus: tanto magis retardat motū: ac differt diuti⁹ actionē. Nepe vt leuitatis sursum tollit semillā velocius q; flāmam. Vis grauitatis celerius deorsum trahit lignū: si acutum fuerit q; si latū. Postremo cū corpuz q̄libet suū ipleat locū: ac locus vnus duobus corporibus nequaq; sufficiat: cōmigrare in vnū corpora neqtiquam. Ac etiaz soliditate: densitateq; sua penetrationem mutuā ꝓhibent. Itaq; distātia partium virtutē agendi debilitat. Molis amplitudo retardat motū. Crassitudo penetratiōnē corporuz impedit. Et qō ceteris est: si distractas corporis alicuius pres natura coarcter ad augēdā ex vnione virtutē: interim crassius corpus ipsum euadit: z ineptius ad ingressum. Ac si rarefaciat ipsuz ad acqrendā motus: penetrationiq; facilitatē: statim virtus agēdi dispgit. Quapropter cū tres eē debeant perfecte actionis cōditiones: corpus aut ꝫ tres alias illis aduersas: aut vnā illarū accipiendo: nō accipit aliā. Oporteret qppe breuitatē simul ꝫ re: leuitatē: z raritatez. Que q̄dē tria ad incorporalē quēdā ḃitū corpus ipsum reducūt: vt eis agēdi virtus sit ad naturā incorpoream referenda. Nōne ex ipsa quātitate multitudo partiū est tuz in agēte: tum in patiēte: tum in medio borum spatio? At ꝓp primū: illud reminisci⁹ actio est: q̄ aliter cēt admodū vehemētior. Propter secūz paulatiz trāsigit qō subito ipleret. Propter tertiū sero pag t. qō cito cōsumaret. Quapropter ad vim ꝫdā incorporalē primere videt vehemēs: citra: z subita oppatio. Idē nobis oīdit ignis: q; sua tenuitate pē ceteris elemtis nature spiritali appropiquat. Est aūt efficacissim⁹ omniū. Nometo. n pene facit: quod alia corpora longo tepore. Adunitionem in se aliorū nō patit qualē cetera corpora patiunt. Deinde illa ignis: si det materia: totū ferme occupabit orbē. Reliqua elementa nō tantū nō tā cito: nō tam vehemēter seipsa diffundunt. Dic aūt: qr tenuis vt: sit potēs. Quia potēs sit: latius q; cadit potius q; cōuerso. Sat ēt luminis: qō incorporale dicit: capax: cuius actio sit momēto: z modicus aer in vase summito vas ne aque summō subsilinet: cui si multorū lapidū pōdere oneretur. An fulgure quoq; z boarda plant pcipitat: quātum ignis aer q; valeyne Demq; celum quanto minimus erassum est q; cetera: tanto citius motui⁹ effectū est mirabilius. Si igit corpus quanto ꝓpinquius sit incorporeis: tanto ad agendum sit efficacius: ego nō videat agēdi vim in natura corporali cōsistere? Quod hijs ēt stuēti licet: q; sicut primū in rationali qui deus est: agit in oīa: nihil pati: ita vltimū: qō est materia corporalis: pati oportet ab oībus: agere vo per se in aliud minime: cū nihil sit infra ipsam: quod ab ipsa patiatur. Ac si in summa: in finitaq; vnitate infinita est agendi virtus: in multitudine infinita nulla est virtus agēdi: sed infinita patiēdi natura. In infinita multitudine corpus esse pythagorici arbitrant: qm̄ absq; fine diuidit. Siqd igitur agere corpora videant: nō ex ipsa sui mole: vt democriti: cirenaici: epicurei putauerūt. Sed ex aliqua vi: z q̄litate illis insita operant. Nec iniuria. Vbi enim cōtrariorum orit oppositio: ibi naturaliū corporum edit actio. Oppositio illa nascitur in genere q̄litatum. Adde: q; materia sub oībus his corporibus vna est. Una

quoq; interminata dimēsio. Si igit actio a materia pueniret; aut dimensione; vna esset omnium operatio. Hūc vo cū diuersę appareāt diuersorū corporū actiones; nō p materiā: dimēsionēue vnā: sed per varias ipsorū formas: qualitatesq; operant. Ideirco quoniam qua rōne sunt: eadem agunt. Sunt aūt nō per molem in speciē hac: aut illa: sed per hāc formam: aut illā. Per formā igit operantur. Presertim cuz agēs patienti ppinquet p forme qualitates prius q̄z p terminos q̄titatis. Ac per forme vim transeat in materiā alienā potius q̄z per quātitatis dimēsionē: & singula materie puncta nō dimensione attingat; sed qualitate. Sic p frigiditatē aqua frigefacit. Ignis p caliditatē calefacit potiꝰ q̄z p molē. Ignis.n. non qz amplissimus: sed qz feruentissimus vrit. Ac si totus eius calor quasi ad pūctū sui redigat: propter maximā vnionē potentissimus erit ad cōburendū. Sic beneficio qualitatis pfectiz in angustū coacte puenit actio. Hinc fit: vt cause naturales effectus pducāt suos qualitate similes causarū potius q̄z eqles quātitate. Ac si cōtingat interdū equales puenire; necesse est prius apparuisse per similes. Quasi p qualitates actio peragat postq̄z necessario in eis atq; p eas effectus causas referūt. Ideo fil; statim nati penes cōplexione: & figura parentuz similes sunt: equales aūt magnitudine: ratione: & posteritas. Sed qs hec nō viderit? Neq; enim si corpori magno propinquas: magnus efficietis. At si calido: certe calefies: neq; vllo sensu percipies q̄titatē; nisi prius sensum qualitas mouerit. Quis.n. q̄ magnus sit paries iudicabit; nisi hanc ipsam magnitudinē color: lumen q; ad oculum vsq; pduxerit? Ac iudicium q̄titatis magis: pulsq; pp distātiā pdit q̄z lumis: & coloris: q̄si sit efficacia motionis in q̄litate. Qd̄ hinc pspicue ꝓfluat: q; res quelibet appetitum ratione boni: que qualitas est: semper mouet non ratione magni: aut multi. Aliogn semp que maiora: plura ve

sunt; eligeremus. Illūc vero in ijs: q̄ mala putamus: minora: pauciora nunc eligim⁹ B

Qualitas aūt ideo corpus est non pót: q; L
duo corpora eodē i loco sine mutua offensione simul q̄ri nō possunt. Qualitates vero plures in eodē pariter pfundit. Sic qdē in melle materia color flauus: dulcedo: & odor tres q̄litates vbiq; simul reperiunt. Queq;.n. guttula mellis flaua: dulcis: naribusq; suauis. Accedit ad hec: q; oē corpus natura sua in lōgū: latū: pfundū extēdit. Qualitas át nō sua natura vē extēdit. Nulla.n. est q̄litas alicubi nō extēsa. Insunt tñ puncto: vnitati: numero: harmonie vir tutibus qualitates aliquē nō extēse. Qualitas igitur nō est corpus. Preterea si naturalis ipsi est extensio: q̄to latior fieret: tāto fieret & robustior. Fit aūt debilior. Igit q̄litas p se quodāmodo indiuidua in corporis dimē- M
sione diuidit. Sic qdē rōne q̄titatis solus N
fit diuisio: cū diuisa ex vno semp deducā &
tur in plura. Seruat tñ q̄litas est in corpore q̄dā indiuisibilis nature pprietatē. Nā O
vt platonici arbitrant: albedo: q̄ est in pte q̄uis corpis albi: nō ppie dicēda e pe albedinis illi⁹ q̄ est i corpore toto: imo ptis albedo dici dz potiꝰ q̄z pars albedis. Neq; pe si albū corpus plures in ptes diuiseris: in singulis ptibus eadē restabit albedinis rō. Uis quoq;: & actio similis. Nō tñ amplitudo eadē vel eqlis: ideo nō ad q̄litatē ppie: sed ad corpus rōne q̄titatis diuisio ptinet. Ad q̄litatē pcipue in exiguū redactā ptinet actio. Nec vtiq; corpꝰ nō est ac maxime cū ad pūctū colligit: sit in corpore. Quo fit: vt ie corporalis nature virtute nō ex materia corpoꝝ pueniat operatio.

¶ Supra formā diuisaz ut corpore extat forma indiuidua. i. anima. Cap. 3. C

IAm igitur a corpore ad qualitatem P
ascendimus. Qualitatem vero more platonico omnem formam diuisam in corpore appellamus. Sed nunquid in ea stoicorum: ex nudo: umq; more histericus est gradus? Minime. Qualitas

forma quedã est. Forme natura simplex: efficax: agilio ad agendũ. Unde forma a phȳsicis actus sepe vocat. Materia hmõi in materie inficitur gremio: ex simplici di uisibilis impuraq; ex activa passioni obnoxia: ex agili fit inepta. Ideo neq; mera forma hec est: neq; vera: neq; pfecta. Nõ põt hec prima forma esse: si mera non est. Unumquodq; n. prius sit saltẽ secundus genus oportet cȝ inquinet. Item nõ põt esse forma prima: si nõ est vera. Unde. ni. meus hanc formã arguit nõ omno veram esse: nisi inde: vbi ipsa cernit aliquã veriorẽ: ad quã cõparata: hec deficit: ꝛ falsã quodãmodo esse cõuincit. Ubi nã mẽs veram ipsam videt formã? profecto aut extra se: aut intus eã cõspicit. Si extra se ꝓspicit: certe alicubi in natura est forma q̃daz vera superior qualitate. Si in se ipsa mẽs intuetur eã: nõ deest mẽti vera forma: nõ ergo deest mundo. Preterea validior q̃dem veritas est cȝ falsuz: cuz veritas esse sine falso possit: falsum absq; veritate consistere nequeat. Non. n. falsuz gcȝ dicit: nisi saltẽ verũ sit: illud esse falsum. Neq; valet gcȝ nisi verũ sit ipsuz valere: neq; vere intelligit esse falsum: nisi per veritatẽ. Neq; falsuz dicit: nisi quod fallit: neq; fallit: nisi per imaginem veritatis. Si igitur veritas est falso validior: ꝛ forma minus vera: videlicet qualitas in ordine rerũ est aliqd multo magis vera forma in rerũ ordine reperit. Presertim cũ quãto intellectus prestantior: verioreq; est cȝ sensus: tanto intelligibilis forma prestãtior: verioreq; cȝ forma sensibilis esse debeat. Per hec patuit: qualitatem non posse esse primam formam tũ q; mera nõ est: tũ q; nõ vera. Constat idem qnoq; quoniã nõ perfecta. Primum. n. in quolibet genere totius generis est principiũ. Quod est alioz principiũ: sequentia cõtinet. Nihil igit sui generis deest illi: qõ est in suo genere primuz. Queadmodũ sol: ſ inter lucida primũ est: nullo caret luminis gradu. Cetera sub eo lucida: vt sidera atq;

elementa: non totã capiunt luminis plenitudinem. Quoniã igitur prima forma oẽs formarũ perfectiones cõplectit: atq; idcirco imperfecta esse negat: recte cõcludit: formã illã: que dicit imperfecta: pulchrã esse non posse. Adde: q; qualitas: q; ita inheret materie: vt cuz ea dilatet: ꝛ dividat: materialis: vt ita dixerim: prorsus euadit. Ac ſ a materia separet: corrumpitur. Quocirca seipsaz nõ substinet: sed a materia tam cȝ subiecto substinet. Quod vero seipsum substinere non potest: multo minus ex seipso subsistere. Itaq; cũ in alio iacerat: ab alio certe dependet. Oritur. n. qualitas aliquãdo: cum mutetur ꝛ pereat. Nihil aũt aliquando oritur a seipso. Quod. n. genito prestat initium: generato precedat oportet. Nihil aũt sibi ipse pcedit. Qualitas igitur cum ab alio oriat: ꝛ nihil oriri nisi a superiori aliquo valeat: non põt esse nature principiũ. Ueruz vnde trahit originem? Nunquid a materia? Nequaq;. Quoniam cum materia cõmune: ꝛ informe subiectum sit: atq; idcireo: quantum in se est: semper: ꝛ vbiq; ad oẽs formas eque se habeat: vnde nã id proueniet: vt alias: ꝛ alibi alio formis ornet: nisi ab aliquo super ora. Quod eam ꝛ alibi: ꝛ alias aliter afficit. Preterea ſ materia sibi ipsi natura sit formam. Querimus vtruz ipsa virtute sua prius habeat eam formã: quam sibi sit prebitura: aut non habeat. Si non habet: neq; concipere quidẽ põt. Sin habet: non est vtiq; materia prima: sed aliquid ex materia ꝛ forme virtute cõpositum. Atq; de hac ipse virtute similiter inquiremus: nunquid eam habeat a seipsa: an ab alio. Quod ſ habet ab alio: ab alio quoq; habet formã. Sin a se: nunquid hanc similiter habet per aliam virtutem: sibi itidem propriã? atcȝ ita in infinituz progrediemur. An potius virtutẽ illam non per aliam possidet virtutẽ: sed per essentiam? Si ita est: essentia materie idem erit: ac virtus: siue substantia effectiua formarũ. Et fons erit formarũ potius

ꝯ subiectuꝫ: Immo erit forma potius ꝯ materia: ꝛ forma omnium prestantissima. Forma omnis diuisionis impatiens: neꝙ fluctuabit: vt nunc labentium varietate formarum: sed per essentiam sempiternaꝫ formis erit predita sempiternis. Ex iis colligitur materiam non habere suapte natura vim vllam formarum procreatricem. Quia formare seipsum non potest informe subiectum. Cum nihil omnino agere queat: siquidem actio a forma prouenit: a qua prouenit esse. Ac si materia: que subest arti: quauis forma non careat: non tamen aie ipsa: sed ab artis forma ad formā ducitur artificij: certe materia: que naturę subycitur: cuꝫ sit informis: nō a seipsa: sed a natura forme ad formam ducitur naturalem. Unde igitur erit qualitas: forsitan ab alia qualitate: puta: q ignis alius alium generet. Neꝙ id quidem. Illa qualitas: quia esse nequit absq; fomento materie: adeo materie sue nō dominat. Multo minus dominabit aliene. Nō igit pōt corporis alicuius qualitas corpus aliud sola sua potestate formare. Corpus qdeꝫ naturale p ipsaꝫ molē: que soli passioni subijcitur: agit nihil. Per qualitatē vero non agit sufficienter. Hec. n. quando ꝙdē non hꝫ sufficientiā existendi: non prestat corpi sufficiētiā opandi. Profecto qꝛ ignis hic genitus fuit ab aliquo quā ipse aliud generaret: prius sibi cōuenit: vt sit effectus ꝯ vt efficiēs. Effectui ꝓditio hec innata est: vt pēdeat aliūde. Quapp quoties ignis aliqd opat: agit tanꝯ superioris cause instrumētū. Si. n. ignis hic: aut ille esset cā generādi ignis ꝓma. i. sūma: cū a cā alicuius gēnis prima genus ꝓfluat vniuersum: totū vbiq; ac semp ignē efficeret. Itaq; faceret cū se ipsum: tū ignē quēlibet. q ante ipsum fuit: ꝛ q post erit. Cū igit ignis hic: aut ille nō sit prima generatiōis hmōi cā: querimus cuius sit cause instrm. Nunqd ignis alterius? Nequaq;. Primo: qꝛ equa est illa cā nō superior. Deinde: qꝛ vel extinctus est iam ignis ille: vndeibic ante manauerat: vel remotissimus. An forte instrumentū est aliorū elemētorū? neq; id qdē. Non est. n. in dissimilibus: ꝛ cōtrarijs elemētis vlla ignis generandi rō: cui ignis hic alium generaturus tanꝯ instrm subiciat. Num igit instrm sit celi? Minime. Nō. n. ignis hic remotissimi illius corpis instrm fieri pōt aliter ꝯ per mediū. Media vero hec corpora sunt inepta. Ac potius inter celū: siue ignis sphērā: atq; dissimilia elementa ad ignem hunc in terra gignendū: interponendus est ignis aliquis hūc ignē generaturus ꝯ cōuerso. Similiter in singulis rerū naturaliū speciebus argumentabimur. Quāobrē preter omnes hmōi formas inesse oportet omnibus: ꝛ preesse substantiam quandā incorporalez p corpora penetrantē: cuius instra sint corporee qualitates. Quo. n. pacto qualitates singule: que suapte natura instabiles: inordinateq; sunt: aut stabilem ordinē in generationis successione seruarēt: nisi per ordinē altioris caose stabilē regerentur: aut ad eosdem effectus: statutis temporum curriculis: semp reuerterentur: nisi vna: eadēq; cā esset: que illas quouis tempore ducēs: statutis tēporibus similiter duceret. Hēc humana quotidie a particularibus formis ad vniuersales: absolutasq; se confert. Itē supnaturales formas certis astrictas materijs per mathematicas qbus icerta materia sufficit: ad methaphisicas: que neq; certa: neq; incerta materia indigent: ascendere solet. Preterea a dimēsionibus: que tam situ ꝯ partibus egent: ad punctum sine partibus: sed quodāmodo circa situ: rursus a punctis ad numeros: qui partibus quidē indigent: situ vō nequaquā: denum a numeris ad vnitatē: cui neq; situs neq; partibus vllis opus est: sese attollit. Atq; vltra vnitatem individuam: sed accidentalem ad substantialem se vnitatem id est formā trāsfert: individuāq; essentiā: accidentium fundamentū: simul atq; originem tanquaꝫ ad fixū quendam: ꝛ in seipso manentem adcidentium per se muta

bilium: alteriq; semper herentiū cardinē. Si tantā ad ascensum rōnalem mens humana potēriam hz: que ꝛ pa quedam est vniuersi: ꝛ mens corporeis vinculis impedita: multo certe maiorez ad idē in seipso
B possidet vniuersum. Deserti cū infime mentis ordo ab vniuersi ordine trahat originē. vbi vero ad agendū potentia maior viget ibidez naturaliter ꝛ magis: ꝛ citius pditur in actū. Accedit ad hec ꝙ si quelibet rerū genera ad vnū gddā in suo genere quodāmodo indiuisibile reducunt: cuius simplicitate cōsistunt: vtputa motus: tēpusq; ad mōmētū: forma naturalis ad gradū minimū naturalem. Geometrice dimensiones ad signum. Numeri ad vnitatem: cur non etiā substātie genus ad indiuisibilem substantiam redigat? Ut quē admodū figure oēs: que inequalitatis participes sunt: ad circularem oium equalissimā referunt: circularis ad indiuisibile cētrum totius equalitatis initiuz: ita forme accidentales: diuisibilesq; ad sustantialez: diuisibilemq; formā. Forma hmōi ad sub
B stantialē: ꝛ indiuisibilem reducatur. Atq; vt vltra qualitatem: que non decremēto solum: sed ēt remissiom subiecta est: substātialis: corporalisq; forma est: q̄ a remissione est libera: q̄uis decrescat: ita sup hanc esse debet substantialis forma que neq; remittat: neq; decrescat. Ut ascensus: qui in melius pficit: perficiat in optimo. Talis erit substantia incorporea: q̄ in ꝑmis hoc hz: vt natura sua minui nequeat. Quam oportet alicubi secūdū ꝓpriam formam in natura subsistere. Indiuidua figdē: ꝛ simplicia diuiduis necessario p̄cedunt: atq; cōpositis. Cuiq̄uodq; n. ante sit oportet q̄ protendat: ꝛ tumeat. Indigent quoq; hec illis: nō cōuerso. Ab illis enī hec sumunt exordium: ꝛ terminantur ad illa. Quapp si hec ꝑm ꝓpriā formaz in rerum natura subsistunt: multo magis opz illoz quoq; genus: alicubi ꝑm formam ꝓpriaz
C repiri. Hēpe ex eo: ꝙ natura efficacius: meliusq; mām suā mouet q̄z ars suā: cōici

mus principalē formaz in natura materie siue magis dominari q̄z principalē formaz in arte materie siue. Si dominatur magis: duo concludunt: tum ꝙ propius quā ars adest materie secundum situm: tum ꝙ magis quam ars secundum substantiam excellit materie siue: magisq; potest per se sine illa existere. Mouet autem ad
D idem me talio rō plurimuz: ꝙ qualitates oēs: q: forme i alio sūt: quotiēs generant: formas i alio generāt. Non. n. prit liberio rē plem q̄z ipse sint: gignere. Generāt formas i materie gremio. Dām vero ipsaz: que in alio minime iacet sola illa facit: seruatq; forma: q̄ nō iacet i alio. Materiā. n. neq; ex se est: cū imfecta sit: ꝛ nō agat ex se. Nec ex q̄litatibus: quas antecedit ipa: sed ex forma quadā que mām antecedit. Talis est penitus incorporea. In talis forme virtute: operationeq; fundant qualita tū virtutes operatiōes q̄z. posteq̄z i illius operā sp fundant illaruz. Sed de hoc alias.
E Nunc aūt meminisse opz materiā ipsam: vt Mercurius trismegist⁹. Timeusq; putant: esse informē non nihil: nihilo proximū: qō primo: infiniteq; sit patiēs. Unde seq Plotinus existimat: vt ꝓpinqua ipsius materie dispositio. i. dimensio: qualitasq; ꝛ vanissimū quiddam sit: ꝛ quātulūcūq; est: totum sit passio quedā. Dimēsio
F nes. n. nihil esse aliud q̄z materie ipsius extensiones: qualitates vero nihil aliud preter eiusdē affectiones. Affectiones vz vmbratiles: ꝛ labentes tanq̄z vmbras quasdā eminentiū arborū in torrente. Demū concludit: neq; materiā: cum sit primum patiens: neq; dimensiones: qualitatesue: cuz sint primi patientis passiones prime esse prima actionū principia posse. Ita Plotinus. Alij vero quiddā aliter q̄uis ad eundem finē: ita distingunt. Profecto aiunt materiā ipsam agere nihil posse. Quantitatem quoq; si est extēsio ipsa passiua materie proficiscens a cā quadā materiam extendente: agere nihil: cum sit primi patiētis perpetua passio. Sin autē est quasi for

ma quedam: per quam causa materie matrix extendit materiam agere forte nō nihil in materiam propriā: q; sit mediū. quo cā illa materiā videt extendere. Sed i materiā alienā nihil penitus operari quoniā semper distare cogit agens a patiente: qō impedit actionem. Qualitatem vero in materiam: tam alienam: q̄ propriam secūdum peripateticos aliquid operari. Qō si a materia: que in neutrā agit materiam ad qualitatem: que quodammodo movet vtranq; per mediā quantitatem: que solum in alteram. s. propriam quodāmodo operatur: nos ratio ducit: nunquid a quātitate: que nullo modo movet materiam alienam: absq; medio vllo ad rem illā trāsibimus: que omnino moueat alienam? ne quaquā. Qualitas autē est proxima quantitati. Itaq; non est omnino sufficiēs qualitas ad extrinsecaz actionē. Si ergo claudicat ad agendum: a substantia superiore dirigitur: que oīno sit potēs. Merito qualitas claudicat. Quoniam eo ipso monēte: quo nascitur: spargitur per materie latitudinē: profunditatemq; & quasi letheo flumine mergitur. Quo fit: vt antequā ipsa agat quicquaz: a materia quasi inficiente quodāmodo superet. Nunquaz ergo vis eius vincit per se materiaz. Idcirco nūq; per se mouebit: nisi a supiore cā roboret. Roboratur profecto: & ducit a vita quadam: que etiā ex luto non viuente: quando rane generant: & muscę vitam gignit: ac sensum: ex vna: deformiq; materia simi varios: speciosissimosq; procreat flores: p varia: & speciosissima semina: que cuz sepe non inueniant infimo: necessario in vita ipsa sunt. Sparsas quoq; materias cogit ordinem. Ordo a ratione pcedit. Ratio consistit in vita. Vita in virtute quadam nduisibili. Siquidem mors diuisione: & resolutione contingit. Rursus ex frigidorum corporum collisione generat ignem. Et quādo reflexio radiorum in speculo: aut calens ferrum per qualitatē ignis accidentalē calefacit lanam: vita illa per vitalia ignis semina substantialē ignis speciem producit in lana. Quid deniq; (nobis putamus esse? Quod nutrimentum haud violenter consumit: sed suauiter: & ordinate concoquit: & digerit? Quod taz mirabiliter ad viuam redigit formam alimenta non viua? Quod grauia sursum: leuia deorsum absq; manifesta violentia preter: immo super illorum naturam: put vsus vite postulat: continue transfert? Quod pugnantia inter se conciliat: vincitq; in vnū? certe nō simplex calor igneꝰ. Non alia qualitas vlla pugnantium. Nō natura diuidua. Non nuda nature ppietas. Immo vero superior quedam: & indiuidua: & vinifica virtus. Sicut aut in nobis: ita & in vniuerso considera. Atq; ex his collige: formas corporales non habere ex se inuicem generationem sufficientem: sed causam postulare insuper aliquaz altiorem. Que quidem superior causa si rursus forma esset similiter iuncta materie: ab alia iterum substantia superiore descenderet. Tandem ne fiat in infinitum progressio: ad formam aliquam perueniendum est: que nullis sit mixta corporibus. Tanta vero est in genere formarum virtus ad id: vt a materia separate esse possint. Vt etiam siquis illas esse quidem coniunctas ex se dixerit: verum ex ipsa mentium contemplatione se iungi: hinc saltem fateri cogatur: mentes ipsas esse seiunctas: quando quidez ipse al a separant. Quod hinc rursus apparet: quia substantia per naturam: & dignitatem prior est quantitate: ac reliquis accidentibus. Et quia quod prius est potest esse a posteriore seorsum: potest esse substantia quedam sine quantitatis diuisione: si potest: vtiq; est aliquando. Ne desit nature ista perfectio. Ne frustra sit ista potentia. Nam in his que ad precipuum vniuersi ordinem pertinent: ita se res habet: vt quicqd potest esse: aut iā sit: vt physici opinant: ne contingat ineternis mutatio: aut saltez sit ali-

quãdo:ue aliqd sit semp inane. Ac si vita: que sola origine naturali antecedit sensuz: iam nũc p se existit alicubi sine sensu: multo magis substantia: que quãtitati tam dignitate q̃z origine præstat: consistit nũc in rerum ordine seorsum a quãtitate. Præsertim cũ perfectius sit vniuersum: si substãtie quedaz sint solute a vinculis quantitatis: q̃z q̃ sint vite quedã sensus expertes.

A Auerroys ex Aristotelis sententia probat corpoream: substãtialemq̃z celi formam carere materia. Quia videlicet ibi nulla sit ad diuersas formas potẽtia: que propria ẽ natura materie. Ibi tamẽ dimẽsio est: eiusmodi formaz inter naturales formas atq̃z diuinas esse mediã arbitratur: q̃ naturales forme cum materia simul: quãtitateq̃z sint: diuine ab vtrisq̃z penitus absolute: celi vero forma vtrarumq̃z media sit: ne ab extremo ad extremum sine medio trãseatur. Quapropter eam cũ quantitate quidem esse: sed sine materia cõsentaneũ esse censet. Hinc nos hunc in modũ argumẽtamur. Cum substantialis forma soleat in materia potius q̃z in q̃ztitate iacere: atq̃z habeat ẽm generis: naturaq̃z ordinez: maiorem cum materia q̃z cum q̃ztitate ꝓportionez: si alicubi absq̃z materia potest esse:

B multo magis alicubi seorsum a quãtitate consistere potest. Præterea: vt proculo placet: tria sunt genera corporũ. Sunt enim quedã: vt eius verbis vtar: materialia simul: atq̃z cõposita. Qualia sunt: q̃ ex elemẽtis quatuor cõponuntur. Sũt vlterius elemẽtorũ sphere: materiales qdẽ: sed quo

C dãmõ simplices. Sunt deniq̃z celestia corpora: ꝛ simplicia: ꝛ imaterialia simul. Tria quoq̃z formaruz genera ponit: haud aliter q̃z Auerroys. Vult. n. generalẽ formaruz diffinitionem eiusmodi esse. Forma est id quo aliquid distincte: ꝛ actu est: ꝛ agit. In hac aũt diffinitione dimẽsiones omino nullas ineludi: subiectũ tamen quodãmõ forte significari: duz videlz dr: quo aliquid: ꝛ cetera: que sequũtur. Unde cõcludit: si q̃ formne sine subiecta materia sint: sicut celestes: multo magis: ꝛ multo plures absq̃z dimensione esse posse simul: atq̃z debere.

D Item sic proculus: ꝛ sirianus ad idem argumẽtantur. Quod ab alio semper extenditur: necessario dimẽsionibus ẽ astrictũ. Quod vero extendit: minime. Materia igitur cũ semper ab alio extẽdatur: necessario dimensionibus obnoxia est. Quia tñ vnũquodq̃z prius in se est quodãmõ quã extẽdatur: materia potest in diuidua cogitari. Quapropter p̃cipiũ illud: a quo extenditur: multo magis pót sine dimensionibus non mõ cogitari: sed esse. Præterea oẽ diuiduũ est qddam totũ vnũ ex pluribus partibus cõstitutuz. Que partes nisi haberent in se vnum aliquid: atq̃z idẽ cũctis cõmune: nunquam totum illud conficerent. Non enim fit vnum nisi ab vno. Rursus nisi eẽnt participes vnitatis: nulla partium esset vnum: sed plura in infinitum. Et quelibet pars inumere infinita. Unum illud partibus insitum non est diuisum singulatim in singulis. Egeret enim ipsum quoq̃z alio copulante. Ergo est idẽ totumque in singulis. Tale quiddã incorporale esse necesse est. Item cuz omne corporale sit vnum quiddam totum ex partibus: quid nam illius vnionis causa est.

F An totum ipsum vnit partes: vel partes totum vniunt? Uel superius aliquid: q̃ neq̃z pars sit vllius: neq̃z totum ex partibus partes vnit inuicem: ꝛ ad totum? totum partes sequitur potius q̃z vniat. Ac si admittatur: q̃ vnit partes: incorporeuz erit? Si enim sit: ipsum quoq̃z diuiduum eget alio similiter vniente. Si partes vniunt totum: absurdum id quidem. Quod a multitudine vnitati opposita fiat vnio: que fieri debet ab vnitate. Reliquum est: vt præter partes singulas: atq̃z totum adsit aliquid vnuz conspirationis illius causa. Quod quidem sit incorporeum: ne cogatur ipsum quoq̃z copula indigere. Atq̃z ita abeamus in infinituz. Quapropter nõ est putãdum formã aliquã diuisam in corpore: apicem esse nature: rerũq̃z pñcipiũ.

Dꝛeſertim cum oꝑteat principium re/
rum vi ſue ſempiternū fuiſſe: ⁊ foꝛe: fuiſſe
quidem ſemꝑ: nā neq; potuit ex ſe aliquā
do pꝛodꝛiſſe. Fuiſſet enim ipſum ante ſe/
ipſum: neq; ex alio: nihil eniz ante primū.
Reliqua vero nō eſſent vnquam niſi pꝛi/
us fuiſſet primū. foꝛe quoq; ſemper. Quo
niam extincto pꝛincipio: coꝛruunt vniuer
ſa. Neq; ipſuz amplius: neq; aliud ꝙquā
renaſci poteſt. Habeat ergo neceſſe eſt viz
infinitā: per quā ex ſe infinite viuat: hanc
nō habebit: ſi fuerit coꝛporale. Nā ſi dimē
ſiones habuerit infinitas: nihil erit in re/
bus aliud p̄ter ipſuz. Si finitas: viz quoq;
finitā habebit. Dicto quod alias oſtēde/
mus: neq; corpus: neq; coꝛpoꝛeā formā: ⁊
indignā: ⁊ mutabilē ſufficiens motionis
principiū eſſe poſſe: ſed omne coꝛpoꝛeū ab
alio agitari. Atq; opifices: qui opificio mi
ſcetur: ificituꝛq;: nō poſſe operi diuari: opi
cemq; eſſe plectū: primū ve mundani ope
ris architectū. Ergo formam coꝛpoꝛeā trā
ſcendamus: ⁊ cōſideremus nūc primam:
que deinceps obcurrit. Ut ſicut a coꝛpoꝛe
tāquam infimo adſcēdimus ad formā coꝛ
poꝛeaz: quaſi mediā: ꝙa habet coꝛporis ali/
quid: dum dilatatur in coꝛpoꝛe. Aliꝙd ve
ro non habet: ſiquidem ipſa non eſt aliꝙd
ex materia ⁊ forma cōpoſitum: ita nunc
ab hoc medio ad foꝛmam ſublimioꝛez in/
coꝛpoꝛeam: ſez proueh̄amur: que nihil ha
beat coꝛporis: que coꝛporibus diſtribuat q̄
litates. Que quoniam per ſe ſubſiſtit: vera
forma: ⁊ eſſentia nominatur. Tertia inq;
eſſentia: quam etiam ſuo loco rationalem
animam appellabimus. Quam ita irratio
nalis anima comitat: vt coꝛpus vmbra.
Eſſentia illa: ⁊ vera: ⁊ immoꝛtalis a plato
nicis ideo iudicatur: quia neq; partibus
indiget: in quas aliquādo diſſolui poſſit:
⁊ p quas diſperſa virtus debilitetur. Ne/
q; ſubiecto aſtringitur: a quo deſerta ali/
quando euaneſcat. Neq; contrarie forme
miſcetur: qua infici poſſit: neq; vel loco
clauditur: vel tempoꝛi: vel motui ob in di
uiduam: ⁊ in ſe manentem ſimplicitatem
ſubſtantie ſubeſt.

¶ Anima rationalis per ſubſtantiam im
mobilis eſt: per operationem eſt mobilis:
per virtutem eſt partim immobilis: par/
tim mobilis. Capi. 4.

Tertie huius eſſentie naturaz qualē
eſſe dicemus? Immobilem ne pꝛoꝛ/
ſus: an potius mobilem? Certe nō omni/
no imobilē: q; ipſa ſons eſt qualitatū fluē/
tium in materiā: que omni quiete carent.
Omnis autē cauſa ſm naturam pꝛopriā
agit. Ideoq; oꝑtet in opere vim aliquā:
⁊ imaginem cauſe reſeruari. Si eſſentia il
la: que eſt cauſa qualitatū: eſſet pꝛoꝛſus im
mobilis: q; per naturā ſuā omnino imobi
lem ageret: qualitas ide deſcendens imo/
bilem in ſe naturam aliquā retineret. Cō/
tra vero contingit. Nam in tria qualitate
ſunt: eſſentia: virtus: ⁊ actio: hec omnia
verſantur in motu. Eſſentia eius genera/
tur: atq; coꝛrumpitur. Generatio ⁊ coꝛru
ptio per motū efficiuntur. Virtus quoq;
nature ſue intēditur: atq; remittitur: pu/
ta calor magis: minus ve feruet. Qō autē
magis: minus ve diuerſis temporibus ca
let: proculdubio permutatur. Actio quo/
q; idem patitur. Ignis ſiquidem actio ca/
lefactio eſt. Aquam non momento caleſa
cit: ſed tempoꝛe. Actio temporalis motus
ab omnibus nominaſ: ideo qualitas om/
ni ex parte ſubijcitur motui. Quod hinc
rurſus apparet perſpicue: q; affectio coꝛ/
poris: que per qualitates efficitur: non po
teſt per aliquam temporis moram eadem
penitus: ⁊ ſimilis permanere. Ac ſemper
tum in altam: atq; aliam graduz pꝛopoꝛ
tionem: tum in melius: vel deteꝛius per/
mutatur. Nempe ſiquis dixerit adultam
coꝛporis affectionem permanſiſſe per hoꝛ
ram Platonici ita interrogabunt illum:
hoꝛa finita: nunquid par ſit tunc in illa af
fectione virtus: ac in hoꝛe principio. Si
non ſit par virtus: certe non ſtetit hoꝛam:
cum in ea hoꝛa ſit ſm potentiam permu/
tata. Si par virtus dicatur ineſſe: affectio
illa hoꝛam rurſus aliſ per durabit. Equa/

les enim vires equalia faciunt. Igitur si per tantam vim permanſit horam: per equalem rursus aliam permanebit. Hora secunda expleta: similiter de virtute illa interrogabunt: par ne sit: an impar. Si impar: non stetit. Sin par: stabit quoq; tantundem. Deinceps in infinitum similiter procedent: monstrabunt; naturam illam corporis: si modo horam: aut horę dimidium steterit: perpetuo permansuram. Perpetuo vero non viget corporis secundum se vllius complexio: cum brevi omnes extinguantur & pereant: itaq; vix momentum temporis eedem pseverant. Et quia in eodem momento incipiunt: atq; definunt: in incipiendo autez: & definendo integerrimus existendi habitus minime possidetur. Integro vero existendi actu opus est ad agenduz: ideo cõfirmari videtur: quod in superiori disputatione probauimus: non esse in qualitatibus sufficiens agendi principiuz. Sed vt ad questionem hic propositam reuertamur si est in qualitatibus: quantum ad eas attinet: motio status omnis quodammodo expers: quonam pacto ab ea causa gigni proxime possunt: que tãto ab ipsis interuallo distet: vt statum habeat omnis motionis expertez? Si a extremo ad extremum omnia per media transeunt: vt ab hyeme per ver in estatem: ab estate in hyemem per autumnuz: certe inter qualitatem penitus mobilem: atq; essentiam prorsus immobilem necessario ponendũ est aliquid: quod partim immobile sit: partim etiam mobile. Itaq; substantia illa qualitatum proxime genitrix omnino immobilis esse non potest. Quid ergo dicemus? An istam quoq; substantiam omnino mobilem asseremus? Minime. Nã vel esset in genere corporalium qualitatum: in eo tamen genere sistere gradum non possumus. Vel causa: que in genere superiore locatur: effectum suum sufficienti perfectione non excederet: si substantia que qualitatis est causa: nõ minus q̃z qualitas vacillaret. Quocirca substantia illa partim stat: partim vero mouetur. Tria quidem in se habet & ipsa: essentiam: virtutem: operationem. Quid horuz stabit? quid mouebitur? operatio quidem stare non potest: si duo precedentia permutentur. Neq; moueri essentia: quin sequentia moueantur. Stabit ergo primum: scilicet ipsa essentia. Mutabitur vltimum: videlicet operatio. Sed medium vtrorunq; virtus quid? Stabit & ipsa partiz: partim quoq; mutabitur.

¶ Super animam mobilem est immobilis angelus. Cap. v.

Hactenus formam quandam supra corporis complexionẽ inuenimus: quam rationalem animaz appellabimus cuius essentia semper eadem permanet: quod significat stabilitas volũtatis: atq; memorie. Operatio autem ex eo mutatur: quod non simul cogitat omnia: sed gradatim: neq; momẽto alit: auget: & generat corpus: sed tempore. Naturalis virtus manet: q: naturalis eius vigor viget perpennis: neq; intenditur neq; remittitur. Virtus acquisita mutat: quia ex potentia in actum: ex actu tramit in habitũ atq; conuerso. Hucusq; ascendit Heraclitus: Varro: atq; Manilius: ceterum altius ascendendum. Siquidem forma hec non potest esse totius nature principiuz. Perfectior enim est operatio stabilis: que vno momento perfectissime suum opus absoluit: q̃z que indiget tempore. Integrior vita: que tota simul est vnita secum a seipsa non distans: q̃z que per diuersa tẽporum momenta porrecta secundũ actus affectusq; intrinsecos quodammodo a semetipsa distrahitur. Igitur super hanc formam: cuius operatio extrinseca vagatur per tempora: cuius vita i. intrinseca operatio: quasi quidã fluxu dispergitur: ponenda est alia quedã forma sublimior: cuius opatio stabilis sit: cuius vita tota simul vnita. Siquidem perfecta semp sunt

imperfectis anteponenda. Propterea qđ
sicut pfecta in aliquo genere sunt illa: q̃ p
suã naturã sunt talia: sic imperfecta sunt:
q̃ per se talia nõ sunt: alioquin essent inte-
gerrime talia. Si itaq; iperfecta nõ sunt
f per seipsa: per superiora cogunt esse. Itez
qđ mouet ex potẽtia ꝛ otio ꝓrumpit in
actum: ꝛ terminũ aliquem sui motus: ac
finem expetit: quasi sibi ipsi minus suffi-
ciat: sed illo egeat: ad quod motione sua se
cõfert. At vero sup id: qđ ex otio migrat
in actũ. existit aliqd semp: qđ actus ple-
nus est: atq; perhennis. Sup id: qđ pro-
pter indigẽtiã trãsmutat: existit aliqd ne-
cessario: quod qa vel nullius vnq̃ indi-
gnũ est: vel iã plenissimũ: non mouetur.
Præsertim cũ id: quod mouet: per appe-
titũ ꝓficiendi mutetur: neq; possit aliter
q̃ melioris: præstãtioriq; nature adeptio-
ne ꝓficere. Neq; habeat rem illam: quã
querit per motionẽ: sed post motũ adipi-
scatur. Non qdem a seipso: quid. n. muta
ri oportuisset: sed ab alio quodãmodo ex
6 ab alio pfectiore terminãdũ est. Res mo-
bilis ex se caret termino: qa non gescit in
semetipsa. Ac ñ reo quedã talis sit rerum
principiũ: q̃ per opationẽ suã mutabilez
efficiet oia: nullus erit status in rebus.
11 Nũc vero vsqueadeo necessarius est ali-
quis in rebus status: vt etiã motus ipse
statu nõ careat. Nisi enim res: q̃ per mo-
tũ aliter: atq; aliter affici dicitur: maneat
in substantia per aliqđ tẽpus: eadem nec
mutabit affectiones: nec variabit paula-
tim: sed momẽto tota cessabit. Et ipsa or-
dinatissima celo: ũ circa idẽ centruz: eos-
dẽq; polos reuolutio. Motionũ equali-
tas syderum restitutio alicuius status est
particeps. Atqui quẽadmodum qđ stat:
stat ꝓpter vnitatẽ: ꝛ vnitur in statu: qđ
alias declarabimus: ita qđ mouet: mous
tur ꝓpter statũ: ꝛ stat in motu. Mouetur
inq̃ ꝓpter statũ. i. ꝓpter quãdam motri
cis virtutis stabilitatẽ: q̃ nisi in suo vigo-
re maneret: nõ seruaret ordo vllus in mo
tu. Imo neq; motus: vel parump ꝓtinus
ref. Rursus stat in motu. i. perseverat in
norma eadẽ: vel equali: vel simili motio-
nis. Multa etiã sunt: q̃ ꝛ ñ ꝑm aliquam
spẽm motus mouent: tamẽ secundũ spẽs
alias non mouent: partim ergo mouent: 3
partim vero gescũt. Adde q ꝙ cũ prima re
rũ materia sit sempiterna: qđ per substan-
tialẽ mutat formã: interea tamen perma-
nere cogitur per materiam. Itaq; multo
magis quod ꝑm quãtitatẽ: qualitatem lo
cum mutat: manere põt: imo ꝛ oz interiz
per substantiã. Quid plura? quod nullo
pacto manet: dũ admittit statũ: totum si-
mul ꝛ motuz amittere cogit. Si itaq; est
aliqua in rebus stabilitas: non põt rerum
principiũ mobile esse. Quare qđ mobile
est: non est nature principiũ. Igit est ali-
quid sup aiam: vt aia: q̃ natura sua ad in-
telligendũ: ꝛ nõ intelligendũ est indiffe-
rens: cũ vicissim ab altero permutet in al
terum: per eius influxum ad intelligen-
dum determinetur: quod in tali genere
semper est actu. Tale est: quod est semper
intelligens: siue semper intelligibile actu
quod est idem. Preterea q̃cquid ꝑm 8
partez tale est: per illud ountaxat tale est:
quod tale secundum se totuz existit: sicut
lignum ex parte calidum per ignem cale
scit: q̃ ex toto calet. Quia quod tale est
per naturam suam: puta caliduz: sicut to-
tum a natura propria comprehenditur:
ita totum ab huiusmodi qualitate. Atq;
contra: q ꝙ per partem est tale: non est tale
per semetipsum. Tertia vero essentia illa
scilicet anima non est secundum se totaz
intelligentia. Habet enim alias quasdam
naturas: preter intelligentiã: ex perpertes
intelligentie. Ergo mens in anima: pars
quidez est anime. Pars quoq; est mẽtis
quodãmodo mẽtis inq̃ altioris: q̃ tota:
solaq; mẽs est. Quippe si ala mẽtẽ habe-
ret a semetipsa: in anime substantia ratio
propagande mentis inesset. Unde ꝛ to-
ta anima esse ꝛ mens: ꝛ mens quidem to-
ta: atq; perfecta. Et omnis anima mentez

haberet: quia in qualibet anima ratio animę reperitur. Et ſicut mouere corpus: q̄ per naturam ſuam anime conuenit: animabus ſingulis ineſt: ita intelligendi facultas animabus ineſſet omnibus etiam beſtiarum: ſi per naturam ſuaz competęt anime. Ac ſi ſuper naturam minime efficacem eſſe efficaciorem aliquam neceſſe eſt: z mens: que eſt in anima: neq; ſolo ſui actu vllum extra ſe opus efficit; neq; efficaci ſue anime potentie imperat: oportet ſuper eam eſſe mentem ſuo actu alicuius operis effectricez: z efficacis potentie dominą. Merito ſicut anime caput eſt męs hec pars eius excellentiſſima: ſic mentis huius: q̄ non ſuiſpius eſt ſed aię: nō abſoluta: ſed ad aię huius tracta capacitatez: nō clara: ſed obſcura: z quod īmodo dubia: huius inq; mętis caput: z eſt mens q̄dą: que in ſeipſa eſt: libera q; z lucida. In quo ſane illud magoruz enodat enigma. Eſt res vndiq; lucida. Eſt res vndiq; obſcura. Eſt media lucida ptiz: ptimq; obſcura. In ordine corpoz res vndiq; lucida eſt ſtella quelibet ſuper lunam. Obſcurus vndiq; eſt aer. Media luna. In ordine vero ſpirituum. Mens eſt lumine plena. Anima irrationalis vacua. Rationalis tenet medium. Partem habet intellectualis luminis: parte caret. Ac partem: quaz habet a deo: ſeu luna a ſole: alias aliter accipit: mutatq; figuram. Ideo merito ſuper eam eſt angelus: qui tanq; ſtella quelibet ſuper lunam z totus ſemper: z eodem pacto ſui ſolis luce refulget. Prorſecto vbi natura ſuperior tangit inferiorę: ibi ex iſimo ſui gradu ſupremum inferioris attingit. Puta infimum ignis aeris attingit ſupremum. Natura vero intellectualis corpozali eſt natura ſuperior: tangitq; illam adeo: vt quod inter corpora preſtantiſſimum eſt: intellectualis ſit anime particeps. Inferiora vero: que plurima ſunt: nequaquam. Preſtantiſſima vero corpora ſunt apud platonicos celicolaz: demonumq; z hominuz. Sed nunquid mentes: que corporibus huiuſmodi tributę ſunt: mętium altiſſime ſunt? neque; quą. Alioquin natura inferior ſuperioris abſq; medio ſummū cōſequeretur. Ergo quęadmodū ſub corporibus mente ꝑdita q̄ plurima corpora ſunt expertia mętis: ita ſuper mętes corporibus inſitas q̄ plurime mętes ſunt nullis attributę corporibus. Atq; etiā multo plures ſunt q̄ corpoz ſpęs. Quoniā vt alias oſtędemus rationales aie inter eternitatę: tempusq; ſunt conſtitute. Eternitatis vero excellętia videt exigere: vt plures in ea quodāmodo ſpęs: pfectioneſq; q̄ in tępore ſint. Dicto: q; alias demōſtrabimus: iterualū inter animas: primumq; principium infinitum eſſe. Sed ſpatium inter ipſas: atq; materiam eſſe finitum: vt nemini mirum videri debeat: ſuper animas plures admodum angeloruz gradus q̄ gradus formarum infra animas eſſe poſſe. Deterea quando ex duobus fit vnum: z alterum illorum: quod minus perfectum eſt reperitur alicubi per ſe manere ſeorſum ab altero: multo magis alterum illud perfectius: z minus egenum eſſe alicubi ſine altero poterit. Fit autem animal vnum ex intellectuali ſubſtantia: id eſt anima rationali: z corpore. Corpora multa videmus ſine huiuſmodi intellectu eſſe: ac viuere. Quid igitur prohibet eſſe mentes plurimas corporibus non vnitas? Tales quidez erunt ſuper animas: que ſunt vnite corporibus. Deinde mentes coniuncte corporibus: quatenus tales ſunt: ſpeciem animalis ſole non complent. Sed compoſite ſpeciei ſunt partes: atq; vtplurimum: vt intelligant: in ea: que ſenſibilia ſunt: aſpiciunt. Quare z imperfecte quodammodo ſunt: z imperfecte agunt. Si igitur ab imperfectis in quolibet genere ad perfecta: que priora natura ſunt: eſt aſcendendum: conſequens eſt: vt ſuper coniunctas mentes ad ſeparatas ratio nos pducat. Que z ſpecies ipſe ſufficienter ſuas compleant: z intelligende

ad illa

ad illa:que per se intelligibilia sunt: aspi/
ciant. Mens ipsa:q; per intelligentiam ⁊
voluntatē nō necessario dependet a cor/
pore:⁊ naturaliter formas separat:atq; cir
ca separatas versatur: ⁊ quicte potius q̄z
motu pficit:per naturā est a corpore:mo
tuq; libera. Idcirco magis nature sue cō/
uenit:vt viuat seorsum a corpore:motuq;
q̄z vt viuat in corpore:atq; motu. Multe
tñ mentes in corporibus mobilē vitā du
cūt. Quare multo magis:⁊ multo plures
immobilem vitā agūt absq; corporibus.
Quis neget in corpore substantie secun
dum genericum sui naturā cōuenire magis:
vt extra corpus sit q̄z vt in corpe. Ideoq;
plures illius speciei a corpore seiunctas
q̄z cōiunctas esse debere. Quod.n. generi
cuilibet naturalius est: id in eo existit vt
plurimū. Tales quidē sunt angeli: qui si
corpora mūdi mouent:ipsi:motis corpo/
ribus: nullo modo mouent. Anime tñ:
dum corpora transferunt:ipse quoq; ferū
tur. Motor:qui vna cum moto corpore
peruagat:perpetuum:stabilemq; tenorē/
⁊ ordinē mouendi nō seruat:misi p̄sit il/
li motor immobilis. Ideo mundane re/
uolutionis pperuis ordo testatur:esse alī/
quos super alios motores immobiles. Ele
menta quonā ex fluitate materia cōstāt:
seq; mutuo semper inficiunt: nullū ex se
ordinē obseruarēt:nisi a lege celestis mo/
tus ordinatissima regerentur. Cum vero
⁊ celum per se sit perpetuo immobile ideoq;
indignum:ordo in suo motu stabilis nō
ex ipso puenit:sed a superno motore p̄or
sus immobili:atq; individuo. Non.n. in
rebus tam diuersis:mobilibusq; stabilis
vnio perseueraret:nisi a stabilissimo:⁊ vni/
tissimo cardine:qui tandē ad vnitatē ip/
sam:statumq; refertur. Sane sicut mobi/
le se habet ad mobile:ita motor ēt ad mo
torē. Ergo sicut elementum:quod moue/
tur mobiliter:ad celum:quod mouetur
stabiliter. Sic motor celi mobilis: variū/
q; ad motorē stabilē:vnitumq;:stabile de
niq;:⁊ vnitum ad statum ipsum vnitatēq;
reducit. Profecto motorē sequitur actio
illa:que mouere dicitur:actionē hanc se/
quitur illa passio:qua moueri:atq; fit cō
tra. Non.n. priora a posterioribus ducun
tur:sed conuerso. Dōt igit multo magis
esse alicubi actio illā:que dicitur mouere
sine passione illa:que est moueri:q̄z passio
hmōi seorsum ab actione. Tamē passio ta
lis in corporibus est seorsum ab actione.
Igitur alicubi erit actio procul a passio/
ne. Ut sicut corpora mouent quidē: non
mouent:sic angeli moueāt:nō moueant.
De quibus inquit Zoroaster πατὴρ χθ
νὸς τοὺς ἀνόχους ἀκρατεῖς dicūt
dus habet intellectuales rectores imo/
biles. Igit sicut qualitates oīno mo/
biles antecedūt aie:partim mobiles:par/
timq; immobiles:sic alias antecedūt oīno
immobiles angeli. Angelos esse:atq; esse
multos Aristoteles in libro.xj. diuinorū
ita pbat. Motū celi continuum ordina/
tū:⁊ quātū in se est:indigentē oportet a
motore fieri: q neq; in se:neq; p accidens
moueat. Cum vero motus hmōi in celo
sint multi inter se discreti:specieq;:⁊ vir/
tute diuersi:oportet eos a pluribus eiusmodi motoribus fieri:qui videlicet neq;
corpora sint:ne cogant:dū mouēt:ab alio
interim ipsi moueri:atq; ita in infinitū
necessario procedat. Neq; rursus forme
in corpore:ne eas vna cum moto corpore
moueri contingat. Oportet.n. ad moto/
rem perfectissimum.i. immobilem pueni
re:ne in motibus vlla vnquā trāsgressio
fiat. Motores eiusmodi mentes sunt: fig/
dem in formis a materia oīno solutis itel
ligibile atq; intellectus est idē. Hec Ari/
stoteles. Ebrei: posteriores q; philosophi
mentes illas angelos:nūtios q; nomināt.
Quos præcipuos nō esse pauciores q̄z de
cē alicubi disputat Auicenna: alibi vero
multo plures significare videtur. Aristo/
teles aūt haud quaq̄z pauciores esse q̄z ce
lestes motus: cumq; numerū pbabili se
rōne cōpurauisse fatetur. Quod aūt ne/
cessarium sit sapientioribus se diutius re.

Quasi q suspicabatur: ne forte mētes ille ꝑm actionem suam propriā: ꝓcipuamq; id est intelligentiam: potius q̄ ꝑm actionem cōem: atq; posteriorē .i. morū essent dinumerande. Preterea cū ille sint motionum fines: forte vaticinabatur: nō esse ad motionū numerū numerandas. Atq; posse mentes esse q̄plurimas: que non
B sint mouēdis corporibus distribute. Quā obrem nō iniuria angelos esse pene innumeros: t supra significauimus: t in ꝓsentia sic ostendimus. Si species rez naturalū in materia: q̄ruo in subiecto: angustiq; sint: tū inter se nō per subiectuz: sed p se distinguūtur: atq; in numerū q̄ plurimum dilatātur multo magis substātie ipse: que sup materiā in seipsis viuūnt: p se ipsas distincte sunt: atq; mira quadā absoluti generis sui fecūditate in spēs quasi innumeras ꝓfus amplificate. Preterea intelligibile genus suapte natura magis multiplicabile q̄ corporeū esse vī. Sigdem numeri dimensiones: figure: ꝓportiones: raritas corpoz: velocitas motionū in ipsis corporibus semper terminata sunt: in mente tamē absq; termino pro arbitrio ꝓtēduntur. Rursus que in materia particularia sunt in mēte vniuersalia fiunt. Denicq; intellectus vltrā corpora cūcta: alia pro arbitrio innumera taz incorporea q̄ corporea cogitat. Cū ergo intelligibile genus magis adinodum q̄ sensibile amplificari possit potētiaq; tā bona i vniuerso semper inanis esse nō debeat: pculdubio iā actu sunt substātiarū spēs separataruz multo plurea q̄ spēs corporaliuz: p: esertim cuz potentia pstantioz: t magis: t prius in vniuerso actū sibi suū asciscat: q̄ debilioz. Denicq; vniuersi ordo cū sub infinito bono q̄optime dispositus sit: exigere omnino videtur: vt q̄ ipso sunt meliora: quatenus fieri pōt: super deteriorū q̄ritatē multiplicētur. Precipue cū inferiora superioꝝ gratia sint constituta. Qd̄ gdā in ipsis mūdi speri manifeste videmus. Quo. n. nobilior spa est: eo t amplioz. Adeo vt terra: t aqua: si ad supfoīa ꝓferātur: nisi pūctū ad circūferentiā sese habere putētur. Qd̄ aūt in corpibus est dimēsio: id i rebus icorporeis numerus esse vī. Quapp ꝓplentaneū est: vt intellectuales substātie: vtpote q̄ optime sunt: ac per se existūt: fines q̄ sunt corpaliū oium q̄ illarū gratia sunt ꝓcreata: longe plures numero sint q̄ t sparū motuū: t corpa oia. Qd̄ Dionysius arcopagita testat dicens. C
plures esse intellectualiū spēs separatas q̄ corpaliū. Verum potētissim⁹ vniuersi creator opus sibi suū q̄ simillimū reddere t potuit: sciuit: t voluit. Simillimū ꝑo sibi ipō potissimū ꝓcreauit: q̄ absolutas mētes: q̄ ipsi oium simillime sunt: vltra ꝓiūctas materie: foras: imēso: vt ita dixeri: spatio: dilatauit. Hinc illud Danielis pphete. Milia milliū ministrabant ei: t decies cētena milia assistebāt ei. In distinguēdis D
aūt ordinib⁹ āgelorū Dionysius ternario nouenarioq; nūero i ꝓmis: necnō iterdū septenario vt̄. Quin ēt duodenariū in christianoꝝ mysteriis repimus. Idē t iāblichus: pculusq; platonici posti Dionysiū obseruarunt. Sup mos. n. t medios angelos tertiarioꝝ t nouenario diuidūt. Septēnes autem septenario. Positemos deniq; CII
duodenario ordinū numero partiuntur. Cū ꝑo apud platonicos gradus corporū sunt rōnaliū aiarū vmbre. Et iarū vero E
gradus sunt. imagines āgeloꝝ: idcirco nō F
nulli āgeloꝝ ordines sūt ordines corpoꝝ simul: aiarū q̄ existiguūt. Sz de his alias. C Sup angelū est deus. Qñ aia est mobilis multitudo. Angelus multitudo immobilis. Deus immobilis vnitas. Capi. 6.

Angelū ꝓfus imobilē eē platonici arbitrant: ecentia: virtute: actōe. Qm̄ semp sit idē. Eque possit. Intelligat semp̄ oia simul: t velit eadē: t quarū in se est: agat subito quicq̄d agit. Hec platonici Quid vero dicāt alij: alias dicā. Mondū tū gescere hic cū Auia agora t permotimo rō nos pmittit: sed altius iubet ascēdere. Porro aia: q̄ mobilis est: ab alio ꝓ

transit in aliud. Igit aliud in se hz: t aliud. Qđ hec hz: hz t multitudinem: Quapp anima i seipsa multitudo quedā est: multitudo no mobilis. Angelus: q prime hāt: antecedit: esse negt imobilis vnitas: q que quedā huiusmodi res: quarū vna sit mobilis multitudo: t altera imobilis vnitas: lōgissime i se distare videntur. Vnitas siquidē multitudini opponitur: Immobile mobili. Qm̄ ergo res ille ab oīm pte inuicē opponunt: proxime sibi nō succedūt: sz medio quodā indiget copulāte. Animaz vero ipsam: q est mobilis multitudo: angelus abs q medio anecdit. Jō nō pt āgelus esse imobilis vnitas: ne deus & trema sine medio cōiūgunt. Imobile certe est: vt supra pbauim. Ergo nō vnitas. Restat: vt sit angelus imobilis multitudo. Vbi cū alia cōuenit in eo: quōd ipse multitudo est: sicut & illa. Discrepat aūt: q illa est mobilis: hic imobilis. Multitudinē certe aliquā potuere tangelo cōgruere. Est quale? Qualis pueniat intellectui: hoc est: vt essentiā hēat: atq esse: vim intelligēdi. Intellectionis actuz: rerūq intellectarū spēs plurimas. Cūvero āgelus nō sit simplex: o inquid hēat numerū: sup numerū aūt vnitas esse debeat: q vnitas & numeri totius origo: t vnione nō indiget: multitudo aūt natura sua idiget vnione necessariū & sup āgelū & aliud q dā: qđ nō modo imobile sit: sz vnū penitus: atq simplex. Ille q dē est deus: tāto rerūz potentissimus oīum: quāto & oīum simplicissimus. Siquidē in simplicitate cōsistit vnio. In vnitate ptās. Deū nemo dicere audeat ex pluribus esse cōpositū. Quia si modo recte cōpositus fuerit ex aliquo cōstabit: qđ erit tanqz subiectū: t aliquo: qđ erit tanqz forma. Itaq non erit deus vndiq pfectissimus: cuz in eo sit ps altera imperfectior: altera: t q libet ps imperfectior ipso toto. Nō erit agēs summū: q nō p se totū ager: quicqd ager. Sed p partē alterā. i. formā. Non erit beatissimus: q nō fruetur vbiq seipso. Nō enim se totuz in membro quolibet cōplectetur. Videbit autem in se aliqd aliud pter deū. Quoniā nō de pte est: t totuz. Beatior certe futurus est: si quicquid ipse videbit in se: sit ipse: nil usq sibi desit: sz sibimet totus occurrat vbiq. Demq ps illa: q ponebatur in deo quasi subiectum: quia ām se cogitatur i forma: seipsam formare nō pōt: ps insup altera: que vicez formē gerebat: qa nō pōt sit in se: multo minus ex se pōt existere: formabit. ergo deus ille cōpositus a forma quadaz superiore. Atq illa portius erit deus. Hēc aūt est pitia discursio: p qua pbamus sup angelum esse deū. Rursus: quēadmodū se hz lumē solis ad oculū corporis: sic veritatis lumē ad ānle oculū. Itaq sicut oculus corporis nō est lumē: sed virtus luminis capax. Ita mēs: q est oculus ānle: nō est veritas: licet capiat veritatem. Mens enim tua veritatē querit. Non tn querit seipsam veritas neq admittit veritas falsuz: per quod sēpe tuus alius fallit. Finge aio oculum tuum vsq adeo excrescere: vt totuz occupet tuū corpus: t sublata varia membrorum spēie: vniuersuz corpus vnus sit oculus. Et amplius hic oculus videbit quicqz in nō aliud certe videbit q lumen idem solis: qđ angustius dum erat: prospiciebat. Ueruz accipiet lumen idem vberius: t celestes corporū in ipso lumine conspiciet vndiq. Uno prospectu simul oēs: neq vertetur huc: aut illuc: vt videat: sed quiescēdo oēs pariter contuebitur. Aliud tamen adhuc lumen erit: aliud oculus. Si enim visus ad lumē comprehendendum est instituus: aliud visus est: aliud lumē. Et lumini nihil est opus visu: cum ipsi lumini nihil sit luminis capiendum. Finge iterum mentem tuam vsq adeo super animam inualescere: vt deletis reliquis anime partibus ad phantasiam: sensuz: generationemq pertinentibus: tota anima mēs vna sit: atq

sola. Nec mēs sola: puraq; relicta: angelus erit. Nec inq̄ mens ampla candē veritatem intuebitur: quā angusta mens viderat. Sed accipiet illā vberius: atq; in ea res oēs veras vnico intuitu cōspiciet: vt platonice loquar: neq; modo vnaq; aucupabitur: modo altā. Aliud tamē adhuc mens erit: aliud veritas. Quod sic aperit Zo: oaster μάνθανε δ' νοητὸν τὸ ὄντως ὑπάρχον, ideſt Scito intelligibile ipsum esse extra mentem. Quippe si ad veritatem percipiendam instituta mens est: aliud est mēs indigna veritatis: aliud veritas. Neq; ipsi veritati opus est mēte: p quā capiat veritatē. Atq; si ipsa mēs idem esset: atq; ipsa veritas: mens quelibet veridica esset: & omne verum particeps foret mētis. Nūc autē & mētes humane fallūtur: & multe res vere sunt quodāmō: que mente carēt. Veritas nō modo aliud est q̄z mēs: sed & superius aliqd. Eget qp pe mēs veritate. Veritas mēte nō idiget. Ac latius se fundit veritatis q̄z mētis imperiū. Ars. n. intellectualis in formis singulis inuenitur, In materia vero informi nequaq̄. Vere tamē materia dicitur: & olim naturaliū revera subiectū. At vero si veritas est supra mentē: & quod superius est: nō caret bonis inferioribus: non deest mentis perspicacia veritati. Neq; tamē duo quedam sunt in ipsa: perspicacia videlicet: atq; veritas. Sed simplicissima veritas seipsam minime latens: pinde ac si lumen: quāuis nō habeat oculuz q̄ se distinctū: tū nō lateat semetipsuz. Est enim deus perspicacissima veritas: & verissima perspicacia: siue perspectio. Lux seipsa videns. Visus seipso lucens: intellectualis perspicacie: luminisq; fons: cuius lumine: & cuius lumen dumtaxat mētis perspicacia perspicit. Et sicut lignum per participationē quādam calidum dicitur: ignis vero secundū formam calens: sol deniq; excellentiori modo secundum eminentem virtutem: caulamq; calorie; sic dia mētis partem: angelus mentis formam habet. Deus est efficacissima mētis origo. Atq; vt mox plotini loquar: deus ipsa intellectio est: non in aliquo intellectu tanq̄ potētia: nō veritatis velut obiecti: sed in seipsa: suiq; ipsius existēs. Quē admodum si visio neq; esset in visu aliquo: neq; luminis alieni visio esset: sed in seipsa maneret: suiq; ipsius visio foret. Vbicūq; enim intellectus quasi intelligendi potentia ponitur: & si intelligat semetipsuz: tū q̄ rōne intelligibilis est: per quodāmō seipso dr: q̄ rōne intellectualis cōsideratur. Intelligibile. n. tanq̄ prius: atq; prestantius intellectuale virtutē q̄si posteriorem: inferioremq; mouet: & format: & perficit. Idcirco q dā deū potius: siue intelligibilis; siue intellectionis q̄z intellectus noie nuncupant: q̄z q̄z hec & nomina deo haud ppria oino rōne: conueniunt. Sed de his alias. Accedit ad hec: q̄ vale opus est: vitalem motū prebere. Siquidem ipsa vita queda est. Mētis autez opus ordinare per formas. Ipsa enim species queda mentis: & sm̄ species operatur: quod in nostra mente cōspicimus. Vitalis ille motus per ola viuētia fundit. Rebus carentibus vita non cōpetit. Ordinatio vero per formas cōuenit rebus etiā nō viuentibus. Ne siquidē ordine: spretis q̄z nō carent. Tāto interuallo mēs animā superat: q̄z to latius fundit forma: ordo q̄z vita. Quoniā vero: vltra formaz ordinē: est prima illa informis rez materia: in qua latent quedā: vt ita loquar: formaz pululatiū: semina mētis munus: q̄ terminatur formis: hec informia nō complectitur. Ipsa tū materia bona est quodāmō: q; boni i. forme appetēs: q; ad bonum suscipiēdū exposita: q; bono necessaria mūdo. Semina quoq; sunt bona: q; sunt formaz bonaz incohationes. Tāto salte interuallo bonitas mētē supat: q̄z to longius boni q̄z speciei tendit largitio. Quo. n. res queq; potētior est: eo lōgius operatur. Accedunt ad hec humōi rōnes. Omia bonum appetunt, omnē vero nō

omnia:

omnia possunt: Ideoq; multa sunt: quę eam non appetũt: ne frustra appetant. Si omnia appetẽdo cõuertuntur ad bonuz: non ad mentẽ oia: ꝛ quo cõuersio rerum est: illinc est ꝛ pfectio: omnia a bono pcedunt: nõ a mente. Quare bonum potius q̃ mẽs est causa prima rerũ. Rursus: que mentem habent: nõdum tamen cessant: sed adhuc bonum querũt. Videtis enim proprium est nixus quidam ad intelligẽdum. Aut post hunc nixum deterius se mens habet: aut melius: aut eque. Non deterius: q; operatio ipsa pfectio quedam est. Et ad deterius nihil: nisi aut vi: aut iscitia labit: quoꝝ neutrum in ipsam cadit mentem: puram: ꝛ liberam: nõ eque. Frustra. n. nitit quod nihil pficit: ꝛ nihil ad id: quod habet. admittit. Ergo vt melius se habeat: conatur. Non igitur ipsum bonum est: nihil. n. bono melius. Sic mens intelligẽdo haurit bonitatẽ. Aliunde aũt haurit. Si enim in se haberet: non esset nixu opus: vt operando pficeret. Illud vnde haurit bonitatem ipsum bonũ est: qđ ꝛ sup ea extat: cum in eaz perfectionis sue liquorem infundat. Quinetiam sapientiã mentemq; solo petimus rõnis impulsu. Bonum vero etiam ante omne rationis incitamentum. Omniq; noster appetitus semper est ad bonuz: non omnis semper ad mentem: ꝛ intelligentiam ratione boni appetimus: non conuerso. Poluris ergo natura facit bonum q̃ mentem. Cuz ꝛ prius: ꝛ sepius: ꝛ potius trahat ad bonum. Unde nonnulli satis in philosophia habere se putant: si sapientiaz videãtur habere: ꝛ etiam si non habeant. Non tamen satis in vita: nisi reuera id possideãt: quod sibi precipue iudicãt esse bonum.

Si bonum naturali instinctu pretiosius mente cẽsetur: cẽsetur ꝛ eminẽtius. Hinc fit: vt id: quod intelligere est: nõ sufficiat nobis: nisi ꝛ bene: ꝛ bonuz intelligamus. Sepe eniz ad tempus cognitionẽ respuimus: si eam suspicamur nobis malam sore: atq; molestam. Bonum vero ipsuz respuere nunq; possumus. Sepe etiaz rerũ speculationi anteponimus voluptatem. Ipsi autem bono: qua ratione bonum est nihil vnq; possumus anteponere. Nihil magis necessarium est q̃ incitamentum boni: cum bonũ ipsum nullus possit nolle. Nihil magis voluntarium est q̃ boni incitamentum. Nam propter bonuz oia: imo bonum in oibus vbiq; volumus: tã libenter: tamq; iocunde: vt velimus insuper non posse nolle. Cum ergo in bono summa necessitas cum summa libertate concurrat: boniq; imperium summopere necessariũ sit subiectis: ꝛ summopere voluntarium: cõstat hinc oia tanq; a patre originem ducere: atq; huc omnia tanq; ad patriam aspirare.

¶ Marsilij ficini florentini Platonice theologie de imortalitate animorum ad Laurentinum medicem virum magnanimum Liber secundus.

¶ Unitas: veritas: bonitas idem sunt: ꝛ super ea nihil est. Cap. j.

Ribus iaz argumentis ostendimus: eẽ aliquid sup angelũ. Primo quidem esse mõstrauimus super ipsum: simplicissimam vnitatem: secundo veritatem: tertio bonitatem. Tria hec vnũ sunt. Nihil. n. aliud est summa vnitas q̃ summa simplicitas. Propter hãc vnitatis simplicitatẽ: res quelibet pura: veraq; est. Uerũ qppe vnũ est: qđ purũ est vnũ. Sic veritas rerum in simplici illa vnitate cõstitit. Atq; propter eandẽ simplicẽ: purãq; vnitatem res quelibet sunt bone. Quodlibet. n. tũc se hz bene: quãdo sibiipsi: atq; principio suo vnitũ est: purũq; manet: neq; rebus

peterioribus cõmiscet. Ac si in rebus circa idẽ cõsistit vnitas rerũ: veritasq; & bonitas: merito sup ipsas idẽ est primũ ipm vnum: verũq; & bonũ. Quod in quo sit rerum principiũ: illud argumẽto est: q; horũ vestigia in cunctis reperiunt: quasi ab his cuncta manauerint: & oia hec cupiũt: vtpote que suũ principiũ repetũt. Singula.n. vnitatis: veritatis: bonitatis: & participia sunt: & auida. Sup vnitatẽ nihil est aliud: q; nihil est vnitate potẽtius. Quã doquidẽ vnio pfectionẽ cunctis præstat: atq; potentiã. Cerũ sup eã: si vis: sit aliquid. Duo statim sequent absurda. Si.n. A vnitas sub aliquo est supiore pncipio: certe supioris illius sit prceps. Inferiora.n. a superioribus causis semp aliqd capiunt. Sic nõ erit hec vnitas ipsa: sed aliqd ex vnitate quadã: & vi supne accepta cõpositũ: eritq; multitudo quedam nõ vnitas. Ac ẽt qõd vnitati pponit: nullius erit prceps vnitatis. Nã supius principiũ ab inferiori: quo ad naturã suã: suscipit nihil. Igit erit aut nihil: aut multitudo oi penitus vnione priuata: cuius nulla ps vnus aliqd erit. Neq; tota multitudo erit vna neq; vlla inerit cõmunio ptibus: vel ad B seinuicẽ: vel ad totũ. Rursus sup veritatẽ est nihil. Nã simili ratione hec nõ esset veritas ipsa: sed verũ aliqd ex veritate quãdã: & supioris illius portiõe cõpositũ. Et illud: qõd sup eã locat: cũ neq; sit veritas: nec prceps veritatis: falsum est penitus: atq; nihil. Neq; eẽ põt veritate pstãtius nisi p veritatis vim verũ pculdubio sit: C illud esse prestãtius. Similiter sup bonitatẽ nõ est aliqd. Nã & hec nõ pura esset bonitas: sed bonũ aliqd: ac bonitas quedã cõmixtione alterius inquinata. Et illud: quod bonitati pponit: penitus erit malũ. Nõ enim bonũ erit: cũ sit vltra terminos bonitatis. Neq; melius bonitate: cũ nihil nisi p maiorẽ bonitatis portionẽ sit melius. Quomodo autem malũ excedat bonitatẽ: nõ video. Cũ excessus: atq; superiũ ad bonitatẽ prineat. Sũt.n. appetibilia tanq; bona. Ergo malũ p naturaq; bonitatis supabit bonitatem. Et bonitas malo vim præstabit ipery. Preterea si est aliud rerũ principiũ sup ipsaq; bonitatez: ipm certe aliqd ex se munus rebus imprimet. sicut oia eam solet. Porro bonitas ipsa munus suũ imprit oibus. i. vnicuiq; aliquã bonitatem. Querimus aũt de illo munere: qd a supiore descẽdit principio: vtruq; sit bonitate donata melius: necne. Melius qdẽ eẽ negt. Quicqd.n. melius dicit: maiori bonitatis portiõe: melius appellat. Tamẽ absurdũ est: supioris principij munus nõ esse melius inferioris cause munere. Accedit q; cũ oia bonũ appetãt: si sit aliud principiũ sup ipm bonũ: interrogamus: vtrum ipm appetãt: an nõ. Si appetere dicant: sequit: q; aliqd expetũt vltra: & plusq; bonũ. Si negent illud expetere: stultũ id qdẽ dictu: q; effectus eaq; primã: qua seruant: nõ appetãt. Quinet ipsa bonitas supius principiũ cupe cõpellet: licet absurdũ id sit. Nã oia nõ appetẽt ipsa claudit bonitate. Nihil igit super bonitatẽ extat: qõd amari queat. Nullum ergo est principiũ sup ipsam. Quãobrem ipsa vnitas: veritas: bonitas: quã inuenimus sup angelũ: ex mẽte Platonis oiuq; est principiũ: Deus vnus: verus: & bonus. Cnõ sũt dij plures iter se eqles. Ca. ij.

PRosecto dij plures non sunt: q; nequeũt plura esse principia. Verum sint: si placet: dij gemini: duo. s. totius mũdi principia: hoc: & illud. Querimus nũquid hoc sub illo sit: an sub hoc illõ? An equalia vtraq;? Si alteruq; sub altero sit: quod præerit plane erit principiũ: alteruq; minime. Si equalia sunt: interrogamus: vtrum oino inter se differãt. An oino cõueniant. An partim differãt: partim vero cõueniant. Primũ nõ concedes. Nã salte in eo cõueniũt: q; vtraq; sunt: agũtq; & rerum principia eque dicunt. Ac si nullo pacto congruerẽt: nulla esset in machina mundi concordia. Si secunduq; illud admittimus: q; omnino conueniãt: non

duo sunt iam: sed vt cupimus: vnū. Sinuetur tertium qđ partim cōgruant in natura: partim discrepent: tunc sane qz nequeūt per id dē cōsentire: z dissentire: vna quedā inest natura cōmunis vtrisqz: per quā conuenūt. Due preterea in duobus illis natu ppie vltra cōem naturam: per quas discrepāt. Ergo neutrum illorū erit simplex: sed vtrūqz ex cōi natura: z ppietate cōpositū. Neutrū erit primū: qz pēdet ex illo: q ptes inter se diuersas conciliauit in vnū. Neutrū per se sufficiēs: cū z totū egeat pribus: z alia pars egeat alia. Neutrum potentissimū: cum nō sit prōr sus vnitū. Atqui illa natura cōmunis: p quam vtrisqz equalē vtraqz habent hoc: vt sint eque pncipia: pncipiū erit potius qz illa duo Immo illud erit pncipiū: quod illis inter se diuersis naturam dedit cōem. Naz vna hec natura: que in alys iacet: z aliox angustys circūscribit: ab ipsa pfluit vnitate: que in seipsa confusiens nullo limite coarctat. Sic ergo natura illa cōmunis z vna vtrisqz prouenit aliunde: z ab altiori pncipio. Quin etiā nature ille due proprie: per quas differūt extrinsecus illis aduenīunt. Nā preter illas nihil reliquū est in vtrisqz: nisi natura cōmunis: z vna: a qua si absolute nascant nature ille ppie: que due addiciunt: non amplius erunt diuerse: vt metaphysici arbitrant: sed vna eadēqz erit vtriusqz proprietas: eadē vena scaturiēs. Scaturiet.n. p absolutū mere nature moduz: z refluet intro. Si itaqz due illis sunt absolute ppietates: necessario accedūt extrinsecus. Quapropter vtrunqz essentie sue ppietatē accipit aliūde. Et qz propriā sui naturā aliunde sortit vtrūqz: neutruz p se existit: sed sit a pncipio altiore. In quolibet rerū genere: illud: qđ est generis illius sūmum: vnum est dūtaxat. Si.n. sunt due summe luces: vtraqz in eo: qđ sūma lux est: cōuenit: atqz est vnū. Quod si etiam duo quedā sunt: per aliā naturā potius qz p lucez differūt. Ergo alia insup adest natura a luce diuersa: cuius contagione lux fiat opaca: neq; sit summa. Sic z sūmus calor est: qui si igori: aut alijs non misceat. Quia si misceat: vtiqz ipeditur: z vehemētior fieri pōt: si mō purget. Itaqz sumuz in quouis genere: z vnū est solūmodo: z vnius dūtaxat illius nature. Puta summa lux: z vna est: nō due luces: z sola lux est: non lux simul: z aliud qddam. Deus summū est rerum omnium. Unus ergo est deus: z simplex. Nempe vna summa vnitas. Una summa veritas: atqz bonitas: deus vnus. Unus inqz apud platonicos triplici ratione. Primo qz summa est vnitas. Nam si quodlibet summum est vnicum: qd magis vnicum est qua summa z nitas. Propria quelibet reruz innumerabiliū multitudo ad ppriā redigitur vnitatē. Multitudo inumerabiliū hominum ad vnā humanā spēm. Equorum ad vnā equam: silr alioz. Accipe deinde oēs ppias vnitates: q certo sunt numero terminate. i. rez spēs: easqz ad vnā cōez collige vnitatē. i. deū pncipē spērū. Ut sicut multitudines singulariū infinite ad finitas vnitates spērū: sic vnitates spērū finite ad vnicā sup spēs vnitatez referant. Par est: vt sicut ppius qsqz rerum ordo ad ppriū sui pncipiū vnū dirigit: sic vniuersus ordo rerū ad vnū referat vt pncipium. Et sicut singule materie ad materiā vnā: oia mēbra mūdi ad vnū corpus: sic oēs mūdi nature ad naturā vnaz: oēs mūdi vite ad vnā vitam: oēs motus ad vnū motū: oēs motores ad vnum mūdi motorē. Porro qñ plura qdā: z iter se ex naturā diuersa ordine quodam vno: mutuoqz ꝓspirāt: necessariū ē: vt ordo hmōi in illis sit pp ordinē: quē ad vnum aliqd habeāt: qlis est ordo ptū exercitus iuicē: q est pp ordinē totius exercitus ad ducez vnū. Nam qz aliqua: que diuersa inter se sunt: nanciscātur hoc: vt cōmunione mutua vnantur: non prouenit ex proprijs eorum naturis: per quas sunt diuersa. Nā ex ijs potius disiunguntur. Neqz etiam

prouenit ex diuersis quibusdã ordinatoribus. Ni sane per naturas eorum discrepantes: prout discrepant: ad vnum ordinem nõ incumbunt. Atq; ita ordo ille pluriũ mutuus: vel casu obtigit: vel ab vno: ac primo ordinatore est institutus ad vnum finem ola dirigente. Omnes vero partes A mundi: quãuis diuerse: ordine mutuo conciliantur: q; vnũ constituunt corpus: mutuant inuicem naturas: & mutuantur. Inferiora corpora per superiora mouentur. Superiora per naturam incorporalem. Neq; casu cõtingit hic ordo. Quia idem semper: & simulis est: q; similem semp rexit telam: atq; similiter. Deus igit mundi vnius ordinator est vnus. Vnus inq; B prima platonicorum rõne: q; est vnitas. Est etiam vnus secunda eorundem ratione: q; est veritas. Summa.n. veritas vna est. Nam si due summe veritates esse dicantur: aut vna earuz habet quicquid habet altera: aut non. Si primum dat. Una est: non due. Si secũdum: neutra est summa. Deest enim isti illud veritatis: quod in illa est: & illi quod est in ista. Iterum est vnus deus tertia ratione platonicor: q; summa est bonitas. Summa quippe bonitas quicqd boni reperiri vsquam potest complectitur. Ergo si duas induxeris bonitates summas: qcqd boni in vna est: est & in altera: alioquin neutra esset summa: & secundum boni ipsius naturã vnũ sunt: non duo. Neq; est aliquid aliud illis admixtum: preter bonitatis naturam q; summe nõ essent: sed inquinate. Vnuz igitur sunt oino. Deniq; si duo sunt: & C & vterq; põt eque mundũ hunc totũ efficere: aut neuter faciet munduz: ac frustra erit in vtroq; potẽtia: neq; vsq; mũdus erit. Aut alter creabit munduz: ac frustra erit in altero potentia generandi. Aut generabit vterq; totum. Atq; ita duo erunt mundi equales oino inuicez: & simillimi. Quorum alter sufficiet. Supfluus erit alter. Sin alter totũ valet: alter vero solum modo partẽ: qui nõ valet totum cõficere nõ est deus. Et frustra generabit mundi partẽ: quã alter simul cũ toto fabricat mũdo. Si autem vterq; ad dimidiam mundi partẽ creandã vim habet: neuter eorum erit principium. Et quia ille partes in vno toto ad vnum finem cõcurrũt cõmunione nature: oportebit binos illos deos ad deum vnum referri superiorem. Vt motus ad vnũ: qui fit per duos ducatur ex cõmunione duorum ab vno quodam supiore deducta. Quod figo asserate a dijs geminis duos cõstrui mũdos oino inter se diuersos: atq; dissimiles: cogetur fateri tum deos illos: tuz mundos nullo mõ iter se cõuenire. Quo igit pacto aut vterq; illoz est: atq; est deus vn⁹? viuit: intelligit: operat? aut vterq; istorũ est mundus vnus: opus & corporale? Itaq; cõueniant mundi gemini inuicem. At vna natura: in qua cõueniũt: ab vno tandẽ principio trahitur: nõ duobus. Rursus si dij D ambo eundẽ semp finẽ appetẽt: aut alter erit ab altero. Aut vterq; ab vno supiore. Aut saltẽ in vna substantia ambo. Nisi.n. ita cõgruerent ad eũdẽ finẽ minime conspirarẽt. Utcũq; fit vnus solus est deus. Sin opus idẽ semp alter vult: alter non vult: sequit opus illud & fieri simul: & nõ fieri: esse: atq; nõ esse. Si modo eque valet huius dei velle: atq; illius nolle. Ille enim solus esset deus: cuius semp eualeret affectus. At si modo cõsentiant inuicẽ: modo dissentiãt: & nũc huius: nũc illius conatus exuperet: est vterq; mutabilis. Neq; assentiẽdũ est manicheis: gnosticisq; philosophis: duos esse deos asseuerãtibus: quoz alter sit bonorũ oium author: alter vero malorũ Nã sicut deus: q bonoz est author: summũ bonũ est: mali totius expers: ita cõtrarius summũ malũ oi bono priuatiũ. Nic igit neq; aget qcq̃: neq; cognoscet: neq; viuet: neq; erit omnino. Siquidem esse: viuere: cognoscere: bene expetendaq; sunt.

Non sunt oy plures: alijs super aliũ fine fine.

Oeterū: ꝓcedet fortitā nobis aliqs: esse qđ ē deū sup angelū: ⁊ vnum esse deū: ita vt nō sint duy plures equales inuicē: esse tñ deū ahū sup alterū sine fine. Hoc licet arbitremur ex supioribus ꝓsuetarū: alys tñ rōnibus clarius refellimus. Si duy sic inumerabiles sint: erūt rerū cāe infinite: se gradatim inuiere supantes: siq dē ipsi duy rerum cāe sunt: ⁊ inumere: alij alios ꝓponunt. Si ita: erūt quoq effect⁹ in mundo inumerabiles. Quelibet. n. cā suū aliquē in rerū ordine ꝓducit effectū. Atq sicut cāe se iter se superāt: ita se superāt ⁊ effectus. Igit infiniti erūt effectus in descēdendo: ⁊ inumere deficiēt sub se de incepo: si cāe sunt infinite: inumere se superates. Et, cū supior cā semp lōgius virtutē suā in ꝓducēdis effectibus iaciat q̄ inferior: infinitū erit iactus effectuū: si cārum fuerit infinitus ascēsus. Hoc q̄ absurdū sit: qs nō viderit? Primo quidē: si nō sit in rebus primū aliqd: nō erūt sequentia vlla. Cūcta. n. trahunt a ꝓmo. Quod qdē si nusq̄ extet: nō erit: vñ effluxus rerū aliūde fluentiū vnq̄ exordiat. Deide videmus in rebus alias esse alys pfectiores: pfectionisq̄ virtutē ascēdēdo crescere: decrescere descēdēdo. Quo fit: vt vis naturalis rerū descēdendo sensim debilitet. Unde cogit alicubi omnino deficere: postq̄ minuit paulatim. Ideoq nō pōt res alia eē sine fine sub alia. Itaq nō erūt effectus inumeri. Nō erūt igit inumere cause. Siqdē eo ipso: q ascēdēdo crescit pfectio: pspicue cōstat: illā q̄q ad summū vērura fore. Cur iudicamus aiam corpore meliorē: nisi q̄ sit summe bonitati ꝓpinquior? Si nusq̄ esset bonitas summa: sed in infinitū de bono ascēderet in bonū: per infinitū interuallū oino distaret a summa bonitate corpus. Per infinitum fit aia. Infinitū alterū nō est: aut amplius: aut angustius altero infinito. Neq erit vsq̄ ratio: mensuraq̄ idealis: per quam alia alys ꝓferant. Quare nihilo vel ꝓpinquior: vel cōuenientior esset aia ipsi bonitati q̄q corpus. Igitur neq melior. Neq angelus melior aia. Proinde qđ fluit ab alio: natura sua fluitat. Quoniam ⁊ secundū se nihil est: ⁊ per fluxum quendam ꝓdit inesse. Si nō sit in rebus primū aliquid: res quelibet emanabit ab alia. Omnes igit fluitabūt. Quapropter nusq̄ erit vnitas: equalitas: similitudo: status: ordo: ⁊ restitutio. Nūc vero: q̄ hec rebus insunt: opz rerū ab alio manātium fluxū duci: ⁊ cohiberi statu cardinis alicuius ab alio nō manātis: pinde vt iter mutatū fluxū corpoꝝ liqdoꝝ terminari necesse est: non alio corpore liqdo fit⁹ diffluente: sed corpore solido. Deniq̄ supior qlibet gradus in inferiorē aliqd opat: ⁊ a superiori accipit aliqd. Si nullus sit gradus in rebus primus: nullusq̄ sit vltim⁹ ⁊ qlibet gradus medius a gradibus infinitis supioribus dependebit: ac rursus gradus infinitos ꝓducet iferiores. Quapropter accipiet a supioribus pfectiones inumeras: cū accipiat a q̄libet sui cā boni nō nihil. Et infinita munera iferioribus exhibebit. Quiq̄. n. aliqd largiet. Quapp erit imēse virturis: ⁊ pfectionū plenus infinitarū. Sic res oēs eque erūt infinite. Nō erit res alia pstātior alia: nō erit cā suo ope melior: Uel forte res quelibet inuiere finita erit: q̄ inumere ab añcedētibus excedet. Rursus erit q̄libet infinita: q̄ sequētia innumerabilia superabit. Nec erit vsq̄ vlla vera scientia: cū nequeat infinite rerū cause cōprehēdi. Neq erit in vniuerso qđ appetitū moueat: aut fistat: si nō sit principiuz primū: vltimusq̄ finis. Huius. n. virtute mouet appetitus oīs: atq firmat. Unum igit oino sit rerū principiū. Uocetur vnitas: q̄ excellētissimā simplicitatē super eminet oīa. Ueritas: q̄ ꝓducēdo esse dat oībus: bonitas: q̄ ꝓducta ad se reuocando pstat: ⁊ bene esse. Atq vt tradit Joānis apli theologia: theologoꝝ oium diuinissimi: quē platonicus Amelius libēter amplectit. Unitatē vocato principiū. Ueritatē principij rōnē. Bonitatem deniq̄:

principiū cōmunis amorem. Atq; hec ipsa substantia. s. vnitas vera bona. Seu veritas vna bona. Siue bonitas vna vera sit vnus bonus: verusq; deus. Sed q; vnitas ē: ideo sit veritas: q; vnitas vera: ideo bonitas. In vnitate implicat cuncta. Explicat in veritate. Effundit per bonitatē. Cuncta vero postq; ide fluxerūt: refluūt per bonitatem. Reformantur per veritatem. Restituunt in vnum per vnitatem.

¶ Dei virtus est infinita. Cap. iiij.

A Sicut in summa dispersione est immensa illitas infinita: sic in vnitate summa infinita potestas. Actus natura sua terminū nō includit: Mā subiecti termino passio est: q; actui est opposita. Actus ergo nō patit terminū: nisi q; tuz subiecto cuida: vbi aliqd passiue potēte est initiū. Actus

B vero diuinus in seipso subsistit. Virtus ipsa efficax: quatenus virtus est: certum graduū numeruz non includit. Quid.n. phibet in alto numero: sicut in alio: virtutē ipsam; vt virtus est: & cogitari: & esse? Quapropter nō alium de graduuz accipit terminū: q; vel a passiua potētia: cui miscet: vel a cā terminante. Diuina vero virtus pura est: atq; summa. Esse ipsum, put absolute cōsideraf: est imensum: q; & infinitis rebus: & inumerabilibus modis cō municari pōt: & cogitari. Igit si alicuius esse sit finitū: opz illud esse finiri vel per ipsius cām: vel subiectum. Neutrū cōtingit deo. In ipso aut infinito esse: ita est infinita virtus: sicut in esse finito finita. In ipso puro nihilo nullus essendi est habi-

C tus: siue verus: siue imagiarius. Quis.n. sub essendi rōne definiat nihilū? Ergo in ipso esse puro nihil est vel priuatiōis eēndi: vel potentie ad nō eēndum: aut vera: aut imaginaria rōne. Igitur neq; pōt: vel cogi: vel cogitari nō eē: quod ad eius spectat eternitatē: neq; pōt deesse illi virtutis gradus vllus: qui mēte queat effingi.

D Aliquin mēs: que dei effectus est: vltra deum esse posse extēdere: que quolibet finito graduū numero: valet semp amplio rem aliquē cogitare. Immo ēt frustra ad infinitā pgressionē esset mēs ordinata: nisi inueniret terminus aliqs infinitus. Et q; nihil veri: boniq; veritati ipi deest: & bonitati omnes in ea gradus insunt: quotcūq; & itelligi tanq; veri possunt: & appeti tanq; boni: Tales sunt gradus innumerabiles. Omne agens tanto est validius E quāto remotiorem ab actu potētiam patiēdi pducit in actum: maiore fqdez virtute opus est ad aquā calefaciendā q; ad aerē. Sed illud: quod oino nō est: infinite distat ab actu: nec vllā ad esse ipsius actū susciendum hz potētiā: de quo planius in sequentib⁹ differemus. Siue igit deus aliquid creat nup ex nihilo: siue cōmue materiā primā corporum: atq; essentiam mētium: aliorūq; ex nullo antigore subiecto edit: & seruat: semper ab actu primo. i. diuino pēdentem: pculdubio imensam possidet agēdi virtutē. Quid plura? Totus: o: doq; tā eq̄lis p tot secula huius tā ingētis: tā multiplicis machine docet infatigabilē esse: ideoq; infinitā in gubernatore potētiā. Finita nāq; potētia tempore infinito: imo ēt lōgo quāuis finito fatigatur: & claudicat. Ab infinita igitur potentia dei itellectus oēs accipiūt: vt semp firm terq; itelligāt. Aie vt sine fine discurre valeāt. Materia: vt interminatā hēat potētiā capiendi. Motus: tēpusq;: vt absq; termino fluere possint. Generatio quoq; rerū: sicut placet phylicis: vt alterna: & interminabili successiōe q̄t pmanant. Actionē.n. motionēq; infinitā ab infinita putant virtute orginē ducere. Et q̄cunq;: vel potētia: vel quōcunq; aliter quodāmodo infinita dicunt eē: p summā: actuq; existentē infinitatē talia eē: atq; iudicari: Hinc divina natura ab Orpheo ατελεστητε αρχη. i. infinitus finis cognominat.

¶ Deus est semper. Cap. v.

F Res quelibet tāto est diuturnior: G quāto virtus: p quā pmanet: seruatur: potētior est: deus p infinitā virtutē suā in infinitū: & ipse pmanet: & cetera ser

uat. Jtē diuina veritas omne rex añcedit
initiū: oi rex fini succedit: nā ⁊ añ cuiusq;
initiū: verū erat initium illud fore: ⁊ post
oēm cuiusq; finē: vex erit finē illū fuisse:
qcqd aūt aliq̄ verū est: est veritate verū.
Si aūt veritas ipsa incepisse dicat aliq̄:
lōge antea p eandē veritatē verus fuerat:
veritatē illā aliq̄ iceptura. Ac si desinere
fingat: adhuc postea p eandē veritatē ve
K rū erit: veritatē illā defuisse. Veritas igit
neq; incipe vnq̄; neq̄; desinere cogitari
pōt. Rursum: si deus sup motū: tēpusq;
existit oino: tēporalē mutationez a priore
in posterius seōm esse: atq; nō esse nō su-
scipit. Accedit: q̄ si deus est summa essen
di necessitas: qđ in sequētibus ostēdem⁹:
nunq̄; potuit: poterit ve nō esse. Deniq;
si qcqd aliq̄ nascit: ab aliquo fit priore: ⁊
qcqd resoluit in aliqd: qđ antiquus est re-
soluit: nō pōt icepisse: aut desinere qđ est
L primū. Cogitamus sepenumero mente:
durationē quādā simplicē: absq; pricipio
atq; fine: appellamusq; eā: vt ita loquar:
sempiternitatē: que qdez ipse deus: etiā si
minime discernamus. Dis enim simplex
infinitas deus ipse est. Discernere aūt tūc
phibet phā tasia: q̄ mox sempiternitatez
ipsam simplicē: atq; consistētē fluxu quo-
dā multiplici induit: ⁊ pfundit. Jtaq; fal-
lit nos nimirū: dū ad accidētalē temporis
fluxū trahit: qđ est substātialis status eter
nitatis. Atq; ita pellit: vt qđ deus est: tē-
pus esse putemus, Deus ergo eternus
M tūc se nobis offert: sed tpe involutus. Ne-
mo vero dubitare dz deū semp esse: quā-
do debet ipsum semper: imo sempiter-
nitas ipsa est ipse deus. Et que sempiter-
na dicuntur: illa sunt propie: que deus p
pagat per seipsum: ⁊ in seipsum.

¶ Deus est vbiq;. Cap. vj.

N Ex superioribus probare possumus:
vbiq; esse deū. Quemadmodū cor-
pus tāgit illud: in quo est: p quātitatis di
mēsiones: ita in corpora substātia p vir-
tutē. Quodobē sicut si esset in natura di-
mēsio aliqua corporis infinita: esset vbiq:
ita posq̄ est aliqua imensa incorporalis
substātie virtus necessario hec est vbiq;. O
Et quēadmodum particularis cā particulari
effectui adest: ceu ignis ignito ligno: ita
vlis vbi. Ubicunq; igit reperit: vel cogi-
tat esse: qđ est vbi effectus: ibidem est ⁊
deus: q vbis est causa. Ubicunq; est opus P
aliqđ: qđ p certā cām solam: ⁊ sine medio
fieri necessariū est: ibidē eius causa dz esse
est aūt vbiq; aliqd: qđ p solū deū modo
quodā creatiōis pōt substistere. Jd vero
est materia prima in corporibus: essentia
in spiritibus. Appetibile est tanq̄; bonuz
vbiq; simul adesse. ferme non minus q̄;
semp esse: primo aūt bono nihil deesi bo-
ni. Nō phibet deus ab aliquo penetrare Q
p oia: infinite. n. puritati: virtutiq; resistit
nihil. Nō patit natura dei circa se loci ter
minū: sicut nō patit in se terminū digni-
tatis. Quia si summa ipsa infinitas nihil fi
niti patit: fit vt deus ita nō habeat finitā
psentiā spatij: sicuti non hz vim: actionē:
durationēq; finitā. Nec putandū est ipm
bonū minus toti adesse mūdo q̄; toti cor-
pori aiam. Minus enim est mundus ad
deū q̄; corpus ad aiam: magisq; eget deo
mundus q̄; corpus aia. Bonū latius est R
q̄; vita: quia pluribus conuenit. Magis
quoq; necessarium mundo q̄; vita. Vita
enim sublata cessaret mundus moueri.
Sublato bono: esse desineret. Si ergo in
vno mundi corpore viuente vna quedaz
vita vbiq; est: quod alias ostendemus:
multo magis vnum ipsum bonum est
vbiq;: etiam extra mundum. Si primuz
pariens: quod est materia: ⁊ essentia: per
omnia propagatur: multo amplius per
omnia: ⁊ vltra omnia sese propagat pri-
mum agens: quod est deus. Non decet S
mentis machinationem vlterius q̄; bo- T
ni presentiam progredi. Illa vero pro-
greditur per immensum. Ac decere pla-
tonici putant: infinitum bonum per im-
mensum exuberando: ita sese integrum
fundere: vt nullam vel imaginariam inie
si particulaz: sive in mūdo sit: sive cogitet

extra mundum: relinquat sua p̄sentia destitutam. Quippe si natura boni est se ipsum amplificare: infinitum bonum amplificat infinite seipsum. Difficile reperitur vbi sit deus: quia nusquam est: quod nullius: vel subiecti: vel loci limite cohibetur: Difficilius reperitur vbi non sit: q̄ in oībus est illud: in quo sunt: p quod fiunt: per quod̄ seruantur quelibet vbiq̄. Deus ideo est in omnibus: quia omnia i eo sunt: quę nisi essent in eo: essent nusq̄ z omnino non essent. Per deū hoc ipm ipsum: vbi est dicituq̄ vbiq̄. Per deum tanquam ducem: z tanquam lucem agit: z querit quodcunq̄ agit quisq̄: z querit alicubi. Non desideratur vsq̄ nisi bonuz non reperitur vsquam nisi verum. Deus est omne bonum deus est omne verum. Adde q̄ deus amplitudo: z plenitudo ipsa est: non video igitur: cur non amplificet per cūcta seipsuz: z singula impleat. Si visibile lumen: q̄ alicuius est: z in aliquo: atq̄ finitum per totum dilatare se mundum potest: certe lumen inuisibile: quod suiipsius: z in seipso infinitum est: per mundum se amplificat: z extra mundum: lux enim finita sicut ab infinita nascitur: vt luceat: z vtplurimum luceat: ita vt latissime luceat. si absente ad breuissimum tempus: siue per eclipsim: siue p noctem solis lumine: tam male se res habent: quaz pessime se res: si deus ab eis semper abest: habituras esse putamus: cur non potius: si abest per momentuz: id q̄ ipsum esse est: repente in nihilum ruiturras? Sapienter orpheus in saturni hymno iuquit. οσνάικο κάταωαντα μέρα κοσμοιο ſενάρχα i. Quioēs mūdi partes habitas generationis p̄ceps. Cogitamus sepe purissimam quandam capacitatem: quam nulli vsquam limites capiant: que capiat quecunq̄ possunt esse: vel fingit. Quoniā vero pura ipsa infinitas nihil aliud est quam deus: quando illam cogitamus capacitatem: tunc deum ipsum excogitamus: z si minus anima duertimus. Fallit enim mo. suie nos p̄stigys phātasia: subito pro diuinis radys adducens tractum aliquem linearum in longum: latum: atq̄ profundum: atq̄ ita compellens dimensionem nobis aliquam vel mane videri quod diuinuz est lumē. Fallit nos iterum: quando cōsideramus deum omnia pro: suis implere: tunc enim illa persuadet: eum in rebus quodāmodo collocari. Sed reuera ille sic vbiq̄ est: vt ideo sit illud quod vbiq̄ appellaf: imo vt ipse sit ipsum vbiq̄: q̄ caput se ipm: z reliqua; z q̄ pter illud dicuf vbiq̄ esse: ea sunt ppie: que illud p seipsuz amplificat in seipso. Ratio dictat id: q̄ vbiq̄ noiaf: nihil esse aliud q̄ vniuersam naturā rez: eāq̄ esse deuz. Idcoq̄ q̄ dicimus: deum vbiq̄ esse: intelligi debere: cū in se ipso cēt atq̄ cōuerso. Nusquā pterea abesse deuz: si nusquaz abest: ipsum q̄ vbiq̄ vocaf. Phantasia vero cū putet naturā rez esse solū hanc machinā corporalē: clamat id: q̄ noiatur vbiq̄: nihil aliud esse q̄ totaz corporaliū rerū extensionē: quā cum opinetur esse amplissimā diffidit deum hanc omnem posse replere. Ratio contra reclamat corporalem machinam vndiq̄ quandā exilē: z exiguā esse: que innumerabiliter in paruas partes: partiūq̄ pticulas diuidaf: habeatq̄ paruitatem interminabilē: magnitudinē terminatā. Magnū aūt re vera asserit esse illud: in quo nihil est paruum: in quo quicquid est: totum ē: magnumq̄ eque. Et sicut totū replicaf p oē q̄ est intus: sic explicaf totuz p oē q̄ extra. Cōsistens itaq̄ deus in se existit vbiq̄. Nec per mundum deus: sed mundus per deum: quatenus potest: extenduf. Et sicut vim diuinam: que infinita est: mundus assequitur modo finito: ita p̄sentiā eius: q̄ p immensum vndiq̄ fulget: finito quodā situ cōsequif. Nō pgredif p rectā lineā mūdus: vt attingat deū: q̄ nusquam abest: sed cōuoluif p viribus circa illum imo reuoluif in illo: ibi dūtaxat. vbi diuina lege situs ei: motusq̄ p̄scribif. Ambon

ꝛ Abamē Egiptij sacerdotes: Plotinus quoq; iamblicusq; ꝛ iulianus platonici: non deū tantū; sed oēm quoq; mentē: siue angelicā: siue animalē p̄ imensum se integrā fundere voluerūt. Ita vt hūoi spiritus absq; vlla cōfusione sibiuicem insint vbiq;: quēadmodum diuersi habitus virtutū in aia: ꝛ diuersa simulacra coloꝝ in aere. quoꝝ sinia hic fundamētis innitti
G tur. Forme spiritu rōnali inferiores: qi ex certis: terminatisq; materie ortum: usdez necessario cohibent. Spiritus autē rōnales qm̄ nullo pacto pululāt ex materia: iō neq; in se certā habēt dimensionez: neq; dimensioni alicui alligant. Quapp cum eque quālibet spatij cuiuslibet partem respiciāt: aut nusquā sunt: aut sunt i vniuerso: nō est dicendum oino nusquam adesse que re vera existunt: nusquam igitur absunt. Deus oīs aliquo modo eterna est.
H Quod eternū est: q̄uis indiuisibile sit p̄z tempus: tamen p̄ omnez cursum tēporis seipsum porrigit. Sic rursus quāuis indiuisibile sit p̄m spatium: tamen per omne spatium dilatatur. Et sicut se habet tempus ad eternitatē: ita ꝛpale ad eternū. At momenta ꝛpis momentum eternitatis reperiunt semp: puncta igit̄ corporis ꝛpalis punctum vbiq; spiritus eterni reperiunt. Eterna res quēadmodum extra tempus est semper: ita extra locū esse videt vbiq;. Quocunq; momenta ꝛpis: fluunt in punctū eternitatis incurrūt. Quacūq; trahit linea: punctū attingit. Quacunq; tendit
I spacium: reperit rē eternā. Quid est potissimū: quod potest vbiq; esse? Id certe: cui non repugnat quātitatis dimēsio. Quid rursus: quod p̄t esse semp? Id maxie: q̄ qualitatis actio non expugnat. Quoniaꝝ vero qualitas q̄ntitate admodū efficacior est: q̄cquid non phibente qualitate semp esse p̄t: multomagis p̄t: non phibente
K dimensione: vbiq; esse. Localis motus: q extrinsecus motus est: tāto in re qualibet perfectior apparet: q̄nto intrinseca rei natura est efficacior. Ideo ꝓpagare se per oia q̄ motū localē imitatur: exigit: vt i re ipa prius sit virtus ipsius ꝓpetue cōseruatrix. que q̄dem intrinseca perfectio dicit: ꝛ cui hec intrinseca perfectio competit: consequenter conuenit extrinseca per vniuersale spatium dilatatio. Adest tuus est semp esse: quod est tanq; intrinsecum: q̄; vbiq; esse: quod tanq; extrinsecum est. Id circo quod p̄t esse semper: multomagis vbiq; esse p̄t. Facilius est. n. pigras dimensiones L
excedere q̄; motione qualitatis: ꝛ ꝓpis efficacem. Mens tā sibi q̄; alijs ꝓceteris significat natura: cōsilium: affectum dei: p dit ergo ex deo tanquā verbū: immo tāq; verbi significato a loquente deo. Quoniā vero vbicūq; est qui loqtur: illic ꝛ verbū sequit̄: vt vbiq; sit mēs: sicut vbiq; deus. Mens cogitatione: affectuq; imensa est: p̄out imensa machinat: ꝛ vult: perq; immensum sua operatione discurrit. Nō potest autem ibi lucere operatiq; vbi nō est: neq; potest operatio talis latio: esse quaz essentia. Est igitur i imenso. Finis ignis est vltimi celi cōcauum. Ideo flāmula q̄li M
bet: si mhil prohiberet: illuc vsq; euolaret: ꝛ quando concauum illud attingeret: si dimensionem haberet sufficientem: se p totum illud amplificaret: vt toto eo: q̄ sibi naturale est: frueretur. Quod si esset indiuisibilis: conaretur esse in quolibet illius puncto tota: vt tota frueretur vbiq;. Scopos finisq; mentis est ipsum verum: bonumq; ideest deus. Hūc essentiali quodam instinctu ignis instar currit p̄iusq; vitali: ꝛ vitali p̄iusquaz intellectuali. Nihil est aūt: quod obstat: qui essentia mentis vsq; ad deum penetret: corpus enim spiritui non resistit: multoq; minus spiritus. Ac deus omnia penetrat. Attingit ergo mens per instinctuz essentialem semp deum: adde ꝛ vbiq;: nam ꝛ ad hoc ipsum nititur. ꝛ non habet vel assignatam dimēsionem: vel situs alicuius indigentiam naturalem: per quas vbiq; esse prohibeat. Et quia vbicunq; est aliquid: agit: legitur vt viuat: intelligatq; vbiq; semper i deo.

Quamuis autem sint mentes quelibet p immensum: videntur tamen alie ad alias immensi regionem manifestius actiones quasdam dirigere: mentes quidem angelice gubernando: animales vivificando: perinde ac si multe candele in eadem aula accendantur: quarum singula lumina totam impleant aulam: iuncta quidem inuicem: sed non permixta. potest .n. lumen a lumine separari: lumina hec & si per totaz aulam diffundantur: singula tamen ad candelas singulas diriguntur. Fieri vero pōt vt mens aliqua putet in eo se tantum corpore esse: quod regit: licet sit vltra corpus vbiqz. Sicut mens nostra quamuis in toto hoc corpore sit: tamē apud multos philosophos i corde tantū esse se putat. Hec illi de mente. Nos autem revertamur ad deum.

¶ Deus omnia agit: & seruat: & in omnibus omnia operatur. cap. vij.

Esse deum: & esse vnum: primumqz: & infinitum virtute: duratione spatio per superiora monstrauimus: ex quibus confirmatum est illud: quod in libro de veritate: & opinione dixit de deo parmenides pythagoreus ον εν ακινητον απειρον. Idest ens vnum immobile infinitum. Hunc vero deum agere omnia: & seruare: & in oibus oia opari: deinceps ita ptabimus. Si deus est vnitas simplicissima: atqz hec vna sola in nā est: qz est sūma q̄cq̄d est p̄ter deū: multiplex est: & cōpositū. Multitudo ät ois ab vnitate: & ois cōpositio a simpliciū puritate descendit. Si deus est sūma veritas: & sine veritate esse pōt nihil: quō .n. erit q̄quā: nisi & re vera sit id: qđ esse oi: & verū sit ipm esse? Ideo cūcta p̄ficiscunt. Si deus est summa bonitas: atqz hec per sui naturā sūmope sese cōicat: cūctis sese deus impartit. Ideoqz bonū appetūt oia: qm̄ cū a bono sint nata sui originē repetūt: vt vnde effecta sunt: inde p̄ficiant. Res q̄libet sp aliq̄d agunt: atqz eo tpe magis: quo meliores in sua spē sunt. Et ille maxime q̄ in melioni sunt specie: Et quelibet p viribus sibi similia opārant: similia ēt si possunt: in specie. Et boni gratia opant. Quapp a bono p bonum ad bonuz fit ois in rebus qbuslibet actio. Agit summa bonitas: qz bonitas est: agit: qz summa agit semp: qz nō est in specie aliqua terminata: sed eqz cōis est oibus speciebus: agit in oēs. Preterea qm̄ deus nō miscet alicui: nullius p̄prius vsz: sz cōis existit. Si ē cōis: cōe sibi cōpetit munus. Esse ipsum rebus oibus est cōe. Esse igit vbicunqz sit: pēdet ex deo. Quod mistice tetigit Zoroaster. εις θεος παντα πυρος ενος εσστεσαντα. idest omnia sunt ex vno igne genita. Insuper inferiora mundi corpora de non esse migrant in esse: & deesse transeūt in nō esse. Superiora de alio esse mutant in aliud: seu de alio essendi modo mutant in aliū. Propterea hec oia eque se habēt p naturā suā adesse: atqz non esse. Si nihil aliud sit sup hmōi corpa: vel nō accepissent eē vnq̄z: vel si quādo accepissent: iā dudū eē oia destituissent. Non accepissent: qm̄ si eqz se habent p naturā suā adesse: atqz nō esse: seipsa ad esse nequaquā determināt. Jā pridez desinissent: qz cū fluant natura sua: si non ab alio stabiliore detinerent: iam dudū in nihilū defluxissent. Preest ergo mobilibus mūdi corpibus substantia incorporalis: & stabilis. Hec sic eque se hz adesse: atqz nō eē vt corpa: rursus indiget alio terminante. Tandem vna quedā substantia sit opz: q̄ sit necessario per seipsam: hec simplex erit oino. Quippe si cōponeret ex ptibus nō per se esset q̄dē. sed p partiū cōspirationez atqz p illū: q diversas inter se ptes cōcilia visset. Immo eque dissolutioni partium subiecta foret: ac fuit subiecta connexioni. Ideoqz nō esset ex necessitate: cū p dissolutionē posset ēt q̄nq̄z nō esse. Talis ē vtiqz deus: substantia simplex: necessario per se subsistens. Quam ob causam Orpheus deus appellauit necessitatem. δεινη γαρ ανανκη παντα κρατει. idest Fortis necessitas omnibus dominatur. Si

summa essendi necessitas deus est: et quod suminum in quolibet genere vnum est vanitatat: nulla res preter deum erit talis essendi necessitas. Nepe si talez quoq; esse vis angelum: ita vt due sint summi necessitate: deus: et angelus: declarare cogeris: qua in re angelus differt a deo. Non enim in ipsa essendi necessitate. Nam in hac vnum abste ponuntur esse. Igit erit aliquid aliud preter ipsam necessitatez in angelo: p quod a deo differre queat. Qua propter nō erit angelus summa necessitas quādo est nō necessitas pura: et sola: sz mixta. Quicquid aūt est in aliquo genere sūmū: parā oz habere generis illius naturā rebus alys nō immixtā: ne minuat p mixtionē. Cogeris et respōdere: vnde hēat angelus illam necessitati additā pprietatem: vtruz a sui ipsius necessitate: an aliūde? Si primū def: eandē proprietatez habebit deus a simili sui ipsius necessitate p ueniente. Ergo p illam a deo angelus nō distinguit. Si cōcedatur alterū: sequitur: vt aliunde ppria angeli ipsius natura nascat: quā ab angelo: qz pprietatē: per quā distinguit: extrinsecus adipiscitur. Quod aliunde pendet: nō est necessario per seipsum. Non est igitur angelus: aut aliud qō vis essendi necessitas: sed solus deus. Si nihil aliud preter deuz existit necessario p seipsum: a deo cuncta accipiāt esse. Hinc phificorū quorundam ppbana sntia cōdēnatur: qui materiā: mundū: mentem: nō solum semper fuisse opinantur: verum et nullo modo ex deo sm essentiam dependere: q̄uis secundū actū inde pendeant: Moueri.n. operariq; ad bonum omnia fatent tanquā ad finē: considerare dēbant quicquid sibi in operando non potest sufficere: sed ab extrinseco fine sufficientiam exigit: multominus in essentia sibi posse sufficere vt pote quod ab extrinseco principio habet essentiam. Quippe si eiusdez est perficere. cuius efficere: atq; conuerso: sicut omnia bono perficiuntur tanquam fine: sic ab eodem tanquam principio effi ciuntur. Et cum essentia in fonte sit: perfectissima sit: si quodlibet illorum trium essentie sue fons esset: cuiuslibet illorum substantia eq; perfecta esset: tum ad se uicē: tū ad deū: neq; ad deum: sed ad seipsa tanq; ad finē: pfectionēq; suā conuerteret. Sicut se habet ars ad naturaz: sic et natura ad deum. Artium opa eatenus p manēt in corrupta: quatenus vi nature ser uant: vt statua constat diu per naturalem lapidis: aut eris soliditatez. Similiter naturalia queq; eatenus manent: quatenus dei seruant influxu. Et sicut natura opibus suis infert motuz: sic deus nature prestat esse. Taz diu opa nature mouent: q̄z diu natura mouet. Tam diu igit existit natura: q̄z diu deus seruat ea i existēdo. Postea vniuersum hoc opus dei vel fuit sp: vel aliquādo incepit esse. Si fuit semper: primū momentū assignari nō pōt: in quo ceteris esse a deo accepit. Ergo aut in nullo accepit: qd est falsum. Aut quolibet mometo accipit inde: hoc aūt nihil aliud est: q̄z ab eo prinue pseuari. Si vero esse incepit aliqn̄: multomagis deo eget tanq; cōseruatore: sicgdē egeret et: si poneretur eterni. Omnino aut: qd alicui sm nām suā cōuenit: prius cōuenit q̄z qd aduenit aliunde. Sed opi sm se cōuenit non esse: postq; nō accedēte cā: non fuisset: p cām vero cōuenit esse: prius igit illi: vt non sit: quenit: q̄z vt sit. Qua propter prius illi cōpetit: vt a causa seruetur: q̄z vt a seipso. Et qd naturale est: nunquaz amittit: semp tale est: vt submota cause virtute: non pseueret ineesse: postq; tale fuit ab initio naturaliter: vt non produret ineesse seorsum a cause actione. Causaz vero proprie deum vocamus: qui solue rem quamlibet efficit totam: neq; cogitur: aut alterius auxilio indigere: aut aliunde materiā mutuari: sed cogitur res quelibet inde tota pendere semp: vt a corpore vmbra. Quippe quando causa effectum efficit ipsa totum atq; effeccue: si ad substantiaz cause comparetur: imaginarium quiddam est:

ꝛ vanum potius ꝙ substantiale: tunc sane effectus tanꝙ ꝑ se vanus ꝓtinuo cāe subsidio indiget. Et cā: q̄ fecit totū: cōseruat totū. Mundus aūt si cōpareꝛ ad deum: finitus vꝫ ad infinitū: vanior est: magisꝙ vmbratilis: q̄ꝫ si finiti corporis vmbra finita cōpareꝛ ad corpus. Denicꝙ summa cā rerum sic rebus penitus dominatur: si res nō semel mō ab illa manauerint: sed ꝛ assidue pendeant: sicut imagines a corporibus fiūt: ac seruant in speculo. Quoniā deus agit: seruatq̄ oia: ideo in cibus operat. i. cause rerū sequētes deū nihil agunt absq̄ virtute: actioneq̄ diuina. Si deus angelo esse: actūq̄ largit: ꝛ seruat: largit ēt agēdi virtutez: largit ꝛ actionē: atq̄ cō seruat. Ita q̄ q̄d angelus naturaliter opatur: dei operat virtute: tanꝙ instrm virtute agit opificis. Ergo deus agit: nō angelū solum: verum ēt ipm angeli opus: ꝛ multo magisꝙ angelus opus efficit angeli: cum ipse sit prima actionis origo. Si opus hoc: qđ est factum ab angelo: agitet ipm aliq̄d: p eandem agit dei virtutem: per quam ꝛ ipm factum fuit ab angelo. Quāobrē dei virtute fit: q̄ q̄d vbiq̄ fit: a quocūq̄ fiat. Presertim cū oia: que aliquid agūt: eē quodāmodo suo opi prebeant. Esse inquam hoc: aut illud. Tale: vel tale. Ita cuncta: q̄ sub deo sunt agēntia: ad vnū cōeni. s. eēndi cōcurrūt effectuz. Agēntia vero plurima: ꝛ diuersa in vnū opus: qđ ē eē: nō ꝙspirāt: nisi q̄ ipsa sunt vnū: sunt: nisi q̄ sub vno sūt: atq̄ ad vnū neq̄ vnū. Unus itaq̄ dei agēntis primi virtute agēntia reliq̄ opant. Nōne ꝝm ordinē effectuū ordinē causaꝝ disponimus? Primū oium effectum est esse: reliq̄ siqdem effectus nihil aliud sunt: quā quedam ipsius esse determinationes: ꝛ ꝓprietates. Primus enim est vnūqđq̄ ꝝm naturā. Deinde est hoc: aut illud. Tale: vel tale. Adde: q̄ ꝛ vltimū: qđ amittit: est esse: prius enī amittitur esse tale: quā simpliciter esse. Quare esse ipm ꝓprius est illius agēntis effectus qđ est principiū: finisq̄ oium. Atq̄ ad id ceteꝛa agēntia: siquid cōducunt: primi agēntis virtute conducunt. Et ipsa tanꝙ inferiora: angustioriq̄ imperij nihil agunt a liud: nisi q̄ vniuersalem illam dei vim: actionemq̄ vbiq̄ ad esse vniuersale tendentem: distinguunt: passim adiuuante deo: ꝛ affectiones quasdam esse ipsius inducunt: potiusquam essendi naturā. Immo diuina virtus per varia media seipsaz ad varios distinguit effectus: sicuti solis lumen: quod per se ad quemlibet colorez eque se habet: si per duas fenestras vitreas penetrauerit. quarum altera rubra sit: altera viridis: duos in pauimento splendores efficiet rubeum: scilicet atq̄ viridem. Quod quidez vterq̄ sit splendor: simpliciter habebit a lumine. Quod vero alter rubeus sit: viridis alter: a lumine rursus habebit: sed quantum per tale vitruz penetrans: aut tale: aliter: aliterq̄ se formāt. Concludamus primo: quod causa prima vehementius agit in quo vis effectu quam relique cause: quia vestigium: quod ab ea imprimitur: scilicet esse: ꝛ prius imprimitur: ꝛ posterius deletur: quaz reliquarum vestigia causarum: quasi sorte ius imprimatur. Deinde quod cetere cause super vestigium prime cause sua firmant vestigia. Que sicut omnia sua opera necessario in opere cause prime fundāt: sic virtutes: actionesq̄ suas in illius virtute: actioneq̄ stabiliunt.

¶ Deus agit per suum esse quicquid agit. Cap. viij.

Sed nequis epicureus: deum dicat: si multa egerit: solicitari consilio: ꝛ opere onerari: meminisse oportet deum: quia per suum esse solum: opus suum potest efficere: consilio: ꝛ electione non indigere. Nam si ipsum esse diuinum non tanti esset: vt valeret per se operari: sed consilio quodam: quod ab ipso esse sit differens: indigeret: nullius certe rei esse per se quicquam operaretur. Nunc aūtē corporum qualitates agunt in se inuicem: absq̄ ꝓfilio. Nunqđ sol illuminat mūdū ꝛ ignis

ꝛ ignis calefacit: ꝛ anima alit corpus per electionem potiusq̄ per esse. Proinde illa etiam: que per electionem agunt: aliqd etiam per esse suum faciunt naturale .i. p virtutez ipsi esse infitā naturaliter. Quippe hominis anima: licet multa per electionem agat: corpori tamen sine electiōe ipso esse dat vitam. Nōne etiam electio ipsa quodāmodo opus est animi? Atq̄ huius modi opus ab ipso esse anime est: absq̄ precedente electiōe: ne similiter illa precedēs electio electione alia indigeat precedente: ꝛ alia rursus alia. Sic opus quodlibet animi requireret ante se electiones in numeras priusq̄ inciperet fieri: Neq̄ inciperet vnquā fieri: quoniam infinita trāsire nō licet. Colligamus ita. Si actio: que per eē ipsum naturale peragitur: inest omnibus non autem actio illa: que fit eligendo: q̄ corpora nihil eligunt. Atq̄ etiam actionē ipsam electionis: consiliq̄ antecedit semper actio: que fit per esse ipsum: atq̄ naturam: constat plane actionem hāc: que ipso esse fit cause vniuersali: ꝛ prime: qui deus est: conuenire: vt prima: communisq̄ actio primi sit: ꝛ cōmunis agentis. Actio q̄ fit per esse: fit absq̄ cura: atq̄ labore: Sic sol vno actu facillime illuminat quodam modo infinita: ꝛ gignit illuminādo. Ignis plurima facillime calefacit. Anima nutrit corpus: digeritq̄ i ipso multa simul absq̄ sollicitudine: atq̄ labore. Sic deus per eē suum: quod est simplicissimum quoddaz rerum centrum: a quo reliqua tanquam linee deducuntur: facilimo nutu vibratoq̄ quid inde dependet. Hoc autem interest inter agens primum: ꝛ agentia reliqua. qđ primum agens ita per esse dicit operari: vt per esse purum agat: reliqua vero per esse. i. per virtutem aliquam naturalem: siue: vt ita loquar essentialem. Itaq̄ operationem: que a consilio proficiscitur: antecedit operatio: que a virtute essentiali peragitur. Hanc rursus illa: que a puro fit eē: ꝛ quanto que virtute fit: facilior est quam que fit consilio: tanto que puro esse expletur: facilioꝛ est q̄ que virtute.

¶ Deus intelligit se ipsum primo: ac ēt singula. Cap. ix.

Intellectus nunquam fieret rei intelligende capax: nisi esset aliqua sibi cuz re ipsa cognatio. Quapropter cum sit inter intellectum: ꝛ rem intelligendam cognatio: qua via aliquid proficit ad hoc: vt intelligibile fiat: eadem proficit: vt sit intellectus. Sed discessus a materia vni via ē: per quam res queq̄ cum adipiscitur terminum: vt intelligenda: intelligibilisq̄ sit. id est talis: vt proprie possit intelligi: quia tunc: proprie res intelligūtur: quādo seorsum a materia: ac materie conditionibus cogitantur. Itaq̄ per eundem discessum ad id peruenire quis quis potest: vt fit intellectus. Sane si separari a materia causa est: vt forma quelibet vnum quiddaz fiat cum intellectu: multo: prius: magisq̄ semotum esse a materia causa est: vt res aliqua intellectus fit: ꝛ intelligens. Quia vero nullus a materia remotioꝛ est q̄ deus: ꝛ actius nullus intelligit. Rursus intelligentia appetibilis est tanquam bonum: per eam enim res queq̄ seipsa frui potest: ac ceteris omnibus: primo autez bono. i. deo nihil oꝛest boni. Adde q̄ causa omnis p formam agit. Et quanto amplioꝛ causa ē. tanto per amplioꝛem agit formam. Amplissima causa deus est. Amplissima igitur forma est in deo. Nusquaz vero est forma amplioꝛ quam in mente. Deus igitur habet mentem. Quod inde etiam probat: quia non decet mentes instrumenta esse eius moroꝛis: qui mente careat. Omnes autem mentes dei sunt instra. Ad idem illud quoq̄ confert: q̄ cum in deo idem sit essentia: ꝛ operatio: consequēs est: vt eius operatio ex earum genere sit: que in externam materiam non transeunt: sed in agēte manent tanquam ipsius perfectiones: potiusq̄ materie. Talis est cognitio: ꝛ appetitio. In deo igitur saltem cognitio est: intelligentia. s. vel eminentioꝛ q̄ ipsa intelligentia. Et quoniam intelligentia dei pri

ma intelligentia est: & quid est in aliquo genere primum purum est. & solum: & in seipso. Ideo idem est ibi penitus esse: & intelligere: ne si aliud esse sit: aliud intelligere: cogamur intelligentiam illam in alio ideſt in essentia collocare. Item si prima ibi intelligentia est: est vtique perfectissima. Talis est plane: que illi obiecto: quod est per ipsam comprehendendū: qđ prima ē. Sic enim certa est prius: nullius indiga: atq; plenissima. Illa vero intelligentia rei cognoscende est proxima: per qđ res intelligens intelligit semetipsam. Propria igitur intelligentia dei est: vt seipsum intelligat. Presertim q; si ab externo quodam obiecto intelligentia dei perficeretur: ab eodem perficeretur essentia dei: que eadē est, cum illa: fieretq; deus ab alio. Quis dixerit diuinam mentem externa sequi: vt intelligat: cum externa diuinam mentem sequi cogantur: vt sint. Quis propriuz diuine mentis obiectuz posuerit extra deū? Cum nulla virtus obiectum suum excedere valeat. Deus autem excedat omnia immensum. Cū deo intellectus & intelligentie nomen tribuimus: sic accipiendum ē: vt huiusmodi appellationes ſm causam potius quā per formā intelligantur. Proprie nāq; angelū mentem esse putamus. Deū vero supra mētiū genus: ita vt mēs sit mētiū: lumenq; luminū. Intelligit vero deus quid intelligit modo quodam super intelligentiā: atq; vt ad rē nostram venamur: intelligit singula. Nā quid intellectus agit: sua agit nā: atq; ita agit intelligendo. Ergo quecūq; facit intelligit: qđ patet in artibus: & cōſiliys. Cum ergo deus p esse suū agat: id q; esse nō careat intellectu: imo vero esse: & intelligere pp sūmam dei simplicitatē idē sit: opz vt opet intelligēdo. Catenus vero cognitio eius extēditur: quatenus operatio: cū in deo simplicissimo sit voluntaria cognitio: & operatio idem. Operatio p omnia vsq; ad res extenditur minimas. Ergo minimas res omnes deus intelligit. Eo maxime q; qđ

A

B

C

D

E

F

G

gs rerum minimaq; causas omnes cognoscit res intelligit minimas. Deus ât nullas ignorat: cognoscit quippe seipsum. Ipse est omnium causa. Ergo primā: & summā causarū: & rerū omnium causam noscens: noscit omnes. Noscit inquā distincte: atq; clarissime. Nam dum se videt: qui angelicā est: videt clarissime angelum. Dū angelū intuet: per eū: si opus sit: illius opera: vt per eāz propriā intuet. Per illa rursus opa illoz planissime. Ita rerum infimarū tz cām summā: causas medias: atq; proximas. Idcoq; illas clare dinoscit. Quāquā non opus est: vt extra se deus: in causis sequentibus: vltimos intueat effectus: cuz ipse sit prima ipsius eē origo: & causa essendi sequentibus omnibus. Idcirco dum se inspicit: totum esse rerū quarūlibet inspicit. Totuz inquā esse plane: atq; distincte: Nā si seipsum pfecte cognoscit: tota suam potentiā cōprehendit. Potentia sua per singula dilatat. Cognoscit itaq; singula. Ité dū videt essentiā suā: & bonitatē rebꝰ cōicandam: videt quot modis sua illa bonitas posſit rebus cōicari: res autem tam varie in nature fiūt: quā varijs modis diuina essentia: bonitasq; cōicat. Igit per distinctā bonitatis sue cognitiōez distinctas rerū singularū videt ppietates. Nullum enim deesse oz summe intelligētie genus intelligendi. Quapropter nō solum intelligentiā deus habet generū: specierumq;: vt aliqui voluerūt: sed rerū ēt singularū. Cuiuscq; n. rei cognitio appetibilis est. tanquā bonū aliquod: bonū vero nullū deest deo. Adde q; virtus superior debet nosse quid inferior: & aliquid vltra: quod in animis nostris appet. Que n. singuli quiq; sensus accipiunt singulatim: phantasia summatim discernit: & aliqđ excellentius quod phantasia videt in pluribus imaginibus: intellectus in vna videt: & clarius videt singula q̄ & phantasia: videt insuper rerum rationes vniuersales: quas illa nescit. Ita deus vnica virtute cognoscit quod nos tribus virtutibus. i. sensibus phā

tana: ꝛ intellectu cognoscimus. Ergo ꝛ
vniuersalia intuet: ꝛ singula intuet inq̄
omnes essendi modos: qui originez videt
essendi: ꝛ totam comprehendit ipsius eē
naturam. Si ita est inspicit vtiq̄ singula:
que per varios essendi modos inuicez di
stinguuntur: hinc Orpheus. καὶ δι᾽ ὁσ-
ομμα τελειον ἐπεισ᾽ ἁπασι πασιν μειν μοιρατε καὶ δι᾽ ὁσ᾽ οἰδε νοος
δια παντος απαντα. i. Jouis' pfe
ctus oculus. Qm̄ ḡcūq̄ apud nos fiunt:
fatū: Jouisq̄ mēs p vniuersū ispicit oia. k)
Nemo igitur epicuro: ꝛ aueroi fidem ad
hibeat dicentibus: rerum vilissimarū no
titiā maiestate diuina indignā esse. Deus
enim res nō in scipsis ed in: sed in seipso:
non p earū imagines: sed p suā essentiaz in
tuet. Non distrahit circa plurima: sed cū
cta conspicit tanquā vnum. Non laborat
vnquā: quia non querit: sed possidet. Nō
diuertit a grauioribus vt cōsideret leuio
ra. Quoniam eodem intuitu hec videt: ꝛ
illa: instar oculi: qui vno intuitu stellas in
celo plurimas contuet. An ignoras Aue
rois impie: bonū ipsum ordinis vniuersi
esse cuiuslibet partis qualitate pstātius? J)
Quippe cū ꝛ aristoteles tuus in libro di
uinorū. xj. affirmet: partes singulas refer
ri ad bonum ordinis: qui in toto est tanq̄
ad finē. Si igit deus aliā vilez cognoscit
rem nobilē: qđ tu nō negas: magime ordi
nē vniuersi cognoscet. Ordo hmōi nō ali
ter intelligi pōt: q̄ si pretiosiora quelibet;
ꝛ viliora inter se discernantur: in quorum
interuallis: pportiōibusq̄ totius ordo cō
sistit. Demēto autē hec ipa: que vulgo vi
lissima nūcupant: singula exactissime qua
dā arte cōstructa fuisse: quēadmodum ꝛ
illa: que habent ptiosissima. Rursus: que
vnez sola pfideranf: minus formosa videri
solent: in ordine tñ hoc toto: ꝛ in ipso to
tius ordinatore: tam sibi q̄ ceteris aptissi
me cōsonare. Totum hoc ita in apollinis
hymo cecinit Orpheus. ἐχεισ᾽ δ᾽ ἐτε
πειρατακοσ μουπαντοσ σοιδαρ
χητε τελευτη τιστι μελουσ᾽ ἁ

παντοδαλοσ σὺδε παντά πολον I
καὶ παρα πολυκρεκτω ἁρμοσεισι. Tu
hēs mūdi terminos vniuersi. Tibi cure ē
pncipiū: atq̄ finis per te vniuersū oia. Tu k
spherā totā cythara resonāte pperas.

¶ Deus intelligit infinita. Cap. x. l

Vera nos ratio docet: deuz non solū
singula: ꝛ infima queq̄: verū etiam
infinita cognoscere. Si deus potentiā suā
pfecte cognoscit: nouit distincte omnia:
ad que potentiā habet. Nam potentie q̄
titas fm eorū: que pōt quātitatē: pfidera
tur. Virtus aūt dei cum sit infinita: ad in
numerabilia se extendit. Innumerabilia
igitur deus cognoscit. Dei cognitio p oia
illa se penitus porrigit: que esse dicuntur:
quomodocūq̄ sint: aut dicanf. Itaq̄ opz
vt plane itelligat nō mō illa: que actu ex
stunt: verū ēt quecūq̄ potentia esse dīr.
In rebus aūt naturalibus sunt nōnulla: ꝛ M
si nō actu: saltē potentia infinita. Capaci
tas vł materie. Progressio motus: ac tem
poris generationis successio. Diuisio cōti
nui. Multiplicatio numeri. Deus igit pla
ne itelligit infinita. Quēadmodū vnitas
que est pncipiū numeroz: infinitos vi
deret numeros actu: si eos numeros: qui m
in ea fm potētiam sunt: videret. Est enim
vnitas fm potētiam numerus oīs. Deus
per essentiam suam: quasi quoddam exē
plar: omnia conspicit. Cum vero in hac
essentia sit perfectio infinita: innume
rabiles ad eius similitudinem res expri
mi possunt: ita vt per innumerabiles p
fectionis gradus in melius paulatim p
grediantur: quia neque vna res quedaz
inde formata: neque quantalibet finita
rerum huiusmodi multitudo infiniti exē
plaris integram vsurpare potest perfe
ctionem. Atq̄ ita semper absq̄ fine vllo
nouus supereſt modus: quo aliqđ aliud
vltra exēplar ipsum valeat imitari. Deus
igit per innumerabiles infiniti exēplaris
gradus innumerabiles intuet imagines.

Esse in deo: atq; intelligere idez est oino: Ideoq; sicut esse eius infinitum est: ita intelligere infinitum. Cum intellectus humanus vim habeat ad ea cognoscenda: q̃ sunt potentia infinita: potest in infinituz species numerorum multiplicare: ꝛ i alijs multis absq; fine pro arbitrio progredi. Quod si intellectus diuinus res actu infinitas non intelligit: sed certuz dumtaxat numerum intuetur: quero nunquid vlterius intelligere queat: an nequeat. Si pót deus nõ intelligit illa actu omnia: ad que intelligenda vim possidet: si nõ potest: intellectus humanus plura cognoscere valeat q̃z diuinus. Utrũq; absurdũ est. Res igitur actu infinitas intelligit. Quapropter diuina mens cum sit infinita: merito nominat ab Orphicis apeiron omma: idest oculus infinitus. Ex hic eorum philosophorum impius error arguit: qui finita dumtaxat videre deum existimarunt: quia quecunque videntur ab eo: comprehendantur: ꝛ que comprehenduntur: necessario finiantur. Huic in presentia respondemus: idem esse deum: ꝛ que in ipso deo videntur ab ipo. Quisquis ergo dicit hec a deo comprehendi: nihil dicit aliud quã hec comprehendi a semetipso. Absurduz quidem esset: rem infinitam ab alio comprehendi. Comprehendi autẽ a seipsa nõ est absurdum. Hoc vero nihil est aliud: q̃z ipsam per se porrigi: ꝛ sibimet penitus adequari. Non ergo finit se infinitus deus: cum se modo infinito inspicit infinitum: immo suam confirmat infinitatem. Neq; absurdum est: deum innumerabilia cernere. Non enim cernit ea gradatim enumerando: sed intuendo summatim. Et sicut plura videt tanq̃z vnum: duz illa per vnã speciem actu vnico speculatur: sic infinitã multitudinẽ videt tanquam finitam. i. tã quam rem quandaz essentia omnino simplicem: sed quodãmodo ratione multiplicem. Quia formam suam revera vnam: vigore: ꝛ respectu quodã: considerat omniformem. Perinde ac si solis lux: colorũ sone omnium: que: vt ita loquar: vnicolor est: se tanquam omnicolorẽ percipiat.

¶ Deus voluntatem habet: per q̃ illam extra se efficit omnia. Cap. xj.

Omnis causa per aliquã agit formã: ꝛ agit effectuz ipsius i forma quodãmodo similez: ideoq; oportet effectus formam a causa comprehẽdi. Cũ vero deus sit omnium causa: necessariũ est in eo omnium formas esse. Est ergo deus essentia omniformis. Unde orphicum illud zeus estos panton. i. iupiter species omnium. quemadmodum vero in potentia pura. i. materia sunt omnes naturales forme secũdum confusam quandam potentiam: sic oportet in actu puro. i deo omnes secũdũ actum distinctum formas esse. Sed nunquid he forme in deo distincte sunt secundum quendam nature modum. Quemadmodum in igne lux: calor: siccitas: leuitas: perq; eas agit ductus quadam nature siue necessitate: nequaquaz. Prima ratio: deus cum omnia faciat: si per formas huiusmodi operat: multomagis multiplex compositusq; erit: qui queuis alia causat siue ille forme in eo essentiales sint. siue accidentales. Oportet tamen illum esse omnium simplicissimum: proinde neq; essentiales eé possunt: nulla enim essentia vsq; minus vna in se esset q̃z diuina. Neq; rursum accidentales. Nam quo pacto potest deus capere qualitates: non aliunde: cum pati aliq̃d ab aliquo neq̃at. Non a seipso. Quippe si a se illas accipit: quantum eas dat: vicem gerit efficientis: quantum capit: gerit subiecti vicem. Conditioneq; vero subiecti subire non potest agens primũ purusq; actus: cui subiecta sunt oia. Item substantia non dependet ab accidẽte: quãuis accidens dependeat a substantia. Qð non pendet ex alio: seorsum ab alio quandoq; existere valet. Igitur potest substantia quedam seorsum ab accidentium conditionibus: limitibusq; existere. Quicqd libertatis: boniq; esse potest vsq;: id totuz per summi principis: boniq; potentiã esse

potest.

pōt. Quiobrē deus ī actu illa ipa substā
tia est: que pōt esse: imo q̄ est ab accidēti
bus libera. Conducit ad idez q̄ effectus
modo quodam prestantiore in superiori
bus causis q̄z in seipsis esse reperiuntur:
atq; idcirco in causa summa modo ali
quo prestantissimo. Cum vero effectus
dei in seipsis substantie sint: nullo modo
in deo tanq̄z accidentia esse debent. Nō
tamen illic multe substantie sunt. Itaq;
sunt illic vna quedam. i. ipsamet dei sub
stantia. Quandoquidem oportet in deo
cuncta modo q̄z perfectissimo inueniri:
atq; vniri illi: sibiq; inuicem perfectissi
me. Nequeunt autez modo sublimiore in
deo esse: atq; sublimius vniri tum deo:
tum sibi ipsis: q̄z si in deo sint ipse deus.
Non sunt igitur in deo rerum forme ꝑm
modum nature distincte. per quas natu
rali quadam necessitate non aliter ducā
tur ad operandum q̄z ignis ad cōburen
duz. Scda ratio. Natura cuiuslz est vna
quedam forma: virtuslz ad vnū quoddā
opus certo modo determinata: toto suo
impetu faciens quicquid facit: et faciens
necessario. Natura siquidem ignis calida
vnum quoddam: caloris videlz opus fa
cit precipue: atq; eodem semper calefacit
tenore: et quātuz in se est: oēs caloris gra
dus exercet vbiq;. Igit q̄ vno gradu ab
ea calefiat materia hec: et duobus gradib⁹
illa: non ex agētis ordinatione procedit
sed ex ordine graduū: qui in preparatio
nibus materiaruz reperiunt. Itaq; ignis
toti operi nō dominatur. Non. n. autho
est ordinis graduū: qui sunt in opere. Ac
si calores duos generaret extra subiecta:
q; se toto ageret vtroslz: essent equales
vtriq;: immo et nunc in subiectis oino si
milibus: similes oino equalesq; generat.
Pōt vtriq; natura vel per diuersa media:
vel ex diuersis materijs diuersa facere.
Sublata vero mediorum: materiarumq;
diuersitate: vel vnicum vel simillimum
operat. Neq; pōt quando adest materia:
non operari. Deus autem solus materiā
primam corporum: et essentias mentium
animorum: unq; q̄z plurimas absq; medio
subiectoq; procreat. Que quidem inter
se longe diuerse sunt: multisq; perfectio
nis gradibus inter se discrete. Merito
deus: q; primum agens est: vsq; adeo vni
uerso ipsius operi dominat: vt ipsemet
formas et formarum ordinez: graduumq;
distinctionem efficere valeat. Nullum ve
ro agēs effectus et pauciores: et minus va
rios faceret q̄z deus: Imovnicum prorsus
ageret deus: si per solum mere nature mo
dum operaretur: cum diuina natura sit
omnium simplicissima. Non ergo natu
rali instinctu impellit ad agendum. Ter
tia ratio. Si intelligentia in nobis est effi
cax: et in angelis efficacior: oportet intelli
gentiam in deo efficacissimam esse. Idez
in deo est natura eius: atq; intelligentia.
Idez quoq; opationis naturalis modus
atq; operationis intellectualis vbiq; esse
solet. Siquidem tam natura q̄z intelligē
tia per formam agit: et simile aliquid ope
ratur in forma. Non ergo dicendus est
deus: per nudam naturam: aut per aduē
titiam intelligentiaz operari. Immo per
naturam intellectualem et intelligentiam
naturalem. Deo: q; cā prima: cōmunisq;:
et felicissima est operatio conuenit natura
lis: que ceteris prior est: comunior: et faci
lior. Rursus: quia causa preciosissima est:
conuenit operatio intellectualis: que pri
or est dignitate in nobis: quamuis non
tempore. Ideoq; est in rerum ordine pri
ma. Et tanq̄z preciosa prestantioribus dū
taxat congruit speciebus. Propria igitur
operatio dei: est operatio vtraq;. Est au
tem apud platonicos vnica diuina essen
tie: prout deus est: proprietas. Est igitur
vtraq; in deo eadem operatio. Quarta ra
tio. Natura nuda bonum hoc respicit:
aut illud. Natura intellectualis vniuersa
le bonum. Causa igitur: que per nudam
agit naturam: ita comparatur ad causam:
que per naturam agit intellectualez: sicut
particularis causa ad vniuersalem: et mi

nister ad architectum. Quindi itaq; architectus per naturam intellectualem: quantū intellectualis est: operatur. Quinta ratio. Illa pre ceteris operatio deo conuenit: per quam deus neq; ex suo statu: neq; ex sua simplicitate labitur. Talis inprimis est operatio mentis. Operatio naturalis ab agente quidem incipit: sed desinit in id: quod patitur: sicut calefactio abigne in lignum. Intellectualis aut vtrūq; terminum retinet in agente. Per hanc quum deus: duz se speculando versatur se- A cuz: vndiq; versat externa. Itaq; vt Pythagoricus inquit: rerum orbem mobilem rotat: dum se ipsum immo- B bilem. Oportet preterea deum esse penitus vniformem: quia super omnium formas exaltat. Immo t omniformem: quia formator est omnium. Quod vniformis simul: t omniformis esse queat: sola intellectualis natura facit: per hanc formam dei seipsam intuendo se concipit tanquaz X propriam formarum omnium rationem. Videt enim in se quodest cuiusq; proprii: discernit quo gradu diuinā formaz quelibet C imitari queat: quoue deficere. Intelligit ergo intelligit formā suā per modum vite: non autem cognitionis: vt ita loquar: imitabilem concipit formam: ideamq; plantarum. Dum vero imitabilem per modum cognitionis quidem: sed non intelligentie propriam animalis ideam. Itaq; ceteras eodem pacto profecto in omnibus: que non casu: sed vel natura: vel proposito fiunt: necesse est effectionis finem esse effecti operis formam. Causa vero agens M actionem ad formam non ob aliud quicquam dirigit q̄ per formam in ipsa manentem. Neq; ad certas dirigit formas aliter q̄ vel certas formas: vel per certas formarum rationes in seipsa conceptas. Cum igitur mirabilis ordo mundi casu ordinis ex parte constare non possit: necesse est in opificis ipsius intelligentia formam esse: ad cuius similitudinem sit effectus. Et quoniam dei proposito vniuersi ordo potissimus est: principalis penes illum idea est: idea ordinis vniuersi. Ratio D vero ordinis: atq; totius haberi non potest: nisi rationes proprie partium omnium: ex quibus totum constituitur: habeantur. Quemadmodum architectus edificij speciem non potest concipere: nisi propias partium cuius conceperit rationes: propriis igitur in deo sunt omnium rationes: neq; aliunde rerum species habent: vt distincte sint: q̄z vnde habent: vt sint. Neq; diuina simplicitas ob idearum multitudinem minus est simplex: cuz per formam vnam: vnoq; intuitu omnes contueatur. Neq; dicatur idea: diuina essentia: prout simpliciter est essentia: sed quatenus huius speciei: vel illi' est exemplar. Quo circa quatenus rationes ex vna essentia plures intelliguntur: eatenus plures dicuntur idee. Respectusq; huiusmodi: quibus multiplicantur idee: non a rebus ipsis efficiuntur: immo ab intellectu diuino suam ad res essentiam comparante: neq; sunt: vt ita dicam: reales respectus huiusmodi: quales illi: quibus persone distingui dicuntur: sed potius intellecti. Sub vna idea multa t cognoscuntur: t sunt. Non nulla etiam per ideam aliquā perspiciuntur: vt forte per ideā boni: atq; habitus malum: atq; priuatio. Et vt quidam putant: per ideam forme materia. Proprietates quoq; substantie per ideas substantie cognoscuntur. Qualitates vero communes proprijs designatur ideis. Quemadmodum architectus per domus ipsius formam omnia efficit accidentia: que domum a principio comitantur. Sed que domui iam facte contingūt pura picture: atq; similia: per alias disponuntur ideas. Sed iam diffusius quam proposuimus de ideis: hic quasi casu quodam occasionem nacti tractauimus. Hec autem est: t si canes quidaz aliter latrant certissima Platonis nostri: platonicorumq; sententia. Quod t supra tetigimus t alias latius declarabimus. F

Probauimus hactenus primaꝫ causam varios effectus suos per multiplicem sapientie ordinem operari potiusq̄ per nude: simpliciſqꝫ nature necessitatem. Probabimus deinceps: volẽte deo: non operari eum externos effectus per meram intelligentiam: nisi accedat voluntatis assensus: quod quidem disputationis huius erat propositum. Prima ratio. Causa prima omnia per se: vt in sequentibus ostendemus ad finem optimum: per vias rectissimas: modo congruentissimo dirigit. Hoc facere nequit: nisi per intellectum anticipet finem: discernat vias: metiatur proportionesꝫ que inter vias est: ac finem. Per voluntatem rursus finem approbet: ac viam talem pre ceteris eligat. Hinc Plato in timeo: phedone: philebo politico: illos philosophos detestat: qui naturalium rerum causas: vel ad formaꝫ vel ad ipsam: siue materie: siue nature necessitatem referunt. Ipse vero naturalia quidem existimat instrumenta quedam intelligentie: potiusq̄ agentia singulosqꝫ effectus precipue ad finalem: efficientem: formalem causam vbiqꝫ reducit. Quamobrem si quis querat: quam ob causaꝫ terra sit rotunda. Respondet: quia videlicet rotunditatis idea participat: ad cuius similitudinem sapientia mundi artifex idcirco terram disposuit: quoniam iudicauit: voluitqꝫ boni ipsius gratia fore melius ita se habere. Secunda ratio. Quod conuertitur quicquid est: id enti: quantuꝫ ens est: conuenit. Quod tale est in eo q̄ primum ens est: reperiatur oportet. At quicquid est: hoc habet: vt & absens bonum appetat: & in presenti bono libentissime conquiescat: profecto intellectus absens bonum appetit: presens amplectitur natura sensus expers per inclinationem quandam facit. Sensus per appetitum. Intellectus per voluntatem. Ego cum deus sit: vt peripatetico more loquar: ens primum: quis dubitet intellectum negabit presens bonum suum: quod est omne bonum: per voluntatem libenter amplecti? Sicut in sua veritate videt omnia vera: que ipsa illuminante fiunt vera: ita in sua bonitate vult bona omnia que & ipsius propagatione nascuntur: & ipsa perficiente fiunt bona. Mens autem quelibet volendo facit opera potiusq̄ videndo. Videndo enim replicat formas intus. Volendo: eas explicat extra: Videndo respicit verum: cui propria puritas est. Volendo attingit bonum: cui propria est diffusio. Tertia ratio. Sensus: intellectusq̄ ipsius cognitio: quia tanq̄ imaginarium quiddam in creaturis est: nullum substantialem effectum efficit: nisi per affectum: quod essentiale quiddam esse videtur: vnde quanto vehementius afficitur: tanto potentius operatur. Quod quidez indicat quodammodo struthij oculus auidissime intentus in ouum. Si intelligentia dei in creando efficacior est q̄ struthij intuitus in fouendo: immo si immense est efficacie: quod patet ex eo: quod neq̄ subiecto: neque instrumento: neq̄ tempore indiget in creando: coniecturari possumus: voluntatis affectum esse in diuina intelligentia potentissimum. Adde & iocundissimum: si modo intelligentia: que perfectissima est: queue integerrimo: & perfectissimo obiecto semper: & vndiqꝫ fruitur: suauissima esse debet. Quarta ratio. Vbi non est voluntas: que est inclinatio mentis ad bonum: ibi non est mentis voluptas: que est delectatio voluntatis in bonum: et quies voluntatis in bono. Si non est ibi voluptas: vbi est ipsum bonum: nusquam voluptas erit: que vbicunq̄ est: fit ratione boni. In ipso igitur bono voluptas est: & voluntas. Affectus huiusmodi si in creaturis est generationis initium: certe in creatore ipso est creationis origo. Quinta ratio. Si agentia omnia tam secundum naturam: q̄ secundum artem opera sua semper ad finez: id est ad bonũ ordinant: & bonitate sua id

faciunt:accipiunt aũt operãdi ordinez ab agente primo:atq illud est ipsum bonuz.
A Constat ipsum opera sua ad finem optimum ordinare. Si.n.bona particularia: q bona sunt:z q ordinantur a sũmo bono:ad bonum aliquod ordinant singula: quanto magis vniuersale bonum ordinabit ad bonũ cũcta:videlicet ad vniuersale bonũ.Deus igitur ad seipsum tanquaz finem ducit omnia.Nullus.n.actionis diuine finis est extra deum.Quoniam finis
B in eodem ordine locatur vna cũ eo:quod agit ad finem.Estq bonum quiddam:z causam mouet agentem.Nihil autem in eodem ordine cum deo locatur: nisi ipse deus.Deus alieno non seruit bono.Nunquam.n.particulari bono seruit oẽ bonũ. Deus insuper nõ mouetur ab aliquo.Si dei finis est ipsa sua bonitas:deus suo modo suaz apperit:z diligit bonitatem.Cuz vero z deus sit intellectualis:z bonitas eius intelligibilis:intellectuali dilectione diligit eam.Dilectio hmõi in voluntate versatur.Deus igitur vult seipsum.Vult inquam se tanquã finem sui ipsius:z omnium.Ex voluntate autem finis,pueniũt operatio circa illa:que dirigũtur ad finẽ.
C Quap:opter diuina voluntas:vt plato in timeo inquit:creaturaq omnium est initium.Idem apud mercurium trismegistum sepissime legitur. Mutant.n.principiũ vniuersi perfectissimum actionis modum habere debere.i.vt volũtate sua omnino sit effectionis dominus:qui oino est dominus effectorum:dominus inquaz libera voluntate disponens. Nam si necessitate:vel nature:vel intelligentie ageret; ageret simul omnia:atq infinita simul. Singula quoq cogeret:z momento raptaret.
D Voluntas dei necessaria simul z libera est:z agit libere. Cap.xij.

SAtis probatum arbitror: deum non necessitate nature:aut intelligentie. sed volũtatis imperio singula procreare. Quemadmodum vero voluntas eius necessaria simul:z libera sit:in presentia demonstrandũ esse censeo. Ratio prima. Leat quisq diligentissime:ne in taz temerariam impietatem fortuito incidat:vt aliquando suspicetur:deũ ita esse: operariq vt forte contigerit. Si nulli vnquam rei forte contingit esse:operariq:id qđ naturaliter est:operatur q:puta igni:non contingit forte:sed oportet:q calidus sit:z calefaciat.Summo autez enti naturale est: E vt sit:z summo actui naturale est: vt agat sequitur deum:qui summuz ens:z plusq ens:z summus actus existit: nullo modo secundum contingentiam esse: vel agere. Si vbi plus est rationis: ibi sortis est minus:in deo:qui summa ratio est:vel fons rationis:nihil potest cogitari fortuitum. Si fortuna non efficit rationem:cum eis F contraria sit: immo sit priuatio rationis: siue defectus:quo naz pacto producit:aut deum:aut diuinam aliquam actionẽ quaslibet ratione superiorem. Si deus est illa ipsa regula ita rez omniuz ordinatrix: vt ab eis:que proxime sequunt eam omnem contingentiam auferat:quomodo euz sorte quadã obtigit sic esse:vel operari? Quid obstem deus non: vt obtigit: ita existit.z agit:alioquin nullus vsq ordo reperiret vnquam:sed vt decuit.imo vt decet. Decet autem q decorum.Ipse vero decor est ipse deus a quo:z p quẽ oia decentia fiũt. Immo vero est:agitq:vt necesse est. Necesse est per ipsam necessitatem. Necessitas autem ipse est deus:per quez vt ceteraG necessaria sunt:quecunq sunt necessaria. Igitur ita est deus:vt est.Ita agit: vt agit Et quoniam necessitati nulla preest necessitas:ideo ibi est summa libertas. Li-H bertas est appetibilis tanquam bonum. In summa vero bonitate est qcquid vsq desiderari potest tanquam bonum. Liber est quicunq vivit:vt vult.Vivit: vt vult ceteris ipsa bonitas: cuius vitaz vult voluntas omnis:preter quam nihil aliqua vult voluntas. Est deus id:quod est ita vt aliud nõ potuerit eẽ:q est:vt ita

dicam: omne ens: omnisq; potestas: immo ne q; voluerit: quia est omne bonum.
D Posse autem: aut velle aliter se habere: imbecillitas esset: insipientiaq; in deterius immo in nihilum ruitura. Ratio secunda. Si incitamentuz boni in singulis maxime omnium necessarium est: & maxime omnium voluntarium: spontaneumq;: certe in ipso bono summa nature necessitas: vna cum summa voluntatis libertate concurrit: vt alias probauimus. Atq; ibi nature necessitas voluntatis confirmat libertatem: & libertas necessitatu consentit: vsqueadeo: vt necessario liber: voluntariusq; deus sit: & volutarie necessarius. Ratio tertia. Quam diuites aliqua boni ipsius quasi est expers: tamdiu sibi displicet: & aliud quoddam preter se experit. Quando vero sit boni particeps: iam sibi ipsi placet: seq; vult: & talis est iaz: qualis vult esse: & quo magis hoc assequitur: eo magis sibi placet: magisq; talis est: qualem se esse vult ipsa. Quapropter ipsum bonum in primis hoc habet: vt se velit summopere: sibiq; placeat. Et tale sit omnino: quale vult ipsum. Ratio quarta. Si quanto magis aliqua deo propinquat tanto minus seruilia sunt: magisq; sui iuris euadunt. Deus sui iuris est maxime: vt non modo: qualis ipse suapte natura est: talia velit: verum etiam qualiter vult: talis sit omnino: rursus qualia vult: talia quoq; faciat: & cuius gratia: nullus agens vsq; : vel sue actionis liberus principium erit: vel finem sue actioni preseribet: nisi principium: finisq; vniuersi: & sue actionis sit dominus: & finem sue statuerit actioni. Sed ad propositum redeamus. Ratio quinta. In quibus tria hec scilicet esse intelligere: velle: re ipsa inter se discrepant: in iis non est absoluta libertas. Quoniam in rebus huiusmodi modus volendi sequitur intelligendi normam: hec essendi conditionem: esse deniq; sequitur eum: qui debet esse. At in deo idem est re ipsa: esse intelligere: velle. Quamobrem ita est per voluntatem sua intelligentie: essentieq; sue compos: vt non modo sicut est: & sicut intelligit suapte natura: ita quoq; velit verum etiaz sicuti vult: ita intelligat: atq; existat.
E Ob hanc forsitan rationem Zoroastrio sectatores tradunt: deum quodámodo agere semetipsum. Quod in hunc ferme modum: quem dicam plotinus: expositum. Deus est actus: non alterius: non circa alterum: sed suimet: & circa seipsum. Est enim actus intra se manens. Quoniam vero actus est propter naturam infiniti boni: infinite secundus: ideo non caret acto: ad est genito: acto scilicet infinito. At quoniam & per actum intimum fit aliquid intimum: & solus deus est infinitus: quod inde actum: id est genitum est intra deum: est ipsemet deus.
L Deus est actus pernigil: atq; perpetuus: et se in se: circa se penitus. Ergo vt agit & vigilat: ita prorsus existit. Totus nixus diuini actus circa se vertitur. Atq; sibi innititur: quodammodo seipsum agit: id est gignit: quia si respexerit alio: se perdet. Quapropter esse diuinuz actus est ad seipsum: quando non esse diuinū: foret actus ad aliud. Deus vult seipsum. Velle autem: & agere: immo etiam esse: idem est omnino. Igitur se volendo: se agit. i. producit: immo se iam
M ponit: vel signat in esse. Ex iis confici vult plotinus: deum non ita esse: vt forte obtigit: vel vt coegit necessitas: sed vt vigilat: agit: atq; vult ipse. Sed hec deus ipse viderit. A nobis vero id tantum vbiq; affirmari optamus: quod deo sit dignum. Quale est quod ante proposuimus: in deo videlicet cum summa necessitate summam congredi libertatem. Ratio sexta. Sola diuina bonitas est absolutum diuine mentis obiectum. Nam quelibet vis equari obiecto potest: excedere minime. Nihil autez

extra deum est: quod deus excedere nequeat. Vult autem seipsum deus absoluta quadam voluntatis necessitate. Ultimum nanq; finem suum necessario volunt omnia. Diuina bonitas dei finis est vltimus cuius gratia vult quicquid vult. Aut ergo fatendum est: deum nihil velle: atq; esse quitus omnis expertez: quod est absurdum: aut affirmandum: siquid vult: necessario velle seipsum: presertim cum in deo esse: ac velle sit idem. Volendo se: vult reliqua omnia: que prout in deo sunt: sunt ipse deus: prout ex deo manant: sunt diuini vultus imagines.

A Atq; ad diuinam bonitatem referendam comprobandam: tanq; ad finez precipuū ordinantur. At vero ille diuine voluntatis actus: qui prout diuinam respicit bonitatē: absolute necessarius est: ille inquaz prout respicit creaturas: a quibusdam nō absolute necessarius appellatur. Naz quāuis voluntas finem ipsum necessario velit omnino: ea tamen: que diriguntur ad finem conditionali quadam necessitate vult: immo etiam nonnunq; nulla necessitate vult: siquid ex illis est: sine quo finis possideri qucat. Diuina autem bonitas non indiget creaturis. Ratio septima. Conducit ad hec: q deus volendo propriam bonitatem: non ob aliud vult alia bona: nisi tanquam ipsius imagines. Cum autem diuina bonitas immensa sit: innumerabiles ad eius exemplar effingi imagines possunt innumerabiles inquam preter eas insuper: que in his seculis effinguntur. Itaq; si ex eo: q propriam vult bonitatem: necessario esse vellet singula: que imitari eam possunt: certe vellet infinitas creaturas existere: infinitis modis diuinam bonitatez

B representantes. Si autem vellet: vtiq; essent. Sed in hac re meminisse oportet vt placet diuo Tome aquinati nostro: splendori theologie: quanquaz diuine voluntatis actus secundum conditionem positionemue quandam dici potest: nempe hanc: aut illam necessario velle: videlicet postquam semel eam voluit: cum sit diuina voluntas non aliter immutabilis q; essentia: ipsum tamen suapte natura non habere eum necessitatis absolute respectum ad effectus suos: quem ad seipsum habet. Ratio octaua. Si deus est perfecta entis causa: atq; ens prius est effectus dei: eo vsq; saltem dei actus amplificare se potest: quousq; entis potentia potest amplificari. Presertim cum passiuam potentiam ab actu superiore duci oporteat: at in huiusmodi potentia entis continetur quicquid rationi entis non aduersatur: quemadmodum in potentia corporalis nature sunt: quecunq; naturam non auferunt corporalem. Nihil autem effingi potest: quod entis rationi repugnet: nisi eius oppositum. Hoc est: quod dicitur non ens. Contradictio sola rationem non entis includit. Quecunq; igitur contradictionem nullam includunt: vt peripatetici putant: in entis potentia includuntur. Atq; ea omnia potest deus efficere: quod inde confirmatur: quod mens: exclusa contradictione: potest per omnem: immo per immensam entis latitudinē se porrigere. Non debet autem effectrix dei potestas minus ampla esse q; mentis potentia machinatrix. Adde: q si diuinus intellectus bona innumerabilia intuetur: voluntas autem eius ad omnia illa se potest conuertere: que intellectus offert tanquam bona: consequens est: vt voluntas dei finitis obiectis non adstringatur. Igitur & potestas eius ad infinita se porrigit. Quorsum hec? Vt intelligas: quicquid contradictionem non includit: diuine potentie subici. Atq; cum multa non sint in natura rerum: que tamen si essent: contradictionem nullam inferent: quod patet precipue circa numerum: magnitudinez.

ſi interualla ſtellarum: ſcias plurima ſub diuina potentia contineri: que tamen in rerum ordine nunquam reperiuntur. Et cum deus eorum que poteſt: quedam faciat: quedam non faciat cum nulla: vel nature: vel intelligentie: vel voluntatis neceſſitate: ſed libera voluntatis electione talia operari. Ratio nona. Non iniuria deus electione: vt ita dixerim: quadam operari dicendus eſt. Siquidem agentia omnia: que cunq; per aliud agunt: ducunturq; ad operandum: reducenda ſunt ad agens primum: quod ita per ſe agat: vt ſeipſum ad agendum ducat. Ergo vt in actiones ſuam penitus ſe conuertat. Ergo vt intelligat: velitq; operari: aut non operari: rurſuſq; ita: vel aliter operari. Que autem hoc modo proficiſcuntur a deo: nullus ignorat electione libera proficiſci. Nullus tamen ſapiens neſcit: electionem in deo ab eſſentia non differre.

QErum ne putet forte aliquis: diuinam voluntatem: ſi ad creata reſpexerit: ſingulis vim iferre: meminiſſe oportet voluntatem dei nulle vniuerſi bonum: q̄z apparens alicuius particule commodum. Nam in illo bono expreſſio: fulget ⁊ diuine bonitatis imago: bonū illud in ordine quodam videtur conſiſtere. Exactus ordo requirit: vt omnes rerum gradus in vniuerſo contineantur: ita vt quedam ſint cauſe ſtabiles: quedaz mobiles. Et ille: que mobiles ſunt: effectus producant: inſuper magis vagos: ⁊ quodam variabili modo. Nam effectus proximarum cauſarum moduz potiuſq; remotarum imitari videntur. Deus autem non modo res ipſas vult eſſe: verum etiaz eſſendi modos: qui ad eas: per conſequentiam requiruntur. Cum vero rebus quibuſdam ſecundum nature ſue modum conueniat: vt ſint quodammodo contingentes. Deus eligit aliquid: vt theologi quidam inquiunt: quodammodo ſecundum contingentiā euenire. Nihil tamen ita preuaricatur: vt vel ordinem vniuerſi perturbet: vel ordinatoris effugiat prouidentiam.

QDeus amat: ⁊ prouidet. Cap. xiij.

SI deus ſibi ipſe placet: ſi amat ſeipſum: profecto imagines ſuas: ⁊ ſua diligit opera. Diligit faber opera ſua: que ex materia fecit externa. Amat multo magis filium genitor: quem ex materia intrinſeca generauit: quamuis eam prius acceperit: dum comederet: aliunde. Amat deus ardentius ſua quelibet opera: cum non acceperit aliunde materiam: ſed ipſe idem materiam creauerit: qui ⁊ formauit: quo fit: vt ⁊ ſolue: ⁊ totius operis cauſa fuerit. Si deus vſq; adeo amat opera ſua bona: illis vult: qd vero vult cōſequitur. Igitur bene illa diſponit: ⁊ ſumma ſui bonitate diſponit q̄z optime. Sicut enim fecunditas: procliuitasq; ad agendum agentibus omnibus ab agentis primi fecunditate ingenita eſt: ſic diligentia in cuſtodiendis operibus inſerta eſt ſingulis a diligentia prima agentis primi: omnium tanquaz filiorum procuratoris. In quo quanto maior fecunditas eſt q̄z in ceteris: tanto ⁊ diligentior prouidentia. Rurſus deus ſui gratia facit cuncta: quia ſi ad aliuum finem: preter ſeipſum ageret: ab illo fine penderet actio dei. Ergo ⁊ ab eodem agendi voluntas. Ab eodem quoq; deus: cum idem ſit deus: deiq; voluntas. Si ad ſui finem facit omnia atq; ipſe ſummum eſt bonum: ad bonum: vt Plato vult in Timeo cuncta diſponit: ita vt ſingula pro natura ſua diuinam capiant bonitatem. Preterea cum omnia bonum appetant: bonique appetitio bona ſit: ⁊ ideo ab ipſo ſit primo bono: vnde ſunt bona omnia: ſequitur: vt a diuina bonitate illecta: diuinam

appetant bonitatem. Quamuis igitur ne
gauerit deum res gubernare? cum ad bo
num dirigat finem. Elementa: membraq;
mundi contraria: sua inter se natura fo
rme virtutisue pugnantia: quo pacto coi
rent in vnum? Ac manerent tam diu in
uicem copulata? mutarentq; sibi vicissiz
naturas: motusq;: & mutarẽtur: nisi ab eo
aliqua excellentiori virtute concinerentur? Porro si mundi gubernatio his mẽ
bris eius inter se contrarijs relinquatur:
hec ponderibus librata suis locisq; disiun
cte: inuicem non miscebuntur. Ac si mi
sceantur: nihil aliud agent: quam calida
frigida: ficca: humida: rara: vel densa: &
reliqua generis eiusdem. Ordinem vero
formarum: figurarum. reuolutionem nul
A lum constituent. Siquidem & in artibus
huiusmodi ordinem non materia facit: nõ
instrumenta: sed sola artificis cogitatio.
Et si celum quodammodo elementa re
git: non tamen ita regit: quin ipsum aliũ
de regat. Tanta n. in ipso diuersitas forma
rum: virtutum: motionum non ab ip
sis celi corporibus suapte natura diuersis
mobilibusq;: sed a virtute quadam supe
riore: per se vna prorsus: & stabili in ordi
nem vnum stabilemq; dirigitur. Deniq;
naturale agens: siue elementale: siue cele
ste: tum q; mobile: est ideoq; egenum: im
perfectumq;: semper aliunde dependet:
tum quia necessitate nature: seq; toto agit
quicquid agit: ideo mensuram: modumq;
agendi per certos gradus certo fini con
uenientem a rectore quoddam superno
sortitur. Calidum enim: seu secundum for
mam: siue secundum virtutem simplici
ter vbiq; & omnino dissoluit: frigidum
vero condensat. Quod igitur tã aliud vti
liter: conuenienterq; dissoluat: quaz hoc
simili ratione condenset: idq; continue: &
ordinatissime faciant: non a natura sim
plici: non a casu: sed ad causa superna su
scipiunt. Et quia spere continuo motu cõ
tinue a presenti habitu digredientes: in se
ipso non quiescunt: ideo & sunt: & mo
uentur ab alio: pensa quem sit finis: cu
ius gratia mouentur & agunt: siquidem
finis motionem ad finem intentionem qua
dam necessario antecedit: hinc aristote
les in libro diuinorum ait: sicut ordo par
tium exercitus inuicem: & ad totum pro
cedit ex ordine totius ad ducem vnum:
ita ordo mundanarum partium inuicem
& ad totum pendet ex ordine totius ad
deum. Unde concludit: sicut exercitus
ordo est in duce: ita mundi totius ordinẽ
esse in deo vno tantum principe mundi.
Deinde partes mũdi & corpuscula que
libet ad certum finem per viam ordina
tissimam: & commodissimos modos: aut
semper: aut plurimum ita proficiscuntur
vt peragant sepissime opera sua: quanto
melius effici possunt: perinde ac si artez
intus haberent: & artem quidem absolu
tissimam. Immo tam mirabili ratione p
grediuntur: vt humanam artem ratio
nemq; exuperent. Et cum ipsa corpora
sui motus ignara sint: ac propterea finem
ad quem non casu: sed necessario tendũt
sibiipsa prescribere nesciant: habeant ta
men prescriptum: alioquin non ad hunc
magis finem: quam ad alium pergerent:
constat eis ab alio quoddam finem pre
scribi: quem appetant: a cuius sapientia
ita ducantur ad finem: sicuti sagitte ad si
gnum a prudentia sagitary dirigũtur.
Ubi nam hec sapientia est? Si in summo
deo: prouidet rebus deus: cum conciliet
inuicem repugnantia: ne se vicissim in
terimant atq; : ad fines optimos cuncta
perducat. Sin in alia quauis infra deum
angelica mente: vel anima: scito deuz om
nia: que infra se sunt mouere. Quare si an
gelica mens aut anima quedam regit mũ
dum ducitq; ad bonũ: certe & ducta adeo
& dei virtute id agit. Quapropter deus
primus: ac summus est rector: qui proui
dere: põt oibus: si potest per intellectũ oia
facere cum per tantum sit per intelligen

tiam facere quam considerare: ⁊ conserua re ⁊ facta. Scit etiam regere cuncta: ⁊ facere non nescivit. Vult denique gubernare ⁊ custodire: que sua sunt: que fecit ipse: q bus non invidet bene essendi dona: post/
C quam non invidit munus essendi. Gu/bernat autem quelibet facilitate mirabili. Neq; n. alienas tractat materias: quas acceperit aliunde: sed suas: quas facit ipse. Neq; attingit extrinsecus: sed intrinsecus agitat. Inest namq; rerum omnium penetralibus. Neq; laborat circa plurima: sed per ipsum esse suum: qui vniuersalis omnium cardo est sequentes versat cardines ideſt essentiam vitam: mentem: animam naturam: materiam. Atq; vt platonicus
D aliquis diceret: per cardinem quoq; cuiusq; ordinis proprium ipsum proprium versat ordinem ideſt per vnam essentiam essentias omnes: per vitam vnam vitas: per mentes: per vnam similiter animam singulas animas per naturam naturas: p materiam vero materias. Neq; eius decreto aliquid reluctatur: quia immenso interuallo superat omnia. Diuine de diuina
E natura ita cecinit orpheus: αεναο στροβαξισσι θοον ῥομα δ μενουσα. ideſt perpetuo cardine velocem impetum voluntas. Compertum est esse in animali nervum quendam circa nucam: quem qui trahunt: cuncta simul animalis membra ita mouent: vt singula propriis motibus moueantur. Simili quoddam tractu
F scribit Aristoteles in libro de mūdo: a deo mundi membra moueri: Vbi prouidentiam affert apertissime. Quam in decimo quoq; moralium significat: ⁊ in phisicis: vbi probat naturā certum vbiq; optimūq; finem respicere: operaq; ipsius opera esse
G intelligentie non errantis. Vidimus florentie germani opificis tabernaculum: in quo diuersorum animalium statue ad pilam vnam connexe: atq; libratæ: pile ipsius motu simul diuersis motibus agebantur: alie ad dextram current: alie ad sinistram: sursum atq; deorsum: alie sedentes assurgebant: alie stantes inclinabant: he illas coronabant. Ille alias vulnerabant. Turbarum quoq; ⁊ communum sonitus: ⁊ aulium cantus audiebantur. Aliaq; illic simul fiebant: ⁊ similia succedebāt q plurima: vno tantum vnius pile momento. Sic deus per ipsum esse suum: quod idem re ipsa est: ac intelligere: atq; velle: quod ve est simplicissimum quoddam omnium centrum: a quo: vt alias diximus: reliqua tanquam lince deducuntur: facilimo nutu vibrat: quicquid inde dependet. Tacerat igitur Lucretius epicureus: H
qui casu fieri: ac ferri vult mundum. Et constantem formosissimi ordinis habitum ex instabili: deformiq; privatione ordinis proficisci existimat: per ide ac liquis ex insipientia sapientiam: ⁊ ex tenebris nasci lucem arbitraretur. An tu lucreti quotiens casu absq; consilio: ⁊ proposito fine moueris: totiens vno quoddam recto tramite ad certum: eundemq; terminum proficiscens? nequaquam. Sed hac ⁊ illac oberras. An quando absq; arte: ⁊ prescripto fine tractas lapides: tunc ordinatissimis: ⁊ contextis inuicem parietibus edificium construis: ⁊ aspectu pulcherrimum: ⁊ vsui commodissimum? nequaquam. Sed deformem inutilemq; congeriem. Considera plantas: ⁊ animalia quorum singula membra ita disposita sunt: vt alterum alterius gratia sit locatum. Alterum seruiat alteri. Certe vno sublato: tota ferme compago dissoluitur. Cuncta denique membra totius cōpositi gratia sunt vigesta. Et cō positum ipsum. s. planta: ⁊ animal conuenientibus instrumentis instructū ad opera nature proprie necessaria: omnibus alimenta: loca: tēporaq; puisa: terra: ⁊ aqua bis elemēta parant. Celū temperat aquā: ac terram. Tandem partes mundi cuncte ad vnum quendam totius mundi decorē ita concurrunt: vt nihil subtrahi possit nihil addi. An si tu omni consilio fuisse I

BIBLIOTECA NAZ ROMA VITTORIO EMANUELE

arboribus: ⁊ animalibus prouisurus: aliter prouidisses? non aliter: sed neq; taz bene consilium igitur consilio tuo melius hec disponit. Alioquin videres quottidie quamplurimis tã membra quedam sua: quam instrumenta vbiq; deesse. Item ex equi semine nasci canes: ficus ex malis: ⁊ membra hominis annexa leonibus: hominibus: asinorum: cadere stellas: ascendere lapides. Nunc vero: quia singule mundi partes certis seminibus orte: distinctis figuris predite: recta via: congruis temporibus: ⁊ ordinibus: pulcherrime: ⁊ cõmodissime certos petunt terminos: atq; reperunt consequens est vt eodẽ modo moueantur: quo ⁊ illa: que arte: ⁊ cõsilio mouentur humano. Si modo eodez ergo eadem pene arte: eodemq; consilio: ⁊ tanto prestantiore: quanto pulchrius ⁊ stabilius ordinantur. Consiliũ inquam non ambiguo: ⁊ mobili: sed certo penitus: atq; subito ⁊ iuuitu potiusquam discursu. Si enĩ in opere non est mora: vel transgressio vsquam: vel retractatio: non est ambiguitas in opifice. Intuitum huiusmodi per translationem quandam consilium appellamus: non q; ibi alia inuestigẽtur ex aliis sed quod alia aliorum gratia fiant: Solẽt inertes homines de artificijs consultare. At vero qui artem perfecte calet: nihil cõsultat amplius. Sed ita habitu facit sicut natura formis. Quod si est ars alicubi perfectissima: ibi certe est: vnde mirabile hoc opus mundi disponitur. Artez huiusmodi in natura fortasse locabis sensus omnis expte. Ego vero sensu carere te dicaz: si tã fueris alienus a sensu: vt non sentias: si beticle queq; terrene sentiũt: oportere multomagis totum mundum: ⁊ artificez omnium naturam sensum habere: sensum inquam rationalem: si rationabilius sua opera ordinat quam hominis ratio. Admirationem minuit diuturna consuetudo. At si parentes tui te: clausa vndiq; domo: sic ab infantia educauissent: vt mirabilẽ hũc mundi decorem ante annum etatis trigesimum non vidisses: proculdubio nouuz deinde harum rerum spectaculum esses vsq; adeo admiratus: vt quãuis ante ambiguus: postea tamen nunquam ambigere potuisses: quin cuncta vnius sapientissimi artificis prouidentia fiant: atq; regãtur. Fateamur igitur necessariuz est lucreti: g; cum partes: effectusq; mundi constãti ordine procedant: non potest totus ipse mundus preter constantiã: ordinemq; vel nunc procedere: vel ab initio prodijsse. Fateamur deniq; g; neq; sua sponte mouetur mundus sine vita: neq; tam diu: tã equaliter voluitur sine potentissima vita: neq; tanto ordine sine sapientissima mente: neq; tam oprime: ⁊ cõmodissime absq; summo bono. Sed vita quedam vna regina vnius mundani corporis potentia: sapientia: bonitate precellens mũdum prouidentissime: ⁊ ab initio: ⁊ continue pducit ad optimuz. Nec vel summus est deus vel dei summi pedissequa. Si summus est deus: deus prouidet certe: Si dei pedissequa: deus etiam prouidet Quoniam primum principium sui ipsius gratia agit: mouetq; cuncta. Diuine de ioue dixit orpheus: παντοσ γενεθλαρχα παντων παντωντε τελατα. idest omnium genitor: principiumq; ⁊ finis. Ideo si vita mundi prouidet profecto ducta a deo ad dei prouidet finem. Igitur ad dei bonitatem omnia deniq; diriguntur. Atqui hec bonitas cum totius operis sui habeat curam: certe partes negligit nullas. Ex singulis enim constat optimus totius compositi status: ⁊ habitus. Totum hoc Orpheus sic expressit. παντεσορασ και παντεπακουεισ και παντα βραβευεισ. i. oia intus inspicis: omnia audis: omniaq; distribuis. Quoniaz vero tota mundi compago gratia diuine bonitatis referende est instituta: ⁊ partes mundi gratia ipsius compagis apposite sunt: non est in toto hoc opere summa prorsus

perfectio requirenda: sed quanta sufficit ad sublimiorem auctoris perfectionez p viribus indicandam. Neq; exigenda est: in quauis mundi parte quelibet partis illius perfectio: sed que ceteris partibus cõcinit: totiq; conducat. Sic licet nonnunquam aliqua particule alicuius mundane conditio videatur per se esse culpanda: si tamen ad totius statum comparetur inuenietur non aliter munduz posse bene disponi quam ita. Sane uniuersi conditor non totum ipsuz ad partes ullas: sed partes potius ad totum refert. Merito igit que alicubi circa partes vel mala videnf: vel deformia: deniq; in totius ornamentũ bonum q; euadunt. Quapropter apud orpheum deus vocatur. αἰδοῖον ζοὶ ἰδὲ ἀθανατὶτε πρόνοι. id est sempiterna vita: immortalisq; prouidentia. Hanc prouidentiam mercurius esse dicit generis humani tutricem. Et Plato in quarto legum libro inquit: deum continere principia: media: finesq; oium: ambire cuncta: ac recte disponere singula. Miti bus: religiosisq; viris esse propitiuz: superbos: impiosq; punire. Neq; tolli putat p diuinam prouidentiaz nostri arbitrij libertatem: imo seruari. Quod apperit in. x. libro de re. p. In libro etiã de regno: & in critia. Quia deus nõ tam sciendo facit quaz volendo. Alioquin simul cũcta fecisset: & faceret: faceret quoq; mala. Item sicut i prescientia dei futuri scripti sunt rerum euentus: ita & euentuũ cause: modiq; agendi. Et sicut opa nostra nota sunt deo: ita & nostra volũtas: q; nostroz est operũ cã & modus liber agendi. Sicut. n. prouidet te id facturũ: ita prouidet te ita. i. volũtarie libere q; factuz. Quare diuina prouisio si ꝓditiõis alicuius positione reddit necessaria nostra opera: reddit necessariũ i. cõfirmat similiter agendi modũ: hoc est nostri iudicij libertatem. Quoniã deus naturarũ omniũ temperator cuiq; rei conseruat: nõ subtrahit naturam: quam dederat. Sic dũ regit cuncta singula pro singulorũq; regit natura: ascendentibus elementis ad ascensum cõducit: descendentibus ad descensum. Si regit animalium motuz: q; ille natura sua progressiuus est: confert ad gradiendum. Si celos ducit: q; ob rotunditatẽ natura volubiles sunt: confert ad circuitus ambitum. Si animos pulsat: q; illi sursuz: deorsum q; libere volubiles sunt: pulsat & libere: ita vt alliciat: non trahat: nõ cogat: sed persuadeat. Quod Zoroaster ita testatur: πατὴρ δὲ φόβον ἐνέβαλε καὶ πειθὼ ἔσχεν. id est pater n incutit metuz: sed persuasionem inducit. Quotiez vero motor primus prevalere debet: & dominari: iõ sic animos: vt plato vult: quasi cogit ad bonum: vt bonum ipsum nolle non possint. Bonum enim necessario volunt oia cuius ratione volunt quicquid volunt sicut necessario malum ipsuz nolunt: cuius ratione nolunt quicquid nolunt. Nam si adequatum appetitus obiectum est ipsuz bonũ: certe bonitas est ratio ipsa appetitui appetendi quicq; d appetat: ita vt i omni re: quam appetit: non aliter bonum appetat quam visus in omni colore videat lumen. Ac si appetat vlterius nihil appetere: hãc quoq; appetendi vacationez eligit tanquam bonam. Animus igitur necessario fertur ad bonuz. Et quia deus debet naturam animo propriam reseruare. Ideo iudicium ipsi relinquit liberuz: per quod de agendis suo more consulter: atq; e multis sibi propositis aliud alio melius iudicet: & quod aptius ad bonum consequendum censuerit: eligat.

¶ Explicit liber secundus.

Marsily ficini florentini Platonice theologie de imortalitate animorum ad Laurentium medicem virum magnanimum Liber tertius.

Descensus per quinq gradus fit: per quos est factus ascensus: qui gradus inuicem congrue cõparantur. Cap. j.

Scẽdimus hactenus a corpore in q̃litatem. Ab hac in aiam: Ab aia in angelum. Ab eo in deũ: vnum: verũ: t bonum auctorez oium: atq rectorẽ. Corpus appellant pythagorici multa. Qualitatẽ multa: t vnum. Anima vnum: t multa. Angelum vnum: multa. Deum deniq vnum: q corpus ad qualibet speciem indeterminatum est: t suapte natura sine fine diuiduum: cuius materiam in infinitum fluxuram inquiunt: nisi forma fixat: t vniat. Qualitas ad materiaz specie terminandã cõfert: t est per se quodãmodo indiuidua: sed per amixtionem corporis fit diuisibilis. Aia materiam specie terminat: neq per se: neq per inquinationem corporis est diuisibilis: sed mobilis multitudo. Angelus receptaculum spẽruz est: t multitudo imobilis. Deus super spẽs imobilis vnitas: deum aiunt per se oino indissolubilẽ esse: q ipsa vnitas: statusq sit. Corpora vero ex elementis cõposita: pro: sua dissolubilia: quoniã in eis: t multitudo vnitatem: t motus superat statũ. Sed angelos: alas speras: t stellas dissolubiles quidem videri quodãmodo: quatenuz partes habent: esse tamẽ indissolubiles: propterea q in ipsis vnitas: statusq multitudinem motũ t exuperant. Hic autem est nodus ille diuinus: quo deus: vt Timeus putat: hec p se solubilia: semper indissoluta conseruat. Taz potens est vnitatis ipsius: statusq munus: vt in infimo soluz vniuersi gradu excedi ab oppositis videat. Sed tamẽ interim ibi quoq quodãmodo vincat: siquidem materiam ipsam infinite multitudini: mutationiq subiectam semp custodit in vnitate substantie: atq ordinis permanentem. Est vtiq deus vnitas: vt probauimus. Est t imobilis: q neq ab alio mouetur: cuz nihil sit illo validius: neq a seipso: q ad melius se transferre nequit: cuz sit ipsum bonum. Ad deterius autem nihil sua sponte se mouet. Ac si deus fluere de alio dicatur in aliud: queremus nunquid nouum aliquid assequat. An nihil. Si nihil assequitur nouum: nec t mutatus est quidez. Si noui aliquid: ante nõ omnia possidebat. Quod non possidet omnia: non est deus. Deus ex eo quod est vbiq: nõ mutat locum: ex eo q est omnium finis: circa aliud non mouetur ex eo quod est simplicissimus etiam in se est imobilis. Nam si moueatur in se: aut partem ipsius alteram: ad alteram admouebit: aut saltem noua quedam in seipso cuz veteribus cõgregabit. Erit.n. per substantiam: quod erat ante: ac nouã insup induet formam: neq esse poterit simplicissimus. Deniq deus ipsa vnitas est. Unitas status ipsius est fundamentũ. Quia sicut in multitudinẽ motus pgredit: sic vnitati status innitit. Illud.n. in quauis natura stare dicit: qõ vnũ in ea cõtinue habitũ ita possidet: vt ab eius nature vnitate nõ discedat. Fũdamentũ vero status ois quis dixerit esse mutabile: possumus aũt rẽnes hmõi per argumẽtationẽ illaz numeri pythagorici cõfirmare. Quicqd ingt fm pteritũ: futurũq mutat: situationẽ quãdaz hz admixtã futurũ cuz nõdũ est: pteritũ non amplius est. In deo autem cuz ipse sit primum ens: actusq summus: nulla est privatio: est igit imutabilis: Angelus quoq immobilis est: quoniam a deo totus bonitatis

nitatis fonte: bonum per seipsum hauriet obsq; medio: & vno eternitatis puncto impletur in de: ac permanet semper bonitate plenissimus. Quoniam vero omnis effectus extra causam suaz productus aliquid cause seruat: & inferior etiam euadit quam causa: ideo angelus proxime deo creatus aliquid dei seruat: amittit & aliquid. Deus quidem vnitatez habet: & statum. Retinere vtrunq; non potest angelus. Esset enim deus ipse: non angelus. Neq; etiam amnutit vtrunq; : ne proximum: a primum dei opus euadat opificii dissimillimum. Quid ergo? vnitatem ne solam retinebit: an statum? solam vnitatem nequit sine statu. Unitas enim ipsa est prorsus immobilis. Itaq; retinebit statum: sed a simplici decidet vnitate: vt angelus sit immobilis multimodo. Neq; iniuria multitudinem angelo assignamus. Quia si sit perfecta: & absolutissima vnitas: erit summa: & interminata potestas. Siquidem virtus in vnitate consistit. Interminata potestas vnus ipse est deus. Porro si corporis proprium est suscipere: atq; pati. Nature autem incorporalis proprium dare: & agere. In natura corporali dicitur esse potentia: potentia scilicet vt aiunt theologi: susceptiua: atq; passiua. In natura incorporali actus idest efficacia ad agendum. Ideo qualitas: q per se quodammodo incorporalis est tali quam agendi vim habet. Unde & actus cognominatur. Quia vero in materia suscipitur & diuiditur: fitq; inde quodammodo corporalis: hinc non merus est actus sed passione corporis inquinatus. Constat igitur qualitas ex actu: atq; potentia. Anima licet sit a materia separabilis: atq; ob id actus dicatur: & a passione corporis aliena: tamen nondum merus est actus. Est enim mobilis. Si moueatur aliquid: per motum nanciscitur: quo ante carueras: vt carebat potentiam illam habet: quam susceptiuam: & quodammodo passiuam potentiam nuncupamus. Ut agit mouendo non nihil: est actus: & ob acquirit aliquid: etiam actus efficitur. Est ergo anima ex potentia & actu composita. Sed nunquid angelus actus est merus? minime. Deus plane: qui stat penitus a materia: i qua passiua potentia est sine vlla agendi: virtute: Ideo merus esse intelligitur vigor agendi seorsum a suscipiendi: patiendiq; natura. Si deus est purus actus: nequit angelus esse talis. Quia quod vnum in se est: nunq; fit plura: nisi per aliene nature additamentum. Unica est ipsius pur⁹ actus natura: & definitio: in deo quidem est: vt patet. Quod si etiam in angelo dicatur esse: interrogabimus: nunquid in angelo sit aliquid aliud preter actum nec ne? Si nihil vnus solummodo restat actus purus. Si quidem nihil differt actus: qui tribuitur angelo: ab actu dei. Cum nihil insit vtriq; preter actum: & actus ipse sua ratione sit vnus. Sin additum est aliqd angelo preter actum: non amplius est angelus purus actus: sed infectus permixtione: & actus non absolutus: sed talis potius: aut talis. Sicut nō est pura lux: que viridis est: vel rubens sed est & lux simul: & qualitas elementorum aliqua p quam rubens sit vel viridis: Quapropter angelus quoq; ex actu componit: & potentia: atq; hoc est quod in phylebo: vult Plato: vbi ait: deum esse rerū oium terminum infiniti expertem. Res autez: alias: preter ipsum omnes ex termino & infinito componit. Terminum vocat actum: infinitum vero potentiam que secundum se indeterminata terminatur: & formatur ab actu. Sed vt ad rem veniamus: potentia quidem angeli in essentia sua est: que priuo quodammodo sit a deo quam ab ipso formetur. In primo nanq; creationis siue momento angelus est solū modo: in alio auctore illustratur: vt sit intelligens: atq; formatur. Ideirco essentia illa principio informis est quodammodo: & tanquam passiuum subiectū quod

dus exponitur ad actum intelligendi: et formarum: idearum quo: natum suscipiendi a quo Zoroaster sit: παντα γαρ εξετι δεοι πατηρ καινα τελεσας δευτερα. I. ola perfecit pater: et meri prebuit secunde. Est igitur angelus multitudo cuius constet ex pluribus. Multitudo inquam immobilis. In illo certe deo inferior est: q non est vera vnitas: sicut deus. In hoc p pinquat: q est ferme: vt ita loquar: sicut deus immobilis. Recte post deum immobilem vnitatem ponitur angelus immobilis multitudo. Post angelum anima: q longius etiam distat a deo: quia est mobilis multitudo. Multitudo quidem est: cum nihil post deum esse queat vnitas simplicissima. Est quodammodo mobilis: q longius recedens a deo propinqua fit corporum qualitatibus: que penitus agitantur. Si omnino immobilis esset: esset vtiq angelus. Si omnino mobilis: esset qualitas. Medium tamen aliquod inter angelum esse oportet: et corporum qualitates: ne omnino immobilis angelus omnino mobili qualitati fit proximus. Sic itaq partim immobilis: partim etiam mobilis. Stabit eius substantia: neque in maius: minusue: aut hoc: aut illud mutabitur. Fluet autem operatio: et modo hec: modo alia: atq aliter et aliter operabitur. Qualitas autem anima inferior est: quandoquidem per essentiam: operationem q mutatur. Qualitate inferius corpus. Qualitas enim mouetur: et mouet: mouet enim corpora. Corpus mouetur quidem mouet nihil. Angelus quidez: quod fit vnum quiddam: et quod fit actus: non a seipso habet: sed a deo vere vno: actuq purissimo. Sed quod fit multiplex: p potentiam suscipiendi: et patiendi: habet ex seipso: quantum extra deum producetur: a productore per lectione degenerat. Multitudo igitur naturalis est angelo. Anima quoq; quod vna quedam substantia sit: et q fit actus stabilis per essentiam: non a seipsa: sed a deo solum actus vno: et stabilissimo. Quod vero multiplex sit: et passiua: ex seipsa possidet: qa sub deo locatur. Quod denuq mobilis: ex seipsa rursus: quia sub angelo. Sicut igitur vnitas naturalis e deo: et angelo multitudo: ita motus naturalis est anime. Lux dei producit angelum: sub dei: scilicet vmbra: lux dei animam sub vmbra producit angelu. Angelus a dei vno actu vnitatem stabilem adipiscitur: sub dei vmbra cadit in multitudinem: anima a dei luce statum nanciscitur: sub vmbra dei multitudinem: sub angeli vmbra mutationem. Fons vnitatis deus. Fons multitudinis angelus. Fons motionis est anima. Deus per seipsum vnitas. Angelus per deum est vnus per se multiplex. Anima per deum vna. Per dei vmbra. i. qa sub deo est simul cum angelo: multiplex p seipsum mobilis. Qualitas per superiora habet: vt moueat aliquid. Per se habet: vt materie misceatur. Corpus per qualitatem: vt agat. Per se solum: vt patiatur. Qualitas vno gradu ex cedit corpus: q mouet ipsum. Uno saltem cedit anime: q mouet omnia. Anima saltem vno excedit qualitatem: q ex seipsa mouetur. Uno cedit angelo: quod mutatur: Angelus anima vno q manet. Deo cedit vno: q multiplex. Deus tamen per hoc vnum abit super omnia in infinitum. Quod ita cecinit Zoroaster: πατηρ εαυτον κεκαθαρται δουδε ενει δοναμει νοερα κλεσθεισα τον τοκον τονδε: idest pater per seipsum rapuit: neq in mente quidem: que illum sequitur: proprium incluſit ignem. Quasi dicat nullam habet cum ceteris comparationem. Corpus ab alio mouetur solum. nihil enim natura sua facit. Qualitas mouet aliud: et mouetur ab alio. Anima mouet quidem aliud: sed a seipsa mouetur. Angelus mouet alia: idest agit in alia: ipsa quidem stabilis: sed non stabilis per seipsum. Manet per diuinam stat vnitatem. Quid enim aliud stare est: vt diximus: quam in natura sue vnitate perseuerare? Mouet quoq per pe-

Virtute enim primi actus agunt agentia omnia quicquid agunt. Deus per se mouet: agitq; omnia: ipse quidem stabilis per seipsum. Sane quia omnia: que per aliud talia sunt: reducuntur ad primum aliquid: quod est tale per semetipsum. Id circo quecunq; stabilia sunt: et mouentia per aliud retulimus ad deum per se stabilem: et per se mouentem. Et quecunq; mobilia sunt ab alio: puta corpora: et qualitates: retulimus ad animam mobilem p seipsam: per se inquam mobilem: quia si a deo descendas per angelum: tam deus q; angelus stare hbi videbitur. Primus ergo mobile tibi occurret: est anima. Quicqd primo tale est in aliquo genere: per se est tale: puta quod primo lucidum: aut calidum per se lucet: et calet. Sic anima quoniam est primum mobile: inter omnia: que sunt mobilia: est vtiq; per se mobilis. Cuius rei signum est: q; corpora: que carent anima: impulsu solum agitantur externo: que animam habent: sua sponte mouentur: et in quamlibet loci partē. Et quoniam anima id prestat corporibus vt per se quodammodo in partem quamlibet moueantur: sequitur: vt ipsa sit vere: et primo mobilis per seipsam: primūq; mobile. Postquam per eius presentiam apparet i corpore imago aliqua per se mobilis facultatis: statim ibi motus in omnē partem quod significat animam esse fontem motus. Unde libera: et vniuersalis effluit agitatio. Per hec solutū arbitror pythagoricum illud enigma a xenocrate vsurpatum: scilicet animam esse numerum se mouentem: numerum id est naturam multiplicem se mouentem id est sua proprietate mutabilem. Talem vero naturam esse alicubi oportere: multa nobis vt significauimus: iam declarant. Primum: quod omne: quod per aliud tale est: reducitur ad aliquid: quod per se sit tale. Secundum: quia cum sint multa: que mouentur ab alio: si omnia talia sunt: vel in infinitum vagabimur: vel circulo reuoluemur eodem: vt idem sit primus motor: et vltimus: causa idem: atq; effectus: neque in rebus ordo sit vllus. Quo circa ad motorem aliquem peruenire compellimur: qui tam non moueatur ab alio. Sed motor ille qui proxime precedit corpora: que mouentur ab alio: non est prorsus immobilis: longius enim distant duo hec: quod ab alio mobile: quod omnino stabile. Medium eorum est: quod ex seipso mutabile. Tertium quia si tanto melius ceteris quibus libet mouetur: quanto ex motori propinquior: et ad optimum motum perueniendum est: oportet alicubi esse aliquid: in quo eadem sit mobilis: et motoris essentia. Quartum: quia si si moueundum est aliquid: oportet vel motorem ad mobile ipsum conuerti: vel econtra: vtrunq; vicissim. Ponantur igitur in natura angeli deusq; solum et corpora. Illi ad hec non accedent: quia sunt immutabiles: neque hec ad illos: quia suapte natura torpent. Ergo nec vllus erit motus in rebus. Sit ergo necesse est natura quedam sua sponte mutabilis: que per se accedens ad corpora torpentia suscitet: et ipsa peregril vices in seipsa prius experiatur quam edat in corpore: vt sicut a spirituali substantia fit substantia corporalis: sic a spirituali motu corporalis motus efficiatur. Quod quidem intellexisse Platonem in legibus arbitror: vbi inquit. Si nunc sient omnia: et paulo post moueri aliquid dixit quid primo mouebitur: ipsum videlicet: quod per seipsum agile est ad motum: et quam mouendi virtuti propinquius: cuius motum cetera quoq; motui subiecta sequentur. Id voluit in phedro fontem: et principium motionis. Fontem quia ex se eam habet: principium quia effundit in alia. Sed hic oritur dubitatio. Si deus et angelus mouet aliquid: atq; anima illis subijcitur: ab illis vtiq; agitatur. Quomodo igitur a se mouetur? Respondeamus

in hunc modum. Cum susciperet pratus appellis: conatus est ipsum coloribus in tabula pingere. Pratum quidem totum subito se monstrauit. Et subito appetitus appellis accendit. Demonstratio huius modi: & accēsio actus quidem dici potest: quoniam agit aliquid. Motus vero nequaquam: quia non peragitur paulatim. Motus enim est actus per temporis momenta discurrens. Actus vero consideradi: atq; pingendi: qui in apelle fit: motus ideo dicitur: quoniam transigitur paulatim: modo enim alius florem inspicit: modo alium: pingitq; similiter. Pratum profecto facit: vt anima apellis videat ipsum: & appetat pingere: sed vt subito. Quod autem per diuersa temporis momenta nunc herbas alias: nunc alias videatur: & similiter exprimatur non ipsum efficit pratum: sed apellis anima: cuius ea natura est: vt non simul inspiciat varia referatq; sed paulatim. Ergo motionis huius: quae in videndo est: atq; pingendo initium: & finis est pratum. Inde enim pictoris cepit cōsideratio. Eodem tendit: & appetitio. Sed sons: per quem talis actus paulatim fit: & tempore: motusq; dicitur est pictoris ipsius anima. Similiter apud platonicos anima rationalis perpetuo quodam lumine deum quodāmodo: & angelum cogitat; siue apparatur: seq; ipsam appetit ad eorum similitudinem pingere: tum speculatione: tum moribus: atq; actione. Se se paulatim formando se mouet. Motio hec ex anime ipsius natura effluit propriet tanq; fonte proprio motionis operationis. s. temporalis. Incitatur autem a supernis tanq; ab extrinseco initio atq; fine. Influxio que a supernis manat in animam: vna stabilis: subita fit: & eterna. Et quantum in se est: similia quoq; in anima operatur. i. subita: & stabilia: & eterna. Quod autem operationes anime: & opera paulatim tempore fiant: atq; mutentur: ex propria anime natura superne imbecillitate procedit. Sed rem totam hoc accipe exemplo. Sol ex seipso lumen habet. Infundit ipsum momento in mercurium. Mercurius quoq; momento totum suum accipit lumen: manetq; semper deinde plenissimus. Sol idem lumen momento infundit in lunam. Luna non suscipit ipsum momento: sed tempore. Nam prout alius aliter in solem vertitur: alius aliter accipit lumen: & per naturam suam vicissitudine luminis variatur. Sol deum. Mercurius angelum. Luna significat animam. Quod autem de mercurio dico: de omnibus similiter super lunam stellis dictum intellige. Sicut enim ille ad solem: sic ad deum angeli referuntur. Anima vero sola sicut luna ad solem: ita se habet ad deū. Quapropter nihil obstat: quin anima a diuinis descēdat: capiatq; diuina: & tamē per naturam propriam moueatur: semperq; moueri possit: & viuere.

¶ Anima est medius rerum gradus: atq; omnes gradus tam superiores q̄ inferiores connectit in vnum; dum ipsa & ad superos ascendit: & descendit ad inferos. Cap. ij.

QEterum: vt ad id quandoq; veniamus: quod cupimus: in quinq; gradus iterum omnia colligamus: deum & angelum & arce nature ponentes: corpus & qualitatem in infimo. Animam vero inter illa summa: & hec infimam mediam. Quam merito essentiam tertiam: ac mediam more platonico nominamus: quoniam & ad omnia media est: & vndiq; tertia. Si a deo descenderis: tertio descensu gradu hanc reperis. Tertio quoq; ascensu gradu: si supra corpus ascenderis: huiusmodi essentiam in natura summiopere necessariam arbitramur. Quoniam angelus quidem: vt platonici dicunt: vere est: id est sine semper. Qualitas fit. id est mouetur aliquando. Ideo qualitas omnino differt ab angelo tum q; hec mouetur: ille manet. Tum quia hec fit aliquando: ille est semper. Ergo opus est medio: quod partim cum angelo: partim cum

qualitate

qualitate conueniat. Quid illud? nunqd quod est ideſt intrinſecus manet aliquando? non. Tale enim aliquid non reperitur. Nam quod per tempus aliquod intrinſecus ideſt vel ex ſe: vel ex ſtatu prime manet: manet t ſemper. Itaq; mediuꝫ erit illud: quod ſemper ſit ideſt mouet. Quod quia ſemper eſt: cum angelo congruit: qa mouetur cum qualitate. Unde ſequitur eſſe oportere eſſentiam tertiam horuꝫ mediuꝫ: que ſemper moueatur: t viuat ſuoq; motu vitam diffundat in corpora. Recte dicitur a platonicis: ſuper id: quod eſt in parte temporis: eſſe quod eſt per omne tẽpus. Super illud rurſus eſſe quod eſt per euum. Deniq; ſuper illud euum exiſtere. Sed inter illa: que ſunt eterna ſoluꝫ: atq; illa: que ſoluꝫ ſunt temporalia: eſſe animã quaꝺ quoddam vinculuꝫ vtrorunq;. Cui qdem hec in re ſimiles quodãmodo ſunt partes corporis mundani precipue. Sunt t qui celum empyreum tanquam prorſus mobile in eternitate ponant. Ceteras vero ſperas in eternitate ſimul: t tẽpore: cõ poſita deniq; in tempore tantum. Similiter quoq; puros intellectus in gradu primo. Sed intellectus animales in ſecũdo. Tandem animas corporales in tertio. Verum: vt ad propoſituꝫ reuertamur: omne opus quod conſtat ex pluribus: tunc eſt perfectiſſimum: quando ita ex ſuis membris conglutinatur: vt vnum fiat vndiq; : ſibi conſtet: t conſonet: neque facile diſſipet. Quod liquido in quatuor elementorũ tẽperamento corporalis natura demõſtrat. Ubi terra: t ignis longe diſtantes p aereꝫ copulantur: t aquaꝫ. Adultomagis in vniuerſo dei opere connexio partium eſt põnẽda: vt vnius dei vnum quoq; ſit opus. t corpus extrema ſunt in natura: t inuicẽ diuerſiſſima. Angelus hec nõ ligat. Nempe in deum totus erigitur: corpora negligit. Jure perfectiſſima: t proxima creatura dei ſit tota diuina: tranſitq; in deum.

¶ Qualitas etiaꝫ non connectit extrema: nã declinat ad corpus: ſuperiora relinquit relictis incorporeis: fit corpalis: hucuſq; extrema ſunt ola: ſeq; inuicẽ ſuperna: t inferna fugiunt: competenti carentia vinculo. Verum eſſentia illa tertia interiecta talis exiſtit: vt ſuperiora teneat: inferiora nõ deſerat. Atq; ita in ea ſupera cũ inferis colligantur. Eſt enim immobilis: eſt t mobilis. Illinc cum ſuperioribus: hinc cum inferioribus conuenit. Si cum vtriſq; cõuenit: appetit vtraq;. Quapropter naturali quoddam inſtinctu aſcendit ad ſupera: deſcendit ad infera. Et dum aſcendit: inferiora non deſerit. Et dum deſcendit: ſublimia non relinquit. Nam ſi alterutrũ deſerat: ad extremum alterũ declinabit: neq; vera erit vlterius mũdi copula. Profecto idem facit: quod aer inter ignem: aquam ve medius. Qui cum igne in calore: cum aqua conuenit in humore. Illic cum igne calet ſemper: hic cum aqua humet. Illic tenuatur: t clareſcit: vt ignis: hic viciſſiq; hebeſcit vt aqua. Immo vero idem facit: quod ſolis lumẽ. Id.n. a ſole deſcendit in ignem: t ignem implet: neq; deſerit ſolez. Semper ſoli heret. Semp implet t ignẽ. Perficit quidem aerem. Et infecto aere: non inficitur. Similiter oportet eſſentiaꝫ tertiam: t diuinis ſimul herere: t implere mortalia. Dum diuinis heret: q; ſpiritaliter illis vnitur: t ſpiritalis vnio gignit cognitionem: illa cognoſcit: duꝫ implet: corpora intrinſecus illa mouẽs: illa viuificat: eſt igitur diuinorũ ſpeculũ. Uita mortaliũ vtrorũq; connexio. Sed quomodo corporibus iungitur? Num forte cum corpus aliquod ingreditur: vnum quoddam illius corporis tangit punctuꝫ? Atq; ita dicitur vnita corporibus? nequaquam. Uniretur enim puncto: nõ corpori neq; totũ: corpus illud viuificaret: ſed punctum vniueret vnũ: toto corpe vita carente. Immo vero ſi in vnum ſemper collecta punctuꝫ ita ſibiipſi vnita perſeueraret: idem eſſet quod angelus: qui longe diſtat a corpore. Uel ſaltem diuinis eo modo hereret gdẽ corpora vero relinqueret. Igitur nõ vni

dumintaxat corporis puncto coniungitur
sed pluribus: atq; ita partes corporis im-
plet. Sed nunquid ita implet: vt albas
carnes albedo? & omnino queuis quali-
tas materiam propriã: minime. Sic enim
esset idem quod qualitas: atq; relictis di-
uinis ad corpus penitus declinaret. Albe-
do ita in tota est carne: vt cuz ea equaliter
A in partes plurimas extẽdatur: & diuidat.
Et pars albedinis secunduz phyficos in
parte sit carnis. Et in maiori carnis par-
te: pars maior albedinis: in minore sit mi
nor. Sic albedo facta est corporalis. Idem
patet retur essentia illa: quam tertiam esse
putamus: si non aliter q̃z qualitas ista fun
deretur in corpus. Atq; ita ad alterum na
ture extremum tracta esse desineret copu
la mundi. Quamobrem cum corpus in-
greditur: singulis corporis particulis to-
ta sit presens: neq; diuidit: distrahiturue
in partes vllas: adhoc vt partibus corpo
ris a se inuicem distantibus adstet. Nam
per vim indiuiduam tangit corpus: non
per latitudinem quantitatis. Igitur inte
gra remanens: atq; simplex singulis parti
bus tota: & indiuisa sit presens. Quemad
modũ tota vox: significatioq; quodãmo-
do simul in singulis domus est partibus:
cum tota pene simul audiatur: & intelliga
tur in singulis. Neq; impossibile est hanc
essentiam cum sit indiuiduum quiddam
in seipso existens: ample corporis moli sic
totam esse presentem. Immo vero ex eo
quod & indiuidua est: & non clauditur lo
B co: potest tota totum quicquid in loco est
est: penetrare: & comprẽdere. Extensio. n.
quantitatis: vbicunq; reperitur: talẽ vim
& presentiam prohibet: ita vt res extensa
per quantitatem nequeat tota esse simul
in pluribus. Quinetiam res illa: que licet
indiuidua sit: est tamen alicubi affixa cor-
poris quantitati: sicut punctũ: quod tã q̃z
linee terminus signat in linea: nequit to-
ta esse simul per ptes quaslibet corporis.
Sic punctuz quod est alicubi in linea ali
qua circuli designatum: neq; in omnibus
lineis alijs inest: neq; per totam diffundi
tur lineam: aut circulum. Punctum ve-
ro quod circuli centrum est: nullius linee
proprium: in omnibus quodammodo li-
neis reperitur: que inde ad circunferen-
tiam deducuntur. Et cum nullum pun-
ctum: quod in circunferentia designatur:
totum circulum eque respiciat. Centruz
tamen: quod in nulla circunferentia pro-
prie figitur vniuersum circulum eque cir
cunspicit: Non potest igitur esse tota si- C
mul in pluribus res illa: que diuidua est: A
neq; etiam res illa que licet sit indiuidua:
certũ tamen in re alia diuidua habet situ.
Tertia vero illa essentia neq; extensa est:
q̃ esset qualitas: neq; in extensione sita
alicubi: quia non perse: ac libere monere-
tur: si non subsisteret per seipsaz. Quapro
pter est instar puncti alicuius in seipso vi
uentis: & ab omni quantitate: & situ peni-
tus absoluti. Ideo ambit eque omnẽ cor-
poris situz: & quando corpus ingreditur:
q̃ ipsa non est proprium quantitatis ali-
cuius punctum: non astringitur ad pun-
ctum aliquod corporee quantitatis. Quip-
pe cum sit extra quãtitatis genus: nõ deter-
minat ad tangendum punctum aliquod
quãtitatis: sed est vt centrum in lineis o-
mnibus: & circulo toto. Hinc etiã illud sequi-
tur: vt hec essentia: & diuidua sit simul: &
indiuidua. Diuidua: q̃ per diuisionẽ cor-
poris vitalem sui vmbram diffundit: cuz
diuersis partibus corporis se cõmunicat.
Indiuidua: q̃ integra simul adstat: & sim
plex. Diuidua inq̃z: q̃ vmbra eius in toto
corpore est diuiduo. Indiuidua: q̃ ipsa p
modum indiuiduum est in qualibet cor-
poris parte tota. Indiuidua rursus: quo-
niam stabilem habet: vnitamq; substan-
tiam. Diuidua: quoniã p operationem in
plura diuiditur: cum per motum opera-
tur: & tempus. Indiuidua tertio: q̃ suspi-
cit superiora: que admodum sunt vnita.
Diuidua: q̃ ad inferiora declinat: que plm
diuidunt. Talis q̃dã natura in ordine mũ D
di videt summope necessaria: vt post deũ.

angelūq; qui neq; scdm tēpus: neq; scdz dimenſionē diuidui ſunt: ac ſupra corpus t qualitates que tpe: dimēſioneq; diſſipā/tur: ſit mediuz competens. Quod tem/porali quidem diſcurſione quodammo/do diuidatur. Non tamen ſit dimenſio/ne diuiſum. Neq; rurſus in ſua quadam natura collectū maneat ſemp vt illi: neq; in partes diſcerpatur vt iſta: ſed indiui/duum ſit pariter: t diuiduū. Hec illa ipſa c eſſentia eſt: quā Timeus Locrus: t Pla/to in lib. de mūdo cōſtare dixerūt ex idui/dua: diuiduaq; natura: hec illa eſt: que ſe/ipſaz inſerit mortalibus: neq; ſit ipſa mor/talis. Sicut enim ſeipſam inſerit integrā nō diſcerptā: ita t integrā retrahit: nō di/ſperſam. Et q: dum corpora regit: heret quoq; diuinis corporū domina eſt: nō co/mes: hoc maximum eſt in natura miracu/lū. Reliqua. n. ſub deo vnuz qddam in ſe ſingula ſunt: hec oia ſimul. Imagines in ſe poſſidet diuinorū: a quibus ipſa depen/det. In ſeriorez rationes: t exēplaria: que quodāmodo t ipſa pducit. Et cum me/dia oium ſit vires poſſidet oium. Si ita eſt: trāſit in oia. Et q: ipſa vera eſt vniuer/ſorū connexio: dum in alia migrat: nō de/ſerit alia: ſed migrat in ſingula: ac ſemper cūcta conſeruat: vt merito dici poſſit cen/trū nature. Vniuerſoz mediū. Videndi ſe/ries. Ultimo oium: nodusq;: t copula mū/di. Qualis ſit tertie huius eſſentie natu/ra: ſatis: vt arbitror diximus. Quod autē f hec ipſa ſit ppria rōnalis aie ſedes: facilli/me ide cōſpicit: q; hmōi eſt rationalis aie definitio. Vita t intelligēs diſcurrendo t ei corpus viuificans tēpore. Hec eadem eſt eſſentie illius cōditio. Nā viuit: intelligit corpori preſtat vitā. Quod viuat apparet qm̄ ea in terris viuere dicimus: q; ſua qua/dā interiori virtute p oēm partē mouent: ſurſum: deorſum: ante: retro: ad dexterā: t ſiniſtrā. Ita plante mouent: t aialia. Ubi igitur eſt motus intimus: t cōis: ibi vita. Vita inquā ibi eſt: vis ipſa interna mouē/di. Ubi hmōi ibi eſt precipue: vbi totius agitationis fons eſt: t origo primusq; mo/tus. Maxime enim eſt motus intimus: atq; cōmunis: vbi eſt primus. Primus autem motus in tertia illa eſſentia ponī/tur. Ibi igitur vita eſt: vita inq; talis: vt eius participatione corpora viuant: t mo/ueant. Nam eſt vita corporibus per natu/raz q; proxima. Illa igit eſſentia tertia eſt vita viuificans corpora. Eſt etiam intelli/gens. Quippe ſi motus alicubi pfectus d eſt: pfectiſſimus certe eſt: vbi pmus. Nul/la. n. perfectio in poſteriores motus niſi a primo deſcendit. Igit motus eſt in tertia eēntia motionū oium pfectiſſim°. Iis eſt aūt: qui a fonte ſuo diſcedit q; minimuz: qui ſuo fundamento maxime iungit: qui vnus: t equalis eſt ſummopere: qui ſeipſo ſufficiens eſt: qui figuraz perfectiſſimam imitatur. Talis aūt eſt circuitus: vt cuiq; conſtat: qui etiam ſolus omnium motio/num eſt ſempiternus. Alij quippe motus aliquem attingunt terminum: vltra quez non liceat progredi: cum nullum ſit vlq; ſpatium infinitum. Circuitus autem: vt ſemel eadem repetit: ita bis: ac ter: t qua/ter: ſimili repetit rōne: idemq; in eo finis eſt: atq; principiū: ideo cum finiri videt: tunc incipit. Circuitus igitur ſempiter/nus eſt eſſentie tertie proprius: ita vt per motum in ſeipſam circulo reflectatur. Merito ſi mouetur ex ſe: mouetur t in ſe ipſam: vt finis aliquis motionis fiat: vbi aliquod eſt principium: ſiquidez ipſa mo/tionis cauſa quodammodo ſui ipſius gra tia edit motum. Igitur eſſentia illa a ſe/ipſa incipiens: perpetuo in ſeipſam reuol uitur: vires ſuas a ſummis p medias ad infimas explicando. Ac rurſus infimas p medias ad ſummas ſiſ replicādo. Si ita eſt: ſeipſam: t que poſſidet intus aladuer/tit. Si aladuertit: certe cognoſcit. Cogno ſcit aūt intelligendo: dum eſſentiā ſuam ſpiritalē: t a materie limitibus abſoluta; agnoſcit. Taliū nanq; cognitio dicit intel/lectio. In nobis profecto videmus: co/gnitionē nihil eē aliud q; ſpiritalē vnio/

nem ad formam aliquam spiritalem. Visus per suum spiritum spiritali colorū imagini iūctus videt. Junctus vero materie nihil cernit: quod patet: siquis super aciez oculorū solidū aliquod corpus posuerit. Mens quoq; nostra spiritali virtute i corporalibus rerum speciebus: rationibusq; vnita res ipsas intelligit. Similiter cum essentia tertia: que quidem spiritalis est: si hupsi coniungitur: spiritali modo seipsam animadertendo cognoscit: atq; intelligit. Intelligit etiā diuina: quibus spiritali modo heret quā proxime. Intelligit ꝛ corpalia: ad que declinat etiā p naturaz. Cognoscit inquā tpaliter discurrendo: cuz p operationem sit mobilis. Ex oībus hīs colligitur talis quedā essentie tertie definitio: scilicet vita que corpora p naturam viuificat. Cognoscit quoq; seipsaz ꝛ diuina: ꝛ naturalia per discursum. Quicunq; vero nō viderit eandem esse anime quoq; rationalis diffinitionem: iis anima caret rationali. Quapropter anima rationalis in essentia tertia habet sedez. Obtinet nature mediam regionem: ꝛ oia connectit in vnum.

¶ Marsilij ficini florentini Platonice theologie: de immortalitate animoruz ad Laurentium medicem virum magnanimum. Liber quartus.

¶ Tres sunt animarum rationalium gradus. In primo est anima mūdi. In.ij. anime sperarum. In.iij. anime animalium: q̄ in sperie singulis ꝓtinentur. Cap. i.

Principio quinq; grad' accepimus ascendēdo. Deinde eos descendendo inuicem comparauimus. Tertio in eorum medio rationalez animam collocauimus. Deiceps anime huius gradus sicuti solent mercuriales theologi persecutabimur. Generatio principium est nutritionis: ꝛ augumenti. Nusquam enim aut nutriri: aut augeri absq; partium quarundā generatione quicquā potest. Exploratum autē habemus: vbi generationez nutritio: ꝛ augumentū sequitur: ibi vitā: animāq; inesse. Terram vero videmus seminibus ꝓprijs generare innumerabiles arbores: animāteſq; ꝛ nutrire: ꝛ augere. Augere etiā lapides quasi dentes suos: ꝛ herbas quasi pilos: quādiu radicibus herent que si euellant: ꝛ extirpentur e terra: non crescunt. Quis semine huius ventrez vita carere dixerit? qui tam multos sponte sua parit fetus: ꝛ alit: qui subsinet seipsuz cuius dorsum dentes promit: ꝛ pilos. Eadem est de aque corpore ratio. Habent igitur animam aqua: ꝛ terra. Nisi forte quis dixerit viuentia illa: que nos cum seminibus proprijs carere videantur: ab anima terre fieri dicimus: aut aque: non ex tali anima nasci: sed ex influxibus celestiū animorum. At vero platonici negabūt influxus illos cum sint accidentia quedā a suis vitalibus substantijs longe se iuncta: posse vitalem hic substantiaz generare. Quia nequeat accidens generare substantiam: nisi tanquā instrumentum substantie subiiciatur: substantie inquam proxime. Nam instrumentum seorsum ab artifice nō mouet ad artis formam. Sic influxus ille vite celestis ab ipsa vita remotus vitalez formam non generabit. Merito celestis instinctus: q̄ cōmunis est cuilibet elemento in quolibet determinatur ad vitam aliq; in ipso elemento gignendaz: a cōmuni totius elemēti vita: eiq; subditur: vt instrumentum. Sed neq; ēt vllo pacto generabit ipse. Cum.n. nihil vltra proprijz agat gradum nullo modo potest accidens gignere substantiam: sed materiaz dumtaxat accidentali quadaz preparatione disponere. Oportere autem elemētis hanc vitam inesse intus fabricatricem: ea ratio psuadet: quod ꝛ ad substantiam generandam sub-

stantia

stantia est opus agēte: ⁊ ad perfectā actionem opus est pfecta agentis ipius presentia. Quādo vero substantia corporalis corporali substantie admouetur ad aliquam actionem: qđ in agente ipso sustantiale est remanet extra: qđ penetrat intro est prorsus accidētale. Opus est autem substantia penetrante: vt substantia fiat inde: fiatq; pfecte. Substātia talis icorporea est: ⁊ viuens. Preterea cause naturales qr p naturam suam agunt: ideo ad certum effectuz nō aliter q̄z certa nature sue ratione feruntur. Alioquin non magis ad hūc effectū vergerent q̄z ad illum. Quo fit: vt quatenus o pi faciundo quadrāt eatenus operent: atq; contra. Quapropter herbe animantesq; f que sola putrefactione nasci vident in terra: non minus a ꝓprijs causis oriri debent q̄z que ꝓpagatione nascunt. Sed vbinam sunt he proprie cause? Procul dubio in terrena vita sunt terrenaꝝ vitarum cause ꝓprie. Ita ⁊ si eas celestibus animis attribuerit: oportebit tñ celestes cōmunesq; instinctus ad terrenas: particularesq; animas p vlem terre aiam ptrahi. Ut a celesti: cōmunicq; ad opposituz. i. terrenum: particulareq; per medium competens. i. terrenuz: cōmuneq; progrediaris. Rursus si causas illas: que proprie dicte sunt in multorum agentium cōcursu posueris: cogeris demiq; vnā quādam ꝓprij ordinis determinatā causam assignare: q̄ causas varias ⁊ hinc: atq; illinc confluentes: ad effectum ꝓprium ordinet: atq; determinet. Erūt igit ille cause in aia terre: que p naturalem ideam: rōnem ꝫ vitis: vitē p muscaꝝ rōnem muscas efficiet. Faciet inq̄z talia in materia sic prius: aut sic ab aia ipsa disposita: dum ad eam disponēdam sic: aut sic cōtrahit mūdanos instinctus. Proinde si ars humana nihil est aliud q̄z nature unitario quedaz: atq; hec ars p certas operum rōnes fabricat opa: similiter efficit ipsa natura. Et tanto viuacioze: sapentioreq; arte: quanto efficit efficacius ⁊ efficit pulchriora. Ac si ars viuas rōnes habet: que opera facit non viuētia neq; principales formas inducit: neq; integras: quāto magis putādum est: viuas nature rationes inesse? que viuēta generat: formasq; principales ꝓducit: ⁊ integras. Quid est ars humana? Natura quedam materiā tractans extrinsecus. Quid natura? Ars intrinsecus materiaz temperans: ac si faber lignarius esset in ligno. Quod si ars humana: quamuis sit extra materiā: tamen vsq; adeo congruit: ⁊ propinquat operi faciundo: vt certa opa certis cōsumet ideis: quāto magis ars id naturalis implebit? Que non ita materie superficiem p manus: aliaue instrumēta exteriora tangit: vt geometre animia pulueré: quādo figuras describit in terra. Sed perinde vt geometrica mens materiā intrinsecus phantasticā fabricat. Sicut enim geometre mens: dum figurarū rationes secum ipsa volutat: formatimaginibus figurarū intrinsecus phantasiaz: perq; hāc spiritum quoq; phantasticum absq; labore aliquo: vel consilio: ita in naturali arte: diuina quedam sapientia per rationes intellectuales vim ipsam viuificam: ⁊ motricem ipsi coniunctam naturalibus seminibus imbuit? perq; hanc materiā quoq; facillime formatintrinsecus. Quid artificium? mens artificis in materia separata. Quid nature opus? nature mens in coniuncta materia. Tanto igit huius operis ordo similior est ordini: qui in arte est naturali: q̄z ordo artificij hominis artiquāto ⁊ materia ꝓpinquior est nature q̄z homini: ⁊ natura magisq; homo materie dominatur. Ergo dubitabis certoꝝ operuz certas in natura ponere rationes? Animo vero sicut ars humana: qr superficiem tangit materie: ⁊ p contingentes fabricat rationes: formas similiter solum efficit contingentes sic naturalem artem: quia formas gignit: siue eruit substantiales ex materie fundo: constat funditus oparī p rationes essentiales: atq; perpetuas. Pluri me animātes tū in terra: tuz in aqua sola

putrefactione nascunt: absq; vllo semine corporali. Quá plurime ex seminibus p/cul iactis ab aliis: diu postea: partim fomẽto quodá extraneo accedẽte: partim sine máifesto fomẽto pullulát: herbe oẽs: arbores q̃q; vel serẽdo: vel plántando quotidie ꝓpagant: tamẽ quotidie multis in locis absq; semine: vel germie corporali spõte nascunt: vt obmittaz: q̃ multi pbi post aquarũ miranda diluuia: ẽt aialia pfectiora ex terra existimát ꝓcreari. Opz tñ certa quedá ex certis q̃busdá seminibus exoriri: z q̃ ex potẽtia in actũ transeũt: p cám quádam in actũ pduci talẽ: q̃ ipsa iá in se talẽ: vel equalẽ vel præstantiorem habeat actũ. Neq; sufficere putádũ est: si vlis: remotaq; cá tñ sit pstantior. Alioqn impsectissime queq; apud nos cáe possent in virtute celestiũ pfectissima queq; ꝓducere. Nec oia significát adesse vbiq; p terrá z aquá in natura q̃dá artificiosa: vitaliq; spiritalia: z viuifica semina oium: q̃ ipsa p se gignát: vbicunq; semina corporalia desunt. Semina rursus derelicta ab aialib⁹ foueát. Atq; ex putrido vinaceo semine: cuius z vna z vilis natura est: variá: ordinatá: pretiosamq; generẽt vitẽ: viribus videlz suis: varijs rónalibus pciosis. Eadez natura vitalis substátiales eintoz formas e fundo materie ipsius educit: quo nõ penetrát substátie corporales. Elementales insup qualitates: que p se vrent solũ: frigefacerẽt q; z similia ad coloz: figurarũq; spetiosissimá ducit varietatẽ: viteq; vigorẽ. Preterea q̃ ex frigidoz corpoz colligõe fit ignis: vbi nõ preerat ignis nisi potentia quadam: z illa qdẽ remota ab actu ipsa: per rõnem ignis efficacissimá generat ignem. Et vbicunq; sole apparẽt qualitates accidẽtales ad generationem conferre non nihil: q̃ tñ p se: absq; substantia quadá effectui cõgra: nequaq; sufficiunt: ipsa vicẽ genitris substátie gerit. Quinẽt corpora mixta: q̃ pp terrenã: vel aquaticã crassitudinem secũm se pigra sunt: z vilia: ad mirabiles aliquas actiones extollit: immo ẽt ad alios bolum z fascinandos: z robordos. Quod absq; virtute ai: z qdem potẽtiozis effici nequit. Virtute enim natura vinacior: z sapiẽtis: q̃ hic ipsis est infusa corporibus: herba hierobotanũ: vt magi inquiunt: cõfert diuinationibus medicoz. Acates souet visuz: obtũdit venenũ: præstat vires atq; facũdiã: psens adamas magneti q̃rapit: ausert. Corneola sanguinis sistit fluxũ: z mitigat iras. Onyx accẽdit iras. Terret in somnijs. Corallus deniq; vt testant metrodorus: z Zoroaster: insanos terroxes ammouet: fulgura repellit: z grádiné. Animis certe nostris: tẽpestatibusq; natura illa pstat: cuius virtute talia fiũt. Quã esse opz infusaz corpuscu/sculis ifimis: vt ifima secũ: preter ipsoruz naturas: ad supnoz eleuet actiones. Esse vitá hmói mũdo ifusaz: Strato: z Chrysippus confitebũtur: sed ipsam esse summu deũ asseuerabũt. Platonici id negabũt. Quia sup eã vitã: q̃ alicuius est: z in aliquo esse decet eã vitã: q̃ sui ipsius: z in seipsa cõsistit. Vita vero mũdane alicuius spere nõ minus familiaris est spere suę q̃z humano corpori animus sit humanus.

Quapp vita spere: siue alicuius: siue totiꝰ neq; prima est vita: neq; deus. Deus enim summus summa est vnitas. A sũma vnitate secdz platonicos multitudo forsan aliqua statim ꝓficisci põt: nõ tñ tanta dz diuersitas: discordiaq; sese iuicẽ corũpẽtiũ q̃litatũ. Rursus summe bonitati: pulchritudiniq; nihil mali: z deformis est proximũ. Mala vo multa: deformiaq; contingũt circa materiã. Preterea si deus ẽ ipz esse: nõ põt eẽ forma materie: talis. n. forma nõ est eẽ ipm: sed essendi ꝓncipiũ. Et q; deus est eẽ: vt ita dixerim: adeo absolutũ: vt nõ sit in essentia aliq̃: multo minus est in materia. Itẽ cũ deus sit prima efficiens cã agit sua oia pmo. Forma vo materie nõ agit primo oia. Cõpositũ. n. primo agit potiusq; pars cõpositi. Rursus compositi ptes in potẽtia quadá sunt ad ipm totius actũ. In deo aũt nulla est ad vlte/

¶ rlozē actā potētia. Nō ergo ex ipso: ⁊ ma/
teria sit alal vnū: vt stulte putāt almaria/
ni. Alal ꝙppe rōnale ex seipso mouet. Un
de moueri pōt: ⁊ nō moueri: atq; tū velo
cius moueri: tuz tardius. Quod tale est:
nō pseuerabit in motione ꝓpetua: ⁊ eqli:
nisi lege alicui⁹ superioris: qđ nullo modo
mutet. Deus igit non est globi alicuius
anima: ne ex ipso ⁊ globo alal vnum cōfi
¶ ciat: cogaturq; ꝑre supra se ducē. Sz nun
quid spere vitā eē angelū cōcedemus? na
turalesq; formas ab ideis mētis angelice
pficisci? nequaq;. Corpus. n. ficut ꝓ talez
aut talē eēntiā ad vitā talē: aut talē: ita ꝓ
talē vitā ad mētē talē necessario ꝓparat.
Ideo Plato in Timeo: deū ingt: mentez
aie: aiam corpori cōiūxisse. Quasi nō pos/
sit clara mēs opaco corpori aliter q̄ ꝑ aiaz
pspicuā copulari: sicut ⁊ lucidum corpus
dēso ꝓ diaphanū. i. pspicuū iūgit: vt qđ ⁊
lucē ꝑ se hz: ⁊ alys exhibet ei: qđ luce ca/
ret: ⁊ impedit lucē: ꝓ naturā mediā cōiūga/
tur: q̄ licet ꝓ se careat luce: nō tñ impedit lu
cis ingressum. Ac si mētis nostre opatio ꝓ
quādā a materia separationē pficit: opera
tio mētis angelice: q̄ in genere intellectua/
li pfecta est: lōge semota est a materia. Cū
vero angelus ipse nihil aliud sit q̄ mēs:
⁊ qua rōne mēs est: opando materiam fu
giat: quonā pacto angeli substātie materie
ꝓxime inherebit? Decet: vt quēadmodū
pticulares hoium mētes pticularia ipsa/
rū corpora ꝓ alas ꝓpias. i. ꝓ vitales vires
attingūt: ⁊ mouēt: ita cōes sparū mentes
cōia corpora per alas complectant: ⁊ du/
cant. Sic enim ⁊ spere ille vitā infitā pos
sidebunt: ⁊ mētes diuine e sublimi statu
¶ nequaq; deijcient. Et sup vitas sperarū:
que intellectuales sunt simul: ⁊ aiales: erūt
angelice vite: q̄ solū intellectuales existūt.
Sup has erit deus vita vitarū. Adde: ꝙ
si mens angelica idiuisibilis: imutabilisq;
est: ⁊ sup locū: tēpusq; oīno nulla ratione
quadrabit corpori diuisibili mutabili: lo/
co: tēpori q; subiecto: aut formas in eo ta/
les efficiet: nisi anima intercesserit: que q;
idiuisibilis est: superq; locū: formatur ab
angelo: hue ducitur: quia vero mutabilis
est: ⁊ aliquid habet temporis. congruit
cum materia: ⁊ formas acceptas desuper
deducit in seipsa ad mutabilem: tempora
leq; naturam: per quam facillime transe/
unt in corpus quoq; mutabile: atq; in
ipso diuisibiles tam euadunt. Placet er/ ¶
go platonicis: deum per seipsum formare
angelos: per angelos animas: per has po
stremo materiam. Formasq; a summa vi
ta: ⁊ actu gradatim degenerare: vsq; adeo
vt in materia iam: neq; re vera viue: neq;
efficaces appareant. Nempe a deo in an/
gelum ex vna essentia transeunt in multi
plices qualitates. Ab hoc in animam ex
staru in motum aliquem efficacem. Ab
hac in corpus ex vitali: actiuoq; motu in
mutationem mortalis nature passiuam.
Quamobrem si aque: terreq; vita infita
est: neq; tamē hec est deus: ne immensus
actus vtilissime potētie sit addictus: neq;
angelus: ne clarissima mēs obscurissime
nature sit proxima: ꝓsequens est: vt aqua:
⁊ terra alas habeant: quarum artificio he
spere rebus preciosissimis exornent: quē/
admodum ⁊ animule queq; aialiuz aqua
ticorum: ⁊ terrenorū: videlz duce spe sue
aia corpuscula sua ꝓ infita semia gratissime
pingūt: atq; figurāt. Globo terreno vna I
aia sufficit: qm̄ ipse vnus est oino: ꝓtibus
in molem vnam cōtinuatis. Una quoq;
aia orbi sufficit aque. Necesse est tamē: ge
minas esse horum duorum alas: specie in
nicem differentes. Quod ostendunt ipso
rū corporū nature: diuerse specie: qualita/
tibus: ⁊ effectibus. Si globi tales ꝓp crat
situdinez a spiritus puritate remoti: atq;
angusti: ꝓprijs animabus viuunt: viuūt
⁊ multo magis globi omnes superiores:
qui ⁊ puriores sunt: ⁊ ampliores admo/
dum: quorum fomento terra ⁊ aqua par
turiunt. Animam suam habeat aer: suam
ignis: eadē ratione: qua terra suā: ⁊ aqua.
Similiter octo celorum globi animas:
octo tot enim apud veteres erant celi.

A In terra multa sunt aialia: que ꝓpriaz habent animam a cõi anima terre distinctaz qꝫ mouent loco: quod terra nõ facit: qꝫ se parata cũ sint a terra viuunt: qõ lapides: ⁊ plante nõ faciũt: que p aiam viuũt terre non sud: qꝫ se a terra: vel volatu: vel edifi cijs: ⁊ machinis tollunt in altũ. In aqua rursus plurima sunt aiamalia viuentia ꝓ prijs aiabus. Si a deo secunda ⁊ ornata é aqua: ⁊ terra: cur nõ aer: ⁊ ignis ꝓter cões aias suas: ét aias multas contineat: ⁊ aialia ꝓpria? Idé de celoꝝ speris argumenta re. Ubi stelle cũ sint inter se q̃titate: luce: virtute motuq; diuerse: ⁊ singule ꝓprios circuitus peragant: specie quoq; diuersas animas habét. Que quidé stelle ita celos ornãt: vt aquam aquatica: ⁊ terrena aialia terram. Animalia illa celestia ob maximã lucis copiã clare ꝑspicimus. Terrena quoq; ⁊ aquatica: qꝫ ⁊ ꝓpinqua sunt nobis: ⁊ sua crassitudine oculis sese monstrãt. Aerea vero: ⁊ ignea non videmus: qꝫ neq; ét ignis: ⁊ aeris cernimus elemẽta: cuz neq;
B lucis ingẽtissime bñficio: neq; molis crassitudine appareant oculis terrenoz. Animã ipsam terre rõnalem esse necessarium est: qñ qdé aialiã quedã terre rõne nõ carét: ꝑsertim: cuz opa terre pulchriora sint q̃z hoium opa. Si aia huius infimi globi rõne capta nõ est: neq; ét supioꝝ globorũ ale sunt rõnis exptes. In terra ⁊ aqua talis est distinctio ptiũ: qꝫ terrenorũ corpoꝝ quedã sunt minus pura: q̃dam purissima Illa animas irrõnales habent. Ista rõna
C les. Idem in aqua: vbi sunt pisces irrõnales in luteis ptibus aque. Sunt ét demones aquei: quos nereides vocat orpheus: in q̃busdam sublimioribus exalatiõibus aque: quales sint i hoc aere nubiloso: quorũ corpora videnꝫ qñq; acutioribus oculis: ꝑsertim i persidę: ⁊ africa: vt existimat Zoroaster. Adiungit porphyrius illos demones videri soluz: in quoꝝ corporibus: ꝓter aque exalationem: ignis abundat: Idq; in oriente ꝓtingere: atq; meridie. Illos insup tangi: in quibus ꝓterea multũ est terre q̃les fuisse tpibus suis apud tuscos ingt. Sed in globis olbus sup aquaz non sunt aiantes: nisi cõpotes rõnis: qm nõ diuidunt globi illi in ptes crassas: ⁊ tenues. Et qcquid ibi est: aqueis exalatiõibus longe est purius. Sed liceat hic vna cũ pythagoricis parũp confabulari. Qm̃ vero ois multitudo maxima ad paucũ est numerũ colligenda: paucus numerus ad paucas vnitates. Unitates pauce ad vnitatẽ vnã. Ideo inumerabilis aiaꝝ turba i qualibet spa mundi viuentiuz ad paucas animas i ea ipsa spera ꝓstantioꝝ: puta ꝓncipes .xij. est reducẽda. Sed cur ad .xy. ꝓncipes maxime? q̃ sicut vnius mũdi corpus xij. apud puscos ꝓtinet artus: hi vero artiD culos ꝓximos: sic vna mundi aia alias .xij. hẽ ꝓximas: sed hẽ ita continet ꝓximas: vt .xij. ꝓmo ꝓtineãt principales: cur? Quia cũ aia cuiusq; spẽ ex primo duodenario aiaꝝ numero selecta sit: ⁊ accõmodata spẽ: merito recurrit rursus in duodenarium. Cuius numeri signuz in spa prima hẽmus: ⁊ vltima. In prima qdem p Zodiacũ cernimus aialia siderea .xy. In quolibet autẽ illoE ꝝ stella quedã est principalis tanq; coraialia illius celo picti: In quo quidé corde vitã agit aia totius sideris principalis. Illic igit aie diuine .xy. a pythagoricis collocãtur. In arietis corde pallas. In corde tauri venus. Geminorũ phebus ꝓticularis. Cãcri mercurius. Leonis iupiter ꝓticularis. Uirginis ceres. Libre vulcanꝰ. Scorpionis mars. Diana sagiptarij. Capricorni vesta. Aquary iuno. Piscium ꝓ neptũnus. In vltima quoq; spa. s. terra. xij. vite sunt hoium. Quippe vitã agũt hoies per rõnem cerebro assignatã: p irã cordi: p cõF cupiscentiã iecori attributã. Siquis nulla harũ virtũ vti dicaꝫ: ne spirabit qdé. Sine rõne sola nõ ãplius erit homo. Immo ipossibile est aiam corpi ꝓiunctã sola incedere rõne. Sola quoq; irascendi vi vti nequit: qꝫ hec semp vel rõni seruit: vel cupiditati. Sola ét cupiditate non põt: hec noroborat semp: vel a rõne depauata: vel ira

cũdia. Ergo necessarium est; aut p oẽs il
G las vires incedere: aut ouas. ſprima igit̃
hum na vita erit: que rõne vtitur magis
ira minus concupiſcentia minime. Secũ
da: q rõne magis: minus concupiſcentia:
ira q̃z minimuz. Tertia: q magis ira: rõne
minus libidie nimimũ. Quarta: q̃ ira ma
gis: cupiditate minus: rõe minime. Quin
ta: que libidine multũ: rõne parũ ira pau
lulũ. Sexta: que multũ libidine: ira paruz
paulũ rõne. Ita ex cõi triũ virium vsu sex
H vite conficiuntur. Nascuntur sex alie ex
vsu ouarũ. In prima ratio superat iram.
In secũda ecõuerso. In tertia rõ supat cõ
cupiſcentiam. In quarta cõtra. In quinta
ira domina cõcupiſcentie. In sexta ecõ
uerso. Si in spis mundi ouabus extremis
duodenarius numerus obseruat: obserua
tur in medijs. Quãobrẽ: sicut incepimus
pauloante: plurimas alias in qualibet spa
viuentes ad. xij. principales in eadẽ viuẽ
I tes spa p ordinẽ reducamus. Accipiamus
iterũ. xij. principes in vna q̃uis sparum.
xij. tot. n. apud priscos sunt spere mundi:
referamus illas ad. xij. animas illaz sparũ
comes. Duodecim rursus speraz animas
ad vnã ipsius vnius materie aiam. Quo
niam vero anima est mentis princeps: z su
per naturã participẽ oportet esse naturaz
per se plenã. Ideo animaz genus ad men
tes extollit liberas: mentesq̃z tandem ad
vnã mentẽ. Et vna mens: qz mens est: z
vnũ ad vnũ simpliciter est erigẽda: quod
nõ sit vnuz: hoc aũt vnum illud: ceu vel
K vna mens: vel vna anima: sed vnũ ipsuz:
Quod vocat pythagoras vniuersalẽ apol
linẽ. vult. n. ἀπόλλονα dici q̃si ἁπλοῦν
qõ significat simplicẽ: z q̃si ἀπολλῶνα
quod significat semotum a multitudine:
Idẽ vocat ταγαθὸν. i. ipsum bonũ: qm̃
bonitas z perfectio cuiusq̃z in eius vnita
te consistit: vt si in rebus idem est bonitas
atq̃z vnio: supra res quoq̃z idẽ sit ipsuz pri
mũ vnum: primũq̃z bonum. Quapropter
primũ vnũ: bonũq̃z prime vni preest mẽ
ti: vna mens multis mentibus primum
sorte. xij. ducibus mentibus: duodecimq̃z
sub illis duodenarijs: primusq̃z deinceps
preest: deniq̃z z anime mundi vni. Una
anima mundi duodeciz animabus sparũ
xij. Anime. xij. psunt. xy. duodenarijs ani
marum cuiusq̃z scilicet spere anima preest
animabus. xy. in spa sua prestantio: ibus.
Duodecim deniq̃z duodenary presunt in
numerabilibus animabus. Nam in quali
bet spera duodecim ille principes aie alias
illius spere ducũt alias. Hec autẽ musaruz
L corea cantat: saltatq̃z ppetuo: vt ait orphe
us: musicis modulis ad apollinis ipsius
imperium σὺν δὲ πάντα πόλον κιθάρι πολυκρέκτῳ ἁρμοζεις. idest tu
totum celuz canora cithara tẽperas. Sed
satis hactenus cũ pythagoricis confabula
ti sumus. Ad institutũ iã platonicũ ordi
nẽ redeamus. Speras mundi viuere vna
ratione pbauimus: pgamus ad aliã. Luz
videamus speras mundi moueri: z motos
res aliquos illarũ excogitemus: sciamus
preterea esse non posse spẽrã aliã sup aliaz
aut motores alios sup alios absq̃z fine: fate
ri cogimur esse aliq̃z spẽrã: que moueatur
primo. Si primo mouetur: principio cer
te mouẽ intrinseco. Nempe: vt supra te
tigimus: quod primo calet: z friget calo
re z frigore intrinseco calet z friget. Sem
per. n. qõ p aliud ẽ tale: ad aliqd diximus
reducendũ: qõ sit tale per semetipsum. Ac
si minima que q̃z corpuscula mũdi habent
quodãmodo in seipsis suoz motuuz: ope
rũq̃z virtutes: qõ in ptibus elementoruz:
z herbis apparet: atq̃z animantibus quã
to magis spe mundi amplissime in seipsis
possidẽt querionũ suaz principia: princi
pia inquã familiarissima: q̃bus spere ꝓiun
ctiores sint quã nostris alabus corpora no
stra. Siquidẽ motus tanto naturalior effi
cior q̃z est: quãto mobile est motori ꝓiun
ctius. Motus aũt celi ceteris a violentia
alienor est naturalior efficacior. Sed que
nã illa principia sunt? nõ qualitates alique? M
puta sicut grauitate: z leuitate ptes elemẽ
torũ moueri vident: atq̃z calore operari: z

frigore: ita mūdi ſpe per qualitates hmōi
reuoluunt? nequaquā. Qualitas n. q; ſitu
t ptibus teriata eſt: atq; vni cuidā ē addi/
cta materie: agit ēt teriate. fatigat q;: vt ne
q̄at: aut ſemp: aut eodē mō mouere: t q̄li/
bet q̄litas vnicū opus agit: t ad vnicū mo
uet terminū. Quid calor agit niſi calorez:
frigus frigiditatē? Leuitas ſurſum trahit
ſolū: grauitas vero deorſuz. Alunq; igit q̄
litas ꝓtrariū aliquē effectū principalis ſui
opis faciet nā ſua: nunq; ad locū: vnde di
ſceſſit: ſponte redibit: nunq; inde diſcedet
ſponte quo ſe nāliter ꝓtulit. Celū aūt mo
uet ſemp equa'r variosq; t inter ſe cōtra
rios pducit effectus: atq; ad hanc diuerſi
tatē ꝓtrarios modis materiā diſponit inſe
riorē. Figurationes varias inducit: nec vl
lū habet certū in ſuo circuitu terminum.
Sed qōcunq; ſignaueris punctū ſup celi
dorſum: ad illud inumere quelibet celi pa
rs accedet: rurſuſq; recedet facillime: non p
aliq; violentiā. Qd. n. eſt violentum neq;
diuturnū ē: neq; ſp idē. t ordinatū. Adde
q; cū celū ꝓtrarios ſimul motibus reuolua
tur: ſi q̄litate duceret: certe ꝓtrarios q̄litati
bus moueret. Nō tū illic eſſe poſſunt con
trarie q̄litates: atq; nature: vbi nulla ē pu
gna: nullus interitus. Jtē cū nā determinata
ſit: ideoq; nō queat indeterminatū: diuer
ſumq; finē: q̄ius eſt motus: appetere genus
gra tm̄ mouet: motus aut̄ circularis ſm
ſe nō dirigit ad geré. Ergo neq; a nā agit
neq; ſi qñ geſcat: ſiſtit a nā. Preterea qua
litas extēſa in corpe in ſeipſaz reflecti non
vz: cū ſit corpi alligata. Quonā igit pacto
dabit q̄litas celos reuolutionē in ſemetip
ſuz q̄ in ſe nō vz ſui ipſius reflectē de virtu
tē. Jtē cū corpus nihil p nām agat ſuā: ſz
p q̄litatē: t q̄litas nō ſuo ductu vim p̄ſtet
corpi: ſed q̄tenus ipſa aliunde mouet: ſi q̄
litas aliq̄ mouet celū: ipa interi aliūde mo
uet. Quid illud qd ipſaz mouet deus ne?
nunime: nā pria cā cū infinite excedat oia:
nulli corpi familiaris eſt: ſed eque oibus ē
cōis: t ab oibus abſoluta: ſi. n. deus eſſet p
prius alicuius corpis agitator: nō eſſet am
plius oium. Jdeo vt ſit oium: nō ē rectō
p̄p: ius alicui. Spere tñ familiariſſimos:
vt diximus motores regunt. Ac ēt q; di
ſcrete ſunt inuicē: t diuerſis motibus agi
tant: alios: atq; alios motores ꝓpinquos exi
gūt: q̄liquidē eſſe dz inter motorē motūq;
ꝓportio. Neq; planda eſt cor ſnia: q mo
tores ſperis ita diſtribuunt: vt deus p̄me
accōmodet: reliqs reliq intellectus. Nam
cū ſm ꝓportionē diſtributio fiat: ſicut ſpe
in natura: ordineq; cōuenūt inuicē: ita in
uicē cōgruet deus t intellectus. Nō ſupe
bit deus reliquos itellectus: niſi quantuz
prima ſpa ſuperat reliquas: nec erit immen
ſus. Erit quoq; cōpoſitus ex natura cōi: q̄
cū aliis cōgruet: atq; ex ꝓpria: p quā diſti
guet. Preterea ſi deus ipſa bonitas ē: hec
aūt ré qualibet mouet ſicq; appetibile ap
petitū: deus celū mouet tanq; finis. Cor
pus aūt ad finē extrinſecū nō mouet: niſi
p interiorē aliquā formā: finis q dez ipſius
cupida: effectriceq; motionis. Ergo ineſt
celo forma bōitatis p̄me cupida: effectriz
q; motus: Que qdē auiditas neq; cecā ē:
vt lapidū: neq; irrōnalis: vt beſtiaz. Quo
eni auiditas p̄me veritati: ſapientieq; p
pinqua: ceca: irrōnalisq; erit? Preſertiz cū
maiori ordine moueat ſuū corpus quā no
ſtra rō noſtrū. Non igit deus mouet celū
p̄me: ſed forma quedā celi propria vite:
rationiſq; compos: t diuine cupida boni/
tatis. Ac ſigs dixerit: temperatione quadā
mouēri celos: ſicut enee quondā archime
dis voluebantur ſpere: compelletur eam
ipſam temperationem non minus ſubſtā/
tialem: vitalem: rationalez eſſe fateri: quā
ſit temperatio: qua terrenorum animaliū
membra mouentur: poſtquam illa p̄me
ſubſtantie: vite rationi propinquior eſt: t
apparet tum natura ſua: tū motibus equa
bilior. Sed nunquid illa eſt angelus? ne/
quaquam: vita enim ipſa celeſtis familia/
riſſima eſt celo: t vna cum ſuo corpe quo
dammodo circumcurrit. Angelus neq;
familiaris motor eſt: neq; mouetur. Nem
pe ſuper motorem mobilem eſſe decet mo

torem alium: qui sit immobilis. Rur// sus angelus est penitus stabilis. Ab eo ve/ ro: quod stabile est omnino: tam repentī/ nus: tam varius motus non prouenit. Si/ angelus stabilis est omnino: celum. vero/ ab alio mobile: aliquo certe medio indu/ gent: quod sit mobile per seipsum. Nam/ rei omnino stabili succedit proxime res p/ seipsam mobilis: & huic succedit res per/ aliud mobilis. Siquidem res mobilis p/ seipsam: ex eo quod mutatur: conuenit cū/ re illa: que permutatur ab alio. Ex eo autē/ q seipsam regit: quia fit in sua natura se/ stitit: neq; e sua sede delabitur: cōuenit cū/ re illa: que penitus permanet. Quid tan/ dem est illud per se mobile: quod prime/ celū voluit: nihil est aliud preter animaz. Hec enim est: que: & per seipsam est mobi/ lis: & talis motionis vestium p:estat cor// poribus. Nam & si dicatur semotus mo/ tor aliquis mouere celum: non prius ta// men celo dabit motionis actum: quā vim/ motricem celo coniunctaz infuderit. Cui/ huiusmodi vna cum celo extensa esse non/ debet. Alioquin a seipsa discederet: adeoq; celo facultatem ad seipsum redeundi per/ petuo prestare non posset. Igitur erit in/ diuisibilis. Non tamen astricta dimensio/ nibus: sicut punctum: quia non posset se/ ipsam: & dimensiones ab eodem in idem/ libere voluere: Est autem in toto celo vbi/ q; tota: vt moueat efficacissime totum./ Est itaq; vis illa coniuncta indiuisibilis:/ libera vbiq; equalis est rationalis anima./ Illius presentia viuit celum: cuius mo/ tus viuificus est: cum viuificet omnia./ Demq; cum in animalibus instrumenta/ illa viuant: per que anime viuentia gene/ rant: quis dubitabit viuere celum? siquī/ dem vite alicuius instrumentum est ad/ viuentia generanda. Non ne motus: vt/ ita loquar: spontaneus vbicunq; est: vi/ te interioris est signum? Talis autem ma/ xime est. vbi naturalis & circuitus. Quid/ enim mag sponte mouetur quam quod/ in seipsum naturaliter recurrit: & circa na/ turalem cardinem: atq; intra naturalem/ superficiem se volutat. Nulli ergo corpo/ri vita magis intrinseca est: quam mundi/ di speris. Neq; diffidendum est animal/ vnum fieri ex speris animisq; diuinis. Quia cum proprium sit materie quidem/ adsciscere formam. Forme vero comple/ cti materiam: atq; ducere: idq; totum ibi/ fiat magis: vbi tam materia quam forma/ prestantior est: quis neget ex animis illis/ qui nostris prestantiores sunt: atq; ex spe/ris: que nostris corporibus simpliciores: diuturniores q; sunt. Continet quoq; nos/ tra trahuntq; & generant animal vnum/ & indissolubile confici. Non ne corpo/ra illa propter mirabilem simplicitatem: tenuitatemq; quasi spiritalia sunt? Ergo/ presentibus spiritibus facilius anima/tur? quam presente igne sulfur accendit./ Sic enim excellentissima materia excel/lentissime forme idest intellectuali con// iungitur vsq; adeo: vt nunq; dissoluan/tur. Si corpora mixta quanto magis di/scedunt ab intemperantia elementalium/ qualitatū accedūtq; ad celestiū corpo:um/ tēperantiā: tāto magis vite: cognitionisq;/ capacia fiūt. p culdubio celestia corpa vite/ cognitiōisq; capacissima sunt. Genus mē/ tium sublimius est quā celū: & celo cogna/tius est quam terre. Ergo cum multe sint/ mentes terrenis coniuncte corporibus tā/ quā forme: necessariū est mentes & plures/ & priue: & magis celestibus corporibus q; terrenis tanquaz formas esse coniunctas./ Non solum autem celos: verum etiaz ele/menta viuere platonici arbitrantur: vt di/ximus. Nam cū videāt omnes speras mū/di: & multa insuper: que his annectuntur/ composita: motu intrinseco moueri absq;/ extrinseco impellente: animas iudicant il/lis ineſſe. Ac siquis querat de ascensu & descensu elementorum: atq; composito/rum: respondebunt platonici: illū quoq;/ per animam fieri. Per animam inquam/ spere sue: que sicut magnes ferruz: ita par/ticulas spere sue revocat ad seipsam.

Unde fit etiam: vt motus lapidis descendentis ab alto: quo magis terre propinquat: eo fiat velocior. Et flamme motus similiter ascendentis: quo fit celo ppinquior: eo euadit rapacior. Quippe cū aiaspe ē ppinquo rapiat vehemētius: trahit quoq; ad idē aia mūdi. Et quēadmoduꝫ si holeo ferri qdem ipsius motū videtes: magnetē nō videret: ferrum ex seipso moueri putarent: dum trahit a magnete: ita nūc qui sperarum animas nō intelligunt corpuscula quelibet credut ex se moueri. At enim cū nulla mens artificis tā recte: aut mēbra sua: aut instrā moueat: q̄z corpuscula illa mouentur in mundo: necessariū est illa corpuscula nō ab inerti qualitate solūmodo: verū ēt ab artificiosa natura moueri ꝛ duci. Porro naturalis motꝰ elemētoꝝ est: q cācelloo nature: naturalisq; loci nō trāsgredit. i. ppetuus circuitus i suo loco: atq; spa naturali: figure sue p similis. Circuit ignis: ꝛ aer: vt luna: qđ crinitaꝝ idicat, revolutio. Circuit aq̄ iugiter refluendo. Terra ñ: vt voluit egesias: moueret in circulū moueret: vt volunt plurimi: manet p supficiē. Circuunt ptes eius mūdi cētrū quodāmō, put se inuicē circa ipm vndiq; sempiterno coartāt anixu. Ascēsus aūt: aut descēsus nō ppie naturalis est motus. Sz ad locū: motuq; naturalē subita p rectā lineam restitutio. Que q̄ñ ab alio termiat: pq; vnicū semp dirigit tramitē: lig do nobis oīdit ēntorū ptes ex seipis munime agitari. Nam ꝛ spōte qescerēt: neq; agerēt viā semp eādē ꝛ aq̄ posset iterdū aerē p̄ximū nō frigefacere: Aut in precipitiū nō defluere. Naz ꝛ si aie sparū eūdē semp tenorē seruāt: nō tū putādū est: animulas. i. vires ppias elementaliū ptiū: si tanq; motrices illis infint: talē ordinē seruaturas: qñ qdem aie nr̄e nō seruāt. Augmētū vo plātaruꝫ: atq; saxoꝝ est ab aia terre. Sz deo solū q̄z diu perēt terre: crescūt. Corpora brutoꝝ ꝛ holum seiūcta a spīs viuunt: qr ppias hñt alas. Qđ indicat illoꝝ figura varijs insitis numitā: figure spaz penitus dissimilibus: indicat ꝛ cōplexio a spaz cōplexiōe alienissima. Sicut se hz mobile ad mobile ita motor ad motorē. Ergo vt corpus ad corpus sic aia se hz ad aiam. Itaq; corpora seiūcta inter se p sitū: naturā: figurā: quātitē: motūq; ꝛ spēm seiūcta hñt ꝛ aiam. Cōiūcta vo coniūcta. Una tñ est sup singulas mūdi aias. Unius. n. viuentis opificio vnū oz esse opus viuēs. Nō est vnū viuēs: nisi p vitā vnā. Nō hz vnā vitā: nisi vnaz hēat aiam. Verito cū lateat: vt plerīq; disputāt: in oibus spīs vna pma: ꝛ isomis p se materia: vna illius est aia. Quidnaz in cā est: q̄p licet ptraria iter se sint mūdi membra: in vnum tñ spirāt: ꝛ alia alijs vires suas cōicāt: nisi q̄ vna aia huius sgentis aialis humores: q̄z diuersos ptemperat. Ac mēbra p sitū seiuncta: ꝛ q̄litatē vite: ꝛ motus spiratione ptinuat. Unde nā fit: vt iseriora nutus sequant supiorum: ꝛ oia mūdi mēbra: vt ita loquar: cōpatiant inuicē: nisi ab vna cōi natura: vna vo natura ab vna fit aia. Neq; minus vnituz esse oportet diuinum hoc aial q̄z fit quoduis aliud aial: qđ est oīum potētissimū. Ergo si inter cetera aialia q̄libet corpus p vnam quandam suam animam gubernatur: multo magis mundani huius aialis membra per vnam animam vincunt. Que si ita se habet ad corpus suum: sicuti nostra ad nostrum: non aliter ipa in qualibet mundi parte est tota: quam anima nostra tota in qualibet nostri corporis parte. Alioquin non posset vniuersum perfecte connectere: viuificare: mouere. Sicuti se habet natura ad corpus: sic anima ad naturam. Ergo quemadmodum in vniuerso corpore natura vniuersalis est vbique: ita in, vniuersa natura vbiq; vniuersalis est anima. Quod autem sperarum animę sint rationales ostēdit dispositio motuum mundanorū semper ad id: quod est melius: ꝛ pulchrius proficiscens. Sicut enim motus tam velox: liber: ꝛ diuturnus ab intima vita

fit sic tam mirabilis ordo mouẽdi: tanq̃ artificiosa progressio a sapientissima quadam arte ipsius vite procedit. Naz quod spas ad idem semp p eadem dirigit: nõ necessitas quedam est vita carens: vt vulgo videt: sed ars integra: t sapientia felix: q̃ quoniam non errat in cõsultando: quẽadmodum mortales solent: motu: t ope non
f vagatur. Deniq̃ celum ab intelligentia quadam moueri: id quoq̃ nobis argumẽto est: q̃ celi corpus motibus suis ita ordinat elemẽta: disponit q̃ composita: vt anime intellectuales compositis corporibus infundant. ¶ De vero corpibus celestibus valde prestantiores sunt. Corpora igit̃ natura celi: cum per se supra speciez suã neq̃ agat qu cõ̃: neq̃ disponat: certe in hac ipsa actione: dispositioneq̃ vbi ad speciẽ mẽtis pfecte cõducit a mente diuina tanquaz instrumentũ ab artifice ducitur. Que quidem mens anime sue inest: quando q̃dem prestantissimi corporis anima prestantissi
g ma est anima. Tres sunt precipui: vt magi putant: principes sup mundum. Bromasis: mutris: arimanis. i. deus: mens: anima. Dei proprium est vnitas. ¶ Dentis ordo. Anime motus. A deo solo prima ipsa fit in mundo vnitas partium: t totius. A mente virtute dei fit ordo partium vnitarum. Ab anima supiorum virtute fit motus opis ordinati. ¶ Douet anima mundũ mutabiliter p seipsam. ¶ Douet ordinate p mentem. ¶ Perseuerat semp in vno hoc officio p vnitatẽ dei ipsius eternam. Sic illoz̃ trium principũ tria hec: vt dixi: i mũ
h do videtur vestigia: quod plato videtur in epistola ad regem dionysium tetigisse: quem locum in libro de amore latius declarauimus. ¶ Dicto: p q̃libet species naturalis a deo habet: vt sit: vnaq̃ sit. A deo p mentẽ ordinẽ: ab vtroq̃ perpetuitatez. Sed ab anima celoq̃ habet: vt multiplex p singula sit: atq̃ mutabilis. ¶ Dens enim t anima: quoniam a causa omnino immobili per ipsius substantiam proxime procreãtur: substantia immutabiles prorsus euadunt. Naturales aut̃ species: q uoniam a stabilibus causis. i. deo: t mente p causae actione mobiles idest animae: cel'osq̃ manant: etiã substãtia quodãmodo fiunt mutabiles: q̃ uis causaz stabilium munere p continuã singulorz̃ successionem ꝑpetue videantur. Unde enim mobiles cause motionis ꝑpetuitatem habent: inde haz̃ effectus continuã generationis successionez.
j Celestes speras habere animas: non modo platonici: sed omnes et peripatetici cõfitent. Quod aristoteles docet libro de celo secundo. Rursus. vij. t. viij. naturaliũ. Secũdo d̃ anima. xj. diuinoz̃. Theophrastus etiam discipulus aristotelis libro d̃ celo. Quod auicẽna t algazales summope confirmarunt. Augustinus aurelius in libro ẽchiridion: t thomas aquinas i libro cõtra gentiles secundo tradunt: nihil quã tum ad christianam doctrinã spectat interesse celestia corpa animas habere: vel nõ habere. Speras aũt elementoz̃ viuere: t
k si plane cõstat apud platonicos: de his tamen pipatetici veteres nihil disseruerũt. Recentiores autem nonnulli ambigunt: q̃ elementa videantur compositorũ gratia instituta fuisse: atq̃ esse tanto compositis viliora: quãto sunt propinquiora materie. Sed ad hec platonici respondebunt integras q̃dem elementorũ speras totius mundi gratia institutas fuisse: non gratia huius cõpositi: vel illius. Particulas aũt elementorum: que t segregant̃ ab elementi totius integritate: t miscent̃ in hoc: aut illo composito corpore: corpusculi talis cõ
l cõmisceri. Et quãuis haz̃ particulaz̃ qualitates sint prime materie proxime: integra tamen elementa: q̃ in ordine principaliuz mundi membroz̃ cõnumerãtur: valde ꝑpinqua sunt: tum mundi totius forme: tũ summi opificis exemplari vniuerso: atq̃ proposito: tum diuinis celestium mentiũ: sperarũq̃ influxibus: q̃ i particulae: t corpuscula mixta nõ aliter cõ̃ per integra defluunt elementa: atq̃ hoc pacto elementorum globi digna receptacula fiunt ratio-

A nalium animaꝝ. Sunt preterea in igne: ⁊ aere pp fitum pſpicuitatemq; ipſorum celis cõueniẽtẽ: ptes aliqne quaſi e regiõe ſideribus reſpõdentes: q directis qbuſdã nobilitate influxibus ſufficiẽter pparant ad mentes ſuſcipiendas. Partes autẽ ſeu aque: terreq; craſſiores: ſiue ignis: aeriſq; in terris diffuſi a globis ꝑpꝛijs ſegregare animos nõ merent: qꝛ ⁊ globoꝝ amittũt dignitatẽ: ⁊ pp ĩperũ corporũ externoꝝ ſimplicitatẽ ſuã: puritatẽq; non ſeruant. Quod ſi diligentius miſcẽri inuicẽ: quo uſq; diuturna qualitatũ tẽptatione equalitatẽ quandã recupent ſimilem ſparum equalitati: pmũ qdem mirabiles operationes quaſdaꝝ cõſequunt in mixtis: deinde viram in plantis: tũ ſenſum demiq; ratiõnẽ. Sigs aũt diuinoꝝ animoꝝ nonuna noſſe deſideret: ſciat orpheꝰ theologiã ſperarum aias ita ꝓpri: vt q̃libet viz gemina hẽat vnã in cognoſcendo poſitã: alteram in ſpe corpoꝛe viuificando: atq; regendo. Ergo in elemento terre illã vim plutonẽ orpheus noiat: hanc pſerpinam. In aqua occeanũ illã: hanc thetim. In aere fulminatoꝛẽ ioue: atq; iunonẽ. In igne phanetã: ⁊ auroꝛã. In aia ſpere lunã: ⁊ illã baccũ lignitũ: hanc taliã muſam. In aia ſurſum mercurij ſpere: illam vim bachũ ſilenuz. hãc euterpe Cleneriq; ſuũ ⁊ erato. Solis ſpectet icũ: ⁊ melpomenẽ: martis baſſareũ atq; clio. Iouis ſabaſiũ: ⁊ tei pãchoꝛez. Saturni ãphietũ: polymniãq;. Octaue ſpe picionũ ⁊ vraniã. In anima vero mũdi vi B primã vocat bachũ ertbromũ. Secundaz muſam calliopẽ. Quapp apud orpheũ ſingulis muſis preeſt baccus aliger: quo vires illaꝝ diuine cognitiõis nectare ebrie deſignant. Ideo muſe nouẽ cũ bachis nouez circa vnũ Apollinẽ. i. circa ſplendoꝛẽ ſolis inuiſibilis debachant. Sed hec de noibus C diuinoꝝ aiorũ dicta ſufficiãt. Verum hãc omnẽ diſputatiõnẽ hac rõne breuiter concludamus: vt antiquoꝝ more dicamus: eos eſſe penitus deridẽdos: q ptes elemẽtorum impuras: ex quibus animalia conſtãt: vitã ⁊ rõnem habere fatent: tota ꝑo puraq; elemẽta negãt: quaſi ꝑ toto ſit melior: ⁊ mundũ vita carere volũt: ⁊ ſenſu: q tñ vitã dat plantis: q non ſunt ex ſemine ſenſum dat aialibus: q ꝑ cohitũ nõ gignũtur. Quãobrẽ tres rõnalium animaꝝ gradus colligimus. In ꝓmo ſit aia mũdi vna In ſecũdo. xij. ſparũ aie. xv. In. iij. anime multe: q in ſperis ſingulis cõtinent. Hec oia: que ad ſperaꝝ animas ptinent: ex platonicoꝝ opinione narrata: tũc demũ affirmẽt: cũ chriſtianoꝝ theologorũ concilio diligenter examinata placuerit. Vlã ⁊ plato in epinonide: vbi ſub ꝓpria ꝑſona ipe loquit: de his ſub diuiſione ſic inquit. Im poſſibile eſt: terrã: celũ: ſtellaſq; oẽs: ⁊ que ex his cõſtant: moles: niſi anima ſingulis aut adſit: aut inſit: taz exḡſita rõne annis: menſibus: diebuſq; circumuolui: nobiſq; oibus bona oia facere.

¶ Anime ſperarum mouent ſperas per legem fatalem: ⁊ mouẽt in circulũ: qꝛ ipſe ſunt circuli. Cap. v.

QUo naz pacto celeſtes aie ſpas ſuas mouẽt: pfecto quẽadmoduz placet platonicis: ſicut corpus tuũ aia tua ꝓpriũ: g appetitus illic quoq; a cogitatione excitat: cogitatio ibidẽ a tatali illa aie lege. Ideo plato in libro de regno inquit. Celũ mouet fatũ: ⁊ innata cupiditas. Qð acceꝑiſſe videt a Zoroaſtre: a quo oia manauit theologorũ veterũ ſapiẽtia. Ille. n. vbi de celo loquit inquit. ἀεὶ δ ἰῶβουλὴ φέρεται αἰεὶ τρέχει ἔρμῶ ἀνάγκης. id eſt ſempiterna volũtate fert. Sempiterne/ ceſſitatis opa currit. Quod pſpicue intelligemus: ſi ita rerũ ordinẽ conſiderabimus. Eſt aliqd: qð dicit ſup omne. Eſt aliquid qð ſub omni Quod dicit ſup omne: deus eſt: qui nõ poteſt eſſe ꝓpue omne: qñ eſt ſimplicitiſſima vnitas ſup numerum. Sub omni hec corpoꝛa ſingula. Oportet igitur inter id: quod eſt ſup omne: ⁊ id: qð ſub omni: eſſe aliquid medium. Id autem eſt omne ipſum totumq; ⁊ rerũ oium cumu

lus. Erit aũt triplex omne: siue totuz tri
plex. Primum quidem omne p̃me ab
ipsa dei vnitate depẽdet. Idcirco eatenus
vnitum esse necessarium est: quatenus fie
ri potest cuz fiat ipsi vnitati simillimum.
Esse vero potest aliqd tribus modis vni
tum: essentia puncto: atq; momento essen
tia scilicet: vt vna substantia sit: nõ ex sub
stantijs pluribus composita. Puncto: vt
non dispergatur in partes plures: p quas
cogatur in plura distrahi puncta loco: uz:
momento: vt quicqd habere potest: vnq;
nutu oculi nanciscat: neq; per varia tẽpo
rũ momenta sit variũ. Ergo illud omne:
quod statim ex deo est: ipsi similius oĩbus
his modis est vnituz. Jo est angelus: qui
q̃uis put pẽdet ex alio mutabilis quodã
modo dici possit: tamẽ q; in finito dei sta
tui p̃cipue primus procreat: in ipm̃q;
conuertit sine medio: stabilis prorsus eua
dit. Sequit secũdum omne qd: q; secũda
quãdã intentione pendet ab vno: vnum
iam modũ vnitatis ãmittit: retinet duos:
vnũ qdem restat essentia: atq; puncto: sed
momentis sit variũ. Talis est anima. Ter
tium omne est materia mundi: q̃ vna sub
stantia est: sed non solum momentis va
riat: vt anima: sed etiam diffundit p pun
cta locorũ. Sed cur in hoc descensuz tem
pus reperit p̃iusquã locus? Tum q; tem
pus spiritalis actiõis alicuius comes est:
locus est comes corporis: ideoq; tempus
ad spiritũ: efficaciam q; p̃riusquã locus
accedit. Tum quia ab vnitate in multitu
dinem gradatim est descendenduz. Quo
tiens vero rei essentia localem multitudi
nem subit: totiens & operatio eius tempo
ralem patit numerum: non econuerso.
Essentia enim operationem vnione: & p
fectione superare potest cõtra nequaquaz.
Membra deniq; mundi quelibet non oẽ
sed sub omni dicuntur esse. Quapropter
angelus continet in se rerum omniuz ra
tiones oẽs: inq; habitu simul & actu. Ani
ma rursus omnes sed habitu quidm: non
actu. Materia omnes quidem potẽ
tia: non tamen habitu: neq; actu sed p
successionem suscipit omnes. Oportet
profecto animam ipsam esse quodammo
do ola. De qua Zoroaster ait: καὶ ἰσχεῖ
κοσμοῦ πολλὰ πλήρωμα κατὰκοί
πων. idest mõdanoz sinuũ multas pleni
tudines comprehendit. Haz si inter sub
limia: & infima est media necessario in se
continet sublimium illorum munera: &
imagines. Infimorum autem vires & ex
platia. Sed ea parte: qua cum angelica
mente communicat: euadit angelo similis:
alia parte dissimilis. Igitur speraruz ani
me in mentibus suis ideas cunctas simul
habent habitu: atq; actu. In suis poten
tijs infimis motricibus corporum cuncta
iterum habent generandoruz semine pos
session: & habitu simul: non actu. Me
dia pars illarum: scilicet ratio: sequit men
tem: quia corpora illarum perfectissima:
ac fernie nullius egena sola animie infima
parte reguntur satis. Ideo media pars
celestium animarum: que sua natura mo
bilis est: quia otium agit ab opere corpo
rali: absorta a mente sit stabilis. In nobis
vero propter nostri corporis indigentiaz:
media quoq; pars mouetur: vt infima:
difficili: & operosa nimium amministra
tione corporis ita cogente. Apparet etiã
quodammodo motus: vt vult plotinus
aliquis in ipsa rationali celestium anima
rum parte. Cum enim a deo omniuz vni
tate: tum per vnitatem suam: que su
mentis est caput: tum per mentem suam
que caput rationis est: effluat: refluitq;
quoq; per mentem: vnitatemq; suam in
deum omnium vnitatem. Siquidez hec
deum ipsum primo naturaliter appetit.
Secundo intelligit. Tertio intellectua
liter amat. Quarto amatoria quadã vnio
ne consequitur. Actionem vero: que ad
terminum quendam per media trãsit: mo
tum platonici nominant. Ac si tempo
re transit: temporalem motum: sin vero
momento motum appellant eternum.
Qualis est in aiaz celestiũ rõne. Licet aũt

media hec ꝙ ars illarum in mentem cõuer
sa omnes si mul videat rationes: tamẽ po
illarum infi ima: vtpote mutabilibus cor
poribus co gnatissima: non tante virtutis
est: vt vale at vno actu ferri in semina vni
uersa. Cupit tamen ferri actu in omnia: ne
frustra sint in eius potentia omnia. Fert
ergo in illa nixu multiplici: ⁊ modo hec
actu consequitur: modo illa. Sed priora
amittit actu: cum incurrit in alia. Nõ ego
complectitur simul cuncta. Semper autẽ
ad omnia nititur. Currit itaq; semper hu
iusmodi cursus est motus primus. Huius
autem cursus interualluz tempus primũ
est. Ad cursum illum currit mundus. Ad
tempus illud fluũt tpa mundi. Hunc ego
esse arbitror ipsum: vt est apud Orpheuz
mutantẽ prothea formas. Cum vero semi
na illa certo sint numero terminata: ⁊ ani
ma currat semper: certo temporis spatio
transit omnia. Quibus peractis: vel quie
scere cogitur: vt nobis videtur: vel recur
rere paulatim ꝑ omnia denuo: atq; eandẽ
in mundo telã generationis reteffere: vt
placuit Zoroastri. Qui iisdem aliquando
causis omnino redeuntibus: eosdem si mi
liter effectus reuerti putat. Qua quidem
ratione tam ipse quam alij multi succesſo
res eius humanorum corporũ resurrectio
nem confirmauerunt. Circuitus autẽ uni
uersi interualluz annis solaribus sex ⁊ tri
ginta milibus expleti voluere platonici:
quem magnum: ac mundanũ appellãt an
num. Huius finem Mercurius mundi se
nium vocat. Plato in libro de regno mũ
di restitutionem. Sed vt mouẽdi celi pla
nius modũ intelligas: exemplum accipe.
Cogitat Euclides nocte megare abire
athenas. Socratem auditurus: accipitq;
laternam. Totum illud iter in primis cõ
muni cogitatione prescribit. Ex hoc uni
uersali proposito nõ fit ꝓprius passus ali
quis: nisi particularis cogitatio intercedat
primum passum designans. Ergo laterna
primum ostendit passum: hunc ipsum sta
tim cogitat imaginatio: hunc eligit appe
titus: hunc pagunt pedes. Quo pacto la
terna passum secundum monstrat: mox il
lum cogitat. Euclides: appetit: pagit. Si
militer tertium atq; alios. Eadem ratiõe
in anima spere fieri arbitrantur: vbi mẽs
ratioq; ipsius cõmuniter statuit totidez in
celo figuras: ⁊ i materia formas ꝑ celi mo
tum effingere: quot videt ideas: ⁊ conce
ptus in angelo ꝑ dei ipsius effingi virtutẽ
vt tale ipsa ꝑ viribus mundanum opus
efficiat: quale deus facit angelicum. Atq;
ita primum imitetur artificem: non tamẽ
incipit mouere celum: aut aliquid opari:
nisi motrix potentia: que est eius infima
pars: quasi laterna vnum aliquid suorum
seminum genus promat pre alijs: ⁊ quasi
oculis offerat. Cum primum vis generis
alicuius seminuz ceteris seminibus preua
let: Imaginatio ipsa que infime huic po
tentie annexa est: illud cogitat: idem ⁊ ap
petit: idem explicat in celo. Formatur in ele
mentis: serit in celo: parit in elementis.
Eodem modo fit ꝑ seriem successionis in
seminibus alijs. In hac serie successionis
fatalis consistit lex: in illa cogitatione cu
piditas. Sic celuz mouetur a fato: ⁊ inna
ta cupiditate: eodem quasi modo: quo in
nobis spiritus: ⁊ huiusmodi a vehemẽti co
gitatione: affectuq; vibrantẽ: atq; forman
tur. Neq; putes tam nouos in mundo ef
fectus: tam varias in celo figuras momẽ
tis singulis explicari: nisi per nouas: va
riasq; animarum illaruz affectiones. A cẽ
enim que stabilis est omnino: stabile fit ⁊
opus. Neq; arbitrandum est celi: animaz
fatigari mouendo: si nostra nõ fatigatur.
Motores enim: qui cum mobili extẽsi nõ
sunt: fatigari non solent. Videlicet: si in fi
nito statui motionum omniuz fini sint ꝑ
rimi. Preterea quantum ineptum est infi
mũ: terrenumq; corpus ad motum: tantũ
sublime corpus ẽ agile. Quod siz leuis an
ra puluerẽ agitat: ⁊ vẽtus iclusus terre vi
sceribus quassat montes: miraberis subli
mes animas tenuissima corpora nutu le
uissimo volueret? Presertim cuz ea circa

naturalem

naturalem cardinez: & in ambitu propio
moueantur: atq; ipsa ad motum huiusmo-
di naturali influctu magis cõducãt q̃s ter-
renum corpus ad descensuz: q̃ alia nostra
corpus suum per declinia ducit. Profecto
celi corpus ita eque se hz: & facile ad quẽli
bet situm circa centrum: sicut elemẽtalis
materia ad quilibet formã: imo vero mul
to magis. Proinde sicut aie conuenit effi
cacia ad mouendum: ita corpori proclivi-
tas ad motum. Corpus enim quoniaz ab
actu sit: in actu est: ad actum dirigit: id-
circo naturam habet: vt per formas suas
semp exerceatur. Quoniam vero & substã
tiam: & qualitatem diuisibilez habet cogi-
tur quicqd aut agit: aut patitur sm mo-
dum diuisibilem. i. sm motum agere: atq;
pati. Confert autez celestiũ motus: eiusq;
varietas ad generationem: generãdarũq;
rerũ diuersitatem. Varijs. n. figuris celuz
exornat: celestes vires vehemẽtius in ele-
mẽta trãsmittit. Mouet elemẽta: cogitq;
vt multis inuicem modis commisceant.
Eorũq; globuz vndiq; vicissitudine qua-
dam eque illustrat: & fouet. Preterea ipsa
mundi materia neq; oẽs simul in celo fi-
guras: neq; formas sub celo oẽs simul põt
habere. Siquidem iter se multe cõtrarie
sunt. Ubiq; tamen appetit oẽs tanq; na-
ture sue pfectiones. Hinc ad sempiternuz
motũ pceliuis efficit: vt quod nõ põt sta-
tu consequi: successione saltem quodãmõ
consequat. Verum cur in circulum maxi
me spere rotent? Quãuis id modo signi
ficauerim: altius tamẽ exordiamur. Deus
circulus vnus est: quoniam a se est circuli
instar: & in seipsum: put non habet extra
se: principium sui: vel finem: sed in se inci
piens: definit in seipsum. Angelus duplex
est circulus. Tum q; illuc redit: vnde ma
nauit: dum sui intelligit: & diligit aucto-
rem: tum q; cõsiderat semetipsum. Alia est
triplex circuitus. Quia respicit deum: q;
seipsam cõsiderat. Quia a causis rerum ad
effectus descendit. Rursusq; ab effectibus
ascendit ad causas. Si circuitus treq; hi celi
motores: quid obstat: quo minus celum
quoq; in circuitũ rapiat. Et postq̃ celuz
imitatur cẽo supernas in figura: & substã-
tia sua: cur non & in motu: operationeq;
imitet? Mobili aie subijcitur celuz: inde
ipsum moueri incipit. Ut semel cepit mo
ueri celi para vna: ppter continuationez
trahit aliam: secum pellitq; aliam: seq; in
uicem necessario reflectũt in gurum. Sta
re nequit celum: quãdoq; dem eius anima
nescit quiescere: neq; tamen locum sui na
turalem relinquere vult. Ita fit vt circa
idem reuoluatur: & in eodem celum: sem-
per mobile est: siquidem terra: que maxi-
me ab eo distat: est semp imobilis. Quod
mouetur semper: necessario ad idem re-
uertitur. Nullum enim rectum corpo-
lium spatium infinitum. Preterea Pla-
to in libro de regno inquit: Solis rebus
omnium diuinissimis cõuenit' status om
nino mutationis expers. Mundus autẽ:
quia corpus est: tamq; a diuinorum digni
tate degenerat: ideo immutabilis prorsus eẽ
non põt. Quoniam vero diuinis proxi-
mum est consentaneuz fuit circulari ipm
motione moueri: que cum in eodem: cir-
ca idem: sm eadem: simili: iugiq; cõtinua
tione voluatur: q̃ minime fieri põt a lo-
cali stabilitate discedit. Hec ille. Adde: q
sicut inter oẽs spẽs motionum solus loca
lis motus: q; quasi extrinsecus est subiecti
sui: substantiam: qualitatemq; naturalem
mutare nõ cogit: sic circuitus inter loca-
les motus: quia solus non mutat locum:
dici posse videtur quasi non motus. Si
stare quis celum velit: figat ipsum Satur
ni celum in cardine quãdoq; lubet. Tũc
semicirculus ipsius spere alter sup caput
nostrum stat: alter super caput antipodũ.
Cum vero partes omnes huius spere si-
ne vlla natura discrepantia inter se simili
me sint: nulla est ratio: per quaz alia para
bic sit magis: illic alia. Ergo inferior semi
circulus: q; cum loco nostro eque conue-
nit ac cum regione antipodum: ita nitet
bic esse sicut ibi: & superior semicirculus

propter eandem conuenientiam ad locuz illum comẽdet esse illic: sicut z hic erat. Ex hoc nixu pars altera pellet alteram: vuz quelibet pars ꝓpter equalem ꝓuenientiã volet vbiqz pariter esse. Est vtiqz octaue spere concaua superficies locus naturalis spere Saturni. Ibi vtiquz Saturni spere concauum tãgit octaue. Quelibet particula huius spere: quia eque conuenit eũ qualibet octaue particula: omnes affectat particulas illius attingere. Si quiescat: singule tangent singulas: nõ quelibet eũ ceteras. Currendo autem ferme assequitur: quod assequi quiescendo non poterat: tãta est huius spere ad illam auiditas. Ceterea spere Saturni anima tota simul est in quibuslibet spere punctis. Spera hec anime fruende cupida. Ideo currit: vt ꝓ omnes sui partes vbiqz tota anima pfruatur. Aduoluat rapidissime: vt quoad fieri potest: vbiqz sit tota simul: vbicunqz tota simul est anima. Et quia nusqz reperit stantem animam: quiescit z ipsam nusqz. Et sicut anima assidue circa deum quasi centrum conuoluitur: ita corpus tractuz ab illa semper circum animam reuoluitur quasi centrum. Stat autem in eodem ordine celum: quia z anima ꝓpter mẽtis participationem quietis alicuius est particeps. Id agunt omnes rationales anime in corporibus suis. Id omnia corpora agunt ad animas: siue de sperarum: ac syderum animis loquamur: seu demonum: atqz hominum. Quod si minus in nostro hoc crasso corpore apparet: fit tamen in ethereo anime indumento: de quo disputabimus alias. Quod voluit Zoroaster in nobis assidue volui. Deniqz hanc de motu celi disputationez hac sententiam concludamus. Neqz corpus celi mobile: neqz motorem: qui ad motum celi mouetur: esse precipuum motionis huius principem: atqz finem: ne in huiusmodi motu labor: transgressioqz contingat. Motus enim ad stabile: z circa stabile efficitur semper z regitur.

Marsilij ficini florentini Platonice theologie de immortalitate animorum ad Laurentium medicem virum magnanimum. Liber quintus.

Omnis rationalis anima est immortalis. Prima ratio: quia per se mouet: z in circulum.

Capitj.

Ne oẽs animas in ordine essentie tertie collocam⁹: atqz hac ratione cõmunes esse volumus immortales: q primo mouentur: z quia mouentur primo mouentur in circulum: q igit primo mouent: mouentur z semp. Ibi. n. perpetuus motus est: vbi primus. Nam si fons motus arueriit: nihil vltra mouebitur in natura. Ipez quod primo mouet: sibi ipsi prebet motũ internũ: atqz externuz. Internus motus vita est. Itaqz sibimet vitam suppeditat. Et q nunqz deserit seipsum: cum in quelibet natura insit amor sui ipsius ꝓpetuus nunqz desinit viuere. Si. n. qđ mouet ab alio: qz diu adheret motori: tãdiu mouet multo magis qđ a seipso mouet: q idem est: atqz motor nunqz a motore desertum: moueri desinit nunqz. Ceterea si fingat iterire quãdoqz: aut prius esse desinet qz moueri: aut pra: aut simul: nõ datur primũ: q motus nõ põt seorsum ab essentia remanere: nõ scõm: q spõtaneus motus assiduus comes est eius: qđ motum sibimet exordisi: non tertium: qm̃ pernitiosa mutatio non põt ipsi ab intrinseco vnqz erũpere: ex quo motus vitalis: vtuificusqz exoriꝰ. Sed neqz cõtinget extrinsecus. Nõ enim fons motionis aliunde mouet. Hec est vtiqz eẽntie tertie ꝓprietas: in cuius cõ sint oẽs rõnales ex cõi quada definitione: illis quoqz oibus cadẽ cõuenit ꝓprietas.

Sont ꝫ ex eo imortales: q̄ p naturā cēn
rie tertie: primiq̄ motus circulo agitant.
D Nā si mouent in circulū: nunq̄ desinūt.
Circuitus.n. non effundit vires: sed sua
que q̄ recolligit in seipsum: ꝫ cuz deficere
putat: se renouat: vt rōnem illā pythago
re ad pſens ꝑteream: que ostēdit nullum
esse in spera principiū: aut finē. Ideoq̄ il
lā: qui mouet in sperā: neq̄ cepisse moue
ri vnq̄: neq̄ desinere. Esse aūt rationales
alias speras qualdā spirituales ꝫ circuitum
in seipſo facere spiritalem: ponūq̄ corpora
ipſa: que illarū vmbre sunt: figurā talē ha
bent: ꝫ motum. Ita vt spere: circuituſq̄
visibles sperarū: ꝫ circuituz inuisibiliū
vmbre sint: ac si vmbre sint ꝑpetue: mul
to magis substātias illas fore perpetuas:
que per virtutem termino carentem mo
tionis actū peragūt sine termino. Nec est
illis cōtrarium aliqd: a quo permanentur
ficut ꝫ motui illarū: qui circuitus est: nul
lus est motus cōtrarius.

C Secunda ratio quia stat per sustan
riam. Cap. ij.

E Atq̄ ita imortalem esse aiam p mo
tum eius rō supior demonstrauit.
Idē quoq̄ p statum aie demōstrat. Quā
do aiam nominamus rōnalium aiarum ge
nus intelligi volumus. Nam in rationa
les vitas non animas ꝓprie appellamus
sed idola: ꝫ simulacra animarū. Si essen
tia illa tertia: de qua tam multa diximus:
licet per operationē moueatur: manet ni
hilominus per substantiam: sequit: vt aia
que eadē est: quod essentia illa per substā
tiam non mutetur. Quod tale est: esse de
finit nunq̄.

C Tertia ratio: q̄ haberet diuinū. Ca. iij.

F Si duo quedam in infimo nature
gradu locata: materia. s. ꝫ quantitas
sunt passiua: ꝫ duo alia in supremo sunt
actiua: Deus: ꝫ angelus. Alia: ꝫ qualitas:
que mediam inter passiua ꝫ actiua obti
nent regionem quomodo se habebunt?
Sic profecto vtraq̄ particeps passionis
erudit. Sed qualitas: q̄ parti cubus inhe
ret: omnino per operationem: ꝫ essentiaz
suscipit passionez. Alia vero: que distat lō
gius: ꝫ si in operandi facultate corporalez
aliquam ꝓcipit passionem. In essentia ta
men passionis est expers. Et sicut corpus
ex materia: ꝫ quantitate passiuum inhe
rētem sibi qualitatem reddit subiectam cor
ruptioni: ita deus: ꝫ angelus actiui: ani
mam sibi proximam: ꝫ a corpore segrega
tam diuinitate sua efficiunt imortalem.

C Quarta ratio: quia materie domina
tur. Cap. iiij.

G Sed ꝫ in hoc maxime imortalitas
eius apparet: q̄ opz p̄imam ipsam
rerum materiam: que mouet: ꝫ formatur
ab anima: perpetuam esse. Naturam ar
imitatur. Arte opera sua hoc facit ordine:
videlicet in subiectā quandam materia for
mas alias: ꝫ alias imprimit: quarum nul
lam sibi propriam habet materia. Nullaz
enim proprietaz vasis alicuius formā habet
lutum: sed variāe vicissim capit a figulo:
ꝫ fracto vase supest lutū: ex quo alia repa
rent. Ergo ꝫ ipsa natura rerū artifex sub
iectā quādam sibi materiam hz ostuni ex
ptem formarum ad oēs suscipiendas pari
ter ꝓparataz. Quia sicut in gradu rerum
summo deus est actus purus: nullius indi
gus: formatum oiuz effector: ita in ifimo
esse aliqd oportet: quod sit pura potētia: oiuz ege
na: ꝫ ipsa p se informis sit formarū oium
susceptiua. Sic vniuersali artifici: atq̄ na
ture subest vlis materia formatū quaſlibet
idifferēs susceptaculū. Hec prima vo
cat materiam: q̄ elemētoz: alioz̄q̄ corpoz
formis eque subiacet. Et mō hāc a vi na
turali accipit: mō illā: neq̄ vllam natura
sua hz ꝓpriā. Nō.n. esset ifimaisi quā haberet
ptionē: ꝫ agēdi facultatē sibi ex forma
ꝓpria naturale: nec esset ad aliā formam
forme sue repugnātē idonea. Nā si frigidi
tas materie ꝓpria: naturalisq̄ sit: quenaz
pacto calorem, suscipiet: ꝫ si humiditas:
quomō siccitatem. Aliaduerte mutuā ele
mentorum cōmutationem: si cuplo laten
tem hanc materiā sustinere. Nam qui cer-

mus: vbi prius terre species fuit: ibi aq̃ postea spēz apparere dicere nō possumus aque formam: que nuper aduenit in terre forma recipi: he nāq̃ oppositē quodāmodo sibi inuicem sunt: quippe cū terra siccitatem: humiditatē aqua contineat. Non igitur forma terre formā suscipit aque: sed accedente aquea spē: abit i caos. Forma autē aque sine subiecto esse non pōt: neq̃ nouū subiectū in aque generatione accessit. Eadē ergo materia que terrene formē subiecta fuerat aque iam subit formā.

Atq̃ hec est argumentatio: qua Timeus pythagoricus vtū. Itē quando sol radijs suis mare percutiendō aquā in fumos extenuat: et ex aqua generat aerem aliquam certe aquei corporis portiunculā ex aque elemento detraxit. Querimus vtrum portiuncula ista aque in nihilū primo redegerit: postea genuerit aerē: an fuauerit aque non nihil. Si aquā in nihil omno deduceret: ad malum esset nature intentio: que tñ est semp ad bonū: cū a sūma dei bonitate regat. Atq̃ esse ipsum: qđ eterni dei peculiare donū est: quādoq̃ ex rebus a seqn tibus post deus causis subtraheret: quod fieri non potest: cū deus semper: qđ semel dedit suo pseruet influxu: cui nullius egētis opponitur violentia. Nam res deo inferiores q: nō habēt esse absolutū omno: ſz esse aliqđ: et tale esse: vel tale: ideo nō hñt vim adesse omnino auferendū. Sed esse hoc modo potius aut illo. Sequeret etiā vt sol nouū illū aerē generaret ex nihilo: si totam aque prioris portionē in nihilū cōsumpsisset. Ex nihilo aliqđ facere agentia naturalia nequnt. Facilius n. est ex qualibet re existente aliqđ facere quam ex nihilo. Nō possunt aūt ex quolibet semine rē quālibet generare. Nunq̃ ex tritico pira: ex mulo ficus: ex hominis semine aquilā. Multo minus poterunt ex nihilo aliqđ generare. Hac ratione monstratur: solem non potuisse portionē illam aque mari detractā in nihilum vertere. Ergo in ea natura prioris aliqđ restat. Quid illud: aqua certe illa frigida erat et humida. Abscessit frigiditas: humiditas restat: vt placet platonicis: que aeri: et aqua est cōis. Si restat humiditas: restat et materia aliqua humiditati subiecta. Humiditas. n. nō est forma a corpore separata. Ita q̃ materia: que prius sub aque frigore latu erat: iaz sub aeris calore eadem delitescit. Quz vero ex aere fit ignis: humiditatez quo q̃ amittit: et accipit siccitatē. Materia huiusmodi que tantuz extenuata rarefactione in formam ignis ascendit: vicissim densitate descendit: turgescit in aerē: postea densat i aquā deniq̃ grauescit in terrā. Videes materiaz vnam omnes vicissim indui formas: duz et ascendit rarefactione: et densitate descendit. Que ideo vna est: tū qz vna vni sufficit mūdo: tū qz cū sit informis: non habet quicq̃: per qđ in se discerni possit in plura. Quod si vniuersum in vnū formabile definit: cōsentaneum est ab vno quoq̃ incipe formatore: totūq̃ illi subesse. Sed de hoc alias et dicimus et dicemus. Materia vero hec ideo nūq̃ corrumpit: qz totius nature corporalis est fundamentū: quo diruto: ois mundāne cahina corruet: neq̃ in partes dissoluī vnq̃: qz non est per nām suā ex ptibus constituta. Partes. n. p quātitatē fiunt. Materia vero q̃titatē p̄cedit. Est. n. q̃titatis: q̃litatisq̃ subiectū. Subiectū vero semp rē illā: que in ipso iacet: antecedat opz. Neq̃ p accessuz alicuius ptrarie q̃litatis interimet. Nulla quippe ipsi ē cōtraria q̃litas: qz eque oēs suscipit p nāz atq̃ nulla formā: que indiget materie substeraculo: ipsi repugnat. Sibi nāq̃ met repugnaret: si suū destrueret fundamētū. Neq̃ idiget materia alia quadā sede: qua forte subtracta decidat in profundū. Ipsa enim est primum omniuz substeraculū. Ac si qua violentia illam destruat: aut eaz deducet in nihilum: aut in aliquid aliud transmutabit. Primum fieri nequit. Nā quicquid agit aliquid ex naturali appetitu perfectionis propie propagande inducitur ad agendum: vt aliud quiddam sibi

proviribus simile generet: quod in elemẽ
E tis: plantis: animalibus est perspicuum. Ubi
apparet appetitum naturalem ad bonum:
videlicet ad vitam ad esse: atq; simulia nõ
ad contraria diligi: q; a summo bono: vt
diximus: oibus sequentibus est insertus.
Unde enim sunt: unde mouentur: & illuc
feruntur oia. Igit ois oium appetitio: ope
F ratioq; a bono exoriẽs tẽdit: reflecturq; in bonum. Quinetiam: qui materiaz fun
ditus tollit e medio: nequit nouum opus
suum alicubi stabilire: cessante formarum
omnium generabiliuz fundamẽto. Ita &
pderetur illa: & noui nihil generaretur: id
enim quod denuo faciendum est: si eget
materia: iam fieri non poterit: illa sublata
si non eget materia: ab ea liberum est: qõ
est materia liberũ: eamq; superemines ab
auctore suo: seorsuz a materia procreatur.
Itaq; ipsius auctor: dum ipsum agit: qñ
fabricat ipsum ab illa lõge semotum: nul
lam ex hoc illi violentiaz infert. Neq; in
ipsius generatione illam ullo modo mo
uet: qua non indiget opus cõficiendum.
Igit quod nouam rem gignit: qualiscũq;
ea sit: siue materie indiga: siue aliena ab il
la: materiam non pducit in nihilum. An
forte in aliq̃d aliud cõmutabit? ita vt po
tius supersit materie: pars vero perierit?
Minime. Simplex. n. illa est: q; neq; ex
materia & forma componit: cũ sit prima:
informisq; potẽtia: neq; certam quãdam
partium cõgeriem ad suã existentiam exi
git: cũ naturali origine precedat quantita
tis dimensiones. Preterea si illa ita mutet:
vt expleta mutatione supersit aliquid: qd
istud erit. Materia ne? Si materia nõdũ
in aliud permutata videtur: cum supsit.
Si quantitas: aut qualitas: absurdum id
qdem: q; non possunt hec absq; illa ma
nere. Si forma quedam supsit materiam
supeminens? Quid opus erat: materiam
pdere vt forma hec alienissima fieret: que
nullo mõ ex ea fit: & lõge pcul ab illa pdu
cit. Immo vero q; oino aliud est materia
aliud forma ab ea semota: nihil p hoc ma
terie reliquũ est: q; illa cõmutata forma: se
mota restat. Sic igit colligamus: materia
nequit ex eo: qõ est aliter permutari: q; si
vertat in nihilum. In nihil verti aliquid
natura nõ patit. Materia ergo nõ interit.
Multo minus interibit vis ipsa natura
lis: q̃ est materie domina. Domina illius G
est vis ea efficiẽs: q̃ formas ipsam. Hanc
formas vis ea: que primum mouet. Hec
motionis est aia rõnalis: cui qualitates ad
mouendã materiam seruiũt: vt instrumẽ
ta. Atq; oĩs aia rõnalis per naturã essen
tie tertie vniuerse materie pficit. Sed de H
hoc alias. Materiã qdem pducit: vnitq;
deus: firmat: vt platonicis placet: & ordi
nat angelus: mouet: formatq; aia imorta
lis vnitas deus est: qui imortali materie
dat vnitatem: imortalis ordo est angelus
qui in mortali materie ordinem exhibet.
Immortalis vita est aia: que mouendo i
mortali materie prebet vitam.

¶ Quinta rõ q; est a materia libera. c. v. I
Quatuor naturaliũ rerum cãe a phy
sicis numerãt. Efficiẽs: Finis. Ma
teria: Forma. Efficiẽs hois cã est natura
vlis: & homo. Finis humana felicitas.
Materia corpus. Forma est aia. Quotiẽs
aliq̃d per se esse dicit: esse intelligitur sine
cã. Quotiẽs esse p aliud: esse per cãz. So
lus deus ita p se existit: vt p nullã sit cãm
quo circa oino p se est: q; quatuor exclu
dit a se genera cãrum. Corpus naturale
oino per aliud est: q; quatuor simul inclu
dit. Infra deum nihil esse põt: qõ efficiẽ
te careat: atq; fine: quippe deus vnus effe
ctor est oium: atq; finis: quare nihil pter
deum inuenietur: quod ita per se esse: sit
dõni: vt efficientem cãm: finẽq; nõ hẽat:
nõ tñ oia sub deo ita esse decet p aliud: vt
sint oino p aliud. Nẽpe duo hec oino per
se: & oino p aliud intervallo a se inuicem
distãt longissimo: quare inter hec aliquo
vtriusq; similiore opus est medio. Cũ. n. cẽ K
agẽs ex sui agat natura: necesse est opus p
xime ab ipso factũ: q; statim ex agẽtis na
tura deprimit: illi q; simillimũ apparere:

ergo q̄ ꝓme & principali: vt ita loquar ꝓposito fit a deo: deo dissimillimū nō ꝟ euadere. Sunt ergo iter deū & corpus alia qua: q̄ nō oino p aliud esse dicatur. Talis apparet q̄litas: q̄ non p q̄tuor: vt corpus: cāe fit: sed ex tribus solūmō pēdet causis Corpus materiā hꝫ: & formam: vt sui cāe efficientē: & atq; finē: qualitas formā nō hꝫ: vt formalē cām. Ipsa. n. forma quedaz est. Forma vero nulla: q̄ztuz est forma: forma: efficit tamē ab aliquo qualitas: & ad finem quēdā ab agente dirigit. Atq; & a materia pēdet: vt cā siqdem ex pregnante materie aluo talis fetus in lucez educit: & cū ipsa extendit: atꝫ diuidit: quapropter qualitas gradu vno supat corpus: q̄ aliquo mō p se dicit: cum nō formet ab alio. At cur nō & eēntia tertia: q̄ q̄litate sublimior est vno saltē gradu super q̄litatem? sicut q̄litas vno supat corpus? supat certe. Sed quo nō: eo q̄ essentia efficiēte careat aut fine: cū hoc deo soli q̄ueniat. Nō hoc & q̄ eēntia hec formā sui cām nō hꝫ. Idē nāq; possidet q̄litas. Solū er eo restat: vt supest: qđ a mi nō dependet: qđ imutime q̄uenit q̄litati. Ita opꝫ a q̄tuor oppositis i q̄tuor opposita p tria & duo gradatiz ꝓcedere. Ut sicut sup quatuor corporis cās i tres cās q̄litatis ascendimus: ita sup tres cās qualitatis in duas essentie tertie cās ascēdamus. Quapropter essentia hec solū efficientem: & finalem hēbit cām. Formā vero & materiā nō hēbit. Denicq; angelus vno hāc eēntiā supat. Quoniā angelus ueꝫ a materia dependet: neq; ad materiā inclinat: cū a deo ꝓme occupetur. Essentia tertia lꝫ a materia nō dependet: tū a deo facta longinquor: & ꝓpinqua materie ad eā quodāmodo iclinat. Ob quaz inclinationē aia nūcupat. Et lꝫ inclineē: nō tū ab ipsa dependet: qđ multis rōnibus demōstrauim⁹. Prima est: quā assignauimus. Scda est: q: si hec eēntia eēt imersa materie: nunq̄ emergeret in diuina: que sunt a materia remotissima: atq; ita non eēt cōpetēs mūdi nodus: q: nō cōnecteret ifima cū suprēmis. Tertia est: q: cū moueat primo: necessario mouet p se liberei circuitū. Si p se mouet: p seipsaz: nullis addicta corporibus. Si mouet libere: nō est alligata materie. Si voluit in circuitū: in seipsam se recipit: relicta materia. Quarta est: q: si materie dominat mouēdo illā primum: atq; formādo materie nō miscet. Per hec appet essentiā illā: q̄ est aie sedes: quā etiā aiarū paterā Plato notat in Timeo: nullā hēre originē a corporibus: atq; & neq; ex ptibus quātitatis cōstitui. Partes siqdem huiusmodi solis corporibus: & qualitatibus insunt: nō aūt in formis a corpore sepatis: nō igit ob id aia dissipabit: q: in ptes aliq̄s dissoluat. Sane nullā hꝫ distātiā ptiū: q̄ si i corpore nō diuidit: neq; ex eo deficiet vnq̄z: q: a suo aliquo subsidiaculo deserat: nullo qppe eget corporis sui damēto eēntia illa q̄ p naturā suam est domina corpoꝫ: neq; & p hoc iteribit: q: cōtrarie: atq; iter se pugnātes eīntoꝫ vires aliquādo eā turbēt: he siqdem in materia pugnāt. Alia vero est a deo sup materiam: vt eā nō attigat eīntoꝫ ꝓcella: & inigtas certātiū qualitatū. Nunq̄z rursus ex eo l quinabit: q: aliena aliquam: & nature sue aduersam q̄nq; suscipiat q̄litatē: q̄ noxiaz ipsi inferat passionē. Primuz nāq; subiectū passioni exꝓsitū materia est: p quā & quātitas ipsi imersa: & q̄litas quātitati coherēs exponit passioni. Quo circa eēntia illa: que est a materia separata. i. potēcia separabilis nullā hꝫ in seipsa potēciam: per quam alienum qui cēꝫ: & hostile suscipiat: vnde passioni subijciatur.

¶ Sexta rō: q: est indiuidua. Caꝑ. vj.

Preterea cuz idiuisibilis sit: diuisibiles: & corporeas nō suscipit q̄tates. Nō. n. qđ diuisibile est: tangit idiuisibile. Nā si idiuisibile tāgi ab eo: qđ diuisibile ē dicat: q̄rem⁹: vtrū res hec diuisibilis pūcto quodā sui ipsius tāgat rē illā idiuisibilē? an pte q̄dā sui diuidua. Si primuz admiseris: tūc pūctū est dūtaxat: q: rē illam

tãgit:atq; ita nõ res hec diuidua:sed indiuiduũ aliqd tãgit ré illã idiuisibilé. Si/ quẽ dixeris:q pte q̃dã sui diuidua tãgit: tũc ita rõcinamur. Si res hec diuidua tãgit illã:quã tu idiuiduã vocas p ptez sui aliquã diuisibilé:necesse est illã p ptẽ sui sil'r diuisibilé tãgi. Qũo.n. hec illã tangit nisi illa tãgat:qũo plures sui ptes tãgit hec illã:nisi illa quoq; p ptes sui ipsã tãgat. Siqdem quatenus hec tãgit:eatenus illa tãgit. Quapropter res illa:quam tu idiuisibilé affirmabas:tũc primũ eé cogit diuisibilis:qñ a re aliq̃ diuisibili tangi cõcedit: Ita q; essentia illa aie indiuidua nunq̃ tangit ab aliq̃ diuidua q̃tate. Nõ tangit inq̃ p rectã lineã:neq; ẽt p reflexã nõ p rectã:q; ipsa aia qualitaté ex aduerso occurrẽté nõ excipit:nõ p reflexã:q; cũ a corpore fit exẽpta:seruentibus in corpore q̃litatibus:illarũ ipetu z furore nõ rapit. Jõq; a nulla corrũpit. An forte ab aliq̃ indiuisibili:quã facile suscepit:corrũpet? minime. Susceptio náq; idiuisibiliũ q̃tatũ pficit il'ò:qò suscipit:nõ corrũpit. Quod pz p eas idisibiles rerũ imagines:q̃ ab aq̃ speculis aia:tũ p sensuz:tũ p rõné suscipiũtur. Proprie vero nõ alia ratione hec res agit in illã:nisi vt hec illi suã formã exhibeat. Siqdem oia pp sue nature ppagationé ducunt ad opandũ. Nullavero res corporea põt:aut nitit formã sui corporalé in aie essentia generare:que ita est a materia segregata:vt in ea nullũ habeant formie corporales igressuz. Sed nunqd deus vel angelus formã noua inducũt in aiam p quã aia pturbet? Nequaq̃:qz si illi aliquã formã creant p se subsistentẽ:illã seorsum creant ab aia:nõ ergo p illius creatione aia pturbat. Sinaũt vim aliqui i insundũt in aiaz:vis hmõi bñfica é:cũ ab optimus causis venerut aie ipsi? pseruatricib?:ergo p ipsaz nõ iterit aia:sed seruatur.

¶ Septima ratio:q; esse suum habet in sua essentia. Cap. vij.

Aliud essentiaz vocamus aliud eé: Essentiã qdẽ dicimus rõnem rei: definitione comprehenditur. Esse vero actum ipsius essentie:z quandam eius in rerum natura presentiam. Exemplum accipe de crinita: essentia crinite est ratio hec ipsius:z definitio. Vtputa vapor siccus in aere sumino accensus ab igni: perq; aerem ordine circuens: Que quidem definitio hodie vera est:etiaz si nusquam hodie crinita effulgeat. Esse vero crinite huiusmodi quiddam dicitur. Vt videlicet talis illa natura crinite:que per definitionem quottidie designatur: iam nunc alicubi luceat. Esse hoc absq; certo loco:z tempore non fit. Non aliter enim fit illa essentia presens: q̃z hic vel ibi:hac hora:vel illa. Igitur esse naturalium rerum certo loco eget: z tempore. Essentia ve non indiget. Vera enim est crinite ratio illa:etiam si ad presens crinita nusquam caleat. Immo si definitio illa certum includeret tempus:z locum: puta hodie hic: aut cras ibi: in eadem vtiq; hora:eademq; aeris plaga: in qua vna crinita exstitit: cuncte simul essent crinite. In singulis enim crinitis inest communis crinite essentia: z ratio eadem. Quod si ratio hec certo sit loco: tempore; astricta: ad eosdem terminos loci:z tempore crinite omnes astringerẽtur. Quemadmodum rationalis potentia cum in definitione hominis includatur: singulis hominibus conuenit. Essentia itaq;:z esse naturaliũ rerum hoc inter se differunt:q; esse certo loco: tempore; astringitur. Essentia vero quantũ in se est ad omne tempus ferme:omnemq; locuz eque se habet. Siquidé humanitas ipsa non minus seculis alys q̃z nostris:aut in oriente minus q̃z occidẽte põt consistere. Plato vero z Socrates hoc:aut illo: vt sint:z viuant:loco egent:z tempore. In ipsa humanitate essentia designatur: in singulis istis hominibus esse conspicitur. Igitur essentia a singulis tempore:z loci limitibus est exclusa. Quapropter ad sui conseruationem per sui naturam

nullo indiget loco: neq; terminos habet ipsis:quibus aliquando excedatur:quandoquidem ab huiusmodi terminis est exempta. Ubiq; ergo viget:& semp. Essentia igitur ois hz seipsam dicit immortalis. Talis autem est per naturam suam forme cuiusq; essentia. Ueruz cuius omnium auctor formaz gignit essentias:atq; illas ineesse perducit:alias ad talle esse determinat:vt existant in corpore: vnde esse talis essentie:sive forme talis ad corporales conditiones ab agente cõtrahitur. Quando esse ad corpus contrahitur: iisdez quoq; essentia limitibus coarctat.

A Conditiones naturaliũ corporũ sunt: vt locũ impleat:& tempore moueant. Idcirco forma illa:que per se super certũ tempus locũq; fuisset tempus iam propriuz subit: & locũ. Quia tempus subit:ideo incipit paulatim mutat:& definit. Quia locũ:ideo diu corpus ipsum:in quo illa iacet:contrarias quotidie suscipit qualitates. Illa quoq; qualitatũ huiusmodi tempestate turbat: fitq; mortalis. Tales sunt forme:qualitates;q; corporũ. Alias autem formarum essentias auctor ille ita ineesse produxit:vt ipsuz suũ esse nõ in alia quadam re:aut materia sortiat:sed in seipsis ptineant. Tales sunt forme oẽs a materie cõmertio aliene. Esse namq; suum in seipsis habent:non in materia. Quicquid autem ab aliquo capit: pro captu eius quod capit:accipi solet atq; ad eius trahi proprietatem. Essentia vo que libet per se immortalis est. Ergo esse: quod ab ipsa essentia capitur:quoniam a re immortali p modũ capitur immortale: efficitur mortale. Quapropter forma:que est a materie societate seiuncta:vndiq;.i.tam secundum esse suum:q; secundũ suam essentiam:est immortalis. Talis est essentia tertia rõnalium sons animarum.

¶ Octaua ratio q esse ppriũ hz:& nõ q a sua forma discedit. Cap. viij.

B Generatio & corruptio ita sibi inuicẽ opponunt:vt ad contradictoria tendat:& generatio via quedam sit adesse corruptio via sit ad non esse: vnũquodq; ex eo tendit ad esse:q certam quandã accipit formã: ad non esse vero ex eo quod formã suam amittere cogitur. In artibus nullum opus tale:aut tale est ꝓpter materiam:sed ꝓpter formã. Eneue equus: aut homo non pp eris materiam talis dicitur quippe cũ es ad omniũ animaliũ figuras suscipiendas eque sit pparatuz: sed ꝓpter equi:aut bois formaz quandã: similitudineq; ab artifice profectam. Nec pars eris equus dicitur:illa homo In natura similiter:materia quidẽ non illud est: per quod Plato est homo:aut ficus est arbor. Eadem quippe mũdi prima materia boibus brutis:arboribus est cõis. Ac multa ame platonẽ secula:multa ẽt post Platonem: materia illa eadem extat. Plato vero neq; quaquã. Igitur nõ pp materiã Plato humanã hz spẽm:sed pp cõplexionẽ corpis talẽ:atq; aiam:que forme dicunt. Similiter de alijs iudicandũ ac summatim:concludendũ:quodlibet a forma habere proprium suuz esse:naturam:& spẽm ab alijs differentẽ. Quapp quicqd esse definit: ipsum esse suũ amittit: ex eo quod a forma ppria separat:sicut esse antea ceperat:quãdo formã propriã fuerat consecutuz. Ideo res ex materia:formaq; composita: puta ignis ex mole sua:& naturali caliditate cõpositus interit:quãdo a sua forma seiungitur. Potest autez frigus aque: vel terre se materie ignis insinuare:atq; inde naturalem caliditatẽ ignis formaz expellere:qua expulsa desinit esse ignis. Sic ignis ille ex materia:& tali quadam caliditate compositus esse amittit:q; suã amittit caliditatẽ: suã inq; substantialẽ formã cũ eius pprietatibus:quã nũc quoniã manifestũ nomẽ nõ hz caliditatez disputandi cã noiamus. caliditas aũt ipsa qñ esse suum amittit? cũ sit forma? & a forma sit esse? Quando videlicet ex mã illa depellit. In rebus.n. cõpositis naturalr esse tribuit toti:nõ ptibus. Nempe eẽ ignis ipsius cõpositi est ppriẽ non materie solius:neq; calorie. Nam cũ calor in ignis generatiõe ab agente natu-

rali ex materie femine eductus fuit: ea cō/
ditione fuit p oēm materiā ignis ex tēsus:
vt inde oino penderet: neq; esse ꝓpriū
sibi calor haberet: sed per ipsum cōe eē to/
tius ignis calor quoq; esse diceret. Esse ät
illud cōe tunc cessat quando due ille par/
tes a se inuicē diſiunguntſ. Quādo esse cō/
mune cessat: perit ꝛ forma: que per eē cōe
vigebat. Materia vero nō perit: qm̄ subi/
to aliā suscipit formam: per quā existat: ita
vt dū certū amittit calorē: esse igneū amit/
tat. Dum certam quandā frigiditatē acci/
pit: vel humiditatē: esse capiat terreum:
aut aqueū. Concludē rē cōpoſitā: vt ignē
ꝛ aquā tunc interire: qm̄ a sua forma seiun/
git. Formā vero illam perdit: qm̄'a forman/
tis lege discedit. Sol q genuit ignē: ignis
formator existit. Jo ea lege calorē ex somi/
te materie illius eduxit: vt i ea materia la/
cens subesse cōpoſiti totius contineretur.
Hanc legē transgredit: qm̄ ex illa abit ma/
teria. Abit quādo fugatur a frigore. Qđ
ergo neq; a sua forma: neq; a formā tis le/
ge discedit: quo ná pacto interit? cū eē eu/
iusq; a forma ꝓcedat: ꝛ formantis lege ser
uet. Anima vero ꝓpter tertie illius essen/
tie ꝓprietatē mera quedā forma est: nō cō/
poſita ex materia ꝛ forma: neq; recubans
in materia. Jdeo in seipsam pmanens: qc
quid in se est: nihil est aliud pꝛeter formā.
Jpſa igitur sua essentia nō formaſ p aliud
quicq̄: sed sui ipſius est forma. Jd est ipſa
met forma est. Nihil est ät: qđ per se a sua
essentia seperet: qz nihil a seipſo discedit.
Omnia siquidē naturali iſtinctu : nixuq;
perpetuo seipſa seruant pro viribus: sibiq;
inherent. Jgitur anima si nunquam a se
diſiungitur: ꝛ ipſa sui forma est: nunquaz a
sua forma diſiūgitur. Jtaq; nunq̄ deſinit
esse: cum esse a forma semp hauriat. Sua
quidem sponte a se non seꝑatur: vt dixi/
mus. Sed neq; etiā ab extrinseca violen/
tia cogitur: vt a seipſa secedat. Quoniam
quicqđ extrinsecus accipit: suo quodā ac/
cipit modo. Jpſa plane ſpiritalis est: atq;
a loco ꝛ tempore abſoluta. Ergo ſpiritali
modo: ꝛ abſolute accipit omnia. Spiritā/
lia vero: ꝛ abſoluta quando ab aliquo ca/
piuntur: nequam interimunt. Spiritalis
namq; ſuſceptio cuz sit in corporibus: cor
pora ipſa licet sibi diſſimilia non corrum/
pit: vt ſimulacroꝝ ſuſceptio in aqua; ꝛ ſpe
culo. Multo minus corrumpet rem ſpiri/
talem sibi perſimilē. Preterea cū abſolu/
tum illud quod ab anime essentia ſuſcipi
fingebatur eternum sit: cur ſuſceptaculuz
ſuum interimat? An vt ex illius materia
seipſum alat? Non cum alimēto nō egeat
illud quod est eternū. An vt seipſum pro/
paget: generetq; ex illius materia sibi ſimi
le aliquid? Nequaquā. Non enim eget p
pagatione: quod ſemper idē manet. Neq;
etiam potest ex re corruptibili perpetuam
generare. Non ergo corrumpit qui: q̄: vt
ꝑpetuum aliqđ sibi ſimile generet. Nullo
itaq; modo pōt quicq̄ anime essentia ca/
pere: a quo perdat. Merito non pōt cape
oino noxiū quicq̄ cū materia careat: que
primū: ꝛ propriū: paſſionū talium dicitur
receptaculū. Immo ꝙo ſi iſta essentia ſui
ipſius est forma: inter eā ꝛ formā ſuā nihil
vnq̄ interciderit. Nam ſi qđ mediū aliq̄
inter ipſam ꝛ formā ſuā caderet: fieret pro
fecto illud ipſius forme ꝓpinquius quam
ipſa eius essentia. Essentia vero ipſa ē ipſa
met eius forma. Jta fieret ipſi aliquid pro
pinquius quam ipſa ſibi: quod est omniū
abſurdiſſimum. Quapropter nihil se in
ter eam : eiusve formam inſerit mediuz.
Si ita est: illa a ſui forma: nullo interue/
niente diſiungitur. Sed neq; etiam ſpon/
te seiungitur ſua: Quare nullo modo a ſe
ipſa: ſuiq; forma diſcedit. Neq; etiā a for
mantis diſcedit lege. Ea ſiquidē lege crea
ta est: vt in seipſa conſiſteret. Semper aūt
ita permanet Ex eo enim ſtatu a nullo dei
citur. Non a ſe ipſa: nam res queq; ſpe/
ciem : ꝛ dignitatem ſuam pro viribus ſibi
conſeruat. Non a ſuperioribus cauſis: qz
ille qua lege eam produxerunt: in eadem
ꝛ continent: non ab inferioribus. Supe
rius enim ab inferiori non vincitur.

Quamobrem anima: quia mera forma est: ideoq; neq; a sui forma: neq; a formarum lege discedit: permanet proculdubio immortalis.

¶ Noua ratio quia sibi per se conuenit esse. Cap. ix.

QUod alicui per se cõuenit: nunq; separatur ab ipso. Rotunditas suapte natura circulo ineſt. Atq; ideo nullus vnquam sine rotunditate est circulus. Ligno autez quandoq; rotunditas ineſt: nõ q; lignum est. Omne enim lignum rotundum esset. Sed q; ab artifice figuram accipit circularẽ: quã rotunditas comitat: tũc tunc rotunditatẽ capere cogitur. Desinit aliquãdo lignũ esse rotundũ: cum primũ esse desinit circulare. Deinde restat lignũ: sed nõ rotundum. Figura vero circularis ita necessario rotunda est: vt si desinerit eẽ rotunda: esse ẽt desinat circularis. Similiter calor igni per se cõuenit: humor aque: A soli lumen. Non aliter ↄ forme esse per se conuenit. Nã quicquid aliqd est i aliqua specie: id certe: qđ est a propria quadaz forma sortitur ad talẽ spẽm cõducente. Quoniã igitur esse proprium cuiq; per formaz propriã cõpetit. Sequit vt eẽ cõiter ↄ simpliciter per genus ipsum forme cõueniat. Vnde oportet ipsam formaz fontem dici essendi: ↄ per se esse. Quod si per aliud eẽ dicaf ab aliquo interrogabimus: vtrum illud per qđ forma dicit esse: naturã forme habeat: an materie: non materie: q: videmus in cõpositis singulis esse cuiusq; proprium nõ sequi materiã. Ergo neq; in hac ipsa forma: per quã res cõposite sunt: illud p quod ipsa est: vim hz materie: ergo forme. Ita questio redit in idẽ. Vtruz forma illa alia: p quã forma est: p seipsam sit: an p aliud: quippiã? Si per se: tunc ꝓstat formã fontẽ essendi dici debere. Sin p aliud: tũc queremus: vt ante: atq; in infinitum erit ꝓgressio: Quapp forme per se ꝓuenit esse, B At n. formarum conditor ad certum operis mundani finem: integritatẽq; formaꝝ ea distinctione ꝓduxit in esse: vt singulas naturaliter ad certum esse determinet: ↄ alias quidem adesse in corpore: alias ad eẽ in seipsis absq; materia. Forma ipressa materie non ꝓprie est: neq; ꝓprium hz esse: Sed dicitur: id quo cõpositũ ipsum est: ↄ ipsa per cõmune esse totius existit. Si esse forme per se cõgruit: hec certe forma: que est in corpore: q: ↄ ipsa forma est: id habet: vt ↄ ipsi esse per se conueniat. At quomodo? cum a materia pendeat? ↄ sub esse totius compositi contineat? Attende esse p se conuenit illi. Jdeſt p se sequit illam. Sequit inquã per se. Jd est sm naturam suã. Quid. n. aliud per se significat: q̃ per suã naturam? Natura sua talis est: qualem sibi suus opifex assignauit: Opifex aũt statuit, vt materie ihereret. Hec itaq; natura sue est inherere materie: Per hanc naturam esse eam sequitur. Ergo esse eaz sequitur per se: eam inquam materie inherentem: ita prius quodammodo sibi competit materie infigi quam existere. Quare tamdiu existit: quamdiu heret materie: non heret semp. Quia materia omnibus parata formis locũ sepe dat formis contrarijs: priores formas inde pellentibus. Nõ ergo existit semper. Forma vero illa que ita a conditore est ad esse determinata: vt in seipsa: consistat seorsum a corpore: etiam quia forma est: habet illud: vt esse sibi per se cõueniat: per se inquam per naturam suam. Natura ipsi assignata est: sibi metipsi herere. Igitur esse suum eam sequitur quantum sibi heret idẽst existere suum eam sequitur ex subiecto minime pullulantem. Et quotiens dicis: esse per se sequitur eã totiens dicis: esse eam sequitur sibiipsi herentem. Nihil aũt a seipso discedit. Quid enim intercidit inter se: ↄ ipsummet: qđ seperet ipsuz a semetipso. Si quatenus heret sibi eatenus est: quia heret semper est ↄ semper. Talis quidez forma est anima. Est igitur imortalis. Sed potest aliquis huic rationi sic obijcere: qđ quẽadmodũ ignis: qui per se calet: calet semper: dum est; nõ tamen est semper ex quo etiam non calet

absolute semper. Ita etiã anime essentia: q; proprie ⁊ vere forma est in seipsa subsistens: ideo per se est: ⁊ q; per se est: nõ est: ⁊ semper: Scilicet dũ est. Non tamen semper est. Ergo non est semp. Hec obiectio duabus de causis ridicula iudicatur. Primo sibimetipsi repugnat: quãdo ita conteritur. Forma illa per se est: ergo semper ẽ: dum scilicet est: non aũt est semper. Quatuor.n. hic orationes sunt: quarum secunda illa: que dicit. Ergo semp est: posteriori huic contradicit: que infert. Non autem est semper. Deinde obiectio hmõi abundat superfluis quãdo addit: Dum scilicet est. Istud siquidem: dum est: non potest dici aliud est. Quamprimũ illud: vbi dicit: semper est. Sic.n. esset: eadem in re geminũ est: ⁊ geminum esse: neq; existeret res vna quedam: sed due. Hinc sequitur vt illud est: quod ponitur: quando additur. Dum scilicet est. Sit illud idem: quod iaz erat positum: quando prius dicebatur. Est semper. Que sunt eadem: eadem sunt rõne tractanda: Idcirco: si primũ est absolute proferatur: ita secundũ est: absolute proferri debet absq; illa dictione. Duz.s. ergo dici opz. Est semper: est est: non autem addendum: dum.s. est. Tel si addis illi pmo est: illud postea. Dum.s. est: ade ⁊ huic secũdo est quod sequitur post: duz scilicet. Rursus illud: dum s. est: ⁊ huic tertio est. Rursus dum.s. est. Atq; ita in infinitum. Neq; vsq; reperies primã essendi radicẽ: per quã competat illi rei q; fit: fitq; semp. Quod radicem essendi non habet: nihil est omnino. Age iam siste pedem. Forma illa separata qualis est anima: p se est. Ergo est semper. Quin etiam si idem prius existeret esse: at; calere: quando ita cõponis. Ignis quia per se calet: calet semp. Adderes protinus. Calere: ⁊ esse idez est: ergo est ⁊ semper. Nunc autem non potes eo modo concludere. Quia non idez est esse: at; calere Alioquin quecũq; sunt calerent. Et quicquid calere definit: desineret esse. Quod non accidit: itaq; ignis semper dum est: calet. Quia prius quodãmodo est: ⁊ postea calet. Et quia esse est ante calere. ⁊ aliud quam calere ideo p aliquod medium videtur calor essentie ignis inesse: ita vt primo ponatur ignis essentia: secundo eius esse: tertio loco calere. Immo vero essentia ignis sortitur esse p idquod heret materie. Latius enim quodammodo latet in materie sinu: quaz edatur in lucem. Et sicut latuit ante quaz existeret: sic etiam heret postea: vt non cesset existere. Sortitur quoq; calere per: id qđ possidet esse. Quapropter calere definit: quando definit esse: definit esse: quãdo definit inherere. Sz anime essentia: quoniaz est forma soluta: esse sortitur per semetipsa Et in ea ipsum esse est primus: ⁊ proprius actus essentie: nec vllum vinculum est: p quod esse cum essentia connectatur: quo soluto accidat dissolutio. Ac licet tam calere quam esse per aliquam conditionem conueniat ignis essentie: anime tñ essentie non conuenit esse per conditionem vllam: sed absolute. Idcirco licet ignis cum certa quadam conditione sit: ⁊ calear semper. Anima tamen semper est absolute.

¶ Decima ratio qua per se refertur ad deum. Cap. x.

Si qua tamen videatur esse conditio cuius virtute aia sit semper: ea nõ est p respectũ aliquẽ ad corpora: quoruz adiumento non eget: sed p respectũ ad causam primã: vnde descẽdit. Sz ⁊ respectus huiusmodi quoniã per ipsammet anime naturam cõpletur: nihil prohibet: quin anima per se ⁊ absolute: ⁊ absq; ꝓditione sit semp. Quod qdem hac rõne inuestigabimus: qñ a prima rerũ causa cũcta dependent: eatenus singula in suo esse pmanẽt: quatenus ad primã cãm referunt. Respiciunt aũt illã: vt aliq; ipsius similitudinẽ gerũt. Causa illa actus purissimus est: ab omni materie proprietate alienissimus. Huic actui res inferiores non ex sua materia: sed ex forma potius: que actus quidam existit similes: iudicantur. Quo

fit: vt per formam suam omnia primaz respiciant causam. Quare quecūqz ex materia z forma composita sunt: vt elementa: z mixta non p se: neqz per totā sui naturā sed per partem illam sui oūtraxat: que forma dicit: causam primam respiciunt. Argumentare hunc in modum. Ut ad primum principiū referunt: ita sunt: Referūtur autez per aliud. Ergo per aliud sunt. Que sunt per aliud: stabilia non sunt. In seipsis. n. relicta in nihilum euanescunt. In se ergo sunt nihil: que sunt per aliud: quicquid existūt. Talia pfecto sunt naturalia corpora. Corporales vero forme q̄les
B certe similes. Forma. n. corporibus infita excellentiam q̄dem amisit suam: z corporalis prorsus euasit: siquidem oēs cōditiones corporis iam subiuit. Cōditiones corporis due sunt: sm locum extensio: z secūdum tempus mutatio. Forma vero immersa corporibus cum latitudine corporis dilatat z mutatur corpore pmutato. Quoniā igitur facta est penitus corporalis pristina excellentia destituta: per se q̄dem minime est: vt diximus alias: z esse nullum habet proprium. Sed ut a cū materia copulat: vt vnum sit eē totius. Si ergo p se nō est: p se certe non agit. Ideo si referat ad primā causam: per aliud aliqd refert: per illud videlicet: per quod est. Est autē
C per formam alia sublimiorē a materia liberam: a qua ēr pendet in materiā cōmune: quēadmoduz a vultu hominis imago in speculum. Per quam ad primaz cam ascēdue quoqz referī. Si omnino p aliud est forma corporea: cum etiam ad primū principiuz per aliud referat: quid nā est illud: per quod taz corpus naturale q̄z eius forma refertur ad primuz. Sane est essentia illa tertia: quam supra corporum qualitates iam prudez locauimus. Essentia vero huiusmodi eodem modo ad deum refert corporuz qualitates: quo eas efficit in materia. Efficit autem operatione sua. Operatio sua est mobilis. Per agitationē igitur generat. Per agitationem z refert. Itaqz refert mirabiliter. Hinc segtur: vt naturalia corpora: eorūqz forme: qz p aliud perqz motum referunt in deum: neqz per se sunt: neqz stabilia: sed vacillent prorsus: z pereant. Essentia vero tertia: qz suiipsi est forma: imo ipsamet forma est: z forma a materia libera. Ideirco p se refertur in deū. Ut refert ita est. Ergo est ēt p seipsaz Refertur aūt p essentiam suam: illa stabilis est. Quapropter ad stabilem deum per
C stabilem sui ipsius essentiā relata stabilis pmanet. Nempe essentia hec relationis sue cā est: Ratio pfectionis. Seipsam vero nunqz deserit: nunqz ergo definit seipsam referre: nunqz seipsam pficere referēdo. Deus quidem semper exuberat: illa semp haurit. Igitur tum ex parte hausti: tum hauriētis semper quidem esse ipm bibit: ac permanet imortalis.

¶ Undecima rō: qz non cōponit ex aliq̄ potētia: in qua possit resolui. Cap. xj.

D Sicut generatio fit p cōiunctionem forme cū materia: ita p separationez forme a materia fit corruptio. Ubi nō est harū rerū cōiūctio nō accidit separatio. Talio aūt cōpositio nō est in aia. Sed rōnem
E hāc latius psequamur. In corruptione cuiusqz rei pdit ipse rei actus. Sed post illū supest aliqd: qđ suberat illi actui: veluti potētia aliqua susceptiua: ne fiat corruptio in nihilū: sicut nō fit ex nihilo generatio. Res quidez ex forma: materiaqz cōposita resoluit in materiaz. Forma quoqz illa: que ex materie somite educta fuerat: reducitur in materie somitem. In aia vero actus ipsius est ipsum suū esse. Essentia vero z substantia eius est illa ipsa potētia: que essendi actui subest. Non enim est in formis absolutis ferme alia compositio q̄z ex essentia: atqz esse: aut simulio. Essentia locum materie: z potentie re-
F net. Esse vero locum forme: z actus. Si corrumpitur aia: perditur eius esse omnino. Sed nunquid etiā essentia? nequaqz.
G Nulla. n. res in nihil resoluit. Quia res q̄ vsqz adeo est simplex: vt nō aliter resol-

vsq; adeo est simplex: vt non aliter resolui possit q̄ in nihilū: etiā talis est: vt fit a deo facta per creationē ex nihilo. Que talis est: soli auctori suo subest deo. Dei vero influxus vitalis: atq; beneficus nihil interimit. Ymmo atq; si anima destruit: hz amittat ee eius: tn essentia remanet. Quod ēt inde constat: quod quāto nobilior res est: tāto nobiliorē habet materiā: nobilior enī t formi. Animę sunt admodū pstantiores corporibus Igitur sub illaruz esse tanq̄ sub formā: t actu latet materia quedam: t potentia si qua latet. Pstantior q̄ sub forma t sub esse corporis cuiuscunq;. Quod autē tenet in alabus pme materie potentię locū: ipa earū essentia est. Itaq; essentia illaruz eminentior ē q̄ materia corporū. Materia corporū incorruptibilis est. Ergo quid mirū: si esse potest incorruptibilia illa? Quo fit vt si quādo anima esse suū fingat amittere: superfit necessario adhuc essentia: atq; substantia. Nec si supest: est certe. Si est adhuc: esse nondū est amissum. Ita anima: si corrumpi dicatur: etiaz post corruptionem necessario supest. Immo ēt viuit. Esse namq; animo nihil aliud est q̄ viuere. Sed ne quis dicat ipsuz anime esse resolui in essentiam: atq; essentiaz vlteriuz non existere: qz sit absq; actu: quāuis potentia forte supersit alicubi: memuisse opz essentiā illam non posse in materiam: potentiam ve materie redigi: Quia neq; ex materia constat tanquā parte sui: neq; ex materie potentia pullulat. Rursus non posse resolui in potentiam cause alicuius agentis: nisi forte in dei virtutem qui solus animā pereuit. Non aūt ob id moritur animus: q̄ in primā vitā resoluitur. Moreret aūt: si reductus in deum desineret esse animus. Atqui sicut figura cerea sigillo impressa: q̄ sigillo penitus adequatur: non destruit: sed in speciē suam redintegrat: sic essentia animi: si quādo: dei per quā deus eā in certa essendi specie disposuerat: admouet: ineſſe pristino confirmat. Maxime n. sequēs actus roboratur a primo. Nam q̄o deus esse potest terminus in quem corruptio tendat: cū sit efficiens terminus: vnde t a quo omnis creatio generatioq; deducitur: Aut quo pacto deus q actus est purus: nascēte anima: ad anime ipius compositionē concurrit: ita vt quēadmodū ex materie potentia: t actu potentie addito: forma fit corporalis: t in eam potentiaz veniq; actus forme resoluitur. Sic ex dei potentia quadā: t adiecto quodam actu fiat animus: qui tandez in dei potentiam quasi materiā resoluat. Non enim gerit vnquā materie vicē: qui primus est actus. Afferet aliquis essentiaz anime neq; in materiam: neq; in deum resolui: sed ipsam se statim in se recipere esse prioze sublato. Veruz sicut materia corporalis absq; actu corporali eē negat: ita neq; spiritalis seorsum a spiritali. Quapropter essentia: que est materia spiritalium: t ad esse spirituale quasi actū aliquē comparat: nunq̄ segregatur ab esse: ab esse inquam spiritali. Nisi forte quis dicat essentiaz anime: dum esse aliud exuit: aliud indui: ac tales in esse spiritali vices hanc essentiam variare: quales in formis suis materia variat. Absurdum id quidem dictu. Tuz qz essentia spiritaliuz stabilior est q̄ materia corporalium. Tum qz essentia anime: cuz ppria ipius anime ratio sit: nō esse aliud omnino: t aliud respicit pariter: sed esse solummodo animale sm certam videlicet anime speciem. Materia quidem cōmunis absq; hoc actu vel illo esse pōt. Materia vero propria absq; ppio actu nequaquam. Quapropter essentia animę: que in tali specie animarum est: nunquam actū speciei alterius animarum suscipiet. Neq; migrabit rursus essentia in eadem specie de animo hoc in illum: ne mobilio eque sit a materia corporalium. Ymmo si materia celi eadem forma contenta est semper vt placet q̄plurimis: quid mirum materiam animi spiritalem eodez essendi actu semper esse contentaz. La essentia vita est: hoc esse viuere. Semper itaq; viuit.

Duodecima ratio: q; nõ habet i se potentiam ad non esse. Cap. xij.

NUlla res corrumpitur vnq; nisi habeat in se potentiã ad nõ esse. Si.n. nequiret nõ esse: nunq; esse desineret. Anima nullã habet talem potentiaz. Quoniã anima nihil aliud ẽ apud Platonicos nisi forma simplex per se subsistens: in essentia quidẽ sua perfecta: & integra: ad speciem quoq; animalis efficiendam conducens. Actus quidem existendi ibi est in ipsa. s. forma integra: & perfecta. Siqdem per formã integritatẽ est: vnũquodq;. Igitur proprium subiectũ ipsius esse ibi est sua forma atq; essentia. Vbi autem erit potentia ad nõ esse? qõ est ipsius esse oppositũ? Nũqd in ipso esse. At quomodo vnũ repugnans vim habet ad repugnans alterũ capiẽdũ? An ipsa essentia? Neq; hic qdem. Nam si essentia: ex eo q; simplex: & integra forma est: proprium est ipsius esse subiectũ: quo habet potentiã ad nõ esse: quod dicit esse ipsius oppositũ? Quo.n. pacto propria substantia ignis: que proprium calorem talis subiectum est: habet ad frigus suscipiendũ potentiã aliquã? per quã & frigus accipiat: & maneat ignis? Atqui in iis ipsis substãtijs corporalibus: mortalibusq; non est potentia ad non esse: cũ tum sunt in specie sua cõplete substantie: formaq; predite: ẽm hoc eniz existunt. Sed quantũ illis subest materia prima: que nunq; sub tali aliqua forma quiescit. Hec vero abest ab aia. Nusq; igitur potentia ad non esse in anima reperitur. Est igitur immortalis. Sed hanc rationẽ planius exponamus. In rebus iis: que ex forma & materia cõponunt: accidit: vt materia opus ipsum quodammodo antecedat. Quis.n. dubitet: quin materia prima quodãmodo sit cũ formetur. Accipio materiam hanc operi faciendo quodãmodo precedentẽ. Atq; interrogo: vtrũ opus illud ex natura huius materie fore necessarium sit: an impossibile? An forte possibile: nõ necessarium. Quia sic materie vis statim per seipsam operi necessitatem daret: neq; prestantiore aliquo egeret formante: nunc vero indiget: q; quod est informe: formare se nequit. Igit quantũ ad materiam attinet futurũ opus non est necessariũ. Nunquid impossibile? Neq; hoc qdem. Sic eniz esset materia adeo ad opus illud inepta: vt nunq; ad illius formam: atq; effectuz perduceretur. Si quãtum ad materiam spectat opus agendum neq; necessarium est: neq; etiam impossibile: restat: vt sit possibile. Hoc enim inter duo illa est medium. Possibile inquaz esse: atq; non esse. Nam si ex natura materie foret possibile esse soluz: foret absq; dubio necessarium. Sin ex natura eiusdem foret solum possibile non esse: foret & impossibile. Quapropter cum ex natura materie opus ipsum possibile sit esse pariter & non esse: constat: q; in ipsa materia quãtum ad faciendũ opus: est potentia ad esse pariter: atq; non esse. Cum vero simplex materia sit ex naturis pluribus non composita: eadem natura materie est potentia ad esse: atq; non esse. Quoniam est indifferens ad vtrunq; neq; ex se ad alterutrum terminatur. Superiori agente indiget: quod eam formando ad esse determinet. Accipit ab illo formam leonis. Vnde fit leo. Et materia ista leonis: que ante habebat in se potentiam ad esse leonẽ: atq; non esse: iam nunc ad esse leonem determinatur. Sed nũquid adhuc restat i materia prima eadez illa indifferens ad vtrũq; potentia? Si non restaret: cessaret protinus natura materie: neq; quicquam ex materia fieret: & constaret: si statim cũ fit aliquid materia prima natura priuaf sua: periitq;. Ergo cum restet leone iam genito: potentia eadem illa ẽm speciem in materia non propinqua leoni: secundaq;: sed prima potentia inquã ad esse pariter: atq; non esse. Id accidit: vt quẽadmodum pillam potentiam esse leo quandoq; cepit: cum prius non fuisset: ita per eandem esse quandoq; desinat: postquam fuit. Quo-

niam potentia ad extremum vtrunq; indifferés: vel ad neutrū vertitur: vel equaliter vicissim vertitur ad vtrunq; & sicut ad esse ex non esse conuersa est: ita vicissiz abesse vertitur in non esse. Atq; hinc sequitur rerum corruptio corporaliū. Verum rationalis anima cum sit forma simplex: vnde motus exoritur in compositis: non potest ex aliqua materia precedente: & subsequente forma facta fuisse: & cum sit forma in se subsistens non innixa materie: q; & supra: & infra materiam progreditur iudicando: non est composita ex aliqua potētia materie: velut anima inchoatione: & actu potētia addito velut ipsius sue perfectione. Neq; igitur ex materia pstat: neq; exstat. Si talis est: ex nihilo processit in lucem. Eius ergo solus deus est auctor: vt alias ostēdemus. Atqui hec nisi potuisset fieri: nunquaz profecto facta fuisset. Qua propter precessit animam nostram nascendi potentia. Ubi nam erat illa potentia? non in anima: que nondum erat: non in parte anime: que est simplex: & tota simul efficitur: non per partes. Non in materia aliqua. Quoniam anima a materia non dependet. Non in nihilo. Non enim potentia ipsa essendi fundatur in nihilo. Nā quo pacto alterum oppositum sit oppositi: & contradictoriū alterius fundamentū? Esse vero: & non esse contradictoria sunt. Restat vt illa potentia in solo anime auctore fundetur deo. Igitur potentia essendi: per quam anima ad esse producitur: ipse solus immortalis: stabilisq; est deus.

Potentie vero sm congruentiam respondet actus. Actus ergo illi potentie diuine respondens est stabilis per essentiam. Talis actus est anima. Et quēadmodum in deo eadem potentia est: per quam & deus potest facere animam: & anima fieri: sic in anima idem actus est: idest nixus idem: per quem & anima subsistit in natura sua: deus eum sistit in ipsa. Quo fit: vt non minori desiderio deus animam in natura anime sistat quam subsistat anima in eadem.

Que cum soli subijciatur deo: si perimenda est ab aliquo: ab illo est perimenda. Ab illo vero non potest. Quomodo enī causa alicuius efficatrix: & conseruatrix: erit quoq; corruptrix eiusdem? Aut quo pacto ipsum bonum cuicquam permicio sum est? Aut prima vita: & infinita vita est alui mortis origo? Dicet aliquis non perimit deus animam vim nouam aliquam inferendo: sed vim ante illi tributam auferendo: idest subtrahendo influxum suum: per quem anima vixerat. Sicut qui intuitu imaginem suam creat in speculo subtrahendo vultum definit imaginem procreare. Sed cōtingere hoc ibi non potest: vt pauloante ostendimus. Rursus si deus nunc infundit: anime vitam: postea non infundit: mutatio sibi prouenit ab infundendo in nō infundendum. Quero vtrum anima definat haurire vitam: an deus infundere. Non definit anima haurire. Quippe influxio vite in essentiam anime fit. Quoniam vita est primus actus essentie: cum primum acceperit esse. Anime essentia est immobilis: quoniam a stabili deo sine medio pendet: quia stando: & quiescendo perficitur. Turbatur motu. Artingit stabilia. Regit caduca. Sistit mobilia. Colligit dissipata. Conciliat repugnantia. Nec est in ea potentia illa adesse pariter: atq; non esse: qualis est in corporibus: que est totius mutationis initium. Non igitur cessat anime essentia vnquam vite actum accipere: non cessat deus eundem infundere. Solis namq; illis significauit deus se vim suam aliquando infundere cessaturum: quibus ab origine inseruit proclinitatem illam ad non essendum. Pterea deus nature instituter nunquam rei quicquam subtrahit quod rei illius est proprium. Propria anime vita est: vita inq; perpetua. Quis quantum rationalis est etiam absq; disciplina: & vsu per solam eius nature virtutem quottidie in se parit

ergo q̄ p̄me & p̄incipali: vt ita loquar ꝓpōito fit a deo: deo dissimillimū nō ꝺz euadere. Sunt ergo iter deū & corpus alia qua: q̄ nō oino p aliud esse dicatur. Talis apparet q̄litas: q̄ non p q̄tuor: vt corpus: cāo fit: sed ex tribus tolūmō pēdet causis Corpus materiā hz: & formam: vt sui cāo efficiente: ét atq; fine: qualitas formā nō hz: vt formalē cām. Ipsa.n. forma quedaz est. Forma vero nulla: q̄ztuz est forma: forma: efficit tamē ab aliquo qualitas: & ad finem quēdā ab agente dirigit. Atq; ét a materia pēdet: vt eā siqdem ex pregnante materie aluo talis ferus in lucez educit: & cū ipsa extendit: atq; diuidit: quapropter qualitas gradu vno supat corpus: q aliquo mō p se dicit: cum nō formet ab alio. At cur nō ét ceōtia tertia: q̄ q̄litate sublimior: est vno saltē gradu supet q̄litatem? sicut q̄litas vno supat corpus? supat certe. Sed quo nō: eo q essentia efficācie careat aut fine: cū hoc deo soli ꝙueniat. Nō hoc ét: q ceōtia hec formā sui cām nō hz. Idē nāq; possidet q̄litas. Solū er eo restat: vt supest: qō a mī nō dependet: qō minime ꝙuenit q̄litati. Ita opz a q̄tuor oppositis i q̄tuor oppositā p tria & duo gradatiz ꝓcedere. Ut sicut sup quatuor corporis cās i tres cās q̄litatis ascendimus: ita sup tres cās qualitatis in duas essentie tertie cās ascēdamus. Quapropter essentia hec solū efficientem: & finalem hēbit cām. Formā vero & materiā nō hēbit. Denicq; angelus vno hāc ceōtiā supat. Quoniā angelus neq; a materia dependet: neq; ad materiā inclinat: cū a deo ꝓme occuperit. Essentia tertia lz a materia nō dependet: tñ a deo facta longingor: & ꝓpinqua materie ad eā quodāmodo iclinat. Ob quaz inclinationē aīa nūcupat. Et lz inclinet: nō tñ ab ipsa dependet: qō multis rōnibus demōstrauim⁹. Prima est: quā assignauimus. Secda est: q si hec ceōtia eēt imersa materie: nunq̄z emergeret in diuina: que sunt a materia remotissima: atq; ita non eēt cōpetēs mūdi nodus: q nō cōnecteret ifima cū suprēmis. Tertia est: q cū moueat ꝓmo: necessario mouet p se libere i circuitū. Si p se mouet: p se vtr ꝓ ōpatur. Si hoc est: ét p seipsaz: nullis addicta corporibus. Si mouet libere: nō est alligata materie. Si voluit in circuitū: in seipsam se recipit: relicta materia. Quarta est: q si materie dominat mouēdo illā primum: atq; formādo materie nō miscet. Per hec appet essentiā illā: q est aie sedes: quā etiā aliarū paterā Plato notat in Timeo: nullā hēre originē a corporibus: atq; ét neq; ex ptibus quātitatis cōstitui. Partes siqdem huiusmodi solis corporibus: & qualitatibus insunt: nō aūt in formis a corpore separatis: nō igit ob id aīa dissipabit: q ipsas aliās dissoluat. Sane nullā hz distātiā ptiū: qm̄ i corpore nō diuidit: neq; ex eo deficiet vnq̄z: q a suo aliquo substēraculo deserat: nullo qppe eget corporis sui dameto ceōtia illa q̄ p naturā suam est do nina corpoz: neq; ét p hoc iteribit: q cōtrarie: atq; iter se pugnātes el'troz vires aliquādo eā turbēt: he siqdem in materia pugnāt. Aīa vero est a deo sup materiam: vt eā nō attigat el'troz ꝓcella: & inigtas certātiū qualitatū. Nunq̄z rursus ex eo i quinabit: q aliena aliquam: & nature sue aduersam qñq; suscipiat q̄litatē: q noxiaz ipsi inferat passionē. Primuz nāq; subiectū passioni expositū materia est: p quā & quātitas ipsi imersa: & q̄litas quātitati coherēs exponit passioni. Quo circa ceōtia illa: que est a materia separata. i. potētia separabilis nullā hz in seipsa potētiam: per quam alienum quicq̄z: & hostile suscipiat: vnde passioni subijciatur.

¶ Sexta rō: q est indiuidua. Cap. vj.

Preterea cuz idiuisibilis sit: diuisibilem: & corporeas nō suscipit q̄litates. Nō.n. qō diuisibile est: tangit idiuisibile. Nā si idiuisibile tāgi ab eo: qō diuisibile ē dicat: q̄rem⁹: vtrū res hec diuisibilis pūcto quodā sui ipsius tāgat rē illā idiuisibilē: an pte q̄dā sui diuidua. Si primuz admiseris: tūc pūctū est dūtaxat: q rē illam

tãgit:atq; ita nõ res hec diuidua:sed indiuiduũ aliqd tãgit ré illã idiuisibilé. Suadẽt dixerio:p pte q̃dã sui diuidua tãgit: tũc ita rõcinamur. Si res hec diuidua tãgit illã:quã tu idiuidua vocas p pte sui aliquã diuisibilé:necesse est illã p pté sui siñr diuisibilé tãgi. Quõ.n. hec illã tangit nisi illa tãgat?: quõ p plures sui ptes tãgit hec illã:nisi illa quoq; p ptes sui ipsi⁹ tãgat. Siqdem quatenus hec tãgit:eatenus illa tãgit. Quapropter res illa:quam tu idiuisibilé affirmabas:tũc primũ eé cogit diuisibilis:qñ are aliq̃ diuisibili tangi cõcedit: Itaq; essentia illa aie induidua nunq̃ tangit ab aliq̃ diuidua q̃litate. Nõ tangit inq̃ p rectã lineã:neq; ét p reflexã nõ p rectã:q; ipsa aia qualitaté ex aduerso occurrẽté nõ excipit:nõ p reflexã:q; cũ a corpore sit exẽpta:seruentibus in corpore q̃litatibus:illarũ ipetu & furore nõ rapit. Nõq; a nulla corrũpit. An forte ab aliq̃ indiuisibili:quã facile suscepit:corrũpet? minime. Susceptio nãq; idiuisibiliũ q̃litatũ pficit illi:qõ suscipit:nõ corrũpit. Quod pz p eas idiuisibiles rerũ imagines:q̃ ab aq̃ speculis aia:tũ p sensuz:tũ p rõné suscipiũtur. Proprie vero nõ alia ratione hec res agit in illã:nisi vt hec illi suã formã exhibeat. Siqdem oia pp sue nature ppagationé ducuntur ad opandũ. Nullavero res corporea pót:aut nititur formã sui corporalé in aie essentia generare:que ita est a materia segregata:vt in ea nullũ habeant forme corporales ingressuz. Sed nunqd deus vel angelus formã nouã inducũt in aiam p quã aia pturbet?: Nequaq̃:q; si illi aliquã formã creant p se subsistentẽ:illã seorsum creant ab aia:nõ ergo p illius creatiõné aia pturbat. Emunt vim aliqui insundũt in aiaz:vie hmõi bñficé:cũ ab optimo causis venerit aie ipsi⁹ pseruatricib⁹?:ergo p ipsaz nõ iterit aia:sed seruatur.

¶ Septima ratio:q; esse suum habet in sua essentia. Cap. vij.

Aliud essentiaz vocamus aliud eé:: Essentiã qdẽ dicimus rõnem rei: definitione comprehenditur. Esse vero actum ipsius essentie:& quandam eius in rerum natura presentiam. Exemplum accipe de crinita: essentia crinite est ratio hec ipsius:& definitio. Vtputa vapor siccus in aere fumino accensus ab igni: perq; aerem ordine circuens: Que quidem definitio hodie vera est:etiaz si nusquam hodie crinita effulgeat. Esse vero crinite huiusmodi quiddam dicitur. Vt videlicet talis illa natura crinite:que per definitionem quotidie designatur: iam nunc alicubi luceat. Esse hoc absq; certo loco:& tempore non fit. Non aliter enim fit illa essentia presens: q̃z hic vel ibi:hac hora:vel illa. Igitur esse naturalium rerum certo loco eget: & tempore. Essentia vo non indiget. Vera enim est crinite ratio illa:etiam si ad presens crinita nusquam caleat. Immo si definitio illa certum includeret tempus:& locum: puta hodie hic: aut cras ibi: in eadem vtriq; hora:eademq; aeris plaga: in qua vna crinita existit:cuncte simul essent crinite. In singulis enim crinitis est communis crinite essentia: & ratio eadem. Quod si ratio hec certo sit loco: temporiq; astricta: ad eosdem terminos loci:& tempora crinite omnes astringerẽtur. Quemadmodum rationalis potentia cum in definitione hominis includatur: singulis hominibus conuenit. Essentia itaq;:& esse naturaliũ rerum hoc inter se differunt. q̃ esse certo loco: temporiq; astringitur. Essentia vero quatenus in se est ad omne tempus ferme:omnemq; locuz eque se habet. Siquidẽ humanitas ipsa non minus seculis alys q̃z nostris:aut in oriente minus q̃z occidẽte põt consistere. Plato vero & Socrates hoc:aut illo: vt sint:& viuant:loco egent:& tempore. In ipsa humanitate essentia designatur: in singulis istis hominibus esse conspicitur. Igitur essentia a singulis tempore:& loci limitibus est exclusa. Quapropter ad sui conseruationem per sui naturam

nulle indiget loco: neq; terminos habet tpis: ḡbus aliquādo excedatur: quādoquidem ab huiōi terminis est exēpta. Ubiq; ergo viget: z semp. Essentia igitur ois hz seipsam dicit imortalis. Talis autē est per naturā suā forme cuiusq; essentia. Ueruz cum omnium auctor formaz gignit essentias: atq; illas inesse perducit: alias ad talē esse determinat: vt existant in corpore: vnde esse talis essentie: siue forme talis ad corporales conditiones ab agente cōtrahi tur. Quando esse ad corpus contrahitur: iisdez quoq; essentia limitibus coarctaf.

A Conditiones naturaliū corporū sunt: vt locū impleāt: z tempore moueant. Idcirco forma illa: que per se super certū tēpus locūq; fuisset tempus iam propriuz subit: z locū. Quia tēpus subit: ideo incipit paulatim mutaf: z desinit. Quia locū: ideo dū corpus ipsum: in quo illa iacet: contrarias quotidie suscipit qualitates. Illa quoq; qualitatū huiusmodi tempestate turbaf: fitq; mortalis. Tales sunt forme: qualitatesq; corporū. Alias autē formarum essentias auctor ille ita inesse producit: vt ipsuz suū esse nō in alia quadam re: aut materia sortiaf: sed in seipsis ptineant. Tales sunt forme oēs a materie cōmertio aliene. Esse namq; suum in seipsis habent: non in materia. Quicquid autē ab aliquo capit: pro captu eius quod capit: accipi solet atq; ad eius trahi proprietatem. Essentia vo quelibet per se imortalis est. Ergo esse: quod ab ipsa essentia capitur: quoniam a re immortali p modū capitur immortalē: efficitur mortale. Quapropter forma: que est a materie societate seiuncta: vndiq;.i. tam secundum esse suum: q̄z secundū suā essentiam: est immortalis. Talis est essentia tertia rōnalium sone animarum.

¶ Octaua ratio q̄ esse ppriū hz: z nūq; a sua forma discedit. Cap. viij.

B Generatio z corruptio ita sibi inuicē opponunt: vt ad contradictoria tendat: z generatio via quedam sit adesse. corruptio via sit ad non esse: vnūquodq; ex eo tendit ad esse: q̄ certam quandā accipit formā: ad non esse vero ex eo quod formā suam amittere cogitur. In artibus nullum opus tale: aut tale est ꝓpter materiam: sed ꝓpter formā. Eneue equus: aut homo non pp eius materiam talis dicitur quippe cū es ad omniū animaliū figuras suscipiendas eque sit ꝓparatuz: sed ꝓpter equi: aut hois formaz quandā: similitudinēq; ab artifice profectam. Hec pars eius equus dicitur: illa homo. In natura similiter: materia quidē non illud est: per quod Plato est homo: aut ficus est arbor. Eadem quippe mūdi prima materia hoibus brutis: arboribus est cōis. Ac multa ante platonē secula: multa ēt post Platonem: materia illa eadem extat. Plato vero nequaquā. Igitur nō pp materiā Plato humana hz spēm: sed pp cōplexionē corpis talē: atq; aiam: que forme dicunt. Similiter de alijs iudicandū ac summatim: concludendū: quodlibet a forma habere proprium suuz esse: naturam: z spēm ab alijs differentē. Quapp quicqd esse definit: ipsum esse suū amittit: ex eo quod a forma ppria separaf: sicut esse antea ceperat: quādo formā propriā fuerat consecutuz. Ideo res ex materia: formaq; composita: puta ignis ex mole sua: z naturali caliditate cōpositus interit: quādo a sua forma seiungitur. Potest autez frigus aque: vel terre se materie ignis insinuare: atq; inde naturalem caliditatē ignis formaz expellere: qua expulsa definit esse ignis. Sic ignis ille ex materia: z tali quadam caliditate compositus esse amittit: q̄ suā amittit caliditatē: suā inq̄z substantialē formā eū eius ppriis ratibus: quā nūc quoniā manifestū nomē nō hz caliditatez disputandi cā noiamus. caliditas aūt ipsa q̄n esse suum amittit? eū sit forma? z a forma sit esse? Quando videlicet ex mā illa depellif. In rebus.n. cōpositis naturalr esse tribuif toti: nō pribus. Nempe eē ignis ipsius cōpositi est ppriē non materie solius: neq; caloris. Nam cū calor in ignis generatiōe ab agente natu-

rali ex materie semine eductus fuit: ea cō/
ditione fuit p oēm materiā ignis ex tēsus:
vt inde oino penderet: neq esse ꝓpium
sibi calo: haberet: sed per ipsum cōe eē to/
rius ignis calo: quoq esse diceret. Esse āt
illud cōe tunc cessat quando due ille par
tes a se inuicē diuisunt. Quādo esse cō
mune cessat: perit ꝛ forma: que per eē cōe
vigebat. Materia vero nō perit: qm̄ subi
to aliā suscipit formam: per quā existat: ita
vt dū certū amittit calorē: esse igneū amit
tat. Dum certam quandā frigiditatē acci
pit: vel humiditatē: esse capiat terreum:
aut aqueū. Concludē rē cōpositā: vt ignē
ꝛ aquā tunc interire: qā a sua forma seiun
git. Formā vero illam perdi: qm̄ a forman/
tis lege discedit. Sol q genuit ignē: ignis
formato: existit. Jo ea lege calorē ex somi/
te materie illius eduxit: vt i ea materia ta/
cens subesse cōposita totius contineretur.
Hanc legē transgredit: qm̄ ex illa abit ma/
teria. Abit quādo fugatur a frigore. Qđ
ergo neq a sua forma: neq a formā tis le/
ge discedit: quo nā pacto interit? cū eē eius
q a forma ꝓcedat: ꝛ formantis lege ser
uet. Anima vero ꝓpter tertie illius essen/
tie ꝓpietatē mera quedā forma est: nō cō
posita ex materia ꝛ forma: neq recubans
in materia. Jdeo in seipsam pmanens: qe
quid in se est: nihil est aliud ꝓter formā.
Ipsa igitur sua essentia nō formaī p aliud
quicq: sed sui ipsius est forma. Jd est ipsa
met forma est. Nihil est āt: qđ per se a sua
essentia seperet: qz nihil a seipso discedit.
Omnia siquidē naturali istinctu: nixuq
perpetuo seipsa seruant pro viribus: sibiq
inherent. Jgitur anima si nunquam a se
diuungitur: ꝛ ipsa sui forma est: nunquaz a
sua forma diuūgitur. Jtaq nunq desinit
esse: cum esse a forma semp hauriat. Sua
quidem sponte a se non seꝑatur: vt diximus. Sed neq etiā ab extrinseca violen/
tia cogitur: vt a seipsa secedat. Quoniam
quicqd extrinsecus accipit: suo quodā ac/
cipit modo. Ipsa plane spiritalis est: atq
a loco ꝛ tempore absoluta. Ergo spirituali
modo: ꝛ absolute accipit omnia. Spiritua/
lia vero: ꝛ absoluta quando ab aliquo ca/
piuntur: nequam interimunt. Spiritalis
namq susceptio cuz sit in corporibus: cor
pora ipsa licet sibi dissimilia non corrum/
pit: vt simulacroz susceptio in aqua: ꝛ spe
culo. Multo minus corrumpet rem spiri
talem sibi persimilē. Preterea cū absolu/
tum illud quod ab anime essentia susceꝑi
fingebatur eternum sit: cur susceptaculuz
suum interimat? An vt ex illius materia
seipsum alat? Non cum alimēto nō egeat
illud quod est eternū. An vt seipsum pro/
paget: generetq ex illius materia sibi simi
le aliquid? Nequaquā. Non enim eget p
pagatione: quod semper idē manet. Neq
etiam potest ex re corruptibili perpetuam
generare. Non ergo corrumpit quicq: vt
ꝓpetuum aliqd sibi simile generet. Nullo
itaq modo pōt quicq anime essentia ca/
pere: a quo perdat. Merito non pōt cape
oino noxiū quicq cū materia careat: que
primū: ꝛ propriū: passionū talium dicitur
receptaculū. Jmmo ꝓ si ista essentia sui
ipsius est forma: inter eā ꝛ formā suā nihil
vnq intercidet. Nam si qđ mediū aliqñ
inter ipsam ꝛ formā suā caderet: fieret pro
fecto illud ipsius forme ꝓpinquius quam
ipsa eius essentia. Essentia vero ipsa ē ipsa
met eius forma. Jta fieret ipsi aliquid pro
pinquius quam ipsa sibi: quod est omniū
absurdissimum. Quapropter nihil se in
ter eam: eiusve formam inserit mediuz.
Si ita est: illa a sui forma: nullo interue/
niente diuungitur. Sed neq etiam spon/
te seiungitur sua: Quare nullo modo a se
ipsa: suiq forma discedit. Neq etiā a for
mantis discedit lege. Ea siquidē lege crea
ta est: vt in seipsa consisteret. Semper aūt
ita permanet. Ex eo enim statu a nullo dei
citur. Non a se ipsa: nam res queq spe/
ciem: ꝛ dignitatem suam pro viribus sibi
conseruat. Non a superioribus causis: qz
ille qua lege eam produxerunt: in eadem
ꝛ continent: non ab inferioribus. Supe
rius enim ab inferiori non vincitur.

Quamobrem anima: quia mera forma est: ideoq; neq; a sui forma: neq; a formarū lege discedit: permanet proculdubio immortalis.

¶ Alia ratio quia sibi per se conuenit esse. Cap. ix.

QUod alicui per se cōuenit: nunq; separatur ab ipso. Rotunditas suapte natura circulo inest. Atq; ideo nullus vnquam fine rotunditate est circulus. Ligno autez quandoq; rotunditas inest: nō q; lignum est. Omne enim lignum rotundum esset. Sed q; ab artifice figuram accipit circulārē: quā rotunditas comitat: nō tunc rotunditatē capere cogitur. Desinit aliquādo lignū esse rotundū: cum primū esse desinit circulare. Deinde restat lignū; sed nō rotundum. Figura vero circularis ita necessario rotunda est: vt si desinerit cē rotunda: esse ēt desinat circularis. Similiter calor igni per se cōuenit? humor aque: B soli lumen. Non aliter ↄ forme esse per se conuenit. Naz quicquid aliqd est i aliqua specie: id certe: qđ est a propria quadaz forma sortitur ad talē spēm cōducente. Quoniā igitur esse proprium cuiq; per formaz propriā cōperit. Sequit vt eē cōiter ↄ simpliciter per genus ipsum forme cōueniat. Vnde oportet ipsam formaz fontem dici essendi: ↄ per se esse. Quod si per aliud eē dicaf ab aliquo interrogabimus: vtrum illud per qđ forma dicif esse; natura forme habeat: an materie: non materie: q; videmus in cōpositis singulis esse cuiusq; proprium nō sequi materiā. Ergo neq; in hac ipsa forma: per quā res cōposite sunt: illud p quod ipsa est: vim hz materie: ergo forme. Ita questio redit in idē. Vtruz forma illa alia: p quā forma est: p seipsam sit: an p aliud quippiā? Si per se: tunc ptat formā fontē essendi dici debere. Sin p aliud: tūc queremus: vt ante: atq; in infinitum erit ꝓgressio: Quapp forme per se ꝓuenit esse B Ut.n. formarum conditor ad certum operis mundani finem: integritatēq; formas ea disiunctione ꝓduxit inesse: vt singulas naturaliter ad certum esse determinet: ↄ alias quidem adesse in corpore: alias ad eē in seipsis absq; materia. Forma ipsa materie non ꝓprie est: neq; ꝓprium hz esse: Sed dicitur: id quo cōpositū ipsum est: ↄ ipsa per cōmune esse totius existit. Si esse forme per se cōgruit: hec certe forma: que est in corpore: q; ↄ ipsa forma est: id habet: vt ↄ ipsi esse per se conueniat. At quomodo? cum a materia pendeat? ↄ sub esse totius compositi contineaf? Attende esse p se conuenit illi. Jdeō p se sequit illam. Sequit inquā per se. Jd est sm naturam suā. Quid.n. aliud per se significat: q̄z per suā naturam? Natura sua talis est: qualem sibi suus opifex assignauit: Opifex aūt statuit vt materie inhereret. Hec itaq; natura sua est inherere materie: Per hanc naturam esse eam sequitur. Ergo esse eaz sequitur per se? eam inquam materie inherentem: ita prius quodammodo sibi competit materie infigi quam existere. Quare tamdiu existit: quamdiu heret materie: non heret semp. Quia materia omnibus parata formis locū sepe dat formis contrarijs: priores formas inde pellentibus. Nō ergo existit semper. Forma vero illa que ita a conditore est ad esse determinata: vt in seipsa consistat seorsum a corpore: etiam quia forma est; habet illud: vt esse sibi per se cōueniat: per se inquam per naturam suam. Natura ipsi assignata est: sibi metipsi herere. Igitur esse suum eam sequitur quantum sibi heret idēst existere suum eam sequitur ex subiecto minime pullulantem. Et quotiens dicis: esse per se sequitur eā totiens dicis: esse eam sequitur sibiipsi herentem. Nihil aūt a seipso discedit. Quid enim intercidit inter se: ↄ ipsummet: qđ seperet ipsuz a semetipso. Si quatenus heret sibi eatenus est: quia heret semper est ↄ semper. Talis quidez forma est anima. Est igitur immortalis. Sed potest aliquis huic rationi sic obijcere: qđ quēadmodū ignis: qui per se calet: calet semper: dum est; nō tamen est semper ex quo etiam non calet.

absolute semper. Ita etiã anime essentia: q; p;op;ie ⁊ vere forma est in seipsa subsistens: ideo per se est: ⁊ q; per se est: iõ est: ⁊ semp;: Scilicet dũ est. Non tamen semper est. Ergo non est semp. Hec obiectio duabus de causis ridicula iudicatur. P;imo sibimetipsi repugnat: quãdo ita contexitur. Forma illa per se est: ergo semper ẽ; dum scilicet est: non aũt est semper. Quatuor.n. hic ozationes sunt: quarum secunda illa: que dicit. Ergo semp est: posteriori huic contradicit: que infert. Non autem est semper. Deinde obiectio hmõi abundat superfluis quãdo addit: Dum scilicet est. Siquidem: dum est: non potest dici aliud est. Quam p;imũ illud: vbi dicit: semper est. Sic.n. esset: eadem in re geminũ est: ⁊ geminum esse: neq; existeret res vna quedam: sed due. Hinc sequitur vt illud est: quod ponitur: quando addit̃ur. Dum scilicet est. Sit illud idem: quod iaz erat positu;: quando p;ius dicebatur. Est semper. Que sunt eadem: eadem sunt rõne tractanda: Idcirco: si p;imũ est absolute p;oferturita secundũ est: absolute p;oferri debet absq; illa dictione. Duz.s. ergo dici opz. Est semper: est est: non autem addendum: dum.s. est. Vel si addis illi p;imo est: illud postea. Dum.s. est: ade ⁊ huic secũdo est quod sequitur post: duz scilicet. Rursus illud: dum s. est: ⁊ huic tertio est. Rursus dum.s. est. Atq; ita in infinitum. Neq; vsq; reperies p;imã essendi radicẽ: per quã competat illi rel q; sit: sitq; semp. Quod radicem essendi non habet: nihil est omnino. Age iam siste pedem. Forma illa saparata qualis est anima? p se est. Ergo est semper. Quin etiam si idem p;ius existeret esse: atq; calere: quando ita componis. Ignis quia per se calet: calet semp. Adderes protinus. Calere: ⁊ esse idez est: ergo est ⁊ semper. Nunc autem non potes eo modo concludere. Quia non idez est esse: atq; calere Alioquin quecũq; sunt calerent: Et quicquid calere definit: desineret esse. Quod non accidit: itaq; ignis semper dum est: calet. Quia prius quodãmodo est: ⁊ postea calet. Et quia esse est ante calere. ⁊ aliud quam calere ideo p; aliquod mediuz videtur calo; essentie ignis inesse: ita vt p;imo ponatur ignis essentia: secundo eius esse: tertio loco calere. Immo vero essentia ignis sortitur esse p id quod heret materie. Prius enim quo dammodo latet in materie sinu: quaz edatur in lucem. Et sicut latuit ante quaz existeret: sic etiam heret postea: vt non cesset existere. Sortitur quoq; calere per: id qõ possideret esse. Quapropter calere definit: quando definit esse: definit esse: quãdo definit inherere. Sz anime essentia: quoniaz est forma soluta: esse sortitur per semetipsa Et in ea ipsum esse est p;imus: ⁊ p;opius actus essentie: nec vllum vinculum est: p quod esse cum essentia connectatur: quo soluto accidat dissolutio. Ele licet tam calere quam esse per aliquam conditionem conueniat ignis essentie: anime tñ essentie non conuenit esse per conditionem vllam: sed absolute. Idcirco licet ignis cum certa quadam conditione sit: ⁊ caleat semper. Anima tamen semper est absolute.

¶ Decima ratio quia per se refertur ad deum. Cap. x.

Si qua tamen videatur esse conditio cuius virtute aia sit semper: ea nõ est p respectũ aliquẽ ad co;pora: quoru; adiumento non eget: sed p respectũ ad causam p;imã: vnde descẽdit. Sz ⁊ respectus hmõi quoniã per ipsammet anime naturam cõpletur: nihil p;ohibet: quin anima per se ⁊ absolute: ⁊ absq; ꝯditione sit semp. Quod qdem hac rõne inuestigabimus: qñ a p;ima rerũ causa cũcta dependent: eatenus singula in suo esse p;manẽt: quatenus ad p;imã cãm referunt. Respiciunt aũt illã: vt aliq; ipsius similitudinẽ gerãt. Causa illa actus purissimus est: ab omni materie p;opietate alienissimus. Huic actui res inferiores non ex sua materia: sed ex forma potius: que actus quidam existit similes: iudicantur. Quo

sit: vt per formam suam omnia primaz respiciant causam. Quare quecūqz ex materia z forma composita sunt: vt elementa: z mixta non p se: neqz per totā sui naturā sed per partem illam sui oūtaxat: que forma dicit: causam primam respiciunt. Argumentare hunc in modum. Ut ad primum principiū referunt: ita sunt: Referūtur autez per aliud. Ergo per aliud sunt. Que sunt per aliud: stabilia non sunt. In seipsis. n. relicta in nihilum euanescunt. In se ergo sunt nihil: que sunt per aliud: quicquid existūt. Talia pfecto sunt naturalia corpora. Corporales vero forme q̄les
B certe similes. Forma. n. corporibus infita excellentiam qdem amisit suam: z corporalis prorsus euasit: siquidem oēs cōditiones corporis iam subiuit. Cōditiones corporis due sunt: sm locum extensio: z secūdum tempus mutatio. Forma vero imersa corporibus cum latitudine corporis dilatat z mutatur corpore pmutato. Quoniā igitur facta est penitus corporalis pristina excellentia destituta: per se qdem minime est: vt diximus alias: z esse nullum habet proprium. Sed ut a cū materia copulat: vt vnum sit eē totius. Si ergo p se nō est: p se certe non agit. Ideo si referat ad primā causam: per aliud aliqd refert: per illud videlicet: per quod est. Est autē per formam alia sublimiorē a materia liberam: a qua ēt pendet in materiā cōmunc: quēadmodū a vultu hominis imago in speculum. Per quam ad primaz cam assidue quoqz referī. Si omnino p aliud est forma corporea: cum etiam ad primū principiuz per aliud referat: quid nā est illud: per quod taz corpus naturale q̄z eius forma refertur ad primuz. Sane est essentia illa tertia: quam supra corporum qualitates iam pridez locauimus. Essentia vero huiusmodi eodem modo ad deum refert corporuz qualitates: quo eas efficit in materia. Efficit autem operatione sua. Operatio sua est mobilis. Per agitationē igitur generat. Per agitationem z refert. Itaqz refert mirabiliter. Hinc sequtur: vt naturalia corpora: eorūqz forme: qz p aliud perqz motum referunt in deum: neqz per se sunt: neqz stabilia: sed vacillent prorsus: z pereant. Essentia vero tertia: qz suiipsi est forma: imo ipsamet forma est: z forma a materia libera. Idcirco p se refertur in deū. Ut refert ita est. Ergo est ēt p seipsaz Refertur aūt p essentiam suam: illa stabilis est. Quapropter ad stabilem deum per C stabilem sui ipsius essentiā relata stabilis pmanet. Nempe essentia hec relationis sue cā est: Ratio pfectionis. Seipsam vero nunqz deserit: nunqz ergo desinit seipsam referre: nunqz seipsam pficere referēdo. Deus quidem semper exuberat: illa semp haurit. Igitur tuni ex parte hausti: tum haurientis semper quidem esse ipm bibit: ac permanet imortalis.

¶ Undecima rō: qz non cōponit ex aliq potētia: in quā possit resolui. Cap. xj.

D Sicut generatio fit p cōiunctionem forme cū materia: ita p separationez forme a materia fit corruptio. Ubi nō est hariū rerū cōiūctio nō accidit separatio. Talis aūt cōpositio nō est in alia. Sed rōnem hāc latius psequamur. In corruptione E cuiusqz rei pdit ipse rei actus. Sed post illū supest aliqd: qđ suberat illi actui: veluti potētia aliqua susceptiua: ne fiat corruptio in nihilū: sicut nō fit ex nihilo generatio. Res quidez ex forma materiaq; cōposita resolui in materiaz. Forma quoqz illa: que ex materie somite educta fuerat: reducitur in materie somitem. In alia vero actus ipsius est ipsum suū esse. Essentia vero z substantia eius est illa ipsa potētia: que essendi actui subest. Non enim est in formis absolutis ferme alia compositio q̄z ex essentia: atqz esse: aut similio. Essentia locum materie: z potentie tenet. Esse vero locum forme: z actus. Si corrumpitur alia: perditur eius esse omnino. Sed nunquid etiā essentia: nequaqz. G Nulla. n. res in nihil resolui. Quia res q̄ vsqz adeo est simplex: vt nō aliter resol-

vsq; adeo est simplex: vt non aliter resolui possit q̄ in nihilū: cui talis est: vt fit a deo facta per creationē ex nihilo. Que talis est: soli auctori suo subest deo. Dei vero influxus vitalis: atq; beneficus nihil interimit. Ita q; si anima destruit: i amittat ee ei⁹: in essentia remanet. Quod ēt inde constat: quod quāto nobilior res est: tāto nobiliorē habet materiā: nobiliorem t formā. Animę sunt admodū p̄stantiores corporibus Igitur sub illarū esse tanq; sub forma: t actu latet materia quedam: t potentia si qua latet. Præstantior q̄ sub forma t sub esse corporis cuiuscunq;. Quod autē tenet in aliabus prime materie potentie q; locū: p̄a earū essentia est. Ita q; essentia illarū eminentior ē q̄ materia corporū. Materia corpoꝝ incorruptibilis est. Ergo quid mirū: si esse potest incorruptibilis illa? Quo fit vt si quādo anima esse suū fingat amittere: superfit necessario adhuc essentia: atq; substantia. Hec si supest: est certe. Si est adhuc: esse nondū est amissum. Ita anima: si corrumpi dicatur: ettā post corruptionem necessario supest. Immo ēt viuit. Esse namq; animo nihil aliud est q̄ viuere. Sed ne quis dicat ipsū animę esse resolui in essentiam: atq; essentiā vlteriꝰ non existere: q; sit absq; actu: quāuis potentia forte superfit alicubi: memuisse opꝰ essentiā illam non posse in materiam: potentiam ve materie redigi: Quia neq; ex materia constat tanquā parte sui: neq; ex materie potentia pullulat. Rursus non posse resolui in potentiam cause alicuius agentis: nisi forte in dei virtutem qui solus animā p̄creauit. Non aūt ob id moritur animus: q̄ in primā vitā resoluitur. Moreret aūt: si reductus in deum desineret esse animus. Atqui sicut figura cerea sigillo impressa: q i sigillo penitus adequatur: non destruit: sed in speciē suam redintegrat: sic essentia animi: si quādo: idcirco per quā deus eā in certa essendi specie disposuerat: admouet: inesse pristino confirmat. Maxime. n. sequēs actus roboratur a primo. Nam quō deus esse potest terminus in quem corruptio tendat: cū sit efficiens terminus: vnde t a quo omnis creatio generatioq; deducitur: Aut quo pacto deus q actus est purus: nascēte anima: ad animę ipsius compositionē concurrit: ita vt quēadmodū ex materie potentia: t actu potentie addito: forma fit corporalis: t in eam potentiaꝰ deniq; actus formę resoluitur. Sic ex dei potentia quadā: t adiecto quodam actu fiat animus: qui tandē in dei potentiam quasi materiā resoluat. Non enim gerit vnquā materie vicē: qui primus est actus. Afferet aliquis essentiaꝰ anime neq; in materiam: neq; in deum resolui: sed ipsam se statim in se recipere esse prioꝛe sublato. Ueruꝰ sicut materia corporalis absq; actu corporali eē negatur ita neq; spiritalis seorsum a spiritali. Quapropter essentia: que est materia spiritalium: t ad esse spirituale quasi actū aliquē comparat: nunq; segregatur ab esse: ab esse inquam spiritali. Nisi forte quis dicat essentiaꝰ animę: dum esse aliud exuit: aliud indui: ac tales in esse spiritali vices hanc essentiam variare: quales in formis suis materia variat. Absurdum id quidem dictu. Tuꝰ q; essentia spiritaliuꝰ stabilior est q̄ materia corporalium. Tum q; essentia animę: cuꝰ ppria ipsius anime ratio sit: nō esse aliud omnino: t aliud respicit pariter: sed esse solummodo animale ſm certam videlicet animę speciem. Materia quidem cōmunis absq; hoc actu vel illo esse pōt. Materia vero propria absq; ppio actu nequaquam. Quapropter essentia animę: que in tali specie animarum est: nunquam actū: speciei alterius animarum suscipiet. Neq; migrabit rursus essentia in eadem specie de animo hoc in illum: ne mobilis eque fit a materia corporalium. Immo si materia celi eadem forma contenta est semper vt placet q̄plurimis: quid mirum materiam animi spiritalem eodeꝰ essendi actu semper esse contentaꝰ. La essentia vita est: hoc esse viuere. Semper itaq; viuit.

Duodecima ratio: qr nō habet i se potentiam ad non esse. Cap. xij.

NUlla res corrumpitur vnq̄ nisi habeat in se potentiā ad nō esse. Si. n. nequiret nō esse: nunq̄ esset desineret. Anima nullā habet talem potentiaz. Quoniā anima nihil aliud ē apud Platonicos nisi forma simplex per se subsistens: in essentia quidē sua plecta: t integra: ad speciem quoq̄ animalis efficiendam conducens. Actus quidem existendi ibi est in ipsa. s. forma integra: t plecta. Sigdem per formā integritatē est: vnūquodq̄. Igitur proprium subiectū ipsius esse ibi est sua forma atq̄ essentia. Ubi autem erit potentia ad nō esse? qđ est ipsius esse oppositū? Nūqd in ipso esse. At quomodo vnū repugnans vim habet ad repugnans alterū capiēdū? An ipsa essentia? Neq̄ hic qdem. Nam si essentia: ex eo q̄ simplex: t integra forma est: proprium est ipsius esse subiectū: quō habet potentiā ad nō esse: quod dicit esse ipsius oppositū? Quo. n. pacto propria substantia ignis: que ppriū caloris talis subiectum est: habet ad frigus suscipiendū potentiā aliquā? per quā t frigus accipiat: t maneat ignis? Atqui in iis ipsis substātijs corporalibus: mortalibusq̄ non est potentia ad non esse: q̄ruz sunt in specie sua cōplete substantie: formaq̄ predite: ſm hoc eniz existunt. Sed quantū illis subest materia prima: que nunq̄ sub tali aliqua forma quiescit. Nec vero abest ab aia. Nusq̄ igitur potentia ad non esse in anima reperitur. Est igitur immortalis. Sed hanc rationē plantius exponamus. In rebus iis: que ex forma t materia cōponunt: accidit: vt materia opus ipsum quodammodo antecedat. Quis. n. dubitet: quin materia prius quodāmodo sit q̄z formetur. Accipio materiam hanc operi faciundo quodāmodo precedentē. Atq̄ iterrogo: vtrū opus illud ex natura huius materie forte necessarium sit: an impossibile? An forte possibile: nō necessarium. Quia sic materie vis statim per seipsam operi necessitatem daret: neq̄ prestantiore aliquo egeret formante: nunc vero indiget: q̄ quod est informe: formare se nequit. Igit quantū ad materiam attinet futurū opus non est necessariū. Nunquid impossibile? Neq̄ hoc qdem. Sic eniz esset materia adeo ad opus illud inepta: vt nunq̄ ad illius formam: atq̄ effectuz perduceretur. Si quātum ad materiam spectat opus agendum neq̄ necessarium est: neq̄ etiam impossibile: restat: vt sit possibile. Hoc enim inter duo illa est medium. Possibile inquaz esse: atq̄ non esse. Nam si ex natura materie foret possibile esse soluz: foret absq̄ dubio necessarium. Sin ex natura eiusdem foret solum possibile non esse: foret t impossibile. Quapropter cum ex natura materie opus ipsum possibile sit esse pariter t non esse: constat: q̄ in ipsa materia quātum ad faciendū opus: est potentia ad esse pariter: atq̄ non esse. Cum vero simplex materia sit ex naturis pluribus non composita: eadem natura materie est potentia ad esse: atq̄ non esse. Quoniam est indifferens ad vtrunq̄: neq̄ ex se ad alterutrum terminatur. Superiori agente indiget: quod eam formando ad esse determinet. Accipit ab illo formam leonis. Unde fit leo. Et materia ita leonis: que ante habebat in se potentiam ad esse leonē: atq̄ non esse: iam nunc ad esse leonem determinatur. Sed nūquid adhuc restat i materia prima eadez illa indifferens ad vtrūq̄ potentia? Si non restaret: cessaret protinus natura materie: neq̄ quicquam ex materia fieret: t constaret: si statim cū fit aliquid materia prima natura priuat sua: periretq̄. Ergo cum restet leone iam genito: potentia eadem illa ſm speciem in materia non propinqua leoni: secundaq̄: sed prima potentia inquā ad esse pariter: atq̄ non esse. Id accidit: vt quēadmodum p illam potentiam esse leo quandoq̄ cepit: cum prius non fuisset: ita per eandem esse quandoq̄ desinat: postquam fuit. Quo.

niam potentia ad extremum vtrunq; in/
differẽ: vel ad neutrũ vertitur: vel eque
ar; vicissim vertitur ad vtrunq; ⁊ sicut
ad esse ex non esse conuersa est: ita vicissiz
a esse vertitur in non esse. Atq; hinc seq
tur rerum corruptio corporaliũ. Uerus
rationalis anima cum sit forma simplex:
vnde motus exoritur in compositis: non
potest ex aliqua materia precedente: ⁊ sub
sequente forma facta fuisse: ⁊ cum sit for/
ma in se subsistens non innixa materie: qz
⁊ supra: ⁊ infra materiam progreditur su/
dendo: non est composita ex aliqua po/
tẽtia materie: velut anima inchoationem ⁊
actu potẽtia addito velut ipsius sue perfe
ctione. Neq; igitur ex materia ꝓstat: neq;
exstat. Si talis est: ex nihilo processit in lu
cem. Eius ergo solus deus est auctor: vt
alias ostẽdemus. Atqui hec nisi potuisset
fieri: nunquaz profecto facta fuisset. Qua
propter precessit animam nostram nasen
di potentia. Ubi nam erat illa potentia?
non in anima: que nondum erat: non in
parte anime: que est simplex: ⁊ tota simul
efficitur: non per partes. Non in materia
aliqua. Quoniam anima a materia non
dependet. Non in nihilo. Non enim po/
tentia ipsa essendi fundatur in nihilo. Mã
quo pacto alterum oppositum sit oppositi
ti: ⁊ contradictoriz alterius fundamentũ?
Esse vero: ⁊ non esse contradictoria sunt.
Restat vt illa potentia in solo anime au/
ctore fundetur deo. Igitur potentia essẽn
di: per quam anima ad esse producitur:
ipse solus immortalis: stabilisq; est deus.
Potentie vero ꝑm congruentiam respon
det actus. Actus ergo illi potentie diuine
respondens est stabilis per essentiam. Ta/
lis actus est anima. Et quẽadmodum in
deo eadem potentia est: per quam ⁊ deus
potest facere animam: ⁊ anima fieri: sic in
anima idem actus est: ideſt nixus idem:
per quem ⁊ anima subsistit in natura sua:
deus eam sistit in ipsa. Quo fit: vt non mi
nori desiderio deus animam in natura ani
me sistat quam substat anima in eadem.

Que cum soli subiẽciatur deo: si perimen
da est ab aliquo: ab illo est perimenda.
Ab illo vero non potest. Quomodo enim
causa alicuius efficatrix: ⁊ conseruatrix:
erit quoq; corruptrix eiusdem? Aut quo
pacto ipsum bonum cuicquam pernicio
sum est? Aut prima vita: ⁊ infinita vita
est alui mortis origo? Dicet aliquis non
permittit deus animam vim nouam ali/
quam inferendo: sed vim ante illi tribu
tam auferendo: ideſt subtrahendo influ
xum suum: per quem anima vixerat.
Sicut qui intuitu imaginem suam creat
in speculo subtrahendo vultum desinit
imaginem procreare. Sed cõtingere hoc
ibi non potest: vt pauloante ostendi/
mus. Rursus si deus nunc infundit:
anime vitam: postea non infundit: mu
tatio ibi prouenit ab infundendo in nõ
infundendum. Quero vtrum anima de
sinat haurire vitam: an deus infunde/
re. Non desinit anima haurire. Quip/
pe influxio vite in essentiam anime fit.
Quoniam vita est primus actus essen/
tie: cum primum acceperit esse. Anime
essentia est immobilis: quoniam a stabi/
li deo sine medio pendet: quia stando: ⁊
quiescendo perficitur. Turbatur motu.
Attingit stabilia. Regit caduca. Sistit
mobilia. Colligit dissipata. Conciliat
repugnantia. Nec est in ea potentia si/
la adesse pariter: atq; non esse: qualis
est in corporibus: que est totius muta/
tionis initium. Non igitur cessat ani/
me essentia vnquam vite actum accĩ/
pere: non cessat deus eundem infunde
re. Solis namq; illis significauit deus
se vim suam aliquando infundere cessa
turum: quibus ab origine inseruit pro/
clivitatem illam ad non esse duz. Pecte
rea deus nature institutor nunquam rei
quicquam subtrahit quod rei illius est p
prium. Proprium anime vita est: vita inq;
perpetua. Quia quantum rationalis est
etiam absq; disciplina: ⁊ vsu per solam
eius nature virtutez quotidie in se parit

ſpecies abſolutas: per quas proxime ad eternas itur ideas. Si naturale eſt animo rationali aſcendere ad ideas: naturale eſt ipſi quieſcere in ideis: vt ſicut naturaliter illis vixit: ita naturaliter viuat in illis: & qui operabatur ſm naturam aſſidue ad
A perpetua: operetur quandoq; ſm naturā perpetuo in ꝑpetuis. Et quia idea queq; eterna vita eſt: qui ſm naturam ſuā ideaz per idee modum poteſt conſequi: poteſt etiam per modum eternum vitam conſequi ſempiternam.

¶ Tertiadecima ratio: q̄ eſſe a deo accipit ſine medio. Cap. xiij.

B QUanq; Plotinus: & Proclus: aliiq; nōnulli platonicorum: animā fieri arbitrantur ab angelo. Tamen Dionyſium Areopagitam: Origenem & Aurelium Auguſtinum platonicos excellentiſſimos ſequor libentius qui aiam putāt a deo vnico p̄creari. Quod equidē hac rōne demonſtrari poſſe confido. Anima eſt forma ita ſimplex: atq; ita libera: vt neq; ex pluribus ptibus cōponatur: neq; ex materie viſceribus eruatur. Quādo igitur fit: non poteſt ex rebus vllis p̄ius exiſtentibus generari. Nā. n. ex rebus diuerſis procul ante poſitis: deinde coactis in vnum conficit: cum careat ptibus. Neq; ex materie ſomite prius informi: deide formato: cum ſit ſupra materiam. Igit fit ex
C nihilo. Ex nihilo autez aliquid facere dei ſolius eſt ꝑpriū. Nam ex ordine operū ordo cauſarum inueſtigatur. Cauſe eniz effectus accommodatur. Quare opz effectus ꝑprios in ꝑprias cauſas reducamus: atq; id: quod cōmune in omnibus effectibus p̄prie repitur: in cōmunem oium cauſam referamus. Ita cum omnibus in rebus p̄ter proprias ſingularum conditiones ipſum eſſe cōmunez cunctis inueniatur: ſingularum conditionum: & qualitatum cauſas ſingulas aſſerre debemus.
D Ipſius autem eſſe: quod vnuz omnibus eſt cōmune: vnam cauſam: omnibusq; cōmunem. Omnibus cōmunis cauſa vnus ipſe eſt deus. Igit eſſendi re vera deus eſt cauſa. Eſſendi vero hoc: aut illud: hoc modo: vel illo: alie quedam p̄ter deum ſunt cauſe. Ita vt ſic: a deo ſolo habeā. Vt ſic homo: etiaz ab homine: vt calidus ſit ab igne: deus operibus eſſe dabit: alie cauſe inter ſe diuerſe diuerſos eſſendi modos & eos quidem virtute dei. Eſſe quidem illud: quod poſt nihilum ſequitur eſſe dicitur abſolutum. Statum enim poſt nihil: ſequitur eſſe ſimpliciter. Poſt eſſe ſimpliciter: ſequitur eſſe hoc: aut illud: aut tale eſſe: vel tale: puta hominez eſſe: vel equū: album eſſe: vel nigrum. Non eniz poteſt quicq; fieri hoc: & illud: & tale: niſi ſit ꝑius quod hoc: & illud & tale fiat. Quapropter eſſe tale: & hoc: & illud haud eueſtigio poſt nihilum ſequitur: ſed poſt eſſe ipſuz ſimplex: & abſolutum. Cum igitur dei ꝑpriū ſit eſſe ipſum cōmune: & abſolutum cunctis tribuere. Id vero eſſe ante oēs eſſendi modos ſequatur poſt nihiluz. Soluo
F dei officium erit aliquid ex nihilo in eſſe perducere. Vt primum quod datur omnibus ipſum. ſ. eſſe a prima ſit cauſa: a ſequentibus cauſis munera ſecūda: vel tertia. Profecto q̄d nature alicuius eſt participe: non poteſt eam naturam producere abſolutam. Quia cum id: quod eſt tale aliquid ſm participationem: neceſſario ſequatur id: quod eſt abſolute tale. Immo etiam ſit per illud: quicquid ipſum eſt: ſi hoc illud gigneret: certe quod eſt poſterius rem ſeipſo priorem: atq; etiam ſui ipſius cauſam gigneret. Ubi gigneret: & ſeipſum. Igitur Ariſton: q̄ non abſolutus homo fuit: ſed hic homo in tali materia conſtitutus: humanitatem ipſam non genuit abſolutam: ſed hominem huic & illa tonem ſ. & in materia tali. Quoniam vero quantum p̄tinet ad eſſendi naturam: quicq; ſub deo eſt: eē ipſius eſt particeps & eſſe non habet ſimpliciter: ſed tale eſſe: vel tale in quadaz eſſentia: ſpecieq; determinatum: ſequitur vt res nulla ſubiecta deo ipſum eſſe producat. Sed talē quē dā

eſſendi

essendi modum tali cuidam materie tribuat. Quo fit: vt ad opus suuz priori semper egeat fundamẽto. Preterea tam ars q̃z natura quicqd agit: ex potẽtia quadã producit in actuz. Sculptor ex lapide ita preparato ad statuã: vt quodãmodo habeat statuam in potẽtia: statuam actu fabricat: homo ex semine: in cuius virtute homo est: generat hominem. Materia illa: ex qua ars: z natura aliquid faciunt: interdum obediens multũ: z apta ad opus existit: interdum ineptior: ita vt materie potentia alias minus: alias magis distet ab actu operis fabricandi. Parum distat aeris potentia ab ignis effectu: lõge vero ab hoc aque potẽtia. Facile itaq̃z est ex aere: difficile ex qua ignem accendere. Unde apparet: tanto potentiorẽ esse oportere eum: qui agit: quãto longius internallum est inter potentiam illam z actum: a qua in quem opus suum est deducturus. Distãtia vero inter nihil z esse est infinita: tuz q̃z in nihilo nulla est proportio ad esse: tum q̃z nulla distantia maior hac eẽ: aut excogitari potest. Distantiam vero p portione z fine carentem sola illa vis potest trãscẽdere: que nullam habet ad alias vires ꝓportionem: nec habet finem. Virtus huiusmodi solus est deus. Omnia. n. alia a dei potentia excedunt. Solus itaq̃z deus aliquid ex nihilo ineſſe perducit.

Preterea res omnis preter ipsum deum creatura dicit a theologis: z ex quatuor quibusdaz componitur necessario. Ideo pythagorici non solum in coporibus: verũetiaz in spiritibus quodãmodo ponũt quatuor elementa. Quia vtraq̃z constant ex eẽtia: esse: virtute: z actione. Nempe aliud in eis essentia est: aliud eẽ. Est enim esse actus essentie. Quod si preter hunc actũ non esset illic essentia: cui talis actus hereret: esset actus purus: z infinitus: q̃z nõ circunscriptus ab vllo. Hic autem solus est deus. Rursus esse ipsum ab omni esser participatione alterius absolutum. Omne vero tale vnicũ est in natura. Soli igit deo conuenit. Merito creatura nõ est ipsum esse suum: q̃z ipse suus actus eẽ nequit. Cum habeat in se potentie passiue non nihil imixtum: q̃z subest deo. Potentia vero opponit actui. Quoniam vero operatio differt ab essentia magis q̃z esse ipsum. Prius. n. est essentia q̃z operetur. Ideo vbi est essentie: z ipsius esse distinctio: multo magis est distincta operatio ab essentia. Operatio qdez ita est virtutis essentialis actus: sicut esse est actus essentie. Quia vero creata essentia nõ est suus actus: ideo nec est operatio sua. Alioquin operatio talis esset per se subsistens ab omni participantis limite penitus absoluta. Quod tale est: vnicum diximus: z infinitum existere. Sed nunqd operatio differt ab eẽ sicut ab essentia differre mõstratur? Proculdubio. Duplex enim est operatio: vna essluit extra operantem: vt calefactio. Altera manet intus: vt cognitio: z voluntas. Que essluit: sine controuersia distat ab esse: quod a te ipsa non essluit. Que manet: ob id etiam discrepat: quia esse creature certa quadam reruz specie clauditur. Operatio talis per genera multa vagatur. Immo vero intelligentia ipsa: atq̃z voluntas per infinita. Illius. n. obiectum est ipsum verum: huius ipsum bonum. Verum autem z bonum saltem tam late patent: q̃z ipsum quod ens vocatur. Operatio vero ab obiecto trahit speciem. Ergo operatio talis omnibus rerũ omnium speciebus induitur. Sed num differt operatio a virtute? z virtus ab eẽtia: atq̃z esse? Certe: primo enim q̃z actus potẽtie semper opponitur: operatio: que est actus: a virtute discrepant: z essentiae que potentie quedam sunt: z virtus ab esse quod est actus. Et ab essentia: quia potentie per suos actus distinguntur: cũ propria potentia proprium respiciat actũ. Essentie actus est esse. Virtutis actus est operatio. Igitur tãto inter se distãt essentia: atq̃z virtus: quãto esse distat: z operatio. Quorsum hec tam multa? vt intelli-

gaa:operationem cuiuslibet creature virtuti herere: virtuté ꝛ esse essentie. Ac nullam creaturam per substantiam proxime operari:sed per virtutem operatricé:que est qualitas:siue accidens:cum a substantia vndiq; distinguatur. Quotiens ergo aliquid operatur:qualitates quasdam proxime generat. Et esse dat:quale habet ipa i.herens alteri semper. Talia vero ꝑcedé te indigent fundamento. Que fundamé to indigent:ex nihilo nó creantur. Ergo. nulla creatura creat aliquid:nec iniuria. Operatio enim eius:ꝛ virtus: q herent alteri:ꝛ quicquid heret:non restat liberũ atq; integrũ:sed ꝑ facultate suscipiétis accipiť:subiecti sui limitibus finiunť. Creatio vero operatricem virtutem exigit infinitaz. Itaq; anima a solo creatur deo. Sz forsitan putabit quispiam animã ita a deo fieri:vt per angelum tanq; medium efficiať. Atq; deus in ea creatione sit opifex: angelus instrumentum. Que quidé opinio ideo videť absurda:quoniam instrumentum hãc habet naturam:vt ipsuz ab alio motum moueat aliud. Afficiat subiectum aliquod:formamq; principalis agétis traducat in subiectuz per temporis interuallum. Creatio autem neq; subiectuz exigit:neq; fit motu: vel tempore. Rursus si creationis opus virtutem requirit immensam:quid absurdius q̃ ad id exequendum:virtutem ipsam:que in deo immensa est:prius in angelo: cuius natura terminata est:terminari. Deinde opus illud:quod ad immensam virtutez spectat peragere. Ex supradictis concluditur:animam a deo summo fine medio procreari. Cur non perfectione pares inter se sunt angelus:atq; anima:cu vtraq; a deo absq; medio pendeant. Quia sub alia idea:ꝛ ratione deus angelum p:oducit:sub alia animam. Illum sub altiori idea:istaz inferiori. Quemadmodum ab eodem pictore homo ꝛ equus picti non eque sunt pulchri. Pulchrior enim hominis figura q̃ equi:quia pictor ad pulchrius sue mentis exemplar hominis picturam expressit q̃ equi. Sed finem iam sic rationi huic imponamus. Si anime essentia proxime a deo fit:nihil inter eam:ꝛ deum ipsius conseruatorem intercidit medium: quod ipsam a cõseruante diſungat. Ac si solo deo eget vt fiat:solo etiam eget: vt maneat: Et quia deus per eandem viz seruat creata: per quam creauit. Ideo sicut ex infinita dei bonitate anima ex nihilo adesse processit:ita per eandem inesse permanet procul a nihilo. Ut vita deo proxima diuine vite simillima sit. Quod ita demum erit:si anima aut principio:ꝛ fine caruerit sicut deus:aut si habuerit principium: finem: saltem nullum sit habitura. Limei Platonisq; sententia est:deuz mundi opificem per ideas:id est exemplares:absolutasq; rationes sua opera procreare. Proinde quicquid per talem:aut talez proxime creatur ideam:semper tale perseuerare. Quod vero deincepe:non necessario semper:sed aliquãdo tale. Oportere enim effectum proximũ cause prodire simillimũ. Remotiorem vero minus similem: atq; deincepe dissimiliorem semper euadere. Adeo vt idea sit virtus:ꝛ in seipsa simul:ꝛ sempiterna. Virtus vero que inde fit proxime:nó in se:immo in aliquo fit:sz semp. Que autez fit deincepe: neq; i se neq; semper per naturam suam: vel eadez: vel simili perseueret. Cum igitur rationalis quidé anima per ideam vite absq; medio fiat tali quadaz proxime originis potestate forma est semper viuens. Irrationalis autẽ cum inde per rationalem proficiscatur:secundum se aliquando viuens. Quod.n. ab idea sola creatur actione:actione fit penitus stabili:stabiléq; inde bz essentiam. Quod autẽ ab idea per animaz quasi mediaz nascitur:qm̃ actione mutabili gignit mobilem ꝑm se inde naturaz ducere cogitur. Secundum se inq; qz vitã ab anima ethereo impressam vehiculo:tanq; speculo sempiterno existimãt semper impunẽtem animam comitari. Impressam vero

vitam composito corpori: ꝛ caduco non semper. Nempe arbitrátur ab anime substantia semper viuente ethereum corpus sibi proximum perpetuo animari. Eleme tale vero corpus ab ea per illud aliqñ vitá accipere: sed de his alias.

¶ Quartadecima ratio quia est per se vita. Cap. xiiij.

D ANima est essentia: est ꝛ vita. Superioribus rationibus ostédimus: eá esse immo: talem: qz sit essentia per se existens. In presentia vero eiusdem imortalitatẽ ostendimus: qz sit vita per se viuens. Porro anima ex ipsa sui essentia vita est: qz totum qd̃ est in ea: est vita. Siquid. n. esset in ea: quod vita non esset: illud qdez non pars esset anime: ꝛ totum ipsum animatũ quidda potius quá anima diceret. Fateamur igitur totam anime essentiam esse vitam. Si tota est vita: per se certe ſm formá vita dicenda est. Nam quod p aliud viuit ipsum per se non viuens ex duabus componit partibus. Ex natura inqz sui propria ſm se: non viua: atqz ex vita illa aliunde accepta. Ita conclude. Sic res illa que per aliud viuit: non tota vita est: sequitur: vt res: que tota est vita: per se viuat. Ergo anima: que tota est vita per se viuit: presertim cuz per se moueatur: si ita est: per se est vita. Est igitur anime essentia vita. Cuius rei signum est qp cuicunqz aduenit prestat vitam: quasi per se sit hoc ipsum quod tribuit alteri. Unde abeunte illa: desinit corpus viuere. Ac dum adest corpori nullum momentũ cessat vite opa exercere corpus viuificando. Quare perénis aie actus viuificatio é. Perénis actio ꝓpria est rei actio. Propria igitur est anime actio viuificare. Viuificare autem vite ipsius est proprium: sicut caloris est calefacere. Igitur essentia anime vita est. Accipe rursus aliam coniecturam: qp parato corpore: anima statim illud viuificat. Aut ergo suo esse dat vitam: aut appetitu: aut cognitione: siue consilio. Si anima cognitione: ꝛ consilio corpus viuificaret: scirent omnes: quid quodlibet momento gignat ꝛ alat in visceribus anima. Qualisqz sit interni opis dispositio. Et niſi cognosceret: ista non fierent. Sed nunquid appetitu? Neqz hoc quidem alioquin qz diu vellet animus esse in corpore: tamdiu esset. Et qui odit corporis consuetudinem a corpore confestim discederet. Restat vt ipso esse idest naturali vtute viuificet corpus. Si ipso esse viuificat: per suam essentiam est vita: aut viuens. Sicut quod ipso esse calefacit per essentiam suam: virtutem habet: est calor aut calens. Concludo anime essentiam esse quandam vitam. Quod si non libeat eam vocare vitam per se viuentem quemadmodum soles dicere calorem per se calentem: saltem per superiora cogeris confiteri: animá esse substantiam propria vita vitalem: quéadmodum dicis ignem substantiam proprio calore calentẽ. Utrumqz horum acceperis: minime curo. Utrinqz enim sequitur idé: quod querimus. Sed ego superioribus ratiõibus adducor: vt animam per se vitam appellem: vitam inquá naturalem: formáqz vitalem. Huic aũt formeqz vitali contraria mors quodámodo dicit̃: seu aliqua mortifera qualitas ferme. Sicuti caliditati frigiditas: humiditati contraria siccitas. Ea vero est contrariarũ natura formaꝝ: vt neqz aliqua earꝝ aliá capiat: vt calor nõ suscipit frigus: neqz substantia: cui vna illarũ formarũ est propria ét suscipiat aliá formaꝝ siue forme ꝓtrariá. Ut ignis cui calor est ꝓprius frigus nõ accipit: vt simul sit ꝛ ignis: ꝛ frigidus. Sed abit potius: aut perditur tam calor quaꝝ ignis: frigore veniente: quá aut calor: aut ignis fiat frigidus. Est ergo vterqz: vt ita loquar: infrigescibilis: cum frigoris participes euadere nequeat. Similiter anima quoniaz aut vita ipsa naturalis est: aut vitam habet tanqz naturalé sui pedissequá: mortẽ vt dixi: ipsius contrariá non admittit. Si nõ admittit mortẽ: ita ferme imortalis est: sicut ignis; quia non suscipit fri-

gus infrigescibilis. Si idem foret infrige/
scibile: quod imperdibile: ignis sicut non
frigescit: ita neq etiam perderetur. Nunc
autem perditur potius quam frigescat.
Verum cum idem sit immortale: quod
imperdibile: anima: que non admittendo
mortem dicitur immortalis: est etiam im/
perdibilis. Ideo abit: veniente morte nō
perditur. Tota supior disputatio his ver/
bis. Zoroastris comprehenditur. αθανα/
τον τε μενει: και ζωντος δε σωτηρ/
ον τι: id est immortalis manet: ac vite dña
est. Quasi dicat ideo immortalis manet:
q vitam habet pedissequam: sicuti sol lu/
cem: crinita comam. Dic pugnabit sic stra
to: vel epicureus aliquis. Sane mortez nō
suscipit anima: q veniente mortifera qua
litate: abit anima: & desinit esse. Si esse de
sinit: suscipit certe nihil. At nos o epicu/
ree non ita desipimus: vt ignoremus: non
posse mortem ab aliquo suscipi. Tum qa
nihil est. Quod vero non est: non capit.
Tum quia neq viuentes eā capiunt: neq
defuncti. Illi quia duz viuunt: a morte ab
sunt. Isti: q si nō sunt: vt ipse putas: nihil
suscipiunt. Et si supersunt vt nostri volūt
etiam absunt a morte. Desistamus ludere
verbis. Audi quid velimus: quando dici
mus animam non suscipere mortez: intel/
ligimus eam non admittere in seipsa villā
mortiferam qualitatem: perquam desinat
viuere. Profecto contrarie qualitates se
inuicem non suscipiunt. Nam se vicissim
& fugant: & fugiunt. Ideo calor natura sua
non modo non suscipit frigus: sed neq lo
co etiaz illi propinquat. Longissime nāq
sese fugant: & fugiunt: que per naturam lō
gissimo discrepant inaeruallo. Postquaz
natura sua he forme tales sunt: si in mera
sui: & sola natura consisterent: essentq ita:
vt modo sunt contrarie inuicem: nunq
sibi inuicem propinquarēt. Natura enim
illas dissociaret: neq adesset medius ali/
quis illarum conciliator. Tales profecto
forent: si calor in seipso subsisteret a mate/
ria separatus: vt nihil preter calorem ha/
beret admixtum. Atq frigus similiter.
Nūc iacet calor in materia: que suapte na
tura non minus ad frigus parata quaz ad
calorem aduenientem frigori sinum pandit
suum: quem ingressa frigiditas calorez in/
de detrudit: qui inde depulsus extinguit:
cum ab auctore suo ea lege fuerit adesse p
ductus: vt tamdiu maneret: quādiu a tali
sinu materie foueret. Quapropter forme:
que a materia substinentur: licet formas
sibi contrarias non suscipiant: illarum: tñ
impetu: & propinquatione perdunt. Que
vero in seipsis permanēt: & si quando ma/
terie herere videntur: illam substinent po
tius quā ab illa substineantur. Contrariā
sibi vim non possunt admittere. Verum
si qua vis aduenit materie gremio: quali/
tates & formas inquinat astrictas materie.
Formā vero illā: que materiaz superminet
non attingit. Talis est anima: anima nāq
rōnalis: que cum fons motionis sit: corpo
rūq motrix non potest a corporibus e suo
statu mutari. Cum speciei sue ingeniram
habeat vitam: vtpote propriā: viuit semp
absq labore viuendi: precipue q̄ diu secū
ipsa viuit. Propinquans vero corpori ir/
rationalem: vt platonice loquar: ex se fun
dit vitam: velut vmbram. Ipsa quidez ve
ra est anima: animalisq vite fons: talemq
vitam non modo ad tempus suppeditat
corpori: sed multomagis sibiipsi semp eiz
nunq deserat semetipsam: neq adi se dese
rendam compellat a corpore: cuius quali/
tas in formā nō transit incorporalē. Rur/
sus neq ad idē cogat ab animabus quaz
officium est viuificare non perdere. Talis
peuldubio rōnalis anima iudicat. Irra/
tionalis aūt non vera est anima: q neq es
sentia vera ē: neq vera vita. Nō vera eēn
tia est: q non existit per semetipsam: siqui
dem per se non operatur: quandoquidez
nihil agit: absq corporis instrumētis. Nō
vera vita est: quoniaz motionis libertate
priuatur. Non. n. ducit a seipsa: sed vi tra
hit ab iis rebus: que sensibus offerunt: iō
platonici multi aiunt: aiam rōnalē esse: &

aiam

E alam ⁊ vitaz ſubſiſtentē: atq; ex ſe corpus viuificantē. Sed irrationalez formam positus animationē viuificationemq; corporis eſſe putant: quam etiam eſſe immortalez Xenocrates: Speuſippus: Numenius
F Plotinus exiſtimant. Porphyrius autē: ⁊ Proculus: ⁊ aly quamplurimi negant. Neq; mirari debemus: ſi animas alias veras: alias falſas eſſe multi platonici arbitrant. Rerum ſiquidē varietas nec tibus nectit interuallis. Deus verum bonū eſt. Angelus imago quidē eſt bonitatis. Sed intellectus eſt verus. Rationalis aia imago intellectus: anima vera. Irrationalis anima imago anime: natura vera. Qualitas que diuiditur in materia nature: imago eſt: verum naturaliū agentium inſtrumentū. Sed meminiſſe oportet: eos: qui animas noſtra inferiores eſſe ſempiternas exiſtimant: etiā plantarū animas ſecutos eſſe egyptios: pythagoreoſq; exiſtimates animas humanas eſſe mentes delapſas in rationē: atq; ſenſum. Animas vero brutorū eſſe noſtras in ſenſuz: generationemq; omnino plapſas. Plantaruz deniq; alias eſſe eaſdem: lapſas olno in generandi potentiā: poſſeq; omnes iteruz ad ſuperiora conuerti. Quod quidē Empedocles. Timeus locrus: Origenes: Plotinus ſignificaſſe vident. Sed hec ipſi viderit. Nos autem propoſitum proſequamur.
G Quintadecima ratio qz vita eſt p̄ſtantior corpore. Cap. xv.
H Rationalis aia ſ'a naturalis vita eſt. Vera vita per ſe corporis eſt formatrix: ⁊ rectrix. Ideoq; corpore eſt longe p̄ſtantior. Corpus quāuis in varias vertat qualitates: aut ēt milies diuidat in ptes: nunq̄ tamen deſinit eſſe corpus. Semp eniz reſtat natura corporis diuiſibilis. Cū diuidantur partes in particulas fine fine. Ergo multomagis anima rōnalis: q̄ vera eſt corpis vita: quantūcūq; mutet: nunq̄ deſinit eſſe vita.
I Cuius argumentationis vim in eo potiſſimum conſiſtere arbitramur: q̄ tertia eſſentia: que eſt ſedes rōnalium animarū: tres habet dotes: ex eo q̄ omniū medium obtinet. Prima q̄ in ea reſulgent vere imagines diuinoz. Secunda q̄ ipſa formatrix: continetq; totaz machinā corporalē. Tertia q̄ diuina: ⁊ corporalia cōciliat inuicem. Omnes he dotes eſſe oſtendunt aiam ſempiternam prima: qz ſi in genere corporū eliqua ſempiterna ſunt: in qbus vmbre ſunt diuinoruz: multomagis aie rationales animarum omniū preſtantiſſime: in qbus ſunt diuinoz imagines ſempiterne. Prior. n. in diuinis vita eſt qua ſplendor. Quoniā ſplendor eoruz eſt cum reflexio: tum effuſio vite. Quapp inde prius manat in aiam vite immortalis vbertas qua diuinaz ſplendor imaginuz. Secūda qz ſi rōnalis anima principiū eſt formandi: ⁊ cōtinendi: neq; formam ſuaz neq; conſtantiam naturalē p̄ōt amittere. Nempe cū totum aiale genus ſit toto genere corpali p̄ſtantius: ⁊ in oibus mundi membris ſint aliqua corporalia ſempiterna: probabile eſt: vt in oibus hic ſint anime ſempiterne. Quis eniz negauerit: animarū genus caput habere ꝑpetuū: in quo rationales aie ſunt: poſtq̄ corporalis nūdus membra quedā habet vbiq; ꝑpetua? Tertia qz ſi aia conciliationis vniuerſalis ⁊ vinculi fons eſt: diſtrahi: ⁊ diſſolui non
R p̄ōt. Si. n. vniuerſorum vinculū reſoluat: quid vlterius vincict. Platonica hec miſteria ita deinceps Aurelij Auguſtini ſnia confirmabimus. Si anima rationalis interiret corpore pereunte: neceſſario mutaretur corpore permutato. Non mutatur autem a corpore. Ipſa eniz motionis principium eſt. Ideo cum a corpore mutari videtur: tunc ipſa ⁊ corpus mutat: ⁊ ſeipſaz ducit: vt iubet. Si anima mouet ſepiſſime corpus immobilie perſeuerans: longe magis: ex eo quod ſiſtit: continetq; corpus ſeipſam ſiſtit: ⁊ continet. Quod enim ſtat plurimum in mouendo alio: ſtare poteſt ſemp inſiſtēdo ſe: ⁊ cōtinendo. Quis autem neſciat quando corpus vel proprīū vel alienum mouetur ab animo: tam mo-

ctionem ipsam quam rem moram non ha-
bere sua omnia simul: sed labi prorsus a fu-
turo in presens: atq; preteritum? In ani-
mo autem tunc esse finem proposituz ope-
ris totius immobile. Intentionem presen-
tis operis memoriam preterite expectatio
nem q fuiuri. Illic interio animi circa ea
que non sunt est ipsa. Duz tam ea: que nō
A dum sunt: quam ea que non sunt am-
plius ipsa connectit in vnum. Circa tem
poralia est sup: a tempus. Circa mobilia ē
immobilis. Cur ergo substantia eius cir-
ca mortalia non sit imortalis? Immo cur
in perpetuis attingendis non fiat ipsa per
petua: quandoquidem in tractandis mo-
bilibus manet immobilis? Preterea si nō
tam id quod in mole est corporis: quam
id quod est in specie: facit esse corpus. Cor
pus enim tanto magis est: quanto specio-
sius est: atq; pulchrius: tantoq; minus est
quanto sordidius: atq; deformius: que de-
fectio non precisione molis: sed speciei pri-
uatione contingit: putandum est: ani-
mū illum: a quo tanquam principio da-
tur corpori forma: per quam est corpus: q
connexio partium: per quam consistit: nū
quam vel forma propria: vel vnione priua
ri: per quaz est: q permanet animus. Quā
do quidem corpus nunquaz in omni for-
B ma: q vnione: per quam est: permanetq;
corpus orbatur. Neq; tamen transire de
specie in speciem animam sicut corpus.
Mutatio enim ab anima descendit in cor
pus: q stabilior est illa quam istud. Ergo
si hoc semp in gñe corpali pmanet: illa p-
manet semper in specie alati. Neq; in ipsa
specie animali de alia in aliam animam cō
mutabitur. Non enim subest materia: per
quam fiat huiusmodi commutatio. Si nō
accidit mutatio talis: neq; animus esse:
nisi vitat potest: nunquam profecto ani-
mus moritur. Quod si quisquam nō eum
interitum dicat formidandum animo quo
efficitur: vt nihil sit: quo aliquid est: sed
eum: quo dicimus ea mortua: que vita ca-
rent: attendat quod nulla res seipsa caret.

Est autem animus vita quedam. Unde
quod animatum est viuere: omne autem
ie anime: quod animari potest: mortuum
id est: vita priuatum intelligitur. Non er
go potest animus mori. Nam si carere po
terit vita: non animus verus: sed anima-
tum: aut aliquod animi simulacrum est.
Quod si absurdum est multominus pos
genus interitus timendum est in mo: qđ
vite certe non est timendum. Nam prior
sus si tunc moritur animus: cum eum de-
serit vita: illa ipsa vita: que hunc deserit:
multo melius verus intelligitur animus
vt iaz non sit animus: quicquid a vita de-
seritur: sed eaipsa vita: que deserit. Quic
quid enim a vita desertum: mortuum di-
citur id ab anima desertum intelligitur.
Hec autem vita: que deserit ea que moriū
tur: quia ipse est animus: q seipsam nō de-
serit: non moritur animus: nisi forte verā
vitam temperationem aliquam corporis:
aut aliquid eam sequens: vt Aristoxenus. C.
q Dicearcus opinabantur: debemus cre-
dere. Quibus profecto nunquam hoc vi-
sum esset: si ea que vere sunt: q incommu-
tabilia permanent: eodem animo a cor-
porum consuetudine alienato: atq; pure
guto videre valuissent. Quis enim bene
se inspiciens non expertus est: tanto se alt:
quid intellexisse sincerius: quanto logius
remouere: atq; subducere intentionem
meā a corporis sensibus potuit? Quod
si ad temperationez corporis animus per
tineret: non vtiq; id posset accidere. Nō
enim ea res: que naturam propriam non
haberet: neq; per se subsisteret sed in subie
cto corpore tanquam corpus: alio forma in-
seperabiliter esset vllo modo se ab eodem
corpore ad intelligibilia percipienda co-
naretur auertere: q quantum id posset: tā
tum illa posset q intueri: eaq; vnione me
lior: q prestantior fieri. Nullo quippe mo
do forma talis: vel ipsa etiam corporis tē-
peratio: que certa commixtione efficitur
earum quattuor naturarum: quibus idez
corpus consistit: auertere se ab eo potest:

in quo subiecto est inseparabiliter. Quin
ertiam cum humorum consonantia acci/
dens quoddam compositum fit: si anima
vel consonantia esset: vel ab ipsa depen/
deret: nullo modo substantiarum: rerũq;
simplicium rationes cognosceret affecta/
ret & caperet. Ad hec ea que intelligit alius
cum se auerterit a corpore: non sunt pro/
fecto corporea: & tamen sunt. maxime: que
sunt. Nam eodem modo sese semper ha/
bet: nihilq; absurdius dici potest: quam
ea esse: que oculis videmus: ea non esse:
que intelligentia cernimus: cum dubitare
demetis sit: intelligentiam incomparabi
liter oculis anteferri. Hec autem: que in/
telliguntur eodem modo sese habentia cũ
ea inuenit animus absq; aliquo instrumen
to: ratio ostendit: se illis esse coniunctum
nuro quodam eodem incomparabili mo
do scilicet non secundum locum. Nam
aut in illo sunt: aut ipse in illis: aut vtrũq;
per se subsistit. Si primum illud est: non
est harmonia corporis animus: aut har/
monie mancipatus. Quicquid enim ta/
le est: a corpore tanquam subiecto separari
non potest. Propterea q; quicquid in illo
est: corpori eque atq; illud astringitur.
Mutabile autem est corpus humanum.
Mutabiles igitur erunt rationes ille re/
rum: que sunt in animo contemplante: si
animus mutabili corpori alligatur. Mu/
tabiles autem esse rationes illic non pos/
sunt. Semper enim eodem modo verum
est: quod duo & quattuor sex conficiunt:
quod ve que comparatio est duorum ad
quattuor: eadem quattuor est ad octo: ce/
teraq; generis huius quamplurima. Ra
D tiones huiusmodi inseparabiliter insunt
animo: qui semper & subito ita vtitur pro
arbitrio. In quibus ars consistit ratiocy/
nandi: que ab animo rationali minime se/
paratur. Nam si ab eo ratio illa artificiosa
vel ars rationalis: que rationum certus est
separabitur: aut nusquam erit: aut in re
aliqua non viuente: aut in re viuẽte. Nus
quam esse non est dicendum perpetuas:
& immutabiles rationes. Esse quoq; in re
non viuente rationes verso impossibile
est: siquidem vita rationis est fundamen/
tum. Si autez artificiosa ratio de vita trã
fit ut vitam: nunquam id facit cõmodius
quam cum docet quis alios. Cum vero
id non contingat. Nemo enim docendo
alios obliuiscitur: non fit tranquilus. Ars
igitur inseparabiliter inest animo. Inesset
quoq; corpori: si animus esset corpis har/
monia. Quapropter mutabilis esset: sicut
corpus: iam ratio ipsa quam animus. Cũ
vero ratio talis sit immutabilis: ideoq; &
animi essentia immutabilis: cui illa tan/
quam subiecto inest non est animus cor/
poris temperatio. Atq; ita disputasse suffi
ciat ex primo illo diuisionis superioris mẽ/
bro: quo concessum fit: animo rationes in
esse. Deterea si quis secundum illud mẽ/
brum admiserit scilicet illas inesse animũ:
sequitur idem. Quo enim pacto animus
est corporis temperatio: si in ratione rerũ
a corpore separata est tanq; subiecto? Cuz
non possit esse alibi quam in corpore cor/
poris temperatio. Si tertium diuisionis
illius membrum concesserie. s. vtrũq; sub
stantiam per se subsistentem esse tã animũ
quam ipsam rationem rerum: per se subsi/
stet animus: neq; temperationi corporis
astringetur. Deniq; quodcunq; membrũ
diuisionis acceperie: vna hec sunt impere
rõ ppuadet: aium in cõplexione corpis tã
quã origine nõ iacere: q nõ tã aiide: tam
facile: taz assidue: tũ philosophamur mu/
tabili potiꝰ habito corpe: immutabilibus rõ
nibus sese miseret. Neq; melius esset: cuz
est in illis: quam cum est in corpe. Est aũt
in illis tanto melius q̃z in corpe: quanto ꝑ
stantius viuit in illis q̃z in ipso. Tãto aũt
viuit prestantius: quãto perfectius opat.
Operatur vero in illis perfectius: q in/
telligit verius: desiderat pacatius: fruitur
dulcius: plenius: atq; securius. Et cũ sepe
ꝓsonãte secũ corpe: aius ipe dissonet secuz
tũ speculatiõe: tũ moribus. Atq; ita ꝓso
net dissonante: qui non viderit animum

non consistere in corporis consonantia: is dissonat veritati. Sed vt reuertamur
B ad Aurelium: hic forte oboritur nonnulla questio. Vtrum sicut non interit animus: ita nec in deteriorem commutetur essentiam. Videri enim cuipiam potest: neq; iniuria: id effectum esse ratione hac: vt animus ad nihilum peruenire non possit. Conuerti autem in corpus fortitan possit. Si enim quod erat ante animus: corpus fuerit effectum: nō vtiq; omnino nō erit. Sed hoc fieri non potest: nisi aut ipse id velit: aut ab alio cogatur. Neq; continuo tamen animus: siue ipse id appetierit: siue coactus fuerit: poterit corpus esse. Illud enim sequitur: vt si sit: necessario velit: aut cogatur. At illud non sequitur: vt si velit aut cogatur: sit. Nunquam autem volet. Nam ois eius appetitus ad corpus: aut vt id possideat: est: aut vt viuificet: aut vt quodāmodo fabricet: aut quolibet pacto ei consulat. Nihil autem horum fieri potest: si non sit corpore ipse melior. At si erit corpus: melior corpore profecto non erit. Non igitur esse corpus volet: neq; vllum huius rei certius argumentum est q̄ cum seipsum hoc interrogat animus. Ita enim facile comperit appetitum se nō habere: nisi agendi aliquid: aut sciendi: aut sentiendi: aut vel tantummodo viuendi: quantum sua illi potestas est. Si autem cogitur corpus esse: a quo tandem cogitur. Num a quolibet? certe a potētiore. Non igitur a corpore potest. Nullo enim modo vllo animo vllum potentius corpus. Potentior autem animus non cogit in aliqd nisi quod sue potestati subditum est. Nec vllo modo animus potestati alterius animi: nisi suis cupiditatibus subditur. Cogit ergo ille animus non magis quā quātum eius cupiditates finunt: quem cogit. Dictum est autem: cupiditatem non posse animum habere: vt corpus sit. Illud etiam manifestum est: ad nullam sue cupiditatis explerionem peruenire: dum amittit omnem cupiditatem: t amittit: dum corpus fit. Non ergo potest ab eo cogi: vt fiat: qui potestatem cogendi nisi per subditas cupiditates non habet. Deinde q̄q̄ animus alterum animum habet in potestate: magis eum necesse est velit in potestate habere quam corpus. Et ei vel bonitate cōsulere: vel malitia imperare. Nō ergo volet: vt corpus sit. Postremo iste animus cogens: aut animal est: aut caret corpore. Sed si caret corpore: in hoc mundo non est: sed si ita est: summe bonus est. Nec potest velle alteri tam turpem commutationem. Si autem animal est: aut animal etiam est ille: quem cogit: aut non est. Sed si non est: nihil cogi ab alio pōt. Non enim habet potentiorem: q̄ in summo est id est non cogitur: qui est solutus. Si autem in corpore est: ab eo rursus: qui in corpore est: p corpus cogitur: ad quodcunq; cogitur. Quis autem dubitet nullo modo per corpus fieri tantam cōmutationem animo? Fieret .n. si esset illo corpus potentius. Quāuis quicqd illud est: ad quod per corpus cogitur: p: orsus non per corpus: sed per cupiditates suas cogitur: de quibus satis est dictum. Quod aūt rationali anima melius est omnibus consentientibus: diuinum est. Quod profecto consulit anime. Et ideo nō ab eo cogi anima potest: vt conuertat in corpus. Si igitur nec propria voluntate: nec alio cogente id anima patitur: vnde id pati potest? An quia inuitos nos plerumq; opprimit somnus metuendum est: ne quo tali defectu animus conuertat in corpus. Quasi vero quoniam somno membra nostra marcescunt: idcirco animus fiat ex parte vlla debilior? Sensibilia tamen non sentit. Quia quicquid illud est: quod somnū facit: e corpore est: atq; i corpore operatur. Corporeos enim sensus sopit: t claudit quodammodo ita tamen: vt tali commutationi corporis cedat anima cum voluntate: quia secundum naturam est talis cōmutatio: que reficit corpus a laboribus. Non tamen hec admit animo vel sentiē

di vim: vel intelligendi. Haz ꝛ imagines sensibilium presto habet: tanta expressione similitudinis: vt eoipso tempore discerni nequeant ab ipe rebus: quarum imagines sunt. Et siquid intelligit: eoꝫ dormiẽti: ac vigilanti verum est. Nam verbi gratia: si per somnum disputare sibi visus fuerit veraſqꝫ rationes secutus in disputãdo didicerit aliquid: etiã expergefacto eadẽꝫ incõmutabilia manent: quamuis falsa reperiantur cetera: veluti locus vbi disputatio ꝛ persona: cuꝫ qua disputatio fuisse visa erat: ꝛ verba ipsa que ad sommum attinent: quibus disputari videbatur: ꝛ alia huiuscemodi que ipsis sensibus sentiunt: agunturqꝫ a vigilantibus: pretereunt tñ nec vlla ex parte sempiternam presentiaꝫ verarum rationum assecuntur. Ex quo colligitur tali cõmutatione corporis: que somnus est: non vim ipsius anime: sed vitam corporis posse minui. Postremo si quamuis locuꝫ occupanti corpori: anima tamen non localiter iungitur sumis illis: eternisqꝫ rationibus: que incõmutabiliter manent: nec vtiqꝫ continentur loco: prior efficitur anima quã corpus: nec prior tantum: sed etiam magis. Tanto enim prior quanto propinquior: ꝛ eadem causa: tanto etiam magis: quanto etiaꝫ corpore melior nec ista propinquitas loco: sed nature ordine dicta sit. Hoc autem ordine intelligitur a summa essentia speciem corpori per animam tribui: qua est quãtuncunqꝫ est. Per animaꝫ ergo corpus subsistit: ꝛ eoipso est: quo animatur: siue vniuersaliter vt mundus: siue particulariter: vt vnumqꝺqꝫ animal intra munduꝫ. Quapropter cõsequens erat: vt anima per animã corpus fieret: nec omnino aliter posset. Qꝺ quia non fit: manente quippe anima in eo qꝺ anima est: corpus per illam subsistit: dantẽ spẽm non admittentem cõmutari i corpus anima non potest. Si enim nõ tradit speciem quã summit a summo bono: nõ per illam fit corpus: ꝛ si non per illam fit: aut non fit: omnino: aut tam propinque spẽz summit quã anima. Nec etiam fit corpus quia si tam ꝓpinque summeret spẽm ideꝫ esset quod anima. Nõne eoipso est anima melioꝛ: quo summit propinquius. Taꝫ ꝓpinque autem etiã corpus sũmeret: si non per animã summeret. Et. n. nullo interposito tam propinque vtiqꝫ summeret. Nec inuenitur aliquid congruens medium inter summã vitam: que sapientia: ꝛ veritas est incõmutabilis: ꝛ id: quod vltimuꝫ vitificatur ideſt corpus: nisi vitificans ala. Quod si tradit speciem anima corpori: vt fit corpus quantum est: non vtiqꝫ speciẽ tradendo. Admit autem speciem in corpus animam transmutando. Non igitur anima siue per seipsam corpus fit: quod per eam fit: qꝛ nõ nisi manente anima corpus per eam fit: siue per alia: quia non nisi traditione speciei fit corpus per animã: ꝛ adẽptione speciei anima in corpus conuerteretur: si conuerteretur. Hoc ꝛ de irrationali anima: vel vita: qꝺ nec in eam rationalis anima conuertitur: dici potest. Et ipsa. n. nisi inferiori ordine rationali subijceretur eoꝫ speciẽ summeret: ꝛ talis esset. Tradũt ergo speciem a summa pulchritudine acceptam potentiora infirmioribus naturali ordine. Et vtiqꝫ cum tradunt: non admunt: eoꝫ sunt: que infirmiora sunt: quãtum sunt: ꝙ species quas sunt eis a potentioribus traditur. Que quidem potentiora etiam meliora sunt. Quod hic naturis datum est: que non mole maiore plus possunt minoribus molibus: sed sine tumore vllo localis magnitudinis eadẽ specie potentiora sunt: qua meliora. In quo genere est anima corpore melior ꝛ potẽtior. Quapropter cum per illam: vt dictum est: corpus subsistat: ipsa in corpus conuerti nullo modo potest. Corpus enim nullum fit nisi accipiendo per animam speciem. At anima: vt corpus fieret: nõ accipiendo speciem: sed amittendo fieri posset. Et ideo fieri nullo modo potest.

Marsilij ficini Florentini Platonice theologie de immortalitate animorum ad Laurentium medicem virum magnanimum. Liber sextus. Reductio opinionum de anima in quinq capita. Capitulo primo.

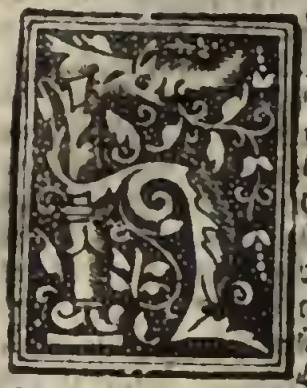

Ec olim in agro romano apud Joannem caualcantem amicū nostrū kalendis martijs sub lauro disputaueram. Quibus differendis interfuerūt precipui familiares nostri tres. Christophorus Landinus: Bernardus nutbius: Georgius Antonius vespuccius: viri prudentie: et doctrina clarissimi. Dixi autem Joānes summa cum attentione auditis: Marsilij ficini inquit: dici non posset: quantum superiori disputatione fuerim delectatus. Sz hoc insuper cupio: vt postquam de communi animarum rationalium immortalitate disseruisti: deinceps: si placet diligentius de anime nostre immortalitate propriis rationibus disseras. Assentior equidem quinq esse rerum gradus quēadmodum superiori disputatione disposuisti: atq horum medium obtinere tertiam illam essentiam: que a materia soluta sit: ac perpetua. Deterea celestes animas in illius essentie gradu collocari nō dubito. Opinor etiam probabile esse: vt ibidem noster animus collocetur. Arbitror tamen non prius id posse penitus affirmari: quam omnes opiniones philosophorum de hominis anima ad quinq capita reducantur: et quattuor confutatis: vltima teneatur. Aut enim anima corpusculum aliquod est tenuissimuz: corpori huic crassiori suffusum. Siue igneū id sit: vt Democritus: Leucippus: et Dip parcus existimant. Siue aereum: vt Anaximenes: Diogenes: Apolloniates: et Cri tias siue aqueum: vt Hippias. Siue terreum: vt Hesiodus et Xenophides. Siue ex igne constet et aere: vt Boetus et Epicurus. Siue ex aqua et terra: vt Xenophantes. Aut melius aliquid est anima idest non moles ipsa corpusculi proprie: sed qualitas illius aliqua per partes corpusculi sparsa: puta calor: vel complexio calida. Quod voluisse videntur Zeno Citticus: Cleantes. Antipater: Possidonius: Aut purius aliquid: veluti punctum aliquod lucidum qualitatis illius: in quadam ipsius qualitatis: et corpusculi parte portion: puta corde: vel cerebro assignatum. Ibi residens: inde vel qua membra gubernans: vt est apud Chrysippum: Archilaum: et Heraclidem pontum. Aut liberius adhuc quiddam: ceu punctum aliquod: nulli parti affixuz: sed ab omni determinato situ seclusum: ac totum parti corporis cuiq presens. Sed tale: vt sit ab ipsa corporis natura dependens. Dependens inquam duobus modis scilicet vel quia corporis complexio ipsum genuerit: vel quia licet complexio ipsum non genuerit: tamen genitor suus quicunq sit ille: ipsum ex materie potentia: eiusq visceribus eduxerit idest ex aliquo semine: siue incohatione: seu proportione materie ipsius in lucem eruerit atq ipsi materie tanquam naturali gremio prorsus adduxerit. Quam sententiaz Xenophantes Colophonius: Asclepiades: Aristoxenus: Critolausq secūtur. Apud quos anima est vel vis quedam corporis agilis ad mouendum: vel partium corporalium harmonia. Aut postremo diuinum quiddam est hominis anima idest aliquid individuum: totum cuiq parti corporis adstans: et ab incorporeo auctore ita productum: vt ex agentis virtute solummodo: non ex materie incohatione: aut capacitate: aut fomento dependeat: sicut nos docent prisci theologi: Zoroaster: Mercurius: Orpheus: Aglaophemus: Pythagoras: Plato: quorum

vestigia sequitur plurimus porphyrius Aristoteles. Preter has quinq opiniones alie nulle inueniuntur. Tu vero tunc demum immortalitatem ad nos pertinere monstrauer is: quando reprobaris quat tuor superioribus opinionibus: approbaueris vltimam. Sic enim constabit animam nostram in tertie essentie ordine collocari. Id vero non mihi solum videtur: sed etiam cum superioribus diebus apud Bernardum bembum tuum clarissimū equitem: atq hoc tempore venetū senatus oratorem conuiuio discumberemus: meministi: vt arbitror: idē Antonio Cronico veneto: ac demetrio attico disputatoribus argutissimis visum fuisse. Dor et a Ricciardo angellerio angla rensi: t ab Oliuerio Arduino florentino ingenijs peripateticis similiter esse conclusum. Vbi affuerunt tres amici: Maldus Maldius: Bartolomeus sontius: Joannes baptista boninsegnius viri doctissimi. Eandem esse sententiam nostri Petri leonis spoletini: qui platonica peripateticis preclarissime iunxit. Dec illi. Dic ego ita respondi.

¶ Plebei philosophi nō ratione aliqua persuasi: sed prauis decepti consuetudine corporalem animam posuerūt. Cap. j.

PRincipio plebeos philosophos: q corporalem esse animam arbitrātes opinionem ex illis quattuor aliquam secuti sunt: non ratione aliqua persuasos i sed longa quadam: t infelicissima consuetudine in hanc sententiam cōpulsos existimo. Tria potissimum anime nostre officia esse videtur. Siquidem agit in corpe: agit per corpus opat et p seipsam. In corpe p eā potentiam: q vegetatrices vocāt. Peripatetici: Platonici vero nostri naturā qñ generat corpus: nutrit q t auget. Per corpus agit sentiendū sensum tū exteriorem qñ videt: audit: olfacit: gustat: t tāgit. Tū interiorem: qñ eorum corporum que sensit extrinsecus: imagines quasi reliquias sensuum secū ipsa reuoluit. Per seipsam agit: quando neq corpora per sensus exteriores attingit: neq imagines corporum per interiorem sensum recolligit. Sed ipsa mera vis anime incorporea incorporeū aliquid inuestigat t inuenit. Quod neq corpus sit: neq corpis alicuius imago. Quā quidem actionem intelligentiam nominamus. Habes igitur actionem naturalē sensum intelligentiam. Actione naturali vtitur anima in ipso fetu statim corpus ingressa. Sensu paulopost: homie videlicet statim nato. Intelligentia pura vir tādez adulto iam corpore: Magna vero pars hominum fere nunq illi presertim: qui etiaz trigesimo etatis anno sunt pueri. Si potentiam illam naturalem: quid anima sit interroges corpus esse proculdubio respōdebit. Ea siquidem vis nihil attingit aliud nisi corpus. Si sensum exteriorem rogaueris corpus similiter respondebit. Oculi figuram quandam: t colorem anime asscribent. Aures vocem. Olfactus odorem. Sapore gustus. Pondus soliditatemq t calorem. t similia tactus. Quod si sensum interiorem: qui reliquorum externorum sensuum pascitur de anima queris percontatus: ipse quoq animam corporum pinget simulachris. Nihil enim habet aliud: q adhibeat. Infelix adolescentia nostra sub indoctis preceptoribus hic nutrita cogit nos p omnē etatē stulte sentire de anima. Dum eam opinamur esse corpoream: ab hic docti magistris: qui sola sentiunt corporalia. Maxime vero hic error inde videtur exortus: immo vero potius confirmatus: q si quando tribus hic preceptoribus tanquam Sophistis omnino dimissis: ad mentem illam sapientie magistram confugimus: t ab ea quid sit anima scisciteamur: illa talem esse respondet: qualem t ipsa videt. Illa vero heu: qualem videt? quam sedam? quam miserabilem? Profecto non talem qualis olim celo descenderat. Sed potentiam illam

anime naturalem corporis fabricatricem
cernit quattuor humorum: in quibus ipsa
mergitur tabe pollutam: & membrorum pin
guedine suffocatam. Sensus quoq; exter
A nos inspicit vndiq; declinates ad corpo
ra. Agentes per corpus: a corporibus quo
dammodo patientes. Sensum etiam interio
rem: quem nominant fantasiam: variis di
uersorum corporū figuris: & qualitatibus
quasi per sensus hausitis cernit opertum.
Dum igit̄ animam corporali veste aspicit
inuolutam: & appetitum ejus procliuem eē
ad corpora anima duertit: certe respōdet:
eam esse corpoream: non aliter ac si puer
aliquis statim natus luto oblitus ita fuis
set: vt vndiq; per omnem pueritiam lutea
testa esset obductus: ac postea rogaretur:
D quale tuum est o puer corpusculum? non
ne esse luteum responderet? Ablue puer
corpus. Abstergе carnes a glebis. Carneū
te videbis non luteū. Diuultite sensus o
miseri impios nimium preceptores. Pia
dumtaxat mentē interrogate: eo tamē pa
cto: vt animā illi puram: qualem accepistis
non corpori mancipatā: non vitiorum ma
culis sordidam ostendatis. Deus ꝓtinus
respondebit: nō incorporalem esse animā
solumodo: sed diuinā. Magnum quidda
es o anima: si te parua non implēt. Opti
mū quoq; si displicēt tibi mala. Pulcher
rimū si horres turpia. Sempiternum si tē
poralia parui pēdis. Postq; talis es: si in
uenire te cupis: quere obsecro ibi te ipsam:
vbi sunt talia. Magna vero ibi sunt solum
vbi nullū locus imponit limite finē. Op
tima vbi nihil cōtingit aduersi. Pulcher
rima vbi nihil ē dissonū. Sēpiterna vbi
defectus est nullus. Quere te igitur extra
mundū. Verū: ut & quaeras te: & inuenias
extra: extra vola. Immo extra respice. Es
.n. extra: & mūdū ipsa cōplecteris. Sed
esse te putas in infimo loco mundi: quia
te ipsam quidem non cernis super ethe
ra per volantem: sed vmbram tuam cor
pus videns in infimo. Perinde ac si puer
aliquis super puteum constitutus: esse
se in fundo putei arbitretur: duz in seip
sum aciem non conuertit. Sed suam in
fundo prospicit vmbram. Aut si auis in
aere volans credat se in terra volare: dum
vmbram suam videt in terra. Ergo reli
ctis vmbre huius angustijs: reuertere in
teipsam. Sic enim reuerteris in amplum.
Immensaz esse scito in spiritu amplitudi
nem. In corpore vero infinitam (vt ita lo
quar) angustiam. Quod ex hoc licet per
spicere: q numeri: qui spiritali nature p
pinquant: cum & situ careant: & metiātur
numerentq; secundū formam tam incor
porea q̄ corporea: & nihil aliud sint: quam
quedā vnitatis ipsius replicationes. Uni
tas autez sit incorporea: quia omne corpo
rale sit multiplex numeri inquam: qui spi
ritales sunt: sine fine crescunt: non tamen
sine fine decrescunt. Magnitudo contra
terminum quidem habet augumenti q̄
uis non habeat terminum decrementi.
Cur tanti facitis sensuum iudicium infe
lices? qui falsis imaginibus ita decipiūt C
vt visus solē: qui terra longe est amplior
vix bicubitum iudicet. Celuz quod rapi
dissime currit quiescere. Rectum in aqua
remum fractum videat: & obliquuz. Cur
rere litus: dum nauis ipsa mouetur. Audi
tus vocem aliunde q̄ mittatur: sepe veni
te significet. Gustus sepenumero que dul
cia sunt: amara: & infinita generis eiusdē.
Sensuum errata quis corrigit? Ratio: no
bilius autē q̄ emendat: & perficit: quic qđ
perficitur. Idcirco diligentior: & vera
cior ratio est quam sensus. Ratio iudi
cat: inueniri posse aliquid incorporeum:
semperq; circa huiusmodi quiddam ipsa
versatur. Est ergo verum per iudiciuz
rationis esse alicubi aliquid incorporeum
sicut verum est per iudicem sensuum esse
multa in mundo corporea: horum tamen
iudicium in eo fallitur: quod nihil affir
mat aliud nisi corpus. Sic etiam falle
retur iudicium rationis: si forte asseuera
ret: nō esse in rebus aliquid corpale. Nūc
vero tantum abest a falso: vt etiam fal

laciam sensus emendet. Sentiendi autez vires vsq; adeo fallaces sunt: vt non modo emendentur a ratione: verum etiaz a se inuicem ipse vanentur. Si visui te soli cõmittas: nihil in mundo esse aliud dices quã que vident in lumine. Voces autem z odores: z reliqua: que non videntur omnino non esse. Si auribus solis confidas: colores esse negabis. Si olfatui: solos esse in mundo putabis odores. Atq; ita de alijs est putandum. Sicut autem quisq; sensum negat: esse alicubi aliud quicquaz preter id: quod z ipse suũ: z tamen per aliuz sensum vãnamus aliuz: z esse aliqd aliud inuenimus preter id: quod vnius sensus est ꝓprium. z recte inuenimus. Ita cũcti sensus vna conspirantes negant esse posse aliqd in natura: quod non sit corpus. Nihilominus ratio cunctos redarguens esse etiaz aliquid incorporale vaticinat: z vere vaticinat: z multo verius q̃z sensus: qui z a se inuicẽ vanatur: z redarguunt ab illa.

E Quid. n. stultius est q̃z concedere nos bestijs ratione prestare? atq; ea: que sensu p/cipimus: existere aliqd confiteri: que etiaz nõnulle bestie acutius sentiunt. Id autez quod rõnis oculo intuemur: nihil esse cõtendere. Nullum n. animal esset insipientius homine: si ea vis animi: q̃ hominis propria est: magis q̃z sensus: qui cõmunis est bestijs: falleret. Nefas est autem animalium regem dicere omniũ dementissimũ. Dementissime autẽ is erit solus qui non fatebitur: tãto prestantius esse mentis obiectum sensus obiecto: quãto mens est sensu prestantior: ac propterea incorporeas naturas in excellentiore substantie genere re vera inueniri q̃z corporea. Presertim: si

S quasi obiecta mentis eaz mouẽt: sicut obiecta sensus mouent sensum: oportet ea ipsa mẽtis obiecta aliquam per se habere substantiam: vt mentem mouere queant. Si naũt dicatur intellectum a suis obiectis minime agitari: iam satis probatum erit: saltez intellectum ipsum esse naturã incorporalem: postquam ipse fabricat sua non movetur ab alio: z edificia fabricat incorpo/rea. Deminisse vero oportet quemadmoduz puer: qui natus est cecus: difficile credit colorꝫ varietatem: lucemq; esse: cum tamẽ ceteris hominibus nihil sit luce clarius. Sic animum nuper tenebris corporis circũfusum vix adduci: vt existimet: lucem aliquam incorporalem existere: cuz tamen nihil sit illa in rerum ordine angelis manifestius. Hoc Plato i septimo de h republica longe conqueritur. Hoc Aristoteles in secundo diuinorum confirmat dicens: humanum intellectuz ad ea: q̃ sunt per se in ordine rerum manifestissima: nõ aliter se habere quã ad solis lucem noctue oculum. Resipiscant igitur quandoq; minuti philosophi: qui sensuum inditio freti incorporalem: diuinamq; esse animam cogitore non possunt. Animaduertatur aliquando ex diuturna cum cõpore consuetudine: se factos esse vsq; adeo corporales vt merito nihil nouerint: nisi corpus: aut rem corpore natam. Puri fiant: z pura ꝑcipient. Experiantur aliquãdo in seipsis. Possunt enim mndo velint: quod iam diu in vniuerso desiderant: percipiũt certe composita: percipiunt z formas plurimas in compositis. Formas insuper desiderant aliquas extra composita segregatas. Ipsi ex anima z corpore cõpositi sunt. Habent vitam ab anima corpori tradita. Habent z vitam anime ipsius in seipsa vigentem. Illam ergo despiciant: hanc aspiciant vitam intellectualem agant a corpore separatam. Separati statim separatas formas attingent. Socraticamq; mox sententiam re ipsa probabũt: super formas: q̃ in subiectis formatis iacent quoniam imperfecte sunt: esse formas in seipsis: atq; perfectas: vnde informia subiecta formentur. Atq; vnicam ad incorporea non attingẽda solum: sed etiam possidenda viam esse seipsum videlicet incorporeum reddere: hoc est mentem: a motu: sensu: affectu: imaginatione corporali pro viribus seuocare. Sic enim experientia ipsa constabit:

Primo quidez: qualis sit purus animus idest ratio secum ipsa viuens: seqz circa ipsum veritatis lumen auide versans. Secundo: qualis angelus: idest intellectus purus: infuso iam veritatis lumine gaudens. Tertio: quando animus ipse tanquam angelus pleno veritatis gaudebit: lumine: deum esse persentiet: tum veritatem ipsam seipsa lucentem: atqz gaudentem: tum ipsam lucem veritate gaudentem propria: tum ipsum gaudium veritate propria lucens. Esse vero plebeorum errorem a corporea consuetudine natum nosse incipiemus aliquantum: si saltem contrariam illius educationem aliquam cogitemus: qualem in sexto naturalium excogitat Auicenna. Creetur a deo homo aliquis subito inquit Auicenna in etate perfecta constitutus. Sed ita dispositus: vt nihil per aliquem quinqz sensuum apprehendat. Sic affecti hominis mens aliquid cogitabit: cum sit in etate adulta: in qua corporis fabrica intelligentiam non perturbat: neque sit ad opera sensuum occupatus: que mentis operationem impediunt. Ac etiam adhit aliquid: quod possit intelligi. Adest enim ipsa anime substantia menti. Adhuc igitur a nullo turbata presentem sibi anime substantiam cogitabit. At qualem cogitabit? Num coloratam? longam? aut amplam? Minime. Cecus enim similia nō apprehendit. Num sonantem: vel bene olentem: atqz similia? Neqz ista quidem. Nondum enim talia quedam per sensus accepit: vt possit talem naturam anime assignare. Igitur nihil poterit corporale anima illa sibi tribuere. Quid tandem de seipsa asseuerabit? Profecto id saltem: quod sibi primo offeretur intuitu. Est aūt hoc ipsius essentia. Quapropter affirmabit: esse seipsam: neque tamen corporale quicquam in seipsa perspiciet. Itaqz affirmabit: esse se prorsus incorporalem. Neqz fingere quidem poterit: esse se corpus: sicut plebis anime nunc aliter create: atqz educate nequeunt seipsas incorporales considerare. Quod siquis dixerit: animam illam nihil de seipsa affirmare horum corporum: que per quinqz sensus accipimus sed aliud quiddam corpus diuerse nature. Vanum hoc nimium. Nam si ne nunc qdez cuz tot varia corpora perceperimus possumus noui aliquid machinari: quod non vel in his insit: vel ex his saltem aut componatur: aut eliciatur: quomodo in eo statu horum corporum ignarus posset animus noui corporis naturaz effingere? Ac etiam si possibile esset: eam aliquod sui corporis membrum excogitare: illud nullo modo putaret ad propriam substantiam pertinere. Affirmabit igitur animus ille de seipso esse: tamen corporeum aliquid non affirmabit. Diuersa vero inter se sunt duo hec. Id quod affirmatur: et id quod minime affirmatur. Igitur essentia animi in ea consideratione erit aliqd preter corpus. Judicium vero considerationis illius ideo verum fore putamus: qz meram prorsus naturam anime sequetur: non imagines acceptas extrinsecus. Esset ergo iudicium naturale admodum ideoqz verissimum. Itaqz si deinde expergiscatur: vt nos nunc: et sentiat: non erit: vt nos ad inquisitionem spiritaliū ineptissimus: sed viam aliquam habebit commodiorem: per quam ita quandoqz ad sui ipsius considerationem se comparet: vt p nūciet: se esse aliquid preter corpus. Quam quidem via carent nūc anime misere: que per naturam et sensus corpora tum ꝓpria: tum aliena prius attigerunt quam seipsas considerarent. Unde miserabilis ille profectus est error: vt nequeat seipsas seorsuz a labe corporis peruidere. Hactenus educationem fictam ab Auicenna narrauisse sufficiat. Deinceps qualem Plato noster educationem in septimo de repub. libro describit breuiter perstringamus. Finge inquit quandam sub terra speluncam. In ea homines nutritos a pueritia: ita ceruicem et manus a tergo: pedesqz colū-

nis quibusdam alligatos: vt neq; moueri vsquam: neq; alia: nisi que e conspectu im posita spelunce parte apparēt aspicere pos sint. ¶Post terguz vero superne lampas ac censa sit: atq; inter lampadē ꝛ illos: qui li gati sunt: aly multi deambulent: loquan/ turq; inuicem ferentes nunibus varia ar borum: animaliumq; simulacra. Qui igi/ tur ita vincti sunt: nunquam re vera vel seipsos: vel alia eorum: que narrauimus: vlla videbunt: sed solas vel sui vmbras: vel aliorum: que propter ignez a tergo ac/ censum tantum ante suos oculos in ad/ uersam partez spelunce resultant. Quam obrem nihil aliud aut se esse quam sui vm bras: aut alia aliud esse quam vmbras illo rum existimabunt: aut lumen ipsum esse aliud quam exiguum illud: quod ibi refle xum apparet: opinabuntur. Si quis autē horum qui vincti sunt forte soluatur: subi toq; lampadem ꝛ alia sub illa: que sequun tur a tergo retro versus intueri cogatur: caligabit protinus: ꝛ dolebit: ac propter splendorem intueri non poterit illa: quo/ rum vmbras pauloante cernebat. ¶Mul/ toq; magis id illi malum cōtinget: si a spe lunca sursum ad celeste: diurnumq; lumē repente trahatur. Quare non subito: sed paulatim cōuenientibus gradibus ab vm bris rerum ad res ipsas. Item a luminis imagine ad lumen ipsum est perducēdus ita vt que i spelunca sunt apud illos: ꝑ nus illic in aqua videat quam ibidez in seipsis inspiciat. Rursus que extra spelūcā apud nos sunt: primo nocte hic ad lunā i aqua similiter: deinde in seipsis terrena hec: si/ militerq; in celo celestia nocte itidem so/ lum intueatur. ¶Postea vero die tam solez ipsum quam que sub sole videntur: prius in aqua: post in seipsis illa: demum solem in celo suspiciat. Hac potissimum ratio/ ne singula sincere: facileq; discernet: atq; existimabit se cecum deceptum: miserum eq; fuisse: quando sub specu vinctus exi/ guis rerum vmbris fuerat occupatus.

C ¶Proinde que comparatio est spelunce il

liue ad hunc mundum: quem visibilem nominamus: eadem ferme mundi huius ad illum: quem inuisibilem: diuinumq; vocamus. Siquidem hic anime misere moribundi corporis clause tenebre: ꝛ car cere ceco: neq; seipsas vnquam: neq; alia vlla re vera: neque verum solem: immo sui: aliorumq; vmbras: ꝛ exilem quandā veri solis imaginem intuentur. Vere.n. mentes: vere res queq; verus sol in mun do solum sunt inuisibili: que si absq; con gruis educationis: disciplinarumq; gradi bus repente intueri conemur: caligamus protinus: ꝛ dolemus. Conuenientibus vero tum morum: tum doctrinarum: tū tempore perducti gradibus: sincere di/ scernimus: iudicamusq; cecos illos ꝛ mi/ seros qui falsis mundi huius vmbris ima ginibusq; falluntur: occupantur: atq; pre muntur. Verumtamen quando animus ab immenso inuisibilis mundi lumine in corpus obscurum regendum: mouen/ dumq; descendit: nouis sueq; nature con trarys obrutus tenebris: cecutire diu: ꝛ titubare compellitur. Adde ꝛ propter re pentinam: maximamq; in deterius mu / mutationez diu cogitur egrotare: atq; ser me sic affici: vt il: q ꝓp phreneſiz vel som nū: vel ebrietatē falsis imaginibus illudū tur: atq; vexant. Aut certe nō aliter se hīe q̄ſ figo a solis lumine in cauernā illā: quaz descripsimus: repente precipitet. Adeo.n. nouis tenebris offundet: vt aut nullo mō aut vix tandē sub exiguo illo cauerne lu/ mine vmbras illas tm: quas narrauimus discernere possit. ¶Preterea ob subitā illaz ꝛ in peius mutationē i morbos tā sensus q̄ſ corpis varios incidet. ¶Hec a ¶Platone in lib. de repub. septimo. Sz redeamus tā dē ad ea q̄ ab initio statueramus. Emergi D te obsecro mortalū aie nunc imerse corpi bus: nām vestrā supra corpis fines stati re pietis. Corpus sigdem longū est: latū atq; ꝓfundū. Qui vo nullū corpus ē infinitū. Ideoq; finē hz ꝓfunditatis: finit in supfi cie nō ꝓfundā. ¶Hēc tā superficie longā q/

dem:z latam:sicut corpus:sed profundi/
tate carentem:atq; ex vna hac parte sur/
gentem ad incorporea. Superficiei quoq;
latitudo finita ad longam lineā terminat
neq; profundam:neq; latam. Habetis li/
neam duabus ptibus ad spiritum accedē
tem. Sed hec ipsa linee longitudo q; fini
ta est:ad pūctum ducitur:nō pfunditate
solum:z latitudine priuatum:sed etiaz lō
gitudine. Habetis punctū tribus ptibus
ad naturaz vergēs incorporalē. Sed hoc
quoniam linee terminus est:ideo certuz
habet situm in corpore:neq; iplet totum:
neq; viuificat. Separate si placet ipsum a
linea. Pōt aūt cogitatione saltem a linea
separari:quod est linee terminus:z prius
in seipso est quodāmodo q; terminet li/
neam. Quod autem prius est:licet ab eo:
quod est posterius:separare. Habetis pū/
ctum quodāmodo.i.cogitatione solutuz
a linea quarto iam gradu discedens a cor
pore. In hac ipsa solutione assequitur:vt
omnes partes corporis eque respiciat.
Fundatur per omnea:z moueat:hic irra
tionalis aia sedem habet. Et quoniam ra
tionalis cogitatio non fallit ascendendo;
ideo sicut inuenit punctum a corpore co/
gitatione liberū:sic re vera inueniet pun
ctuz.i.indiuiduum aliqd re ipsa solutuz a
corpore. Quod nō modo impleat corpus
z moueat:sed ipsum libere moueat:z tol
latur ad supera:quod iam vnitatis nomi
ne appellat. Hic aia viget rōnalis; quin/
to gradu a mole corporis aliena. Si tāto
qd ipurius est:quāto eget:patiturq; ma/
gis:corpus ipurius est q; superficies. Plu/
ribus enim ad hoc:vt sit:dimensionibus
eget:atq; ex ptibus diuidit pluribus. Su
perficies simili rōne cedit linee:linea pū/
cto:punctum deniq; vnitati:que neq; di
mensionibus indiget:neq; situ. Si hoc:um
pfectissima substātialis vnitas est:z q; p/
fectissima:ideo potētissima:z verissima
atq; hec sunt aliqd:existuntq;:quis nega
uerit vere existere vnitatē? Ergo qd phi
bet aiam esse aliquid:z id quidem virtu

te magnum:licet non sit magnum aliqd
quātitate? Agite igneaz formā:que in cor
pore vestro tricubito tricubita est:colligi
te totam in cordis centrū. Nunc tantū vir
tute crescat:quantum creuerit vnione.
Nō aliter ac solis radij in concaui eneiq;
speculi collecti cētro:qui vsq; adeo robo/
rant:vt inde resilientes durissima queq;
accēdant subito:atq; cōsumāt. Subtrahi
te portiunculam illam cordis:qua forma
ignis illa deprimit. Restet forma indiui/
dua:agilis:calēs:lucens:z aliter q; prius
z mirabilius. Quia indiuidua:agilisq; est
secundū se totā:corpus totum eque collu
stret. Quia feruet incredibiliter:vitalis
sit:atq; viuifica. Quia mirifice fulget:sen
tiat. Intelligat insup si reflectit in seipsaz:
sursumq; attollit. Hactenus p ea:que tā/
guntur:pedetentim pgredientes inueni/
stis aiam:quādo a solido corpore ad quid
dā quasi pūctum omnino liberū, pcessi/
stis. Rursus per ea:que cernunt oculis
aiam persecutemini. Cur queso diffiditis
esse spiritale aliquid in natura? cum ipsis
et oculis spiritum quodammodo videa/
tis? Scitis lumen id solis oculo manife/
stum:ideo corpus nō esse:q; momento se
fundit in omnia. Infusum nō frāgit cor/
pora:nec inficit. Ecce videtis spiritum.
Quid negatis? An fortitan illum negabi
tis esse:que nō cernitis? Si ita est:speras
aerie:igniq;:z celi aqua:z terra prestātio
res:q; non videantur:nihil esse dicetis.
Itaq; pars maxima:z prestātissima mun
di:q; non sit visibilis:nihil erit. Sed re/
deamus ad lumen. Ita lumen esse nega/
bitis in spera ignis:quoniaz oculis nō p/
spicitur. Sed z ipse solis fulgor:etiam si
non videretur existeret:quandoquidem
existit nunc:z nō videtur a noctuis:atq;
ipsius splēdor aliquis mixtus vaporibus
porro q; ipse vr a nobis:sed ipm esse alicu
bi ex hoc eius splendore conijcimus. Sic
et inesse lumen celestibus aīs spiritale
ex ipso siderum lumine:quod illius ima/
go est:cōiectamur. An nescitis lucis actū

nihil

nihil esse aliud quā lucere? Ac tanto clarius rutilare: quanto longius a crassis corpibus segregatur. Secernite ipsam ab omni materia mirabilius rutilabit. Viuet qdez tunc maxime: si quādo victura sit. Ubi n. crescit actus: auget ꝛ vita. Presertim cuz p eius calorem hec omnia viuāt. Sentiet quoq; (vt ita dixerim) quando p eius radios hec omnia sentiunt. Ipsa tamen minime sentietur. Nam ꝛ tenuitate subterfuget aciem oculorum: ꝛ vbertate fulgoris intelligibilis superabit. terreni visus capacitatem. Satis in sperio elementoꝝ ignē infimum vsq; adeo ad naturam suprēmi aeris declinare: aerem vero contra supremum ita ad ignem illum attolli: vt ꝛ ignis ille nihil ferme aliud videatur eē q̄z tenuis aer: ꝛ aer ille crassior ignis. Adeo vt quicūq; aerē illū cernit: vidisse se ignē possit absq; mendacio affirmare. Eadem comparatio est mentis infime: qualis est anima rationalis ad sublime corpus: q̄ est celū. Ergo ꝛ anima quodāmodo est tenue celum: ꝛ celū est crassior anima. Et q celum suspicit: p̄spicit animam. Cogitate punctum aliquod geometricū: q̄ quia eq; respicit quālibet loci partem circūdatis ipsum: si quādo mouetur: p quamlibet mouet in vbez. Unde quod erat punctū circūferentia videt euadere. Ubi sane circūferentia est punctum circūcurrens: ꝛ uo lutūq; forās. Punctum vero est circūferētia stabili quodam cardine conuoluta. Cogitate rursus scintillam quandam luminis inuisibilis: que quoniā sup omnem existit locum: eq; in ptem loci quālibet sese fundat: ac dum mouetur in girum: flāmeus orbis euadat. Orbis inquam oculis manifestus. Ubi scintilla est flamma compressa. Flāma est scintilla profusa. Scintilla huiusmodi anima est. Flāma corpus ethereuz. Et quanta est in animabus rationalibus varietas luminis spiritalis: tanta est in p̄prijs earum celestibusq; corpibus visibilis luminis varietas. Atq; id lumen ita lucez sequitur spiritalē: vt lune lucem pallidus orbis in nubibus. Ea vero est inter rationales animas differentia: q̄ anime fixarum stellarū: planetarūq; solum lucido corpore circundantur: cetere corporibus geminis: lucido: ꝛ opaco: aut certe altero lucidissimo altero minus lucido. Ladē quasi lux esse videtur: que dum scintilla manet: sentit quidem: sed non sentitur. Cum vero explicat in flāmam: sentitur iam: sed ipsa nil sentit amplius: ꝛ sicut sensu careret quicunq; flāmam videns scintillam se videre negaret: ita carebit anima: qui duz globos ethereos suspicit: quasi quosdam circuitus animarū animas inesse illis quasi centra non senserit. Neq; cōcesserit animas esse globos luminū implicatos. Globos autem esse animas explicatas. Quod ita significauit Heraclitus. αυγη ξηρη ψυχη σοφωτατη. i. lux sicca anima sapientissima. Hinc efficitur vt nihil animo aut gratius: aut mirabilius sit quam lumen. Neq; possit alibi quam in lumine spirituum habitare: dum colit terras. Jaz igitur: ꝛ hic inueniste animam esse tanquaz lucem inuisibilem: viuificam: sentientem intelligibilem: intelligentem. Et paulonte tanq; punctum a corpore liberum: agile per seipsum: calens: viuificum: sentiens capax superiorum: quod substantialis quedam vnitas appellatur. Atq; hec prima q̄dam excursio sit: ꝛ quasi preludium: quo misselix diffidentia illa tollatur: que longissime a spiritaliū confessione abducit animos plebeorum.

¶ Anima non est corpus: aut formā diuisa in corpore: vt ostenditur per virtutem anime naturalem. Cap. iij.

Propositę questionis ordo requirit vt in prima sequentis disputationis parte ostendamus: per virtutez anime naturalem hominis animā potissimū q̄dem non esse corpus: partim etiam nō esse formā diuisam in corpe. In secunda pte per virtutem sentiendi monstremus idem. s. animā esse formā indiuisibilez: ac insuper illud adjciamus: eam videlicet nō alicui

corporis membro affigi: sed totam p singula fundi. In tertia vero parte per virtutem intelligendi eadem confirmemus: scilicet eam esse formam impartibilem vbiq; totam: & illud adyciamus q̄ nullā trahat origine a materia. Sic enim anima hominis ad tertiam illam essentiam: que est perpetua: pertinebit: & imortalis merito iudicabitur. Jam vero primaꝫ disputationis partem diuino numine inuocato in hunc modum aggrediamur.

¶ Prima rō: qz aia est principiū nutriendi: & quodocūq; aliter operādi. Cap. iiij.

Animantes. & plante virentes corpora sunt. Corpora etiam sunt ligna & sara ex terra conuulsa. Corpora illa coalescunt. Nec vero nequaquam. Quid autem est in illis principium alimenti: non materia corporalis: quōniam alia etiaꝫ corpora nutrirentur: quibus talis materia est communis. Cum ergo vis illa: per quam adolescunt: aliud quiddam sit preter materiā corporalem: & illa non sit aliud quam anima nutritiua: sequitur vt talis anima nō sit corpus. Siquis dī obiecerit ita. Jmmo vero est corpus: nō corpus quodlibet: sed tale quiddam: & sic affectum: qualis natura plantis: & animantis propria sit. Sarisq; vero & lignis aridis nō cōmunis. Quere mus ab illo de huiusmodi tali certoq; corpore: quod vocat animam: vtruꝫ duo quedam in se contineat corporalez scilicet molem: atq; insuper certam quandā affectionem: per quam tale vocatur: & certum sit propriumq; corpus: an nihil habeat vltra materiam corporibus oībus vbiq; cōmunem. Si nihil respondeatur habere preter communez hanc molem. Vana fuerat minimum obiectio illa: per quam dicebatur: non quodlibet corpus esse animam: sed corpus tale: & certo modo dispositum: Nō .n. fit corpus tale: & certo mō dispositum nisi per qualitatē ipsam: & propriam quandam affectionem ipsi corpori superadditā per quam non modo fit corpus: sed & tale per quam etiam a quolibet alio differat corpore. Itaq; si nihil aliud est ibi preter molem solam: communemq; corporis: cū illa etiā aridis lignis insit: & saxis: hec quoq; habebunt animam per quam alentur. Quod quia falsum esse constat: necessariū est corpus illud tale: qđ aduersarius animam appellabat: non materiam corporis solam: sed qualitatem etiam siue formam aliquā continere. Atq; illud non propter materiam ipsam corporis anima nominatur: quia materia omnibus etiam vita carentibus corporibus competit. Restat vt propter formam. Formam inquam vitificam. Jd enim est anime proprium. Formā ipsam vitificam vocabimus animā. Ad tertiam vero illaꝫ cui adiuncta est: q; inde vite fit particeps: neq; animam: neq; animē partem: sed animatum quiddam esse dicemus. Presens autem ratio maxime p eam sententiam confirmatur: quam induximus a principio: quando differebamus corpus ex se agere nihil posse. Quippe cū videamus anima corporibus accedentes multas inde operationes proficisci: que & ante anime accessum: & post eius discessuꝫ minime fiunt. Quapropter animam: que huiusmodi operationuꝫ principiū est corpus non esse concludimus.

¶ Secunda ratio. Neq; corpus animatū est: neq; inanimatum. Cap. v.

Quale corpus esse vis animam? animatuꝫ ne: an inanime? Jnanime nō dices: quod alteri vitam tribuit animalē. Quomodo enim si anima in anime corpus sit: viuificat corpora? Neq; animatuꝫ corpus eam potes dicere. Quia si anima animatum corpus dicatur: certe illud corpus: post quam animatū dicitur: per aliā animam dicitur animatuꝫ. De illa anima rursus interrogo: corpus ne sit: an non? Si corpus vtq; animatū: vel inanime. Si inanime rīdes absurdū quidem. Si animatum iterum de anima illa queram: per q̄z vī aiatū. Atq; p̄cedere cogeris i infinitū: q̄ d̄u corpus esse aiam asseres. Ac semper rīdere cōpelleris absurde. Vtraq; .n.

ñño delira vr: tũ aiam esse alaram: tuz in
animã: quẽ admodũ de sapientia: tũ esse il
lã sapientẽ: tũ ẽr insipientẽ. Aut de lumi
tũ esse illud illuminatũ: unũ obscurũ. Si
cut. n. neq; obscurũ est lumen: qđ alia illu
strat: neq; ab alio illuminatum: quod ipm
est primũ lumen: sic aia neq; est inanimis:
q; dat vitã: neq; ẽr p aliud animata: cum
ipsa illud ꝓprie sit: p quod re vera quodli
bet animat. Ac si ad aliud illã retuleris: p
quod anime t: ego similiter illud aliud rur
sus ad aliud referã: aliudq; rursus ad alid
neq; cessabo; vnq; aut si cessabo: t eo ipso
certe quiescam: vt dicã: ouꝫ illud ipsuz q
primo ponebat: aut aliqđ sequẽs neq; ani
matũ: neq; viuificanz esse ab aliquo: sed
ipsum ꝓprie p se esse: quod animat aliud:
atq; viuificat. Tale quiddã aiam: t vitã p
prie nõ quod vis aliud appellabo. Tu for
sitan: vt infinitũ illũ ꝓgressum: t respon
siones deliras iam denuo: t in aiam cor
pus esse asseras: inferes eam esse corpus:
non quidẽ animatũ: sed corpus animale:
nõ viuificatũ: sed viuens. Si ita est revol
uerio eodẽ. Equidẽ ꝓcontabor: vtrum il
lud ea ratiõe: qua corpus est: anima sit: an
alia quadã rõne noue alicuius additiõis:
p quã aiale dicatur: t viuens. Certe nõ ea
rõne qua corpus. Omnia siquidẽ corpo
ra essent aie: ac vite opatiõẽ ꝓse ferrẽt.
Sequit vt alia quedã illic sit natura pre
ter corporis rõnem: p quã aiale corpus il
lud: viuensq; dicatur. Illã ego vitã ꝓprie
t animam nuncupabo.

¶ Tertia ratio. Neq; crassum corpus ẽ:
neq; subtile.

NUnquid crassum corpus est anima
Puta vel aqua: vel terra: atq; simu
lis? An potius subtile: rarumq;? vt ignis
t aer? Primum dici non potest. Quoniã
anime officiuz est: penetrare facillime cor
pora: implere: t mouere. Huic operationi
crassa corpora sunt ineptissima. Secun
dum vero illud esse fortasse videbitur pro
babilius: vt raruz sit corpus aia: vt ignis
aut aer: Verũ si ignis dicat ẽr: vtrũ ignis
esse: qua ratione ignis: anima est? aut qua
dam: alia ratione? Si qua ratione ignis ẽr
esse dicatur anima: profecto quilibet ignis
anima erit: t omnia ignita viuentia. Igit
alia ratione. Ita de aere pertinendum:
concludendumq; animam semper esse vl
tra naturam corporis requirendã. Neq;
adducat quisquam quinꝫ um aliquod: te
nuissimumq; corpusculum: preter quat
tuor elementa: quod crassioribus infusuz
corporibus illorum sit aie. Cadẽ nẽq; redi
bit questio: vtrũ corpusculũ illud p mate
riã sua sit aia: an per vim aliq; materie su
peraddite. Si primũ del: oia corpa erunt
anime: q; omnibus subest materia. Si secun
dum: assecuti erimus iam quod cupimus
vt aia sit ad aliquam vim quodãmodo in
corpoream referẽda. Afferunt hic a nõnul
lis breues quedã ꝓsuasiones huiusmodi.
Si anima dicat esse diuisibile queriꝫ nũ
quid ptes eius viuant vt totũ: nec ne. Si
viuunt: tota anima in singulis est suis par
ticulis. Quo fit: vt non egeat quantitate:
quãdoqdem per diuisionẽ nõ diminuiꝫ.
Si non viuunt ex nõ viuentibus vita cõ
fiet: quod est impossibile. Rursus omne
corpus sicut quinq; sensuum innotescere
potest aia nulli. Omne corpus figura ali
qua vel termino circũscribit: anima min
me. Omne corpus operationẽ suaz necessa
rio peragit ꝛpis intervallis. Cum. n. diuisi
bile sit in essentia: multomagis in actiõe.
Anima se pe momento ꝛpis opatur. Cor
pus p ꝯtatem potius quã per essentiaz
est in loco. q; pp ꝯtatẽ iplet locũ. Aia p
essentiã adest corpi. Ur. n. adest illi: dat illi
esse. Esse per essentiam dat: sicut p sapien
tiam sapere: adest igitur per essentiã. Cor
pus: ita in alio est: vt contineat ab eo: in
quo ponitur: atq; excedatur. Anima in
corpore est non comprehensa: sed compre
hendens. Ipsa enim corpus perficit: cõti
net atq; ducit. Aia denigz quolibet corpe:
t toto corpore prestãtior est. Quare linea
punctisq; que in corporibus sunt: vt in sub
iecto est prestantior. Indiuisibile diuisibili

excellentius est. Animus igitur magis indiuisibilis est quam aut linea aut punctū.

¶ Quarta ratio corpus ex materia ⁊ forma componitur. Cap. vij.

A Corpus naturale ex materia ⁊ forma componit. Animal est naturale corpus. Materia itaq; in eo est: ⁊ forma. Constat autem ex anima atq; corpe. Corpus qdem non est forma naturalis: qz forma naturalis alicuius est forma: ⁊ i aliquo est tanq; subiecto quodam: atq; formato. Corpus aūt nullius forma est: neq; in aliquo est subiecto: sed loco: restat vt anima forma sit: ob hoc potissimum: qđ est principium: internū q; operationū: motionūq; principium. Immo etiam essendi principium est animali. Totum hoc ad formam spectat. Est igitur anima forma. Quod si ipsa quoq; esset corpus: opus esset adhuc alia quadam forma tam anime quam corpori: p quam ambo simul vnuz animal vocarent. Quam quidem formam aliaz propriius animaz vocaremus. Nam p animā quasi per formam corpus: qđ ante potētia quadam est viuens: actu fit viuens: ⁊ animal actu. B Anima igitur solum est forma. Presertim qz si duas haberet partes: materiam. s. atq; formam: tria sequerentur absurda. Primum qp non secundum se totū formaret corpus: qz nō formaret ipsuz per partem eius: que est materia. Oportet nī ppriam formam ām totam sui essentiam totam perficere materiam ppriam. Secūdum quod pars illa anime: que forma dicitur: duarum materiarum rationis eiusdē pfectio foret: qđ natura non patitur: sicut neq; patitur formas duas rationis eiusdē eandem formare materiā. Tertiō: quoniaz anima in corpore hec inferiora cōmutaret atq; vicissim: si cōmunē cum iis materiam possideret. Quod ideo nepyas est: quia si fiat corporū: animarumq; mutua cōmutatio: multomagis fiet quarūlibet animarū in quaslibet animas trāsmutatio rursusq; quorumlibet corporum in corpora quelibet. Sit igitur anima solum forma. Forma inquam non accidentalis: sed substantialis. Nam cuz anima ipsa sit rectrix: motrixq; corporis. ita vt cōtineat ipsum fiatq; C torqueat corpore prestantior est. Corpus substantia est. Nullum vero accidens nobilius est substantia. Rursus motor: quantum est principium motionis: nō pendet secundum esse suum ex eo quod mouet. Igitur anima ipsa: que re vera est motrix corporis a corpore non dependet: quasi pedissequa corporis. Ita non est corporis accidens. Preterea: quicqd vicissim opposita suscipit: atq; ipsum interim permanet idem substantia est: anima vuz pmanet eadem: recipit tum opinionem hanc: tuz illam inter se contrarias: tum scientiam: tū ignorantiam: ⁊ repugnates affectus. Anima igitur est substantia. Substantia inq;: vt forma quedam substantialis. Forma aūt nō est corpus: qz omne corpus forma aliqua designatur. Forma vero: qua ratione forma est. formari non potest. Hinc fit: vt anima non sit corpus. Missas facio in presentia rationes: quibus ostenditur: animā nostram accidens esse nō posse: quia si necessitate quadam hereret subiecto: nō posset illi repugnare: neq; in se vnq; reflecteretur: neq; super accidentiū genus ad substantie genus ascenderet: ipsum ve ppriē diffiniret: vel discernere posset ab accidē tibus: vel quanto interuallo accidētia superat rite metiri.

¶ Quinta ratio. Corpus natura sua dispersum est. Cap. viij.

D Corpus natura sua dispersuz est penitus. Primo qz distantiam partiū paturat: ita vt semper in alio loco sit alia. Secundo: quia continue transmutatur. Naz si subiceitur tempori: sicut varia momenta succedūt in tempore sic affectiōes momētis singulis variant in corpe. Que quidem varietas cum fiat in celis: multo magis fit raptu celorum in elemētis. Tertio: quia contraria subiacent qualitatibus caloris ⁊ frigoris ⁊ similibus. Unde fit: vt contra naturam corporis sit: coire in vnū

manere simile: & sibiipsi constare. Extéso nam q̄ ipsa quantitatis partes cōporis di functas manere compellit. Motus perē nis cogit mutare naturam: neq̄ sua simul habere: sed aliud amittere: querere aliud. Qualitatum contrarietas impellit: vt al/tera fugiat alteram: per quam fugam cor/pus ipsum compositum dissipatur. Quā uis autem per hec appareat: corpus natu/ra sua nullo modo posse firmiter in vnita te cōsistere: tamen corpus quodlibet ali/quo modo in suis partibus nectitur: cun/ctis in vnam totius corporis copulam cō spirantibus. Est igitur in corpore aliquid vltra corporis naturam: quod ipsuz vnit: sistit & continet. Unit inq̄ distantiam par tium. Sistit fluxum perēnez. Continet in uicem per suam simplicem consonantiam dissonas corpis qualitates. Quid hoc est? corpus ne. Si corpus é: eget similiter alio connectente. Quid aliud illud? Num cor pus? Si corpus eget & alio. Quo circa fa/tendum est: nullam esse posse in corpo/ribus vnitatem: nullam constantiam: nullā ve concordiaz: nisi illis insit vis aliqua in corporea. Ergo si & anima corpus dicatur esse: eget ipsa etiam aliqua copula. Cum autem huiusmodi copulantez nos animā vel virtutem anime potius quam illud co pulatum asseuerabimus? Cuz videamus esse anime propriuz humore contrarios membra q̄ diuersa in vnam animalis com pagem deuincire: qua abeunte diffluunt omnia. Igit aia neq̄ est corpus: sed copu la corporis intima: vel substantia copula/trix. Neq̄ forma diuisa per corpus. Talis enim forma vt Platonici putant: simpli/citatis: & constantie naturam amittit i cor pore. Unde ipsa eque vt corpus eget alio cotinente: quod vnum in seipso consistat: ad diuisionez corporis minime dissipatū. Si quis autem querat vnde saxa: & ligna sortiuntur suarum partium vnionem: re/spondebūt Platonici. Illa quamdiu affi gūtur terre: ab anima terre sortiri: & vnio/nem: & augumentuz. Postquā vero anul sa sunt: non augumentum amplius: sed vnionem.

¶ Sexta ratio. Duo corpora non sunt in eodem loco. Cap. ix.

Duo corpora in eodem loco penitus inuicem equari non possunt. Nam si eodē in loco penitus esse debrant opor/tet illa prius in partes diuidi. Deinde partes suas vicissiz partibus iūgere. Que quidem partes si indiuisibiles sunt: iam corpora illa in indiuidua resoluta sunt. Et quoniā ex isdem composita fuerant: neq̄ dissoluuntur: sequitur vt ex indiuiduis q̄ busdam corporis magnitudo cōcreuerit. Quod ideo fieri non potuit: quia indiui/dua congregata simul nunquaz conficiūt magnitudinem. Sin autem partes ille di uisibiles fuerunt: quelibet p se erit corpus: ac si tum propriū seorsum habebit ab alia. itaq̄ non erunt corpora duo in loco vno: immo in multis locutis multa corpuscu/la. Si ergo corpora duo eodē in loco equa ri inuicem nequeunt: anima que corpori viuo se se vbiq̄ infundit: & p omnia se por rigit corporis puncta: nō est corpus. Qō autem vbiq̄ in corpore sit: ex eo in presen tia patet: quod nihil magis intrinsecum essentie est quam esse. Idcoq̄ forma: p q̄ esse substantiale tribuitur tuz corpori toti tum partibus toti: partibusq̄ est intima. Et quia sicut res se habet ad esse: sic & ad vnum: aia: que per se dat esse: per se absq̄ medio vnitur corpori vniuerso. Quod āt esse substantiale tribuat: inde patet: quod ea sublata: omnia membra mutant speciē: Quoniam vero ab essentia fluit esse a vir tute operatio: anima: que singulis mēbris esse: opationēq̄ largitur: singulis quoq̄ essentiam suam: virtutēq̄ cōicat. Ira eniz esse opationēq̄ p̄stat: sicut vnitur. Quare si illa p̄stat singulis: vnitur & singulis. Nō ne si corpus quodlibet naturale carēo ala vnū quiddā est p formā vnā in toto: & pti bus existentē: multomagis animatuz cor/pus vnū erit p aiam toti: ptibusq̄ p̄ntez. Quod si aia in vno soluz mēbro sit illius

solius erit forma. Reliquoꝝ alie erunt formē: vnde nō cōficietur ex membris oībus naturale corpus re vera vnū: sed cōgregatum quiddā. tanqꝫ domus ex parietibus. Neqꝫ erit in qualibet alalis parte consensio ⁊ concordia ad quālibet: qualis modo est: nisi per vnam aiam varia membra conglutinentur: Sicut neqꝫ ad tractuꝫ nerui omnes articuli contrahunt: nisi idem sit neruus in oībus. Adde: qꝫ in quauis quātūcunqꝫ minima corporis portiuncula inest vita: ⁊ i plurimis motus: ⁊ sensus. Hec anime vires: operationesqꝫ intime sunt. Vis actioqꝫ agenti alicui intima fine agentis substantia non existit. In illis ergo est aia: si in illis viget: ⁊ agit. Que quādo suo modo mouetur: corpus non dissipat: qꝫ non fit dolor: aliqꝫ ex anime motu per corpus. Fieret aūt ppetuus in corpore dolor: si ad motū anime ptes eius dissiparent: ⁊ turbarent. Dissiparent āt proculdubio: si aia esset corpus: cum ipsa per corpus suo quodā motu perpetuo moueatur. Quonam pacto anima corpus erit: que est vbiqꝫ per corpus: ⁊ sine vlla corpis offensione totuꝫ vndiqꝫ implet: ⁊ penetrat? Porro si solidum corpus esset: vel totum corpus non impleret: neqꝫ viueret inde totū: vel si impleret: penetrādo frangeret: frangeretqꝫ: ⁊ dolor in nobis ppetuus pueniret. Sinaūt corpus esset fluxū: ⁊ labile: aia corpus animātis neqꝫ deuinciret: neqꝫ firmiter solidaret: sed ⁊ ipsa alio quodā vinculo: vt supra diximus indigere: cuius stabilitate firmaret: regeretqꝫ: ⁊ moueret. Illud vero vinculuꝫ libentius aiam: imo virtuteꝫ aie appellabimus. Siqdē aie virtus in corpe idē ferme est: qꝺ vel coaguli virtus in lacte: qꝺ inde coagulat. Vel vis magnetis i ferro: quod inde trahitur ⁊ suspenditur: Vel temperatio artis in horologio: quod in ordine mirabili regitur: mouetur: ⁊ sonat. Ipsa vero anima non est virtus: temperatio ve humorum. Sed forma q̄dam substātialis: simplex: indiuisibilis: que virtute: ⁊ arte naturali spiritus humores: mébriaqꝫ temperat.

¶ Septima ratio. Corpus non est simul totum in pluribus. Cap. x.

Neqꝫ corpora: neqꝫ forme diuise per corpora possunt omnino esse simul in pluribus partibus: aut locis. Vis seminaria tota est in qualibet pticula seminis. In quot enim particulas semen diuidit: totidem animalia oriūtur: quod maxime in piscium ouis apparet. Si ex quacunqꝫ guttula seminis totum pullulat animal: tota illic delitescit seminaria virtus. Hec vero est anime instrumentuꝫ generationi subseruiens. Quapropter multomagis tota anima est in qualibet seminis: corpisqꝫ particula. Postquam tota est in singulis anime virtus: nōne virtus vegetatrix tota est in quolibet plante semine? cum plantam integram producat ex quolibet. Vegetatiua quoqꝫ anima exigua primū radice: vel germine capitur: deinde crescente arbore per omnes se fundit ramos. Siccatis deniqꝫ ramis: vel amputatis: rursus se se contrahit in radicem. Hanc animam q̄ntitate carere Plotinus: Porphyriusqꝫ existimant: que eque clauditur minimis: implet amplissima.

¶ Octaua ratio. Anima ē vite: aut fons vite. Cap. xj.

Animam esse putamus naturā quādam: que aut vita quedaꝫ sit: aut vitam: ceu comitem habeat: ⁊ pedissequā: Postquam corpora vitam per animā sortiuntur. Corpus necessario in plures partes diuidit. Naꝫ corpus aliud est pluribus elementis compositum. Aliud elementuꝫ ex elementis aliis minime congregatum: sed ex forma ⁊ materia constitutum. Si animam esse corpus constructum ex pluribus elementis scisciabimur nunquid illa elemēta quelibet per se seorsum ab aliis vitam habeant: aut nulla: sed congregata simul vitam pariant: aut vnum quiddam illorum possideat vitam. Si quodlibet illorū per se habet vitā: tot ibi sunt anime: quot elemēta. Neqꝫ ibi est anima vna ex

multis conflata partibus: sed ale multe se dem eandem colentes: Si nullum illoꝝ habet vitam. nunc̄ concursu mutuo vitam creabunt. Ac si in eoꝝ concursu vita nascatur: nō quidē ipsorum vi: cuꝝ ipsa vita careant: sed vi potius alicuius cōcursum illuꝝ ordinantis vita illa nascet. Presertim cum sit fatendum: etiam si concursione multoꝝ vita conflet: nō tamen quōcunq; cōcurrant. Verum si certa ratione: viaq; cōcurrant: vitam in illis gigni. Ita illius certe pcursionis intimus ordinator anima ipsa erit: vitam suo modo confluentibus exhibēs. Sin dixeris vnū aliquod e multis elementis habere vitam: illud solūmodo anima ipsa erit: neq; opus erit p̄ter istud alys elementis: vt aia generetur. Quamobrem aia nullo modo putāda est esse corpus ex elementis pluribus constitutū. Sed neq; elementum vnum. Quia elementum quodlibet ex materia ⁊ forma componit. Si istud viueret: nō per materiaꝝ viueret: cū informis materia nequeat vitam: aut alicui: aut sibiipsi prebere. Igit̄ talis viueret per formam. Forma igit̄ eēt anima. Quin etiam si aia est corpus; siue elementum sit: siue simile quiddam: ⁊ seu simplex: seu compositū: certe ita: vt dicam vel similiter erit affectum scilicet caliduꝝ: vel frigidum: siccum: vel humidum: leue vel graue: rarum vel densum. fluxum solidum: album: nigrum: atq; similia. Si calidum calefaciet solum. Si leue alta petet: ⁊ omnino qualecunq; corpus sit: fm naturam propriam operabitur: ⁊ effectum nature sue oppositum nunquam aget. Non enim frigidum calefacit. Est atem cuiuslibet corporis certa ⁊ determinata natura: ac forma: sicut locus terminatus est: ⁊ certum tempus: ⁊ finita potentia. Igitur cuiusq; corporis determinata operatio est: ⁊ ad effectus contrarios non extenditur. Anima vero ad contraria quelibet vim habere videtur. Nam ⁊ in diuersis corporibus animalium: ⁊ in eodem multa inter se efficit repugnātia. Sistit: mouet: cōtrahit: extendit: rarefacit: condensat: acuie obtundit: aperit: claudit: findit: ⁊ solidat. Contrarios odores: sapores: atq; colores: oppositas vires: ⁊ figuras hūoribus: mēbrisq; tradit: leues spiritus deorsum mouet ad pedes: graues humores sursum ducit ad caput. Quod fit contra corporū naturam. Agitat corpus in oēm partem sursum contra grauiū elementoruꝝ ponderā: deorsum contra leuium sublimitatem: in latus: ⁊ in circuitū contra omnem corpis facultatem. Cum ergo omnes ferme effectus inter se contrarios faciat: ⁊ adrepugnantes motus ita sit compos: vt preter corporum ordinem moueat. Quis adeo demens erit: vt aut corpus: aut eius qualitatem: siue qualitatis aliquid esse animaꝝ fateatur.

¶ Nona ratio. Corpus seipsum non mouet. Cap. xij.

QUod vere: ⁊ primo est per seipsum mobile: ita vt ipsum oino idem sit: ⁊ sons ⁊ receptaculū motionis: fm se totum per se mobile debet esse: sicut in ceteris oibus apparet: quecunq; p se: ⁊ primo sic talia quedam dicuntur esse: vel talia: sicut quod ita est clarum: secundum se totum est clarum. Quod ita bonum: totum bonum est. Quod ita intellectum: intellectuale est totum. Nam essentia: que primo effundit qualitatem aliquam: ⁊ amplectitur: suscipitq; primo: q; perfecte agit vtrunq; efficit vtrunq; per totum. Oportet autem in natura reperiri essentiam illo modo per se: siue ex se mobilem: atq; animam esse talem: vt libris superioribus demonstrauimus. Corpus autem etiam si fingatur per se: primoq; esse mobile: nondum tamen secunduꝝ se totum poterit esse tale. Quoniam oportet quamlibet eius partem a seipsa moueri: ⁊ partium partes: atq; particulas. Nā si vna particula sit in corpore: que se non moueat: non erit corpus illud secundum se totuꝝ ex se mobile. Atq; ita nō vere: ⁊ primo erit tale: sed alterius cuiusdam pti

mo talis participatione: atq; phtia. Quare ad hoc vt perfecte per se mobile sit concedendū esset: quaslibet eius pticulas a seipsis moueri. Ille diuidunt in infinitum: vnde innumerabiles erunt ille pticule: q̄ se mouebunt. Quod mouet agit: quod agit existit actu. A Erunt igitur infinite partes in actu sese agitātes: & infiniti: in quo vis corpore mundi motores. Immo vero nō erunt ptes ille alterius corporis: ex eoipso q; actu erunt suo: sed quelibet p se tota cōfiteret: atq; erit infinita quedaz multitudo corpusculoz̄ existens actu. Impossibile ät est talez esse multitudinē in natura. Quoniam igitur nequeunt esse corporis ptes actu infinite. Immo vero neq; actu q̄dez re vera esse omnino: quādo nullus habēt esse propriū: sed sub ipso esse totius compositi continent: sequit: vt ptes corporis sese non moueant: nec pp hoc actu cogantur esse: & actu penitus infinite. Concludamus igitur: corpus non posse vere: primoq; per se mobile esse: cum ipsi fm se totuz id competere nequeat: quādo partes eius assequi id nō valent: vt se moueant. ad idē rursus alia via pgrediamur. Quādo aliquis corpus asserit mouere seipsum ex iis quattuoz vnum aliq̄d potissimū cōpellitur cōfiteri. Aut ptem corpis alterā moueri ab altera: aut totū a pte: aut a toto ptem: aut totuz a toto .i. ab oībus ptibus ptes omnes. Si primū affirmet: cū aliud quiddā sit pars altera: aliud altera: nō idē mouebit seipsum: sed aliud potius aliud. Neq; ex hoc corpus illud cōposituz vere mouebit seipsuz: cū sit ex aliqbus ptibus constitutū: q̄ se nō mouent: sed quo q̄daz habebit in se distincta inuicē: quoz̄ alterz mouebit alterū. Si fm illud diuisionis mēbrum acceperis. s. q; pars mouet totum. Uel tertium scilicet q; totum mouet ptē non dū vere composituz illud sese agitat. Aliud namq; partem: aliud totuz esse volumus. Atq; illa pars: que mouet totum mouet vtiq; omnes partes. Ideoq; in numero aliarum partium etiam seipsam mutat. Similiter si totum mouere partem dicatur: per omnes partes vnam cōmouet partem. Ergo vnam quandaz solūmodo agitat: quodāmodo per seipsam. Uideo in iis duobus diuisionis illius membris: nō posse aliter dici: totum illud mouere seipsum: nisi pp partem illam sui: que sese agitat: p alias minime. Atq; ita nō totum illud re vera erit per se mobile: sed pars sola illa totius que etiam pars eius nō erit cū per se aliquid operet. Quod si quartū C concesseris. s. totum a toto moueri: cum totum fortasse non sit aliud: quam cuncte simul partes. Fateberis: partes omnes ab omnibus permutari. Ubi compositū illō non aliam ob cām affirmari debet mouere seipsuz: nisi q; pars quelibet eius agitat semetipsam. Quapp ad ptem semper confugere cogeris p se mobile corpus affirmaturus. Quod in primis idcirco dānamus q; corpus illud cōpositum non erit ppie p se mobile: posteāq; id ab alio. i. a partibus mutuat. Nam rōne ptium dicitur per se mobile. Licet enim corpus illud quodam modo cūctas simul partes esse constet: tñ motuz huiusmodi mutuari videtur a singulis: sicut & substantiam suam a singulis accipit. Respondeo queso de illa parte: vel partibus illis: quarum ratione totum asseritur sese mouere: ex eo quod ille se mouēt sunt ne indiuidue? Si sunt: pfecto quod sese mouet: non corpus est: sed indiuidū quiddam in corpore cuius impulsu etiam corpus sponte sua ferri videtur. Sin diuidue: illam similiter persequemur: vt & totuz iam secuimus. Atq; eadem ratione cōperiemus: nullo modo affirmari posse de illis partibus: q; per se moueantur: nisi rōne particularū: que se moueant. De particulis similiter perserutabimur. Que quoniam in infinitum distribuuntur: nouos semper: & plurimos motores inueniemus neq; vnquam perueniemus ad vnum: cū diuidendo semper plurimos habeamus. Neq; vnquam ad primos: aut primum: cum diuidamus similiter infinite. Nusq̄

igitur est in substantia corporis vnus: ac primus ipsius motor. Quamobrem nullã in se habet sui motus originem: per qꝫ re vera asseri valeat ex seipso moueri: sed ad impartibile aliquid compellimur deuenire. Vnde nascat omnis corporalis agitationis origo. Internus autez corporis agitator est anima: qua presente: corpora sua sponte quodammodo: & in oẽm partez seruntur. Absente vero anima: externo indigent cõmouente. Si ista quoqꝫ sit corpus eget ipsa quoqꝫ mouente: mouente inquã intrinseco: siquidem absqꝫ impulsu externo viuentia queqꝫ mouent. Ille gdez motor intimus anima ipsa erit: qꝫ per se oportet moueri: quandoqdem corpora p aliam vim sese mouendi habere videnť. Omne autẽ tale ad naturã aliqꝫ vere suimet agitatricem est reducendum. Ita alia proprie per se mouet: in eius participatione facultatẽ cetera nãciscuntur: vt per se quodammodo moueant. Hec igit non est corpus: sed neqꝫ etiam forma in corpore dissipata. Nam hec etiaz per rationes superiores se mouere non valet: iisdem subiecta qbus & corpus cõditionibus: vt apparuit. Vbi cauillatio illa excludit: qua nõnulli contẽdũt ostendere: corpus aliquod per se moueri: dicẽtes ipsuz ex materia & forma: vel ex quattuor elementis ita cõponi: vt alia quedam natura preter materiam & formã & quattuor elementa proueniat: que sit totius integritas: que seipsam moueat: qꝫ per formam habet hoc: vt moueat: p materiam: vt moueatur. Talis obiectio aduersus Platonicos nihil valet: tum quia in alia essentia erit radix per quam moueatur: in alia: per quam moueri videbitur. Oportet tamen ad aliquam essentiaz peruenire: que sit & fons: & receptaculum motionis: & vite: quemadmodum ad aliquaz peruenitur: que lucis: & ad aliquaz: que caloris radix est simul: & fundamentum. Tũ qꝫ natura illa: que est totius integritas: si quantitate protenditur: non magis poterit ex seipsa moueri qꝫ moles ipsa corporea: vt supra monstrauimus. Sin autem indiuisibilis est: iam vt cupiebamus: ad naturaz peruenimus incorpoream: in qua sit sui ipsius agitandi potestas. Non q̃ in seipsam agat: & patiatur. Motio enim in ea non transitum significat ab agente in patiens: sed naturales essentie illius vicissitudinem: qua suarum affectionum variat vices: atqꝫ ita per se discurrit: non agitante alio: vt per se calet ignis: neqꝫ alio calefaciente: neqꝫ parte sui alia in aliam fundente calorem. Motus igit animalis cuz non fit ꝑ corpus: qđ est sua natura pigruz: neqꝫ sit a solo composito: in quo non erit vis vlla mouendi: si ex pribus talibus sit conflatum: in qbus nulla vis sit ad motũ necessario est ab anima: que si vim migrãdi ex otio in actũ tribuit animali: multo magis: primusqꝫ tribuit ipsa sibi. Quicquid enim boni: actusqꝫ vitalis a causa traducitur in effectum: prius explicatur in causa. Sic enim calor calet: feruetqꝫ: secum ipse prius quam materiam aliam calefaciat: & animata corpora turgent seminibus: seruisqꝫ concipiunt in seipsis: prius quã partus edant. Dum igitur anima vitalem a potentia in actum progressionez explicat in seipsa: dicitur a seipsa moueri. Motum quidem in anima proprie actionem platonici nominant: quoniam in fonte suo sit: formetqꝫ corpus & agitet. In corpe vero motũ nominãt passionẽ. Cũqꝫ molez corporeã ẽt vniuersi oporteat moueri ab alio cõcludunt: vniuersi corpis motũ passionẽ esse a motu alie vtis: tanqꝫ ab actione quadã illaz. Et quẽadmodũ in quelibet gñe impfecta semp ad pfecta reducũt: ita motũ corpis impfectũ ad aie motũ tanqꝫ perfectum in ipso motionis genere referunt. Proinde cum queritur: quo nam motũ precipue anima moueatur: respõdent: non corporali: est enim incorporea nõ imaginabili: caret enim figura. Non cognitiuo: ignorat enim seipsam: sed motu secundum essentiam vitalem. Sicut enim essentie actus est esse: atqꝫ intellectus ipsius

actus est intelligere: sic vite actus est viue
re. Non enim aduentitiam: sed ex seipsa
A possidet vitam: atq; vt illorū verbis vtar:
anima est vita se generans: & producens.
vita vero ois è motus. Quare si omne vi
uens mouetur etiam qđ per se viuit: per
se quoq; mouet: atq; qđ viuit semp mo
uetur & semper: non intellectuali videli
cet modo: sed vitali. Quapropter semper
mouetur: & non semper. Nam mens qdē
sm potentiā est: vita vero sm actum. De
uicq essentia semp viuit: perpetuumq; in
trinsecus exercet motum. Quoniaz essen
tialis vita semper est mobilis. Tres autē
& actus que tam circa vitam: quā circa in
tellectū contingunt: vel intermitti vel ab
errare quandoq; possunt. Sed regredia
mur: iam vnde digressi sumus. Idem no
B bis tertia hec sequens ratio psuadet. Omo
tus omnes bi sunt. Alteratio: generatio:
corruptio: augumentū: decrementū: con
densatio: rarefactio: progressio. Munquid
sm alterationem seipsum mouet corpus?
nequaquā. Si.n. se debeat calefacere: calo
rē habeat oportet: quem sibimet tribuat.
Oportet etiaz vt non habeat: si modo sit
acceptarum. Non enim accipit quisquaz
quod possidet. Ergo vt calefacit: caliduz
C iam est: vt calefit: nondum est caliduz. Di
ctu.qdem ridiculum istud habere aliquid
simul: & non habere: nisi forte quis aquaz
dicat frigiditatem quandam sm virtutez
habere: quam retineat: etiam postq̄ igne
fuerit calefacta: per quam remota ab igne
ad frigiditatem sm actum iterum reuer
tatur. Huic Platonici respōdebunt. Vel
aquam illam ab elementis extrinsecis fri
gefieri: vel si qualitas eius secundū actum
que aliquantum ad naturam vergit incor
D poralem: pullulat ex intrinseca illa virtu
te qualitatis productiue: que quidez vir
tus etiam multomagis nature incorpora
li propinquat: sequi: vt virtus huiusmodi
rursus a substantia quadam scaturiat: que
penitus incorporalis existat. Substantia
vero huiusmodi erit principium motus
in corpore. Nullum igitur corpus altera
tione seipsum mouet. Sed neq; etiam se
ipsum generat. Qz generat aliquid genera
to dat esse. Habet igitur genitor esse: qđ
tribuit genito. Quod generatur: aliunde
accipit esse: quod ipsum non possidet. Ni
hil igitur sibi potest esse tribuere. Habe
ret enim ipsum simul: & non haberet. Et
cum genitor genitum antecedat: qui sui
ipsius secundum finitam naturaz genitor
est: & genitus seipso simul prior est: atq; po
sterior: quod in natura finita: nemo vtiq;
finxerit. Atqui neq; corrumpit etiam seip
sum corpus. Quippe cum res queq; pro
lem suam ex natura propria generet: atq;
ideo sibi conuenientem proferat non con
trariam sequitur vt naturalis rei cuiusq;
instinctus: qui proles quedam est essentie:
atq; ipsius esse contra essentiā: & esse non
surgat: Nulla ergo res instinctu sue vocis
ad nō esse: sed ū sui: sed neq; alterius cu
iusq;. Immo cum rei cuiusq; nixus ad se
ipsam seruandā pficiscat: in ptrariū nō fle
ctet: sed neq; auget seipsuz corpus: aut mi
nuit. Nō.n. fieri id sine alteratione contin
git: ac ēt generatione quadā: & corruptiōe.
Nā p qualitatū alterationē crescimus: &
decrescimus. Et oū crescimus: noue i no
bis ptes corpis generantur. Dum decresci
mus veteres corrūpunt. Si ergo incremē
tū & decrementū alteratiōe: gnationeq; :&
corruptione indigēt: corpus: qđ p altera
tionē: generationē: corruptionē se nō mo
uet: neq; augendo qdē mouet seipsuz: vel
minuēdo: neq; ēt condēsat seipsum: vel ra
refacit: qm̄ sine alteratione ista quoq; non
fiunt. Dixerit forte quispiā: corpus saltem
p se loco mutat: p. transitū: vel circuitum.
E Hoc quoq; impossibile dictu. Si.n. ad su
periores illos motus: qui interni sunt: est
impotēs: multomagis erit impotēs ad ex
ternos. Omotus qdem externos voco cir
cuitū: atq; transitū: q ad terminos remo
tiores tendunt q̄z motus interni. Itaq; si
corpus nō valet p se moueri ad terminos
pprios: quo nam pacto poterit ad ter mi

nos alienos. Quáobrem sic iam concludamus. Nulli apparent in corpibus aly motus preter illos octo iaz numeratos. Nec nullū illoz̄ ex seipsis agunt. Ergo nullo modo ex se corpora agitantur. Docuitur tñ: vt cuiqz constat a natura quadá intrinsecus agitāte: et sine externis impulsibus. Hanc aiam esse platonicus nemo negauerit: quá moueri per se possibile est: quia in ea aly qdam: preter octo illos alterius nature motus reperiunt. Quantū ad partē spectat: qua regitur corpus: reperit vt aia temporalis vicissitudo seminum: alias aliter in ea emergentū ad corpalia generāda. Quantū vero ad ptem anime ptinet: que in cognitione versatur: ineſt ipsa de cognitione: affectioneqz alia in aliā discursio temporalis. Ab effectibus nature vltimis in supna principia per causas medias tpalis ascensio. Ac vicissim a supernis principijs p medias causas ad vltimos effectus descensio. Hec discursiones motiones quedá sunt: et nature animi ppie: vt alias declarauimus. Non enim deo: vel angelis congruunt: qui simul omnia possident: atqz vident. Non corporibus cōpetunt: que p se nihil agunt: non formis corporis: q̄ ad incorpalia non mouent. Huiusmodi vero discursiones ad diuina nos ducētes supra naturā corporis eleuāt. Efferri vero supra naturā suā: neqz corpus: neqz aliud gequā per seipsūz valet. Igit revolutiones tales: que sunt a corpibus aliene: aio tñ insunt: restant aiam: vel corpus: vel formā diuisaz in corpe esse non posse. Preterea cuz aia fm illas per se. i. per naturā: ac vim ppriā agitetur. Idcoqz p se moueatur: quod nequit corpus. Preterea apparent in anima motionum corporaliū exemplaria. Generationis quando diuinis heret. Corruptionis: quando mortalibus. Augumenti quando reminiscitur. Decrementi: quando obliuiscitur. Alterationis: quando variat vices affectionum. Condēsationis: prout subito aliquid intuetur: vel se colligit. Rarefactionis: prout discurrit: vel circa multa distrahitur. Progressionis in rectum: cum primū attingit externa. Circuitus autem: cum vel in rebus ipsis esse/rum resolvit in causam: et a causa deducit effectum: vel in seipsam considerandaz reflectitur. Moueri rursus videtur in rectū quando ad corpus: sensumqz declinat. In obliquum: quando in se angelū ve reflectitur. In circulum: quādo in deum principium: finemqz suum. Sursum ad vniuersalia. Deorsum ad particularia. Ad dextrā quoqz: atqz sinistram: in oppositas videlicet generis differentias. Deniqz ante et retro: quando ad causas naturales: effectus ve se vertit. Quis neget animam motionum fontez esse: cum in ea propria motus sint: et motionum corporaliū exemplaria. in quibus contra corporis natura ipsa sese generat quodāmodo: vel (vt ita dixerim) quasi corrumpit: auget: minuit qz: et transferr: et reliqua. Merito igitur per eius presentiam corpora viuentia facultatez hanc adipiscuntur: vt sese alterent: nutriant: augeant: dū ex se aliquid generant in seipsis. Ac rursus: vt ex se gradiantur: quocunqz iudicauerint gradiendum. Quoruz nihil efficiunt: q̄ non viuunt: quasi spontaneus motus vite sit propriꝰ.

¶ Decima rō. Anima non crescit ad corporis huius augumentuz. Cap. xiij.

Si aia corpus est: ipsum certe corpus illud quod vides solidum: vt viuat totū: et ipsa tenue atqz agile corpus est: qđ animi celeritas indicat. Quare si corpus animalis partiario in mēbra: sicut frustra vbinia corporis corpora sumpsita corpuscula illa: q̄ in mēbris sectis supsunt: sumsitani me. Preterea cū aia viuus sit tota nāe: vt omnes supiūgat. Quare igit mouebunt et sentiēt ad rōs brachia: et cruta a corpe separata. Et aia: q̄ in reliquo restat corpe: q̄ sepe brachijs: et cruribus āputatis: viuit decēnū: multo erit minor q̄ante nō pusillanimis erit: ebrs: obliuiosa: imo et sic arguunt/etur. Si aia corp⁹ ē manifestū hui⁹ corpis magnitudinē q̄titate penit⁹ equās ocupē

te ipso crescet: decrescēte decrescet. In va/
sto corpore magnificentior erit: ⁊ diuinior
animus. Atq; in eodem homine: quando
adolescente corpe: adolescet ⁊ anima: opor
tebit vt per adiunctionem corporis sibi si
milis adolescat. Alimentū huiusmodi vi
uit ne in se anteq; ab anima capiatur: an
nō? Si non viuit: quo nam pacto vitam
anime prestat: ⁊ auget: quod ⁊ vita caret:
⁊ ante quā vitam anime mutuet: oportet
ipsum vitam ab anima mutuari. Si viuit
iam habet animā. Moue igitur quottidie
anime a nobis hauriunt ad nostre huius
anime nutrimentum. Tranſit autez semp
alimonia in eius naturam: quod alitur.
Itaq; multe quottidie aie a natura pdent
vt vna seruetur aia: quod bonitas natu
re nō patitur. Immo vero neq; prior aia
nostra seruabitur: si substantia sua assidue
subterfugiat. Unde novas animas cogat
sibi semper adscisscere: per quas anima in/
giter innouetur. Uerum quo nam pacto
recens anima cum priori consentit? Quo
modo si continue effluit aliquid ab anima
nostra: ⁊ influit in animam alimentum: si
cut fieri in carne videmus: manet volun/
tas eadem in pleriſq; semper. Idem mos
opinio: eadem ⁊ scientia: ppetuaq; eiusdē
rei memoria? Quomodo post decennium
agnoscimus illa statim visa: que ante decē
nium videramus? nisi earundem rerū no
bis acceptę quondam incolumes adhuc
seruentur imagines? Quis eas seruat? nisi
idē: qui acceperat: ⁊ iudicauerat animus?
Quo pacto seruat si non seruatur? Qua
rōne nō stāte aio: stabūt imagines ⁊ scie?
Neq; dicat q̄ſq; stare diu aium: si corpus
fuerit. Quod.n. corpus sub celo manere i
eodē statu pōt diu: celo ipso tā celeriter p/
currente? pinde si corpus aliqō tale sit: vt
maneat aliquantū: corpa tñ subtilia: ⁊ agi
lia minime otium pmanebunt. Aia vero si
corpus sit: tenuissimum sit: opz: vt viscerī
bus suffusa facillime cūcta viuificet. Ideo
⁊ ossa: ⁊ nerui diutius cōsistent q̄z anima:
imo ēt caro: que tamen breui tpe labitur:
⁊ renouatur indies. Erit autez aia flatus
alicuius instar instabilis prorsus: ⁊ mo/
mētis singulis euanescens. Quapp neq;
idē quidem vnū scientiae: rerū: imagines
seruabit. Idē quoq; patiet: si aia qualitas
sit: ⁊ complexio aliqua humor: atq; mem
bror. Partier.n. qualitas fluit: ⁊ humor.
Atq; in ipa nutritiōe aia cōstituet refluetq;
sicut corpus: neq; cōstabit aia: sm formaz
magis q̄z sm mām ppriā. Neq; seruabit
inumeralis vnitas animalis: neq; prinua
tio motionis nutrimenti: aut augumenti.
Neq; erit in aia: vis aliqua hor motuz
ordinatrix: que ita sibi ipsa psit: vt ⁊ ordi
nē ipsio pgrediendi: ⁊ terminū imponit
pgressioni: quousq; nutriri oporteat: vel
augeri. Necesse est.n. rectorē illū in se cōsi
stere: q ordinat: sistit q; mobilia. Obiciet
forte aliqs: ita videmus in corpore nostro
figuram eandem diutissime permanere: ⁊
caro labatur: ⁊ refluat. Similiter qd̄ phi
bet in anima eisdem rerum cognitarum
imagines pmanere: licet anime substantia
ex vetere mutet ī nouā. Ridemus: neq;
eandē p̄sus manere figurā: neq; penitus
similē: sed priorē frequēter: abeunte carne
abire: ⁊ in carne recēte nouā priori quodā
modo similē refici. Idq; fieri a quodā arti
fice stabilissimo interius fabricante: q cuz
maneat semp idē hēatq; in se mēbrorum
familiaris corpis disponendorum rōnes: ⁊
semina pōt: nouis humoribus quottidie
influentibus: cōplexionem similē ac prio
ribus tradere: ⁊ recēti carni similē: ac vete
ri prębere figurā. Non aliter quaz vultus
qui flumē supne despiciēs fluētes vndas
nouasq; quolibet momento nouis imagi
nibus sui depingit: ita vt idē in varijs vn
dis vultus perstitere videatur. Intimus
autem ille faber corporis: atq; stabilis ani
ma est. Que si ⁊ ipsa fluat: certe neque si/
miles corpus prese diu feret effigies: ⁊
figuras. Neq; anima scientias similes re
tinebit. Quis tunc neq; ipsa vi sua tene/
bit: neq; aderit illi aliquis: qui aut sta/
bulet illas in animo: aut similes prioribus

alias generet. ¶Non enim dicendū est: qñ anima imaginem rei possidens. effluit eidem influenti anime imaginem seipsam insinuare: quia nequit qualitas vlla i subiectum nouum de vetere subiecto transire: ¶Neq; etiaz euanescens illa prior anima imaginem: aliā siue similem in anima veniente figurat. Figurare quidem cum sit actio perfectū requirit agentez. Illa vero anima dum interit: deficit q̄dez ipsa: neq; potest tunc animam nouā perficere. Formare vero seipsam anima noua nequit: eo presertiz ipso momento quo nascit. Qua ipsa etiam tunc est imperfecta. Quo circa nullo modo potest anima rerū earū: quas olim nouit: imagines: scientiasq; tenere memoriter: ñ corporis ꝛ qualitatis instar effluat paulatim: ꝛ influat.

¶Marsilij ficini Florentini ¶Platonice theologie de immortalitate animorum ad Laurentium medicem virum magnanimum. Liber septimus.

¶Anima non est corpus: aut forma diuisa in corpore: aut talis forme punctum aliquod: sed est forma in quilibet parte corporis tota: vt ostenditur per potentiaz sentiendi. Prima rō. Corpus non capit imagines aptas ad sensum. Cap. i.

Scio quo pacto in superiori argumentatione incidimus in secundam disputationis huius partem: in qua probaturi sumus propositum nostrum per potētiam sentiendi. Sic igitur hāc pte vteri" psequamur. Corpus si qñ suscipit quicquaz: mō suscipit corporali: ptes videlicet rei in suis partibus: neq; potest rem maiorez q̄ sit ipsum capere: quemadmodum cera a sigillo figuram suscipiens: nunquam amplioꝛem figuraz q̄ ipsa sit accipit. Quod si haberet cera sensum: quo figure magnitudinem iudicaret: tantam plane iudicaret: q̄ntam haberet. Neq; potest aliaz rursus figurā accipere: nisi vel amittat priorez vel vtraq; ita in se cōfundat: vt vix inuicem discernantur. Sic anima: si corpus sit per oculum corporum imagines modo suscipiet corporali: ita vt imago ¶Platonis i oculo Socratis nō maior quaz Socratis oculus. Ita socratis anima non maiorem putabit esse ¶Platonem q̄ suus sit oculus vel certe non maiorem q̄ sit cerebrum: in quod ab oculo trāsferetur imago. Tandē non maiorez q̄ sit Socratici corporis magnitudo. Anima enim socratis: si magna est: non est suo corpore maior. Ideo si in se tota ¶Platonis imaginem suscipit: nō maiorez suscipit q̄ sit ipsa. Quapropter nihil vnquam maius existimabit esse socratico corpore. Quin etiam quādo Xenophontis: ꝛ Alcibiadis: ꝛ ¶Phedri imagines accipit: tunc vel amittit ¶Platonis imaginē vel ita habet cunctas deinde confusas: vt alium illorum ab alio non discernat. Concludē etiam ita. Anima vel solidū corpus est: vel fluxum. Si solidum vix a corporibus figuratur: peritq; docilitas ꝛ acumē. Atq; vna vnius rei accepta figura: vel alia non capit: vel si alias post alias ceperit: cūcte inuicem obfuscātur. Si labile corpus est: nullas tenet figuras: nullamq; prorsus habet memoriam. ¶Preterea nōne constat rem eandem in speculo paruulo paruam videri: in maiori maiorem? Ceu si vultuz tuū in mea pupilla prospexeris: deinde in speculo hic exiguum illic ingentē p̄nūcia bie. Ubi pro speculorum ipsorum magnitudine: ꝛ paruitate maiora: vel minora corpora iudicant. In anima hominis corporum pene omnium lucent imagines: p quas anima corpora: quanta sunt iudicat: nullum est: tam ingens: tam immensum corpus: quod ipsa vel intueri: vel excogitare nō possit: semp̄q; aliud corpus vltra excogitato corpore maius. Ex quo apparet: nullum esse anime prescriptum ma-

gnitudine terminum: tuz quo ad illa: que comprehensura est: tum quo ad propriam spectat anime ipsius substantiam. Si quá enim haberet in se propriam magnitudinem: tanta esset precipue: quanta est propry corporis magnitudo. Unde in tam pusillo animali speculo non possent res tam varie: tam perspicue: tam immense lucere: cum pro diuersa speculorú quantitate maiores: minores ve soleant apparere. Non tamen putare debemus spiritales colorum imagines vel a corporibus fieri: vel suscipi in speculis: atq; cerebro. Ipse enim nihil aliud sunt quam splendores luminis corpora verberantis. Id autem visibile lumen licet emicet in corporibus: sit tamen: atq; seruatur ab inuisibili lumine celestium animorum Quod expungenti copia exuberat foras euaditq; perspicuum. Corporibus quidem nullis affigitur. Potest tamen luci nostri spiritus: que a nostra anima pendet: coniungi: qq; suos splendores offerre. Significationes preterea vocum ad auditus peruenientes: que ipse quoq; spiritales sunt neque a corpore fiunt: neq; figuntur in corpore: sed ab anima transmittuntur in animam: atq; animarum virtute fiunt: & conseruantur. Uerum superiorem diuisionem hac diuisione breuiter concludimus. Si anima sit aliquid corporale: vel simulacra corporum eius faciez attingent; sicut speculum: vel eorũ qualitates in profundam anime substantiaz penetrabunt: sicut in aquam sapores: atq; odores. Si primum contingat: corpora fortitan presentia sentiemus. Sed non paterimur absentia cogitare. Nam simulacra non seruabimus. Sin alterum fiet: sensus gradatim semper: & cum corporis passione: similiterq; memoria: & qualitates sine discretionis indicio inuicé confundentur.

¶ Secunda rõ. Oportet qnq; sensus ad vnum centrum conduci. Cap. ij.

Ipsus colores attingit nõ voces. Auditus voces nõ attingit. Olfatus odores. Animus colorẽ: vocẽ: odorẽ ita inuicé cõparat: aut aliud colorem esse quam vocez: & alia similiter iudicet. Illa vis per qñ ita iudicat animus cognoscit: tuz colores tum voces: & alia: que inuicez comparat. Quomodo enim diceret colorem aliud esse quam vocem: nisi simul vtrunq; cognosceret. Que nã ista vis est? Ipsus ne? Absit. Non enim voces agnoscit: Ita neq; auditus qui colorũ ignarus est: neq; vnus aliquis omnino quinq; sensuum. Quisq; enim illorum vnum quiddaz nõ ciat solum: neq; potis est plura inuicez cõparare. Ois vna certe illa est interior anime ad quam velut centrum: a quinq; sensuz instrumẽtis circũpositis vndiq; varia nũciantur. Illa vna omnia illorum quinq; sensuuz obiecta: & operationes diudicat. Neq; dicas: duas aut plures eẽ anime vires internas: per quas anima illa cõparet. Sint si vis gemine vires. Respõde igit quotiens aĩa colorem ad vocem comparatura est: vtrum per vtranq; vim apprehẽdat: vtrunq; colorẽ. scilicet vocem: an per alteram alterum? Si vtraq; vis apprehendit vtrũq;: qd opus est viribus geminis? Cum vna sufficiat ad cõparationis opus Et tantũdem faciat vna: quantuz ambe. In necessarys rebus natura non deficit. Superuacuis non abundat. Sin per alterã vim alterum tantum noscit: per neutraz inuicem comparabit vtrunq;. Tamen per vim aliquã comparat. Est igitur alia quedam vis preter geminas illas ante confictas: per qñ aĩa plura illa cõparat inuicé. Utrũ vis illa vna indiuisibilis sit. An corpis instar i plures ptes diuisa. Vtra vrz sit vis illa tãq; punctũ aliqò indiuiduũ qò a. vocẽ: an linea q̃daz ab a. in b. protracta? Si dixeris eã esse lineam ab a. in b. talem a. b. Queram abste hunc in modum. Quotiens anima colorem ad vocem per huiusmodi lineam comparatura est: certum est: qp vtrunq; istorum eam tangat lineam.

Utrum igitur color solum caput linee: qđ est a. attingit ad b. non peruenit? Et vox solum b. linee finem tangit: ad a. non tran fit? An potius ambo tam color quaꝫ vox ad ambo simul: tam scilicet ad a. quam ad b. veniunt? Si primuꝫ concesseris scilicet quod alterum tantū venit ad terminum linee alterum. Profecto duo illi termini due a se inuicē erunt distincte vires: quaꝫ vtraq; quod suū est: agnoscet: alterū igno rabit. ideo per neutram vim illa animus comparabit. Sin cōcesseris ambo: illa ad terminos ambos concurrere: ita vt vis vtrusq; termini ambo persentiat. Una illarum sufficit. Vacat altera: quādoquidē nihil plus vires ambe quam alterutra faciunt. Immo vero due vires erunt indiuisibiles ambe. Ita cogimur confiteri viz illam animē vnam: per qđ plura diuidicat non esse partibilem. Igitur vis illa magistra sensuū: neq; corpus est: neq; qualitas diffusa per corpus. Si talis est animē vis qđ phibet aiam esse talem? Nisi forte partes substantie alicuius vim substantia sua esse nobiliorem.

¶ Tertia ratio. Quo angustior sensus est eo est perspicacior. Cap. iij.

Profecto oportet imaginem visibilis corpis ad aliquid impartibile colligi. Quod ꝛ in ipsis sit pupillis. Quoniam ingentia corpora: atq; celum ipsum p tam minima: mā pupillā nō cerneremus. Quod si qđq; ad oculū spectat: vt cernat acutius: ampliore qđtate opus nō est. Immo patuissimi oculi acrius inspiciunt qđ ampliſſimi: vt oculi aquile qđ bouis: quasi visuꝫ nō modo nō iuuet: sed impediat magnitudo. Si in qđ exterior acies magnitudie ad percipiendum minime indiget: qd de illo interiori visu: ꝛ cōi sensu dicemus? Qui quanto singulis sensibus est prestantior: ꝛ acutior tanto etiā debet sufficientior esse: erit autem sufficientior: si nulla indigeat corporis quantitate. Denuq; ꝛ ipsa anime substantia sensuuꝫ fundamentū erit omni sensu sufficientior: si quāꝫtate non egeat.

Quis eam dixerit quantitatis dimensionibus indigere. Cum neq; conducat ad animi dotes corporis magnitudo: neque noceat si conduceret necessario: non esset apis oue solertior. Vulpis astutior sue. Simia ingeniosior asino. ꝛ eo boue audētior. Sin necessario noceret: non esset elephas prudētior equo. Canis agno sagacior. Qđ si ad has ale vires que versantur circa corporum quantitatem: nihil valet corporis quantitas multominus eam valere putādum est: ad eam vim animi: que transcendit corporum quantitatem ad rōnem. l. quam suo loco tractabimus.

¶ Quarta ratio. Si sensus diuiduus sit: in eo imago sensibilis diuidetur. Cap. iiij.

Esto si vis: intimus ille visus corporea mole distentus: quid inde sequatur: attende. Cum coloris externi capit: concipit ve imaginem suo modo accipit: atq; corporeo. Imago huiusmodi per partes huius visus diuiditur: ꝛ alia pars visus alia coloris aspicit partem: nec erit in nobis aliquid: quod totum colorem visibilem comprehēdat. Oportet tamē vnaꝫ rei vnius comprehensionem ab vno fieri comprehendente. Ac si dixeris vnuꝫ ipm comprehendens: esse formam quandam totius compositi: cunctis cōmunem partibus: queremus nūqd diuidua sit: vnde questio redibit eadē: an indiuidua: vnde comprehensionem in vi indiuidua collocabimus. Oportet igitur sensum esse magnitudinis corporalis expertem. Presertim quia si magnus sit: paruis non conuenit neq; sentiet illa totus: ſꝫ pars tuus ipsa: que paruis equatur. Si paruus: magna non capiet: si medius non quadrabit extremis. At tu si vis sensibilem coloxem vna cum sensu partiri: quonam pacto distribues. An equalem equali ambis: sed non potes. Non enim equalis est sensus rei cuilibet sentiēde. In quot autem partes vtrunq; distribues. Num in quasdā partes: numero quidem terminatas: ꝛ naturali ordine minimas. Qđ si fe-

ceris:non inuenies vnam rei vnius cõprehensionem. Sed more mathematicoꝝ in omnes quas habent:puto re partituꝝ. In particulas igitur infinitas tam visum quam colorem secabis: ꝛ visus partes singule singulas coloris sentient portiones. Itaq; innumerabiles ibi erunt visus. Innumerabiles visi colores. Innumerabiles visiões. Itaq; ita nũq; poterit color vnius visum incurrere:quin eodem illo momento infiniti visus infinitos colores videant in ãmte. Quod ne fingi quidẽ potest. Fortasse vt hec monstra vitemus:subijciemus totum illum visum sentire:ptes eius nequaquam. Sed hoc etiaz temerariũ. Quo enim modo:que sensu carent: sentientem substantiam generabunt? nullo. Igit neq; ptes ille sentiendi expertes sensum ipsum constituent. Au dicemus singulas partes visus sentire:sed per eandem totius visus ꝛ integram visionem:ac sentire speciez totam:ptesq; cum tota? non. Primo qz species non videtur:sed color ipse per speciẽ. Deinde qz operatio: que fit ex congregatione partium distinctarum:fit quoq; per congregationem momentorũ: ac transigitur paulatim. Sensus autem fit subito q̃ significat sentiendi vim esse indiuisibilez. Deniq; si pars queq; visus per se sufficit ad videndum:qd opus est pluribus? Si non sufficit:ex non sentiente fit sentiens? Nisi forte ptes ille congregent in vnum a superiore aliquo sentiente. At illud erit anima potius atq; sensus. Quapropter nũ quã deliras responsiones effugiemus:quã diu sensum esse partibile affirmabimus. Sit ergo impartibilis sensus. Sit ꝛ anima talis:que fons est indiuisibilis virtutis:atq; subiectum.

¶ Quinta ratio. Anima sentit vbiq; tota. Cap. v.

An ignoras partem corporis alicuius ipsi toti equalem esse nõ posse? Atq; ideo formam:que talis est:vt per diuersas partes corporis protẽdatur in qualibet corporis parte totam existere non va

lere? Alioquin toti pars foret equalis. Admitto ista. Quid tum? Nempe anima cuilibet parti corporis adest tota:qa tota sentit cuiuslibet corporalis particule passionem. Nam si aliquo offensus casu pes doleat:statiz illuc aduertitur oculus:Admouetur e vestigio manus. Os clamat ꝛ reliqua membra ferme similiter. Quod certe nunquaz fieret:nisi id quod ipsius anime inest partibus corporis omnibus:etiaz in pede sentiret. Atq; sentire:quod ibi factũ est:absens non posset. Neq; enim nuncio aliquo credendum est:id fieri:non sentiẽte:quod nunciat:qz qđ non sentit nõ nunciat. Neq; passio que fit per continuationem molis:semper potest occurrere:vt ceteras anime partes:q̃ alibi sunt:latere nõ sinat:qz non semper fit dolor vbiq;. Sed illud tota sentit anima:quod fit in pedis particula:ꝛ ibi tantum sentit:vbi fit. Tota igitur singulis prtibus simul adest: que tota simul sentit in singulis. Forme autẽ sparse per corpus:puta albedini idem in hoc accidit:quod ꝛ corpori: vt videlicet passio vnius ptis non necessario reliquas partes omnes cõmutet. Quid enim prohibet vnam corporis albedinisq; partem inficiꝛ fedari:reliquis nõ pollutis. Cetetum nihil in vna quamuis particula animalis accidit:quin id ad totam mox pertinet animam. Dissentium hoc Platoni cum Augustinus noster ita cõfirmat. Anima per totum corpus:quod animat; non locali diffusione:sed quadam vitali intentione porrigitur. Neq; per omnes particulas tota simul adest. Nec minor in minoribus:nec in maioribus maior: sed alicubi remissius:ꝛ in omnibus tota: ꝛ in singulis tota est. Neq; enim aliter quicquid in corpore etiam non in toto sentit:tamẽ tota sentit. Nam cum exiguo puncto in carne vnum aliquid tangitur:quãuis locus ille non solum totius corporis nõ sit: sed vix in corpore videatur: animam tamen totam non latet. Neq; id quod sentitur: per corporis cũcta discurrit:sed ibi tantus

sentitur

sentitur: vbi sit. Unde ergo ad totam mox peruenit: quod non in toto sit: Nec vt tota ibi sit: cetera deserit. Uiuunt enim illa: ea presente: vbi nihil tale factū est. Quod si fieret vtrunq; simul: vtrūq; totam pariter non lateret. Hec aurelius. Uerum dices fortasse: animam quidem ita per vniuersum corpus protectaq; vt pars eius in pede sit: pars in crure: alia in femore: pectore: collo: summa in cerebro. Ubi sint iudicium principale. Ac dolorē pedis non ideo iudicari a vi anime: que sedet in cerebro: quia illa vis assit & pedi: sed quoniam successione quadam altera pars anime: alteri ad cerebrum vsq; passionem pedis enunciat. Profecto non negabis partes istas anime inferiores sentire: cum euidenter appareat in membris illis percipi passionem. Si enim pedis passio sit cerebro nunciandā: vel ex eo nūciatur: q; gradatim mēbra intermedia patiūtur: vel ex eo quod licet non patiant: sentiunt tamē dolorem pedis: eumq; cerebro referunt. Certe non semp totū patitur eque: nec est idez in medijs mēbris: qui in pede est cruciatus: sed molestia quedā cruciatus illius persenſio. In omnibus igitur molestia q̄dam inest: & sensus. Quid hinc sequat? uerte pars anime que in pede est: cruciatū sentiet pedis: pars: que in crure: nō pedis sed cruris molestiā sentiet. Ibi enim sentit solum vbi est: & passionem sentit solūmodo: que in eā incurrit. Pars que in genu presentem similiter tantum percipiet passionem: ceteraq; similiter. Post omnes vis illa iudiciaria cerebri presentez sibi solum molestiā aiadueateret. Partes anime a pede ad cerebrum: sicut & corporis sermē innumerabiles sunt: si & ipsa sit corpalis. Ergo semel offenso ad lapillū pede non fiet vnus sentiēdi actus: & subitus: sed multi gradatim: & innumerabiles pene cōtinget dolores: sicut perceptiones innumerabiles. Post oēs aūt aie vires: qd̄ nephas est: sentiet illa: in qua principalis est sensus. Sentiet ēt nō pedis passionē: sed suā solūmō. Neq; iudicabit vnquā vbi sit leſio: vbi sit succurrendū. Neq; per eius imperiū mēbra corporis conuertentur ad pedem. Ut hec absit da vitenť: fatendū est totā vim illā iudiciariā anime vna cū tota aie ipſ⁹ substantia singulis mēb.is esse p̄sentem: vt quicquid vbiq; fit: statim sine interuūcio tota persentiat: tota sibimet compatiatur: & consonet cūctas aie vires: cunctas ēt partes corpis imperio subito ad medelā lese ptis adhibeat. Atq; ita: quicquid: & quātūcunq; anime est in mēbris vllis: ab alio quouis mēbro nō abest: q; i quouis ad quodlibet admouet quelibet. Corpus: & forma per ipsum fusa: eius ve punctū talia non sunt vt in multis sint: tota simul: & secum ipsis in suis partibus absq; mora prorsus cōpatiant: atq; concurrāt. Est igit aia ab iis lōge diuersa. Neq; nos turbēt aialia multa: quoq; corpora cum secantur: vtraq; frusta mouent & sentiunt. Quasi anima ita lōga fuerit: sicut corpus: postq; dū corpus secat in corpora: anima quoq; secari vī in aiae. Non enim diuiditur anima primo: sed interit: cum primum illa ipsa corporis compago resoluit: cui fuerat attributa. Fiunt autez subito noue anime a vita mundi in frustis illis ad animam suscipiendam ideneis. Talis enim illorum natura est: qualis fuerat & totius. Et ge anime tales ita viles sunt: vt paucissimos vires operationesq; habeāt: ideoq; paucissimis egeāt instrumentis. Factum est: vt corpus illis sufficiat etiam si non sit varijs instrumentis instructa. Quod non sufficit perfectoribus animabus: que ob hoc in singulis membris viuunt. Sed lignum aliquod secetur in puncto: punctum hoc licet indiuisibile sit: perit tamen: ac in duobus frustis duo extrema videntur puncta renasci. Si speculum fregeris: in quo tui vultus apparebat imago: non concidit imago primo: sed abit: ac due a te p vna imagines in duobus speculis recreantur. Si nomen hoc luciser: in quo vox locuz tenet corporis: significatio anime: in quo

mbra diuiseris: quasi animal luci ⁊ ser-
cessat primo illa significatio: per q̃z venus
A designabat. Nō tamē diuidit. Est. n. indi-
uisibis significatio nominis: vt alias ostende-
mus: Adhuc tamen due quedā sunt in
duabus partibus significationes: p quas
tanq̃ animas dictiões huiusmodi super-
viuunt luci p lucis significationem: ser p
significationē aliquā lationis. Quid igit
B prohibet: quominus reptilia animam ha-
beāt fm platonicos indiuiduā: quamuis
membra diuisa viuant.

¶ Sexta ratio. Anima nō necessario pa-
titur sentiendo. Cap. vj.

C ANima ipa: vt vera philosophia do-
cet: cū sit purissima: crasso huic: ⁊
terreno corpori ab ea longe distanti nō ali-
ter q̃z per tenuissimum quoddā: lucidissi-
3 mū q̃z corpusculū copulat: quē spiritū ap-
pellamus: a cordis caloꝛe genitum: ex par-
te sanguinis tenuissima diffusum inde p
vniuersū corpus. Hinc anima sibi cogna-
tissimo facile se insinuans: primo qdē per
hūc totū se fundit spiritū: deinde hoc me-
dio per corpus penitus vniuersum: vitaz
primū huic prestat: ⁊ motū: facit q̃z vitalē:
perq̃z hunc regit mouetq̃z corpus: ⁊ quic
quid a corpore in hunc spiritum perma-
nat. Ala ipsi presens continuo percipit.
Quā pceptionē sensum cognominamus.
Deinde hanc pceptionez aduertit: ⁊ iu-
dicat. Quā aduertionem phantasiā esse
volumus. Quorsum hec? Quando secat
medicus cutē corporis extimā: frangitur
caro: dissoluit: ⁊ contrahit spiritus. Sen-
tit hec omnia tactus: qui per omnia mem-
bra vniuersalis est anime: sensus iudicat
hec: ⁊ condolet phantasia. Quomodo po-
test discindi caro: quin spiritus illis suffu-
sus partim cum soluta carne soluatur: par-
tim etiam in seipsum fugiens cōtrahatur.
Duo etiam pacto solutio: ⁊ contractio spi-
ritus latere suam animam poterit. Ac si
D non latet: cur nō molestē ferat anima ope-
ris sui pernicie? Spiritus quidez ⁊ cor-
pus opus est anime. Opus vero propriuz
omnia diligunt. In carne quidem passio:
cruciatus in spiritu: sensus in tactu: com-
passio: ⁊ cōdolentia (vt ita loquar) in phā-
tasia. Complectere paucis. Tam in carne
quam in spiritu pernicios a quedā fit: sub-
stantieq̃z corruptrix solutio: vel cōtractio:
hanc vocemus noxiam lesionem. Hūqd
ēt in aiam lesio transit huiusmodi? Omni-
me. Nec. n. substantiam pdit. Perdit igit
substantie ipsius virtutem. Perdit dein-
ceps virtutis operationē. In qualibet igi-
tur carnis: ⁊ spiritus: vel leuissima lesione
anime substantia illis presens similiter le-
deretur. Lederet ⁊ virtus multomagis. E
Lederet ⁊ operatio. Sensus: ⁊ phantasia
vires anime sunt. Sentire ⁊ iudicare per
sensum harum viriū actiones. Ergo si di-
scissio illa in anime substantiam ptīnēret
neq̃z sentiremus eā: neq̃z qualis sit: ⁊ vnde
⁊ quo succurrēdū iudicaremus. Sed v el
lateret aiam penitus: vel minimum quid
perciperet: ⁊ falso iudicaret ab ea. Et cuz
ala sit vbiq̃z tota: si ipsa in parte corporis se-
cta patit: tota patit. Eadē vero tota aia: q̃
ibi est: est ⁊ per totum corpus. Per totuz
igit corpus patit. Si vbiq̃z patitur: nō po-
test percipere: ⁊ nunciare passionē illaz in
pte vna animalis magis quaz in alia esse:
Quinetiam cum aliud sit passio: aliud iu-
dicium passionis: ⁊ passio semper iudicet
ab alio si in ipso iudicio insit passio: opus
est vlterius alio quodam iudicio: quo pas-
siuū iudicium iudicetur. Si illud quoq̃z
sit passiuuz: rursus opus est alio. Quapro-
pter veniendum deniq̃z est ad iudicē quē-
dam liberum passione. Hinc dum iudicat
corporis passiones: si accipit inde qualita-
tem aliquam corporalem: procul dubio pa-
titur. Si non accipit non formatur a cor-
pore. Sit ergo oportet talis iudex: vt neq̃z
passiones accipiat a corporibus: neq̃z for-
mas. Non posset autem anima talis esse
si ipsa vel corpus esset tenuissimū in hoc
corpore mersum: vel aliqua corporis hu-
ius affectio: siue punctum quoddam affe- F
ctionis. Platonica hec ita Augustinus:

Plotinusq; comprobant. Videtur mihi anima: cum sentit: in corpore non ab illo aliquid pati: sed in eius passionibus attentius agere. Et has actiones: siue faciles ppter conuenientiam: siue difficiles propter inconuenientiam: non eam latere. Et hoc totum est quod sentire dicitur. Sed ille sensus: qui etiam dum nihil sentitur: inest tamen: quasi per instrumentum est corporale: quod ea temperatione agitur ab anima: vt in eo sit ad passiones corporis cuius attentione agendas paratior: similia similibus vt adiungat: repellatq; quod noxium est. Agit porro vt opinor: luminosum aliquid in oculis. Aereum serenissimum: & mobilissimum in auribus. Caliginosum naribus. In ore humiduz. In actu terreū & quasi lutulentum. Agit autem hec omnia cuz quiete: si illa que sunt in animali: in vnitate valitudinis familiari quadam consensione cohęserint. Cum autez adhibentur ea que nonnulla (vt ita dicam) alteritate corpus afficiunt: agit attentiores actiones suas quibusdam locis: aut instrumentis accōmodatas: & tunc sentire dicitur. Quibus actionibus congrua libenter associat: & molestę obsistit incongruie. Has operatiōes passionibus corporis puto animam exhibere: cum sentit: non easdem passiones recipere. Cum aereus auris spiritus verberatur sono: anima quę ante percussionem huiusmodi in silentio corpus auriuum vegetabat: vegetat tunc attentius. Idq; facere est non pati. Attentior operatio non latet animam operantem. Non latere sentire est. Summatim sensus est: aut animaduersio operationis illius attentionis: aut iudiciū corporee passionis: & qualitatis excitatū ab attentione illa anime actione.

¶ Septima ratio. Rationes propie pertinent ad naturalem: & sensitiuam anime vim: q; anima non sit forma diuidua: quia qualitatis opus vnum est. Cap. vij.

Et si superioribus rationibus nō modo animam corpus non esse probauimus: verum etiam neq; partem p corpora formam: tamen proprijs argumentationibus secundam hanc partem ostendēdam fore putamus. Atq; vt cōmodius hac de re loquamur: formam talem: vt diximus: aliae tum qualitatem: tuz affectionem corporis platonicorum more vocabimus. Si anima esset qualitas corporalis: vel esset simplex qualitas: vel complexio: vel forma istis astricta. Simplex esse non potest. Quelibet enim simplex qualitas: aut forma illam sequens: vt alias declarauimus: vnum quiddam facit dumtaxat: ad opposita non extenditur. Anima plurima: & contraria. Neq; etiam est complexio: aut forma sequens complexionem. Quoniam in hac semper vna quedā preter ceteris qualitas dominatur: cuius operatio ante alias viget in corpore. Anima nulli qualitati: nulli ppio motui est astricta.

¶ Octaua ratio. Complexio agit p vim qualitatum. Cap. viij.

Actio cōplexionis: eiusq; forme semper per qualitates: ex qbus ipsa est conflata peragitur: ideoq; nunquam aliquid tuz sublime complexio operatur: qn ad illud qualitatum se vires extendant. Caloris opus est penetrare atq; dissoluere. Anime autem nutritiue potentia per calorem tanquam instrumentum non dissoluit tantum cibos: quod ipsius caloris est proprium: sed etiam concoquit: digerit; q; & ad formam vtue carnie: & figuram humanam perducit: que quidem actio caloris excedit potentiam. Augumentuz quoq; animalis a calore prouenire nō potest tanquam causa principali. Non enim fit nisi per nutrimentum: & cum ad certū terminum magnitudinis perducetur: certamq; figurā: calor autē si det materia: sine certo termino: vel figura se fundat: cū vero oporteat terminū: figuraq; opi a principali agēte p̄scribi: cōstat principalē augumēti febrium colorem esse non posse: immo.

vero neq; aliam vllam accidentalem formam id posse facere: si non potest color: q est omniū prestantissimus. Fit tamen argumentum ab anima. Ex quo concludit animam non esse formam accidentalē: qd sepissime nobis est ꝓbandum. Concluditur ēt non esse eaz ex formis accidentalibus constitutā: q non posset qualitates: que absq; certo termino: gradu: proportione: figura vagant: ad hec ipsa rōnaliter ordinare. Concludit̃ postremo animaz non esse substantialem aliquam formam elementi: vel mixti. Talis enim forme motos ad vnicum dirigitur terminum: sicut dixim⁹. Augumentum vero in quamlibet partem eque porrigitur.

A Nona ratio. Complexio est accidentalis forma. Cap. ix.

Complexio natura quedam est ex contrarijs quodāmodo qualitatibus constituta: que inter eas quasi mediū obtinet. Ex quo fit: vt forma substantialis esse non possit: q non in se subsistit: sed in eo corpore quod est contrariarum illaruz qualitatū subiectū que quia inuicem pugnant: se inuicem non suscipiūt. Ueruz suscepte a materia: t inuicem mixte complexionem generant. Hec igitur complexio: tum ex eo: quod dixi: substantia non est: tum ex eo: quod aliquid sibi habet cōtrarium: puta excessum alicuius extranee qualitatis conflationem suaz dissociātis. Preterea suscipit magis: ac minus. Interdū enim: ac remittitur natura vie operatioq; complexionis. Substātia vero neq; habet ꝓpriū sibi contrarium: cum cōsistat in alio genere quaz substantie ipsa rerum contrarietas: hoc est in genere qualitatis: neque in natura sua: aut in magis intenditur: aut in minus remittitur: vt nūc magis: nunc minus hec: aut illa substātia sit: quod est femel substantia: hoc est magis minus ve lapis iste: quam ille. Cum igitur complexio non sit substantia: anima si substantia sit: non est complexio. Quod anima sit substantia: hinc etiaz pz

B

qui: per eam animal certā aliquam: t substantialem sortitur speciē generisq; naturam: atq; cognomen. Per hanc animam hoc quidē canis est. Per illaz illud equus. Per aliam illud homo. Illa quidem qualitas: que accidens est: subiecto suo aduenit: postquam illud in specie sua iam est perfectum. Anima vero suum ipsa sibi fabricat corpus: factum seruat: t dum deficit: reficit: pugnantia elementa connectit in vnū. Anima abeūte labitur corpus: neq; prior complexio: aut species retinetur. Talis quidem necessario est anima nutritiua. Neq; dicendum est animam illam: qua solum nutritiua est: corpus ita construere: cui postea iam perfecto anima sensitiua tāquam accidens quoddam adueniat. Nam corpus anime sensitiue congruū instrumēta sentiendi: t progrediendi oportet habere. Anima quidem nutritiua quarum talis est sola instrumenta facit nutriendi. Alia vero instrumenta facit anima alia propter eas vires: quarum vsui instrumenta sunt seruitura. Neq; sunt in eodem corpore due quedam anime: quarum vna instrumenta fabricet alteri. Siquidem: que nutrit: est eadem: t que sentit. Quippe sensuum perturbationes opus impediūt nutriendi: vel augent. Tristitia enim phantasiā illō debilitat: letitia roborat: quasi vna sit anima in homine: cuius vtraq; sint officia. Que ideo substantia est: quia est artifex corporis non pedissequa. Igitur non est complexio.

C Decima ratio. Harmonia complexionis nihil agit in corpus. Cap. x.

Neq; liceat Aristoxeno: aut musicis aliquibus somniare: animam esse harmoniam quandā ex ipsa complexione progenitam. Sic enim anima similiter esset nō substantia quedaz: sed accidens: nōne harmonia tota vim suā trahit a fidibus: neq; quicq̃ ipsa p se existit: neq; quicquā valet omnino in cordis efficere. Quippe non mouet ipsa cordas. Ex iis aliūde motis: nascitur harmonia. Alia ergo si sit harmonia

humorum certo modo cōpositorum: tota pendebit ex illis: neq; ipsa illos mouebit q illis ab alio agitatis anima oriet̄ur. Nec neq; illos reget: sed ipsam illi regēt: t subtrahēt. Non erunt igitur mortua in corpore aliqua preter humorū conditionē: non opera vlla sup illorum imperū. Sicuti modo sunt: vt in superioribus enarrauimus. Nō figura artificiosa: non dispositio. Nō repugnabit vnq; alius affectibus corporalibus: neq; se vel in se reflectet vel disiunctum a corporeis in corporeis copulabit: neq; p se aliquid operabit si nullo modo exiterint per seipsum. Sed de hoc alias diximus t dicemus.

¶ Undecima rō. In omni corpore compositio est harmonia. Cap. xi.

E IN omni corpore ex multis cōposito est aliqua suaz partiū harmonia: per quam cōspiratione mutua cōcinunt. Imo q si harmōia ipsa sit aia: corpora quelibet cōposita viuent: t coalescent. Dicebat Socrates: animam esse quidē harmoniā. i. concinnitatez: t cōsonantiā: sed non quālibet harmoniā: verum aliquā certo: t proprio modo cōtemperatā. Videbat nō eandē esse rōnē anime: atq; consonātie. Postq; non ex eo vītaxat: quod res aliqua ꝓsonantia est: est etiā anima: sed ex eo: q certo modo disposita. Certū huiusmodi dispositionis modū concinnitas ipsa non ex sui natura haurit: quia esset in qualibet concinnitate. Igitur aliūde ab extrinseco ne principio? Immo vero. Ceterū extrinsecuz istud nō sufficit. Nō. n. mouet: t temperat assidue: t naturaliter harmoniā: quod extra ipsaz est. Latet igit in humorū consonātia vis quedā prestātior corporalis cōsonantie tēperatrix: que in viuentiū corporibus suo mō humores cōtemperans ipsoz concinnitatez reddit certā: t ab alijs corporibus differentem: que propria cōsonantia vitalis harmonia est a viuifico spiritu interius latente progenita.

¶ Duodecima ratio. Harmonia intelligitur: aut compositio ipsa membrorū: aut aliqua compositionis ratio. Cap. xij.

QUando aiam esse cōsonantiā asserit f
aliqs: duo quedam posse illum arbitror intelligere. Aut compositionē ipsam humorū membrorumq; aut cōpositionis ipsius aliquā rationē. Anima profecto nō est cōpositio. Quia oporteret quālibet aie partē esse partium aliquarū corporis compositionem. Quod plane quomō fiat: assignare nō possumus. Cōpositio quidē corporis phīficis manifesta est. Anima vero ignota. Et quomō ex suis viribus. s. intellectu: sensu: appetitu: t reliquis componatur difficile cognitu. Difficillimū rursus quomō vires singule cōponātur. Preterea cōpositio nihil est aliud q̄ vnio plurium: plura vero nō vniūtur nisi ab vno. Ab vno inquam: quod insit pluribus: vt ab intimo coagulo cōglutinent. Illa igit vna vis insita mēbris: a qua vnio fit mēbrorū: anima ipsa est potius q̄ vnio inde profecta. Neq; ēt compositiōis ipsius est ratio. Cum n. diuersis corporis mēbris diuerse insint cōpositionis rationes: atq; ꝓportiones: singula membra singulas alias possiderent. Aliam quippe aiam os: aliaz neruus: caro aliam: similiterq; de ceteris. Siquidez membra ista sunt diuersa iter se ꝓportione cōposita. Unius vero animantis vitā vnam assignare nequaq̄ poterimus nisi vnicā illi formā. Motorem vnū atq; rectorē. i. vnam animā tribuerimus. Cernimus etiā consonātie rationē qualitatibus corporis magis q̄ anime cōuenire. Sanitas humorū consonātia. Robur consonantia ossium: atq; neruorū. Pulchritudo quodāmō: membrorū: atq; colorū. Sensus aūt t intellectus: q actus simplices sūt: nescio quales: t cuius sint harmonie. Quando substantiā rei cognoscimus: facile inde possumus de accidentibus iudicare. Igitur q̄ cognita humorū membrorū ve ꝓportione: facile de his iudicamus: que ad sanitatem: robur: t pulchritudinem attinent. Patet tria hec in illorum proportione consistere. At vero g 3

quia tali proportione inuenta: nondum tamen vires: affectus: habitus: animę clare discernimus: constat substantiā animę in ea proportione nequaquam consiste re. Quis enim illa reperta statum sentiēdi ⁊ intelligendi naturam reperisse inde se iactet? Cognoscit horum naturam Aristoteles melius quam Hippocrates. Illorum vero proportionem diligentius Hippocrates considerat. Cap. xiij.

¶ Decimatertia ratio. Harmonia humorū nihil capit absq; materia.

B

Quicquid aliquid efficit: eo quod ab ipso sit: esse debet prestantius. Quicquid a materia liberius est: eo est ⁊ sublimius. Quare semper debz causa esse a materia liberior: quā effectus. Nullus itaq; effectus potest esse a materia quam cā sua liberior. Vis nutriendi a materia admodū libera est: que plurima: ⁊ super: ⁊ preter: ordinem elementorū operari demonstrata ē alias. Vis sentiendi etiam magis est a materia libera: q; in ipso suo sentiēdi actu formas rerū accipit absq; rerū ipsarū materia. Non.n. visus coloris parietis cum pariete simul accipit: sed coloris attigit imaginem spiritalem. Multo magis intelligēcia idem facit: vt in sequentibus apparebit. Quonā igitur he vires animi multū sunt a materia libere: nequeūt ab ea causa proficisci: que sit materia vel immersa materie. Humores oīno corpales sunt. Quā obrem nullo modo humores possunt sua quadam nutritione: vel consonantia vires huiusmodi procreare. Multominus animam ipsam virium huiusmodi fontem. Quippe si anima in humor⁊ qualitatibus substantiā habeat: q̄d capiet per humorū affectiones suscipiet. Per eas vero formē solū corporales suscipiunt. Siquidem p caliditatē: siccitatēq; nō ignis imaginē spiritalē accipiet: sed ignis substantiaz corpoalem. Rursus per frigus: siccūq; ipsaz accipiet terrā. Ipsa quoq; terra: quoniaz similiter accipiet: atq; aia similiter sentiet. Idem faciet lapis ⁊ reliqua.

¶ Decimaquarta ratio. Que magis cōcinit: magis est harmonia. Cap. xiij.

Harmonia ita in plurium concentu consistit: vt magis concinentibus sidibus magis sit harmonia: minus cōcinentibus vero minus. Anima nequissimi hominis minime pcinit secū ipsa. Dissentit a rōne sensus. Pugnant quoq; inuicez appetitus. Anima probi hominis cōcinit vndiq;. Si aia sit harmonia: aia pbi viri q̄ cōcinit magis: magis ē harmonia. Igit ⁊ anima magis. Aia vita quedaz est. Ergo ⁊ magis vita. Vitacior itaq; audentior: ⁊ ⁊ robustior erit probi viri anima quam latronis. Neq; cōcoquet cibū latronis anima: perinde vt iusti viri. Neq; generabit prolem. Neq; corporis membra substinebit: vibrabitq;. Neq; acute inueniet. Firmiter reminiscet. Loquetur elegāter. Aggrediatur audacter. Neq; diu spirabit: ⁊ reliqua.

B

C

¶ Decimaquinta ratio. Harmonia nihil admittit dissonum. Cap. xv.

Harmonia vera: vt rectius procedamus: nihil admittit dissonum: duz permanet harmonia. Si harmonia est: cōsonat: sin dissonat: non est harmonia. Animā vero nostram nōne videmus assidue dissonantibus opinionibus: ⁊ affectibus distrahi: Et nihilominus verā aiam permanere: atq; eque vitalē? Neq; obijcias q̄ affectuū discordia: Iz nō pimat aiam: discordia tñ elementorū: humorūq; pimit. Porro si nō pōt aius ppria: intimaq; dissonantia pire: alia nulla pōt. Propria animi humani: ⁊ intima dissonātia illa est: que solit ⁊ omni aio cōuenit. Idest opinionū: affectuūq; dissensio: que corpa vita carentia nō attingit: ⁊ oēs mortalium pulsat aios. Dissensio talis eos euite: sensuq; statu nō deicit. Multo igit minus humorū discordia: que ab aio alienior est: animi ipsius naturalē habitū dissipabit. Qui certe humoribus vel paulū dissonantibus dissiparet: si in eorum cōcentu consisteret. Quāobrē nihil obstat: q̄n pter animi: corporisq; lon-

D

ge dissonet: & alia nihilominus vera vita/
lisq; anima perseueret. Id harmonia non
patitur. Igitur errabit q dixerit: animam
harmoniam.

Marsilij ficini Florentini Platonice
theologie de immortalitate animorum ad
Laurentium medicem virum magnani/
mum. Liber octauus.

Anima est forma individua vbiq; tota
& nulla trahit originē a mā: ideoq; imor/
talis est: vt ostendit p intelligēdi virtutē.
Animus p quatuor gradus ascendit ad
spiritū. Prima ratio. Capitulo primo.

Ertiaz nūc dispu
tationis ptem ag
grediemur: q̄ pro
positū nostrū ostē
dit p intelligēdi
virtutē: si pius ex
posuerimus: quo
pacto alius noster
sm Platonicorū
sniam p quatuor
gradus cognoscē
do a corpore ascendit ad spiritum quoruz
est postremus intelligentia. Ascendit enim
per sensum: imaginationem: phantasiam
intelligentiam. Per sensum quidez videt
Socrates Platonē. Ubi incorporale pla/
tonis simulacrum absq; Platonis mate/
ria attingit per oculos. Ea tamen condi/
tione: vt oculus Platonem non videat
aliter: quam corpore ipso platonis ptēn/
te. Deinde etiam absente Platone per in
ternam imaginationem Platonis cogi/
tat colorem: figuramq; : quam viderat.
Item Platonis suauem illam: quam au/
diuerat vocem: & reliqua: que per quinq;
sensus acceperat. Surgit huiusmodi ima
ginatio supra materiam magis quam sen
sus: tum qz: vt cogitet corpora: pres: n//
ria illorum non indiget: tuz quia ipsa vna
facit quicquid quinq; sensus omnes effi/
ciunt. At enim non omnino pura est: ga
nil aliud sapit quam quod sensus accepit:
siue concepit. Sensus quidem circa cor/
pora: imaginatio circa imagines cor/po/
rum per sensus acceptas: siue conceptas
sese volutat. Paulopost Socrates p phā
tasiam de hoc vniuerso Platonis simula/
cro: quod per quinq; sensus imaginatio
ipsa collegerat: sic incipit iudicare. Quia
hic tam procero corpore: ampla fronte: la
tis humeris: colore candido: glaucis ocu
lis: elato supercilio: naso aquilino: ore par
uo: voce Plato hic est: homo pulcher;
bonus discipulus dilectissimus. Cernis
quantum excellat imaginationis Socra/
tis phantasia. Imaginatio ipsa tale/m qui
dem collegit Platonis effigiez. Sed quē
designaret: & qualem effigies illa non no/
uit. Phātasia iā discernit: eā esse effigiē
hominis huius: qui plato vocatur: effi//
gieni pulchram viri boni: atq; amici. Er//
go in his sensum aliquem habet iam sub/
stantie: vt quidam putant: & pulchritudi
nis: bonitatisq; : & amicitie. Platonici tā
men substantiam a phantasia cognosci re
vera negant: quoniam rationem substan
tie non agnoscant. Imaginatio neq; sub
stantiam rei suspicatur quidem. Sed rei
superficiem exterioremq; picturam: phan
tasia substantiam saltem auguratur: dum
pronunciat obuius: ille homo aliquis est
& Plato. Atq; etiā res incorporales quo
dammodo somniare videtur: dum Pla
tonem iudicat pulchrum bonum: amicū;
discipulum. Pulchritudo enim bonitas
amicitia: disciplina: incorporalia sunt.
Neque sensibus neq; imaginationi paren
tia. Huiusmodi quidam conceptus phā
tasie incorporales quodammodo corpo//
rum intentiones vocantur. Verum non
dum super materiam prorsus animus euo
lat: tuz q; phantasia intentiones huiusmo
di esse incorporeas non agnoscit: q; huius
modi Socratis phantasia inspicit & prie
hominem hunc Platonem: scilicet, hoc
in loco: & situ: in hoc tempore: & hoc dict

hanc pulchritudinē:hāc bonitatē: ⁊ reli/
qua eodē pacto. Ubi platonem sub eisdē
conditionibus in seipsa depingit:quibus
extat ⁊ in materia. At enim dū phantasia
circa singulares hominis huius conditio
nes vagatur:intellectus cōmunes conci/
pit rōnes:⁊ vteꝝ simul suum opus exe/
quitur. Sic enim intelligētia ratiocinat.
Qualis homo est plato:talis ferme Anti/
sthenes:talis est ⁊ Xenophō:effigie similes
pulchri eque:⁊ boni amici:discipuli eodē
modo. Ergo in his tribus vna est cōmu/
nis humanitas:per quā eque sunt homi/
nes:vna pulchritudinis natura:vna ēt bo
nitatis:p quas eque pulchri sunt: ⁊ eque
boni. Humanitas ipsa:que his cōis est:in
numerabilibus quoq; alijs:qui sunt:fue/
runt:erūt ve:quocūq; in tēpore:⁊ quocū/
qz loco nascātur:cōis existit:similiter pul/
chritudo:⁊ reliq̄. Sz qđ loquor de huma
nitate:de reliqs ēt dictū puta. Si ergo hu
manitas singulis psonis:locis: tēporibus
se eque cōmunicat:nulli est astricta pso/
nę:nulli loco:nulli ēt tēpori. Natura huius/
modi singulas cōditiones corporū videt
trāscendere. Est ergo sm seipsam quodā
modo incorporea:⁊ qa corporibus singu/
lis se infundit:ex quo ⁊ in alio est:⁊ i mul
tis:⁊ super id:quod in alio est:eē opz id:
qđ in seipso manet:⁊ super illud vnuz:qđ
est in multis:esse opz vnum ipsum:qđ in
seipso cōsistat: Idcirco sup corpora oia ex/
tat rō quedā:ideaq; humanitatis ipsius:
cuius participatiōe q̄daz:vel similitudine
hoies siūt:qcūq; sunt hoies. Siqdē natu
ra illa:q̄ psonis singulis est cōis:neq; con
tingit casuz:q; semp similiter ordinat:neq;
per se subsistit:cū nequeat in se subsistere:
Eget enim materie fundamēto. Fit ergo
a cā quadā:nō tñ fit a materia:que seipsaz
non formal:nō a persona vna:que nō po/
test operari in omnes:que ve quicqd agit
proprium agit:reliquis non cōmune. Nō
ab omnibus personis:que quātum inter
se differunt: nō cōmune aliquid faciunt:
sed diuersa:quātum conueniunt per hanc
ipsam naturā conuenīūt:imo per eā cōsti/
tuūt:tāto illius priorē:quanto est ipsa simpli
cior. Quippe ipsi tanq̄z priori ꝓprietates
variē supueniunt ad psonas ꝓstituendas.
Fit tñ ipsa ab vna quadam forma:postq̄
vna est:que forma sit sup multitudinez p/
sonaruz:ne illa quoq; fiat ab alia:atq; alia
rursus ab alia sine fine. Sic ad diuinā ideaz
ascendimus:que necessario est sup oēs:vt
eque agat in oēs:⁊ cōmuni natura conci/
liet. Si a parte:que sub toto est ad totum:
ab hoc ad id:quod sup totum surgendum
est:merito a singulis psonis:que in ptib⁹
loci:tēporisq; sunt:ad naturam illius sm se
cōem surgimus:que quasi p oēm locū sit:
totūq; tēpus:ab hac ad rōnem:que super
locū totū:tēpusq; existat:quā plato vocat
ideā. Ipsam deincepe diuinā ideā suspicit
intellectus:siue aduđ seipsum:siue in diui
no lumine existentez. Nō enim dictat spe
cies naturales:q; semiterne sūt:a eā mo/
bili esse nō posse. Aliogn p motionem fa/
cte quādoq; deficerēt. Facte tamē sunt:q;
ptes sunt vniuersi:qđ est aliūde cōpositū:
⁊ a cā vna oēs sunt. Siqdem ita ordinate
sunt inuicem:vt in vna natura: in vnum
opus:finēq; conducant. Hinc intellectus
humanus concludit super mundum mo
bilem in mente imobili motrice mūdi eē
species spērum naturalium exemplaria.
Nō in natura corporea:vel animali. Mo/
biles enim forent:sed intellectuali:imo in
telligibili:intelligibilia enim in summo in
telligibili sunt collocāda. Non tamē talis
argumētatio necessaria est:vt intellectus
rōnes rerum cōmunes attingat. Immo si
cut phantasia suapte natura de rebus iu/
dicat singulatim:ita intellectus vi natu/
rali statim absq; vlla discursione:simul ac
depicta est singularis imago illa Platō/
nis in phantasia:subito tnq̄ dimisso cer/
to hoc hoie:humanaz illam cōem omni/
bus rem naturam:tum ideam excogitat.
Picta illa pulchritudine:⁊ bonitate: illi/
co vniuersalem pulchritudinis:⁊ bonita/
tis cogitat naturam:rationemq; in nulla

certa materia:nullo proprio situ:vel tempore positam:sed vel in omni materia:vel absolutam a materia in seipsa simpliciter
D subsistentez. Quapropter sensus circa corpora versatur. Imaginatio circa simulacra corporum. Phantasia circa singulas simulacrorum intentiones. Intellectiue circa singularum intentionum naturas cōes:ac rationes penitus incorporeas. Deminisse vero oportet intellectū non vniuersalem modo naturā:sed particularem quoq; cognoscere:aliogn non posset vtrāq; inuicē cōparare:cognoscere insup vires infra se oēs:actusq; ipsarum:quando oēs comparat ad seipsum. Porro tamē vniuersalem
E q̄z particularē naturam ab ipso cognosci pene oēs consentiunt. Siquidē pro natura formę intelligibilis in primis agit. Ea vero cum abstractione quadā cōcipiatur:absoluta est:vnde naturā in primis refert vniuersalē. Quam quidē viz a virtute intellectus in quo:et a quo est:adipiscit:quasi intellectus ipse sit absolutus. A simulacro vero:qđ in phātasia est:particulare solum repręsentat. Quod qdem particulare ab intellectu solum secūdo quodā actu atq; reflexo prospici tum platonici:tū peripatetici plurimū arbitrātur. Quatenus intellectus postq̄z subito:rectaq; via p speciem vniuersale intuitus est:in re discursu quodā p actū:spēmq; i simulacrū:quo incitāte:spēs cōcepta fuerat:sese reflectēs:particulare iaz prospicit. Ideo motus ad incorporea:absolutaq; maxime naturalis est menti:quandoquidē primo:subito:recte ad ipsa se confert. Vbi apparet intelligendi virtutem esse prorsus incorporalez. Si ergo per opera nutriendi:atq; itez per opera sentiendi:quorum prima in corpore fiunt. Secunda per corpus:et circa corpora:constēdimus:aiam nō esse diuisam in corpore.quāto magis purādū est:idez quoq; p opera intelligēdi patere:Atq; illud insup:aiam. I. neq; ducere originē a materia:neq; esse mortalē. Siqdē ipsa p se intelligēdi opus exequit:in quo materiam relinquit oino:atq; ad icorporales ascēdit:et perpetuas ratiōes. Age itaq; videamus:qua via possimus quod querimus per opera:et affectus intelligentie inuenire.

¶ Secunda ratio. Anima alitur veritate. Capitulo ij.

F Alimētū ea rōne assumit:vt in substantiaz eius:qđ alendū est:trāseat sicut comeditur panis:vt caro efficiatur. Ideo cibus cognatus admodū esse debet illi:qđ est alenduz:vt possit in eius naturam facile ptrāire. Ita aquatica aquatis alimentis:terrestria terrenis:aerea pascūtur aereis. Similiter corpora corporalibus:incorporea incorporeis nutriuntur. Non.n. corpus transit in spūm:neq; spūs migrat in corpus. Quia nō subest illis cōia materia:p quam:et in qua inuicē se cōmittent. Constat aiaz corporibus non nutriri. Cōstat incorporeis ali. Constat igit eam esse incorporalez. Si aliquibus aia vesceretur corporibus:illis maxime vesceretur:quibus et corpus suum. Nam cum istud maxime aie congruat:alimenta etiam sua inter omnia corporalia cōgruent maxime: dūmodo alimenta illa adeo teneant:atq; purgent:vt corpusculo illi subtili:quod vulgo anima esse putatur:pueniant. Erit igitur in corpore pingui validior aia:q̄z in tenui. Acutior ad inuenicndum:ad reminiscendum firmior:promptior ad agēdum. Ad petuincendas turpes corporis illecebras continentior. Magnanimitas in grandi corpore:in paruo pusillanimitas. Crescente corpore adolescet animus:etiam si nihil discat:si nullo studio rerum exerceatur. Decrescente per etatem corpore:et viribus:eius debilitatis:sapientia:iudicium:constantiaq; perdent. Post epulas:et vina acutius erit ingenium:et sublimius. Ea hec acciderēt:si aius cibis corporalibus coalesceret. Horum vero nunc contraria fiunt. Animus igitur corporalibus nō pascit alimentis. Quid ergo:nullus. Ita erit eternus:si nulla alimonia indigebit:qđ nos maxime cupimus. An forte

spiritalibus vescatur epulis. Immo vero alys multis oino: quod sapienti viro non est dubium: qui talibus alitur sepenumero. A Neq; assentiendum est epicureis opinantibus animam cum corpore coalescere: quia maiores vires sint in pueris grādiusculis q̄z infantibus: atq; inde adolescentes in dies viribus prestent: virtq; similiter: donec rursus senescente corpore minuātur. Siquidem ea est anime ad membra cōparatio: que artis ad instrumenta. Ars autē sepe eadē permanēs: atq; similis modo facilius instrumēta mouet: modo difficilius. Quoniam hec alias aptiora sunt: alias ad motum ineptiora. Sic q̄z uis eadez semp vis sit in anima: membra tamē p̄pter nimiam aut mollitiē aut ariditatē: neq; cōstant eque: neq; flectūtur. B Atq; ipsa vis: q̄ videtur in corpore esse: nō tam carnis sequitur pondus: q̄z proportionem mēbrorum naturalē: conformationēq; artificiosam. Que quo ad spiritu potius pertinēt q̄z ad molē. Scis etiā: que ineſt aie: nō corporis acquiritur incremento: quod patet in ijs: qui torpent ignauia: in quibus crescente corpore: nihil proficit animus. Sz ex ipsa animi industria comparatur ingenio: vsu: affectu. Quis neget tempore vires corporis comparari? Animo autem sepe momento fortitudo prestatur: quando vel ratio aliquid monstrat: impetq; magnificum: vel furor arma ministrat. Et sepe pusillus homo superat grandiorem. Et qui non crescit corpore: crescit tamen sepe virtute animi. Immo dum decrescimus corpore: sepe animo crescimus. Scientiaz: magnanimitatēq; sepissime acquirit subito animus. Corpus aūt neq; dare quicq̄ potest: neq; accipere: nisi tempore. C Deniq; virtus animi est equalitas quedaz: vt magi tradūt: per quaz animus t sibimet: t ipsi vero: bonoq; consonat. Si quo pacto quadrangularis quedam linea circularis efficiatur: perfectior quidem: non tamē q̄ longior fiat: sed q̄ equalior. Rursus si temperetur ira: perfectior erit: nō q̄ grādior fiat: sed consonantior. Ira cum adolescens aliquis virtute adolescit: tūc anima non quantitate crescit: sed spirituali quadā equalitate: t consonantia proficit. Neq; obijciat quisquam ita: quod quando corpus neque grauatur epularum nimio pōdere: neq; lame languescit: sed mediocriter alitur: tūc animus similiter enutritur: fitq; in eo statu validior. Aliter autem cōtra: nam id quidem verum est. Animum in eo hominis statu valere q̄ plurimum. Non tamen hoc inde prouenit. Quod similiter alatur: vt corpus: sz quia animus natura regit corpus. Et quando ipsum egrotat: grauaturq; animus ad eo in eo curando: atq; regendo occupatur: vt ad inquirendam veritatem non sit intentus. Quieto autez corpore expedite mens speculatur: t tunc maxime propius vescitur alimentis. Escam vero animi: quam esse dicemus aliam? Preter illam: quam esurit semper: t sitit? qua parta: gaudet sumopere: qua sumpta: crescit: impletur. Omnis animus tū in omni etate: tuz cōtinue veritatem pre ceteris appetit. Quā in omni arte querunt artifices: t in qualibet re: quid de re ipsa sit: verum etiam infantes interrogant curiose. Neq; semel aut bis: aut ter singulis diebus: vt corporis escam: sed momentis singulis: verum in omnibus negocijs inuestigant. Proinde veritatis acquirende studio alimoniaz corporis preter mittimus sepenumero. Neq; tempore: neq; pecunie parcimus: neq; laboribus eneruamus corpus: quo eneruato: animus fit neruosior. Hanc veritatem animus ipse cupit: non corpus. Nec enim corpus nō auget: sed obest plerunq; illius studium corpori. Quinetiam propter seipsum expetit illam animus: nō ꝓpter corpus. Quid enim corpori conferat? Quod si quando videatur veritas cōducere corpori: non propter ipsam veritatem id euenit: sed ꝓpter aliquod cōmodū corporale: quod: cognita veritate: contingit. Immo vero animus etiam: si nihil in

de sequatur vtilitatis: veritatem studiose perquirit: & pleno cibis suis corpore: esurit: sitiq; adhuc animus veritatem. Quam inuenta: epulatur: non ad tempus: sicuti propter corporis vsus: sed perpetuo gaudet: illuminatur: adolescit: euadit magnificus adeo vt illi pre magnitudine sua minima videantur illa: que solent esurienti animule videri quammaxima. Hec etiam alimonia sit inuictus: temperans: iustus: hominum gubernator: & dominus: excelsior celo: par angelis: deo similis. Quis igitur ambigat vlterius: quin veritas humane mentis naturalis sit esca. Eandem escam omnes appetunt mentes. Eandem quequeq; semper. Que quidem consensio stabilis appetendi significat: mentes inter se mirifice conuenire: & quamlibet mentem in natura sua stabilem permanere: quandoquidem appetitus earum non ita variatur: mutatur ve: vt appetitio sensuum: que pro diuersitate corporum diuersa est: & ad mutationem corporis permutatur: quasi sensus corporum mutationem sequantur. Adeps diuinorum stabilitatem. Odit nanq; corporis alimenta: atq; eodem cibo vescitur: quo celestes: & sempiterne mentes. Hic cibus est veritas. Veritas autem non est corporea: alioquin rebus incorporeis non ineesset. Nunc autem inest Deo: angelisq; & numeris: que & incorporalia sunt: & vera. Et quoniam incorporalia tanto veriora sunt corporibus; quanto puriora; firmioraq; sunt: fit vt veritas in illis sit potius quam corporibus. Atqui: quod maius est: non est proprie veritas in corporibus. In his enim duo sunt: materia: & forma. Non est veritas in materia. Nam per eam nihil vere in specie aliqua rerum est: non homo re vera per eam aliquid est: nō equus: & reliqua. Neque tamen in forma corporis iacet veritas: cum vera forma non sit: cuius virtus inficitur in materia. Testatur hoc & mathematici: qui veras figuras in corporibus non reperiunt. Verus quippe circulus locatus in vero plano assidue volmitur: hoc fieri ratio cogit: cum circulus ille planum tangat in puncto. In puncto autem corpus quiescere nequeat. Nemo hec in corporibus vidit vnquam. Non in sunt igitur vere figure corporibus: quia forte neq; vera principia figurarum: saltez quantum spectat ad sensum: qualia sunt puncta: linee: superficies. Ratio quidem ostendit verum punctum longitudine carere debere: veram lineam latitudine: superficiem veram profunditate. Talia vero in materia nusquaz sensu reperiuntur. Cum ergo alicubi sit veritas: & a corporibus sensuq; abfit: est procul dubio in spiritibus. Est igitur incorporea. Idem ex eo patet: quia ibi maxime consistit veritas: vbi scientia. Hec vero in rationibus rerum vniuersalibus, re vera versatur: cum quis cognoscit: quid bonitas ipsa sit: quid iustitia: singulis bonis: & iustis actionibus: officiisq; communis: atq; similia. Rationes vero huiusmodi incorporales sunt: quoniam in nullo particulari corpore concluduntur: sed sunt ad multa communes. Ratio corporis vel circuli rotā in minimo corpore: vel circulo: sicut in maximo reperitur. Ratio longitudinis: vel latitudinis: vel profunditatis tota in minima linea: superficie: altitudine: sicut in maxima. Denicq; ratio quantitatis ipsius tota adequatur toti rei cuiuslibet quantitati. Quapropter rationes corporis: figure: dimensiones: atque ipsius etiam quantitatis corporales: & extense non sunt. Multo minus rationes alie corporales: & extense esse possunt. Preterea rationes rerum immutabiles sunt: nam aliter se habere non possunt. Omnia, vero corporalia mutabilia sunt. Quapropter scientia cum in his versetur: est incorporea. Igitur & veritas incorporea. Quo fit: vt de ipsa veritate rerum quid sit: qua ratione consistat: inueniatur que:

qđ ipſi ſit propinquius: qđ ve remotius: non ſenſus vllus: ſimo ſola ratio iudicet: ⁊ tunc potiſſimū: quando ſeſe a ſenſuuz: ⁊ cor poriq; fallacia ſeuocat. Eſt ergo veritas incorporea. Talis eſt aūt maxime veritas: ⁊ ſcientia diuinoꝝ. Qua precipue nitus ob lectatur: ⁊ alitur. Quo igitur mō aius po teſt corporalis eſſe: qui corporalibus cibis offendit: ſpiritalibus alitur. Quādoqđ dez veritate omni: preſertim diuinarū rerum veritate delectat: alitur: augetur. Aut quo pacto mortalis erit: ſi veritate paſcitur im mortali? Cū neq; corruptibilis venter ci buz incorruptibilē cupiat: aut capiat. Ne q; cibus incorruptibilis in corpus tranſe at corruptibile. Sane immortalis eſt veri tas: atq; eſt cōtinuus animi cibus: vt cer te eſt: ſiue ipſa cōuertatur in aium: ſiue ani mū in ſe ipſam cōuertat: rū effcit immorta lē. Quoniam vero oū familiari hoc veſci tur cibo: ea voluptate pfunditur: que ne q; moleſtiā pēt admittam: neq; in faſtidi um vertit: vel dolorē: conſtat mentē neq; fatigari vnq̄; neq; turbari cōtrary alicu ius obcurſu: neq; in contrariū aliqđ poſ ſe corūpi. Rurſus q; menti nihil natura optabilius eſt q̄; veritas: veritas aūt p ſe paratione quadā a rebus mortalibus cō parat: nihil menti: qua rōne mens ē ma gis ē naturale: familiareq; q̄; a mortalib⁹ ſegregari. Et eo vero: qđ maxime natura le eſt nō remiſſio vite ſegtur: ſed intenſio. Quapp tunc viuet mēs p̄cipue: cuz hinc abierit. Hanc vero argumentationem no ſtrā argumentatione quadā Olympiodo ri platonici confirmare poſſumus: quam partim phythagoricis: partim platonicis myſteriis a phedone: gorgiaq; acceptis ſic ille cōtexuit. Mens naturali veritatis auiditate p̄tinue tum ſe a corpore: tum ſor mas a materia ſeparat: cupitq; ita: atque conatur ſeparata viuere: quāuis quotidie in contrarium corpus: ſenſuſq; vetorque ant. Separatam vero illam a caduco cor pore viram naturaliter appetit tanquam naturaliter: id eſt reuera bonam: preſertim cum vita ſit omnino dedita veritati: atq; bonitati. Vita cuiſmodi ſi bona eſt: ergo ⁊ poſſibilis eſt. Quod enim impoſſibile eſt: idem quoq; inutile. Bonum vero in utile non eſt dicendum. Item ſi impoten tia ad malum pertinet: ad bonum poten tia pertinet. Ergo bonū omne natura ſua poſſibile eſt. Hinc efficitur: vt naturalis appetitio boni ſit poſſeſſionis poſſibilis appetitio. Ac ſi etiam quod apparet bo num: eſt poſſibile: certe ⁊ ipſum re vera bonum potentiſſimū eſt: ⁊ vera bona ve re beneq; querentibus poſſibilia ſunt.

¶ Tertia ratio. Virtus anime: q; indiui ſibilis eſt: corpis qualitas eē neq;. La. nſ.

Quod indiuiſibile eſt: corporis quali tas eſſe nequit. Naz ſi qualitas eius eſſe ponatur: ita interrogabimus: nunqđ tangat partē aliquam diuiſibilē corporis an punctū aliquod corporis indiuiſibile. Si cōceditur primum: profecto qualitas huiuſmodi diuiſibilis erit: cū modo diui ſibili tangat. Atq; ita nō indiuiſibile diui ſibili ipſius erit qualitas: ſed alicuius diui ſibilis diuiſibile. Si ſecundū conceditur: certe illa qualitas puncti illius: qđ attin git ſolum: qualitas eſt: nō corporis. Quā obrē quod indiuiduuz eſt: corporis quali tas nunquam erit. Indiuidua vero vir tus anime humane ē qualitas. Igitur ani ma non eſt corpus. Sufficiens quidē pu tabitur huiuſmodi demonſtratio: ſi duo illa plan⁹ oſtēderimus. Videlicet ⁊ vir tutem eſſe anime qualitatem: ⁊ hanc ip ſam virtutem indiuiduam eſſe. Primuz cuiq; eſt euidentiſſimum: quandoquidez per virtutis preſentiam talis: ac talis ani ma fit: ⁊ dicitur ſapiens: prudēs: iuſta: for tis: ⁊ temperans. Atq; ab eſſe virtus ab anima poteſt: alia remanente. Huiuſmodi vero eſt conditio qualitatum. Secunduz preterea illud: videlicet virtutē eſſe indi uiſibilem ſic oſtendimus. Virtutum duo ſunt genera. Alie in intellectu. In appe ritu vero: ſiue rationali: ſiue irrationali alie. Ille ſpeculatiue vocantur. Iſte mo/

rales. Ille speculatiue: q; speculando com parant. & comparate versantur in specula do. Iste morales: q; more & consuetudine acquirunt: atq; acquisite in moribus: & operū vsu consistūt. In eo genere sunt diuinorū sapientia: scientia naturaliū: ciuilium prudentia: ars operū humanorum. In hoc sunt iustitia: q̄ suuz cuiq; tribuit. Fortitudo que ad opera honesta prōptior abicit a nobis timoris impedimentū. Temperantia: que libidinis mollitiem: quod alterū honestorum impedimentum est repellit. Hec quidem sunt apud Platonem virtutum discrepationes. Si qua esset in iis virtutibus corporea magnitudo: quo quisq; grādior est: eo sapientior: iustitior; q; fieri posset. Neq; possent exigui homines grandes virtutibus superare: aut equare. Rursus scientia: que maximorum corporum notitia est: amplior & clarior esset q̄ scientia: que minorum. Cognoscimus aut multa: quorum non valemus magnitudinem adequare. Totusq; animus & eque & ita rem magnam percipit sicut paruam. Summatim vero quid aliud speculatiua virtus est: nisi claritas intellectus? Quid aliud moralis: nisi seruor stabilis appetitus ab intellectus claritate successus? Claritas illa non paulatim fit. lucet ad ea pe detentiq; peruenimus. Sicut post longā per vestigia multa inuestigationez subito lepus aspicitur: ita q̄q; in seipso aliquem: se momento: quid verum sit: ea de re: q̄ quesierit intueri. Subito veritatis lumen: vt Plato inquit: effulget in animo: nō subito ex cussum a rebus: sed longa quadam discussione: vt ex lapide sepius collisso scintilla. Similiter diuturna consuetudine inuentus ad mores disponit. Donec paululum quid ad accendendum stabile illum: & ōnalem q; appetitus ardorem deficit: nondum sufficienter accenditur: nondum virtus moralis habetur sepius inspirando: subito tandem flagrat estus appetitus sufficiens ad virtutem. Quid plura? Verso ad solem speculo: in speculo lumen memento refulget. Suppositi illi speculo lana: statiz vt parata est: in ipsa ignis accenditur. Quare & repentinus splendor in speculo fit: & repentinus ignis in lana. Non aliter subita in intellectu claritas veritatis subita inde in appetitu flagrantia. Resumme iterū hoc pacto. Virtus speculatiua est q̄dam cognitio veritatis. Si gradatim consectetur: pars nunc q̄dem habebit: pars deficiet: & queretur. Quatenus pars veritatis habebit: sciemus q̄dez. Quatenus pars deerit: etiam nesciemus. Ita eandem rem & sciemus simul & nescimus. Quod nec ebrius q̄dem aliquis somniaret. Quapropter speculatiua virtus nō gradatiz a parte sui in aliam sui partem progreditur: sed tota simul e vestigio lucet. Virtus quoq; moralis est voluntas quedā constās quod cūq; rō dictauerit eligendi. Si partes habeat multas: fiatq; sensim: pars huius voluntatis inerit: pars adhuc aberit. Quantū pars inest volumus. Quantū pars abest: etiam nolumus. Sic eandem rem simul per eandem vim anime volemus pariter atq; nolemus. Quod est nostro pīmile. Quoniam igitur virtus fit momento indiuisibile: est ipsa quoq; indiuisibilis: si modo natura cuiusq; propriam originem sequitur. Presertim cū finem habeat indiuisibilem. Cuius autem ortus & finis indiuiduus est: cur non sit ipsum etiam indiuiduum? Quis virtutis finis? Moralis quidem finis animaz a corpore diuisibili purgare: atq; seiungere. Speculatiue autem incorporeas vniuersales; rez rōnes a diuiduis corpibus peul positas cōprehendere. Cernis finem vtriusq; virtutis: sicut & ortum: esse indiuiduum aliquid. Idcoq; virtutes ipsas oportere indiuiduas iudicari ostendunt vtreq; virtutes huiusmodi quandam sui naturam in eo quam maxime: quod multe scientie simul in intellectu sunt. Multe virtutes morales simul in appetitu. Neq; sese sua numerositate confundunt: sed augēt potius & lucidāt.

Atq; vnius scientie conceptionē in nobis seorsum ab alia putemus: ita vt sine consideratione alterius possimus alteram cogitare. Proinde tales habemus artificiorum ideas in mente: vnitas inquam pariter: & distinctas vsq; adeo: vt possimus ad vnius idee exemplar loqui: & fabricare aliquid ipsi proprium: & si nihil ad alterius cōceptionis exemplar agamus. Corpora esse nequeūt tales intelligentie. Que ita in eodem manent anime gremio: vt neq; sese detrudant: pellātq; neq; se mutua mixtione cōfundant. Eadē est de moralibus virtutibus ratio. Quinetiā cū multe sint in anima sapientis intelligentie: vnaquaq; illaruz tota in singulis inuenitur. Profecto qui in geometria: siue theologia peritus est: ppositionē aliquaz habet facultatis illius primā: habet secundam: tertiamq;: & reliquas. Atq; ex cognitione vnius in alterius cognitionē pgredit. Si prima docet secūdam: secūda tertiā: & qsquis docet aliquid possidet in seipso quod docet: sequitur: vt in qualibet p̄cedente ppositione sequentes omnes continean:ur. Quinimo & in qualibet sequente insunt similiter p̄cedentes. Quippe solemus sequentiuz indicys precedentia sepe rimari. Neq; id inuria. Siquidē in effectibus lucent imagines causaz: hac rez serie fit: vt sapiēs vna quauis ppositiōe excogitata: velocissime peurrat in multas. Atq; ita multas: imo omnes in vna conspiciat. Est ergo qualibet intelligentia in qualibet: & vna queq; tota cōtinetur in singulis. Idem in virtutibus moralibus accidit. Nam acquisita illarū vna: statim omnes habent. Quis .n. iuste distruet: si aut timeat minas: aut lidinini seruiat. Quis nam metus fortiter superabit: si demolliatur libidine? Quis domabit cupiditates: si formidini succubuerit? Deniq; quis honeste vitam aget: nisi per prudentiam optimum vite finem statuerit? & vias ad finem elegerit rectiores? Aut quis prudenter inspiciet: si mentis acies caligine vitiorum obnubiletur?

Sunt ergo virtutes iste ita connexe inuicem: vt in vna sint omnes: & quelibet virtus tota comprehendatur in singulis. Sicut & tota geometrie facultas in precipua eius propositione: imo in qualibet delitescit: cum per solertis ingeny sagacitate ex qualibet propositione omnes eliciant. Nō pōt aūt diuisibilis qualitas tota simul rebus multis inesse. Profecto i vna sola est: idest corpore vno & alias sui partes p alias corporis ptes extendit: neq; tota eius quālitas singulis corpis partibus inest: ideo intelligentie ille moxeq; omnino indiuisibiles sunt. Quāobrem aia neq; corpus: neq; forma diuisa p corpus esse potest: siquidem ipsa est subiectum indiuisibiliuz qualitatum. Ergo sicut delirat qui aut querit quanta sit scia: vel iustitia: aut putat geometriā corpore geometre esse minorez: ita delirit qui aut interrogat: quāta sit anima aut eā opinat corpore minorē esse. Quandoquidē nullo modo corporalis est. Non solum .n. incorporalia suscipit: verum etiā multa in seipsa facit incorporalia: dum species rerū rationesq;: & habitus cōcipit: presertim cū deffinitiones incorporalium fabricat. Quis aūt eam que incorporalium causa est: esse dixerit corporalem? aut eam mortalem? que subiectum est virtutuz: cū virtutū officiū sit repugnare mortalibus siquidem speculatiua virtus illa fugit: moralis fugat. Non potest autez qualitas subiecto proprio repugnare. Immo immortale est illud necessario: quod naturale recepraculum: est qualitatum earum: quarum proprium est aduersari: & imperare mortalibus. Vis autem rationis huius in eo cōsistit maxime: q; anima nō modo subiectū est talium qualitatum: sed & principium: ideoq; naturam illā mortalibus repugnātem sortiuntur ab anima.

¶ Quarta ratio. Species: cōceptioq; intelligibilis suscipi non potest a corpore.

Capitulo. .iiij.

ID sentiunt greci omnes Platonici. Idem possumus ita Platonico-

rum arabum sententia confirmare. Intellectus rem aliquam: puta hominem: non intelligit: nisi formã quandam vniuersalẽ hominum significatricem adipiscatur: q̃ intelligibilem formam: ⁊ speciem nominant. Hanc adeptus quid sit hominis natura ita iudicat: homo est animal rationale. Iudicium hoc: tum conceptus: ⁊ cõceptio mentis vocatur: tum rei cognoscende ratio ⁊ deffinitio. Quam etiã solemus scientiam appellare. Si intellectus a corporis latitudine protendatur: tam forma intelligibilis quam conceptio latitudini corporis adherebit. In hac ipsa latitudine duo considerantur: punctum scilicet ⁊ extensio latitudinis. Igitur formę illius: conceptionisq̃ sedes erit: vel solum punctum aliquod corporis vel extensio. At vero si neutrum concedi debet: vt demõstrabimus: sequitur vt intellectus in corpore minime protendatur. Ostendamus prius punctum sedem talem esse non posse. Primum quidem aiaduertendũ est punctum non existere per seipsum: sed esse mẽsure corporis sic affixum: vt semper eius sit terminus. Si pro natura sua rem capit certe nunquaz accipit: nisi terminum aliquem magnitudinis alicuius que in illa corporis mensura suscipiatur: cuius terminus est punctum. Ita vt sicut corporalis mensura suscipit rei aduenientis magnitudinem sic talis mensure terminus terminum suscipiat magnitudinis. Quare quicquid puncto corporis suscipi dicitur: non est a magnitudine liberum: ideo si formę intelligibilis receptiuum sit punctum fieri non poterit: quin ea species diuisibilis sit: ⁊ terminum suum in puncto corporis habeat: reliquas vero partes in corporis latitudine. Eam tamen indiuisibilem esse probabimus in sequentibus.

Preterea si dicatur: punctum ita formaz illam capere: vt solum ipsuz sit eius sedes ⁊ fundamentum: atq̃ illa per hoc maneat a corporis latitudine segregata: oportet punctum quoq̃ esse diiunctum a latitudine]. Presertim cum nihil sit proprii accidẽtis alicuius subiectũ: nisi qõ ꝓprie existit actu. Punctũ hmõi erit a linea separatũ: neq̃ erit linee aliquid: neq̃ terminus latitudinis. Et linea p aliud quoddã punctũ huic ꝓximũ terminabit. Rursus aliud illud punctũ siꝝ ꝓprio existet actu: quo possit ⁊ ipsum accidẽtis forme sedes fieri: eritq̃ ipsum quoq̃ seiunctũ a linea. Precipue cũ sit eadẽ puncto q̃ oium rõ. Quo efficit: vt aut nullũ sit punctum in linea: quo nihil est dictu stultius terminis nãq̃ careret: aut linee longitudo cõficiat ex punctis quod ẽt dictu ridiculũ: q̃ punctũ puncto additũ nõ auget longitudinẽ. Quod ea rõne conspicit: qñi si tria pũcta cogitent sibi inuicez succedẽtia: interrogabimus nunqd punctũ illoz medium cogat duo extrema puncta inter se ita distare: vt se inuicẽ non ꝓtingant: aut non impediat extremoz concursionem. Si distare cogat certe nõ eadẽ sui parte tangit eorum vnũ: qua tangit alterũ: alioquin non diiungeret inuicem. Quod si altera parte sui vnum extremorum respicit: altera alterum ipsum duabus partibus constituit: nec est punctum. Siquidem est diuisibile. Quare cogimur confiteri punctum medium non impedire aliorum concursionez. Itaq̃ erunt in omnibus omnia neq̃ vllam suo cõcursu efficient longitudinẽ. Quando per punctum medium nullum inter alia puncta noscitur intervalluz. Si non constat ex punctis aliqua corporis lõgitudo: nullum reperitur in ea punctum: quod per se quandoq̃ ita possit actu fieri vt fiat intelligibilis forme subiectum. Dixerit forte quispiam: punctum non actu sed potentia esse in corpore: ⁊ per eam ipsam potentiam fieri intelligibilis forme subiectum. Quamuis id iam fuerit confutatum: sic tamen iterum confutatur.

Puncta huiusmodi tum quia potentia sunt: non actu: tum q̃ sunt infinita: nulla rõne ita inuicẽ distinguunt vt aliud illoz potius q̃ aliud forma illã capiat. Omnia

traq; illam capiunt. Quo circa intellectus aut infinitas simul rei cuiusq; intelligẽde formas accipiet actu: aut infinite simul p infinita pũcta rẽ eandẽ intelliget. Utrũq; impossibile est: tum esse formas infinitas actu: tũ esse simul intelligẽtias infinitas. Per hec manifestũ est: punctum corporis intelligibilis spẽi sedẽ esse nõ posse. Sed nunquid ipsa punctorũ continuatio: corporis ve extensio sedes erit. Nequaquam. Omnis enim forma: que diuisibili subiecto recipit: fit diuidua: quẽadmodũ niuis albedo niuis diuisiõe diuidit. Itaq; si a corporis latitudine spẽs illa suscipit: lata fit: & diuidua. Talem vero illam fieri impossibile est: quod sic ostendam. Si species secat in partes: aut partes ille dicũtur omnino similes esse: aut dissimiles. Sed horũ neutrum est admittendum. Non est admittẽdum: q; similes sint omnino: q; si ita similes sunt: vt in quauis parte ratio integra sit speciei totius: sicut i singulis aque guttis integra ratio totius aque seruat. Certe intellectus in qualibet parte inspiciet totum: atq; vna speciei pars ad totius rei intelligentiam satisfaciet: superflue erunt cetere. Preterea per talem speciem: que vndiq; sibiipsi persimilis est: & tali similitudine decipit intellectum inde ductus ad cognoscenduz: confundetur prorsus iudiciũ intellectus in partibus discernendis a toto: tum in qualibet re ex partibus cõstituta: tum vel maxime in re illa: que ex naturis variis est composita. Neq; poterit partes: vel a partibus: vel a toto discernere.

Alia tamen re vera ratio partis est: vt pes est. Totius alia: vt est totuz: & hoc semper per mentis iudicium affirmatur: cũ neq; ipsum totum pars esse valeat: neq; pars totum. Negandum igit arbitramur: speciei partes omnino similes esse. Ob eam maxime rationem: quia cuz mens rei partes intelligat: vt partes sunt & itelligat totum: vt est totum: & totuz vere distinguat a partibus: neq; possit vere distinguere: niſi aliqua sit in ipsis distinctio naturalis: sequitur vt partes intelligibilis speciei si modo partes habet: tam inuicem quam a toto naturali aliqua discrepent varietate. Accedit & alia ratio. Nempe partes que inter se: & ad totum similes sunt omnino quando totuz aliquod mutuo congressu conficiunt: non aliter perficiunt totuz q̃z per numeri: vel magnitudinis augumentuz. Quod in tritici granis: & aque guttis aspicimus. Ubi enim forma non variatur & tamen aliqua intrinsecus fit mutatio: incrementum ibi quodammodo fit: vel decrementuz. Itaq; illa mentis species: si talibus concrescit partibus: numerus aliqs erit: vel aliquid numerosuz: aut cumulus vel continuum aliquid. Ergo per illã numeros solum: & numerosa: aut magnitudines quasdaz intelligemus: siue figuras. Eritq; species ad imaginationem & phantasiam pertinens potius quaz ad mentẽ. Ex his concluditur formam intelligibilẽ in partes inter se similes minime diuidi. Num forte secatur in partes dissimiles? Sicut animalis corpus in ossa: carneo: & neruos? Nullo modo. Nam hanc formam mens: quid rei substantia sit: cognoscit: vt diximus: Substantia rei diffinitione maxime comprehenditur. Diffinitio genere constat: & differentia: vt hominis deffinitio animali constat & rationali. Animal genus est: per quod homo cum ceteris animalibus communiter cõuenit. Rationale differentia: per quaz differt ab animalibus carentibus ratione. Quare si qua sit i ea forma diuersitas partium: hec erit potissimuz per genus: & differentiam. Sint he due: si vis intelligitis formę partes. Sint extense per latitudinem corporalem. Quid hinc sequatur audi. Quia partes corporis diuidi possunt in infinitum. Idcireo vna cum illis tam genus quam differentia absq; fine secabitur: eruntq; in diffinitione vna innumerabilia genera: & inumerabiles differẽtie. Nec erit re vera deffinitio: q; non cõprehendetur ab intellectu: si infinita fue-

nita

rit neq; suis finibus terminabitur: ꝛ qđ absurdius est: vel infinite eadem genera: eademq; differentias replicabimus; vel a genere resoluendo ascendemus in genus in infimum: a differentia similiter dividendo descendemus in differentiam. Ascensus talis: atq; descensus impossibilis eq;. Quia ratio vera tandem ad prima rerum genera: ꝛ vltimas differentias pervenit: vltra que non liceat progredi. Eiusdem substantia suppremum genus est homonime: quod in genus aliud non resolvitur. Certa vero discurrendi potestas est vltima differentia: quam non licet in aliud differentiam coarctare. Auget errorem illum hoc pre ceteris: qp si genus ꝛ differentia in re aliqua sunt: infinita talia erunt assectu. Que enim ad rei essentiam conducunt: ꝛ ad ordinem pertinent naturalem: effectu: ac re vera existunt in natura: non cogitatione finguntur humana. Esse autem multitudinem aliquam talez re ipsa: siue effectu innumerabilem natura nō patitur: presertim in corpore: in quo tamen esset innumerabilis multitudo: si genera innumerabilia: ꝛ innumerabiles differentie per partes corporis pariter secarentur: totidemq; nanq; essent etiam ipsius corporis portiones. Rursus percunctamur epicureos: qui speciem diuidunt in intellectu velut formam in corpore. Et partez eius vnam in vna mentis parte locāt: verbi causa. Genus in parte dextera mentis: differentiaz vero sinistra. Cur dextra pars potius congruat generi? differentie vero sinistre? Nonne quelibet pars mentis eq; mens est? Ne ex partibus amentibus fiat mens. Quelibet igitur particula mentis eque vtrunq; tam genus: q; differentiaz respicit. Ideo quelibet capit vtrunq;. Nō si quelibet ambo suscipit: ꝛ in vtraq; sunt ambo: fit: vt illa non sint inuicem separata. Verum: vt epicurei volunt: casus efficit: vt duorum illorum alterum in dexteram cadat: alterum in sinistram. Sed respondeant nobis illi: vtrum sic deinde distincta permaneant: an inuicem misceantur? Si dent primum: sequitur: vt inde scientia non nascatur. Nulla enim fit definitio ex genere ꝛ differentia inuicem separatis. In neutro illorum seorsum posito perfecta habetur de re ipsa scientia. Misceantur oportet in vnum: vtvna scientia de re vna ab vna mente per diffinitionem vnā in vno tempore possit haberi. Oportet profecto vtrunq; in tota mente esse: vt vere intelligatur. Nam quod in parte mentis est: nondum integre intelligitur. Actio enim rei totius est: non partis. Fateantur ergo oportet illa misceri. Sed vnde miscetur: nunquid casu: vel mente. Casu inquiunt. Minimum hoc dictu nefas. Nam rarissima fieret mixtio talis: ꝛ quando fieret: tunc demum concederent illa sic vnita incorporalia esse: quod ipsi volumus. Concedent demiq; illa a mēte misceri. Ex hac concessione duo statim nos inferemus. Primum mentem esse incorporalez: si acceptas formas ducit ad habitum incorporeum: que sententia epicureis aduersatur. Secundum mixtionem illam a mente factam non aliter fore veram: nisi in rebus ipsis talis quedam sit vnio. Quod enim a mente preter naturam rerum fabricatur: figmentum est potius quam scientia. Omnino autem oportet genera ꝛ differentias natura coniungi inuicez: vel disiungi: nō mentis figmento: vel situ. Si enim figmēto mentis id fiat: erramus: non discimus. Si autem situ: ita vt genus in parte mentis dextra sit: differentia in sinistra: sane q; licet menti communia hec resoluere: illa mens diuidet. Per hanc ipsam diuisionē modo corporeo secabuntur. Et dimidium generis vnius in parte dimidia dextre partis relinquetur: dimidium alterum relinquetur in altera. Idem accidet differentie. Licebit partiri iterum. Hinc dilaniatio sequetur: non resolutio: ꝛ dum communia discerpemus: scientiam disperdemus. Quod si per diuisionem non lacerentur communia illa: sed genus in quasis

sui parte superfit integrum: & similiter differentia: tam non erunt amplius corpora/lia: quia certa quantitate non indigent: ac etiam innumerabilia genera: totidēq; differētias quot ita secabit: inueniet. Atq; horum multitudo non natura constabit: sed mentis machinatione nascetur. Forsitan epicurei. vt has obiectiones deuitent: nō dabunt amplius speciem illam intelligibilem ex genere: differentiaq; componi: sed partibus aliis. Nos autem queremus: nunquid speciei pars qualiscunq; illa sit: a tota specie differat: nec ne. Si non differat: saltē neq; pars erit illa: que a toto non differt: sed erit totus: neq; species illa erit: composita: si nihilo differt a partibus: quia sic partium caret diuersitate. Ergo differre speciei partes a specie fatebuntur. Nos autem ab illis: quomodo differat: scisciter/bimur. Si non tanquam genus: differentia ve a specie: vt ostendimus: num saltē tanquam a specie species: ceu a colore figura? Sed hoc admitti non potest. Non est enim species talis intra speciem. Non cōtinetur sub colore figura. Pars tamen intra totum est: & continetur ab illo. Forsitan vt speciem illam: cōceptionemq; mētis habere partes contendant: que sub illa contineantur: ad numeros confugient: atq; inferent: speciem a suis partibus differre: sicut quatuor a duobus: ab vno duo. Nos autem: licet id supra confutauerimus: rursus tamen ita refellimus. An volunt partes illas speciei: conceptionisq; quam scientiam vocant: esse scientias? Si nolunt: creabunt scientiam ex insciis: ac si albedinem constituerent ex figuris. Si volunt: sic eos arguimus. Constat apud philosophos: quamlibet scientiam habere obiectum suum: in quo versatur: quod scitum vocant. Declarent nobis isti: si quidem scientie ille: que sunt vnius scientie partes: obiecto carere non debent: nunq; idem fit scitum proprium cuiusq; illarum: atq; totius: an aliud? Si idem esse respondeant: tunc nulla illarum pars erit: sed vnaquaq; totum: postquam equatur toti. Vbi enim equantur obiecta: scientie quoq; equantur. Sin aliud fateantur: rursus id sequetur absurdum: q; scientia ipsa totius sciti: preter partium scientiam erit: neq; ex partium cognitione cognoscetur totum: vbi non concurrunt scientie singule in scientiam vniuersam. Verum ne iterum procedamus. Dicens vtplurimus intelligit rationem ipsam rerum: & vnas: & vniuersalem: vt puta bonitatem ipsam multis bonis eque communem. Ratio huiusmodi quantum vna: & vniuersalis est: est & simplex. Ratio quoq; dei: siue angeli quotiens vere cognoscitur: tanquam indiuisibilis iudicatur. Hec rationes essentie intelligibiles appellātur. Eas nostra mēs nunquam cognosceret: nisi formas earum haberet in se velut imagines. Nam si cognoscēdo agit aliq̄d: nec agit nisi fit actus: nec agit aliter quam actu fit: actu vero fit per formam: nunquam essentias contemplatur: nisi earundem formis ornetur. Forme tales: licet quandoq; intelligibiles appellentur: proprius tamen intellectuales dici debent: essentie vero intelligibiles. Hec enim est veterum platonicorum consuetudo. Si forma quedam talis: essentie talis: imago in nostra mente spargatur in partes: tunc partes ille aut ita se habēt: vt nulla illarum essentia ipsam respiciat: aut alia respiciat quidem: sed non alia: vt omnes. Si primum detur: tunc forma illa totā essentiam nullo modo respiciet: cū nullus sit respectus in partibus. Sicut enim tota forma constat ex partibus: sic totius respectus ex partium respectibus congregatur. Quod si nullo pacto essentiaz aspicit: non erit eius imago: neq; ad eius intelligentiam conferet. Si detur secundus: pars: que non respicit essentiam: nihil attinet ad intellectualem formam: postquā ad essentiam non spectat intelligibilem. Si autem tertium concedatur: statim interrogabimus: vtrum queq; pars eundez habeat aspectum: an alie potius alium.

Si eundem habere respondeantur: ⁊ habere eundem non possunt aliter quam si quecq referat essentiam totam. Profecto nulla earuz pars forme intellectualis erit: sed quelibet erit tota. Una ad cognoscendum sufficiet. Supererunt alie: que etiaz innumerabiles erunt actu: si corporis diuisione secantur: ⁊ conducunt ad actionē. Si autem aspectum habeant alium: atq alium: nec aliter hoc fieri potest: quam si partes singule forme totidem aspiciant essentie partes: quandoquidem intellectus intelligibili oportet equari. Sequitur vt essentia illa sit diuisibilis: qua tamen ratio vera esse simplicem concludebat. Neq posset simplicem iudicare: nisi aspectu simplici eam intueretur. Multiplici autem aspectu partium diuersarum multiplicem iudicaret. Opinamur autem eos in hunc erroz propterea incidisse: q scie tias nonnullas in rebus compositis versari considerabant. Qualis est scientia de homine: qui ex animali: rationaliq componitur: tanquam genere suo: ⁊ differentia. Qualis est scientia de septenario: ⁊ denario: numerisq alijs: qui ex numeris: vel vnitatibus congregantur. Nos autez putamus: hominem quantuz homo est: vnū quid esse: ⁊ simplex: q vna eius est forma. Huius signum est: q in plures homines non diuiditur. Siue enim fm speciem diuidas ipsum in genus: ⁊ differentiaz: neutrum illoruz homo est. Siue fm singula in caput: pectus: ⁊ femur: illoruz nihil est homo. Corpus quidem secas: quia diuersipio in membra: que corpora sunt. Non secas hominem: qa non secas in homines. Quod autem tale quiddam est in seipso: ⁊ in plura talia non diuiditur: illud certe quantum tale: indiuiduum est: ⁊ simplex. Denarius quoq quantum denarius non diuiditur. Naz vna species est dumtaxat: ⁊ vna forma: quaz in plures denarios partiri non possumus. Quod si partiamur: numerum quidem partimur: quia partimur in numeros. Denarium non partimur: quia non distribuimus in denarios. Neq obstat: q in specie genus: ⁊ differentia videatur includi. Non enim in ea sunt due forme: sed vna. Nam licet aliud sit in rerum ordine animal esse: aliud esse rationale: in homine tamen est idem. Et (vt platonice loquar) ipsa hominis natura rationalitas quedam est. Rationalitas autē nihil est in homine aliud quā animalitas ipsa in actum rōnis educta. Talis autē forma simplex esse simplicis fundamentū speties est: que nō dispertit seipsam in singulos homines: sed totam singulis se cōicat: per hanc singuli vnū sunt. Differūt aūt p alia q extrinsecus adiacet: ad spēm minime pertinētia. Quod qdem spēi simplicitatem significat: que ex eo quoq nō parū significat: q spēs magis: minus ve non suscipit. Et in quodā certo cōsistit gradu nature: cui nihil addi pōt: nihil demi quin spēs ipsa mutet. Testani hoc spēs numeroruz. Septenarius spēs quedā est numeri. Adiunge huic vnū: nouaz creabis speciem. s. octonariū. Subtrahe vnū senariū: habes nouam rursus numeri speciez. Qm̄ vero scientia nō de singulis: vel generibus proprie: sed de spēbus habetur. Singula eniz q innumerabilia sunt: mutaturq: neq cōprehendūtur: neq firma tenent. Genera vero pp cōfusionē in se pfecte nō discernūtur: qm̄ inq de spēbus scientia est. Spēs vo sunt simplices: scientia quoq illaruz est simplex: si modo scientia veritatis adeptio est. Veritas aūt est rerum cum mentibus adequatio. Neq nos turbet aut multitudo vocabulorum: aut cogitationum multiplicium varietas: ex qbus conflari scientia forte videt. Preparationes quidez he sunt ad scientiam: siue pedisseque. Scientia actus est vnicus: siue habitus. Tactus inq simplex simplicis forme. Indiuiduus indiuidue veritatis ictuitus. Subitū itelligentie lumen. Sed ex hoc eoruz erroz euidētius redarguit: q multe sunt scie de rebus proculdubio indiuiduis. Quis.n. diuidat vnitatez? Quis itē simplicitatem: ⁊

do cognoscet. Admouebit autem partes quodammodo infinitas. Tot enim partes mens habebit: ñ latitudo corporalis extiterit. Itaq; breui tẽpore quasi innumerabiliter quamlibet illius corporis portionẽ intelliget: & ipsum corpus secũdum particulas pene infinitas innumerabiliter cognitas: infinitis vt ita loquar vicibus inumere apprehendet. Sed hanc argumẽtationem nobili quadam Plotini nostri sentẽtia breuiter concludamus. Quecunq; intelliguntur: aut sua natura simplicia sunt: aut saltem: dum per resolutionẽ simplicia fiunt: intelliguntur. Quæ vero indiuidua solis indiuiduis capiuntur: vis illa in nobis: que capit talia: est indiuidua: Si ergo mens esse dicitur corporalis: non tamẽ latitudine sua capiet illa: sed aliquo potius impartibili. Si solo hoc capit: solo intelligit. Solum igitur hoc eius impartibile re vera mens erit. Quid reliquis opus est partibus: vt sit intellectus? Quando non opus est aliquo ad intelligendum: post quam vnum illud impartibile sufficit.

Unum igitur hoc mẽs est: hoc retine. Segrega cetera: mentẽq; simplicẽ ea adeptus. Cuius simplicitas etiam hinc apparet: q̃ accipit sine longitudine punctum: sine latitudine lineam: superficiem sine profunditate: numeros absq; situ: pulchritudinẽ sine turpitudinis mixtione. Sic enim seorsum ista discernit considerando: neq; cõsiderat aliter q̃ acciptat. Forma vero corporalis nõ omnino sic accipit ista seorsuz. Si animum esse simplicẽ: indiuiduumq; illud liquido ostendit: q̃ simplicia: & indiuidua comprehendit: multo liquidius hoc declarat: quod quecunq; ẽm se simplicia: vel indiuidua sorent: & tamen quia cũ alijs iungũtur: composita: diuiduaq; euadunt: animus segregat ab oppositis: reddit q̃ simplicia prorsus: & indiuidua. Non posset aũt illis restituere simplicem: indiuiduáq; naturá: niſi ipse eẽt simplex: & indiuiduus. Denicq; si infectis restituit puritatem: ipse est extra: & super infectionem.

¶ Sexta ratio. Intellectus accipit secundum se totum: quicquid capit: quod non facit: si fuerit corporalis. Cap. vj.

Nullum corpus aliquid in se continet: niſi per eã quãtitatis adequationem: per quã se toto totam rem cõprehẽdat: partem vero partem. Atq; maiorẽ sui partẽ maiorẽ rei contente partes: minore minorem. Intellectus non hoc pacto res ipsas capit. Nã se toto capit: quicqd accipit. Eodẽ quippe mõ capit: quo itelligit. Intelligit autẽ se toto: quicqd intelligit. Nẽpe siquis dixerit: intellectũ duas ptes corporales habere: quarũ vna quidem capiat rem: & intelligat: alia minime: redarguemus: eũ asseuerantes intellectũ re vera esse partẽ illaz: q̃ rẽ capit: atq; itelligit. Siquidẽ ab intelligendo dicit intellectus. Illã vero: que nõ intelligit: intellectũ nõ esse. Quapp natura illa: que revera intellectus est: se tota rem quãlibet intelligendam capit: atq; cognoscit. Qñ ergo intelligit hoiẽ corpus: itelligit & corporis illius mẽbra: se toto cognoscit: totũ corpus humanum: se toto cognoscit quodlibet eius membrũ. Nam qui mẽbruz quodlibet ad quodlibet cõparat: & membra quelibet ad totũ refert: necesse est: vt idem tam singula mẽbra cognoscat: q̃ corpus totum. Neq; duas ponere debes partes in itellectu: quarum vna vnum cognoscat membruz: altera alterum. Per neutram enim illarũ posset illa comparatio fieri. Si vt cognoscit: ita & capit: se certe toto: capit tam totum corpus: q̃ membra corporis singula. Nullum vero corpus: nullaq; forma corporea hoc pacto potest aliquid capere.

Neq; potest corpus vnũ omnibus pariter equari corporibus. Quomõ corpus canis corpori formice: equi: elephãtis solis equabitur? Nec aũt corporibus ossibus: tam maximis: q̃ minimis pariter adequatur: cũ omnia intelligendo similiter cõprehẽdat. Neq; ijs solũ: verum etiã quodãmodo summe se equat equalitati. Dũ res omnes minus: magisve equales per accessuz

ad equalitatez summa recte meritur. Ubi mens inter res quaslibet equalitatis iphas principes: & ipsaz equalitatē se iserit mediā. Quod si summe equalitati proxime adeq̄tur: nulla ineq̄litatū q̄litatū iniqtate pulsat.

¶ Septima ratio. Intellectus accipiendo rerum formas nō amittit suam: corpora contra. Capitulo. vij.

A Solent corpora quādo corporū aliorum formas accipiunt suas amittere. Quomodo. n. aqua igneaz caliditatem induet: nisi frigiditatē suā exuerit? Quod si quando aliena accepta: remanet ēt propria: fit imperfectior: vt quando remanet dulcedo in vino: etiam aqua illi infusa fit dulcis: sapor inde debilior. Mens autem rerum omnium accipit formas: dum omnes agnoscit: & cognitas in seipsa volutat: neq; illas accipiendo formam propriam amittit: aut debilitat. Quippe cum ex operatione semper cuiusq; formę habitus designetur: atq; operatio intellectus intelligentia sit: sequitur vt forma intellectus sit ipsa (vt ita diserim) intellectualitas naturalis: que tūc perfecta maxime iudicatur: quando operatio eius intelligentia perfectissima est. Hec autē tanto est perfectior: quanto plures rerū formas attingit. Sublimior enim fit: velocior: & lucidior. Quā obrem intellectus corporum omnium formas accipiendo: non modo non amittit: aut non remittit suam: sed quod est cōtra naturā corporis: summopere perficit. Penetrat eorum substantias: & cuncta in singulis conspicit: dum in simplicibus per compositionem videt mixta: in mixtis p resolutionem simplicia intuetur. Ergo mens ita esse videt in omnibus: vt in singulis ipsa sit cūcta. Rursus est extra: & supra omnia corporalia. Alioquin non posset hec ab incorporeis secernere: & illa abijo discernere. Si est in omnibus corporalibus: omnia: atq; etiam extra omnia omnibus imperat per naturaz. Quapropter nullius corpis violētia e suo statu dejicit

¶ Octaua ratio. Forma est in mente vniuersalis. Talis in corpe eē nō pōt. C. viij.

C Orpus & forma per corpus extensa adeo: vt ita loquar: materialia sunt: ac priculari situi: tēporiq; astricta: vt vniuersalē vim nullā habeant. Quo. n. quid corporali materie ppinquat magis: eo angustius est: quo discedit lōgius: eo fiat amplius. Quāobrē si intellectus eēt corpus: vel forma diffusa per ipsum: forme oēs ab eo suscepte: ēt si in seipis essent vniuersales: in eo saltē priculares omnino: materie lesq; euaderēt. Nā forme in subiecto: qđ est astrictū materie passionibus: nullā viz retinēt ad vniuersale quicq̄ representanduz. Ita intellectus quicqd cogitaret per formā materialē: singularibusq; conditionibus astrictā excogitaret. Cum vero operatio rei cuiusq; formā rei operātis sequatur: intellectus p talem formā operāt. i. excogitans singulariter solū operaret. Qualis autē operatio est: tale semper est opus. Ideo itellectus singulariter cogitās sola singularia cogitaret: neq; cōe qcq̄: & vniuersale cognosceret. Unū quidē hominē: puta Socratē: vel Platonē in se revolueret. Humanā ꝑo naturaz illic eque cōem minime. Neq; regulaz in moribus: & artibus ad plura vniuersalē statueret: neq; legem conderet vnq̄ multos bolum actus respicientē. Si mens ēt sine electione: & vsu quottidie i seipsa formas parit vniuersales: eo fit vt ipsa fons earū naturalis sit: & receptaculū naturale. Forme h̄moi proprie alicui materie minime abstringunt: neq; mens igit materie alligat: neq; corrūpet vnq̄. Corruptio. n. ex materie insidys puenit.

¶ Mons rō. Mentes se inuicē cōplectuntur: corpora nequaq̄. Cap. ix.

T Alo corporea se inuicez mutuis amplexibus cōtinere nō possunt. Qđ eniz p quātitatē aliud cōtinet: maius est illo: qđ cōtinet. Non pōt aūt vnuz corpus alio quodāvno corpore amplius eē simul: atq; āgustius. Sic saturni spera iouis speram ambit: & continet: nō econuerso. Illis

ꝯo mens aliam continet: & ab eadem pariter cõtinetur. Mens quidem mea tuã cõsiderat: tua meã. Itaq; nostre mẽtes se inuicem cõsiderando vicissim se capiunt: capiendo intelligũt: cõplectũtur intelligendo. Et qò maius est: vna mens amplectit oẽs: qñ mentiũ omniũ natura cõsiderat. Quare si quecq; mens: mentẽ quãlibet intuetur: qò põt qdez: si aduertat: quauis mente mens qlibet claudit. Non põt aũt quodlibet corpus quolibz corpore claudi. Si quelibet rerũ spẽs est imortalis: consequens est: vt singularis substantia: q̃ spẽi sue seipsam equat. Fit imortalis. Mens autem qlibet quaslibet: si cõtingat: introspicit: & in singulis cũctarũ cõspicit speciem. Vbi sue spẽi p actũ reflexuz: qui cognitio est: se equat. Ergo & p actũ rectũ: qui est vita: prius se equauit eidem. Si ita est: sequitur: vt vel quelibet mens semper fuerit: futura ve sit: sicut ipsa mentium species: vel saltem futura sit semper: vt illa.

¶ Decima ratio. Mens per oia corpora operatur: & sup̃a corpora. Cap̃. x.

QUoniam forma operãdi principiuz est: res quecq; ꝑm genus suum agit: ex quo oia prolẽ sibi simile modo possint in specie generãt. Ultra ꝯo genus suuz nihil agit: Sed neq; etiã hec inferiora vltra spẽm operant. Nunq; enim canis generat ouẽ: & multo minus aliqd sup̃a suam speciem operant. Nam quo pacto canis hominem ꝓcreabit? Quo fit: vt corpus agẽdi vim suã: nec vltra ꝓpriũ genus: & multo minus supra naturam suã possit extendere. Nunq; igit attingere ualequet: pduceret: aut quodlibet corpus: aut incorporalia. Intellectus si corpus esset: certũ quoddam corpus esset in specie aliqua corpoz. Ex hoc duo sequerent̃ absurda. Primũ: q̃ multorum corporum formas neq; susciperet: neq; conciperet. Corporum quidez ipsius similium formas non caperet: quoniam iam haberet. Quomodo enim ignis formam alterius ignis accipiat? Dissimilium vero corporum formas nequaquam conciperet: aut pareret. Quelibet enim natura sibi simile parit. Ad hoc autem: q̃ intelligat: oportet: vt rei intelligende formã accipiat primum. Deinde ex illa definitionem rei: rationem ve concipiat. Tunc demum perficitur intellectio. Perpauca igitur corpora intellectus cognoscet: si corpus fuerit: cum nullius corporis similis accipiat formã nullius dissimilis corporis formam cõcipiat: & intelligere nequeat: nisi & accipiat pariter: & concipiat. Quod si quo modo fieri possit: vt corporalẽ aliquaz formam accipiat: vel concipiat: profecto non aliter q̃ ꝑm naturam propriã hoc efficiet. Si accipiet aliunde formam: in naturam trahet suam. Si concipiet ex seipso: secundum naturam suam parturiet. Ergo per formam quamlibet ab ipso susceptam: vel etiã cõceptã: semp certam quandã speciez corporis sibi cõuenientẽ: & cõgruam appetẽdẽt: neq; corporaliũ generũ diuersitatẽ cõsiderabit. Nũc aũt videmus: mentẽ nõ modo quecũq; corpora sunt animaduertere: sed alia infinite plura: & varia ꝓut libet effingere. Secũdũ ꝯo sequeret absurdũ: si intellectus esset corpus. Quod videlicet ordinem corporum non trãscenderet. Cum corpora ferme nunq; vltra suaz speciez: certe nunq; supra suũ genus aliquid operent. Mens igit nunq; cognoscet incorporalia. Vtrum hoz prestatiue arbitrio? Substãtiã ne? an actionẽ? Substãtiaz certe: que ipsius actionis est cã. Cauendũ itaq;: ne operationẽ aliquãdo substãtia sublimiorem cõfiteamur. Esset aũt mẽtis operatio sublimior q̃ substãtia: si substãtia quidem eius certũ corpus esset solummodo. Intelligentia ꝯo eius & corpora queq;: & incorporea comprehẽderet. Quapropter nõ est corpus: quandoquidez vltra corpora quelibet apprehendit etiaz incorporea. Atqui neq; ẽt est forma aliq̃ mixta corpori: nam forma mixta sicut per corporis diuisionem fit diuidua: sic fit qualis per corporis qualitatem. Ideoq; certam quandã mens sibi contraheret qualitatem a cor-

pose per quã ipsa ad certam spẽm corpora
liũ rerũ determinata: certam spẽm corpa/
liũ cognosceret solũ: sicut visus per oculũ
ad colores trahit. Et formas simillimas
non caperet: vt diximus: neq; ẽt dissimilli
mas. Atq; hec Aristotelis sñia est platoni/
cis conspirobata. Sed addunt platonici q
mens: si mixta esset: neq; caperet incor/
porea: q: quod mixtũ est sincera non com
prehenderit: neq; affectaret attingere aliqd
a corpore separatum. Alioquin affectaret a
corpore separari: atq; dissolui. Neq; aliter
cognosceret q̃z moueatur: sicut materialis
potentia solet. Nunc autẽ non vt mouet:
sed vt ipsa sibimet efficit species: sic abstra
hit: discurrit: seq; in se quasi absq; fine re/
flectit. Neq; obstrepat hic nostris auri/
bus epicureus aliquis negans intellectuz
incorporalia capere. Sane t cupit illa sem
per: t capit sola summa cũ voluptate tan
quã ipsi simillima. Neq; solus illa cupit t
capit: sed etiã procreat. Quid. n. nos aliud
modo in his disputationibus nitimur: ni
si rem aliquam mentis nostre: (vt ita lo/
quar) manibus fingere a corpore alienissi/
mã? Quam finximus iã: t fingimus: atq;
iis ipsis mẽtis manibus attractamus. Et
ante q̃z effingeremus: prospeximus affingẽ
dam. Nempe cũ primũ statuimus animaz
monstrare incorporalem esse: videbamus
iã aliquẽ alicubi incorporalis nature gradũ
ad quẽ perducere alaz volebamus. Quid
quotidie facimus disputãdo? quotiẽs eẽ
re aliquã assueramus: que existat quidez:
nullam vero habeat longitudinẽ: latitudi
nẽ: profunditatem: vel qualitatẽ aliquã: vel
figurã Tunc certe spiritũ quendã mente
creamus supra corpus: t corporis passio /
nes: Ibi profecto nostra mens est: vbi pariti
parit in q̃z prolem sibi primulez: nullo mõ
A substantia sua sublimiorem. Igitur mens
nostra corpora: t conditiones corporuz su
pereminet. Quãobrem neq; loco claudit:
neq; tẽporũ limitibus circũscribit. Ubiq;
igit esse põt t semp. Idcirco nihil prohi/
bet illam esse perpetuam.

¶ Undecima ratio. Mens statu proficit
corpus motu. Cap. x.

NUnquam corpus formam nouã ac/ B
cipit: nisi per motum. Nam per alte
rationẽ (vt aiunt phylici) forma inducitur
in materiã. Mens autẽ neq; p motũ acci/
pit formas: neq; accipiẽdo mouetur. Que
q̃tomagis ab omni perturbationuz: t ne
gociorũ motu quietẽ agit: tantomagis pro
ficit speculando. Ubi etiam apparet eius
eternitas: q: suapte natura solã speculatio
nem veritatis affectat: atq; ideo statũ: sine
quo non perficitur speculatio. Proficit ãt
corpus motu: quod per motũ natum est.
Quod ergo stando proficit ex statu depẽ/
det. Ideoq; stabilem habet substantiam:
atq; perpetuam.

¶ Duodecima ratio. Que i materia sunt
contraria non sunt in mente contraria.
Capitulo. .xij. C

FOrme contrariorũ elementorũ: quz
sunt in materia: trahit inter se sunt
q̃ pellunt se inuicẽ: t interimũt. In mẽte
nõ sunt contrarie. Quia ibi nõ modo non
pellunt se inuicem. Sed t iuuant simul
gdẽ nostra mens hz contrariorũ elemen/
torũ formas: qũ simul elemẽta cõsiderat.
Simul quoq; comprehẽdit bona t mala:
vtilia t iutilia: pulchra: atq; deformia. Lu
cẽ t tenebras. Uocẽ atq; silentiũ Dulce t
amarũ: t reliqua. Atq; ex cognitione alte/
rius contrarij iudicat alterũ. Nõ
igit est corporea. Neq; ẽt prime corruptibi D
lis. Quippe q̃ corrumpit: vt plurimũ cor
rũpit a cõtrario. Quid aũt esse põt menti
contrariũ? Que tanta hz sup cõtraria po/
testatẽ: vt ab ipsis auferat contrarietatez: t
sua pace conciliet inimica. Neq; rursus
corruptibilis est q̃ a suis conseruatoribus
disiungat. Nam si aliena: t contraria alie/
nis contrarijsq; cõciliat: multomagis se
suis tũ causis: tũ suatoribꝫ admouet.

¶ Decimatertia rõ: Mens accipiendo
formas non mutatur. Cap. xiij. E

QCorporis cuiusq; forma q̃ vero ab
alio corpe capit: tale reddit cetno il/

lud qđ suscipit ipsam quale est corpus illđ a quo forma tribuitur. Veluti qñ flamma ignis a ligno suscipit: lignū facit calidum: atq; igneū. Flāma vero illa in speculo longe distāte respledens speculū nō reddit calidū: aut igneū: q; nō vere ab illo suscipit: cū pp distantiā ad verā ignis flāmā nō fit paratū. Immo vero nullo mō flāmula illa. i. imago illa flāme. cū spiritalis sit in speculi corpe figit: sed in spiritali solis lumine: qđ ambit speculi superficiē. Fiūt aūt hmōi rez imagines nō a corpibus hic: quorum imagines sunt. Corpus. n. nō ꝓcreat aliqd incorporeū: sed a lumine spiritali corpibus cī cūfuso. Lumen quoq; ipsuz a sole globo nō nascit: sed a solis aia. Lumē lux cū intra se sit inuisibilis: effusa longius fit inuisibilis: in qua ipsa quoq; aia sit cōspicua. Nā vt placet orphicis: ⁊ heraclito lumen nihil aliud est nisi visibilis aia: vnde p hoc oia retinuiscūt. Aia vero lux inuisibilis. Sz ne lōgius digrediamur: forme: vel imagines corpoꝝ nō sunt i speculis. Nec aūt corporū accipit oiuz formas: qñ de corpibus iudicat. Nū accipit vere? Vere profecto. Nēpe vt accipit: ita iudicat. Vere iudicat. Vere igr accipit. Accipit a seipsa (vt platonici ordinant) qñ corporū simulacris excitata: formas: que in mētis aditu latēt promit in lucē. Accedit q; vbi pfectior forma est: ibi est verior: Quāto vero pfectior sit forma corporū in mente qđ i ipsis corpibus: ⁊ alias declarauimus: ōclarabimusq; ⁊ hinc pz: q; humana nā in platone vel socrate solius platonis est: ⁊ solius socratis ꝓpria. Humana aūt nā illa: que mente concipitur: quando sub vna hominis diffinitione hoium conditiones cōsiderat ad singulos hoies pz vim: siquidem oēs cōplectitur. Preterea si veritas rei cuiusq; i pura integritate consistit: vel intergra puritate: atq; forma in materia vim suā integraz nō retinet pp passionis admixtionem: ⁊ extraneis accidētibus circūfundit: verior res queq; inuenitur in mēte: vbi rei ipsius idea naturaliter insita nonnem rei parit: necessaria quidē includentē oia supuacua vero penitus excludentem. Mens igitur vsq; adeo vere corpoꝝ capit formas: vt verius etiā eas habeat qđ materia corporea. Sigitur si ipsa sit aliquid corpale: talio redderetur oia: qualia corpa. Siet ergo aqua: cū aquā intelliget: cū ignē intelliget ignis. Et qz simul intelligit colorē: atq; frigus. fiet contraria simul. Nunc aūt formas accipit oiuz: neq; e suo statu deijcitur: imo pficitur capiēdo. Hinc apparet intellectū non esse corporeū. Appet ēt nō esse mortalē. Ille figdē eo modo quo est: accipit quid accipit. Esse suū intellectuale est vīa rapax. Non ergo accipit quicq; alter quā telligendi. Per hmōi susceptionē nō modo non deficit: sed ⁊ proficit. Nihil ergo suscipit aliunde: qđ ipsum mutet: ⁊ pdat: ⁊ qz melius est: tantū in oibus formis suscipiendis lucratur: vt lucrari etiā videat in malis. Si tanto pfectior euadit: quāto cognoscit plura: certe pfectior est: si rerum priuationes: defectiue: ⁊ mala discernit: qđ si ignorat. Que ergo in seipsis mala sunt ⁊ noxia: in mente fiūt bona: atq; salubria: Nichilū abest: vt ea nā a malis noxijsq; rebus interimatur: que ita mala cōuertit in bona: vt ipsi bona fiāt omnia.

¶ Decimaquarta cō. Opatio corpis tendit ad rem compositam mentis ad simplicia. C. p. xiiij.

Operatio cuiusq; rei esse ipsum rei semp sequit: ita vt illine sit opatio: cuius esse: ⁊ modus ꝓdūdi dē sit: q ⁊ essendi ⁊ opus q; ad terminat opatio: fit simile opanti. In rebus ex materia ⁊ forma corporali compositis esse non est materie proprīū aut forme: sed totius cōpositi ex vtroq; cōiunctione consecuti. Igitur ⁊ cōpositi ipsius ꝓpria opatio est. Quare ⁊ modo composito operat: ⁊ opus producit cōpositū. hoc in elemētis: plātis: animabus intuemur: que quidem opa cōposita sicut ipsa sunt: generāt. Si intellectiue corpis aliqđ esset ex materia ⁊ forma cōpositū: cuz cuius opatio intelligētia fit: hec ipsa intelligētia

semper ad aliquid compositum terminare tur. Unde nunq̃ aliud preter res cõpositas itelligeret. Nũc vero nostra mẽs vsq̃ adeo naturalẽ excellit compositionem: vt corpora composita in materiã resoluat: ꝛ formã: ꝛ cogitet vtrũq̃ seorsum. Utrunq̃ vero per se est simplex. Arg i hoc maxime excellentia eius aspicitur: qđ illa: que i materia quodãmodo falsa sunt: tanq̃ vera cõprehendit: sicut figurãs: ꝛ principia figurarũ. Que in materia sunt impura: discernit vt pura. Qualitatesq̃ n. que sunt in materia mixte inuicẽ: ꝛ infecte ꝓtrarijs: ipsa p̃z ꝓprias diiudicat rõnes. Que in se multa sunt: conspicit tanq̃ vnũ: ceu sub vna specie homines infinitos. Que in se mobilia sunt: tanq̃ stabilia speculat. Quãdo tpis ptes: que in se ipsis fluunt: simul colligit: ꝛ ꝑsenti annectit preterũ: ꝛ futurũ. Que in se distãtia sunt: tanq̃ vnita spessime cõtuet: qñ totũ orbẽ videt in puncto. Neq̃ temporũ interualla: neq̃ locorũ spacia mẽtis intuitũ cohibent. Que (vt ita loquar) mortua tanq̃ viuentia. Siquidẽ lapides qui vita carent: mens vivos intra se possidet: qñ ad primã: a qua facti sunt: comparat vitã. Que corruptilia tanq̃ ꝑpetua: qñ singula corpora: que loco subijciunt: ꝛ tpi mẽs intuitu suo a locis: ꝛ tpibus eximit. Ex oĩbus his colligit: intellectũ neq̃ esse corporeum aliquid: cũ longe aliter q̃z corpora operet: neq̃ esse impurũ: infectum: dispersum: mutabilez: corruptibilẽ. Quippe cũ illa etiã: que talia sunt: sua quadã vi ab hmõi liberet passionibus.

¶ Decimaquinta ratio. Actio mentis finitur in actione: actio corporis i corpore.

Capitulo .xv.

ANullius corporis actio in ipsam actionez proprie definit: sed in exterioꝛ trãsit materiã. Nam si in actionẽ desineret: actio illa in operante restaret: vbi in seipsum operaret: puta ignis seipsum calẽ faceret. Quod non potest a corpore fieri. Quia si corpus nõ agit ex se: etiã non agit in se rursus: si qcqđ corpus agit: mouẽdo agit: certe agit: certe cuz mouere se neq̃at in seipsum agere nequit. Uidemus autem mentis operationem ipsam. s. intelligentiam in seipsam definere: neq̃ quicq̃ per se extrinsecus facere: nisi forte quandoq̃ moueat voluntatem: que motis brachijs: opus aliquod extra ꝓducat: quale fuerat cogitatũ. Sensus autẽ dicimus quodammodo extra se fluere. Quia aliunde mouetur: prospicit aliena. Externi finis gr̃a operatur. Neq̃ sui ipsius est conscius. Mens contra mouet libere se: suaq̃ inspicit. Sui gratia operat. Ideo essentia apud platonẽ B
status dicit: q̃ si sine vita sit: torper. Uita motus: q̃ tam exit in actum. Mens reflexio: q̃ sine hac vita in externũ opus effluꝛet. Sed mens fixit viralẽ essentie motuz in semetipso: reflectit ipsum in essentiam quadã sui ipsius animaduersione. Trahit quoq̃ cetera omnia ad seipsam: prout res portuit: vt ipsa mẽs est: q̃z vt res extra existunt: considerat. Uocat etiã reflexio infinita: q̃ in operationẽ suã nõ modo semel mens hominis terminat: verũ et inumerabiliter: cum se aliquid intelligere animaduertit: ꝛ qđ animaduertat agnoscit. Et cum aliquid velle se vult: ꝛ vult quod vult: se velle: atq̃ eadẽ ratione deinceps. Ubi vel operatio alia in infinitũ terminat ad aliuz vel eadem in se replicatur inumere. Hinc p̃z intellectum nõ solum esse incorporeuz sed etiam imortale. Siquidem per seipsuz operatione sua se formar semper: ꝛ perficit semper intelligendo: atq̃ volẽdo. Hoc aũt nihil est aliud q̃z seipsum vel facere: vel seruare: vel renouare cõtinue: quod quidem quotidiane renouationis nomine Paulus apostolus appellauit. Quo fit vt nunquam a suo perfectore: vel seruatore desciscat: ꝛ abhit. Cum nequeat abesse vnquaz a semetipso: atq̃ ideo formetur semp: atq̃ pficiat. Quineriam si naturalis generationis finis imortalitas quedaz est: multomagis itellectualis gñatiõis finis est imortalitas. Sed quia natura plem extra se ginit; immortalitas eius expletur in succession C

nascentiũ. Quia vero mens generat in se ipsa: tum se: tum alia: quantũ ꝛ sui: ꝛ alioꝝ oium concipit rõnes: qñ aut se intelligit: aut alia: sequitur vt immortalitatis huius virtus in mente ipsa genitrice seruet. Hoc ẽt latet argumentatio quedam hmõi. Perfectius est bene esse quaꝝ simpliciter esse. Quicquid igit bene esse sibi prebet: multo magis poterit sibi esse pbere. Intellectus sibi dare bene esse videt: qñ formatur per suum ipsum: tum speculatione: tum motibus. Quapropter esse quoq; sibi pót hmõi forma ita prestare: vt nunq; debeat esse. Merito q; proculus ait: animam cum sit generationis principiũ: ita seipsam generare: atq; viuificare: vt essentia hẽat a seipsa? Atq; summatim de omni indiuisibili substantia in sua essentia existente affirmat: tum producere: tum continere seipsam. De omni aut substantia diuisibili ẽt de ipso celo dicit necessario aliunde pduci: atq; cõtineri. Sed hoc ipse viderit. Latet pterea alia quedã talis argumẽtatio. Quando intellectus operationẽ suam primo: atq; inde vim suam ꝛ substantiam comprehendit ꝛ amat: tunc pculdubio in seipsum agit. Igitur ꝛ per seipsum. Nihil.n. intellectũ: atq; ipsummet medium interponit. Adde qõ quẽadmodũ corpus: qr ex se non agit: Jõ nõ operat in se. Sic intellectus qr in se operatur: idcirco ex se operari censet: Si ex se in se agit: igitur ꝛ per seipsum. Si.n. vtriq; in eo actionis terminus: sunt igitur ꝛ medium. Quid ergo prohibet intellectum a corpore seperatum operari: ꝛ viuere. Presertim cum operatio ipsius: que ex se in se ipsum per se expletur necessario fiat: ꝛ resideat in seipso: Sed hoc ita planius explicabitur. Si mentis operatio proprie in ipsam mentem finitur. Mens ipsa quodammodo sue operationis est finis. Idem vero est rei cuiuslibet finis. ac principiũ: cõ omnia originem suã appetant: ꝛ tanq; sui motus finem sibi illã ponant. Igitur substãtia mentis est operationis sue principium. Per se igitur operatur. Quod Plato no

ster appellat p se moueri. Ut operatur: ita viuit. Vita enim est interior operatio. Viuit itaq; per seipsam. Ut vivit: ita etiã est. Nam est primus existentie actus. Est ergo similiter per seipsam. Quid impedit eam esse s. mp: quandoquidem in sui ipsius est causa? Causa inquam non efficiens: sed formalis: cuius virtute esse tribuitur ꝛ retinetur. Qualitas: ꝛ vita: cuius opus non est in alia effluit: necessario sim naturam suaꝝ quatuor ex partibus deficit. Primo qr effluendo vacillat: alieno indiget substenta culo. Secundo diffluendo debilitetur. Tertio dũ influit alijs ab extraneis inquinatur. Quarto pp indigentiam debilitatem inquinationemq; a natura sua quandoq; defluere cogitur. Si ita est: sequitur vt rationalis vita que relabitur in seipsam: seipsam substineat non debilitetur: non inquinetur: non defluat. Merito sicut vita: que ommno pfluere cogitur extra seipsaꝝ: duꝝ discedit a vita: tendit: cõsumituraq; i mortem: sic vita que redundat in se metipsam: adolescit ꝛ consumat in vitam. Denique si vberior motus vite vberioris indicium est: vita rõnalis: que vniuersum motionũ genus exercet: implet ꝛ terminat: vniuersuꝝ quoq; genus implet viuendi. Idcoq; ipsi neq; priuatio vite miscet: neq; conditio vlla obnoxia morti. Exercere autem ipsam omnes species motionum in corpore. Implere motionum omniuꝝ exemplaria in seipsa. Terminare motum omnẽ in seipsaꝝ: suũq; principiũ per mentis ipsius reflexiones alias declarauimus.

¶ Decimasexta cõ. Forma corpalis non hz vim infinitã: mens habet. Cap. xvj.

Constat apud physicos formaꝝ corpalis: pertim elementorum esse vsq; adeo terminatã: vt nullo mõ vim aliqꝝ infinitam: ideoq; essentiamq; possit habere: Mẽs aũt absq; termino pagat: neq; fatigat vnq;. Principio in seipsa qñ est finem terminio: Intelligit.n. seipsaꝝ. Jõ intellectio eius pfecta ab ipsa mẽte substantia in eandẽ revoluitur. Revolutio.n. infinitus est motus. Ad

nata poteſtas: quatenus ad omnia equaliter operatur. Illud quoq; mihi videtur vim mentis (vt ita loquar) interminatam preceteris demonſtrare: q ipſam infinita rez eſſe interuenit: quid ve ſit: & qualis definit. Cum vero cognitio per quandā mētis cū rebus equationem perficiatur: mēs cognite infinitati equatur quodāmodo. Infinitum vero oportet eſſe: quod equat infinitati. Ac ſi tempus quod ſucceſſione quadam mentitur motum: infinitum eſſe opz: ſi nō motus fuerit infinitus: quanto magis infinitam eſſe oportet mentez: que nō modo motum tempuſq; ſtabili notiōe ſed infinitatem ipſam quoq; mentitur. Cū neceſſe ſit menſuram ad id quod ipſa mentitur: habere proportionem. Finito vero ad infinitū ſit nulla proportio. Idē quoq; euidenter ex eo monſtratur: quod a non eſſe conſiderando tranſit in eſſe: atq; econuerſo. Eſſe autem & non eſſe immenſo inter ſe diſcrepant intervallo. Immenſaz vero oportet eſſe virtutem que ſpaciuꝫ percurrit immenſum. Currere autē illud negat? quando creationem: que ex non eē fit ad eſſe: & interitum: qui ſit contra certiſſimis rationibus comprehendimus. Atq; vtriuſq; extremi naturam deſcribimus: & ipſius eſſe communis vim intellectu conſequimur que rebus eius progreſſione naſcentibus per innumerabiles eſſendi modos cōmunicat. Deniq; vt ſummatim dicam: infinitam quodāmodo eſſe in mente virtutē illud nobis teſtimonio eſſe poterit: q fames corpis ſitiſq; & ſomnus cito: & re paucula ſatiatur. Mentis ardor nunquam extinguitur: ſiue humana reſpiciat: ſiue diuina. Si auet humana q diuitiarum cumulus: que impery amplitudo hanc terminat? Si diuina nulla rerū creatarum finitarumq; ſcientia impletur. Deſcrito queſcit nunquam: niſi infinitum deū capiat: qui capacitatem eius ab ipſo manātem impleat infinitam. Que ſi finita eſſet aliqua re finita: vel impleretur: vel ſaltem ſitis eius repeſceret. Nūc vero p quorum libet finitorum ademptionem non modo nō extinguitur: ſed flagrat ardētius. Q̄ cui quo magis plura capiēdo: deo infinito quadam ꝓparatione ꝓpinquat: eo ardet magis igni ſuo facta propinquior: atq; eo currit rapacius infinito ſui motus fini iā proxima. Quod & ignis elementū facit: quando in propriam ſperaz ſe recipit. Facit idē lapis etiam manifeſtius: quando deſcēdit ab alto: qui quo terre fit ꝓpinquior: eo vehementius defertur in terram. Quis dixerit mentez elementale corpus eſſe: vel corporale quicquā: ſi vim poſſidet infinitam. Cum inquam tū ꝓſeuerandi: & capiēdi: tū ābiendi: pcurrēdiq;: ſiue ſeipſa hanc bēat ſiue (vt verius loquar) quadam amplificatione diuina. Quatenus videlicet abſolutas infinitas dei mentibus: aliabuſq; ꝓxime ab ipſa pendētibus: intellectualē: vitaleq; infinitatē inſerit: ſeruatq; cōtinue: atq; ab infinito principio ad finem reuocat infinitū. Si.n. ſolet vbiq; ab abſoluta qualitate manare ſimilis aliqua cōmunicata qualitas: quid mirum ab abſoluta infinitate: talē quādaz alicubi: aut talē infinitatē effluere? Imprimis autē in mentes: & alias: per quas platonici putāt in mundo quoq; tēporis: generationiſq; ſucceſſionē ꝓcedere infinitam. Quis igitur adeo demens erit: velit mentē habituꝝ aliquez in perduratione ſua terminū: cum in virtute ſaltem adeo amplificata: & operatione non bēat quaſi poſſit habere extra ſe terminū: quez in ſeipſa non habet. Si vita origine antecedit intelligentiam: & intelligētia precio vitam excedit. Atq; humanus animus tāta eſt dignitate donatus: vt ꝓceſſa ſibi fuerit infinita quodāmodo virtus intelligēdi: ac volendi multo prius: magiſq; conceſſa eidem fuiſſe debet virtus infinita viuendi.

¶ Marsilij ficini Florentini Platonice theologie de immortalitate animorum ad Laurentium medicem virum magnanimum. Liber nonus.

¶ Probatur per rōnalem virtutem aiaz nō modo esse formā individuā: verum ēt a corpore non pendere: vt euidentius immortalitas demonstretur. Prima rō: quia mens reflectitur in seipsam. Cap. i.

A

Hactenus probauimus per virtutem rationalem: animā esse formam individuaz immortalemqz. Deinceps probandum est: eam a corpore non pendere: vnde proprie cōcluditur immortalitas. Res diuisibiles i seipsas minime reflectuntur. At siquis dixerit: rem aliquam diuisibilem in se reuolui: sic statiz interrogabimus. Utrū pe huius rei alia vertatur in aliaz. An pars in totā. An tota in partem. An tota potius i ipsaz totam. Si datur primū: non aliquid idez vertitur in seipsum: cū inter se diuerse sint partes: Si secundum conceditur: aut tertium. Sequitur idem. Aliud enim pars ē: aliud totū. Solus restare videtur modus quartus: idest: qz totū vertatur in totum. Hoc non aliter cōtigit nisi omnes partes vertātur in omnes. Esto. Tandē nos cōuersione huiusmodi facta quaremus: vtrum pe aliqua in re remaneat extra aliam: vel ab alia discrepās. An nulla. Si remaneat alia pars in hoc erit situ: vel modo in illo alia. Atqz ita in se inuicem cōuerse nōdū erūt. Si nulla certe nulla in ea re pars distabit: discrepabit ve a parte. Quod tale est: individuum est omnino. Ita vt neqz ex pribus quantitatis: neqz ex materia: et forma constituatur. Itaqz aut nō reflectit res aliqua in seipsaz aut si reflectit: est indiuidua. Animā in se revolui modis quatuor: alias diximus. s. per intellectum in naturā suam: qui querit inuenit: considerat qz seipsam. Per voluntatē in naturā cādē: qui se afficit et amat: per intellectū in actum ipsuz intelligendi: qui in rē intelligit: et se intelligit intelligere. Per voluntatem in voluntatis actū: qui et vult aliquid: et vult se velle. Atqz has totas quatuor Plato anime currui tribuit: et hūc esse fontem illū quatruplicem arbitror nature perpetue: quez Pythagoras inquit anime hominū ab ioue tributū: si nulla res diuidua remeat in seipsam: profecto nostra hec quadriga rōnalis: que p totas quatuor in se recurrit: atqz ipse sono intimus: qui per quatuor gurgites refluit in seipsum: simplex est: et prīus indiuisibilis. Huiusmodi vero conuersio non est a corpore ad corpus: sed ab anima est ad animaz: que et ex multis alijs supra et hic ex eo pbata est indiuisibilis esse: qz in se redeat. Quapropter conuersio talis a corpore libera est: cum neqz exordiat ab ipso: neqz in ipsum regrediat. Ultramagis anime substantia libera a corpore: si cōuersio: que eius motus: est a corpore libera. Itaqz rōnalis anima nullo modo pendet ex corpore in essendo: sicut neqz in mouendo: et operando. Ite si p operationē in se reflectit: reflectit ēt per essentiam. Ita essentialiter in se conuertit. Quo sūt cuiusqz rei cōuersio fit: illinc est et plectio: atqz ptra. Igitur ex se aia: que in se vertit. Ex se inquaz tribus precipue modis. Primo sm formā qz per formā aliā nō formatur: aliogn nō ad se: sed ad illā recurreret. Deinde secundū fundamētū: qz nō subsistet alio. Non enim innititur alteri forma hec: que sibimet innititur qui adnititur ad seipsam. Tertio ex simplicitatē: qz non constat ex pribus. Nā quo pacto explicatur ea forma per partiū superficiē: que in suū centrū penitus replicatur. Quod ita est: ex se est semp. Qm̄ qd desinit esse: id aut quia a causa formatrice derelinquitur: aut qz a fundamento deficitur: aut qz dissoluit in ptes esse desinit.

Quod vero ad seipsum conuertitur: q; indiuiduũ est non dissoluitur: q; sui ipsius est forma a formatrice causa nõ relingtur: q; in seipso manet: nunq; a fundamento deseritur.

¶ Secunda ratio. Mens quo magis separatur a corpe eo melius se hz. Cap. ij.

C Si anima originẽ vllam a corpore traheret: quanto coniunctius hereret corpori: tanto melius se haberet. Quelibz enim res ab origine sua seruatur: atq; perficitur. Nunc vero contra contingit. Dre statuissime aie partes sunt intellectus: atq; voluntas. Quãdo circa corporalia occupamur intellectus aut nihil cernit omnino aut non sincere discernit sensibus: z phantasia deceptus. Voluntas affligitur: dum multis inde vexatur curis. Contra quando corporalia deserit z sopitis sensibus: expulsisq; phantasmatum nubibus: aius p se aliquid speculatur: tunc intellectus sincere discernit: clareq; maxime ꝯ ẽt i t is apparet qui p somni getem aut aliã q̃ vis alienationẽ a corpore vaticinantur. Ideo D. nõnulli vt i critonem apologia ingt Plato: ppe morẽ cum sunt futura predicunt quasi tunc illa videant in supnis numinibus prescripta. Quibus suapte natura iungitur aius: modo non impediat a corE pore. Vnde Socrates tractus a falso accusatoribus in iudicium: primo predixit iudicibus futurã penitentiam accusatoribus tirannam ciuitati seditionem. Deinde in carcere mortis sue diez prefignauit: mõ strotum sibi a numine per quietem. Item Hermenes cum esset coniectus in carcerem: liberitq; veneni: Critie aduersario suo primam morẽ est auguratus: que breui consecuta est. Rodius quidam moriens vt scribit Possidonius stoicus: sex equales nominauit: dixitq; q primus eorũ: qui secundus: q deinceps morituus esset. Scribit z Aristoteles: Eudemũ cipriuz familiarẽ suũ cũ venisset pheras thessalie oppidũ: grauiter egrotasse: eique visuz iuuenẽ egregia facie iuuenẽ: qui diceret: fore vt breui cõualesceret: paucisq; diebus Alexander oppidi illius tyrannus interiret: ipseq; Eudemus quinquẽnio post domũ rediret: paulopost conualuisse illũ tyrannũ fuisse interemptũ: Eudemum peracto quinquennio obysse: atq; ita eius animaz F in patriã remeasse. Nõne Calanus indus iam iam moriturus citanti Alexãdro regi mortem pnunciauit. Et Pherecides syrus moriens ephesijs victoriam cõtra magnesios vaticinatus est. Leguntur alia multa generis eiusdẽ. Non solũ vero intellectuus dum seorsum a corporis cõtagione viuimus: cernit multa perspicue: sed z voluntas impletur: neq; perturbatiõibus vllis afflgitur. Sed diuinis gaudet sum. me re tanq; sibi simillimis. Non segtur: non esse corpus originẽ animi: si quo longius aius discedit a illo: eo se plectiue habet. Segtur z hoc: si q̃to magis mens in hoc corpus imergitur: tanto deficit magis: z quo discedit longius: eo magis z pficit: tunc fore perfectissimã mentẽ: quando penitus ab hoc corpore euolauerit. Non est autem inde interitus: vnde summa perfectio: sed integra vita vsq; adeo: vt sit ppetua. Qua enim mutatione animus vnquã deficiet: quando nõ perit exeundo e corpore: quaz nulla ipsi maior potest esse mutatio.

¶ Tertia ratio. Mens repugnat corpori. Capitulo. iij.

Nulla res sponte sua potest sue originis repugnare: aliqn sponte ad sui ipsius ferretur interitum: qui necessario sequntur origine perdita. Quinetiam quicquid effectus aliquis operatur: sue originis vi: z auxilio facit. Si ergo aduersus causaz pugnaret: in ea colluctatione causa illa sibipsi aduersaretur. Dia repugnat: aduersaq; corpi nro: imo corpibus oibus. H Agit a nullo corpe ducit originẽ. Duo sci pua sũt illi officia: speculari z psulere. In vtroq; repugnat corpibus. Primũ videamus qũo repugnat in speculãdo. Multus

quottidie modis externa corpora varie di
spōsita nostri corporis instrumenta sen-
sibus assignata ita mouent: vt ad tēpus fal
lant: quam fallacias emendat: & corrigit ra
tio: vt alias diffusius enarrauimus. Ubi
ratio aliter iudicat q̄z aut externū corpus
annuat: aut corpus proprium nuntiet: ac
sepe iudicat modo cōtrario: qua in re tam
sui corporis: q̄z aliorum damnat affectio-
nem. ¶ Dirimamus in presentia ceteraz re
rum speculationes. Accipiamus summaz
summi contemplationem: vt cognosca-
mus quātū in ea mens naturā redarguat
corporalez. ¶ Phantasia sensus externos se
quitur. Sensus corporis sui: aliorūq̄z cor-
porum dispositionē. Quapropter sensuuz:
& phantasie iudiciuz corpor̄ dispositioni
tribuimus: diciniusq̄z ipsum p̄m affectio-
nem fieri corporalē. Quando animus no
ster: quid deus sit cupiēs inuenire: a magi
stris huiusmodi scisciatur: phātasia: p̄cep-
tor: & saber nimiū temerarius statuaz ali
quaz machinatur ex quinq̄z materijs: q̄s
aliarū omnium pulcherrimas externi sen
sus ipsi obtulerint acceptas a mundo. Eo
tamē pacto: vt materias illas excellentio-
res reddat quodāmodo q̄z a mūdo p sen
sus acceperit. ¶ Offert igitur phantasia no
bis lumen adeo clarū: vt nulluz aliud vi-
deri possit fulgētius. Adeo ingens: vt nul
lum amplius: ac ferme per imensuz inane
diffusum: quod innumerabilibus sit colo
ribus exornatū: & in circuluz reuoluatur.
Ob quam reuolutionez dulcissimis reso-
net modulis tam implētibus q̄z demulcē
tibus aures. Jocundissimis redoleat odo
ribus. Saporibus quoq̄z omnibus abun-
det: qui possint effingi omniū suauissimi.
Tactu molle mirū in modū: delicatum: le
ne: & tēperatuz. ¶ Hunc esse deum predicat
phātasia. Nihil dat nobis pulchrius mū-
di corpus. Nihil corporeus sensus aut at-
tingit melius: aut nunciat excellētius. Ni
hil amica sensuum phantasia effingit sub-
limius. Sed ratio interim e summa men
tis specula despiciens phantasie ludos ita
proclamat. Caue animula: caue inanis isti
us sophiste p̄stigias. Deum queris? Accī
pe lumen tanto clarius lumine solis: quā
to lumen solis est lucidius tenebris. Ad
quod si solis lumen cōparetur: & si milies
milies q̄z clarios sit: esse videatur vmbra.
Atq̄z etiā tāto subtilius accipe: vt aciem
visus effugiat. Neq̄z ipsum per inane dif-
fundas: ne partibus cōstet: atq̄z ita subsī-
tatio: ne indigeat partiuz: ac loco. Collige
totum: si potes: in punctum: vt ex hac in
finita vnione infinite sit potens. Sit dein
de: si lubet: vbiq̄z p̄sens: non sparsum lo
co: sed integrū loco: cuilibet adstāte. Neq̄z
colorum multiplici varietate inficiatur.
Splendidius enim est lumen purū q̄z co
loratum lumen: neq̄z voluatur: aut soner.
Nolo enim moueri illud: vel collidi: vel
frangi. Et statum esse arbitror motu per-
fectiorem. Auferas quoq̄z odores: sapores:
mollitiemq̄z tractabilez: ne crassiori sit na
tura compositum. ¶ Hic fulget: quod nō ca
pit locus: hic sonat: quod non rapit tem-
pus. ¶ Hic olet: quod non spargit flatus.
¶ Hic sapit: quod non minuit edacitas. ¶ Hic
heret: quod sacietas non diuellit. Dei fa-
ciem rursum intueri desideras? ¶ Mundū
conspice vniuersum solis lumine plenuz.
Lumen conspice in materia mundi ple-
num omnibus rerū omniuz formis: atq̄z
volubile. Subtrahe queso materiaz lumi
ni. Relinque cetera. Subito habes aiam
in corporeuz videlicet lumen: omniforme:
mutabile. Deme rursus lumini huic ani-
mali mutationē. Es iam intellectū angeli
cum cōsecuta. In corporeū. s. lumen: omni
forme: inuariabile. Detrahe huic eam di-
uersitatem: per quā forma quelibet diuer-
sa est a lumine: & aliunde ifusa est lumini.
Ita vt eadem luminis: & forme cuiuslibet
essentia sit. Atq̄z ipsum lumē sese formet:
perq̄z formas suas formet omnia. Lumen
hoc infinite lucet. Quia natura lucet sua:
neq̄z alterius mixtione inficitur: vel con-
trahitur. ¶ Per omnia est: qa in nullo. In
nullo est: vt abunde p omnia fulgeat. Ui-

ait ex se: & vitam prestat cunctis: quando quidem vmbra eius: qualis est lux ista solis: sola in corporibus est viuifica. Sentit quelibz: sensuq; largitur: si vmbra eius sensus omnes oibus excitat. Amat ǒniq; singula: si maxime sua sunt singula. Ergo qđ solis est lumẽ: vmbra dei? Ergo qđ deus est? Sol solis est deus. Solis lumen est deus in corpore mundi. Deus est sol super angelicos intellectus. Hic tuus est: o anima. Hic tuus est deus. Huius vmbram tibi ostenderat phantasia. Talis vmbra dei est: vt sensibilium pulcherrima sit. Qualem esse dei lucem existimas? si tantuz dei lucet vmbra: quãtũ lux dei fulget? Ama lucem solis vbiq; pre ceteris: immo solaz. Ama deum solum: solam o anima lucem. Infinitam benefici dei lucẽ infinite ama. Fulgebis iam: & oblectaberis infinite.

Quere igitur obsecro faciem eius: & gaudebis in euum. Sed ne mouearis precor: vt eam tangas: quia stabilitas ipsa est. Ne distraharis per varia: vt apprehendas: ga vnitas ipsa est. Siste motuz. Collige multitudinem. Deum protinus assequeris: iã diu te penitus assecutum. In hac indagatione: proh deus immortalis: quantuz repugnat mens cunctis corporibus: quantum disperdit eorum imagines: & fallacias: quantum damnat phantasiam: sensusq; comites corporuz? Profecto ipsa: sicut per se est substantia: nullam a corpore vllo ducens originem: ita per se agit quãdoq; proprium opus absq; vllo corporum aminiculo. Immo vero: quod est mirabilius: contra quelibet corporũ machinamenta. Hec certe nunq; operando se ab omni secerneret labe corporea: niſi multo magis in essentia ab omni corpea stirpe esset alienissima. Et q; non pǒt per vim aliquam corporis vniuerse nature corporum repugnare: non enim surgit particula supra totum: sequitur: vt per vim ꝓpriam in pǒsenti agat absq; subsidio corporaliũ: iǒq; multo magis i posterũ id possit efficere. Quo modo repugnat mens corpori speculãdo satis iam diximus. Dicam? deincepe quãtum in cõsultando. Sepe esuriente stomacho: vel sitiente pulmone: siue per somnũ cerebro grauescente: siue genitalibus mẽbris semine tumescentibus sensus corporis comes ad cibum: potum: somnum inuitat: & coitum. Incitat inquam: vel potius corporis incitamenta nãtiat animo. Ratio vero contemplationis: honestatis ve gratia ab ijs iudicat abstinendum: & vt iubet: sepenumero abstinemus. Quando infertur contumelia: vel iniuria circa precordia: sanguis ad vindictã accenditur. Tũc vis anime motrix: comes: hospesq; corporis pedes & manus mouet ad vlciscendũ. Ratio nõnunq; pacis & otij causa sistere iubet: & cohibz: obiectis sepe periculis contrepidat. Sed occurrere prelio ratio precipit tutãde patrie causa. Unde inuito etiã corde itur in hostes. Fines autez: ad quos ratio ita deliberat: incorporei sunt: veritas scilz & honestas. Luz Plato noster vir celestis domandi corporis gratia achademiam insalubrem attice locum habitandam elegit: nonne animum eius corporis natura aduersabatur? Cum Xenocrates discipulus Platonis discipulus: & Origenes eorum sectator exusserunt sibi virilia: quo libidinis incendia prorsus extinguerent.

Nõne inuictus animus bellum membris corporis indicebat. Ante hos magi persaruz: Egyptij sacerdotes: pythagorici philosophi: vt venerem enervarent: mero: & carnibus abstinebãt. Mitto priscos illos sacerdotes magne matri consecratos: aut Saturno. Illi castrabant se. Isti se excarnificabant. Mitto primitias christianorũ: quibus nihil fortius: nihil mirabilius vnquam vidit mundus. Quapropter nemo nobis obiciat: vel paucos olim fuisse: vel esse hodie pauciſſimos: qui corporis resistant affectibus. Immo vero resistimus omnes quotidie: alij sanitatis: alij honoris: alij pacis: alij iustitie: cõtemplationis dei: beatitudinis gratia. Ac etiam si nunquam corporis impetus frangeremus: sa-

tio tamen esset pugna ipsa: que est in nobis continua ad ostendendum: animā corpori repugnare. Si nullam in nobis alia esset natura q̄z corporea: statim cum corporis affectio ad aliquid traheret: proruere mur: vt bruta. Neq̄z pensi quicq̄z habere mus: cōsulta remusve: nūquid esset illud: ad quod allicit corpus: efficiendum. Nihil enim secum pugnat. Semp tamen ferme in nobis est pugna illata nobis a corpore toto. Est igitur in nobis aliquid preter ipsum ab eius stirpe semotum. Semotum in quam tum ab omni humorum: elemētorum q̄z natura: quo cūctis horum inclinationibus possit obsistere: easq̄z cogitatione: & affectu trāscendere: tum etiā ab omni natura celesti ab ipso celo humoribus insula: ad eorūq̄z perducta pprietatē. Quo etiā celestibus inclinationibus quādoq̄z valeat aduersari: quod astrologi nobis ipsi concedunt. Atq̄z substantiam quādam celo longe prestantiorem excogitare semper: & colere. Dicitō: q̄ quicquid per corporeā: mobilemq̄z celi virtutem efficitur: & corporeū est: & penitus mobile. Neq̄z pōt corpoream: mobilemq̄z naturā exuperare. Quapropter alius tum ab elementali: tum a celesti natura elementis insula seorsuz vinere pōt. Quod si quis platonicorum dicat: eū in celesti vehiculo semper esse: respōdebimus. Non animū a vehiculo: sed vehiculū ab alio dependere: sempiternumq̄z animū apud platonicos sempiternū vehiculuz semp viuificare. Sed ad institutū ordinē redeamus. Neq̄z nos turbet: q̄ alia sepe obsequit corpi: ga nō vi obsegtur: sed amore: quo corpori per ipsam viuēti tanq̄z filie: & suo opi afficitur. Mater filiū tanq̄z suū opus amat. Filius parvulus cibum preter modū cupit. Abstinere iubet mater. Facet inde: gestitq̄z puer: si bene fuerit ēducatus. Sin male: clamat: domūq̄z pturbat. Diceret plangētis filij mater: quē amat nimiū. Nōdū tū: vt cibū capiat: assentit: nisi secum ipsa prius cōsultando iudicet: posse illum gustare aliquid absq̄z corporis detrimēto: aut si qđ dānī illatum fuerit: p medicinaz facile posse succurri. Tunc demuz cibum accipit natus. Nō cogitur mater a filio paruulo. Sz operis sui dilectio matrē allicit: vt filio obsequatur. Obtēperat tandem prout censet obtēperādū. Iudicat aūt sepe vere. Quādoq̄z fallitur: q: obtemperādi nimiū cupida nō satis diligenter euentus examinat. Eadē est aie ad corpus similitudo. Proinde si naturale esset alam succūbere corpori: omnio anima: ac semper sensibus cederet. Quū vo resistit sepenumero cōsultando: si quādo cōsentit: non natura: vel violentia obsequit: sed amore. Quo sūma vis anime afficit medie. Media infime. Infima vitali cōplexioni. Vitalis complexio corpori. Siquidē platonici putant: ab aie rationalis substātia tanq̄z sole effundi vitam corporis irrationalez tanq̄z lumen: illamq̄z erga hanc affici quasi prolem. Ad quam prolem suscipiendaz corpus: vt Timeus docet: per celestes alias disponatur. Quid vo dicemus ad illud: quando animus aliquis suum corpus interimit: siue consilio: siue indignatione: seu metu id faciat: vel dolore? Quomō idvnq̄z aggrederetur: si corpus animi esset origo? Cuz nō possit appetitus aliquis in natura contra ipsammet surgere. Nullū brutum sponte seipsum interimit. Quia non potest in eorum animaz a corpore pullulantem stimulus aliqs cōtra corpus oriri. Homo autez licet sit prudentius aial: tamen id sepe facit. Catticinans: vt arbitror: se super sore post corpus: ac se potius corporis sarcina exonerare: quam perdere.

¶ Quarta ratio. Anima libere operatur.

Capitulo. xiij.

QVarime vo nō oriri vllo modo ex corpore hominis animam cognoscemus: si q̄z liberum sit: in ea arbitriū ratione propria comprehenderimus. Nam quod corpori: cuius natura determinata est alligatur: operationem habere non potest liberam: & solutā. Profecto a cōmuni

aliqua cõsideratione nulla prouenit actio: nisi intercedat aliqua particularis existimatio: q motus: actionesq circa particularia fiunt: ceu cum quis cõmuniter consideret exercitationem corporis vtilem esse. Licet ita consideret: nõdum tamẽ exercetur: nisi consulteret prius: quot sint exercitationis modi: & qui magis conducat. At quando vnam quãdam particularem exercitationem pre multis elegerit: tunc opus aggreditur. Si deambulationez: deambulat. Si equitationez: equitat. Intellectus natura sua in vniuersaliuz rationũ conceptione versatur. Quapropter: vt ex eius apprehẽsione aliqua proueniat actio oportet vniuersalem eius conceptionem ad particularia quedam deduci. Vniuersalis autem notio vi sua multa: imo infinita singularia continet: vt exercendi cõmune genus modos exercitationis innumerabiles. Igitur potest vniuersalis illa notio ad diuersa pariter singularia deriuari. De riuationem huiusmodi sequitur iudiciuz de agendis. Diuersum igitur sequi potest iudiciũ. Itaq iudicium intellectus de rebus agendis non est natura sua ad aliqd vnum determinatum. Est igitur liberuz. D Iudicij siquidem libertate carent aliqua: quia nullum habent iudicium: vt plante. Aliqua quia licet habeant: habent tamen a natura ad vnum aliquid determinatuz: vt bruta. Naturali enim existimatione iudicat ouis lupum sibi pernicioſum: ac fugit. Neq potest non fugere: impellẽte natura: naturali instinctu ferũtur irundines ad nidum conficiendum: apes ad aluearia: ad telas aranee. Ideo omnes eiusdem speciei animantes eodem modo sua fabricant semper: neq discunt aliquando: neq variant vnquam: quia species naturalis: qua ducuntur: ab initio inest: atq eadem permanet. Homines autẽ & discũt: & opera sua variant semper: vnam tamen: & ab initio naturam habent. Non igitur natura trahuntur ad agendum: sed ipsi suo consilio alias aliter seipsos agunt. Unde enim cõtingere id putamus: q arbores: bestieq in suis quibusdam motibus: artibus: electionibusq numq aberrant. Homo vero sepissime. Non quidem ex eo: q intellectus insit illis perfectior: quibus nec intellectus quidem inest vllus. Sed quia E ab intellectu diuino nunquaz errante trahuntur. Homo vero a suo: qui errare potest: ducitur. Qui etiaz si quando ab actionibus propriis otium agit ad tẽpus: tunc ipse quoq deo ducitur: atq errat: quod ex vaticinijs: & miraculis declaratur. Ac si semper duceretur: sicut alia tanto minus erraret q illa: quanto esset perfectius instrumentum: Rursus si alia seipsa ducerent: sicut homo: tanto magis errarent: quanto minus perfectam sortita sunt speciem. Cũ F igitur homo iudicium de rebus agendis non habeat a natura ad vnum determinatum: est necessario liber. Quod autem iudicet libere: ex eo conijcimus: q seipsum ducit ad iudicandum. Quod seipsum ducat: ex eo q in iudicium suum se reflectit. Quod se reflectat: ex eo q se iudicare cognoscit: iudiciumq definit. Quam quidem libertatem intellectus ipsius virtute sortitur. Intellectus eniz non modo hoc: aut illud apprehendit bonum: sed ipsum cõmune bonum. Quoniam vero intellectus per apprehensam a se formaz mouet voluntatem: atq in omnibus motoris & mobile proportione, inuicem congruum: voluntas rationalis nõ est a natura determinata: nisi ad ipsum commune bonum. Sub ipso cõmuni bono bona singula cõtinentur: Quicquid igitur voluntati offertur vt bonum: potest in illud inclinari G voluntas; nulla inclinatione naturali in contrarium prohibente. Quod quidez significatur per ea: que supra diximus: q multa eligit cõtra nature corporalis vsuz: & voluptatẽ. Prescribit sibi vite ordinẽ sepissime corpi noxiũ: odit corpus: extenuat: enecat. Qd nunq bestie faciunt: quarum ois impetus: actioq seruit corpis vsui. Operepretium est cõsiderare quedam a philo-

sophis necessaria:quedam impossibilia:q̃
dam media.s.possibilia nũcupari.Et pos/
sibilia quedaz vt plurimũ euenire: quedã
rarius:quedam vero equaliter ferme con
tingere.Hunc ordinem vniuerso cõgrue/
re potissimum arbitrantur . Affirmant
rursus alia quidẽ naturalia:alia vero vo//
luntaria esse.Addunt insuper nusq̃ fore
potentiam vllã ad vtrunq̃ contingentiũ
equaliter se habẽtem:nisi voluntarye agẽ
tibus insit.Naturalia.n.agentia potius eẽ
determinata q̃ voluntaria.Deniq̃ natu/
ralia cuiusq̃ officia probant vana esse nõ
posse.Officium autẽ hominis esse consi/
lium.Frustra tñ illit ad opposita consulta
A ei vbi nequeant alterutrũ:put coniectura
designat eligi:atq̃ tractari.Precipue ve/
ro ex hoc inuenietur animi nostri libertas
si planius:quo modo mouentur bestiarũ
alie videamus.Quando animal brutũ esu
rit:si oculis eius offertur:eius anima iudi
cat:pabulũ tale sibi fore conueniens. Ap/
petitus cupit:mouetq̃ ad ipsuz membra.
Querimus vnde sit motus ille membro/
rũ. Procul dubio est ab appetitu.Appeti/
tionis motus vnde?A iudicio.Ex eo.n.
q̃ cibum cõuenire sibi iudicauit: illico cõ
cupiuit.Unde iudiciuz?A forma tali: vel
tali cibi ipsius oculis apparente. Et ab in
terna talis corporis egestate.Quotiens.n.
tale corpus esurit:t pomũ tale monstrat
aspectui totiens anima illa conuenire sibi
illud iudicat:atq̃ appetit.Cernis motus
illius principiuz non esse in anima: sed in
corpore.In corpore inquã pabuli sic dispo
siti:t corpore bruti sic affecto.Itaq̃ nõ p
prie anima illa ducit corpus: neq̃ proprie
ex seipsa mouet:sed tam cibi q̃ sui corpis
natura trahit illã.Ad cuius tractum mem
B bra ẽt rapiuntur.Cuius rei signa quatuor
afferemus.Primũ q̃ tali quodã cibo mõ
strato:t sic affecto corpe statim ita iudicat
t appetit alia.Neq̃ postq̃ pabuli figuraz
aspexit:tempus aliquod vel brevissimum
differt iudicium t cupidinem. Quasi ani
ma illa pene nihil ex sua virtute in mediũ
afferat:sed posita illa iudicij causa : statim
iudicandi sequatur effectus.Nec iniuria.
Forma eniz agendi principiũ est:vt ignis
calor calefaciendi principium. Formaruz ve
ro aliqua est a natura impressa:vt igni ca/
lor:t leuitas:aliqua est apprehensa vt spe/
cies cibi per visum.Appetitio ignis mo//
tus formam impressam sequitur.Judicium
t appetitio bestie sic affecte formã illã cibi
sequitur apprehensaz.Huius ergo motus
principiuz est cibus:eiusq̃ forma.Et sicut
ignis non per se mouetur :qz non põt nõ
ascendere:cum nihil obstat non potest nõ
vrere:cũ aliqd adest vrendum. Sic bestia
non per se mouet:qz non potest non ferri
in ea:que sic:aut sic offeruntur.Secundũ
signum est q̃ irrationalis anima nunquaz
aliter iudicat:cupit:prosequitur: quaz ad
corporis pertineat vsum.In omni eius ac
tione finis est corporis cõmodum . Finis
autez in rebus vltimus idem est ferme:q̃
t principium.Principium ignis est lune
concauũ.Concauũ lune ignei motus est
finis:qz causa queq̃ ad sui finẽ agit:t mo/
uet.Ergo in bruto principium actionũ est
corporis natura:siue anima.Non alia me/
ra:siz corporalis:t vt sentit toti nature:vi/
teq̃ artifici naturalium : postq̃ in natu//
ra:vitaq̃ corporea conseruanda est : finis
agendi.Tertium q̃ bestiaz nunq̃ peniteat
sic:aut sic egisse :neq̃ retractat quicquam
neq̃ emendat. Quod significat vnicũ ibi
esse agendi principium: postq̃ nulla est
repugnãtia.Corporea certe vita mouet tã
quã finis ꝓprius.Ergo nihil aliud ꝓpriũ
inest ibi:preter corpoream vitam: qđ mo/
ueat.Quartum quod vt supra diximus in
operibus brutorum eiusdem speciei nõ est
diuersitas.Non aliter aranea alia telam te
xit quam alia.Omnes quoq̃ irundines
nidum similiter faciunt:t singule singu/
lis annis eodem pacto.Quemadmodum
omnis ignis similiter calefacit.Omnis la
pis descendit similiter.Omnis planta ꝑ
sua specie similiter pullulat . Natura ñ
quidem rei cuiusq̃ vna quedam est affixa

sibi forma: & certavis ab initio insita. Per quam vnaq; similemq; semper vnū opus fit semper: & simile. Idcirco bestiaruq; anima instinctum secuta nature tenorem seruat speciei sue familiarem. Idem & nobis accidit: quotiens torpet ratio: & ad nutus sensuum: phantasieq; viuimus. Uerum expergefacta: & intenta ratione: consultamus in rebus agendis diu: & nutus phantasie damnamus: & aliter facimus: q̄ vel externoꝝ corpoꝝ vel membroꝝ nostrorum poscat nō. Ac si q̄n tio indulgemus: penitet nos: atq; emēdare conamur somamusq; sepe naturam corpis: & subicimus. Agimus enim non modo per imagines illas obiectu corporum acceptas: siue conceptas: sed etiam per vniuersales reruq; spēs & rationes: que partim insunt animo: partim eius peculiari vi pariuntur. Ubi agēdi principium nostra forma est: non corporis. A nobis parta: non accepta a corpore ad animi modum potius q̄ ad modum corporuq; procreata: cōmunis ad infinitos agendi modos. Ideo non vni agendi modo astringimur: sed per omnes libere peruagamur. Habemus.n. in mēte cōe quoddam bonorū exēplar: ad qd singula cōparātes: siue reicimus: siue magis: minus ve probamus: non ipsi quidez tracti a rebus ipsis: vel corpore: sed trahentes res ipsas potius ad exemplar: & corpus ad mentez. Ideo etiam dum similis permanet reruq; corporisq; affectio: sepe eligimus dissimiliter alias seq; aliter. Et dum fit dissimilis: eligimus sepe similiter: immo in eodez pene momento propter varias coniecturas a ratione propositas: etiam dum corporalia manent similia: varie: contrarieq; quodammodo fiunt electiones. Consultatione nanq; fit: vt non animaq; rebus: sed res anime nostre subiciamus: profecto vt sepe Plotinus ait: Proculusq; confirmat huius indicium habemus in scientijs: & moribus. In scientijs hoc pacto. Quando sola veritatis speculatione contenti sumus: nihil prorsus communicantes cuq; corpore: neq; agere aliquid extra nos affectantes. Quis non videat contemplationem illam nostram esse penitus nullo modo a corpore dependentem? In moribus iterū hoc modo. Cum omnia vite studia ad animum nostrum dirigimus moribus exornandum: quis non intelligat tunc officiorum nostroꝝ finem esse animam: atq; ideo eorundem animam esse principium? Harum actionum non humores principia sunt: quoniam humores non inuitant ad aliquid contra corpus eorum: & supra corpora. Non celum: quod per humores mouet. Corpus quippe celi longe remotum: neq; prius mouet quatuor humores nostros: q̄ moueat quatuor elemēta. Neq; mouebit animam: nisi humoribus agitatis. Humoꝝ vero agitationi animus aduersatur: dum illoꝝ impetus speculationis intētione contemnit: morum studio cohibet: artium industria frangit. Nemo aut Socrate ad amoreꝝ: aut Alcipho ne megarico ad libidinem: ebrietatemq; natura procliuior fuit: nemo ijs euasit studio continentior: nonne Xenocrates: Demosthenes: & cleantes nature impedimenta diligentia repulerunt. Si humoribus resistimus: obsistimus & elementis: & celo: immo etiam si non subicimur celo: multo minus ceteris corporibus subdimur. Celo vero non subici hominis animuq; hinc apparet: q̄ futuros casus primo scientia preuidet. Deinde aut prudentia vitat: aut magnanimitate nihilipendit: quasi nō ad ipsum hominem: qui ipse est animus: pertineant quicq̄: sed ad animi carcerem. Accedit: q̄ prospera fortuna propter temperantiam feliciter vtitur. Aduersa propter tollerātiam optime: nta vtrtraq; sibi eque ad virtutem proficiat: & salutem. Quo autez pacto aut sequitur casus: qui precedit: aut suscipit necessario: qui diligētia vitat? Aut horret natura: qui sepe despicit? Aut bonis vincitur: qui ad felicitatem propria illa dirigit? Aut superatur malis: qui mala conuertit in bona? Aut necessitate ali-

qua cogitur:qui dum propter pietatem li
benter cum diuina voluntate consentit:il
la etiam : que necessaria sunt : terribilia q
vident voluntaria efficit atq leuia? Idem
rursus ita per intellectum monstramus:&
voluntatem. Primo sic per intellectū. Ce
leste corpus formā hz corporalem:singula
rem:localē:& tēporalez. Forma:per quam
mens oīs intelligit:est incorporalis : vni
uersalis:& absoluta. Nec ergo a celo nō na
scitur. Forma enim:que alicubi clauditur:
formam nō generat absolutā. Ideoq celū
formam aliquaz in intellectu nō generat.
Num forte in eo gignit intelligentiā? Ne
A quaq. Nec enim formā segtur intellectus.
Quod ergo dare formā nequit : nō dabit
intelligentiā. Omnino no nullus corpus
per suā formā quicq intelligit. Talis enim
forma singularis est oīno . Multo minus
in alio intelligētiam generabit . Qm igit
intellectus neq actionem propriam:neq
actionis principium hz a celo:corpori cele
sti nō subditur. Presertim qr noster aius
secūdm eā vim:qua tūgitur his:que su
pra celum esse dicūtur:non modo nō sub
est celo:sed præest. Dic aūt quatenus intel
ligit veritatē:angelis:qui præ sunt celo:cō
tingitur. Earenus enim intelligit:quate
nus intellectuale lumē inde sortitur . Sic
ergo constat intellectum celo non subici.
B Sic rursus constabit:nō subici volūtatē.
Ea profecto:que natura fiunt:determina
tis medijs perducūtur ad finem. Tū sem
p eodē pene modo pueniūt. Nā.n. ad alī
qd vnuz determinat. Electiones aūt hoīs
diuersis vijs tēdūt ad finē:tā in moribus
q artificijs. Preterea q in eadē spē sūt in
naturalibus actionibus:que sequunt spe
ciem ipsam:inter se minime discrepāt. Si
cut enim omnis irundo:vt dicimus:simi
liter construit nidum : sic omnis intelle
ctus similiter intelligit:prima illa artium:
morum q principia : que nota sunt cuiq
per naturam. Et omnis voluntas simili
ter appetit p sum bonum:quia bonum se
C cundum naturam voluntas desiderat. Ea
siquidem hominis natura est : vt sicut se
intellectus habet ad speculandi principiū
quale est id : quod vbiq est manifeste ve
rum:ita voluntas ad agendi principium:
quale est ipsum bonum:ac necessario vtriſ
q omnes assentiamur . Electio vero est
actio quedam sequens humanam speciē:
sicut discursio rationis. Hec enim duo sunt
hominis propria. Sicut ergo si homines
nature instinctu ratiocinarentur eadē om
nium hominū in singulis rebus esset opi
nio:ita si ducente natura eligerēt:vna om
nium esset electio. Nūc autem alij modis
alijs eligunt alia:sicut & ratiocinādo iudi
cant varie. Quamobrem celi voluntatez
nostram instinctu nature nō mouēt. Mo
uent tamen corpora. Corporis motum se
quitur:siue nuntiat sensus. Hinc sepe vo
luntas allicitur. Non est autem incitamē
tum hoc electionis causa necessaria:qr illi
alias assentitur:alias minime. Neq tamē
a celestibus dūtaxat corporibus humanuz
corpus:sensus ve mouetur. Nam & Pto
lomeus ipse cōcedit particulares effectus
circa materiaz:haud quaq absolute sequi
celestia: que vniuersales : remoteq cause
sunt:sed quatenus cause medie tribuunt:
& mobilis dispositio materie cōtrarijs sub
dite causis alias & alibi aliter accipit . Qđ
quidem quotidie experientia ipsa proba
mus:in his presertim:que cum simul na
scantur:naturam potius speciei:& indivi
dui:loci quoq:& nutrimenti consuetudi
nisq secuntur:vt diuerso mō se habeāt q
idem nascendi momentuz : vt se omnino
similiter habeāt. Merito igit scripsit Pto
lomeus astrologie : vt cōem potius:atq
possibilem:q distinctam:necessariaq sen
tentiam ferant. Addit sapientes astris vel
minantibus repugnare:vel pollicentibus
posse fauere. Non igitur credenduz est as
sertionibus fari:dicentibus singula a deter
minatis causis proficisci:causaq posita:ef
fectum necessario sequi. Primum quidez
a causa remota:quamuis necessaria : esse
ctus nō necessario proueniat:nisi causa im

super media fit necessaria. Quēadmodū in argumentationibus: ex maiori propositione necessaria: atq; minori contingenti: necessaria conclusio sequi non solet. Sed iter celestes causas: atq; terrenos effectus medie cause sunt virtutes elementales: siue simplices: siue mixte: siue actiue: siue passiue: que quidem contingentes: mutabilesq; sunt: ⁊ impediri inuicem sepissime possunt. Deinde non est necessarium: posita hac: vel illa effectus causa determinata atq; etiam sufficienti: statim effectum sequi. Cum possit ex concursu cause alterius impediri. Sepe enim sufficiens hinc causa est ad bilem. Sed inde causa quedā sufficiens ad pituitam: atq; inuicem impedire se possunt. Postremo non omnium determinatas causas possumus designare. Quod enim si albus; causaꝫ habes propriam. Item propriam alteram: q̄ sis grāmaticus. Quod autem albedo: grammaticaq; concurrant: propriam non habes causam. Si enim duorum: que dixi concursus: ex communi quadam: determinataq; causa prouenuret: aliquem certe ordinem inter se haberent. De quolibet ergo effectu dicemus nō necessario apud nos ex sua causa proficisci: quoniam impediri poterat ex alia quadam causa per accidēs concurrente. Et quamuis causam concurrentem aliquis in causam reduxerit altiorem: ipsum tamen concursum: qui impedit in causam quandam reducere nemo potest: vt inde conuincat impedimentum huiusmodi ex aliquo celesti principio proficisci. Quapropter si que ad corpus pertinent: non necessario sequuntur astra: multo minus animi: eorumque actiones stellis subiciuntur. Neq; audeat quisquam dicere: mentes hominum a supernis mentibus moueri per celum tanquam per instrumentum aliquod: atque medium. Magis enim conueniunt mentes cum mentibus quam cuꝫ corporibus. Ideo inter illas mentes: ac nostras celuꝫ non interponitur. Sed potius inter mentes illas: ac celum nostre mentes medium obtinent. Propterea q̄ celi a numinibus per mentes hominum mouēdi essent: potius ꝯꝫ nostre inde per celos. Dixerit forte quispiam: mentes nostras a mētibus illis absq; medio agitari: agitent ergo si placet nos: immo ducant. Sic enim diuine erūt hominum mentes: si mouētur proxime a diuinis. Erunt nāq; illis proxime per naturam. Alioquin per naturā aliā illis propinquiorē quasi per mediuꝫ mouerentur. Erūt certe illis propinquiores ꝯꝫ celi globus: postquam inde mouentur sine celo. Quod si celum putant fore perpetuū: cur non etiam hominis animum sempiternū esse? cum sit diuinis propinquior? Proinde infusio: que in mentes inferiores a superioribus: angelicisq; transit: illuminatio potius est dicenda ꝯꝫ motus. Ille siquidē suo modo tradunt: hę quoq; suscipiūt suo modo. Utriq; vero sunt intellectus. Ergo intellectuale lumen est: ⁊ quod datur: ⁊ quod accipit. Munus huiusmodi non prohibet animum nostrū ad lumen illud suo modo conuerti. Pro natura sua vti: ac per illud libere ratiocinari: atq; eligere. Presertim q̄ noster animus interduꝫ ad deteriorem partem in consilijs sese cōfert. Instinctus autē mentiuꝫ diuinarū trahere semp ad optimum. Quapp humanus animus inspiratione numinū in naturaꝫ suā trahit. Illinc qppe descendit stabile. Ipse mobilem reddit: cū ipse sit mobilis ac celde mobiliter agit. Itaq; nihil obstat quo minus libera sit animi actio: cū nullo ppio mouēri subiciat. Plotinus: procul usq; ⁊ Auicēna disputāt: celestes motus non esse inferiorū causas: sed instrumenta potius diuinis motoribus velut artificibus obsequentia. Quorum varias cogitationes celestibus corporibus: figurisq; ⁊ motibus tanquam oculis: nutibusq; suis indicari nobis: ⁊ futura portendere. Addunt diuinorū notiones celestibus dispositionibus quasi litteris explicari. Et sicut aues volatu: atque garritu auspicibus:

auguribusq; non que agant ipse: sed que ignificent creduntur ostendere: ita celos figuris ⁊ motibus: que aliunde nãt quot tidie nobis significare. Quod quidez ostẽ
A dunt astrologi quando in alicuius genesi iudicanda plurima proferunt: que ad patres: auosq; ⁊ fratres: vxores: amicos: inimicosq; pertinent: quorum fortuna ab alterius genesi non dependet: sed tantum significatur. Si ergo corporea quod etiam supra probauimus: neq; proprie: neq; omnino celestibus superiorum motorum instrumentis subijciunt: multominus mẽs ipsa subijcitur: cuius mores ⁊ artes: si quãdo ab astrologis predicunt: tanq; p signa potiusq; per causas pferuntur. Siquidez superni motores non solum illa: quoq; ipsi sunt cause: sed etiam quorum mentes nostre future cause sunt: ⁊ excogitant ipsi secum: ⁊ celestibus nutibus sepe demõstrat Non subijci autẽ tunc declarat maxime mens nostra: volũtasq; : quãdo vsq; adeo effertur vt pene se velit solam. Tunc. n. se quodammodo a ceteris liberat creaturis: seq; ipsa ferme contenta est. Rursus quando in suum actum circulo se reflectit. Circuitus enim spiritalis termino non seruit extraneo. Preterea quando nõ modo propter aliam coniecturam vult: ppter aliam nõ vult: sed etiam vult quod possit velle pariter: atq; nolle: Qua in re videtur indifferens ad volendum pariter: ⁊ nolendũ. Ac nulli prorsus astricta. Item quando eligit summam desiderij cuiusq; vacationẽ. Nam tunc tractũ proprij obiecti cuiusq; dissoluit. Potentia hec que actum omnẽ interimit proprio nulli seruit obiecto. Horum hoc ita planius explicemus. Quotiens aliquod nobis bonum proponitur: totiens potest alius ita ratiocinari. Quia maximum bonum est libertas: volo eam in me experiri quandoq;. Itaq; malo nũc eligendi actum retinendo mei iuris esse: quam huic vel illi seruire volendo. Eligit tamen libertatẽ tanquã bonam. Quam sepe alias pp alia bõa posponit. Nullũ igit bonorum eligimus necessario: huius necessario velimus ipsum bonum. Denicq; aut nusq; motus est liber: aut liber est: vbi primus. Primus in anima. Oportet aũt primũ esse liberũ: si modo quicquid primo tale est: per se est tale. Quis. n. dubitet actionis motus inde incipere descendẽdo: quo questionis motus desinit ascendendo. Definit vero in animi ipsius imperium: cui cuz dico me agere hoc propter istud: istud pter illud. Illud quia volo. Velle q; placet. Placere autem mihi: ⁊ insuper velle: quod placeat. Addo quoniaz q; si forte nolẽ: nolle vellem. Id sepe appellat Plato p. B se moueri: idest per se: ac libere agere. Hic effici vult: vt liber viuat: q; agit: ⁊ libere. Ut nullius particularis: siue bõi: siue mali subijciatur impulsui qui vult liber. Ut non perdatur vnquam: qui violentia nõ pulsatur.

¶ Quinta ratio. Mens absq; corpe operatur. Cap. v.

Operandi modus modum sequitur existendi. Quare si alia modo aliquo per corpus exsistit: nihil sine corpore vnq; vel auxilio corporis agit. Nunc autem cõtra contingit. Non igitur est per corpus. C Audiamus primum Platonis mentem: de modo: quo cognoscendo hominis anima operatur. Quoniam anima multo est prestantior corpore. Et quod assidue formam aliquid est formato prestãtius: Ideo nulla corpora: siue extra nos sint: siue intra formas: vel imagines suas pingunt in anima: sed suis quibusdam qualitatibus: siue viribus siue imaginibus vaporem illum pulsant calentez: atq; vitalem: qui quodãmodo corporis est nodus: ⁊ anime ⁊ spiritus a phisicis appellatur. Si enim corpora illa cum spiritu hoc conueniunt in materia: cum anima vero non conueniunt. Rationalius est spiritum ab illis formari quam animam: que taz longe abest: quod formetur a corpore vt ipsa potius re vera

fit: & forma corporis: & formatrix: forma/
trix quidem sui corporis per naturam.
Aliorum vero partes. Anima igitur ratio
nalis: que fons est corporalium motionum
mouet quidem ipsa corpora: a corporibus
non mouetur. Moueretur autem ab illis
si formaret inde. Sed spiritus qui est ani/
me currus: a corporibus quibusq; pulsat.
Pulsatio huiusmodi non latet animam.
Ut talis quedam passio: siue agitatio spi/
ritus animum non latet: sentire dicimur.
Statim vero ex hoc subito sentiendi actu
vis interior animi ad opus aliud huic pri
mule excitat. Nam vbi p oculi spiritū colo
res p auritū spiritus sonos: perq; alios alia
attigit: ipsa sua quadam vi: per quam prae
est corporibus eorumq; semina possidet:
non minus in cognoscendi quam in alen
di virtute. Mox colorū: sonorumq; & reli
quorum simulacra penitus spiritalia: vel
denuo concipit in seipsa: vel olim cōcepta
parturit: colligitq; in vnum. Hanc imagi
nationem in superioribus nūcupauimus.
Posuimus postea phantasiam paulo hac
superiorem per corporum imagines fer me
similiter peruagantem. Intellectū denicq;
longo interuallo eminentiorem: quemadmo
modum declarauimus. Quando anima
D sentit quippiam apud Platonicos: dicit
operari per corpus: nō qr ipsa simul: & cor
pus sentiat: Sicut enim anima fons est vi
uendi (vt Plato ait) ita & sentiendi. Prae
terea oculis auribus ve sepe obiecta sua p
sentia sunt. Si tamen animus attētus ge
quam intra se secum agitat non prius sen
tiuntur: quā animus ad talia reuertat: qñ
nō mēbra hec: sed interior ipsa animi no//
stri natura vim habeat sentiendi. Que tū
vis sentiendi non sentit: nisi dum corpo/
ralis spiritus a corporibus agitatur. Cui
do per imaginationem vel phantasiā agi
tiatur per corpus auxilium operari: qa
reuolunt per imagines singulas: que singu
la referunt corpora: & per impulsum corpo
ralis spiritus a corporibus factum concur
pte fuerunt. Ac etiam quia tanta est inter

has internas imagines: spiritumq; cogna
tio: vt reuolutionem imaginū facta intrin
secus sequat semper spiritus ipsius vibra/
tio: atq; vicissim spiritus huius vibratio/
nem committetur vt plurimum imaginum
reuolutio. Quando per intelligentiaz aliq
quid speculatur: & eligit: dicitur: & sine cor
pore: & sine auxilio corporis operari. Quo
niam etiam absq; impulsu illo spiritus: &
absq; imaginibus inde collectis aliqd vi
deat: eligitq; ab illis prorsus alienissimuz.
Dictum in presentia quod peripatetici vi/ E
reo sentiendi omnes in anima quidem se/
cundum originem: in composito vero se/
cundum formam ponunt. Intelligēdi aūt
in sola anima collocant. Atq; hoc pacto
illae per corpus agere: hanc vero etiam si
ne corpore operari putantur. Verum tamen na
turaliter se ad imagines corporalis sensus
tamdiu conuertere: quamdiu animus cor
pus naturaliter habitat. Quod autem po
strema hec operatio quandoq; sine corpo
rali subsidio fiat: & prorsus ille semp p cor/
poris auxilium: hec que subyciam signa:
nobis ostendent. Primus vis ipsa anime
que corpore vtitur quecunq; illa sit instru
mentum suū non percipit. Quis enim gu
stu linguam suam gustat. Quis per ima/
ginationem: vel phantasiam cognouit spi
rituū: imaginumq; naturaz: que vix post
diuturnas mentis discussiones agnoscit.
Pateret autem cuiq; & facillime: si prima
ginationē: & phantasiā cognosceret. Secū
dū signū. Quis ratio q̄ vti vidimus corpe:
neq; seipsaz nosci: neq; propriā actionē.
Si visus propriae ex eo q̄ videt: peiperet
se videre: semper: dum videmus aliquid
videre aduerteremus. Quod minime fit.
Sepe namq; presentem hominē patentri/
bus oculis videmus. Quoniam vero tūc
vis interior anime ad aliud intenta est vi
dere nos nequaquā aduertimus. Quasi
actus huiusmodi non a visu: sed a vi qua
dam interiori: quando expedita est perci/
piatur. Preterea actus videndi: ac similes
quodammodo incorporales sunt. Sen/

sue autem illi sola corporalia noscunt. Si actiones suas he vires ignorant: ignorant quoq; seipsas. Quid n. aliud, certa quedā vis est: nisi principiuz certo modo quodā: t ꝓprio operandi? Ergo qui operationez nescit: nescit t operandi modum. Nescit quoq; proprium sic opandi principium.
A Itaq; sensus quinq; seipsos ignorāt. Sed neq; etiam imaginatio t phantasia se norunt. Nam cuz omnes duabus his aie viribus semper vtant: omnes facillime: quā naturam he vires habent cognoscerent.
B Nunc vero vix illi ista nouerunt: qui diuturno mentis examine quesiuere. Tertiuz signum quando vehemens aliquid viribus ijs obijcitur: quod nos violētius agit: tertia eas occupat: vt res debiliores non bene percipiātur: neq; ipso eodē tempore neq; postea ad tempus. Oculus noster aduersis quandoq; solis radijs obtutus, colores alios: neq; tunc: neq; postea p aliqd̄ temporis spacium dispicit. Idē accidit auribus ex strepitu t tonitru vehemēti. Idē quoq; sensibus ceteris. Idem imaginationi: t phantasie: quotiens horendis qbusdam imaginibus occupantur. Quod ofte dit huiusmodi virium actum: cum spiritus vibratione concurrere: atq; econuerso: quemadmodum sensus: motusq; aranee in media tela manentis: tēsis vndiq; filis: t aduolantibus muscis tremorem tele vndiq; sequitur: atq; cōtra tele tremor aranee motum. Profecto hoc mōstrat eas vires materie esse propinquas: cum sepe ab obiecto quasi vincantur. Et corporaliū passionum reliquie in spiritu remanētes ad tempus eas confundant. Quartum signum ab obiecto potentiori non modo actus discernendi cōfunditur: sed leſio fit in nobis: atq; molestia: quasi leso spiritu corporali: his quoq; a viribus ex mutuo quodam vsu nōnulla cōtingat offensio. Quintum: qualitatem: imaginē q; sibi familiare nō apprehendunt candore suū: vel imaginē p q̄s intuetur: nō videt oculus. Calorē suū tactus non indicat. Ac ēt si calor aliqs
C alienus euadat ipsi familiarie: non sentit. Quod fieri solet in iis qui ethica febre laborant: quorum tactus nequam psentit febrem. Vim suam: t habituz: t conceptas imagines imaginatio quoq; : t phantasia prorsus ignorant. Hec eniz ratio talia repe
D rit. Sextum post etatis septimū: vel octauum septenarium quando complexio corporis ad terestrem qualitatem paulatiz incipit declinare: resolutis aut nimium densatis: tepefactisq; spiritibus hebescit visus auditus obtūditur. Olfatus obstruit. Riget gustus. Tactus arescit. Imaginatiōis: phantasieq; solita velocitas retardatur. t
E Septimum q̄to diutius laborant: sensus tantomagis debilitati sentiunt pene: atq; cōfusius. Si. n. per horam aliquid fixus inspexeris: caligabis: q: resolutis spiritibus vel obscuritatis: non clarent in eis rerum sensibiliuz qualitates: imagines q; quas sernas. Octauum. Certum quoddam rerum genus attingūt: non omnia genera. Quin
F q; sensus sua quisq; : vt patet genera qualitatū. Imaginatio: phantasiaq; ꝓprias harum qualitatum conditiones. Nec t huiusmodi alia viribus anime vtentibus corpore solent accidere. Contraria vero accidunt intellectui. Ergo intellectus nō vtitur corpore. Quod aūt contraria mēti cō
G tingant aliquando uerte. Vires ille seipsas ignorant. Mens autem se nouit. Inuenit. n. se esse: t in qua rerum spē sit: t quā vim habeat. Vires ille instrumenta quedā habēt atq; illa ignorant. Intellectus instrumentum habet nullum: t si quod haberet cognosceret: posq; t seipsum cognoscit: t alia. Ac inter se: t alia instrumentuz illud collocaret. Quod sigo mentē hꝰe dixerit instrumentum: perconctabimur nūquid illud corporale sit: an se aliter habeat. Si corporale responderit: ita per argumentationem peripateticam refelletur. Omne instrumentum corporale in aliqua specie corporū continetur p formā aliquā sibi ꝓpriā. Si tali quodā instrumēto intellectus vtat: non sincere de rebus corporalibus se

ret sniam. Nam q̃quid per tale instrumẽ
tum capiet: qualitate illius infectuz: non
tale penitus apparebit: quale re vera ipsuz
fuerit: sed quale fuerit instrumentum: vt
p rubẽtes oculos apparet aer rubens per
croceos vero croceus. Quo factum est: vt
pupilla oi careat colore: quo possit omnes
colores pure suscipere. Sic omni co:porea
qualitate careret oporteret mentis instru
mentũ: vt sincere p ipsuz discerneret oẽs.
Non tamen careret omni: si corpus esset:
haberet igitur aliquã. Quã vero haberet:
non acciperet. Itaq; illius similes qualita
tes per illud mens non cognosceret. Quẽ
admodum tactus cuius instrumentũ cer
tam hz caliditatẽ: similem oino caliditatẽ
non sentit. Sed neq; etiã qualitates illius
dissimiles pure discerneret: q̃ ille p illius
qualitatẽ prius inficerent: quam mens ad
verteret. Deniq; per instrumentuz quod
esset corpus. Quod esset i certo aliquo ge
nere corpoz. Quod esset aliquid singula
re: loco: ac tempore circũscriptum: non co
gnosceret mens prestatius aliqd q̃z corpa.
Neq; illa quidẽ oia: sed certum quoddaz
genus rerum co:porearum. Quemadmo
dum singuli gnoz sensus per singula istrũ
menta singula sentiunt genera corporalitũ.
Postremo vle aliqd per singulare instrm
non cõprehenderet. Experimur: si nos p
mentẽ vniuersalia nosce. Quãdoq; diuer
sa videntur: conuenire simul in natura ali
qua repimus. Quando singula queq; in
vnã reducimus spẽm. Quando rez singu
larem: ac ppriam cum cõmuni cõparates
differere vniuersale a pticulari censemus.
Comparare autem inuicẽ duo hec nõ pos
sumus aliter q̃z p virtutẽ vnã: que vtraq;
comprehendat. Quotiens recta rõne ge
nus quoddam rerũ verissimarũ ab oi cor
porũ genere ita secernimus: vt i illo nihil
corporale cernamus: totiẽs quicquid dici
potest corporale: reicimus. Non tamẽ pos
sumus per corporeum instrumentũ cuncta
reijcere co:poralia: q̃ ipsum saltem instru
mentum per ipsummet instrumentum re
pelli nõ potest. Et q̃ abstractam conspici
mus spẽm: perq; illam vnimus: tum nos
formis rationibusq; abstractis: tum nobis
eisdem: tunc corporeum instrumentuz in
terpositum impedimẽto esset potiusq;
adiumẽto. Nam t diuersissimũ est ab illis
t inferius admodum: t distantiam affert:
multomagis q̃z vnionem. Cum hec ita se
habeant mens vti non potest instrumẽto
aliquo co:porali. Sed nunq̃d alio? Pro:
sus nullo. Naz fige illi aliud quod vis in
strumentũ adiunxerit: scitabimur: vtrũ
possit absq; ipso intelligere aliqd: an nihil
si potest instrumento non eget. Sed dicet
aliquis non posse. Nos contrà: posse asse
uerabimus. Jam n. quisq; fatebitur intel
lectum nosce seipsum: in qua cognitione
nullo vtr instrumento. Nã si aliquo vte
retur ad se capiendum: illud certe caderet
medii inter mentẽ: t mentis ipsius t essen
tiam: que ab ipsa p illud comprehenderẽ
tur. Ubi extraneũ aliquid esset: menti pro
pinquius q̃z mentis essentia. Et quando
potentia mentis reflectitur in potentiam
siue actus in actum: nullũ ibi interponit
instrumentum. Adeoq; n. assumimi so
let propter conuenientiã cum extremis.
Nullum vero instrumentuz cũ potentia
t actu magis q̃z potentia actuq; cõuenit.
Quisq; etiam confitebitur intellectum:
habere sui: ipsum non ignorare. Nam
ob id in primis videmur ipsum non igno
rare: q̃ esse ipsum assueramus: t tale esse
addimus: vt intellectui seruiat. Quinetiã
si intellectus nosceret seipsum: ac cuncta exter
na obiecta: necesse est: vt instrumentum
quoq; nõnunq̃z nouerit: per quod a se trã
sit in obiecta intelligendo. Preterea quan
do per obiecta tam nota ut actum suum se
vertit: perq; actum in virtutem: atq; sub
stantiam: nonne cogitur in hac ipsa regres
sione etiam in instrumentum sui: si quod
hz incurrere. Cũ illud inter actũ mẽtis: t
virtutẽ sit mediũ. Ubi instrm suum agno
scere cogit. Sed vt mẽs agnoscit instrm
suum: per instrumentuz aliqd necne? Si

per aliquod:quero ꝺ alio:a:qꝫ alio rursus in infinitum. Si per nullu:ergo nō eget instrumento ad cognoscendum:postquaꝫ ipsum sine instrumento cognoscit. Ybi sine quod instrumētum dicitur: obiectum quiddam potius est qꝫ medium. Ac si ab hoc in aliud transeat cognoscendo:nō de medio in obiectum: sed de obiecto priori in posterius currit obiectum. Sed vixerit forte quispiam:instrumentum a mente cognosci non per instrumentuz aliquod:sed per ipsum niet instrumētum. Ego autem queram:vtrum per ipsam essentiā instrumenti:an per ipsius imaginem. Non primum:q: mens semper illud cognosceret: cum semper ad illud similiter comparet. Quod si per imaginem fiat:iam illud:qꝺ instrumentum appellabatur:obiectuz est potius:quod cognoscitur:qꝫ instrumētū: per quod aliquid cognoscat. Atqꝫ imago ipsa cognosci potest:nullo instrumēto intercedente:cum ipsum necessario antecedat:prout inter ipsuz animāqꝫ est media. Jam igit intellectus tā seipsum:qꝫ quod extra ipsum est:absqꝫ aliquo instrumento cognoscit. Proinde eo ipso:qꝺ vere simplicia:verāqꝫ simplicitatē excogitamus:concludunt platonici:id:qꝺ ita in nobis excogitat:neqꝫ ex intellectu: & instrumento constitui:neqꝫ ex aia:corporeqꝫ componi: sed mentem simplicem: solamqꝫ existere. Per se igit mens opatur:& hoc etiā pacto nuncupat Plato per se moueri. Ergo p se viuit:viuitqꝫ semp. Pergamus ad signuz tertium. Vires ille a vehemēti obiecto cōfundūtur:vt nō discernāt debiliora. Ades contra:quando magnifica:& ardua videt: tum in illis:tuz post illa clariuo:& facilius minora:& leuiora discernit. Utpote: q magna sit:magnisqꝫ pascatur:& crescat. Pergamus ad quartum:& reliqua. Vires alie potēti offenduntꝰ obiecto. Ades nullius rei vel imense consideratione offenditur? Quasi certe cuidā humorum cōmensuratioi nō sit obnoxia Tardius quidē maxima reperit:quoniā alienis implicata nō indagat. Expedita inuenit ocius:& inuenta tum clarescit intrifice tanquam parata prorsus ad illa:tum incōparabili voluptate cōpletur:tāquā illis qꝫ proxima. Quis hic non videat infinitā quodāmodo esse vim mentis:que nullo finito superet obiecto. Alie preterea vires:qualitates:imagines qꝫ sibi familiares ignorat. Ades nūt quidnā familiarium nesciat? Que & familiaritatem ipsam definit:& semetipsam videt actū suū intelligendo:ac spēm:p quaꝫ intelligit:& habitum:& virtutē. Secū igit habitat mens. Sui ergo ipsius est domicilium. Res quelibet loco naturali seruat. Ideo seruatur a seipsa mens:manetqꝫ inde semper icolumis. Accedit:qꝺ robustiores:quantum spectat ad opationes naturales semp:sensualesqꝫ sepe alys se melius habent. Quantum vero ad intelligētiam neqꝫ semper:neqꝫ sepe:quasi intelligentia corporis non pt comes. Adde:qꝺ sensuuz nature per senecturem in operatione deficiunt. Ades vero oculus tūc cernit clarius:fugatis nebulis:iuuenilium vitiorū. Diuine enim Plato. Non floresceat inquit virtus animi:nisi virtus corporis deflorescat. Non acuitur mentis acies:nisi corporis acies hebetetur. Tunc diuinarum rerum sapientia viget:humanuz prudentia consumatur:equitas pollet:atqꝫ constantia. Et quod maius est:neqꝫ vis etiaz ipsa proprie sentiendi:que est in anima:senior vel morbo deperditur: quāuis oculo leso actus eius intermittatur. Ex eo qꝺ non satis sincere reprītantur obiecta. Nā & calamo fracto:cessat actus scribendi. Ars vero scribendi in alio remanet integra. Nō arte detrimētū inde nullū suscepit:hinc pz: qꝺ interim in seipso scribit:& calamo restituto: arbitratu scribit suo. Ades fieret si elinguis curaret lingua:& si pes claudo. Ades si ceco: vel lippo oculus curaret. Quasi i corpore dānū fuerit:nō i aia. Sepe.n. purgato oculo mox videmus. Nō aut nō fieret:aut iā etum sanato corpore:fieret sero: si ipsa videndi vis defecisset: que certum restitutionis

tionis sue tempus exigeret: postq̄ corpus exegit sue. Scite Aristoteles: si prestes inquit seni iuuenis oculū videbit penitus sicut iuuenis. Si sensus: qui certis ptibus corporis adscribunt: neq; lesis partibus ipsis: neq; seniō vim amittunt. Mens: q̄ adscribitur nullis: neq; leso toto corpe neq; vnq̄ deficiet. Hic succurrit nobis rō illa: quā affert in decimo de re. p. Socrates apud Platonē: q̄ per nullū corporis mēbrum: rōnalis aiue moriatur. Quo. n. pacto inquit corporis morbo peribit: qui ppio morbo non debit: Corpus siquidem nostrum non alieno perit morbo: sed suo. Quod si cibi vicio. t aeris putredine interit: nō prius per hoc per hoc perit quā ex hoc in pp:ium incidat morbum: quo propie morbo dissoluit. Ac si morbo ppio nō periret: nunq̄ ēt alieno. Nam si nō ledatur febre insalubri cibo: vel aere non ledetur. Animus aūt ppria labe. i. iniquitate non perit. Iniquus. n. animus nō minus est animus: t vitalis: q̄ sit equus. Ergo non perit corporis morbo. Accedit q̄ corporis morbus aio non infert vitiū ipsius animi proprīū. Quoniā aius corpore egrotante: non fit iniquior: sed emendat sepe: t morum studio proficit. Quapropter morbus corporis nō modo non pdit: sed neq; viciat animū. Ac si quandoq; egrotāte corpore ledi mens videat: non tamen est ita. Ociat mens ibi forte ēt vel in seipsa agit: vel circa humana negociat: non leditur. Socrates quando vel ludebat cum lueris: vel eos curabat: languentes philosophie sublimioris: habitū: quidē non amittebat: Iz vel non philopharet: tunc vllo modo: vel non philosopharet egregie: dū scie actū ad viliora ꝓsideranda distraberet Animus noster in corpis oblectamentis ludit cū ipso sepe. In eius langoribus regit t curat. In vtroq; statu intermittitur vel remittit sublimis illa rōnis cōsideratio: q̄ vel ociat ad tpe: vel amie nimium circa viliora negociat. Re vero pacata resurgit. Ita natura cōpatū est: vt ad diuersa simul opa: q̄ tum ad humanas vires attinet: non satis sufficiamus. Lōuiue epulis intenti nō bene lyre modulos audiūt. Dū aia multū cōcoquit cibū in stomacho humane cōtēplationis munus remittit. Ideo tūc hebetari videmur. Dū attētius speculat: egre cibus concoquit. Hinc sepe corpe languēt: philosophātes nō languēt animo: sed intelligentia tantū excellūt q̄ tum deficiunt corpore. Ergo quid miruz: si corpe febricitante aia substinendo: curando q̄ egroto: intētissima cessat a contemplādo: t in pueri corpe fabricando. In decrepiti quoq; corpore substinēdo occupatissima minus vtit intellectu. Et cum vapores atri cerebri spiritū occupauerit: atq; eo vibrato mouerit horribiles in phantasiā intendit. Mirabere si interim opus intermiserit cōtemplandi. Q̄ō tandē vaporibus resolutis instaurat. Sepe ēt vaporibus seruescentibus: rō ipa puigil imaginū illusiones redarguit: qđ in hīs accidit: qui cerebri vertiginē patiunt: quoz rō negat celū: aut terrā ruere: Iz sensus id asserat. Rursus qui pp morsum canis cōcitantur rabie: aut furore hominis instant: nonnū quā ēt in ipsa furoris incursione iminentē insaniā aiaduertunt. Et qui in somnijs terrent horrēdis: reclamāt aduersus phātasiā sepe se somniare dicentes. Ergo mēs non semper indiget inferioribus viribus: que sepe illis vigētibus ociat. Ociātibus aūt viget. Partiū earū dānat: iubetq; flere. Siquis aūt dixerit mentē illis egere: vt excitet: Ideo sine ipsis nihil penitus operari ita respondeo. Quoniā aia duz corpus habitat: eius substentationi semp est occupata: atq; circa plurima a diuinis remota distrahit̄: ideo ad diuinoz̄ intuitū non conuertit: nisi quantum expressiones aliquas eorum similitudines p viree eius pe dissequas: q̄bus plurimū vtit cōprehendens excitat ad ipsa. Postq̄ vero satis cōuersa est: t p crebram conuersionem apte parata diuinoz̄ infusioni non amplius ad eam contemplationem illarum obsequio

indiget. Immo eas sopit p viribus ne ab ipsis impediat. Ac semp libens in eo statu pseueraret nisi curádi corporis vrgeret ne cessitas. Quop significat mentem posse p se speculationez continuare: & quando ab hac non amplius pp curaz corporis retrahetur libere speculaturam p se sine aliarũ virtũ ministerio: cui satis fuerit ante ab illis minime impediri. Sed quádiu corpe claudit̃ pp illud sensuum ministerium. quo paratur cõuersioni: accidit vt leso corpore spirituq; obnubilato: q; neq; pspicue obiecta representantur: neq; fit clara i sensibus: & phantasia peepto mens inde ad veram speculationem non facile excitet. Fit ét vt alij alijs ingeniosiores appareãt pp spirituum diuersitatem. Quanq; differentiam hoium in artibus adiscẽdis non tã ingenij q; voluntatis diuersitati cẽseo tribuendam. Quilibet.n. maxima queq; si studiose contẽdit: assequit. Fit insup: vt qdam dicantur amentes: q; vel non vtantur mente: vel abutant. Quippe cũ ois intentio animi in his sit circa vehementiores phantasie illusiones nimiũ occupata. Sed vacuata bile: vel atra: vel crocea: que cãm p̃bet illusionis respiscunt subito: vt pote qui mentẽ nõ amiserunt. Dicitto: q; Origenes: plotinusq; disputant: alias humanas esse quodãmodo mẽtes ex sua puritate delapsas: quando videlicet ab intentione mentis circa ideas ad intentionem potentie viuifice corporum plapse in corpora deciderunt. Et q̃to alie magis alijs intentius: pfundiusq; ad materiam conuerse sunt: tanto minus (vt aiunt) intellectualis retinent luminis. Unde magna ingenij: moribusq; inter animas diuersitas puenit. Ad quam etiã cõducunt ethrea corpa aiarum diuersis celi figuris: & de ribusq; accõmodata. Deniq; varietas genioꝝ varietatem adducit ingeniorum. Siquis autez animas extitisse per tẽpus ante corpora non concesserit: voluerit tñ ex quarte quadam platonicos imitari poterit forsitan dicere animas (saltem coipso momẽto quo creãtur corpori) iungunt̃ ita vt origenes: plotinusq; disputant: ferme affici: atq; dispont. Dorsecto mentes angelicas alias ad inferiora plapsas: alias minime & carũ: que ceciderunt: alias gdez magis: alias vero minus. Sed mentes hominum tanq; infimas omnes naturali instinctu cũ primũ creant̃: ad naturales ptez & corpora vergere: aliasq; alias pfundius sese in lethey flumen. i. materiã mergere. Atq; hoc qdem pacto Amphilus Origenẽ: quoad potuit: emẽdasse videtur. Sed de his alias. Jam igitur ad ppositum reuertamur. Siquis parte capitis quadaz lesa memoriã videatur amittere. Respondebunt pipatetici cõfundi rerũ imagines que in cerebri spiritu retinentur. Sed: species que in mente sunt nõ ledi pprie: imo (vt ita dixerim) ociari. Oportere.n. mẽtez q; diu corpus habitat in corporaliz species non fine corporalium imaginibus cõtueri. Addent platonici quatenus anime intentio circa lesi curationez membri vehemẽtius occupatur: eatenus cognitionez: memoriam ve remitti: atq; intermitti. Auicẽ & alganteles dicent: mentem ad inferiora conuersam a diuina quadam mente diuerti: vnde omnez intelligentie actum putát continue dependere. Quoniam vero Lucretius immortalitati ob eam causaz diffidit: maxime q; iminente morte: vires animi deficere videantur: animaduertenduz est vitam corporis in humoris & caloris tẽperatione consistere. Ideoq; mori corpus: quando vel calor resoluit humorez vel calorem humor extinguit. Quoniam autez humor caloris pabulum est: calor vehiculum spiritus: spiritus est anime ad corpus conciliator: fit vt quando resoluitur humor in membris corporis paulatim: anima quoq; membra deserat paulatim. Et quia tunc regendo corpore minus quam soleat: occupatur: in meniem suam se colligit: cernit aranea: pſagitq; futura. Abſit a nobis lucretiana ſuſpitio aiam. ſ. cũ corpore moriturã: que debilitato corpore re

boratur. Et cum vnio dissolutioni opposita sit longissime tunc abesse a dissolutione putandus est animus: quando se maxime colligit in seipsum. Ac de posita animali natura surgit in mentem. Atq; id in morte que propter resolutionem fit: manifeste contingit. In morte vero que fit pp extinctionem vitalis anime vis humoribus: tumoribusq; curandis intenta est. Sensus dolentibus indicandis phantasia spectandis simulacris: que ab humorum vaporibus cōcutitur. Quapp ratione ad ipse remittit officium: sicut solet in somno nonunq; quō resummat post mortis strepitum: sicuti consuevit post insomnia vigilare. Quod aūt in eopso tempore vires: dotesq; suas nequaq; amittat: illud nobis argumento est quod multi qui diligentia medicorum ab imminente morte revocantur ad vitam corporis quidem vires vel nunquam: vel sero recipiūt. Animi vero mox humore purgato: quasi corporis vires extincte fuerit. Animi autem lumen latuerit potius tanquā sub cineribus ignis quā evanuerit. Quid dixerit eundem esse a vita exitum corporis: atq; animę: cum non sit idem reditus? Redit enim corpus vix: seroq;. Redit animus facile atq; subito. Nec; quicq; eo tempore amisit sui: cum & naturales: & acquisitas dotes subito rursus edat in lucē non minus q̄z antea consueverit: utpote qui sua tunc collegerat supellectilia nō dispersérat: paratusq; fuerat tanquam servipens ad exuuias exuendas: non aliter ac claustris egressurus in lucem viuens: & integer: q̄z olim materno utero: cū est enixus in lucem. Putat autem sapiēs quādo relinquit corpus: se non parte priuari sua sed molestissimo onere liberari. Ac de sexto signo iam satis. Accipe septimum illud signum signum. Sensus diuturno opere fatigantur. Mens vero nunquā. Quanto diutius inspexeris: eo cernes obtusius. Quanto diutius indagaueris intellectu: eo intelliges clarius: omne corporis sensusq; opus vix defatigatur. Mentis vero corroboratur. Solet tamen diuturna cogitatione grauari caput: & oculus caligare: quia mentis exercitium comitantur sepenumero phantasie motus. Hos autem vibratio spiritus. Hanc lesio cerebri: aut oculi. Ipsa vero mentis acies fit leuior: & acutior. Que certe sine intermissione vlla sursum directa maneret: nisi nuserata corpus: hoc ipsi commendatum: eius recreandi gratia opus proprium intermitteret. Qō in iis plane conspicitur: qui dum speculantur attentius aliquid fatigari corpus egre ferunt. In quibus mens inuita quodammodo cessat ab opere. Corpus autē sensusq; cessant quamlubentissime. Quasi non meus fatigetur operando: sed illa. Quod vero indefessum est: est etiam immortale. Octauum signum est: quod vires alie alicui rerum generi sunt adscripte. Mens nulli. Quid est enim in eorum numero: que esse dicuntur: ad quod mentis acies dirigi nequeat? Que ipsius. quod dicitur ens: essentia esse naturam: & vim descriptione comprehendit. Sub ea vero ea que sunt: omnia continentur. Reperit quoq; differentiam inter esse: atq; non esse. Itaq; novit vtrunq;. Et esse diuidit quodammodo in partes suas: atq; particulas: dum quelibet rerum genera: speciesq; subesse disponit. Et quod malus est: supesse ipsum ascendit: & sub esse descendit. Quando ipsum vnum: ipsum quoq; bonum statuit super esse. Et materiam: siue priuationes rerum sub esse locat. Nulli rerum generi mens astringitur: si ambit oia. Nihil extra se habet: a quo perimatur: qō intra se quodammodo claudit omnia. Cō cludamus disputationem hoc pacto. Alius hominis si per corpus esset aliquo modo: nihil ageret vnq; sine corpis instrumento: vel auxilio. Agit aūt sine corpis vsu intelligēdo atq; volēdo: vt p octo signa exposuimus Nō igit est p corpus. Ergo est aut p se: aut p diuina. Si p se nunq; se deserit: Si p diuina: ergo per eternas cās est eternus.

¶ Sexta ratio. Anima conuenit partim cū diuinis: partim ꝯo cū brutis. La. vi.

A SI anima hominis ex materia: quā fluuium vocant letheuz: scaturiret: nunquam cum diuinis: que ex eo fluuio non scaturiunt: in operatione coniungeretur. Longruere ꝯo cum illis in operatione: imo etiam in essentia: ⁊ vita sic ostēdemus. Quoniam videmus oia tunc maxime aliquid opari: quādo in sua ꝓpē adulta sunt: atq; perfecta: cogimur asserere deuz: q; est omnium perfectissimus: nō ociosuz esse: sed aliquid agere: postq; operatio ꝓfectionis est signū. Immo ꝯo neq; nos aliquid ageremus: nisi ageret ille: quo mouēte: mouemur: sicut quo faciente: sumus: ⁊ quo afflante: viuimus: ⁊ spiramus. Sed que nam est operatio dei? nō que aliunde incipiat: vt alio quo piam tēdat ne cogat: deus aliūde pendere. Est igit opatio dei p

B petua quedā in seipsum cōuersio: p quam seipso fruatur: ⁊ gaudeat. Itaq; cōtēplatur seipsum: se cōtemplādo suā videt potentiam. Hāc intuens: q̄cunq; pōt: discernit. Ergo ⁊ seipsum simul: ⁊ vniuersum opus suū actu vnico speculat. Speculādo in se cōcipit cuncta. Concipiēdo extra se quecunq; vult parit. Simile fermie est in sanctis ministris eius: celestibusq; spiritibus operatio. Se nanq; ipsos illi quoq; ⁊ sua opera speculantur. Speculantur ⁊ deum: operaq; diuina. Speculatio certe illis sola conueniens est: q̄ operationū omniuz ꝓfectissima. Quod ēt in nobis appa

C ret. Hec nō externa eget materia: vt fabricatio. Neq; corporalibus instrumētis: vt sensus. Neq; aliunde mouet: aut alio tendit: aut opationes alie. Neq; figurat materiam alienā: sed colit: ornat q; mentē. Q̄ nō alio terminatur: Sed definit i seipsaz: neq; fatigatur cito: vt alie: sed pmanet indefessa. Neq; molesta ē: vel idiga: vt sunt ille: sed facilis: plenaq; ⁊ gaudio pfusa incomparabili. Siqua igitur ex ijs opationibus: que nobis insunt: supernis est numinibus tribuēda: cōtemplatio certe tribuē

da est operationū omniuz felicissima. Ex ijs patet: hoīs animam in contēplatione cum diuinis cōgruere. Congruere quoq; cū bestijs i nutritione: sensuq; ⁊ corporis affectu nō dubitamus. Certe aūt operationes ad cōuenientia sibi directe obiecta: certas: cōuenientesq; requirunt virtutes: atq; substātias. Et que ꝓportio est obiecti vnius ad alteruz: eadem operationis vnius ad alterā. Eadē quoq; virtutis est: ⁊ essentie ad virtutem: ⁊ essentiā comparatio. Itaq; sicut in nobis quo ad corporis vsum pertinet: est operatio cuz brutis cōis: ad cōe cum illis obiectuz: ita natura cum illis cōis apparet. Hec est nutriendi: sentiēdiq; operatio: ⁊ potentia: atq; cōplexio corporis: que in nobis ferme: sicut i bestijs sunt caduca. Oportet quinēt reperiri in nobis potentiā: ⁊ substātiam cū celestibus illis cōem: ex qua nascat operatio illa: quam habemus cum illis cōem ad cōe nobis: illisq; obiectū. Quāobrem sicut in nobis quodāmodo caduce sunt nutriēdi: sentiendiq; natura: ⁊ cōplexio corporalis: que circa caduca versantur: ⁊ cuz caducis alialibus sunt cōes: ita imortalis erit contemplādi potestas: que circa imortalia versatur: ⁊ cū imortalibus est cōis. Quia non pōt operatio eadē nisi ab eadem natura: ⁊ potētia proficisci. Quis aūt dubiter: contemplationem nostrā supernis esse pfimilem? cū per eam animus: vt celestes illi seipsum: ⁊ opa sua ꝓfideret. Inuestiget quoq; supernas cās: earūq; effectus. Item ab effectibus inferioribus per medias causas vsq; ad cām suprēmā ascendat: atq; vicissim a suprema cā vsq; ad infimos eventus circulo remeet. Ubi vī vniuersam diuini operis seriē: nō alia virtute q̄ diuina cōplecti: ⁊ tanq; deus aliquis circulus frare. Non solum ꝓ intelligētiam cum numinibus cōem hz: sed etiam volūtatem: cuz illorum affectet beatitudinē. Habet preterea sūlem actionem: quatenus agit libere: ⁊ suo imperat corpori ferme: sicut illa. Ex

E F

olbus ijs colligitur: animū nostrum cum

celestibus.

celestibus essentia conuenire. Si essentiā habet cum illis cōmunem: et proximam: et illa nullam habent originē a materia: sequitur: vt nullam quoq; animus noster talez originem habeat. Preterea si numina illa sempiterna sunt: q; mundi speras eodem semper mouent ordine: neq; fatigant vnq; sequitur: vt sit mētis essentia sempiterna. Quoniā terminata: mobilisq; vita nullo modo interminate: immobilisq; vite est proxima. Tanto autem magis conuenit cum illis imortalitate vite q; intelligentia veritatis: et beatitudinis desiderio: quanto vita ipsa prior est q; intelligentia: vel voluntas. Ac si volūtas est nisus intelligentie. Intelligentia vero summum adolescentie vite fastigium: animus non aliter dirigitur ad voluntatem rectam: q; per veram intelligentiam. Ad hanc quoq; non aliter q; per veram: adultamq; vitam. Voluntatem habet rectam: q; ad primum: totūq; bonum sese confert. Intelligentiam verā: tum q; quatenus intelligentia est: non fallitur: tum q; veras omniū intus possidet rationes. Quod alias ostendemus. Habet ergo necesse est veram: adultamq; vitā. Talis est: que non est obnoxia morti. Huic nostre argumentationi illa Origenis fauet summopere: vbi inquit. Omnes nature: que eiusdē principij participes sunt: inter se sunt similes. Ceu oculi: quia omnes lucis participes sunt: cum ad lucez natura sua similiter conuertantur: omnes sunt similes. Sed tamen pro diuersa lucis participatione alius alio est acutior. Omnes rōnales substantie dei participes sunt cum omnes conuertantur ad deum. Ergo similes sunt: tum inter se: tuz illi. Itaq; sicut supreme sunt immortales: vt angeli: sic et inferiores: vt anime. Immortales vero sunt omnes: quia deo perfimiles immortali. Quam similitudinē ostendit illa ipsa in deum conuersio: in quem quidem velut in solem: tanq; stelle superiores cōuertuntur angeli. Anima vero in eūdē: ceu luna: que quāuis vicissitudine quadā diuini luminis pmutet: ideoq; mō quodaz mutabili capiat: inextinguibili tn percipit rōne. Siquidem et inextinguibile ipsuz esse: et qua ratione sit inextinguibile: certis rationibus comprehendit.

¶ Obiectio epicureoruz: et respōsio de rerū tēperatione. Cap. vij.

Reluctabitur ijs dicearcus: aut epicureus aliqs: quasi monstro id simile sit. Rem s. aliquā partim incorruptibilem esse: partim corruptioni obnoxiam. At nos affirmabimus nature ordinē sine hoc seruari non posse. Sunt aliqua corpora ab omni penitus corruptione semota: vt celi: quorum neq; spera ipsa: neq; particula vlla corrumpitur. Sūt et corpora ijs prorsus opposita. s. omnino caduca: pura ligna: lapides: metalla: ceteraq; ex quatuor elementis composita. Ligni siquidez particule nōnulle quādoq; putrescūt. Deinde etiam totū lignū ipsum desinit esse lignū: cuius quicquid ita compositum est: ob id saltē ex incorruptibili pstet: et corruptibile q; primā in se mām hz ppetuā: formā pro mortalē. Quapropter cōmercio mortaliū cū imortalibus neq; impossibilis est: neq; rara. Sed redeamus ad ordinē institutū. Sunt etiaz corpora media: elementoruz videlicet quatuor spere: partiz incorruptibilia: partim corruptibilia. Ipsa quidem tota elementi spera suam spem: suum situz: suum seruat tenorem. Particule pro eius nōnulle qñq; hinc perdūtur: inde instaurantur. Cum pro corpora vel a spiritibus: vel spiritū gratia fuerint constituta: ordinem corporū oportet ab ordine spirituum proficisci: aut saltem spiritū ordinez imitari. Sunt ergo spūs aliqui penitus imortales: vt angeli: quoruz neq; tota ipsa substantia cōmutatur: neq; vlla vis: neq; etiā operatio. Sūt alij mortales omnes: vt cōiecit opinio: brutorum. s. animē: quarū permutatur vis: operatioq;: permutat et tota substātia. Sint insuper oportet spūs vtrorumq; medij: vt vnus sit absq; intermissione totius nature contextus. Hi per to-

Marsilij ficini Florentini Platonice theologie de immortalitate animorum ad laurentium medicem virum magnanimum. Liber decimus.

Prima ratio. Sicut vltimum in ordine corporum est incorruptibile: sic et vltimum in ordine mentium. Capitulo. i.

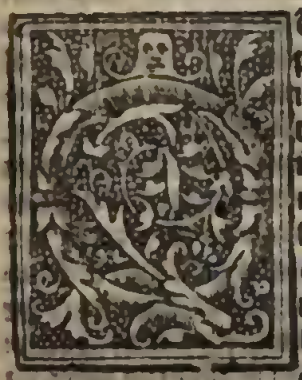

Quoniam ordo corporum sub ordine intellectuum colloca tur: pedetq; inde: ideo corporum ordo non aliter ordinem segtur intellectum: q; pedis vestigium ipsum pedem: et vmbra corpus. Itaq; quale videmus ordinem in corporibus: talem pene debemus in mentibus conjectari. Videmus in corporum ordine sublime corpus: videlz supremum celum in natura sua cunctas vires formarum omnium efficiendarum continere: per quas vtiq; vires tanq; actiuas: et efficaces inferiora corpora ad varias formas suscipiendas disponit. Quapropter varijs naturę suę viribus: et varijs motionis suę configurationibus corpora inferiora varie mouet: et formar. Ut merito dici possit sublime celum formas corporum reliquorum vel actu: vel actiua virtute complecti. Corpora vero sequentia affirmare possumus illi adeo subici: vt ipsa quidem in potentia quadam susceptiua: vt dicitur: et passiua: easdem habeat formas: atq; actu ab illo suscipiat. Verum talis ordo seruatur: vt quo sublimius sub illo corpus est: eo magis actiuam potentiam habeat: minusq; passiuam. Quod enim primo est proximum: ab vnico primo suscipit: atq; patitur: agit in multa. Quod sequenti ponitur gradu: patit etiam magis: agit minus. Quoniam a duobus: tam primo videlicet: et secundo patitur: in sequentia que accepit effundit. Quousq; ad infimam quandam materiam venitur: que cum a superioribus omnibus capiat: ipsa tribuat nulli. Itaq; in potentia passiua habet quidem formas omnes: quas p successionem a superioribus suscipit patiendo. In virtute autem effectiua habet nullam. Idem in mentibus cogita. Quarum principium deus omnes intelligibiles spes vno: et proprio habet actu: distribuit omnibus: capit a nullo. Sequentes illum mentes inde omnes accipiunt: et inuicem ita se habent: vt superior inferiori ideas illas: lumenq; quasi distribuat. Ergo quo altior mens est: eo paucioribus subiecta pluribus presidet. Et paucioribus igitur patitur: accipiendo. Agit in plures distribuendo. Infima denicq; mens talis debet esse: vt primo illarum principio sit opposita: capiat ab omnibus: tribuat nulli. Secundum naturam suam ideas illas in potentia quidem habeat passiua: nullas actiua. Postq; ideas non transfundit in aliquem ipsi subditum intellectum. Quippe in primo potentia sola actiua est idearum. In sequentibus actiua per ordinem et passiua. In infima mente passiua. Ordinem igitur primi celi obtinet Deus. Vicem sequentium corporum medie tenent mentes. Locum materie infime infimus intellectus: qui per naturam suam successione quadam ideas intelligibiles rationes accipiat actu: siue videat: neq; ideas actu simul intueat. Quemadmodum corporum formas materia suscipit ab alia in aliam succedendo. Materia hec: quia ex nulla antecedente materia sit: vnde creatore indiget infinito. Idcirco a solo creat: siue manat deo. Par est. n. vt potentia simplex a simplici fiat actu. Qui quidem actione sua vltra agentium reliquorum actiones prędit: solus facit materiam: que gradum tenet vltimum in natura. Si solus deus creat materiam: q; est infimum corporaliu: solus creat et mentem: que est infimum intellectuum. Si mens opus est solius diuinorum operum a deo remotissimum. Intellectuale primo genus est proximum: et illa sit deorsum a mente: multo magis potest

mens sursum fieri a materia. Si talem ordinem hz intellectus vltimus in reruz intellectualium genere: qualé materia in genere naturaliuz: z materia a nulla re naturali pót fieri: sequitur vt postremus intellectus a nulla specie intellectus: que in eo sit genere: possit fieri. Quod si intellectus huiusmodi a nullo generis eiusdé intellectu: vel multo prestantiore dependet: multo minus putádus est a genere naturaliú: multo insuper minus a materia: dependere. Hinc sequitur: postremá mentié materia non educi. Sequitur etiá esse incorruptibilé. Nam cum mentium ordo sit ordine corporali prestantior: atq; ordo rerú corporalium tandem descendat in materiam sempiternú. Siquidé materia illa nunq; corrumpit: qs vsq; adeo demés erit. vt cé cedat: mentium ordiné: q stabilior est: diuiniorq; corporibus in mentié postremo desinere corruptibilé? Sit ergo pperuus oportet vltimus intellectus. Qui ita cóparat ad intelligibiles formas: quéadmoduz ad sensibiles prima materia. Materia vero neq; per aliquá sensibilé formaz corporali corruptione corrumpitur. Per hac. n. formatur: neq; per aliquá intelligibilem speciem: ab his enim perficitur. Ergo mens vltima neq; per aliquá intelligibilé spém spiritali corruptione destruit: his namq; pficitur: neq; p aliquá sensibilem formam corporali perit corruptióe. Preest. n. més non subest corporalibus speciebus. Neq; tranfit in mentié corruptio corpalis: sicut non tránsit in materiá corruptio spiritalis. Immo vero si non tranfit in mentié violé tia spiritalis: multo minus pp corporum crassitudinem transibit in violentia corporalis. Immo ét si corruptio corporaliuz subiectam illis materiaz nó attingit: multominus altioré illis mentié coinquinabit. Esto pperuus itellectus vltimus. Sed qs iste? Iste inquaz est intellectus humanus. Quod intellectus in nobis sit: quis dubitat dubitat? cum nó possimus: nisi p vim intellectus de intellectibus disputare. Et sicut oculus solis lumen non capit: nisi p propriú quoddá sui lumé internú: ita ala nostra diuinos intellectus nec inuestigat: nec intuet: nisi per propriú intellectú. Sz qualis hic noster est intellectus? Hoc ego non curo amplius. Qualiscúqz. n. sit sm piternus erit. Intellectus náqz superiores peudubio ppetui sunt: si infimus est perpetuus. Ego vero arbitror: nostram mentem idcirco esse postremam: sicut z pluribus placuit antiquoz: quoniá non simul agit sua: sed versat in se vicissiz tanq; Proteus formas: atq; intelligit succedendo. Quéadmodum luna: q vltima stellarum est: vicissim mutat lumen: ceteris nó mutantibus: Sit ergo nra mens vltima. Sit ét sempiterna Quia sempiterna est: semp inhiat sempiternis: z illa quotiens a corpe non turbat: attingit illico: solisq; gaudet: vt suis: atq; domesticis. Motus autez cuiusq; rei ille est naturalis: qui fit statim impedimento subtracto. Fit autez ad similimú terminú: qz vero est vltima: amat corporum naturam quasi propinquá accedit viuificat z gubernat.

¶ Obiectio epicuri z responsio de reruz serie. Cap. y.

TEmere hic rursus epicurus exclamat porténtú esse hoc: vt diuina mortalibus vereát: vtpote q nó videat absq; diuinoz stabiliumq; consortio non posse cóstare mortalia. Latuisse illuz puto oportere rerú serié ita in suis pribus vigeri: vt cú multi variiq; sint rerú ordines i natura: semp superioris cuiusq; ordinis infimae pres supremis pribus ordinis inferioris proxime subsequitis quodámodo copulent. Hoc nos docet etheris cú elementoz natura cognatio. Siqdé luna ps etheris infima prima elementis elemétale non nihil hre vi: tú crebra illa mutatione figure: tú ipsa lucidi: fusciq; corpois sui varietate. Rursus ignis altissimum elementum celum proximum imitatur. Quoniam celi instar movet z fulget. Idé ostendit z ipsa inter se naturalis elemétoz quatuor dispo

sitio.

sitio. Ubi pars infima ignis tumidior est: & quasi tepescit vt aer. Suprema regio aeris tenuatur & quasi feruet: vt ignis. Ibi ignis aereus est: igneus aer. Atq; ita i vnā compagem copulantur. Idem infima plaga aeris & aque suprema faciunt. Ubi aer obnubilatus: liquescit vt aqua. Aqua itez extenuata vaporibus exalat: vt aer. Terra rursus altior pinguis: & lubrica fit instar aque. Aque imum turgescit in terram: & sepe glaciatur: vt terra. Ultra elementa vapores ipsi crassi: fumiq; corpora iam compositā sunt: sed proxima elemētis. Postea paulo solidius glutinantur: fiuntq; lapides aliqui spongiosi: & rari: propinqui vaporibus. Postmodum lapides reperiuntur duri ferme: speciosiq; sicut metalla.

F Ex metallis ferruz: plumbumq; sunt propinqua lapidibus. Argentum: & aurum propinquiora sunt plantis. Quoniam horum nitor & splendor flores referunt candidos: & purpureos. In plantis rubet excedit metalla: quia manifestius nutritur: & augetur: paulum tamen: q; nō habet varium partium ordinem. Nobilissime arbores ppinque sunt brutis. Radices oris loco habent. Ramos vt crura: brachia: & similia. Sexum habent vtrunq; nōnulle arbores: masculinum: & femininum. Unde prope site vberius pullulant. In brutis

G ostrea vno tantum superant plātas: q; sensum habēt tactus. Sed fixa terre pene nutriuntur: vt arbores. Multe quoq; bestiole sine coitu sponte nascuntur: vt herbe.

H Sunt & simie: canes: equi: & elephantes & alie bestie hominibus in quibusdam figuris: gestibus: artificijsq; persimiles. Sunt stolidi homines: & ignaui: vt apparet: his quoq; qꝫproximi: sunt heroici boles alorum duces: supernis numinibus cognatissimi. Esse rui sue opz spiritus hominibus familiaritate coniunctos: quorum instructione magice artis Plato vult reperta fuisse miracula. Quemadmodum & in

I structione hominum bestie nonnulle nobis propinquiores mira sepe supra suam speciem operantur. Atq; hos demones: heroes ve ita eē nobis affectu proximos: sicut natura: atq; situ adeo: vt quibusdaz perturbationibus afficiantur humanis. Atq; alij alijs fauent personis: & locis. Alij insuper alijs aduersentur. Siquidem egrpty: quos sequūtur Origenes: & Numenius: & Porphyrius multos aiūt esse demones: qui ad supiora animos erigūt: multos etiam: qui ad inferiora detorquēt: pessimos autem in occidente demones esse. In septentrionali plaga etiam malos. Bonos in meridionali. Optimos orientalem colere regionem. Demonibus autē apud illos inferioribus superiores presunt: his quoq; alij: quos angelos noiant. Itez angelis archangelos: archāgelis principatus platonici preferūt: principatibus autē intellectus quosdā: qui diuinā participatione quadā denominētur: summo semp deo pleni: diuinoq; nectare ebrij. Si in oibus rerū generibus confitemur: infima queq; antecedentis ordinis cū suprēmis ordinis succedentis esse coniuncta: & inuicē quoquo modo cōfundi: cur nō fateamur: infimuz intellectū cū suprema animarū sensitiuarum ita esse cōiunctuz: vt cū hec: quāuis mortalis: imaginem aliquā habeat intellectus: qō est i bestijs sagacissimis manifestum. Intellectus quoq; postremus licet diuinus sit: sensitiuam tamē quādam habeat: brutamq; naturā: per quā conuenienter ad corpora terrena declinet. Presertim cum deceat nō humanā modo linē tem: sed alias quoq; oes: quecunq; impure quodāmodo sunt: cum puris corporibus conspirare: Impure vo nientes anime omnes rōnales sunt: que licet pure anime sint: ideo tñ sunt mentes impure: q; mentes sunt aiales. Mentes inquā ita mouēdis corporibꝰ dedite: vt vestigia sua vitalia: aialiaq; corporibus imprimant. Pure vo mētes sunt. q̄ mētes sunt solū: neq; aialia ex se fundunt simulacra regendis immersa corporibus. Pura vo corpora sunt apud Platonem duodecim ipse mundi

spere:celi octo:⁊ elemēta sub celo q̄tuor. Quinctiā partes quedā in ye speris singulis p:ciosissime. Anime ita q̄ rōnales speris omnibus insunt gradatim p:o sua dignitate disposite. Sed ipsaꝝ vnam vniuersi machine animā Jouem nūcupat Plato. Animas aūt duodecim sperarū duodeciz vocat deos Jouis pedissequos. Sperarum ptibus puriorib⁹ similiter attribuit animas mētis participes: stellis. s. ⁊ planetis; quos ēt vocat deos. Ignis ptibus demones: heroesq̄ igneos. Aeris clari aereos. Aeris caliginosi aquaticos demones: atq̄ heroes. Puriorib⁹ postremo terre partibus mētes copulat: q̄ humi habitātes homines appellant. Interdū ēt dēmones: heroesq̄ in terra ponunt. Neq̄ sub luna tātum; sed ēt in celis vltra stellas demonuꝝ: heroūq̄ turbas q̄plurimas collocat. Sz in oibus speris vltra demones: heroesq̄ p:icipes alias ponit p:iculares: siue demonicas: heroicasq̄: siue humanas: que non semp eterna sequant: vt p:incipes illi: sed eterna: rēp:oraliaq̄ vicissiz: ⁊ corpora: vitāq̄ mutent: tum ascēdēdo in melius: tum in deterius descendendo. Proinde quot stellie sunt: totidē subesse demonū heroumq̄ alarumq̄ turbas. Sub Saturno saturnias. Sub Joue iouias. Martias vero sub Marte. Similiterq̄ deinceps. Mitto: q̄ oīa putat in oibus esse. Sz in terra modo terreno: in aqua aq̄tico: similiterq̄ i aere: atq̄ igne. Jn celo quoq̄ p celesti natura. Oīa in luna p:o natura lunari: in sperisq̄ alijs eodē pacto. Adeo: vt spera quelibet suo mō ⁊ ppria q̄litate totus sit mundus. Sed vt iā ppositū cōcludamus. Sic erūt aliqui spūs extra corpus: atq̄ pperui. Itez aliqui ijs oppositi in corpe: atq̄ mortales. Sint ergo opz medij: q̄ vel extra corpus: sint: ⁊ mortales: qđ fieri nequit: vel in corpore quidē: sed imortales. Primi illi sunt superne mētes: quos vocant purissimos angelos: q ⁊ gradibus inter se q̄plurimis distinguunt. Illis oppositi sunt ase bestiarum. Mediū obtinebūt rōnales anime: q̄ sunt quasi angeli q̄dam inferiores. Neq̄ absurdū est: esse spiritu⁹ in corpore aliquo imortalem: cum ēt reperiatur corpus aliquod imortale: quod est celum: ⁊ tota ipsa quelibet vniuersi spera. Jmmo decet omnibus p̄cipuis mundi corporibus spiritus adesse ppetuos: quasi formas. Siquidem oibus (vt pleriq̄ putāt) perpetua iest materia. Opz autē a formis q̄busdam vbiq̄ materia superari. Conducit ad idem egyptioꝝ opinio illa a platonicis quidem omnibus p̄sertim a Proculo confirmata; videlz ad cōsonātiam mundi pfectaz esse oportere non solū alia quedā rōnalia: immortaliaq̄: atq̄ cōtra alia irrationalia: ⁊ mortalia simul: verum ēt multa inter hec media rationalia q̄dem: sed mortalia non in terra solū: sed etiā in ceteris elementis. Non tantū igit̄ homines in corpore mortali habere animos sempiternos: verum etiaz multos demones partim ppinquos nobis: ptim longe sublimiores: quoꝝ corpora gignant: atq̄ intereant: quauis diutius q̄ nostra gradatim: diutiusq̄ viuant. Mō enim decere putant: vt a celestibus alialibus: rōnalibus: sempiternis; felicissimis: ad alialia terrena rōnalia q̄dem: sed infelicissima: vitaq̄ breuissima subito descendatur. Jmmo p gradus quosdā animaliū rōnaliū: que felicioꝝ q̄dez sint: ⁊ diuturnioꝝ q̄ homes: non tū sempiterna corpore: vel animo beatissima. Jdē quoq̄ Plutarchus: ⁊ familiares ei⁹: Demetrius philosophus: Emilianusq̄ rhetor affirmant. Testātur enim ex multis p:odigijs: q̄ suis temporibus cōtigerunt: pana magnuz demoneꝝ: alios q̄ multos demones eiulasse primum. Deinde ēt obijsse. Itaq̄ sempiterne mentis cum corpore humano q̄ius caduco cōsortiū haud ita absurduz est. Ut Epicurus: lucretiusq̄ existimāt. Preserti cū nostra mens ita sit vltima mentiū: sicut stellaruz est vltima luna. Atq̄ vt luna ad solē: sic nostra mens referat ad deū. Luna circa solem ita reuoluit: vt alias luceat: alias ⁊ varie figuret. Nunquā tota luminis

recipiendi facultate p:iuetur. ℔z insuper nitidū in se q̄ddam. ℔abet ⁊ fuscum. ℔abet deniq; opacū quiddam. Q̄ò impedit ne tota resulgeat. ℳ̄ès humana similiter diuini solis radio fulget q̄dem semp: sed aliās aliter: mutatq; figuram. ℳ̄unq̄ tota resplendet. ℳ̄eq; quod in ea splendet: splendet equaliter. ℙ̄reter diuinam eius: rōnalemq; virtutē subest pars quedā opaca: ⁊ vacua ratione: que tanq̄ lunaris illa opacitas ad elementa: sic ipsa ad naturaz: corpusq; declinans relingtur luminis expers. Ergo naturali rerum ordini consentaneum esse videt: mentem vltimaz: quāuis sempiterna sit: cum corpore quodam: licet caduco: posse coniungi. ℳ̄itto: q ℙ̄enocrates: ⁊ Speusippus: Iamblicus: ⁊ ℙ̄lutarchus putant: ab ipsa sempiternitate vim p:ocedere sempiterna: nō solum vsq; ad mentes vltimas: que reflectuntur in ipsum: sed etiā vsq; ad animas bestiaz. ℳ̄umenius insuper ad plantas vsq; p:oducit. ℙ̄lotinus deniq; etiam ad naturā. ℳ̄os autem ℙ̄o:phyrius: p:oculumq; sequamur: eatenus putantes vitam: cognitionemq; p:ocedere sempiternam: quatenus p:opria in eādē cōuersio repitur. Illa enim quādā in se eternitatis retinēt rōnez: q̄e in ipsam ipsius tum rōne: tuz gratia: nec solū motu alieno: atq; cōmuni: sed ēt suo: ⁊ p:opio reflectūtur. Sz nunqd humanum corpus ea est dignitate donatuz: vt mētem ppetuam excipere hospitē meretur. ℙ̄roculdubio neq; turbari ex hoc debemus: q̄ natura varijs ꝓpugnaculis instruxit corpora bestiarū: ⁊ adiumēta subpeditauit ad victum. ℳ̄obis nihil tribuit tale. ℳ̄ō enim voluit delicatā equalitatem nōstri corporis deformare. ℳ̄eq; potuit infiniti: actionibus hois: que infinitā sequuntur cogitationē: innumerabilia vel ꝓpugnacula: vel instrumenta subpeditare. Sed vt ingt Aristoteles: dum mentē: manumq; dedit: artes oēs: atq; oīa instrumēta cōcessit. Bestias aūt facile finitis munimētis instruxit: q̄bus determinatas actiones p̄hātasie ad certū quiddā natura diRecte exequerētur. Arbitramur ꝓo corpora nostra esse idoneo mētis hospitio: tū p:opter figurā erectā nō humi: sz superne spectantem: ⁊ celū quasi patriaz suā p:opius agnoscentē: tum pp mēbroꝝ variorū decorem oīno mirabilē. Tū q: ignis ⁊ aer elementa puriſſima in nobis valent q̄ꝑplurimum: q̄ò ēt indicet agilitas corporis: p:oceruus habitus: ⁊ erectus aspectus. ℳ̄axime ꝓo pp cōplexionē tēperatiſſimaz: que significatur ex delicata: leni: firma: ⁊ nitida carnis mollitie: que nō sit: nisi ex actiſſima elemēto:um tēperatione. Aquila visu hominē supat. ℳ̄ulte aues auditu canis olfatu. ℳ̄ullū ꝓo animalium gustu: vel tactu. Q̄ò plane p̄spicitur ex eo: q̄ hoies in epulis: poculis: ⁊ venereis imoderatius p̄fundūtur q̄ꝫ bruta: licet rōne nōnunquaz cohibeantur. ℙ̄ar est. n. vt auidius q̄ꝫ bestie eas voluptates adsciscāt: quas sentiūt: ⁊ acutius. Tres illi sensus superioꝝ tunc expeditiſſimi sunt: quādo siccum ēst cerebrum. Quam siccitatem nō tradidit deus homini: cuius cerebrum quiescit nūquā. ℳ̄e forte si esset natura siccum: etiam continua agitatione arescens citius q̄ꝫ decet exsiccaretur. Fluus nihil aliud est q̄ꝫ tactus aliquis lingue. Tactus cū vniuersalis sit sensus: tum oīs animalis: tum corporis vniuersi: vbi acutiſſimus est: declarat optimam ineſſe corporis complexionem. Ob id potiſſimū: quod cum fiat in neruis: qui quādo aridiores sunt: sentiūt male: vbi acutus est tactus: significatur ineſſe mollitiem: que temperet neruoꝝ aridit̄atem. ℙ̄reterea sensuū instrumēta nūquam actu eas q̄lit̄ates habere debent: q̄s sensus est pceptur⁹. ℙ̄upilla. n. colorib⁹. Fluditus sonis. Olfatus odoribus. Caret lingua saporibus. Cum vero tactus versetur circa quatuoꝝ qualitates: ⁊ elementorum: oportet vt vel careat illis oīno: quod fieri nequit in compoſito corpore: vel ab earum excesſu procul abſit: ita vt in eius instrumento nulla videatur qualitas vo/

minari:sed quasi quedam expulsie qualitatibus harmonia. Opus fuit tamen multū terre ⁊ aque: secundū molem nobis inesse:vt vim ignis aeris⁊ longe vehementiorem aqua ⁊ terra molis abundantia tēperaret. Datum quoq; nobis est maius cerebrum:⁊ cor calidius q̄ ceteris animantibus. Illud qdem vt per varia instra speculationi suppediter. Hoc aūt vt ⁊ multi:⁊ clari spiritus assint cerebro. Suspensum etiam caput est:ne grauiū humor sordes descendāt ad cerebrū:⁊ inquinēt spirituū puritatem. Vehemens quoq; tuz cerebri frigiditas:humiditasq;:tū cordis caliditas: atq; siccitas:tā se inuicem: q̄ membra oia temperāt. Ideo in homine videt esse complexio oium temperatissima. Que si terrea eēt: vt bestiaz fere oium cornibus: dentibus: vnguibus:rostrisq; ourioribus. Aspera:⁊ hirsuta pelle squamis essemus obducti. Nūc vero cōtra:ita affectū est corpus humanum:vt neq; calorie:⁊ siccitatis excessu sit asperū: neq; frigore nimio rigidum: aut pigrum. Neq; humore supfluo fluxuz ⁊ lubricū:sed delicatū pariter:atq; solidū. Quod etiā intelligit ex alimētis: q̄bus assidue vescimur:aereis:dulcibus: attritis: tenuatis:liquefactis:concoctis:tēperatissimis. Bestie vero cōtrarys. Qualis aūt cōplexio est:talia alimenta cupit:⁊ qualibus vtit alimentis:talis euadit. Cōcludamus igit hoiem ad contemplandū esse natum vt Anaxagoras inquit. Postquā ita in eo tā cerebrum q̄ reliquū corpus constitutū est:vt continuo contēplationis officio seruiat. Quod ⁊ cerebri requirit mollitiez: ⁊ cōplexionē corpis temperatā:illā ne speculando nimium exsiccet: hanc ne humorū tumultu a contēplando detorqueat. Cum vero tanta sit:⁊ tam sublimis nostri corporis moderatio:vt celi temperiam imitet nihil mirū est:si celestis aius hanc ad tpa edem habitat celo simillimā. Neq; tū carni infunditur primum: sed medys ductis competentibus:vt magi persaruz docent. Domo quidem in ipso descensu celesti aereoq; inuolui tur corpore. Deinde spiritu ex corde genito:qui:in nobis celi instar tēperatissimus est:⁊ lucidissimus. Ita medijs corpe clauditur crassiore. Atq; ys omnibus eque sit proximus:licet per aliud in aliud se transfuderit. Sicut calor ignis aeri⁊ aque haret proxime:q̄ uis per aerē trahatur ad aquā. Ac merito imortalis aia p imortale corpus illud etherēū mortalibus corpibus iungit. Perpetuū qdez illud colit Emper. Nec ad breue tpa mortalia: vt merito appellari animus debeat:deus quidam:siue stella circūfusa nube:siue demō: nō incola terre:sed hospes. Hospes nosce teipsum. Scito te esse celestis patrie ciuez. Ciuem natum ad celestia contemplanda. Memento si finis tuus est contemplatio vitam tuam augeri:ac pfici contēplando. Cum vero ex hoc ipso vita corpore quodāmodo remittat: sequi:vt i ipso vite corpee detrimēto: atq; iteritu nō decrescat tua vita sed crescat.

¶ Secunda ratio. Sicut in rebus naturalibus fit resolutio ad primam materiam immortalem:sic ad formam vltimam immortalem. Cap. iij.

ORdo naturalium corporum ita est institutus:vt in primam descendat materiam:⁊ in vltimam ascendat formaz. Et quo magis materia queuis ad materiā primaz accedit: eo potior materia fit: idest verior:purior:q; materia. Quo magis aliqua forma ad vltimam formam: eo fit forma perfectior. Materia enim prima materiarum materia est. Forma vltima est forma formarum. Accipe hoc exemplo quod volumus. Corpus animalis in membra quasi materiam suam dividimus. Membrum quodlibet in humores quatuor: q sunt quedam membra materia. Similiter humorem quemlibet in quatuor elementa. Elementum vero in materiam simplicem: ad quam deuenire tandem oportet: ne descendamus in infinitum: ne ve cō

pellamur econuerso ascendere sine fine. Nusquam enim erit actus mixtus si nusquam mixta potentia fuerit. Nusquã rursus actus purus inuenietur: si nusquam potentia pura valeat reperiri. Et cum actio ab actu puro exordium habeat: passio a pura potentia actiones: passionesq; nusquam erunt. Sit ergo oportet materia simplex. Hec vtiq; materia simplex: que subiecta est elementi forme: prima materia nominatur. Quoniam ipse nature artifex in corporibus fabricandis principio hanc materiam accipit nudam. Mox elementorum vestit qualitatibus: atq; formis. Tum elementa in speciem producit humorum. Deinde humores in formas membrorum digerit. Membris addit speciem nutriendi: huic sentiendi formam: huic tandem intelligendi. Intellectiua vero natura est duplex. Una que adeo est a corporibus aliena: vt nullã illis vitaz prestet: ideo materie: vel corporis forma nõ dicitur: & ordo ille corporum in hanc mentis naturã: ceu propriam formam non definit. Hunc gradum apud Platonez sublimes obtinent angeli. Sed est altera natura mentis: que corpori iuncta quodam quasi sedere cum ipso conspirat: in quam velut vltimam materie formam ascendit progressio corporũ. Progressionis huius duo sunt termini: materia infimus: mens ista suprema. Si longissime iter se distãt: conditiones inter se oppositas habent. Ergo sicut materia prima mera materia est. Natura sua expers omnino forme. Omnibus subiecta formis: atq; materyo. Ita vltima illa forma scilicet mens mera forma est scilicet expers omnino materie: formis omnibus: earumq; materyo ꝓfidés. Item sicut materia prima a primo esse distat longissime: atq; est proxima nihilo. Unde inter esse & nihil ponitur a Platone: ita vltima forma legissime distat a nihilo: atq; est primo esse ꝙ proxima. Tres inuestigationes secuntur. Primum quod vltima forma nulla ex parte pullulat a materia. Secundum quod a solo fit deo. Tertium quod permanere poterit immortalis. Primum horum concluditur ex prima comparatione: quam induximus. Secundum ex secũda. Tertium ex prima sequitur & secunda. Ex prima sic: Si est ex pere omnino materie corporalis: que pernitiose mutatiõis initium est: procul est a pernitie. Ac si mutabilium rerum caput est: neque mutabilibus rebus subcumbit: neq; mutationẽ suscipit aliam: nisi vitalem. Et secunda vero sic. Si terminus nihilo proximus nõ tendit in nihilum: quid mirum terminũ a nihilo remotissimum: & primo esse proximum: neq; ab esse extrudi vnquã: neq; trudi in nihiluz. Rursus perfectior est forme quam materie natura: cum materia a forma perficiatur: atq; ornetur. Ergo quẽ admodum de materia in materiam descẽdentes gradatim ad materiam primaz corporum deuenimus sempiternam: ita etiaz de forma ascendentes in formem: paulatiz in vltimam corporum: formam sempiternam preuehimur: ne ascensus sit imperfectior quam descensus: ac supremus terminus imperfectior sit quaz infimus. Decet eam intellectualem formam: ad quam tanquã finem totus vniuerse nature tẽdit conatus vsq; adeo absolutam: consumataq; esse: vt sit procul a morte. Medias vero formas immortales esse: nõ est necessariũ. Eas enim parui facere natura videtur: cũ illas non tam propter ipsas: quam propter vltimam eligat. In quo sane videntur preparationes quedam materie ad formam vltimam capiendam potiusquaz forme principales existere. Per illas quasi vt transit ipse motus: impetusq; nature. In illa fixit natura motum. Merito igit̃ ille abesse in non esse transibunt. Illa quiescet inesse: vt nature finis maneat sine fine. Dicimus autem totum vniuerse nature conatum ad id potissimum dirigi: vt animal intellectuale sit ex eo quod intellectus adsit corpori: vt autem intellectus ipse in se sit: actionem dumtaxat diuinam

posse conferre. Et cum ab ipsa dumtaxat eternitate dependeat eternum esse. De intellectuali autem animali quidnam dicemus? Magi non dubitant: id quoq; in sua temperantia permansurum fuisse: vt Plato in charmide scribit: si modo alius in sua. i. diuina temperantia permansisset. Ab ipso enim omnem tum consonantiaz: tum dissonantiam corporis proficisci. Idē ipsius lex mosaica: christianaq; docet. Ceterum quod vniuersus ordo ob inordinatū animi motum olim amisit: ipso tandem ordine prevalente: rursus in ordinem redigendum: non Moyses solum: sed Zoroaster: Mercurius: Plato consentiunt. Sed de his alias. Nunc iam quod erat propositum concludamus. Sint igitur termini corporalis ordinis vtriq; ppetui: & infimus: & supremus. Supremū vero terminum: vltimamq; formam esse rōnalem animaz prisci theologi putauerunt. Quibus cuz Aristoteles cōsentit in libro de diuinis duodecimo. Ubi de causis efficientibus & formalibus disputans inquit: causas quidem mouentes materiam precedere formas minime. Si autem post materiam forma aliqua maneat: esse perscrutandum. Nam in quibusdā nihil prohibere. Ut si est anima tale non omnis: sed intellectus. Idem in libro de naturalibus secūdo inquit. Philosophi naturalis inuestigationem vsq; ad illam formam protendi: que separata quidem sit simul: & in materia. Quā esse bolē aiaz: ipse ibi significat: & ita pipatetici omnes exponunt. Nos autem putamus tum priscos theologos: tum Aristotelem tali quadam ratione in hanc sententiam concurrisse. Quod sicut complexio tēperata est finis: ad quē dirigunt oēs motiones: cōplexiones q; naturales: ita rationalis aia: cui subest temperata complexio: finis est formarum omnium naturalium. Rursus illa est vltime forme conditio: vt neq; omnino sit absoluta: neq; omnino immersa corpibus. Si omnino esset libera: neq; quicquā per corpus operaretur: corporis forma non esset. Si obtineretur omnino: neq; ageret aliquid absq; corpe: non esset vltima forma. Esset enim hac vlterior: illa quecunq; talis esse reperiret: vt ptim quidem iungeretur corpi ptim non iungeretur. Qualem profecto esse aliquam oportet: vt inter substantiam illam angelicam a corpore omnino seiunctam: perq; illud nihil agentez: atq; formā aliam omnino coniunctam corpori: perq; corpus agentem omnia: qualis est anima bestiarum: forma quedam sit media: ptim iuncta corpori: ptim etiam separata: vt aliquid p corpus efficiat: aliquid per seipsaz. Talis est autem rationalis anima omnis: quia & regit corpus & speculat. Humana quoq; talis est peuldubio: que nutriendi: & sentiendi opera per corporis exequit instrumenta. Intelligendi autem: & eligēdi actum pficit per seipsam. Sic angelus tam per substantiam quam per operationē est a materia separatus: & i ethernitate totus quia totus in statu. Brutorum anime per vtrunq; coniuncte: & tote in tempore: quia per vtrunq; mutantur. Rationales anime quia partim coniuncte esse debēt: partim etiam separate: neq; esse possent per aliquid separate: si coniuncte per substantiam essent: necessario sunt per substantiā separate: siue separabiles: q; scilicet nullaz habent originē a materia vel ab agentibus instrumentisq; corporeis. Sunt autem cōiuncte per operationes: non quidem per omnes operationes: sed infimas: & id quidem non violentia: sed amore. Unde secūdum caldeos in confinio sunt eternitatis & temporis. Per substantiam quidem in ethernitate sunt per operatiōes in tēpore. Siquidem illa manet: iste mutantur. Decet. n. inter id qd oino est eternum: atq; id qd penitus tpale: esse aliqd ptiz ethernuz: ptim ēt tpale. Et iter id qd semp est: atq; id qd fit aliqñ: esse aliquid qd fiat semper. Tale qdem est celum: & pmanēs substātia semp & mobile. Rursus talis ipsa mundi materia: atq; ipsa ēt (vt ita dixerim) corporeitas. Preterea ferme talis est aia: q̄ fluit

semper affectu: & actu: q̄ uis substātia maneat. Unde declinat ad corpora q̄ fluūt insuper p substantiā. Talis pfecto anima: ō forma est corporis vltima: q; formaī gdem regitq; corpus. Ceruz ita pene excedit naturam corpis: vt in ipso sit limine: ac paulum quid pretergressa limites corporis sit penitus relictura. Nempe multomagis separata est: quam coniuncta. Communicat namq; illi partem sui: siue potentiam inferiorem: quam habet cum brutis: plantisve cōmunem. Partem vero precipuaz diuinis pfimilem: in qua tota consistit rōnalis anime ratio: semotā habet a corpe in essentia q; ēt in actione. Et quotiens operat per intellectū: primo; naturaliq; instinctu ad separatas rationes sese confert: quod q/dem omnes peripatetici confitentur. Ad singulas vero coniunctasq; formas nō primo: aut recto: sed secundo: & obliquo quodā actu se torquet: quatenus ad simulacra vnde species intelligibiles pcreauit: se reflectit. Quis ergo non viderit vim rationalem magis separatam esse q̄z cōiunctā. Siquidez ad separata recte & primo: ad cōiuncta oblique: & actu sequenti se vertit. Que tunc maxime quod vult assequitur: quando longissime discedit a corpore. Cōtra quando per sensus descendit ad corpora: tunc fallitur: & in numeris passionibus perturbatur. Non potest autē rerum mortalium esse similis: si illarum presentia fallitur: & turbat. Immo vero similis est diuinarū: vt in phedone docet: Plato: q; quo illis heret ppinquius: eo clarescit magis: gaudet. Quiescit autem in loco sibi naturali res quelibet. Angitur in alieno. Unde apud platonicos apparet non esse in corporibus mortalibus: q̄tenus mortalia sunt naturalē intelligentie sedem. Ergo paululum quid abest: vt rationalis alia sit pisus a corpore separata. Est igit forma vltima: cū sup eā nō sit forma alia corporis. Infra vero sint multe ita disponte: vt gradatim huic anime propinquātes quasi super materiam eleuentur.

¶ Obiectio epicuri: & respōsio de formis deo simillimis. Cap. iiij.

SOmniare nos epicurus inquit quādo formas excedere vllo modo materiaz: qua substinentur: asserimus. Absorberi eas vsq; adeo a materia putat: vt impossibile sit aliquā licet excellentissimā formam: aliquid vltra materiā operari. Nos autem omnia nature opera (sicut Plato in phylebo scribit: Aristoteles; cōfirmat) à diuina quadā pfici arbitramur intelligētia. Que quidē celos velut instrumēta sua reuoluens & cians: vt Plato inquit celestem currū: inde inferiorem hanc elementorum formatmateriam. Atq; vt in arte operis forma triplicem habet graduz. Est enim primū in artificio aio. Secundo in instrumētis ab eo agitatis. Tertio i materia inde formata: ita forme rerū: quas deus p celi motus: vel traducentes: vel pparātes hic generat: aut creat: primuz in ipso sunt deo: deinde in celis: tanq; riuulis: aut sedibus postremo in hac inferiori mā. Oportet autem materiam hanc: quandoqdem a diuina intelligentia sic agitatur: suscipere: ac preseferre exactissimam aliquaz diuine intelligentie formā. Quod ēt in natura & artibus fieri cernimus. Vitalis siquidez natura anime per calorem naturalem tanquam aliquod instrumentum materiam agitat alimenti a nobis sumpti redditq; vitalē. Vita hec alimento tributa nō caloris illius imitat formā: sz animē. Calor.n. ex se vitam non generat. Victor ēt per instrumentū suū penicillū formam aliquaz fingat in pariete: non penicilli similem: sed animi sui potius: qui eam in se prius cōceperat: & postea parit. Agit tam secundū naturam: q̄z secundum artē operis formam refert agentis. Ar.n. in hoc gradum triplicem reperimus. Aliam formam videmus propinquiorem materie quā agenti. Aliaz agenti propinquiorem q̄z materie. Mediā vero nōnullam. Accipe primū exemplum aliquod in natura. Ita quippe per instrumentum illud suum caloxem scilicet naturalē cibo

digesto:triplicem tribuit formam. Nam crassioribus cibi partibus formam tribuit ossiuz:ossa nanq; ex illis generat:atq; nutrit. Tenuissimis vero partibus:vt plurimum spiritus ipsius adhibet formam:qa ex illis spiritum recreat. Addes veniq; formam prestat carnis: atq; neruorum. Hec omnia exequitur naturalis ille calor: non sua virtute:sed anime. Ipse enim vrit tantuz natura sua:atq; diffoluit:sed ad huiusmodi opera per virtutem anime temperatur. Forma ossium remotissima est ab anima:z materie proxima. Nullus enim sit sensus i ossibus. Forma carnis:atq; neruorum propinquior est anime q̄z ossiuz. Sensus.n.per hec fiūt. Sēsus in q̄z hi qnq;:qui nōdum tū longissime discedunt a corpore. Cū nihil vnq; nisi presentibus externis corporibus agāt. Forma veniq; spirituum est anime proxima:qppe cū hi iaz imaginationi:z phantasie excellētionibus aie viribus modo quodā subseruiāt. Exēplum habes in natura. Accipe insup exēplum in artibus. Instrumēta profecto: quibus vtunt artifices:suaz quandā dūtaxat hñt naturā:atq; figurā:non tamen habēt ipsam artificis intelligētie pulchritudinē. Clerū per hec artificis animus tria q̄dam exegitur. Nōnulla sibi q̄z proxima:remotissima:alia:alia media. Opa sane artificis opera:que ad aspectū pertinent:aut auditum:totum pene artificis declarant ingenium. Que ad sensus tres reliquos:nunime. Nam in odoribus:saporibusq; confitiendis:aut stratis: lauacrisq; temperandis:paulum:aut vix artificis apparet intētio. In picturis autem:edificijsq; consiliū z prudentia luget artificis. Dispositio preterea:z quasi figura quedam animi ipsius inspicitur. Ita eni seipsum animus in operibus istis exprimit:z figurat: vt vultus hominis intuentis in speculum seipsum figurat in speculo. Maxime vero in sermonibus:cantibus:atq; sonis artificiosus animus se depromit in lucez. In his eniz tota mentis dispositio:z voluntas planiſ

linie designatur:z qualis est affectus artificis:talem nobis affectum opera eius solent excitare:flebilis vox flere:furiosa furere:lasciua lasciuire sepe cōpellit. Hec igitur opera cum ad visum:tum ad auditum spectantia artificis mēti sunt proxima. Illa vo:que ad tres reliquos pertinent sensus:vt diximus:remotissima. Addes aūt ille opationes sunt:que ad corporis exercitationes ludicras:aut bellicas pertinēt. Unde nam ars z natura ita ad dispositionem suorum operum temperantur? nisi a deo nature:artiūq; instituore. Deus itaq; opera sua in corporibus similiter temperat:ita vt etiam ipse in materia sibi subiecta triplicē formarum generet gradum: videlicz sibi primas formas:remotissimas: atq; medias. Et quoniā quicquid mouet materiam non alia ratione mouet: q̄z vt eam extollat ad sui vultus imaginez. Nec falli dei sententia potest. necesse est alicubi in materia diutius agitata faciem artificis dei expressius relucere; ac ferme tanto expressius q̄z in alijs materys:aliorum mouentium facies q̄to in mouendo:atq; trahendo deus est potentior alijs. Ideo dei vultum tam similem veniq; in materia est fulgere oportet:vt nequeat similior emicare. Quam diu resultat mortalis:consumatam non implet imaginem. Sane similior foret:si semper esset similis. i. si surgeret immortalis. Fit ergo aliqua forma in materia immortalis. Si qua talis erit:illa erit: q̄ est vltima:que sicut remotissima est a materia ex eo: q̄ vltima est: ita est proxima Deo:ideoq; simillima. Talem esse rationalem animam non est dubium. Sed planius rem ipsam aperiamus.

¶ Responsio planior de formarum gradibus. Capitulo quinto.

Principio deus materiā primaz certo mō ad rerū naturaliū spēs p̄ducendas afficit per q̄litates primas:atq; disponit. Per raritatē:densitatē:leuitatem: grauitatē:caliditatē:frigiditatē: humiditatē:siccitatē. Que gdē vocant q̄litates: hē

potius ꝯ forme ꝓncipales: ⁊ species. Ꝓpterea q̄ harum quelibet pluribus competit speciebus: ⁊ sepe intenduñt: ⁊ remittuntur. Rerū tamē species (vt placet phycis) non ita mutañt. Sepe accedūt: atq; recedunt: dum spēs permanent. Quis neget multis arboꝝ ⁊ animalium speciebus cōmunē esse caliditatē: ⁊ frigiditatem. Atq; has qualitates in animantibus secūdum magis: minus ve variari: dū eadē ꝑmanet spēs animātis? Sunt igit materie ꝯ simillime cū instar materie pluribus speciebus subijciant: neq; ipse sua dūtaxat ꝓsentia species rerū inter se distinguāt. Affectiones igit ꝓparationesq; materie ad suscipiendas species nuncupent. Ergo materia per extensionē quātitatis sibi familiarem: ⁊ ad multa cōem: qualitatibus hmōi pandit sinum. Per has vero ad suscipiendas spēs ꝑparata stati a mente diuina mūdi totius opifice formas specieſq; accipit elementoꝝ. Speciem ignis quando parata fuerit ꝑ caliditatē: siccitatē: raritatē ⁊ leuitatē. Spēm terre quando per frigiditatē: siccitatē: spissitudinem: grauitatem. Et reliquas sua singulas rōne. De forme elementoꝝ eo suas illas ꝑparationes supant q̄ illaꝝ sunt fines: q̄ ve ꝓprias distinguūt species: ⁊ pmanēt quodāmodo firmiores. Citius. n. aque frigiditas pmutari videt ꝯ species aque: similiterq; in alijs. Sunt tamen materie ꝓprie: q̄ non resoluūnt in species alias: formas ve principales. Sed mox per qualitates affecta materia inducunt deformi materie gremio proxime. Vnde propter naturā passiuaz materie vix vnius sunt participes actionis.

Quid agit aliud ignis nisi q̄ vrit? Neq; aliqd operantur: nisi quatenus ꝑparationes ille materie adiuuant: q̄ nihil agunt vltra quā possit calor: frigus: siccuz.: ⁊ reliqua. Vnicū ꝓterea motū habent: ⁊ vnuz situm. Est tñ ordo alige inter formas elementorū. Nam forma ignis: q̄ a materia liberior est ꝯ alie ꝓp mirabilē raritatē efficacior est in agendo: ⁊ a passionis infectione remotior. Congregat deinde mēs quatuor elementa hec in vnū: eorumq; tēperationibus varijs varias conficit lapiduz spēs: ⁊ metallorū: atq; similium que mixta dicūtur. Quorū forme in hoc excellūt: formas elementorū: q̄ in formas alias quodāmodo ꝓcipuas reseluuntur: neq; in materie: nisi diligentius elaborata fiunt: ⁊ aliquid operant: ad qđ elementorū forme: ⁊ dispositiones ille materie non sufficiunt. G

Non enim p elementoꝝ qualitates iaspis ꝓuocat partū. Phantasmata noxia pellit Zaphyrus cohibet sudorē confert ad gratiam. Smaragdus extinguit libidinē. Amethistus sedat ebrietatē. Nam ⁊ alia multa q̄ similes habent qualitates: idem efficerēt. Faciunt aūt hec ex quadaz virtute speciebus talibus ab animo sperax tributa. Ex a materia non longe absunt. Quoniaz virtus hmōi corporalis est: atq; per corpa sperarum traducitur. Et is operationem aliquam: qualem diximus: agant: nullum tñ opus ab illis tali virtute perfectuz restat. Atq; vnum hec motum habēt: locumq; vnum quantum elementuz hoc: aut illud in eorum prevalet mixtione. Omnino autem inter has formas ille efficaciores sunt in quarū mixtione elementa puriora crassioribus dominantur. Secūtur formas plātarum his idcirco prestantiores: quia per elementorum qualitates vt instrumenta opus viuum efficiunt: quod ille non possunt. Propagant similes sibi plantas in specie: quod mixtorum illorum formis nō datur. Nutriendo motus peragunt in omnes locorum partes contra naturam grauium elementorum: que in earuz mixtione excellunt: corpus nacte sunt secundum membra inter se diuersa distinctum: ramos: surculos: stipitem: ⁊ radices: quas sint multe in his formis virtutes: ad quaruz officia explēda multis: ⁊ varijs opus sit instrumentis. Similitudinem quoq; ꝓ ferunt aliquarum tum virtutuz celestiū tum motionum. Virtutum quatenus aliqua operantur: ad que elementorum non

sufficiũt qualitates. Motionuz: q̃ motus edunt vndiq; quasi in circuluz: atq; ab intrinseco principio celoꝝ instar sua mouent corpora: ordinant preterea mẽbra sua oia ad principale aliquid sui: sicut mundi agitator speras omnes in vnum. Ueruz nimis adhuc vergunt in elementorum materiã: q̃ opus nullum pagunt: nisi elementorum formis vtantur calefaciendo: frigefaciendo: ⁊ in reliquis eodem pacto. Accedunt brutoq; aie plantaruz aiabus prestantiores q̃ũ similes sunt celestu nature nõ in mouendo soluz: sed quodãmõ ẽt i cognoscẽdo. Cognoscũt oia celestes ille vtutes. Cognoscũt aligd: ⁊ aie bestiaq;: opationẽ hñt spiritalem. Sensus. n. imaginatiõisq; actus spiritalis est per ipsas obiectoq; imagines spiritales. Neq; peragunt sentiendi actũ per aliq; qualitatẽ elementorũ. Quia cum sentiunt aliquid: neq; calefaciendo: neq; frigefaciendo sentiũt. Uersantur aũt ⁊ iste forme adhuc circa materiam q̃ p corporalia istrumẽta sensuũ actus exercent: neq; quicq; nisi corporale: ⁊ particulare p ciplũt: semp; obtrumpant corporis vsui. Quas omnes deniq; supereminet hominis aia: que non cognitione dũtaxat: sed in genere etiã cognitionis celestibus sit mentibus similis. Intelligit namq; hec: sicut ⁊ ille. Ad quã operationẽ neq; elementorũ qualitates: neq; instrumentũ aliquod corporale ex illis compositũ cõcurrit. Quod quidẽ significat pre ceteris: mentis huius naturam a materie vinculis exclusam esse cum operationẽ sortita sit a materie commertio liberam. Materia siquidem vim impedit cognoscendi. Quod ex hoc appa ret: quia formẽ elementorum: mixtorum: plantarum: que materie vicine sunt: nihil noscunt. Et in animalibus ille partes sensibus pluribus seruiunt: ad quas materia crassior minus ascendit: quale est caput: ⁊ ibi fit sensus acutior: vbi purius instrumẽtum est: ⁊ spiritus plurimus. Unde visus qui a est purior relige: sentit celerius ⁊ acutius. Altiusq; nobis infigit rerum notas. Ideoq; per ea que ad visum spectant: clarius post longum tempus agnoscimus q̃libet: quam per sensuum aliorum indicia. Atqui ⁊ in somnis septus nobis visa sese offerunt quam audita. Neque solum cognoscendi vim materia impedit: sed rem etiam cognoscendam. Idcirco quãdo moles ipsa rerum premit sensuz: aut nullo modo: aut egre sentimus. Forme quoq; rerum in primis sese nobis offerunt: perq; illas materiaq; quasi subintelligimus. Uirtutũ preterea per habitus materiamq; per relationem quandam ad formam ueiꝝ cessario coniectamur. Non omnes tamẽ formas per relationem ad materiam cogitamus. Quod significat materiam a formarum genere dependere: atq; esse formas aliquas a materia liberas. Rursus tunc res clarissime: firmissimeq; cognoscimus: quando rationes ipsas rerum absq; materie conditionibus cogitamus. Si materia tam virtuti: quam obiecto cognitionis impedimento est: sequitur animaq; que sentit quippiam: imaginaturq;: non esse compositam ex materia: immo neq; esse formam quantitate diuisaq;. Si modo in ipsa cognitiõe mutua mirabiliq; vnio: ⁊ penetractio fit inter formam apprehensam: ⁊ potentiam apprehendentem. Ad vero totuq; quantitatis dimensio prohibe ret. Ac si per cognitiones inferiores concludimuꝰ: animam ex materia non esse p cognitionem supremam scilicet per intelligentiam animam non esse a materia concludere possumus. Ut quemadmodum quod sine materia noscit: est sine ipsa: ita quod absq; materie conditionibus comprehendit: ab ipsius passionibus procul existat. Nam si anima hominis talis forma esset: vt ad materiam quasi suam originem referretur: non cognosceret formas vllas nisi per relationem aliquam ad materiam. Nunc autem tanquam materie domina eam subijcit formis. dum ipsam refert ad formas: ac tanquam deo similis formas sequentes ad primam re-

sert formam:ipsumq; deum. Atqui in hoc ipso surgit supra materiam maxime quod eam tollit supra seipsam:deo quoq; fit proxima: quod formas omnes reducit in deum. Ex quibus liquido constat: quod iamdudum querimus rationalem scilicet animam ex omnibus formis corporis deo simillimam euadere vsq; adeo:vt nequeat alia similior fieri:postquam nō potest fieri vlterius alia in materia: cuz hec in ipso extremo emineat corporis limine. Exprimi vero oportuit: aliquam in natura formaz deo simillimam: si modo diuinus artifex materiam sit superaturus:vt plato tradidit in timeo. Talem vero esse vult mentē que est in corpore:a mēte:que est extra corpora delibatam:quasi quendam mentis illius vultum in sublimiorie materie speculo relucentem: Considera ad quantaz sui similitudinem ignis materiam extollat: z quibus gradibus. Spera ignis qualitatez triplicem possidet colorem:lumen z leuitatem ad superiora vergentē. Mouet spera illa corpora ifima:z crassissimis: ineptissimisq; corporibus colorem infundit solū: vt plerumq; fit in lapidibus. Purioribus calorem:atq; lumen:quod facile facit in ligno. Tenuissimos denīq; vltra calorez:ac lumen etiam leuitatem illam ad superna trahentez. Quod efficit in chartis: z lino ita vt statum in se horū assummat substantiaz:quasi sibi simillima. Ideo forma ignis i lapide fusca sit:z inepta. In ligno inepta quidez:sed clara. In lino clara simul:z agilis:Eodem quasi modo diuina mens corporibus inferioribus vitam prebet solam tanquam calorem. Pre stantioribus et sensum tanquam lumen. Prestantissimis insuper intellectum tanquam leuitatem per quaz anima surgit in deū. Ita diuinus ille radius omnia penetrans in lapidibus est quidem:sed nō viuit in plantis viuit qdē sed non fulget:in bestiis fulget:sed non replicatur in seipsum:neq; redit in fontem. In hominibus est:viuit: fulget: replicat in seipsum. Primo p quādā sui ipsius alienationē. Deinde in deum fontem suū reflectit:originē suaz feliciter cognoscendo. Ut autem ascensus ignis certum aliquem habet finem:quem consequi possit. Ita neq; hic est in spera sua quies. Ita nostre mentis ascensus perpetuo directus in deuz statutum finem habet. Cuius quandoq; fiat compos:neq; aliud quicquā is finis erit: nisi quies in deo:quam non prius animus assequetur quā hinc abierit.

¶ Obiectio Lucretij:z responsio q mēs potest absq; corpore operari. Cap. vj

Interturbabunt disputationem nostrem impy duo lucretius:z epicurus:vt solent:non ratione aliqua: sed clamore. Hoc quidem duo potissimum hic asserimus:quod deus creat animaz sibi similiq; in materia. Contra primuz Lucretius obiciet. Si taz diuinus est animus:primū contra naturam eius est coniungi cuz corpore ad conficiendam speciem animalis. deinde z si iungitur:cur nunquam mens aliquid speculatur:phantasia non cogitante. Contra secundum sic obiciet epicurus. Si deus creat animam in materia: ergo etiam ex materia:idcoq; mortalē. Hoc ad primam obiectionem respondimus: z respondebimus diffusius alias. Nunc breuiter hunc in modum. Quoniam vltima in vniuerso virtus intelligendi per operationes sensuum: z phantasie ad speculationem propriam expergiscitur. Sensus vero z phantasia per spiritus agunt corporeos sequitur non esse contra mentis naturam: vt corpori huic vniatur ad humanam speciem in terra complendā. Presertim cum mens nostra non simplex: sed animalis mens esse dicatur vltima mentium corporumq; viuifica:z si in generatione mentis non sit vlla ad corpora inclinatio: tamen in specifica mentis vltime ratione inclinatio eiusmodi quodammodo tanquam ipsi natur alis includitur quatenus videlicet in ipsius mentis:aliarūq; creatarum mentium aliis euasit:atq; inde ad pro-

A ρima corpora viuificáda prodiuis. Et ga
res quecq; ꝑm modum ſue ſubſtantie ope
ratur: ſubſtátia ꝙ mentis humane incor
poralis quidem eſt omnino: ſed vnita ma
terie: hinc fit: vt incorporalia intelligat q
dem: ſed ea: dum corpus habitat: ſepe vna
cum aliquo quodámodo corporali cõſpi
ciat: hoc eſt ſimolacro phantaſie: ideo hu
iuſmodi plerũq; eget ſimulacris. Verum
quando hoc depoſito corpore redacta fue
rit in ſeipſam: intelliget in ſeipſa. Sz nũc
alio modo ſe habet mens hec ad phanta
ſie ſimulacra: anteq; ipſa in ſe vniuerſalez
concipiat ſpẽm: alio modo poſtea q̃ conce
pit. Ante eget illis: vt eorũ inſtigatione ex
citetur ad vniuerſalem ſpẽm pariendam.
B Poſtea ꝙ: ſi illis eget: eget quidé: vt ar
bitrantur peripatetici tanq̃ fundamẽto:
vel comite aliquo ſpẽi. Atq; ẽt ꝑm intelle
ctus imperiuz formatur ſepe nouũ in phã
taſia ſimulacrum vniuerſali illi ſpẽi cõue
niens: in quo reſplendet ſpẽs illa mentis
vniuerſalis: ſicut in imagine ſplendet exẽ
C plar. Quanq̃ non eget forte mens phãta
ſie ſimulacro: vt platonici opinãtur: poſt
q̃ ſemel inuitãte illo ſpẽm peperit: z reti
net propriam. Sed ea eſt oculorũ gemino
rum natura in eadẽ radice fixorum: ſiue a
cardine vno pendẽtiũ: vt aperiant ſimul:
atq; claudãtur: eodẽq; inſpiciãt. Ita mẽs
z phantaſia: qui gemini oculi ſunt eiuſdẽ
aie: atq; admodũ proximi: ſimul aperiun
tur: atq; eodem pro modo ſuo cõſpiciũt.
Et dum phantaſia hũc cogitat hominez:
mens vniuerſalẽ hominem cogitat: z con
uerſo. Atq; hec eſt ꝓcurſio naturalis. Po
teſt tamen adhibita manus opera oculus
alter abſq; altero intueri: ficz ſtudio quo
dam ardentiorẽ non minus mens ad vni
uerſales ſpecies flecti: ceſſante phantaſia:
q̃ ſepe per aliquam turbationem accidat
phantaſiam intentius per corporalia per
uagari: mente ceſſante. Poteſt inſup ani
ma: quando ſeipſam conſiderat: tunc actũ
ſuum: vimq; z eſſentiaz ſine phantaſie ſi
mulacro intueri. Maxime vero qñ z ani
maduertit ſe intelligere: z rurſus qñ ani
maduertat: intelligit: replicaturq; ſimili
ter abſq; fine. Preſertim ſi: vt quidam pu
tant: ſpeciem ſuã intelligibilez: ſuũq; actũ
per ipſammet ſpẽm: ipſum ve actum ani
maduertat. Ubi certe neq; ſimulacro: ne
q; inſtrumẽto egeret. Poſt etiã ſimulacri
ipſius naturam ſine alio ſimulacro iudica
re. Quod ſi quis cõuicerit: intelligentiaz:
dum rerũ naturaliũ rõnes conſiderat: ea
rũdem ſimulacris indigere. Hoc ſoꝛitan
diſputationis gratia concedemus: propte
rea q̃ ſicut humanitatez ipſam cõmunio
ad ſingulos homines comitat: ſic huma
nitatis intelligẽtiam huius: vel illius ho
minis cogitationi. Non tamẽ in rebus di
uinis id facile cõcedemus: vt quotiẽs an
gelicas eſſentias ſpeculamur: totiẽs coga
mur corporalia ſimulacra intueri. Quia ſi
cut eſſentie tales ad materiam hanc: aut il
lam nõ declinãt: ita ſpeculationes noſtre:
quibus illis equamur: quodammõ cogno
ſcendo: nõ neceſſario corporalibus imagi
nibus aſtringũtur. Earum enim cognitio
nem nõ a corporibus proprie aius mutua
tur: ſed ab ideis: vel ingenitis: quando re
uertitur in ſeipſum: vel infuſis: quãdo ſu
pra ſe ſurgit. Sed quis nã dixerit: mentez
in ipſa diuinorum exacta cõtemplatione:
ſimulacrorũ amminiculo indigere? cum il
lorum ſiue obcurſu: ſiue interuẽtu ab eiuſ
modi ſpeculatione vehemẽter impediat:
ſepeq; fallatur. Ac ſi falli nõ vult: illa tan
q̃ nubes diſcutere cõpellatur. Forte vero
qñ per ſenſus animus a ſe digredit: attin
git ſoluz ſenſibiles qualitates. Quando p
phantaſiã ad ſe regreditur: inſenſibiles in
tentiones imaginũ ſenſibilium. Qñ p ra
tionem in ſe reuertitur: inſenſibiles rõnes
ad intentiones inſenſibiles declinentes:
Qñ per mentem ſupra ſe ſurgit: inſtar an
gelũ inſenſibiles rõnes iaz ab imaginariis
intẽtionibus ſegregatas. Quid? q̃ philo
ſophica mẽs intuẽt i vniuerſo: z in ſeipſa
cognitionem quãdam angelicam: ſi diui
nam a ſimulacris liberam. Primo quidez

probat

probat eiusmodi cognitionē esse debere: & cuius sit: & qualis: & quare: & quomodo fiat: in seipsa describit. Ac etiam assequitur eam fm formam: experturq; describēdo. Profecto descriptio eiusmodi conceptio quedam anime est ab omni simulacro libera. Nequit enim per simulacrū cognitionem a simulacro liberam intueri: atq; definire. Deinde in conceptione eiusmodi se conuertit: ōū se agnoscit: ita iam ꝓcepisse. Que quidez conuersio multo magis est a simulacris absoluta. Deniq; in conuersionem hanc iterū: atq; iterum se conuertit: semperq; lōgius gradatim a simulacris p̄uolat: Ditto noticia illa: videlicet: quando mens dimissis indiuiduis: non modo specialissimas spēs: sed subalternas: & genera subalterna: generalissimaq;: ac dēniq; trāscendentia perspicit: diuidit: componit: definit: argumētatur. In ijs certe simulacra prętermittere non soluz nitit: sed cōpellitur. Operepretium est hoc insup animaduertere infimam anime vim magis corpori q̄z mediā: mediam q̄z suprēmā cōiungi. Quando suprema rōcinandi vis p humane intelligētie: voluntatisq; actum obnixe se colligit in seipsam: tūc ifima vis magna ex parte seiūgitur ab ope corporali q: tunc officiū regendi: mouendi: concoquendi: digerendi: expurgandi dimidiam sui partez: imo ēt maiorem solet amittere. Si ita fit: necesse est: potentiam mediā ex parte multo maiori tūc a materia se mouere. Quod patet in abstractis inter contemplandum hoibus nihil penitus sentientibus. Ex hoc segtur: vt suprema potentia quādoq; in hoc ipso actu corporalia relinquat omnino: eius virtute relique vires magis: magisq; relinquūt. Quippe quod adolescit: pōt aliquādo penitus cōsumari: eo videlicet cōsumato quo ipsuz crescēte crescebat. Ipsa igitur anim a corpore abstractio: que inualescēte speculationis intentione vehemētius inualescit: Illa quoq; intētione impleta: prorsus implet. Impletur illa: qñ ceteris omnino posthabitis solum primū: verum: bonumq; sūma mētis flagrantia amatur: & cogitatur. Tunc ergo cōsumatur abstractio: finisq; abstractionis huius: que nos segregat a mortalibus: tādem nō separatio erit a vita: sed prime cōsequutio vite. Que enim se vicissim comitantur: itinere comitātur: & termino. Quapp idē portus aiam a corpore fugiētē excipit: qui accipit speculantem. Hic portus est ipsa veritas. Veritas eterna est: immo est eternitas ipsa. Hec ad Lucretiū: dicta sint: pergamus ad epicurum.

¶ Obiectio epicuri: & responsio q deus non facit mentem: nisi ex seipso: & per seipsum. Capitulo septimo.

QUo nam pacto inquit epicurus producit deus hāc animā in materia: nisi ēt ex materia. Nos autē interrogamus eum: quonā pacto producit sol lumen in aere: nō tamen ex aere. Vultus in speculo imaginem: nō ex speculo. Mens loquentis significationē vocis in aere: non tamē ex aere. Proinde sicut sol calorem quidez in aere gignit ex aere: lumē tamen non ex ipso aere: licet in ipso. Et mens loquentis ex aere: gignit sonum: significationē vero soni non ex ipso aere: sed in ipso: ita Deus alias formas ex materie visceribus eruit. Intellectum ꝙo: qui forma vltima est: super materie faciē pandit: nō trahit e sinu. Considerare debuit epicurus: materiam ipsam nullā habere virtutem propriā formatricem sui. Nihil enim in forme se formatabile: quam formarū vocamus inchoationem: & prisci theologi chaos antiquum. Cui deus: vt Timeus docet: formatricem virtutē applicat: nō tanq̄z materie propriā: sed tanq̄z dei ipsius instrumentuz aliqō ad formādum hanc virtuti influxuz celestē: elemētaliq; accōmodat. Forte ꝙo diuinus influxus ex deo manās: p celos penetrās: descēdēs per elemēta: in inferiorez materiā definēs: illa ipsa est formatrix virtus: quā Plato vocat diuine intelligentie rōnem: p cuius infusionē machina mūdi

Marsilici.

ex necessitate constat: z' mẽte. i. ex materia corpibus necessaria: z ex formis pulcherrimo quodam ordine diuinã mentem: bonitatemq; referentibus. Hanc virtutem peripatetici tum instrumentum dei vocant: tum naturam: tum potentiã seminariam. Huic formatrici virtuti subest formabilis illã natura materie. Deus igitur per vim huiusmodi formatricẽ per machinaz mũdi diffusam formabili ipsius materie virtuti formas illas accomodat: quas materie proximas: z quas mediãs collocauimus. Dic autem Platonicus quisq; ordinem quẽdam in quatuor: tam formaruz: q̃ subiecti gradibus obseruabit. Anime rationales per solũ: purumq; dei radiũ sup puraz indiuisibilis materie facie accẽdũtur. Aut me irrõnales per celestẽ quoq; animalẽq; influxum radio illi diuino adhibituz e fi/nu materie nõdum extenso exprimuntur in lucem. Forme elemẽtorum: mixtorũq; familiares: per familiares ẽt elementorum qualitates educũtur ex materie gremio iã extenso: extẽso in quã per dimẽsiones nõ terminatas. Forme eorũdem peregrine: p qualitates insuper peregrinas elementorum eruũtur ex aluo materie extenso iam per terminatas quasdã dimensiones. Has aũt formas: preter rõnales alias esse materie astrictas: iõ arbitramur: q; nullã prorsus operationem habit: ad quam non aliquo mõ concurrat corpus vel natura: vel instrumentũ: z finẽ semp sibi proponũt corporis vsum: vtpote: que ex corpore pendeant: oum per instrumẽtũ celestem: siue elementale formatiuũ formabili virtuti materie accomodãtur. Cuius rei signuz est: quia nulla illarũ in deũ conuertitur: quasi deus nõ sit illarũ proxima causa: sed potius aliena. Animã vo rõnalem fieri a deo sine instrumentis vlluz ex eo potissimum coniectamur: q; in deũ proxime vertitur: quod in sequẽtibus declarabimus. Cõcurrunt igit instrumẽta nõ ad anime humane productionẽ: sed ad materiã preparãdã: quaz sit anima hois habitatura. Deus vero per se illam materia preparata producit. Qd Plato in libro de natura docet: vbi vult: animam rationalem a solo mundi opifice tribui: irrationales vero etiam a ministris eius operi huic fauentibus. Aristoteles quoq; in hoc securus magistrum in libro de animalibus secundo inquit. Quando generatur homo: intellectum infundi forinsecus: ac solũ esse diuinum: cuius operatio nõ expleatur per aliquid corporale. Quasi non exprimatur ex intimo materie gremio: sicut alias formas putat exprimi. Ergo hanc sine instrumẽto ipse deus infundit. Exemplum habes in solis lumine: z in anima. Lumẽ solis per calorẽ tanq; medium: dissipatis nubibus: serenat aerem. Serenum aerem illuminat p seipm. Anima per caloxem naturalem coquendo cibũ preparat ipsum ad vite formam. Loco z preparato cibo nõ per calorez: sz ipsa per se vite tribuit formã. Anima rursus p linguã tanq; instrumẽtum frangit aerem. Fractus aer sonent. Sonando significat. Sonus ille est quasi quoddã animal constitutum ex aere fracto tanq; corpore: atq; ex ipsa significatione tanq; alia: que quidẽ significatio instar anime latet in vocibus: z quasi vita quedam est non audita vocis audite. Vnde nam datur sono talis significatio? Ab ipsa loquẽtis hominis anima. Sed nunquid anima significationem dat voci per linguam? Minime. Lingua enim corpus est: z corporale dat munus solum: atq; sensibile: neq; significationem dat per se vllam quotiẽs animo ad rẽ: non attendente casu quis logtur. Significatio vo res est incorporalis: z insensibilis. Aliogn quicũq; vocem audiret: statim qd significatur voce: cognosceret. Quapp significatio: que insensibile quiddã est: sit tanquaz anima quedã in voce. i. aere fracto ceu corpore. Fit inquam ab anime ipsius cogitatione sola: non per lingue obsequiũ. Atq; ideo dum Platonem pronuntiat: aer ille fractus plures in partes diuiditur Platonem. Que per tria temporis momen/

ta percurrunt. Significatio vero non per partes diuiditur: qz in loquentis mẽte indiuisibili: anteq̃ pronuntietur: momento concipitur: z significat sepe res ingentissimas: quarum molem non potest ipsa per magnitudinem adequare. Significat etiã motuz: tẽpusq̃ sepe sine motu: vel tempore. Et quando pronũtiatur sono: soni ipsius parte pronuntiata: plurimum nonduz ab audiente comprehenditur: neq̃ percipitur paulatim: sed omnibus syllabis pronũtiatis: quid ex illis cũctis significatur: e vestigio intelligitur. Que quidẽ significatio in audiẽtis intellectu perpetua sepe remanet: syllabis pereuntibus: sicut in loquentis mente fuerat: anteq̃ loqueretur.

Significatio igit ab aia loquente sine medio producta incorporalis est. Est z vocis anima simplex: z quodãmodo imortalis. Sonus autem per linguã mediaz fabricatus in partes dissipatur: z interit. Si sol z anima sine instrumẽtis aliquid efficiũt in materia: multo magis deus poterit formã aliquã: nullo intercedente instrõ materie tradere. Atq̃ ea maxime erit rationalis anima: que non nihil sine instrumento cogitat: atq̃ eligit. Quod nunq̃ valeret: si esset per instrumenti operaz fabricata. Si per nullum medium a deo fit: non fit ab eo niſi per deum. Deus ipsa eternitas est. Fit ergo per ipsam eternitatem. Quod p eternitatem fit: est eternum. Et quod summo statui proximum est: ita est stabile: vt a mutatione mortali sit remotissimũ. Nec enim est summa mutatio. Aderito sicut in ceteris rerum generibus preter id: quod p se tale ẽ: sunt z alia: q̃ per aliud talia sunt: ita in eternitatis ordine vltra deum: qui per se est eternus: multa sunt: que per illũ eterna fiunt. Talia vero esse illa Timeus docet: que a deo absq̃ medio procreãtur. Erit igitur hominis anima: z imortalis: z huic corpori tanquam significatio ueri a loquente Deo inserta. Quam significationem si quis animaduerterit: dei loquẽtis intelliget mentem.

¶ Obiectio Panetij: z responsio q̃ anima sine medio est ex deo. Cap. viij.

Obiit forsitan Panetius nobis: posse aliquid a deo in materia sine materia: z instrumẽto creari. Sed animam nostram ita fieri non cõcedet: niſi manifestiori aliquo signo hoc iterum ostendamus. Arbitratur enim: tam animã nascentis ab anima parẽtum: q̃ corpus a corpore generari: qz z corpore: z ingenio similes genitoribus filij sepe nascantur. Sed coniectura Panety parum momẽti habere videtur. Quia sepe dissimiles corpore nascunt: sepissime animo. Et q mores sequuntur paternos: consuetudine eos imbibũt potius q̃ genitura. Et si q eos vsu non aegrunt: imitãtur tamẽ: non ideo imitãtur: qz animus nascat ab animo. Sed qz aius a tenera etate bl̃ditur ꝓprio corpori in quo ꝓpter genitorũ complexionẽ similia quedã fiunt incitamẽta. Sed ꝓcedẽte etate arbitratu suo z in peius: z in melius mutant mores. Itaq̃ abijcienda est cõiectura Panetij. Quoniam ꝙ signum a nobis exposceret: per quod ania a deo venire clarius ostẽdat: signũ nobis erit huiusmodi. Anima rationalis: quotiẽs aliqua sibi res occurrit: perscrutat nõ mõ quid res illa sit: z qualis: sed etiaz que sit eius origo. Neq̃ cessat vnq̃ niſi cãm eius inuenerit. Neq̃ tamen in qua vis causa fistit gradũ: sed indagat semper cause causam: ita vt non prius quiescat: q̃ supremam cãm fuerit consecuta. Una queq̃ res in proprio suo fine quiescit. Proprius finis est eius cã ꝓpria. Vbi enim perficitur: perfectionem ꝙ naturalem appetũt omnia tanquam finem. Quod si cõmunem finẽ expetere videantur: non tñ ipsum adsciscunt: niſi quantũ ipsis congruit: z accomodat: ꝓpriusq̃ euadit. Talis euadit: quando suscipit in causa proxima sufficiente superius ordinata. Non petit aer Venerẽ aut Jouem: lz etiã inde ducat originẽ: sed appetit ignis concauum: vbi principiũ eius ꝓprium est: locusq̃ domesticus. Cetera quoq̃ simili nõ

quálibet ſui cám expetunt. Nulle eniz res
prius ceſſarent q̄z in deū tranſformentur:
qui primū oſum eſt principiū. Aut ſi nūq̄z
tranſformarent in deum: frustra ꝛ temere
moverentur. Non igit quálibet querunt
cām: ſed ꝓpinquam. Sufficit. n. cuiq̄z ſpe
ciem ſuā incorruptam: integrāq̄z ſervare.
Nec autē ſervatur a cā propria: que ſuffi-
ciens ſit: ꝛ ſupius ordinata: Cauſa vero al
tiſſima ſpeciez rei a ſe remotioris mutaret
in naturam ſublimioꝛem. Ubi ceſſaret res
illa eſſe quod erat: atq̄z periret: non autem
res id appetunt: ſed incolumes in ſuo ſta-
tu manere. In quo quatenus: pmanent:
eatenus prime quoq̄z cauſe ſimilitudinez
aſſecuntur. Quoꝛſum hec? vt intelligas rē
q̄libet ſolū cū proximā attigerit cāz: quie
ſcere protinus: neq̄z vltra perquirere. Atq̄z
ideo mentem que in re nulla quieſcit: niſi
in prima: nullam habere propriam cauſaz:
niſi primā. Cuius rei ſignum eſt: q̄ hois
mens in deum conuertitur ſine medio.
Sic. n. res conuertunt in cām: vt ꝓcedūt.
Que per mediū proceſſere: per mediū cō-
uertuntur. Que ſine medio ꝓceſſerūt: cō-
uertuntur etiā ſine medio. Anima ſine me-
dio in deum reflectitur: q̄ deum neq̄z in
aliqua creatura: neque imagine ſenſus: ꝛ
phantaſie: ſed ſuper oīa creata abſolutum:
nudūq̄z ſuſpicit. Suſpicit vero talem: q̄
argumentat deum eſſe adeo infinitum: vt
omnia: que cadere in cogitationē poſſunt
infinito ſuperemineat interuallo. Ubi ni-
hil creatum inter deum ꝛ aiam interponi
tur. Quo aūt modo intuitus anime i deū
abſq̄z medio figeret: niſi ēt intuēdi virtus
ab illo abſq̄z medio ꝓceſſiſſet? Quod ſi vi
deat alia qbuſdam ad id medijs indigere:
ex eo quod per mundi diſpoſitionem: ꝛ or-
dines angeloꝝ: aſcendit ad deum: ſcito nō
vti his medijs animā: vt deuz in his: aut
per hec quaſi ſolē in aqua: vt per vitruz in
tueatur. Sed quaſi qbuſdaz gradibus: vt
ipſa que infra ſe olim delapſa eſt: p hos gra
dus in arcē ſuā redeat: quo regreſſa deum
abſq̄z medio videt. Porro p mundi diſpo-

A

fitionē: inuitat: vt dimiſſo corporis cultu:
in ſuā redeat rōnem: p angeloꝝ indagatio
nem: ſiue inſpirationē āmoneat: vt dimiſſo
conſueto rōnis diſcurſu ad lumē ſibi quō
dam diuinitus infuſum ſeſe recipiat: quo
reflexa per ipſum iam dei lumen ſuſpicit
deum: vt ille: qui per ſolis radium non co
loꝛes amplius corporum: ſed ipſum ſuſpi-
cit ſolem. De quo inquit Zoroaſter. χρὴ
σεσωφρονῆκα πρὸς τὸ φάος καὶ
πρὸς πατρὸς ἄνωθεν ἐνίενεσεμ
φθὲν σοὶ ψυχὴ πολλὴν ἐσσα μενι
νουν. i. Aſcendēdū tibi eſt ad lumē ipſuz
ꝛ patrios radios. Unde infuſa ē tibi anima
multo mentis lumine circūfuſa. Quod āt
animus ad hunc quādoq̄z ſtatum ꝓueniat
inde conijcimus: q̄ vſq̄z adeo ſe ab oī rei
create cogitatione ſecernit: vt ſuper omnē
rei cuiuſq̄z creande conceptū quantūcūq̄z
ſublimem extare diuinū verticem p infini
tum aſſerat ſpatium. Dum vero deum ita
deſcribit pro viribus caput deum. Habet
ergo vim aliquam abſq̄z medio dei capacē
Nec autē a ſolo tributa eſt deo. Qui enim
formar ſolus: ipſe ſolus diſponit. Qui im-
plet: ipſe amplificat. Sicut ꝛ viſus radiuz
illum intimū: ꝛ inſitum ab origine: quo ſo
lis lumē proxime videt: quotidie ab ipſo
eodem lumine ſolis accepit. Atq̄z ita vis
illa dei capax medio indiger nullo vltra
deum ad deuz ſuſcipiendum? Sicut neq̄z
viſuus radius ad radiū ſolarem accipien-
duz vllo indiget medio. Quia ꝛ radius a
radio: ꝛ vis dei capax a deo nullo medio
interpoſito. Probauimus hactenus pro-
poſitū noſtrū precipue p intellectuz. Rur
ſus ita ꝓbamus idem precipue p volunta
tē. Omnis appetitus cauſe ſue impletur
poſſeſſeſſione. Sitim enim appetitiōis ex
tinguit perficiendo ree eadem: que accen-
dit efficiendo. Voluntas ſolius infiniti bo
ni poſſeſſione poteſt impleri. Eo vſq̄z. n.
affectat bonum: quousq̄z ipſi bonum por-
rigit intellectus. Intellectus communez
boni ipſius rationem inuenit ab omni-
bus rei participantis anguſtijs ſegrega-

B

C

tam: que propter hoc ipsum infinita permanet in ipsa. Diffunditur quoq; in infinitum: cum possit bonitas rebus innumerabilibus per infinitos modos cómunicari. Si voluntas eo vsq; affectat bonum: quo vsq; intellectus offert. Dic autem offert infinitum bonum: & infinita bona. Sequitur: vt totidem voluntas assecuta. Ergo solius infiniti boni impletur possessione. Ad hec: sicut obiectum intellectus est ens ipsum sub ratione veri: ita voluntatis obiectum ens ipsum sub ratione boni. Quia vero vis queq; eo solo contenta esse potest: in quo integra obiecti sui ratio reperitur: sequitur vt intellectus & voluntas solo Deo satiari possint: in quo solo est integra veritatis: bonitatisq; ratio. Et quia ille ab alijs verus semper discurrit ad alia: hec ab alijs bonis fertur in alia: satis constat quietem his ex eo solo obtingere posse: quod talia cuncta complectitur. Habitus enim finit motum: & motum quodammodo interminatus habitus infinitus. Postremo legitimus intellectus est ille: qui res intelligit sicuti sunt. Legitima voluntas illa: que res appetit sicuti sunt appetibiles. Sunt autem res: vt ordinantur a deo. Appetibiles vero sunt: vt ordinantur ad deum. Ergo neq; intellectus: neq; voluntas in rebus ipsis quiescere potest. Sed ille resoluit in deum: hec refert ad deum. Illi solus deus conspiciendus naturali instinctu proponitur. Huic solus Deus amandus. Si sola infinita bonitas implere voluntatis capacitatem valet: nimirum sola infinita bonitas naturam procreat voluntatis. Desertim cum ipsa quoq; voluntas in bonitatem infinitam quandoq; se conferat sine medio. Quod tunc facit euidentissime: quando intellectus voluntati non amplius bonum hoc proponit: aut illud: sed aut cunctorum simul bonorum ostendit cumulum: aut bonitatis ipsius fontem: vnde talis cumuli segetes pullularunt. Denique nullius effectus vltra suam causam se extendit. Humanus animus rem quamlibet finitam transgreditur: quia quodcunq; finitum verum: bonum ve obtuleris: intellectus magis intelligere potest: voluntas vlterius affectare. Nulla ergo finita res est animi causa. Quod hinc potissimum confirmari videtur: quia causa: motorq; particularis virtutem: inclinationemq; ad vniuersale tendentem non potest efficere. Et quia in intellectu virtus est ad vniuersale verum in voluntate inclinatio: ad vniuersale bonum. Cōstat plane intellectum: & voluntatem a nulla re creata fieri: vel moueri. Quicquid enim creatum est: verum: bonumq; est: cumtaxat particulare. Nonne animus quodlibet particulare bonum respuere potest: licet bonum vniuersale non possit? Quid nam hoc significat: Nisi ipsum solius vniuersalis boni actioni: & imperio subici.

Concludamus igitur per intellectus et voluntatis actus & conuersiones q; hominis: animam a deo: nullo medio interiecto: in lucem ex nihilo prodijsse. Atque eam Dei vim infinitam: qua ita producta est: ipsi animæ ita quodammodo inseri: vt ipsi quasi propria: & naturalis euadat: per quam ipsa: quotiens vult: in deum se vertit. Non minus ferme infinita virtute opus esse putant Platonici: vt quis ad deum se conferat infinitum. Atq; infinitus esse sub certa ratione infinitatis agnoscat: & amet. Quam ad hoc: vt aliquid fiat ex nihilo: infinita virtute sua Deus animam creauit ex nihilo: infinita Dei virtute anima dei virtutem eandem infinitam attingit: que ipsam ex nihilo procreauit.

Que quidem infinita virtus: siue semel animæ sit infusa: siue potius iugiter insundatur: seruetur a Deo: demonstrat eam virtutis infinitæ participem: & (vt ita loquar) capacem ita esse: vt per hanc ipsam dei attingat infinitatem. Infinitatem dei esse scimus totam simul & integram. Infinitatem temporis: quia euanescit continue: continue quoq; instaurati. Fluxisse

partim:partim quoq; fluxuram:neq; habere vnquam in presentia nisi momentū. Momentum ab integra infinitate innumere superatur. Quo fit: vt infinitas dei infinitatem temporis inumerabiliter per distantiam superet infinitam. Anima illaz attingit. Hanc ergo longissime superemi/net. Quam ob rem omnes excedit termi/nos temporis: viuitq; perpetua. Quod hinc maxime confirmatur: quod si Deus eam non facit per angelicas: celesteſq; vir tutes: multo minus per materialia semi/na. Ideoq; pestiferam non subit mutatio/nem. Si ergo tuum colere parentem deſi/deras: ipsum solummodo cole bonum. Parentem queris? Non corporis natura parens est tibi o anima. Tanto enim me/lior es: quanto patri magis obtemperas. Es autem tanto prestantior: quanto ma/gis corpori aduersaris. Bonum tibi om/nino est esse cum patre. Malum tibi quo/dammodo est esse cum corpore. Non ani/
A mus aliquis te genuit anima. Animi ope ratio mobilis est. Si ergo per eam facta fuisses: substantiam omnino haberes mu tabilem. Ideoq; in ipsa animi mutabilita te sisteres gradum. Neq; stabilem pro:sus naturam exigeres: neq; quicquam super animum cogitares. Non intellectus ali/quis multiplex te creauit. Non enim sim/plicitatem summam attingeres. Atq; in/tellectus ipsius tibi sufficeret consecutio. Nunc autem ad ipsam vitam: ad ipsam essentiam: ad ipsum esse absolutum: intel/ligendo: amandoq; ascendis super quem libet intellectum: neq; satis tibi intelligen tia est: nisi & bene & bonuz intelligas. Bo/num vero ipsuz tibi satis est absq; dubio. Non enim alia ratione requiris quodli/ber: nisi qua bonum. Bonuz igitur ipsuz procreato: tuus est anima. Non bonum corpus. Non bonus animus. Nō bonus
B intellectus: sed bonum: ipsum bonum in/quam: quod in seipso consistit extra subie cti cuiusq; limites infinitum: infinitamq; tibi tribuit vitam: vel abeuo in euum: vel saltem ab initio quodam in sempiternuz.

¶ Tertia ratio. Quale est obiectum: talis est potentia. Capitulo nono.

QUatuo: hec: essentia: virtus: opera/tio: obiectum: hunc habent ordinē: vt ab essentia profluat virtus: ab hac ope ratio. Operatio obiectum petat. Et talis quedam essentia per talem quandam vir/tutem: id est virtutem propriam certo mo do circa obiectum sibi conueniens opere/tur. Non est putandum ab essentia aliam virtutem fluere quam sibi familiarez. Ne/q; a virtute aliam edi operationem q̄z na/turalem: neq; operationem versari circa obiectum: aliquod: nisi simile: commodū: & conueniens. Nam cur naturalis illa es/sentie virtus operando appetit obiectum aliquod tale potius quam tale? Nisi quia tale aliquid ipsi familiarius est: aptius: & commodius? Nisi enim conueniret ma/gis cum tali quodam quam cum alijs: vel appeteret nullum: vel eque omnia pete/ret. Sic intimus virtutis visiue radius p
C radium solis coloratos radios aspicit. In/timus aurium aer per externum aerem aerem haurit fractum id est sonos: Olfa/tus in vapore aeris caliginoso genitus per vaporem talem in aere crasso a pomo dif/fusum vaporem in pomo odoriferum per cipit. Gustus in saliue humore submer/sus per liquefactionem cibi in ore sapores vel natura liquidos: vel ibi iam liquefa/ctos attingit. Tactus terrenis neruis ac comodatus terrena: & solida sentit facile: & corporales admoduz qualitates. Uides obiecta semper cum operationibus: & vir tutibus naturalibus conuenire. Idem in mente cogeris confiteri: vt nisi libera sit a materia: cuius obiectum est a materia li/berum. Talis est autez rei cuiusq; vniuer/salis ratio: & idea. Obiectum eiusmodi pri
D mum platonici vocaut: atq; peripatetici: quia primo: rectoq; aspectu se obicit. Ob/iectum vero adequatum esse totam entis

ipſius latitudinem arbitrantur. Quia per vniuerſum ens intellectus abſtrahendo: diuidendo: componendo: deſiniendo percurrit. Ens autem tam incorporeis omnibus quam corporeis eſt commune: atque infinitum. Ac ne quis ita fallatur: vt dicat: intellectum forte in alia quadam re cum vniuerſali ratione potius quam in ipſa ſeparatione congruere: conſiderare debemus in eo congruere maxime: quod neceſſario ipſe facit ad hoc: vt intelligat. Quid autem facit potiſſimum? Certe & ſeipſum: & ipſam a materie paſſionibus ſegregat. Neq; quicquam magis impedit vel hunc intelligere: vel hanc intelligi q̄ materie paſſiue coniunctio. Proinde ſi non modo talis potentia tale petit obiectum: ſed etiam obiectum tale potentiam ſuo acceſſu multo magis efficit talem: quemadmodum viſus natura lucidus: & lucem petit: & accedente luce: fit lucidior. Sequitur: vt mens non ſolum ex eo remota ſit a materia: atq; ampla: quia naturaliter: aſſidueq; ad remota: & ampla ſe cōfert: verum etiam vt multo, etiam inde fiat remotior: ampliorq; quod que remota: amplaq; ſunt: illam pulſant: rapiunt: occupant. Sed quantum poteſt a materia ſegregari. Tantum videlicet: vt effugiat materie paſſiones. Rationem nanq; ideamq; tum rei cuiuſq; tum entis ab his abſolutam naturaliter auet. Poteſt auiez per eandem naturam ipſam conſequi: per quam mouetur ad ipſam. Et ipſa deniq; idealis ratio: que i eternitate eſt omnino: cum ſit in Deo: mentem ſeſe ad eam pro viribus eleuantem poteſt omnino ſupra limites loci: temporiſq; extollere.

Marſilij ficini Florentini Platonice theologi: de imortalitate animoꝝ ad Laurentium medicem virum magnanimuꝝ.

Liber vndecimus.

Prima ratio. Mens vnitur obiecto p̄petuo & ſpecies ſuſcipit abſolutas: rationeſq; ſempiternas. Capitolo primo.

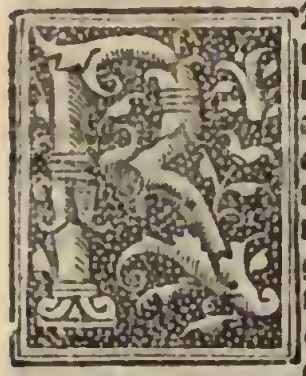

Actio ipſa rei penitus abſoluta illud ipſum eſt: qd̄ actu a nobis primo: rectoq; & proprie intelligitur. Qd̄ intelligitur actu: magis ñ vnuꝝ per intellectualem ſpēm cum intellectu: q̄ qd̄ videt actu per viſibilem ſpēm cum viſu: & tanto magis: q̄to ex purioribus arctior prouenit copula. Copula hec auget rurſus ex eo: quod viſibile quidem eſt ex ra viſum: ratio vo ipſa intelligibilis: que adeſt: & omni mundi materie ab ipſa formabili: & omni loco: cum ſitum proprium non reſpiciat: procul dubio ineſt mentiuꝝ penetralibus ipſi per naturam q̄ proximis: vnde & ab illo: & ad illam ſemper afficiunt. Si ex intellectu intelligente: & ſpecie illa intellectuali: ſiue ratione per ſpeciem ſignificata fit vnum: ac ſpecies illa: & ratio: vt talis eſt: eſt a loco: & tempore: & ceteris materie paſſionibus ſeparata intellectus in hoc ipſo actu ab iiſdem ſemotus erit. Actus huiuſmodi intellectus ipſius ē proprius. Proprius actus eſſentiam propriam comitatur: atq; econuerſo. Itaq; intellectus nō per actum modo proprium: verū ēt per eſſentiā ꝓpriā erit ab oi materie cōtagione ſeiūctus. Et ſicut nō illa cōis: quantū in ſe eſt: vniuerſum locum: tēpuſq; ambit: quamuis vt materiā reſpicit: ad locū: tēpuſq; declinet: ita mēs illi p̄ naturā accōmodata: quamq̄ vt reſpicit corpus: ſeſe ad partes loci: ac temporis cohibet: tamen q̄tum in ſe eſt: quodā/

modo totū ambit vtrū ȝ. Præsertim qa nō potest spēs secundā significandi virtutē esse absoluta: si mens que eius tuȝ subiectum tū fons est: absoluta nō fit: cū omne subiectū p natura sua suscipiat qualitates ⁊ fons sapoꝛē suum infundat: riuulis inde manantibus: Hinc duo secunt. Unū: qꝺ
A substantia mentis nō edit ex materie latebris. Alterum: qꝺ est imoꝛtalis ex eo qꝺ fit vnū cū specie illa: rōneq; vltimque put vltio est locū fugit: ⁊ tps. Ad idē vero sic rursus argumentemur. Ipsum intelligibile ppꝛia est intellectus pfectio. Cū intellectus in actu ⁊ intelligibile i actu sunt vnū. Intellectus figdez q̄ꝺiu potentia est intellecturus nō dum cū re potentia intelligenda conūgit sed qñ actu intelligens est cū re actu iaȝ in
B tellecta. Coniungit aūt cū ea: vt volūt peripatetici: quoniā rei illius foꝛma inheret menti. Quoꝛum vero vna foꝛma est: ipsa sunt vnum. Unuȝ ergo fit ex mente intelligente: ac re intellecta: quandogdem rei huius foꝛma: vt talis est: foꝛmat mentem. Quod ergo conuenit intelligibili: q̄ȝtum intelligibile est: conuenit intellectui: q̄ȝtū intellectus. Quia pfectio: ⁊ qꝺ pficitur
C vnius sunt geneꝛis: ⁊ semper inuicem pꝛoꝛportione mutua vniuntur. Intelligibile vero quantum tale est necessarium: ⁊ perpetuum. Quippe in speculando nullius existimamus coꝛruptibilia. Quia nos scire non arbitꝛamur quicquaȝ: nisi certā rei rationem: ⁊ necessariam teneamus: ⁊ que necessaria sunt: ea perfecte intellectu comprehenduntur. Contingentia vero quantum huiusmodi imperfecte. Quando.n. contingentia intellectus affirmat: sepe fallitur. Si falli non vult: ambigit: vterq; actus imperfectus est: ⁊ falli: ⁊ ambigere. Merito quando contingentia cogitat dubitare solet: ne interim permutentur: ⁊ aliter de illis: atq; aliter momentis alys sit iudicandum. Momentis namq; singulis permutantur. Puta duȝ dicimus platonē
D sedere: potest.n interim surrexisse. Definitiones autem reruȝ vniuersales perpetuę sunt: vt homo est animal rationale. Proꝓrietates quoq; spērum: que proprie definiuntur: sunt sempiterne: vt omne rōnale pōt ratiocinari. Semper.n. definitiones pꝓrietatesq; tales eque sunt vere: etiā si nullus in terris homo spiret. Has intellectus pspicue cecinit: tenetq; firmiter: ⁊ asserit sine erroꝛe vel dubio. Et siqua contingentia intelligit: maxime sub his rōnibus vniuersalibus comprehendit. Ubi coꝛruptibilia cogitat: non vt talia: sed vt eterna. Intellectus ergo ppetuus est: qui rationibus sempiternis vtitur: solusq; perficitur: Si intellectus eas capit: ⁊ quod capit pꝛoꝛportionem aliquam: habet cum eo: quod capitur: congruentiam: certe cum his rationibus intellectus habebit: he neq; principium habent: neq; finem. At si mens hȝ vtrūq; nullam cuȝ his habebit pꝛoꝛportionem: quoniam ab eis omnino p conditiones oppositas distinguetur. Quapꝛopter mens aut fuit semper: ⁊ erit: vt ipse: aut si esse cepit q̄nq; nō tamen desinet vnquaȝ:

¶ Obiectio epicureoꝝ ⁊ responsio de vnione mentis cum spēbus absolutis e rationibus sempiternis. Cap. ij.

NEq; nos hic obtūdat epicureus aliquis: obijciens lumen quidem solis ab oculo suscipi: oculum interire: lumen vero solis incolumē superesse. Similiter speciem illā vniuersalem. i. vniuersaliter significantē: rōnemq; sempiternam capi ab intellectu: intellectum pire: quādoq; spēȝ vel rōnem remanere. Respondemus solis lumen ab oculo minime suscipi: quoniam ab eo ne momentū qdez tenetur: ⁊ occidēte sole visus monēto lumen amittit. Qui siquid luminis suscepisset: retineret vtiq; illius aliquid: vel parumper. Sicut aqua calorem retinet aliquantisper: igne subtracto. Itaq; adesse oculis lumen possumus affirmare: inesse vero: ⁊ suscipi minime. Mens vero speciem illam: rationēq; vniuersalem hominis: ⁊ aliorum ideo suscipere dicitur: quoniam absente etiaȝ homine memoꝛiter retinet. Addeq; lumen hoc

ipsum quod lumen est: ⁊ quod visibile ab oculis non sentitur. Est enim suapte natura tale: ⁊ oculi inde vt clarescãt ⁊ videãt: assecuntur. Species autem illa hominis vniuersalis: hoc ipsum quod vniuersalis est non ab ipsis singulis hominum habet personis in quibus quicquid est particulare est. In mente tamen est illa vniuersalis. Igitur vt vniuersalis sit habet a mente.

Sed quonam pacto hoc maxime: vt Aristoteli placet. Duas nostra mens habet vires agentem vnam. Alteram vero capacem: agens est: que species agit vniuersales: capax: que eas capit ab agente concepras. Quando igitur phantasia in se hominis huius: vt Socratis: hoc tale simulacrum contuetur: mox lumen virtutis illius agentis simulacrum istud pulsat: non aliter quam solis radius aquam. Atq; vt radius hic solis ab aqua repercussus in oppositum parietem ibi circulum procreat splendidum: atq; tremulum: ita lumen ipsius virtutis agentis pulsans particulare simulacrum hominis phantasia conceptũ. Atq; ex eo simulacro in viz intellectus capacem reflexum: in hac ipsa inde speciem quandam parit: que non amplius Socratem hunc in hoc loco: ⁊ tempore positum refert. Sed hominis naturam singulis personis eque cõmunem a certis loci: ⁊ temporis limitibus absolutam. Ubi ⁊ species ipsa vniuersalis est. Et natura: que per eã refertur vniuersalis. In hoc mirabilis vis intellectus apparet. Nempe qui speciem creat: a materia loco: ⁊ tempore absolutaz: Atq; ideo quodãmodo sempiternã ⁊ creatam recipit in seipso: per quam etiaz naturaz similẽ apprehendit: cur non ⁊ ipse absisdẽ absolutus sit: atq; petuus. Deniq; ea que intellectus attigit ita separata: si natura sua sunt talia: talis quoq; est intellectus: nam cuz attingit separata: ibi tũc est: vbi sunt ipa: igit ⁊ ipse est sepatus. Si naũt natura illis passionibus mancipata sunt: sed itellectus sua vi illa liberat: multo ꝓ ac magis ipse ẽ liber: vt cetera liberet. Dic age cur forma rei cuiusq; nõ põt vnuz quidam fieri cum intellectu: anteq; omnino materia separetur. Nisi q; intellectus ipse multo prius: magisq; est a materia separatus. Quo naũt modo fiat vnum ex illa specie ⁊ intellectu docet comparatio illa: quã de radio induximus: atq; aqua. Quippe circulus ille inde natus splendidus: ac tremulus parieti non satis vnit: q; splendoris illius ⁊ partetis est nimiuz diuersa natura. At si i speculũ inciderit arctius vnitur. Tandem si in lumen solis idez redierit: vnde radius ille demissus fuerat: qui splendidum circulum procreauerat: cohibit prorsus in vnũ. Quid naũt illae species est apud peripateticos: quam peperit intellectus: nisi scintilla quedam tuz simulacri illius quod a rebus collegerat phantasia: tum virtutis illius agentis: per quaz mẽs illam peperit. Quid autem nostra mens est: nisi scintilla quedam mentis superioris? Ergo species illa ita nostre menti infunditur: vt scintilla rerum scintille mentis superioris: ⁊ vt circulus ille splẽdidus solis lumini: cuius radio fuerat procreatus. Quapp ex mente: atq; specie ita fit vnum vt ex duabus scintillis vna coniunctis: flãma vna: siue duaꝝ candelaruz radijs vnũ lumẽ: siue ex circulo illo splẽdido: ⁊ lumine solis fulgor vnus. Quod autem per spẽm ita sempiternis vnit: sit sine controuersia sempiternum: ea presertim rõne quod intellectus sortitan intelligendo non modo cũ re eterna intellecta coniungitur: sz ille quoq; res ipsa est eterna: que intelligitur. Idem. n. radius est quodãmodo: qui ab alto verberat aquam: qui fulget in aqua: q aerẽ repercutitur. Ubi in seipsum refusus si videndi vim nanciscatur: videbit statiz fulgorem illum suum: qui redundauit ab aqua. Idẽ faciet: si ab auro resultauerit: vt argento. Semp enim fulgorem suuz videbit: licet varijs modis affectum pro obiectorum varietate: a quibus fuerit repercussus. Si exemplum conuenientius de duabus illis viribus intellectus: ⁊ hac vnĩe

A deſideramus. Conſideremus muſcipule oculum in quo pene:ſicut in mente noſtra due ſunt vires. Eſt in eo vitrea perſpicuitas eſt:t ſcintilla. Illa vix capax hec agẽs. Sicut illa nocte eminet foras:trahit coloris huius:aut illius imaginem a corporibus ipſi oppoſitis. Imprimit eam virtuti pſpicue. Que per eam corpus obiectum pſpicit. Immo forſitaſſe nõ taz corpus oppoſitum perſpicit:q̃z ſui ipſius radium:q explicatus fuit:t replicatus: Et q̃ replicabatur:reſiluit in oculum iam pictus imagine corporis. Ideo licet cernere videatur modo hunc colorem:modo illũ: ſemp tñ ſeipſum cernit:quodãmodo:ſed vario modo a varijs coloribus refulgentem: Quid prohibet virtutem illam agentem:que noſtre mentis eſt radius:in alijs:t alijs phantaſie ſimulacris:aliter:t aliter emicantem inde reflecti in ſemetipſam: ſeq̃z videre diuerſo modo affectam pro diuerſitate ſimulacrorũ. Ubi ſpecies illa ſiue ratio:quaz intelligimus abſolutaz:atq̃ perpetuã:nihil eſt forte aliud: q̃z radius intellectus reflexus in ſemetipſum. Qui tũc facile ſeipſuz aiaduertit: quando in ſimulacra ſeſe dirigit:ſicut vultus ſe non videt: niſi intueat in ſpeculum. Unde etiam varius repercutitur pro ſpeculorum ipſorum varietate. Quemadmoduz t mentis radius a ſimulacris pro diuerſitate ſimulacrorum diuerſus reuerberatur in mentem: ſed de his abſolutius in ſequentibus.

¶ Obiectio epicuri t reſpõſio q ſpẽs innate ſunt menti. Cap.iij.

NEgabit forſitan epicurus:ſpecies illas quas quotidie concipit intellectus eſſe ppetuas:q: t eſſe incipiant:quando pariuntur:t deſinant: q̃ mandant obliuioni. Nos aũt ex Platonis noſtri ſniis ſatis in hoc habere putamus: q ſpẽs ille: ſi naſcuntur a rõnibus animi ppetuis pariuntur:t ideas ſuper aium referunt ſempiternas. Ratio prima. Profecto ſentire t intelligere:q: vitales operationes ſunt: a principio vitali intrinſecoq̃ pficiſcunt: principio inq̃z actiuo. Sunt.n. opationes quedam viuentibus:t carentibus vita cõmunes. Ut generatio:alteratio: mutatio loci. Ea que vita carent: opationes hmõi patiunt:potius quã agant. Non.n.ſe vllo modo generãt:aut alterant:aut mutãt loco. Quiẽtia vero i eas ſeipſis agũt. Quia ſe ſe nutriendo: auzendoq̃z alterant:t generant aliqd in ſeipſis. Et iudicãdo:appetẽdoq̃z locum mutant. Si natura viuentia ad ppias actiones melius inſtruere debet quã ad cõmunes melius aũt inſtructũ eſt qõ eſt agens:quã qõ patiens: atq̃z ad cões opationes eis actiuum principiũ tradidit: multo magis ad ppias actiones: ſenſum videlicet:intelligentiaq̃z:ſic illa diſpoſuit: vt agerent per eas magis q̃z paterentur. Quapropter neq̃z mẽs:neq̃z ẽt ſenſus: vt pluribus platonicoz: vt pcipiat quicquã: ab extrinſecis formis corporibus:ſed quẽ admodũ pars viuifica per inſita ſemina alterat:generat nutrit t auget:ita iteriorꝫ ſenſus t mens per formulas innatas quidem t ab extriſecis excitatas oia iudicãt. Neq̃z aliud quicq̃z eſt hoc iudiciuz q̃z tranſitus formule a potentia quadam in actũ. Non enim debet operatio vlla agentis tranſcẽdere limites. Uitalis igitur:t intus pmanens operatio non eſt ab extrinſeco principio vita carente:ſed ab inde capit:quod componit:diuidit:diſcurrit:ſuoq̃z affectu vertit corpus in contrarias qualitates. Signum:qõ mens ſit maxime efficax:a boetio contra ſtoicos hinc accipitur:qõ vltra illa que facit ſenſus ipſa preter obiectoruz naturam vniuerſales excogitat regulas: deſcendit cõponendo:aſcendit t reſoluendo. Ac ſeſe referens ſibi veris falſa redarguit. Deniq̃z cum rez eadem alie vires anime aliter iudicent:aliter.n.imaginatio: ſiue phantaſia:aliter ratio iudicat:conſentaneum eſt: vt iudicium ipſum iudicantis formã:naturamq̃z ſequatur: non iudicati. Et q: iudicium iudicantis actus exiſtit: probabile eſt vt quiſq; iudex operam ſuaz non ex aliena:ſed ex propria poteſtate per

ficiat. Ratio secunda. Sed reuertamur ad mentem: sicut simulacra singulariuz a corporibus phantasie non inuuntur: vt etiã probauimus: alias: ita vniuersalium spẽs a simulacris non signantur in mente: sed ita mens illas per vim suam efficit: sicut phantasia fingit simulacra per ser seipsaz. Quo enim pacto simularum: quod etiaz pstantasma vocatur: rem aliquam ꝓcreabit seipso liberiorem ⁊ ampliorem? Ipsuz quidem singulare est: ⁊ materie conditionibus est astrictuz: species vero quia vniuersalis est: ideo liberior est: ⁊ amplior. Si nõ sit species hec: que etiam vniuersale nuncupatur: a simulacris: multominus fit a rebus externis: que non possunt per aliud medium formare mentem quaz per simulacra. Rursus vnius spiritalisq; spẽi vnaz esse oportet causam spiritalem: vel saltem vnitam: ⁊ spiritali modo ordinatam. Singula vero: que extrinsecus sunt: plurima sunt: ⁊ corporea. Atqui nullum illoruz per se acceptum cum proprie solum: corporalisq; nature sit: spẽm procreabit incorpoream: ⁊ nature cõmunis significatricem. Sed neq; etiaz omnia singularia simul iũcta istud efficient Sparsa enim sunt: neq; ordinem aliquem talem habent: vt talia subnexa alys vnam seriem digerant causarum. Idcirco sicut lapidum coniunctiõe vnum quiddam simplex nõ fit: sed cumulus: ita per singularium turbam fiet forte quedam simulacroruz confusio potius q̃z vna species: atq; simplex. Preterea i quolibet singulari tria reperiuntur: natura speciei: accidentia: que non sunt necessaria speciei: ⁊ ipsum ex vtrisq; compositum. Vt in Socrate est humanitas: que natura speciei vocatur: est albedo talis: taliscq; figura: que forte accidunt speciei: ⁊ aduentitia nominantur. Ex vtriscq; socratis persona componit: nunqd ab his psonis imprimit in mente spẽs illa cõis: que ẽ oium hoium equalis similitudo? Certe ex accidentibus psonaz non imprimet. Referret .n. hois accidentia non substantiam: neq; ẽt ex ipsa natura: que subijcit accidẽtibus. Illa .n. nõ tota psona alicuius est hois: sed pars eius. Ideo natura talis de nullo hoie enunciatur. Quis dixerit. Socrates ẽ humanitas? Dicimus autem Socratem esse hoiem. Homo igitur enunciat de socrate: de socrate inquã toto: non de humanitate solũ: vel accidentibus. De platone toto: similiter: atq; alys omnibus. Vbi apparet hominẽ ipsum: quez mens nostra cõiter enũciat: de integris quibusq; personis in seipsa conceptum: multo ampliorem esse: hac vel illa persone cuiusq; natura. Quod vero comprehendit: aliud ⁊ amplius est: nõ fit ab eo: quod ⁊ cõprehenditur: ⁊ est angustius: presertim cum natura illa fiat in singulis hominibus singularis. Quod ãt singulare factum est: non creat vniuersale. Sed nunquid ab integris: cunctisq; psonis speciem illa nobis infertur. Nequaq̃. Quippe innumerabiles psonas eque illa species respicit. Innumerabiles vero nullam inspeximus: neq; ex quibusdã psonis accepimus eam: que infinitas insuper alias comprehendit. Neq; potest vllus satis tuto a quibusdam singularibus regulam communem perscribere: falleretur .n. quisquis id tentaret. Perinde ac siquis cum sola terre animalia considerauerat: atq; illa videret spirare: animal omne spirare concluderet. Cum igitur species: neq; a singularibus personis: neq; ab earuz simulacris generetur: reliquũ est: vt fiat ab intellectu. Intellectus eã nõ generat ex phãtasmate: vel in phantasmate. Phantasma enim: quia ⁊ in essendo: ⁊ significando singulare est: si fieret materia: locus vel speciei: eam redderet similiter singularẽ. Ceterum dubium est: num ipsam generet per phantasma tanquaz per causaz mediam inter intellectum ⁊ speciem generãdam. Quod quidem fieri nõ posse ex hoc opinamur: q̃ causa media: ⁊ effectui ꝓxima cum effectu magis q̃z remotior causa cõuenit. Ut in hois generatione: quia sol per hoiem mediuz generat hoiem magis

homo generās cū homine genito q̄z ipse sol congruit. Si igit phantasma esset prima cā spēi: spēs phātasmati similior q̄z intellectui nasceretur: hinc duo sequerentur absurda. Unuz: q̄ spēs huiusmodi statim nata: phātasma ipsum: t phantasiaz: vtpote sibi ꝓpinquiora adsciscereꝫ tāquam naturalem sedē potius q̄z intellectum. Alteruz: q̄ t si eam intellectus acciper per talem spēm: intelligeret singulare aliquid: t magis: t prius q̄z vniuersale. Illa si quidē singulare nūtiaret in primis: q̄ esset phātasmati singulari cognatior. Neq̄ audiendi sunt illi: qui phātasma inter intellectū: t spēm: quasi instrumētum aliquod interponunt. Nōne virtus mētis agēs cum capace magis cōgruit q̄z phantasma? Quo igitur pacto agens capacē per extraneum phātasma formabit? Cum oporteat instrumentum formationis inter formatorem: atq̄ formabile interponi. Phātasma ꝙo extraneum inter duas illas vires inuicem germanas nequeat interponi. Quāobrez intellectus quādo formam illā creat: neq̄ ex simulacro: neq̄ in simulacro: neq̄ p simulacrum procreat. Forte ꝙo radium aliquem: seu vim inserit simulacro phātasie: per quā ipsum simulacruz tanq̄z formator mētis formā huiusmodi generat: quā speciem vocamus intelligibilem? Sed neq̄ hoc fieri posse putamus. Nempe vis illa suscepta simulacro eisdem materie conditionibus astringetur: quibus simulacruz. Ita q̄z formā intelligibilem: que ab illis cōditionibus est absoluta: nō generabit. Ac si quis dixerit: formam illam modo absoluto capi ab intellectu: quamuis phantasma ipsam non creauerit absolutam: ex hoc ipso nos concludemus: quod exoptamus in primis: intellectum non subici phantasie tanquam formabile formatori: postq̄z prestantiore modo formas hz q̄z ipsa tribuere valeat. Quo fit: vt forma intellectualis si nascitur: a solo intellectu nascatur: t sine medio. Si.n. mens formā illam generat: t generando eam in se absq̄ medio suscipit: certe per se gignit illam: t gignit alio nullo intercedente. Ex omnibus his cōcluditur: intellectum formare seipsum: t quoniam si esset prorsus informis: seipsum formare nō posset: necesse est ante eas formas: vel notiones: quas pomnem etatē pene momētis singulis in se parit: latere in animi penetralib' formas alias animo naturales totidē numero: quot sunt in mundo rerū spēs creatarum: quibus possit formas illarū specieruz intelligibiles parere. Ratio tertia. Certe nanq̄ res certis egent seminibus. Nō facit natura ex quolibet quelibet: nō facit ex nihilo aliquid. Idcirco nō pōt essentia aie: que t vna est: ac ferme oia respicit eque: multas: t varias specie formas producere: t alias alijs tēporibus: nisi per plures formulas insitas specie differentes. Quibus alijs tēporibus alias potius q̄z alias proferet: aut promat. Ratio quarta. Duas.n. septenumero ēt nulla cōsultatione: vel voluntate antecedente solo quodam naturali instinctu repēte promit in lucem. Effectus ꝙo: qui naturali fiunt ordine: formā preferunt talem: qualē cause possident. Calida enim ab igne fiunt calente. Quia cā: que ex suo eē aliquid efficit naturaliter: talē licet inferiori modo effectū facit: qualis est ipsa. Nec ēo igitur: que per sunum esse naturaliter generat vniuersales rerum omniū spēs: in ipsa quoq̄ sua essentia ab origine nacta videt vniuersales species omnium: vt similia similibus generentur. Nam si illarum specieruz vna est efficiens causa. s. intellectus t subiectum vnum intellectus. s. idez: nulla ratio assignari potest: cur multe: t differentes fiāt ꝑm spēm: nisi q̄ intellectus per diuersas rōnes sibi naturales eas promit diuersas. Nō enim sufficit ad hanc varietatem efficiendam simulacrorum diuersitas: que nihil ad hanc fabricam aliud afferunt q̄z occasionem aliquā operandi: duz per illorum presentiā mens ad promēdas spēs excitat: hoc autē nihil aliud est q̄z rōnes illas ociosas reddere ꝓptiores. Ra-

tio quinta. Proinde si diuina mens ideaꝝ oiuꝫ plena p essentiã suã adeo plenã absq; medio aiaꝫ pcreat: oportet aiam inde idearum plenam effluere. Nempe deus cuꝫ in efficienda anima a nullo ꝓfus impediat: tam perfectam efficit q̃ꝫ perfecta in tali genere illa effici potest. Perfectior certe prodit si in ꝓuinciã tam difficilem notionuꝫ plena descendat: q̃ꝫ si vacua. Est autez notionum capax ab initio ex ea parte qua cũ angelis conuenit. Sicut.n. ex parte sua tẽporali habet: vt ꝓtinue querẽdo discurrat sic ex eterna: vt possederit ab initio. Presertim cũ ipsa ꝓpinquior deo sit quam prima materia. Ideoq; si materia omnes inde species accipit: & cum primũ parata est capit necesse est animam quoq; omnes suscipere. Parata vero est aia ad oẽs suscipiẽdas cuꝫ primũ a deo accipit esse. Siquidẽ eius essentia simplex est: stabilis supra tpo. Ideoq; non potest augeri: aut per tempora prior fieri. Quod ita cecinit Zoroaster. σῦμβολα πατρικοσ νοδοσ εσπειρε ψυχασ. i. paterna mens inseruit aiabus ꝓiecturalia signa: & Orpheus ita. πᾶντα γαρ πρωτει πρωτη φυσισ εναγκτεθηκεν: id est omnia enim ptheo prima natura indidit. Theologia orphica ptheum appellat essentiaꝫ tertiã animaꝝ rõnalium sedem. Architas quoq; tarẽtinus in libro de sapientia. Nominem inquit sapientissimũ cunctoꝝ animantiũ esse natũ. Quippe cui deus rerũ omnium ideas insuderit: per quas mente valeat notiones rerũ nõ aliter procreare: q̃ꝫ ore per linguã reꝝ nomina fingere. Hec ille. Ratio sexta. Profecto (vt platonice loquar) in materia formarum omnium suscipiendaꝝ latẽt incohationes. In natura quoq; per quam ad formas mouet materia: formaꝝ semina delitescunt. Cũ in cõplexiõe arboris nãti claudit semen ad arborez similẽ ꝓpagandã. In semine arbor generanda tota concludit. Idẽ accidit in cõplexione naturali: & semine aialis. Agit in ea pte ale que alit corpus & natura vtit: velut instro ad mouendã formandãq; materiã: insunt & multo qdem prestantius formaꝝ oium rõnes: vt ex ratione capitis: que in anima est: exoriaꝫ semen illud capitis: qd̃ est in natura. Ex hoc aũt semie pullulet forma hec capitis que cõspicit in materia. Atq; idez fiat in pectore: brachijs: mẽbrisq; ceteris. Si ps hec infima aie secũda est: formatq; ipsa corpora: & a corporibus non formatur & formarũ generandaꝝ cõtinet rõnes: nũquid mens que pars est anime summa sterilis erit. Aut solum formabit a corpibus? Aut carebit rõnibus ad species producendas? Nullo pacto. Immo vero sicut ps infima: que singulis corporibus ꝓxima est: p insitas sibi ab origine rõnes singula gignit & corporalia: ita mens: que in corpalibus: ac penitus absolutis mẽtibus ꝓxima est: rõnes inde insertas h̃z: per quas ꝓducat spẽs illas a corpoꝝ passionibus absolutas. Septima rõ. Sic.n. aia inter diuina & corporalia mediũ obtinebit: si vtrozũq; partiçpo apparebit: habebitq; intus vtrarũq; formaꝝ: & intelligibiliũ: & sensibiliũ rationes. Octauarõ. Neq; decet eam corpibus esse deteriorem. Ergo si corpora ante aduẽtitias qualitates: qualitates possident naturales: multomagis aias formulas habet in mente ꝓprias anteq̃ꝫ excipiat peregrinas. Duplex materie cõmunitas cõuenit: naturalis & aduentitia. Naturalis est natura illa: in qua singula sub eadem specie inuicem congruũt: sicut humanitas: in qua singuli congruunt hoies: que cõmunitas vt pleriq; putant: ꝑpetua est: & singulis quibusq; prestantior. Aduentitia est notio illa vniuersalis quam de naturali cõmunitate mens cogita singulis quibuscunq; seclusis. Que non modo: quo ad materiam spectat: aduentitia est: sed quo ad mentem. Si ante hanc aduentitiam comunitatem materia possidet alteram naturalem: mẽ quoq; materia melior ante hanc alteram similiter possidet. Oportet enim cõmunem formam in mente aliquam prestantiorem esse quam in materia. Est autem na-

turalis perfectio q̄z contingens. Igit̄ opz ineſſe menti cōes formas ante illas: q̄s corpoalīū rex fingit obcurſu. Sepe vero ouz ingenitas formas ſpicimus: putamus pp inſitiam nos aduēticias vel externas proſpicere: nō aliter: atq; illi qui vel ſomno vl̄ morbo quodā cerebri: oculoz ve affecti arbitrant: ſe videre quedā extra ſuos oculos huc: t illuc ſepe volantia: que tū t verſant t vident intrinſecus. Nona rō. Cur bruta rebus ſingulis inſpectis cōem non excogitant notionē. Homo aūt ex natura ſua rōnali: qua differt a brutis: id agit? Niſi q; ipſa ſua natura ſigillū poſſidet taliū figurarū: Si.n. formas ꝓcreat p naturā: ſpēmq; ꝓpriā: eas ꝓfecto p naturā ꝓcreat formatricē. Natura vero talem carere q̄s dixerit caracterib⁹? Decima rō. Preterea quādo in ſcientijs ꝓfectas demōſtrationes cōtexi mus ex principijs q̄buſdā ꝓſtantionibus t lationibus ſolemus de ſpēbus proprietates aliquas demonſtrare. In illis aūt notionibus: que denuo fingunt ab animo: que latior eſt: ea eſt remotior a ſubſtantia: ppeaq; ſpeciei notio ad ſubſtantiam accedit ꝓpinquius quā notio generis. Quo fit: vt que in illis minus cōis eſt: ea prestantior iudicet. Alie igit̄ notiones ſunt in animo p̄ter iſtas: que latiores ſunt ſimul: atq; prestantiores: ex q̄bus demonſtratio vera conficitur. Quoniā vero demōſtratio nō ab vniuerſalibus tantū: ſed ab vniuerſalibus cauſis ꝓficiſcit: notiones aūt que menti inate A ſunt: non ſunt demonſtrati effectus cauſe. Rurſuſq; forme in corpibus vniuerſales eſſe non poſſunt: ſeqtur: vt ſuper formas: t que in corpibus: t que in noſtris mentibus ſunt: querēde ſint forme alie in mente diuina oium cōditrice: que vl̄es oiuz cauſe ſint: quaz formulas humana mēs hz: vt p has tanq̄z cauſaz ſimilitudines ad illas tanq̄z effectuū cās cōcluſiones referat demonſtrando. Sed alias de ideis. Undecima rō. Atq; hec ipſa demōſtratio ſemp aliqua nobis ignotiora ex ꝓpoſitionibus notionibus iſert. Illas rurſus ex alijs: quouſq; ad principia quedā mēti per ſe nota ꝓueniat: ne aut irritus fiat in infinitū progreſſus: aut ab eiſdem ad eadem retexat circulus temerarius. Que vero p ſe nota ſunt menti per naturā mentis effulgent mētis aſpectui. De ſingulis aūt ſpēbus rerum ex proprijs eaz principijs proprie fiunt demonſtrationes: t in varijs facultatibus varie. Igitur ſm varias ſpecies: t varias facultates aſſunt menti diuerſa doctrine principia ex naturali mentis lumine cognita. In ipſis vero principijs cūcta ſequentia cōtinētur. Hunc efficit: vt animus per naturam omnibus doctrinis abundet. Duodecima rō. Ut quēadmodum t arbores: t animātes: earūq; mēbra ex ꝓprijs ſeminibus pullulant: ita ſcientie ex intimis initijs oriant ne mens ſit ſterilior q̄z natura: q̄ ex ſeminibus inſitis ſuos fetus educit: nō caſus effūdit in pulſibus. Tertiadecima rō. Quādo inter nos verū querimus interrogando: t reſpondendo: quo poſſet ad ſommā peruenire: que cōcluditur rō? Niſi aliqd priuſ concederet? Concedi aūt recte qd poſſet: qd neſciret? Ita iſta rō (vt Auguſtinus aurelius inquit) niſi inueniret i nobis aliqd cognitum: quo innitens ad incognitū ouceret: nihil omnino per illam diſcernere// mus. Ineſt ergo nobis ante ratiocinatiōez intelligentia quedam: vnde ratiocinatio ſumat exordium. Quartadecima ratio. Nōne ratiocinatio noſtra mobilis è? t dū veritatem ingrit: ab alio deſcendit i aliud t quando aliquid inuentum examinat in aliud aſcēdit ab alio. Motus vero omnis a quiete: ſiue ſtabili aliquo exorditur: ac tēdit ad ſtabile. Motus autem huiuſmodi notionum complexio eſt. Res vero quelibet principium habet proprium: ſuumq; finem. Quapropter ratiocinatio: quia notionum progreſſio eſt: in notiones reducitur: quia mobilis in aliquas ſtabiles notiones: quarum impulſu querat: quod cupit: indicijs inueniat: quod queſiuit: luce examinet quod inuenit: firmitate quieſcat inuentis. Inde ergo cepit querendo. In

idem redit examinãdo. Sunt ergo in mẽte stabiles quadam ⁊ perpetue notiones: que ⁊ principia sunt: ⁊ fines ratiocinãdi. Quintadecima ratio. Neq; ratiocinandi solum: verum etiam quomodocunq; intelligendi. Nam sicut sensus qui per aduẽ
B titias formas: que dicuntur accidentales: cognoscit semper accidentia quoq; semp attingit: vt platonici putant: ita conuerso mens que essentias rerum definit: per essentiales formas intelligit. Et quia sensus: qui fallacibus confidit rerum imaginibus ⁊ subito vanescentibus sepe fallitur neq; imaginẽ a re vera discernit: sed opus est ad hoc iudicio rationis. Idcirco mentem oportet essentialibus (vt ita dixerim) rationibus inniti: ne ipsa quoq; fallatur: ⁊ iudicio virtutis alicuius superioris indigeat. Sextadecima ratio. Preterea si cognoscimus angelos: neq; eos nosse valemus per species a sensibus haustas: q̃ cuz pendeant a corporibus: non referunt angelicas formas: que ad corpora non declinãt: sequitur vt eos per insitas species cognoscamus. Quo enim pacto iudicamus angelos esse naturas non vergẽtes ad corpora nisi per species a corporibus minime dependentes. Decimaseptima rõ. Demq; inter cognitionem diuinam ⁊ sensitiuã cognitio intellectualis est media. Ergo ⁊ medias habet conditiones. Deus cognoscit per essentiam suam immobilem. Sensus per mobiles qualitates id est species peregrinas. Quapropter mens cognoscẽt per qualitates immobiles: que species innate vocantur. Ordo demq; vniuersi requirit
C vt quemadmodum pure mentes in se respiciunt: sensus autem in alia soluz ficanima mentis sensusq; particeps non modo
D extra se formas: sed in se quoq; respiciat. Vbi autem Aristotelis more mentem dicere solemus nouas species procreare: possumus etiam proprius more platonico dicere innatas species ex mentis penetralibus erui. Germanarum virium ea est natura: vt se mutuo comitentur in operando: sicut in existendo: ⁊ se vicissim suscitent ad agendum. Germane vires sunt olphatus: ⁊ gustus. Unde sepe animus per odoratum inuitatur ad gustum. Germane concupiscendi virtus: ⁊ irascendi natura. Facile igitur ex libidine irritamur ad iram. Germanitas etiam oculorum facit: vt ambo simul vertantur ad idem. Germanitas sensus: ⁊ phantasie efficit: vt operante sensu ad aliquid: ad idem operetur: ⁊ phantasia propter similem germanitatem: quando phantasia species suas profert in actum: mens quoque suas educit in lucem. Non generantur proprie tunc mentis species: sz que angustius coarctabantur: patent latius: ⁊ floreſcunt: que tepebant: feruent: que in solo mentis vertice per se lucebãt rutilant eminus: ⁊ in ratione: que mentem sequitur: iam facta serenioꝛe refulgent. Itaq; quam Aristoteles creationem vocaret in speciebus: Platon corruscationem cognominabit: per quam expergefactus oculus rationis speciebus: mentis irradiatur. Prima illa in mente corruscatio intelligentia ipsa: est sequẽs irradiatio est ipsa rationis discursio. Per intelligentiam essendi rerum definiuntur. Per rationem componuntur essentie definite: ⁊ argumentationes conficiũtur. Veras autem definitiones essentiarum non potest mens per accidentalia rerum simulacra fabricare: sed eas construit per infusas ab origine rerum omnium rationes. Decimaoctaua ratio. Infusas in quam a rationibus rerum: quas dz deus. Que quidem in deo sunt ipsa dei essentia ab ipso deo sub varijs rationibus intellecta. Forme igit oium in deo sunt: ubiq; nihil aliud sunt q̃z essentia ipsa dei: atq; oẽs habitu simul ⁊ actu. Omnes quoq; forme sunt i angelo. Nõ qdẽ essentia ipsa sũt angeli: sed rõnes quedã essentiales. i q̃ semp essentiam comitantur. Ubi vigẽt habitu simul omnes: ⁊ actu: q; fz omnes actu omnia simul intelligit. Preterea sunt omnes
E

absurdum id quidem. Primo quoniaz p idem ꝛ maior erit: ꝛ minor. Deinde p aliā spēm in alia specie aliquid collocabit: puta per capitis spēm in maioris: minoris ve specie. Prestat aūt capite capitatuz q̄z maius: aut minus denominare. Deniq; absurdum est: per aliquid paruū maius aliquid dicere. Igit̄ ñ formalis afferenda causa est maioritate maius: minoritate minus cognomi nabitur. Similiter denariū numeꝝ nouenario plurem nō vnitate proprie appellabimus: siquidem ab vnitate proprie vnū denominamus: imo pluralitate plurem: ꝛ aliuz paucitate pauciorē esse dicemus. Item qualem numeruz fieri asserimus: non diuisione vnius in duo: qz etiaz coniunctione interduz huius rei: atq; illius fieri cōtendetur. Et omnino idē proprie oppositis effici causis nō est dicēduz. Ergo qualem numerum qualitatis ipsius participatione fieri ꝑm formam potius asseremus. Sed hec tāquam leuiora mittamus: pergamus ad grauiora. Si color vel figura est ipsum pulchrum': quo nam pacto erit color aliquis: vel figura deformis? Item qua nam rōne multa subiecta pulchritudinis vnius tanquā cōmunis participarent: nisi vna quedaz pulchritudinis natura cōmunis ꝛ ineſſet singulis: ꝛ preesset: vt ab ea: que preest: dependeat ꝛ que ineſt. Proinde aliud est ipsa bonitas quā res: que bonitatis participatione fiunt bone. Aliud pulchritudo q̄z res pulchre: similiter q̄z de ceteris spēbus: quas Plato vocat ideas. Corpora eniz pulchra multa sunt: ipsa ꝓ pulchritudo vna est. Illā omne primum. simumq; in aliquo reruz genere vnū est solūmodo. Rursus hec pulchra duas habēt naturas: tum materiam corporalē: que sit principes pulchritudinis: tum pulchritudinis qualitatem. Ipsa ꝓ pulchritudo nihil est aliud q̄z pulchritudo. Q̄ñ quicq̄d est in genere aliquo: primum tale nihil aliud est q̄z tale. Itē corpa hec partim pulchra sunt: partiz ēt turpia. Nā ex ipsa sua materia: q̄ aliud aliquid est q̄z pulchritudo: de forma iudicātur. Ipsa ꝓ pulchritudo turpitudinem nō admittit. Si modo opposita vicissim se fugiunt corpora quoq; pulchra mutant: ꝛ mō pulchra sunt: modo cōtra. Pulchritudo ꝓ imutabilis est: qz ꝛ nihil est aliud q̄z pulchritudo: ꝛ quātum pulchritudo est: non mutat: qa sic neq; vertitur in cōtrarium: neq; priuatur quādoq; fundamēto: ꝛ subsentaculo: cum seipsa subsistineat. Adde: q̄ corporalia queq; alias pulchra videri possunt: alias ꝓ non pulchra. Ipsa ꝓ pulchritudo carere pulchritudie cogitari nō potest. Preterea corpora formosa diuisibilia sunt: pulchritudo autē indiuisibilis nō parua est: qz magna corpora nō formaret: non magna: qz paruis corporibus nō congrueret. Deniq; non est corpora: quoniaz rebus spiritalibus nō competeret. Nō est etiam temporalis: qz rebus nō ineſſet eternis. Ineſt autez multo magis animabus: ꝛ mētibus q̄z corporibus: sed neq; in illis est prima: tum qz ille secūduz se deformes sunt nisi formentur a bono: cuius splēdor est pulchritudo: tum qz ille veritatem appetunt tanq̄z pulchram. Pulchritudo vero non expetit semetipsam: tuz deniq; qa simpliciter: ꝛ cōmuniter amabile est non esse quidem animale vel intellectuale: sed bene; bonumq; esse. Cum ꝓ bonuz summe alliciat: summa est pulchritudo. Itaq; idea ipsa pulchroruz est super corpora: animas: mētes. Est vna simplex pura imutabilis indiuisibilis incorpea: ꝛ eterna: atq; eadē idearum omniū est natura: qđ hinc quoq; alio exēplo probamus. Nic homo quādo illum generat hominē: nō proprie specificam humanitatē ipsam: que cōmuniter in vtroq; consideratum: gignit. Si gineret eniz ꝛ seipsum: qui per humanitatem extat. Preterea terminata natura naturaz interminatā generare non pōt. Nō ergo cā est hic hō: vt simpliciter humanitas fit: sed vt in illa materia propagetur. Opz autez nature humane cōmunis esse cōem causam: atq; etiā per se agentem: qđ

ostendit ordinatissima eius & stabilis cō
positio. Quā ob rem super agentia in spe
ciebus particularia extare oportet vniuer
sale agens: speciem respiciēs: atq; dirigēs.
Quod etiam apparet in ijs: que absq; ma
nifestis seminibus generātur: vt alias de
monstrauimus. Argumentantur rursus
multi platonicorum a mētis obiectis hūc
in modum. Cum intellectus noster natu
A raliter formas capiat: rationesq; intelligat
vel separatas: vel separādo: sequitur: vt cō
munes ipsi rerum: separateq; a materia ra
tiones naturalia sint eius obiecta. Quoniā
vero obiecta eiusmodi mouent: formant:
perficiunt intellectum: ideo in prestantio
ri: verioriq; vniuersi gradu sunt constitu
te: lōgissimeq; a figmētis absunt: ne mēs
& veritatis iudex: & sensuum emendatrix
a veritate remotior fit q̄s sensus. Quaz ob
rem rationes ille merito sublimiores: ve
riores: efficaciores nature existimantur q̄s
intellectus: qui inde formantur. Sed nun
quid ille rursus intellectuales sunt appel
lande? Non quidem proprie. Siquidem
rationales anime ſm participationem in
tellectuales sunt. Angeli vero intellectua
les ſm formā. Rōnes deniq; ille: atq; idee
intellectuales quidem ſm causam: intelligi
B biles ſo ſm formam. Intellectuale enim
ad intelligibile ita ferme se habet: vt appe
tens & mobile atq; formabile ad appetibi
lem motorem: atq; formatorem. Sed vbi
naz sunt? Sane ideas minus cōmunes in
ideis cōioribus generatim platonici collo
cant. Ac demū omnia idearum genera in
ipso ente primo cōmunissimo entiuz: atq;
perfectissimo: quod summum intelligibi
le vocant: intelligibile quidem ſm formā:
intellectuale vero ſm causam: cui proxi
me: subdunt mentes q̄splurimas intelle
C ctuales ſm formam. Intelligibiles vero
ſm participationem. Dis autē rationales
subiciunt animas intellectuales iā partici
patione quadam: intelligibiles ſo nequa
q̄. Proinde cēsent ens ipsuz: ipsumq; in
telligibile idē esse: quoniā ens sit natura
le: & adequatū intellectus ipsius: qua rōne
est intellectus obiectū. Preterea intelligi
bile ipsum sub primo rerū principio collo
cant. Illud enim tale est: vt comprehendi
quodāmodo possit. Hoc ſo nequaquaz.
Principium primū appellāt proprie vni D
tatem ipsam: atq; bonitatez. Et q̄ vnitas
enunciam: lucemq; procul ab omnibus
segregatam refert: intelligibile ſo refert
lumen quoddā iam intellectibus propor
tione quadā accomodatum: ideo vnitatē
& aliud: & superius q̄s intelligibile esse pu
tant. Rursus q̄ mentes taz intelligere q̄s
intelligibile appetunt non simpliciter: sed
& bene & bonum. Bonuz ſo simpliciter
appetunt. Idcirco hac etiam ratione bo
num. i. deū summum ipsi enti: quod & in
telligibile est: preponunt. Ditto q̄ intelli
gibile respicit intellectum: bonum ſo re
spicit voluntatem. Itaq; non solum hoc
ab illo est differens: sed prestatius. Quip
pe cū prestantius fit quod voluntatem ra
pit: q̄s quod ab intellectu cōprehenditur.
Quapp ens ipsum ab intellectu pro viri
bus percipi opinātur: bonū ſo per voluē
tatem potius ad seipsum animaz trahere:
atq; tractā i se quoq; trāsfundere: & si quo
pacto ab alia iam occupata suo modo tan
gitur: tāgi proprie per vnitatē mentis ca
put: quā ab initio nobis deus: qui est vni
tas vniuersi princeps inseruit. Ceterū vt E
ad propositum reuertamur: in ipso quidē
bono ideas per cause modum esse solū re
linquis quibusdā rationibus tantum inter
se distinctas. In ipso ſo intelligibili p for NB
mam proprie: atq; absolutis insuper for
mis inuicē differentes. In sequētibus mē
tibus siue a corpore separatis: huc coniunc
tis participatione iam quadā: & gradatiz
magis: magisq; distinctas. In natura vero
semina quedam infima formaruz ab ideis
infusa. In materia deniq; vmbras. Ipsum F
quidem bonum Plato in epistolis deum
patrē nominat: ipsuz ſo intelligibile deū
filium Plotinus quoq; & deum de deo: &
de luce lumen: & rationem: verbumq; dei.

Rursus Plato in epinomide per ratio/
nem huiusmodi diuinā: siue verbum: quē
mundum vocat intelligibilem: affirmat
mundum fuisse sensibilē: exornatū. Quo/
niam ꝙ idee in primo quidez vna forma
sunt. In secundo ꝙ multe forme. Non
enim putant in prima forma absoluta di/
uersitatem esse formarum. Ideo Plato cō
templatus ꝛ colores in lumine circa lucē:
ꝛ lineas in circulo circa centruz: inquit in
epistolis multiformes ideas absolute di/
stinctas circa primum rerum principium
esse potius q̄z in primo. Similiter i libro
de republica septimo: ideam inquit boni
idest ipsum bonum: in cuius forma om/
nes idee vna forma sunt: pulchrarum esse
causam idearum: videlicet illaruz: que in
sequentibus multe forme sunt absolute in
uicem differentes. Superioribus rationi
bus Plotinus ꝛ Proculus ideas confir/
mant: ꝛ aliter in deo (vt aiunt) primo po
nunt: aliter in secundo. Alij ꝙ nonnulli
ad idem ita procedūt. In materia quidez
postrema idearum vmbra resultat. Super
materiam ꝙ idearum omnium lucet fa/
cies. Quarū fons est deus reruz auctor: vt
Platonis Timeus planissime docet: ac li
ber de republica decimus: ꝛ Parmēides.
Si enīz mens: ꝛ natura plene formarum
sunt: perqz illas agunt: qđ in naturalibus:
artificiisqz apparet: merito ꝛ deus: qui na
ture: mētisqz formator est: insomnia rē nō
oz. Per formas igitur agit: quas appella/
mus ideas. Has Plotin⁹ ꝛ Proculus nō
solum exēplares: sed ēt essentiales formas
appellant. Putant enim imperitum opifi
cem mūdi nulla in fabricādo mūdo cōsul
tatione vti. Talē enim imperitam opera/
tionem esse. Atqz cum: qui de opere perfi
ciendo consultat: prius in se imperfectum
opus quodāmodo cōcepisse: deinde ꝙ il/
lius absolutione pergrere. Qđ a mente p/
fecta est alienū. Jtē si vniuersum mutabili
solum prouidētie discursu disponeret: nō
esset vsq̄z stabile quicq̄z: neqz perpetuus
esset mundi motus: ꝛ stabilis. Igit deus
vniuersum per esse suum facit: atqz dispo/
nit. Presertim cum eiusmodi actio ꝛ pri/
ma: ꝛ cōmunissima: ꝛ facillima sit omniū
actionum. Ideoqz a causa quadam prima
cōmunissima: felicissima sit: vbicunqz sit:
eiqz in primis conueniat. Omnis autem
causa: que ipso esse facit: talem sequēti gra
du facit effectuz: qualis est ipsa primo. Cū
igitur mūdus sit cūctarū cōplexio sperū:
sequit: vt mundi opifex mō quodaz supra
q̄z cogitari possit: pstantiore sperum oiuz
cōplexio sit: ꝛ omnium formas habeat exē
plares: sibiqz met: vt illoruz more loquar:
essentiales. Quod iterum ita confirmant.
Si ars naturam imitatur: perqz operum
rationes efficit opera: ergo ꝛ natura suo/
rum operum possidet rationes. Rursus
natura cum ex seipsa careat ratione: ꝛ mo
ueatur: perficiaturqz a deo: rationes ac/
cipit ab ipsis diuine mentis ideis. Et quā
to nature rationes interiores ipsi nature
sunt quam rationes artis arti: tanto saltez
rationes diuinas interiores oportet eē deo
q̄z nature rationes ipsi nature. Addūt: q̄
forme sensibiles haud oino: vereqz sunt
tales: quales cognominant. Sane equali/
tas ꝛ similitudo passim ineq̄litatis: dissi/
militudinisqz sit pticeps. Formositas aūt
vera in subiecto p se deformi: ifformiqz eē
non pōt. Bonū quoqz verū: vbi defectus
ꝛ pclivitas est ad malū: esse negt. Quinēt
in celestibus nolūt esse verā lineā: superfi/
ciemqz: vez cētri: polorūqz punctū. Sig/
dem quorū rō est imptibilis: ipsa in re pti
bili esse nō possint. Sz alius noster veras
oz: gignitqz formas: per quas alios falsi re
darguit: quātū a veris distent aiaduertēs.
Quā ob rē multo magis aia vniuersi ve/
ras formarū possidet rōnes: ꝛ gignit. Ubi
enīz virtus: itelligētiaqz pfectior: ibi exp/
siorū formarū cōceptio: atqz prus: Deniqz
mūdi opifex certiores, ēt: pfectioresqz for/
mas in seipso gignit: atqz (vt Proculi ver
bis vtar) dū se aiaduertēdo seipm gignit:
in se simul generat oia. Accedit ad hec: q̄
cuz vniuersi mēbra perpetuo quodam or/

dine inter se conspirent: nō casu: sed rōne
conciliant: atq; regunt. Ratio illa que or
dinat oia: seipsam ignorare non pōt. Alio
qn rō summa foret irrōnalis: si nulla rōne
sui ipsius haberet. Rōnalitem. rō est: que
seipsaz cognoscendo complectit: quā que
ignorādo se deserit. Illa igit se tanq; rōne
oium ordinatrice intelligit. Quo efficitur
vt quibus rōnibus: modisq; singula dispo
nant: semper intelligat. Quāobrez in sum
ma oium rōne sunt omnium rōnes. Utrū
igit: qz deus facturus erat oia: cuncta co//
gnouit? Non certe. Alioquin essentialem
opationem: ipsamq; ad seipsum cōuersio/
nē ad externa referret: atq; aliunde pende
ret. Igit quēadmodū sol in se lucēdo illu/
minat oia: sic deus intelligēdo: atq; volen
do seipsum z scit: z efficit oia. Quis nō vi
derit: si videndo se videt: facitq; cuncta: se
qui vt in substantia sua substantiales for/
me sint: que exēplaria: causeq; sint oium.
Semper. n. in ipso nature ordine ita se res
habet: vt ab interiori actione pcedat exte/
rior. Atq; idē opus actiōi persimile. Quē
admodū a lucere illuminare: ab illumina/
tione illuminatū: illuminationi: luciq; si/
mile. Proinde plante: z animalia ex semi
nibus generant. Oportet aut in semine ra
tiones esse quodāmodo animatis inde rō
naliter pereant. Non in sunt in semie cor
poreomis potentia. Uniforme. n. semen ē:
ac pene informe. Quod autē inde gignit
multi forme: atq; formosum. Itez si semen
dividat: plura inde tota que nascunt: qua
si in partibus tota lateant: que gignūtur.
Hinc patet vim seminariaz in semine ipso
latentē esse quodāmodo incorpoream. In
qua sit huius motus: generationisq; prin/
cipiū. Oportet aūt multiplicis aiantis rō
nes multiplices seminarie ineesse virtuti:
quā vocamus naturā. Idē. n. put idez est
diuersitatē tantā prime generare non pos
set. Insup ineē actu necessariū est. Quod
. n. est potentia tale tanq; imperfectuz in ali
qd actu tale: nō aliter q̄ per aliqd: quod
actu tale sit: plectiusq; pduci pōt. Insunt
ergo singularum aiantis partiū specie dif/
ferentiū singule rōnes: quibus suo singula
tpe: loco q̄: z ordine pereunt: atq; excisa: si
fieri pōt sepissime reereunt. Sed nunquid B
seminarie vires in seminibus aiantiū sum
me cause sunt. Nequaquā. Non enim ab
vlla illaz fit species ipsa: sed quiddam po
tius pticulare sub specie: z quelibet illaruz
ab alio sub eadem specie ducit originem.
Ideo ad vniuersalem naturam confugiē/
dum: in qua vniuersales sint suaz speciez
oium rōnes. Ad naturam inquā terre ter
renorum pcreatricem. Presertim cū sepe
plantis z animalibus passim sponte nascē
tibus semina corporalia desint. Quo fit vt
ad eorū p̄ductionem seminibus incorpo/
reis opus sit. Atq; vt conuenienti ordine C
pcedamus: singulas terrenorū species ad
vniuersalem referamus terre naturam: si
militeq; in ceteris elemētis. Deinde qua
tuor elementoz naturas proxime ad lune
naturam: in qua sint elementalium oium
rōnes. Naturam vero lune ad naturam
spere superioris: similiterq; deinceps. Cū/
ctas deniq; naturas ad ipsam vniuersi na
turam: in qua necessario sint tam natura
lium q̄z naturaz oium rōnes: rōnes inq̄z:
z exēplares: z effectrices: vt naturas om/
nes certis regulis ad certa dirigat: z per//
ducat. Non potest autem natura esse ratio
causaq; rerū summa: tum qz per se irratio/
nalis est: quod in nostra natura patet. Nā
neq; se: neq; alia nouit: tum quia est causa
effectui mixta: pinde ac si faber lignis in/
fusus tractet ligna. Tali enim causa opus
erat: vt que ad allō extrinseco: z cōmuni
mouentur: familiarem quandam: intrin/
secamq; virtutem a separata causa posside
rent. Quippe cum a hec non aliter pro//
prie: distincte accōmodate ducantur: quā
per virtutem ipsis propriam: distinctaz: ac
cōmodatam: z causa tandem: excellentissi
ma: que pure: z absolute operi dominatu/
ra est: ab ipso opere p essentiā: z esse: z vir/
tutem oporteat esse secretam. Sicut i aere
videmus calorem quidē a sole supno mi/

sceri:lumen ꝙ nequaq̄. Oportet autem naturam:ꝛ si per se irrationalis est:tamen corporalium rationes habere:quibus posit intrinsecus singula cōgruis modis ad finem conuenientem rationaliter ordinare:mouere:formare:cūq; per se irrationalis sit:ab eo quod per se rationale est:duci debet:rationibusq; formari. Nempe irrōnale est nature per se irrōnali ordinez vniuersi cōmittere. Igitur in causa superiore necesse est rones ferū adeo rationaliter esse:vt cā ipsa se:suaq; aiaduertēs:ꝛ sui:ꝛ rationum suarū certam habeat rōnem. Absurdum certe foret:cū nos tum nostri:tuz nostrorū operū:tuz vniuersi rones habeamus cām vniuersi:neq; sui:neq; suorū rationes habere. Quā ob rem si mundi conditor omnia nouit: certe non respexit in alia:vt illa perciperet:fiqdē cognitio eius alia ipsamet cognitione producta procul dubio antecedit. Quis enīz ignoret externum opus sequi intrinsecam actionem. Itaq; deus in seipsuz respiciēs nouit oia. Quo fit:vt in ipso sint omnium spēs:per quas cuncta cognoscat:ꝛ faciat. Atq; (vt summatim dicam) quēadmodum in hoc materiali mundo materie omnes in vnaz tandem:intimamq; materiam:sic ꝛ multo magis in mūdo formali forme omnes in vnam:intimamq; formaz necessario reducuntur. Quod hinc rursus argumētari licet. Qō omnis vita prolē suā penes se ipsam prius generat q̄z seorsum:ꝛ quo prestātior vita est:eo iteriorē sibimet generat prolē. Sic vita vegetatiua tā i arboribus: q̄z in aialibus semen quasi arborē:ꝛ quasi aial in corpore ꝓprio prius generat:q̄z aut faciat extra:aut arborē indenial ve externum producat. Sic sensitiua vita:que est vegetatiua prestātior:per phātasiaz in se simulacrum: intentionemq; rerum parit: prius q̄z in externa materia fabricet. Sed setus ille phantasie primus:q; in ipsamet anima est:ideo propinquior est animē q̄z/tus vegetatiue vite:qui non fit in aia:sed in corpore. Sic vita rationalis:que est excellentior sensitiua:parit in seipsa rationez tum rerum:tum sui ipsius quasi setum prius q̄z vel loquendo:vel agēdo promat in lucem. Primus ille setus propinquior est animē q̄z phantasie setus. Cius enīz rationalis in setum suū:perq; illū in seipsam reflectitur:quod non efficit phantasia. Sic angelica vita notiones sui ipsius:ꝛ rerum promit in se:ante q̄z depromat in mundi materiam. Proles hec interior est angelo q̄z rationi sua:q; neq; ab externis incitata est:neq; mutatur. Quā ob rem diuina vita eminentissima:ꝛ secūdissima olum vniuersam hanc mundi machinam tanquaz prolem suam in se generat prius q̄z pariat extra. Oportet autem huiusmodi prolez: quam Orpheus Palladez vocat: Iouis capite naram:magis intimam:vt ita dixerim:esse deo q̄z angeli notionem angelice menti. In angelo quippe cuz sit esse aliud q̄z intelligere:notio:que generatur intelligendo:aliud est:q̄z angeli ipsius essentia. In deo autem: q esse ꝛ intelligere idem sunt:notio:quā deus intelligendo seipsuz gignit:tanquam ex actissimam sui ipsius imaginē idem est atq; ipse deus. Quoniaz ꝙ generationem voluptas comitatur:timeus Platonis ingt:deū opere suo mirifice delectari. In ple aūt illa dei intima:q; vniuersale semen est mūdi:insunt propria semina mēbrorum oiuni:que in mūdo hoc ple eius externa gignunt. Semina illa essentia inter se conueniunt:ne deus sit substantia multiplex. Differūt rōne:ne quicquid i mūdo sit sine vlla varietate sit vnicum. Age sic vltra procede. Cū deus vim habeat infinitā:ꝛ res:que sequūtur cū cūcte:finitā:ideoq; diuina virtus non sit determinata ad ea soluz alenda:q̄bus finite res possunt subministrare:ſz queat absq; illis insup innumerabilia opera ēt incorporalia facere:an nō necessariū tibi videt in deo horum operū formas:que absq; istrumētis:certisq; subiectis facere pōt:ita relatione saltē distinctas esse:vt ꝓpriaz illic habeāt rōnē? Maz cum ab vno quantum

vnū omnino est absq; medio: subiecto ve
certo non fiant multa: nulla est ratio: ob
quam formę tales possint ex deo multipli
ces emanare: nisi multiplex: vt ita dicam:
& quodāmodo multiformis sapientia dei.
Quinetiā quicquid reliquę causę agunt:
id omne operātur tanquā primę causę in
strumenta: atq; ita agunt: vt tēperātur ab
illa. Tēperantur autē: ducūturq; adeo cer
tis modis ad certas formas in materia ge
nerandas non per aliud q̄z per certas for
marum rationes: quę sunt in deo. Quēad
modum instrumenta artis: atq; nature p
formas agentis dirigūntur ad formas. Ut
q̄z vt formę tum artificiosę: tum naturales
perspicue magis sunt in agente q̄z in ope
re: vel instrumentis: ita mundi totius for
mę expressiores modo suo in deo sunt q̄z
in sequentibus causis: & materia. Quā ob
rem Mercurius putat: mundū esse oiformis
dei imaginē omniformē. Et Plato
in timęo inquit: diuinā virtutē cū bonita
tis suę gratia vellet mūdum q̄z pulcherri
mum facere: decreuisse eū ad exēplar illud:
quod est ojum excellētissimum: figurare.
Ideoq; mūdum ita ad sui similitudinem
effecisse: vt mundi partes ad sui ipsius for
marit ideas. Ex ijs quoq;dam canum ra
bies condemnatur latrātium: platonem
ideas extra diuinā intelligentiā posuisse.
Celū vnū sydereū plenum totrētē noctu
figurat suoq; syderū imaginibus. Que q/
dem imagines neq; sunt sydera: neq; esse in
fantibus videant: neq; manēt: sed iugiter
inoluant, aqua fluente: quāuis manere vul
go putent. Similiter deus vnus idearum
exuberās plenitudo materiā fluctuantem
fingit semp simulacris idearū. Que sane si
mulacra neq; vere spēs sunt apud platoni
cos: quāq; veras esse quidam physici arbi
trātur: neq; quiescunt vnquā: vt Heracli
tus ait: labēte materia. Et si quiescere eas
ignorātes existimāt. Atq; hic est modus:
per quē res tēporales: vt vult Parmeni
des pythagoreus: eternarum fiunt partici
pes idearū. Profecto sicut eternitas: que

vnum dūtaxat momētum est: manēs idē
semper: & eodem modo tempus omne: qō
per innumerabilia diffluit momēta: quiescē
do metitur. Et sicut cētrum stabile pūcta
superficiei circūcurrentis: ita idea quelibz
in eternū vna: eademq; consistens res eas
temporales metitur omnes: quę in eadez
inter se specie. sunt idee vnius: eiusdemq;
participes. Quod de vna dicam: de omni
bus est ideis intelligenduz. Pulchritudo
ipsa pulchrorū omnium est mensura. Quia
per accessum ad pulchritudinem primaz
& recessum ab ipsa: res sequentes magis:
minus ve pulchre existimātur: & quod ca
dit ab omni pulchritudie: ab omni cadit
essentia. Et quod totam possidet pulchri
tudinem: totam habet essentiā. Quia pri
ma ēntia: & prima pulchritudo sunt idē.
Quecūq; homo in specie aliqua iudicat:
iudicat ad speciem referendo: puta quādo
iudicat solem: aut ignem esse pulchrum:
tunc duo pulchra refert ad vnam pulchri
tudinis speciē absolute. Et quando solem
esse igne pulchriorem pronūtiat: ad eandē
refert ideam: nō absolute: sed cōparando.
In vtraq; relatione pulchrū solem & ignē
pulchrum per eādem metitur ideaz. Sed
in prima vtrūq; per totam ideam mensu
rat. In secunda per alterum idee gradum
illorum metitur alterum. Neq; audiendi
sunt barbari quidaz: qui res pulchras mē
surari non posse putant: per accessum ad
puruz pulchritudinis actum: quia ille sit
infinitus: ideoq; non possint res alie alijs
propius ad ipsum accedere. Volunt autez
per recessum a pura pulchritudinis priua
tione mensuram talez excogitari. Nil enim
ob id errare videtur: q̄p si purus actus est
infinitus affirmatione: similiter pura pri
uatio est infinita negatione. Neq; fit pul
chrorū cōparatio ad diuinā essentiā pen
tus infinitā: sed ad pulchritudinis ipsius
ideā. Que quodāmodo finita est: quātuz
respicit creaturā: q̄ est determinatio q̄dz
diuine plectionis: facta quidē a mēte diui
na: confirmata ℣o a voluntate. Accedunt

autem ad eam propius: que similitudines eius suscipiunt purius. Recedūt ꝺo: que contra. Merito autem inde mensura accipitur pulchritudinis i rebus pulchris: vnde ipsa suscipitur pulchritudo. Nec autem ab idea capitur: non a pura pulchritudinis priuatione. Deniq; quid vltius q̄ pulchritudinis habitum per priuationes velle discernere: cum fieri e cōuerso ꝛ natura q̄ ratio cogat. Quapropter absq; dubio fateamur: humanam mentes pulchra referre ad ipsam pulchritudinis rationes. Quoniam ꝺo quod mensurat prestātius est q̄ quod mensurat: mens humana quātum per relationes ad ideas res omnes tēporales metitur: que sub ipsis continētur ideis: rebus illis est excellētior. Atq; ideo ideis est proxima: ꝙ metitur quecunq; illas sequūtur. Utpote que cadit media inter idearum fontem: ꝛ riuulos inde manātes. Verum licet mensuret ad ideas: non tamen per ideas ipsas mēsurat: tanq̄ per propria quedam: ꝛ proxima media. Non enim sunt vniuersales idee proprium instrumentum huius: aut illius mentis humane: neq; inter mētem singulares: ꝛ res alias singulares vllo mō vniuersales idee cadunt medie. Quia vero non potest animus singularia vniuersalium idearum simulacra aliter metiri q̄ p formulas idearum animo proprias: ꝛ quasi declinantes ad singularia: necesse est mentu idearuz formulas vnherere: per quas ideis simulacra conferat. Que congruunt formulis ꝓbet: reprobet que non congruunt. Sed vnde aduenium he formule menti? nunquid a simulacris? an ab animi fictione? an formatan ab ideis? Non a simulacris. Nam per eas formulas animus mēsurat simulacra. Unde formule simulacra antrecedunt: ꝛ tanto prestantiores sunt: quanto ideis propinquiores. Ac si fierent a simulacris non vere mensurarent illa: sed ab eis potius mēsurarentur. Mensura enim adequatio est. Causa adequat effectuz. Effectus causam nō adequat. Nusquam in corporibus per sectas vnitatis bonitatis pulchritudinis tationes inuenimus. Oportet enim eas suis contrarijs non esse permixtas. In corporibus autez vnitas miscetur partium multitudini: bonitas vitio: pulchritudo deformitati: nusquam rectas figurarum rationes inspeximus in materia corporum: eas tamen ipsi tenemus. Alioquin neq; de ipsis loqui possemus: neq; per ipsas quasi exanien defectuu formarum corporalium redarguere. Nō igitur eas a corporibus accepisse videmur: essent enim illis deteriores. Neq; dicendum est: eas esse nusquam: quia nequit mens intelligere p seipsum: quod nihil est omnino. Nam ꝛ priuationes p habitus cogitat: ꝛ falsas opiniones non ex eo fiunt in nobis: ꝙ ipsuz: quod omnino nihil est: cogitemus: sed ꝙ vel coniungamus res inuicem: vel disiungamus preter ordinez naturalem. Immo ꝺo si existunt alicubi obiecta sensuū: sunt ꝛ rationes obiecta mētis: si modo ꝛ mens sensibus est nobilior: ꝛ qđ omnino nihil est: neq; mouet animi aciem: neq; contrahit: neq; terminat. Non igitur finguntur ab animo. Sane figmenta mētiūtur res veras: non metiuntur. Figmenta animi res ipsas sequuntur cōsuetudine ꝛ q̄ vmbre corpora. Corpora p vmbras nō discernūtur. Quis ergo per fictitiū: extraneūq; simulacrum pulchritudinis: odoris: saporis: caloris horū ipsoruz essentiales definitiones: proprietatesq; latētes inspiciet? Preterea figmētum animi est animo ipso deterius. Formule vero ille ideo prestantiores sunt animo: ꝙ per ipsas animus etiaz iudicat: corrigit q̄ seipsum. Nempe per rationes vnitatis: bonitatis: ꝛ pulchritudinis animus de seipso iudicat sepe q̄ sit ipse: aut partibus multiplex: aut affectibus dissidens. Item quantum vel natura deficiat: vel vitio deprauetur. Rursus quantum vel natus sit ꝺformis: vel turpis euaserit. Nōne per pulchritudinis sigillum pronūtiat esse se corporibus pulchriorem. Et hanc partem sui illa: ꝛ hunc habitum illo pul-

chyorem esse. Immo vero ⁊ angelis sublimiores esse videntur. Quia per sigillū idē angelum mens nostra designat: quando angelum animo pulchyoꝛez esse affirmat: ⁊ alio angelo alium: angelusq; deum. Non tamen metitur deum: sed ipsum tanquam mensuram relinquit immensurabilez. Sicut. n. sapientia nō fit sapiens: ⁊ motus nō mouetur. Ita prima mensura non mensuratur. In eo gitur: q; ille formule angelos metiuntur tanq; regule expresse ab ideis super angelos existentibus certe sublimiores sunt angelis. Et aius in hoc ipso actu: quo metitur angelos: excellentioꝛ est quaz ea ipsa natura angeli: quam apud seipsum metiendo designat. Quamuis ⁊ angelus animam metiatur per regulas quodāmodo rectioꝛes: ⁊ eo ipso actu magis excedit animum quam per actum animi excedat ab animo. Quo autem pacto sigilla hmói quas ⁊ formulas appellamus: si sunt alioꝛ: ⁊ angelis altioꝛa: fingūtur ab animo? Quinimo sunt in animo ante omne cōmentum animi. Animus. n. sua inuenta omnia ad sigilla talia confert. Siquidem veritatis sigillo discernit que vera inuenta sint: que. verioꝛa: que falsa. Item q; per nouos: tpaleſq; actus animi fabricat: mobile ē oino. Quod. n. motu fit: utrumnam fit ⁊ mobile. Sigilla vero talia sunt immobilia. Hereāt enim animo imobiliter. Quoniam quicquid singulis momentis occurrit animo: vel fit ab animo arbitratu nostro: ad illa referimus tanquam firmiter inherentia. Porro si illa quoq; nutarēt: essent ad alia referenda: ⁊ alia rursus ad alia: neq; esset in nobis principium aliquod indicandi. Sigillu; per quod de statu huius rei: aut statu illius: aut etiā de eternitate sententiam ferimus: mobile esse nequit. Siquidem in sigillo ratio illius exprimitur: qđ eo significatur. Ratio vero status ipsius eternitatisq; est a ratione motus alienissima. Quinetiam stabile: ⁊ eternum non aliter quam sub rationibus status eternitatisq; definimus. Rationis huiusmodi omnis sunt mutationis expertes. Siquidem status antecedit motum. Quod vere in natura prius est: est a posterioꝛe solutum. Atqui has rationes: per quas talia definimus: intus habemus. Non enim per aliena mens loquitur. Ac si extra nos essent: egeremus adhuc alys rationibus rōnū: qbus quasi medys ratiōes illas hauriremus: per quas essemus de statu: eternitateq; locuturi. Alie ille rationes ideo immobiles essent: quia essent rationes immobilium rationum. Itaq; quacunq; gradiamur ad immobiles rationes nobis inatas perueniemus. Scite plotinus quando de evo disputat inquit. Hec ne de eternitate loquimur quasi de extraneis rebus testificantes? Ac de alienis agentes? Nequaq;. Non enim intelligimus: nisi tangamus: neq; extranea tangimus. Itaq; opz nos eternitatis esse participes: hec ille talia ergo sigilla sunt immobilia. Immo etiam sigillum motionum est immobile. Quando. n. de rerum motibus iudicamus: illos ad eternam motus ideam: per motionum sigillum nobis insitum comparamus. Si hoc quoq; foret motus: aut mobile: esset per sigillum aliud comparandum. Non enim motus ad eternitatem: nisi per medium cōpetens religatur. Quod neq; motus sit: neq; mobile. Item si foret mobile: nō recte per illud motiōes iudicaremus. Motio namq; tunc iudicatur recte quando refertur ad terminos ⁊ spacia: que permanseriat. Nam ys nō manentibus: neq; fit motus: neq; motus progressio cernit. Ipsum quoq; tēpus: quod est proprietas quedam ⁊ perduratio motionis: non aliter mensuratur quam si per stabilem seruetur memoriam: ⁊ stabili eternitatis momēto circūscriberetur. Si motionis sigillū stabile ē: multomagis stabilia sunt sigilla oīa reliquorum. Ex ijs omnibus duo pariter concluduntur: quod scilicet sigilla talia: ⁊ ab ideis animo inserantur: ⁊ ipsi hereāt immobiliter.

¶ Confirmatio superiorum per signa.

Capitulo .v.

Huius autez rei signa multa compe/
rimus. Primum qđ rustici homi/
nes: qui nunq̃ de ideis aliquid cogitaue/
runt: & adolescentuli: qui nihil de ijs audi
uerunt: cum primũ eox sensibus occurrũt
corpora pulchra: modo ratione vtátur: ea
referũt ad ideas: duobus: vt diximus mo
dis. Uno quando affirmant hoc esse pul
chrũ: quod non faciunt nisi ex eo: quod ta
talis corpis figura quadrat sigillo pulchri
tudinis intus ingẽito. Altero qñ affirmát
hoc isto: & istud illo esse pulchrius: quátũ
aliud alio accedit propius ad sigillũ. Ta
lem sigillum neq̃ per doctrinam: neq̃ per
inuentionem prius acquisiuere: q̃ neq̃ co
gitauerunt de illo quicquam: neq̃ audiue
runt: neq̃ etiam tunc ex singulis pulchris
corporibus ipsum colligunt. Siquidé per
ipsum minime fallax singulorum fallaciaz
defectúq̃ redarguũr. Neq̃ ex natura qua
dam communi que est in singulis. Nam
qđ in rebus iacet fallacibus: ipsum quoq̃
fallax euadit: fallaceq̃ ex se procreat no/
tionem. Preterea: quando de illo diligen/
tius cogitant: inueniũt ipsum vel esse: vel
referre aliquid vnuz supra multa in seipso
consistens. Nam super naturá illá: q̃ vna
quodámodo est in multis: opz̃ esse naturá
talem: que vna sit ante multa: vt cõmunis
sit eque multorum. Tale sigillum: quia
nullo modo clauditur rerum singulariuz
multitudine: ab ea multitudine nullo mo
do colligitur. Neq̃ etiá cogitationis ma
chinatione concipitur. Nam per ipsuz in
uenimus super mobilem: multiplicemq̃
cuiusq̃ animi pulchritudinem: vnaz esse
pulchritudinem in seipsa manentez. Ergo
sigillum vim suam tollit altius super ani/
mos. Machinaméta vero animi nihil ani
mis eminentius fabricant. Si ergo cũ pri
muz vtimur ratione: res plurimas ad hu
iusmodi sigilla referimus: que neq̃ didi/
cimus ante: neq̃ tunc colligimus: aut fin/
gimus presertim cum comparationis si/
gnum precedere semper res illas oporteat
que comparantur: sequitur vt ante omneq̃
rationis vsum ea possideamus. Secundu
signum est quod subito fiunt relationes
vtreq̃: sepe etiam nulla precedente: aut
intentione voluntatis: aut rationis discur
sione. Quod significat non esse animo re/
gulam relationum huiusmodi: nuper: aut
extrinsecus acquirendã: sed iamdiu intrin
secus possideri: qua totiens vti pro arbi/
trio potest: quotiens se ad eam intenderit.
Tertiũ signum est quod omnes in seipsis
experiuntur: quotiens volunt alicuius rei
definitionẽ & causam inuenire: nihil aliud
conãtur: quam vt omnibus sensus & phã
tasie submotis obstaculis: profunde men/
tis intima penetrent. Quibus tunc primũ
clarissime fulget: quod venantur: cum pri
mum in arcãne mentis adyta penetraue/
rint. Quasi intus scientiarum thesauri de
litescant. Quod ita Pythagoras cecinit.
ἀλλά συ ὄφρα εἰδῇς θεῖον γένος ἐστὶ βροτοῖσιν οἷσ ἱερὰ φρὸφέ/
ρουσα φύσις δείκνυσιν ἕκαστα:
id est. Tu autem confide: quoniam diuinũ
genus est hominibus. Quibus sacra natu
ra proferendo in lucem omnia monstrat.
Ergo mirabimur? Homerum: & didimuz
alioſq̃ per multos: vel natura: vel ab ifan
tia cecos: ita scripsisse: vt per spicue vidisse
omnia videantur. Mirabimur Zoroastrẽ
alioſq̃ sapientie inuẽtores diuturna dum
taxat solitudine: solaq̃ animi totius i mẽ/
tem solam conuersione rerum omniũ scié
tiam peperisse. Quartum signum ab ap/
probatiõe sumitur. Complexio corporis
que abundat sanguine: suos quosdam po/
stulat tum sapores: tum ceteros rex vsus:
que bili alios: alios que pituita. Quando
cuiq̃ complexioni: quod suum est offer/
tur: non aliter oblatam rem natura talis
asciscit: quam ipse ignis escam sulphureã.
Hinc sanguineus commẽdat dulcia. Acu
ta acrima ve colericus: acida melãcolicus
mollia flegmaticus: & insipida. Quod de
sanguineo dicemus: similiter est ad alios
trãsferendũ. Nescit sanguineus q̃ ob cáz

dulcia probet: qz nō cōmēdat cōsilio: ſz naturali complexionis inſtinctu. Sane per naturalem inſtinctū quinqz appetit genera qualitatū. Rubra: t viridia viſu. Auditu leta: dulcia guſtu. Tēp: rata tactu: atqz olfactu. Si has quinqz qualitates per complexionem affectas t pbat: neceſſe eſt in ipſa complexionis conflatione quinqz ineſſe ſomites harum quinqz probationum. Sicut. n. illarum quinqz qualitatum alia inter ſe eſt: t alia rō: ita a tali cōplexione ſub alia: t alia ratione pbantur. Igitur in vno quoqz homine quinqz ſunt ſomites naturales ad quinqz qualitates congruas qnqz ſenſibus comprobandas. Et qz in alijs hominibus alie ſunt complexiones humoz ideo rez concupiſcentie corporaliū inter homines ſunt diuerſe. Quoniaz vero vna humana ſpecies eſt in oibus: cuz ſit in mentis ſpecies vna. Idcirco cōmunis eſt eoz: que ad mentē pertinent approbatio. Omnis mens figuram laudat rotundam in rebus ſtatim conſideratas: t cur laudet ignorat. In edificijs quoqz ſimiliter talem vel quadraturā edium: vel parietum equalitatem: lapidum ve diſpoſitionem: angulorum oppoſitionem: feneſtrarum figuraz atqz occurſum. Laudat inſuper eodez pacto certam quandā ſiue membrorū humanorū ꝓportionem: ſiue numerorū: vocūqz concordiaz. Commendat morales geſtus t habitus quam decoros. Commendat ſapientie lucem: t veritatis intuitum. Siquelibet mens hec omnia ſemper: t vbiqz aſciſcit illico: t quā ob cauſaz aſciſcat: ignorat: neqz poteſt nō abſciſcere: inſtinctu aſciſcit neceſſario proꝛſus: t naturali. At quia eoruz: que hic affectantur: diuerſa inter ſe ratio eſt: oportet vt a mente ex diuerſis naturę ſue rōnibus: tum quaſi ſomitibus appetantur: tuz quaſi formulis: t regulis approbentur: ita vt ex eiſdem regulis illoruz cōtraria reprobentur. Siquidē contraria illoꝝ cum primum nobis obijciunt: offendunt natura ſua: et ſi cā neſciamus. Sunt ergo rationes illorum ſimiliumqz ingenite mēti. Quintū ſignuz a definitione artis accipiē. Omnis ars: qz certa rōne ad certū finē ordinat opus: rōnalis facultas eſt. Facultas rōnalis ſi omni nature irrōnali eſt ingenita: multomagis ingenita eſt omni rōnali. Elementa q̄z artificioſe ſitū repetunt ſuū? Quanta geometrie arte rectā lineam in aſcenſu ſeruant: atqz deſcenſu? Quanta architecture induſtria pluuia ſe in obſcuros guttulas cohibet? Quanta acer ſagacitate rerum nature ſuccurrit: ne quid in ea vacuum reliquatur? Complexio quoqz plantarum: t animaliuz q̄z mirabili medicine artis ſolertia vtiē in cōſeruādo habitu naturali? aut recuperando? Ipſe quoqz brutoꝝ aie ſingulis in ſpēbus ſingulas artes exercent. Lanea telam inſecta ſericia: lineam aranee: hirundines figulinā: muſicā olores: apes architecturā: ciuilem ciconie: bellicam vero leones: vulpes denicqz venatoriam. Quis nō dixerit modo iſta conſideret: ſolā naturā rōnalem inertem fuiſſe atqz ex inertia irrōnalem ab initio conſtitutam? Immo vero ſi debet rōnalis ſedes multo prius t magis artē capere rōnalem q̄z ſedes irrōnalis: ōpz oēs rōnali hoium ſpeciei artes innaſci: poſtq̄z ſingule innate ſunt ſingulis irrōnaliū ſpēbus. Omnes. n. ferme in genere brutorū vniuerſo congregant. Sed alie ſpēs artiū p alias alialiū ſpēs diſpergūtur. Oēs ergo in vnica rōnali hoium ſpē colligunt: ſz per ſingulos diuidant. Oēs iterū in vno ſpēi angelice ſingulari: ſi quo tñ diuidunt q̄z formas. Qñ multiformis eſt angelus. Lucte denicqz in vno ſingulari do: atqz vna: dūtaxat dei forma. Quapp artes diuidunt inuicē in brutorū genere ſm habitum: atqz actū. Quoniā nulla brutorū ſpecies aut artes omnes exercet actu: aut omnes infuſas habet: ſed quelibet eorum ſpecies vnica vtitur arte: t poſſidet vnicam. Artes igitur diuidant oportet in hominum ſpecie ſecundū actū quia alij alias meditentur: non tamen ſecunduz habitum: quia ſinguli cūctas poſſideant. Siquidez in angelo quolibet vnū

tur:cuncte habitu:atq; actu. Quelibet.n. illorum quaslibet meditatur:sed diuidun
E tur executione:quoniam alij aliter guber/nant munduz. Cuncte in deo modis om nibus vniuntur. Quia ꝛ habet:ꝛ videt:ꝛ exequitur vniuersas. Nã in omnibus ope rantibus: vt inquit theologus Paulus: omnia operatur. Sextum signum ab assecutione artium ducitur. Quas non illi solum:qui preceptore carent:per se assecuntur:sed illi etiam:qui magistros:vel libros vel homines habuisse traduntur. Nam ꝛ
a qui legendo discunt non a litteris corporalibus:vitaq; carentibus spiritalé viuáq; scientiá hauriunt:sed ipsi per litteras provocati pariunt in seipsis:ꝛ qui discunt audiendo:non prius discunt: q̃z ipsi audita apud se recolant:examinent: approbent.
F Non fit autem examinatio:approbatioq; verorum:nisi intus prefulxerit regula veritatis:ꝛ qui docere dicunt:neq; scientiaz eandem:quam ipsi habent:omnino transfundant in alium. Nam docendo alios ipsi euaderent ignorantes. Et scientie qualitas de alias mente in aliam quasi de subiecto in subiectum transiret:quod non convenit qualitatibus. Neq; aliam quandam specie similem scientiam in discipulo ipsi per propriam generant. Talis enim generatio ad qualitates ptinet corporales. Nõ
G ad humanam scientiam:cuius actio claditur intus:ꝛ operantem perficit potius q̃z externa. Ceterum quonam pacto magister discipulum edocet? Duo sunt artiuz genera. Alie sunt:quarum materia:circa quá versantur:nullum habet in se principium operis effectiuum:sicut lutum: aut saxum: ita sub esse videntur figulo:ꝛ sculptori:vt manum dumtaxat expectent artificis:ipsa vero suapte natura nihil momẽti habeát ad opus efficiendum. Alie vero artes sunt quarum materia per formam quandã motum agit ad opus: quod quidem naturale est potius:quam artificiale dicenduz. Sic terra subest agricole. Sic medico corpus humanum. Quippe fecunditas soli
ad segetes producendas agricole. Et corporis humani complexio ad sanitatem recuperandam medico confert quampluri/mum. Usq; adeo vt sepe ager absq; cultura producat segetes ꝛ complexio corporis nostri sine medentis opera pellat morbos. Quod significat ꝛ agro in esse semina segetum per naturam:ꝛ complexioni semina sanitatis. Ergo in primo artium genere artifex ille dominus materie vocatur: atq; magister. In secundo vero excitator naturę:atq; minister. Artem docendi ad secun
b dum id genus spectare hoc nobis testimonio esse potest:quod animus qui tanquaz materia videtur subesse docenti:nonnunquam antequam audiat: presagit audienda:ꝛ postquam audiuit:audita reddit vberiora:ꝛ meliora. Et sepe licet non audiat: ex se parit. Quippe qui semina scientiaruz non minus quam ager segetum possidet. Unde qui docet minister est potius quam magister. Quapropter Socrates apud platonem in libro de scientia Theetheto inqt se filium obstetricis esse:ꝛ obstetrici persimilez. Utpote qui in erudiendis hominibus nõ inducat scientiá:sed educat. Sicut obstetrices conceptos iaz fetus educunt. Ideo qñ doctor aliqs contendit ex pluribus argumẽtis audienti aliod demonstrare:qui audit nõ paulatim formaꝫ:vt lutuz a figulo:aut saxũ aliqd a sculptore:sed post multa indicia veritatẽ subito intuetur: ẽt absente magistro:quando sufficienter fuerit provocatus. Sicut ager cultus a rustico post diuturnos illius labores suo ipse tempore edit fetus: agricola nihil agente. Quis oculos videre docuit? Aures quis audire? Oculis non prestat visum medicus:sed vel super infusas caligines discutit:vel dirigit in obiectum: ita mentis preceptor scientiam non infundit:sed purgat aciez:aut dirigit. Nemo canibus sagacitatem p:estat venatoriam. Nemo equis currendi virtutem. Nemo robur bellicũ elephantibus. Sepe tamẽ homines eas ipsas virtutes latentes:ꝛ dormitentes in mem

E bris vsu expergisci cõpellunt. Idẽ facit in mente preceptor: vt Plato in septimo libro de repub. docet. Mens enim virtutez suã: que est veritatis intuitus: non minus habet firmam: ⁊ naturalẽ: q̃ sensus: ⁊ animalia suam. Eã sciscitando prouocat Socrates docẽdi ouz. Ipsa recte interrogata vera respõdet. Respõdere non põt vera: nisi cognouerit. Qñ ꝯo res ipse iuicẽ cõnexe sunt: filtrq̃ rõnes rerũ ꝓiũcte sunt in unicez. Unde facile de vna trãsitur in multas: sepe fit: vt ex vno quodam vestigio a preceptore mõstrato sagax animus ꝓpriis naribus venetur lógo ordine plurima. Adde: ꝙ nõ imbecilliorem habet mens videndi veritatis aspectũ q̃ pedes progrediendi potentiam. Socrates infantẽ porrecta ducit manu: quo gradiat. Adolescentem: quo discat: interrogat. Infanti non prestat eũdi virtutẽ: sed ⁊ prouocat: ⁊ tutius pducit ad terminũ. Adolescẽti nõ largitur intelligẽtiam: sed efficit ad effectuz sui opis põptiorem. Ipse aũt Socrates scientiam suã: si qñ adeptus dicitur: tãquam nouaz: aut ꝙ inuẽtionẽ: aut per disciplinã est adeptus. Si ipse per se res inuenit: nunq̃ rebus inuẽtis fuisset vsus: nisi vtẽdi modũ antea cognouisset: vtendi modum nõ tenet: qui rei ipsius non tenet naturam. Si ab alio audiuit: non prius ex auditu concepit scientiaz q̃ sciret: nũquid docentis rationes veritati congruerent. Nõ intelligit hoc: nisi qui ipsam inspicit veritatem. Igitur anteq̃ iueniat quicq̃: aut audiat:
B veritatis est compos. Et qui docuit Socratem Archelaus: vel per se inuenit: vel accepit ab Anaxagora. Quicquid fuerit: sciuit ⁊ ante. Atqui licet ⁊ Anaxagoras ab anaxiamene: ⁊ ille ab anaximãdro: ⁊ anaximander acceperit a Thalete: Thales de nicq̃ vel alius quiuis sacerdos egyptius: aut saltez perfidus magus caruit precepto re. Qui hominis caret doctrina: discit docente natura. Immo vero scit: iam diu docente Deo. Quapropter Socrates apud Platonem in libro de sapientia ingt thea

gi. Nemo vnquam didicit a me quicquã: q̃uis mea consuetudine multi euaserint doctiores ⁊ me exhortante: ⁊ bono demone inspirante. Tu quoq̃ breui multũ proficies: si deus fauerit. Deterea narrat Socrates ibidez: quẽadmodum nõnulli ouz eius cõsuetudine vterentur: illiq̃ propiũ quarent: ipso etiã tacente: acutiores euaderent. Recedẽtes ꝓo ebetiores subito rederentur. Quaã ad diuinum quendaz influxum a deo per genium: mentemq̃ Socratis in familiarium animos penetrãtez vis illa ingenij pertineret. Et Orpheus C
musas esse dicit Iouis ⁊ memorie filias. Quia videlicet scientie in profunda memoria lateant: nobis olim a deo tribute. Quin ẽt hec de memoria tradidit. πάντα γὰρ κοον σύνεχουσά βροτοις ψυχὰς σύνοικον ὑπόμνησχου πάσεπάντα ὅσα ἔστερὸις γ ἡμὴν κατὰ γαῖαν ἔπε γειρουσάφρενά πάσιν. i. totam memẽtem continet humanorum animorum familiaris. Cõmentorze omnia quorum notionez quisq̃ semper animi finibus occulit: mẽtem suscitas omnibus. Concludemus iam ꝑsentem disputationem: si prius nos ipsos ãmonuerimus: vt qñ audimus artes nobis inesse natura: nõ itelligamus vel a natura celesti: corporaliq̃ impressas: D
vel a mera anime essentia fluere. Sigdez a tali natura impressas habent bestie. Ab essentia aũt mera manãtes solus possidet deus. Sed intelligamus nostris mẽtibus statim ex deo natis insulas fuisse spẽs rerz ⁊ regulas artiũ: vt in timeo tradit Plato nõ aliter q̃ angelicis mẽtibus infundantur. Est aũt dria triplex iter nos ⁊ bestias E
quo ad artes ptinet. Prima: ꝙ a deo sine medio nos eas accipimus. Alle natura celesti interceděte. Secda: ꝙ quisq̃ nostrum accipit cũctas. Bestiarz spẽs singule singulas. Tertia: ꝙ bestie necessario quodã impulsu nature ad sue artis vsum certo tempore cõpellũtur. Nos aũt libero rõnis iudicio tum artis vnius: tuz plurimarz vsuz

eligimus. Conuenimus aũt ꝯtum ad ſpecies reꝝ: ⁊ regulas artium attinet cũ angelis atq; deo: cum in alijs nõnullis: cum in hoc vel maxime: q nobis inſunt per abſolutũ: pſpicuũq; moduꝫ ferme: ſicut ⁊ illis. Itaq; diuine idee abſolutas atq; diſtictas ipſarũ imagines nobis tanq̃ ſpeculis impreſſere. Nature aũt corpali vmbras quaſdam confuſiores. Quẽadmodum nos ad lumen imaginẽ quidez noſtri corꝑis clara in ſpeculo pingimus: vmbram vero reddimus parieti. Vbi aũt idea per modũ lucet abſolutum: perſpicuũq; non modo lucet clara: ſed fere tota. Omnes. n. idee ꝓprietates: quas in diſputatiõe huius ꝓncipio ex Platonicis mẽte narrauimus in eo conſiſtunt potiſſimum: q vniuerſalis ſit: atq; ſoluta. Quod autẽ nõ vmbre idearum: ſed imagines perſpicue nobis inſint ex eo patet potiſſimum: q vmbras illaruꝫ ab imaginibus earundez recta rõne diſtinguimus q ve formule illaruꝫ nobis inſite ipſas nobis perſpicue repꝛeſentant: noſq; ad eas conuertũt: ⁊ vmbre ideaꝝ in corꝑoribus haud prius eas nobis referunt: quã per noſtre mentis formulas purgent atq; reformẽt. Deniq; ſi per diſtinctas imagines: atq; per modum integrũ ſplendẽt in noſtris mentibus: atq; ſolutum: ꝓ modũ quoq; fulgent penitus imortalem. Quod ſi imortalis rei naturale ſubiectum eſt immortale. Subiecto namq; ſoluto: q̃quid ſubiecto herebat: diſperdit. Proculdubio mens hominis eſt imortalis: que naturaliter: firmiterq; imortaliũ ideaꝝ ſpecies per modum ſuſcipit immortalem.

¶ Ratio ſecunda. Mens eſt ſubiectũ veritatis eterne. Caſ. vj.

AUrelius Auguſtinus diuino vir ingenio: quo latinoꝝ nullus platonicã maieſtatẽ: tum ſapientia: tum eloquentia expreſſit exactius iactis a platone ſuperioribus fundamentis argumentationes huiuſmodi conſtruit. Aliud eſt verum: aliud veritas: quẽadmodum aliud caſtus: aliud caſtitas: ꝓſtantiuſq; eſt vero veritas: ſiquidem omne verum veritate eſt verus. Cũ vero aliquid: quod verum dicitur: interit non tamen interit veritas. Sicut ſiquis caſtus intereat: caſtitas tamen nõ interit. Si manebit ſemper hic mundus: verum eſt ſemper eſſe manſurum: quod ſi nõ manebit: verũ eſt nõ ſemp eẽ manſurũ. Quid cum interierit: ſi interiturus eſt: nõne tũc id verum erit: mundum interiiſſe? Nam q̃diu? verum non eſt occidiſſe mundum non occidit. Repugnat igitur: vt mũdus occiderit: ⁊ verum non ſit: mundum occidiſſe. Non poteſt autẽ aliquid eſſe verum vbi veritas non ſit. Erit igitur veritas: ẽt ſi mũdus intereat. Quid ſi ipſa veritas occidat? nõne verum erit veritatem occidiſſe? Verum autem nõ puto eſſe: ſi veritas non ſit. Nullo modo igit occidet veritas. Hec Auguſtinus. Sed vbi nam eſt veritas non in corꝑoribus: mutaretur. n. corꝑoribus permutatis. Cum tamen eterna ſit veritas: hinc ſequitur paradoxõ illud platonicum: coꝑa non vere eſſe: q; ſilicet in illis non maneat veritas. Ergo qñ aurũ dicimus: ſi non vere eſt auruꝫ: falſuꝫ aurum eſt. Si hoc neq; aurum q̃dem eſt. Atq; ita de ceteris rerum corꝑoraliuꝫ ſpeciebus. Preterea affectio corꝑoris duo tẽporis puncta non permanet penitus eadẽ vt oſtendimus alias: ⁊ in preſentia in hũc modum oſtendimus. Sicut ſtabilis: ⁊ ſimplex eternitas rerũ ſtabilium: ſimpliciũq; menſura eſt: ita fluens: ⁊ varium tempus mobilium: ⁊ multiplicium eſt menſura. Temporis puncta nunq̃ ꝑmanent eadez ſed ſibi inuicem ſurrepũt ſemper alijs alia ſucẽdentia. Corꝑus mũdi mobile tanq̃ menſurã ſibi ꝓpriã tẽpoꝝ. Si ita eſt quadrat vtiq; celi diſpoſitio: ⁊ mutatio tpis fluxu. Itaq; nõ põt i duobus tpis momẽtis eſſe celi diſpoſitio penitus eadẽ. Nam ſi eadẽ ꝓ duo momenta maneret: in ea ipa mozula tẽpoꝝ q̃dem de alio momento fluxiſſet in aliud. Celũ vero quieuiſſet in vno. Fluxus ꝛo quieti minime ꝛgruit. Quod non congruit: nõ metitur. Quomodo. n.

motus mensurat quieté ? aut res fluens p
duo ré stante in vno? Quapropter lea mo
A rula tpe celum nó mensurasset. Vertitur
aũt re vera tépus semper celum non aliter
eternitas ea: q̃ sunt supra celũ. Ergo sicut
illa in eternitate continue sine vlla muta/
tione manét: ita celũ sub tpe ptinue absq;
vlla quiete transcurrit. Si celoz configu/
ratio nullo modo pmanet: multo minus
corpuscula: que sub celo sunt: ꝛ celi rapaci
tate rapiantur. Necesse est. n. hec per influ
xum: ꝛ effluxum condensationem: rarefa/
ctionéq;: intensionem: remissionéve qua/
litatum: consonantiá: ꝛ dissonantiá cõple
xionis: ceteroſq; motus continue variari.
Quod quidé abunde Plutarchus ꝛ pro
culus demonstrauerũt. Et ante illos He/
raclitus inquit. Quéadmodum non pos/
sumus eandem torrentis aquam bis intra
re: aut eandem rote currentis particulam
bis similiter tangere: ita similem omnino
dispositionem: complexionemq; corporis
per duo puncta perseuerantem assequi nõ
valemus. Si nullius corpis affectio duo
momenta prorsus eadem: ꝛ similis perse/
uerat: in eodem momẽto incipit qualitas
talis: ꝛ desinit. Quod in natura incipit: nõ
dum absolutum existendi vel operandi ac
tum possidet: quod desinit talem iam actũ
non retinet. Igitur in eo puncto: in quo
esse qualitas illa dicitur: dici etiam potest
non esse: cum nonduz a non esse omnino
B discesserit: ꝛ iam in non esse labatur: Et q̃
celeritas temporis lingue celeritatez supe/
rat: dum esse illam pronunciasꝫ te pronun
ciante subter fugit prius quam hoc ipsum
verbum est: ore proferis. Et vt timeus
inquit: fallit pronunciantem: nec vnquam
vere quicquam de hac pronunciatur: aut
percipitur. Nec esse magis q̃ non esse di/
ci potest: cum ꝛ fit ꝛ non fit pariter: dum
profertur. Quoniam vero: que continue
permutantur: quatenus mutant: eatenus
fiunt: que vero fiunt: duz fiunt: re vera nõ
sunt: ideo quecunq; ita mutantur: ꝛ fiunt
non tam dicuntur esse quam esse videri.

Quid vero dicemus de tẽpore? quod sem
per falso dicitur esse: cum esse eius (vt ita C
loquar) sit non esse. Sane de quolibet pre
senti momento vere dicitur: hoc nõ est tẽ/
pus: sed temporis terminus. De preterito
autem: aut futuro dumtaxat affirmatur eẽ
tempus. Siquidem continuam successio/
nem quandam tempore significari puta/
mus. Preteritum vero futurumq; nõ est.
Igitur esse temporis quod imodo in non
esse locamus. Momentum vero: quod est
terminus temporis: dum esse pronuncia- D
mus: vertitur in nõ esse: atq; pronuncian/
tes mentiri compellit. Quod autem de tẽ
pore demõstramus: de tẽporalibus quoq;
est iudicandum: esse scilicet in non esse: vt
ita loquar: habere. Quis consonat pytha/
gozicum illud. Qui homo dicitur: magis
non homo est quaz homo: q̃ si innumera E
biles eius partes consideraueris: innume/
re poteris iudicare: hec pars non est homo
ꝛ illa similiter. Semel dũtaxat de toto di/
ces: hoc est homo. Unde ꝛ de elementis.
Timeus differens duas esse elementi par/
tes existimat: materiam atq; formam: pro F
pter materiam non dici ignem: aut aquã:
sed propter formam. Ergo secundum par
tem. Hoc igitur solum sm partez ignis di
cit: ꝛ illud aqua. Ac re vera non ignis hoc
est: sed igneuz. Illud non aqua: sed aqueũ.
Adde quod illud est veruz tale: quod me
rum tale est: puta merum vinuz quod me
ruz est vinũ. Natura vero cuiusq; spẽi q̃
in materia est primo qdem admixtam hz
potentiá ad non esse: vt in libro quinto p
bauimus. Deinde multa patit additamen
ta: ac sepe ptraria. Siquidé in aere sepe ali
quid igneum est: semper situs aliquis pre/
ter aeris rationem. In homine hoc vel il/
lo sepe complexio aliqua contra naturam
eius. Semper habitus aliquis: vel affe/
tus figura: vel situs: vltra humane speciei
necessitatem. Similiter se habent ꝛ re/
lique rerum naturalium species. Quonia
vero super omnia: que p partez: ꝛ impure
talia sunt: esse oportet ea: que secundum se

tota: ⁊ pure sunt talia. Putat Timeus super inquinatas: ⁊ mancas materie formas esse alias meras: integras: separatas. Atq; eius rationis viribus cõfidit maxime: que sic argumentatur. Forme que sunt in alio scilicet in materia. sunt ⁊ ab alio. Non tñ ab informi natura materie: ⁊ formam esse oportet a forma: ⁊ a forma tandez p se subsistẽte: atq; vna formabilis materia ad vnũ tandem reducitur formatorẽ. Nam ⁊ si gemultos induxerit formatores: nunq; multi: quatenus diuersi sunt: mutuum inter se habebunt ordinem: atq; ad vnuz opus: simẽq; conducent: sed quatenus ab vno omnium formatore ducuntur. Igitur necesse est formas dari materie a mente quadã plena formarum. Vbi forme sint ipsa mentis essentia. Atq; ideo vere sint species. At quamens illa est esse primuz: materia vero est proxima nihilo: ⁊ illa purus actus: hec pura potentia: sequitur: vt materia innumerabiliter pene sit mente deterior. Quicquid autem ab aliquo capitur: in suscipiẽtis trã sit naturam. Quare forme immerse materie vsq; adeo sunt speciebus mentis deteriores: vt vmbre quedã sint illaruz potius quam imagines: ⁊ illarum denominationem: ⁊ hanc quidem falsam retineant potius quam naturaz. Sicut artificia: sunt simulacra naturalium: ita naturalia sunt simulacra diuinorum. Propius autem accedunt artificia ad naturalium veritatem quia cum illis conueniunt in materia q̃ naturalia ad veritatem diuinorum. Si ergo pictus equus vsque adeo a naturali equo deficit: vt non sit verus equus: multo magis naturalis equus adeo a diuino equo ideſt ab idea: veraq; equi ratione deficit: vt dici debeat vmbram equi ipsius potiusquam formam representare. Ac si vera hominis: ⁊ equi ratio: naturaq; idea ipsa est hominis: aut equi: ⁊ hanc non seruat materia longissime inde distans: concluditur illud Socratis in phedone: ⁊ in republica: videlicet veros homines: verosque equos in materia non reperiri: que idearum vmbris ita ignoratum fallit animulas: vt somniantium instar: dum rerum verarum simulacra vident: putent se res ipsas inspicere. Huic consonat illud Proculi nostri paradoxõ. Composita ex elementis: neque sempiternitatem habent: neque statum. Pure mentes vtrunq; possident: suaq; simul omnia comprehendunt: horum media sunt: que suam in motu quodam sempiternitatem habent. Anime quidẽ mentibus proxime motum in operationem dumtaxat admittunt. Anime vero sequẽtes quodammodo insuper in virtute.

Vniuersa denig corpori mundi machinq tanquam per essentiaz operatione: virtuteq; animarum inferiori: essentiam quoq; ita mutabilẽ nacta est: vt tota vndiq; sit tẽporalis. Atq; sicut res omnino eterna in vno semper tota manet: ita mundi huius machina penitus temporalis in quolibet temporis infiniti momento tota a mũdo diuino effluat semper: statimq; diffluat simul: ⁊ refluat: non aliter quam quidam putent: a sole lumen per momenta semper effundi simul totum: ac diffundi repente vanescens: atq; refundi. Profecto quod indiuidua eternitas ipsa metitur: indiuiduum esse necesse est. Quod ergo diuisibilem habet essentiam tum ex partibus: tum ex naturis pluribus constituram: qualis est mundi machina: cum indiuidua eternitate non congruit. Sed cum tempore potius diuisibili: quo mensuratur: quo cũ perpetuo labit. Preterea diuisibilem motu virtutem: actionẽq; fortitur: quapropter mundi moles momentis singulis tota simul ex nõ esse incipit eẽ atq; definit: iterũq; renascit: quẽadmodũ in motu: ⁊ tpe: gbus oino subiecta est: momenta pfluũt tota singulatim simul: ⁊ refluũt. Quod qdem ita insup cõfirmatur. Quod perpetuo celestium motui virtute opus est infinita. Quã cũ terminatũ mundi corpus neq; ex se hre: neq; totã simul ab alio possit accipere: oportet ab opifice

suo:atq; motore paulatim momentis singulis haurire. Haurire inquaz momentaneam:z subito vanescentē. Siquidē z tēporalis essentia omnino tēporaliter accipit:z terminata natura capax eternitatis: cuius infinita:totaq; simul potētia est:essē non potest. Sane z natura mundi infinitatem simul nō potest accipere. Et eternalis infinitas cū individua:totaq; simul
A constet:a nullo pōt accipi paulatim. Hic Proculus ita distinguit. Essentias imobiles esse quidem a deo quodāmodo semel: sed a seipsis suamet virtute seruari. Nam cum fine motu,tote simul inde sint:iō stabiles per se deinde perseuerare posse quodāmodo:suaq; virtute iaz a quibusdā potentijs suis i suos actus posse procedere. Quam ob rem tales essentias per se subsistentes nominat:seq; quodāmodo producentes affirmat. Machinā Fo corporeā:z post anime motū:tempusq;:z vna cū motu:temporeq; corporeo profluentez:nihil habere stabile:nullamq; habere virtutem suimet seruatricē. Itaq; non substantialē: aut veram:sed vmbratilem omnino: falsamq; quasi manicheorū more cognominat:perpetuo dilabētez:perpetuoq; influxu desuper instaurāte prorsus egentē:quasi corporis vmbras in aqua velocissime profluente.
B Hinc illud Timei mundū intelligibilem semper qdem esse:nunq; Fo fieri dicimus:sensibilē Fo fieri certe semper: esse nunq;. Hic Proculus addit mundū illum numero eundē semper existere:hūc Fo non proprie vnum:eūdemq; numero esse vnq;:sed potius vnum:eundēq; numero continue recreari. Et quantum corpus est:fieri semper:atq; incipere: quātuz Fo a mente diuina dependet:factum esse semper:finemq; subito consequi. Sed huius paradoxon finē iam habeat. Quoniā igitur tota sensibilis machina vanitas q̄dam est:vanitatiq; quotidie sensibus cā: ideo exclamauit Salomō. Vanitas vanitatum:z oia vanitas. Nō est igitur in re-
C bus sensibilibus veritas. Sed nunquid in anima? Forsitan est in aia. Non tā vt opinatus est Protagoras:atq; Epicurus in ea parte anime:que sensus ē:q; extra se respicit:z cum passione quadā sentire compellitur:frequētibusq; nugis deludit sensibilium. Propterea Xenophanes: Parmenides:Zeno:Melissus:Stilpo dixerunt: nihil veri sensibus cōprehendi. Idem ferme Anaragore empedocliq; placuit: z platoni. Nam etiam si qs dixerit:esse aliqua sensibilia eodē modo semper manentia:z questionē nobis de sole:atq; stellis afferat: in quibus facile conuinci nō possit:quod cita mutabilitate nos fallāt:illud certe nemo est:qui nō cogatur fateri:nihil esse sensibile:quod non habeat simile falsum:ita
D vt internosci non possit. Ilā vt alia prētermittam (vt Augustinus inquit) omnia:q̄ per corpus sentimus:et cum ea nō assunt sensibus:imagines tā eorum patimur tanquam prorsus assint vel in somno: vel in furore. Quod cū patimur omnino:vtruz ea ipsis sensibus sentiamus: an imagines sensibilium sint:discernere non valemus. Si igitur sunt imagines sensibilium false: que discerni ipsis sensibus nequeunt:z nihil percipi pōt:nisi quod a falso discernitur:nō est cōstitutum iudicū veritatis in
E sensibus. Atq fieri forte pōt:vt sensus aliqua vere percipiat:vt Aristoteli placuit. Nunq; tamen discernit vere ne:an cōtra percipiat:z cū veritas rerum naturalium in eo cōsistat:vt diuine mentis congruāt rōnibus:quēadmodum veritas artificiorum:vt cōgruant artificiose mētis ideis: sensus congruitatem eiusmodi non agnoscit:iōq; nō habet veritatis examē. Rursus cum cognoscētis potentie veritas,tūc oriatur:quando potentia rebus congruit cognoscēdis:perficiatur aūt:quādo rerum adequatur ideis sensus:qui neq; illā congruentiam:neq; adequationez aiaduertit: caret iudicio veritatis. Adde:q̄ sensus nō comprehēdit intimā:meramq; rei substātiam:aut quo ordine in natura res quelibet disponat:quod totū ad rei ipsius pertinet

veritatem. Sz subito impulsu allicit qualitatum ad prosequēdū: vel fugiendum: in quo corporis sui cōmoditati indulget potius q̄z veritati rerum cōprehēdende. Ergo nō est in sensu veritatis iudicium constitutum. Cōstiturum est autē in ratione. Naz priuationes rerū per habitus cognoscuntur. Per lumen tenebre. Per voces ꝓ silentium. Priuatio veritatis est falsum. Nō nostra sensibilia: z sensus redarguit falsi: quod facere non pōt: nisi presentis veritatis examine. Rursus rō veritatē ipsaz ita describit: veritas est nature cuiusq̄ pura integritas: z integra puritas. Nō definitur aūt veritas: nisi sub naturali veritatis: z propria rōne. In ipsa rōne veritatis est veritas. Est igit veritas in aio veritatem diffiniēte: sicut in aio falsum redarguente. Quinetiā est in aio rem quālibet describente. Spēi siquidē definitio ipsam rei essentiā cōplectitur: tuz integrā: tū ab extraneis ꝓtingētibus segregatā. Si ergo in ipsis spēbus est veritas rerū: spēs autez definitione cōprehenditur: z definitio; mēte: quis non videat esse in mēte hois veritatem? Que si est imortalis: satis declarat mentē: cui inheret inseparabiliter: incorruptibilē esse. Nā qualitas: que alicui subiecto sheret inseparabilis: subiecto sublato: disperdit. Inherere autē veritatem nobis inseparabiliter illud testimonio esse pōt: q̄ vel assidue: vel saltem arbitratu nostro subito: z sola mētis in seipsaz collectione: tū falsa multa damnamus: tum cōes naturas aliquas definimus: siue naturaliuz rerum: siue moralium: siue artificiorū. Quinetiā ex eo idem cōcluditur: q̄ in superioribus ostēdimus: idearū: perspicuas rationes mēti stabiles inherere. In ipsis ꝓ rerum omnium veritates cōprehēduntur. Preceteris autē declarat hoc sūmopere ipsa rōnalis: que nō minus homini naturalis est: q̄ auibus sit volatus: canibus vel latratus. Per hāc Socrates hō est: p hāc hō ab alijs animalium diffiniuit spēbus. Rōnalem vim vocamus in plenitia ipsam ratiocinādi virtutē: que cōsequētia cernit. i. qd ex quoq̄ sequat animaduertit gradatim: z a precedētibus ordine percurrit ad consequētia. Hec est naturalis quedā dialectica. i. ars differendi ab origine hominibus insita. Per hāc pueri z imperitissimi quiq̄ partes suas quibuscūq̄ possunt conjecturis: assertionibusq̄ tutantur. Atq̄ omnis hominis sermo: totaq̄ vite actio: z cōsultatio nihil est aliud q̄z argumentatio q̄dam. Ac nemo est taz insanus: q̄n ex alijs alia inferat argumentando. Et ita ferme ab imaginibus ad imagines argumentef: sicut fama mens ad res ipsas peruenit ex rebus. Que ergo rationalis nunq̄z ab homine separatur. Quod si ab hac non separetur veritas: ab anima nunq̄z veritas separabitur. In hac differendi virtute due insunt necessitates: altera fm subiectū eius: altera secūdum eius vsum. Prima quidē necessitas est: q̄ ipsa differēdi facultas toti hominū spēi sic insita est: vt nequeat separari. Secunda vero necessitas: q̄ in eius vsu conspicitur: duplex est: absoluta: z relatiua. Absoluta quidez necessitas in tribus apparet. Scilicet in disciplinē principijs: definitionibus: proprietatibus. Principia sunt huiusmodi. Quicquid est: aut per se est: aut p aliud: contraria sua se natura repellunt. Omne totū est maius sua parte. Suū cuiq̄ tribuendum. Hec: z talia plurima necessario ita se hnt: vt necessario cognoscantur. Quia neq̄ possunt vnq̄z aliter se habere: neq̄ ab aliquo q̄uis imperitissimo ignorari. Est quoq̄ necessitas in definitionibus: vt quando sic circulus definitur. Circulus est figura: a cuius cētro ad circūferentiam oēs linee in rectum ducte sunt equales. Quāuis. n. vel talis verborum cōiunctio in ore: vel figuratio talis in puluere fit cōtingens. Veritas tamen illa est necessaria: z sempiterna: q̄ illi ipsa circuli est natura. Similis in proprietatibus necessitas est. Idest q̄ circulus est capacissimus omnium figurarum q̄z. Atq̄ vt cetera omittam: nōne in numeris a ne-

cessaria veritate in necessariam veritatem
abiqꝫ fine transcurrimus? Bis duo qua-
tuor. Ter tria nouē. Bis quatuor octo: ꝛ
que sequunt. Idem facimus in cōpositio-
nibus: cōparationibusqꝫ figurarū. Quod
si definitiōes: ꝓprietatesqꝫ i principijs ꝓfu
unt qꝫ effluūt ex principijs: principia vo ne
cessario insunt semper virtuti rōnali: vn-
de assidue aliqua de re rōcinetur: fit: vt be
tres necessarie veritates: que oēs absolute
vocantur: in naturali hominum dialecti-
ca comprehēdantur. Restat necessitas re-
latiua: que ēt tres hȝ partes. Alia quidem
A est in positione: in conditione alia. Alia in
demonstratione. Prima ē talis. Res nul-
la potest nō esse: dum est. Aial dum viuit:
necessario viuit: ꝛ similia: que de ꝓsenti tē
pore affirmantur. Ex quibus necessitas ha-
betur preteriti: atqꝫ futuri. Quod factum
est: infectum esse nō potest. Quod futurū
est: non potest non fore. Secūda talis est.
Si corpus viuit: est necessario. Si animal
currit: mouetur. Tertia est huiusmodi.
Omnis pars minor ē qꝫ totū. Caput hu-
mani corporis pars est. Ergo caput illud
est humano corpore minus. Hec cōclusio
ideo oino necessaria est: qꝫ due precedētes
fr propositiones necessarie sunt simul iūcte.
Necesse est. n. caput esse minus corpe: tuz
qꝫ pars est minor toto: tuz qꝫ ipsum est po
corporis. Quapropter i his quoqꝫ tribus
positione: cōditione: demonstratione tres
sunt necessarie veritates. Ac si tria ipsa in
humana ratiōe sunt: cū disputat: tres quo
B qꝫ he veritates necessarie sunt in ipsa. Et
qa disputat semper: ēt dum tacemus: ꝛ dū
dormimus. tota enim hois vita perpetua
quedā rōcinatio est. Idcirco semper sunt
ille veritates in ratione. Que semp (vt ita
loquar) ꝛ veridica est: ꝛ verifica. Veridica
in primis tribus veritatibus: q̄ necessarie
per se sunt: etiā si ratio nihil egerit. Verifi
ca in tribus alijs: qꝫ ratio necessitatē quā-
dam illis imponit: per positiones: condi-
tiones: demōstrationes: siue per quoslī-
bet alios argumentandi modos. Contin-
git enim hoc aial viuere: non tū dum vi-
uit: cōtingit viuere: sed est necessariū. Cō-
tingit hunc hoiem moueri. Non tamē si
currat: imo segtur necessario. Contingit
hoc caput esse hoc corpore minus. Sȝ po
sitis ab animo ꝓtinus illis duabus pro-
positionibus: est necesse. Quātus in ipsa
specie capitis: ꝛ spē corporis nunqꝫ id fit
cōtingens. Si ratio in alijs necessarias ve
ritatez capit. In alijs ipsa facit: ꝛ capit sem
per: ꝛ facit: quis negabit in ea esse ꝓpetuā
veritatē. Immo qꝫ negabit eam esse neces
sariaz? Positqꝫ que p se necessaria sunt: ita
vt sunt: accipit: neqꝫ mutat. Que vo non
sunt per se talia: ipsa virtute sua efficit ne-
cessaria. Et multo magis necessaria est: qꝫ
oia: que positionibus: cōditionibus: argu
mētationibus necessaria efficiunt ab ipsa.
Ipsa igitur absolute est necessaria ferme:
vt principia illa: disciplinaꝝ: definitiones:
proprietatesqꝫ perpetue. Quapropter hu
mana rō vel necessario fuit semper: ꝛ erit
vt illa: vel saltē necessario semper erit. Mā
quid prohibet fore perpetuam rationem?
cuius perennis actio nihil est aliud qꝫ ex
absoluta eternitate firmiter intra manen-
te relatiua eternitatez tēporalibus qbusli-
bet: contingentibusqꝫ prestare: atqꝫ ex ne-
cessarijs: ꝛ contingentibus seriem vnam
digerere necessariam: ꝛ perpetuaz. Si erit
semper: viuet ꝛ semper. Non enim est ra-
tio nisi viuens: ꝛ in viuente.

¶ Obiectio scepticorū ꝛ rñsio: qꝫ aliquid certum sciatur. Capitulo septimo.

Neqꝫ audiendi sunt sceptici: si nega- C
uerint in alis nostris eē veritatez: qa
videant de singulis dubitare. Nō enim de
oibus dubitat alius: vt apparuit in omni-
bus necessarijs veritatibus: quas narraui
mus: ꝛ filibus. Hoc mihi cādidum vide-
ri scio. Hoc mihi iocunde olere scio. Hoc
dulciter gustū attingere scio. Quis nesciat
sūmū bonuz esse: quo nihil ꝑstantius? Et
esse vel in hoie: vel extra hoiem: ꝛ si in ho
mine: vel in alo: vel in corpe: vel i vtroqꝫ.
Quis nō certe sciat deū esse: vel nō esse? ꝛ

si sit oportere vnū esse: vel plures: & si plures: aut finitos numero: aut infinitos. Oportere deū esse corporeū: vel incorporeum. Ac si nō sit corporeus: esse necessario incorporeum. Ité regulas multas astrologie: & medicine certas esse declarat effectus: vt arithmeticas: & geometricas ptermittā: quibus nihil est certius. Et qđ maius é: si qñ animus de re aliqua dubitat: tūc etiam de multis est certus. Nā se tunc dubitare: nō dubitat. Ac si certū hz: se esse dubitantez a veritate certa id hz certum. Quippe q se dubitātem intelligit: verum intelligit. Et de hac re: quā intelligit: certus est: de ꝯo igitur est certus. Atq; oleo: q vtruz sit veritas: dubitat: in seipso hz verū: vnde nō dubitet. Nec vllū verū niſi veritate verū est. Non igit opz eū de veritate dubitare: qui potuit vndecūq; dubitare: vt Augustin⁹ ingt. Præsertiz cū non mō se dubitare intelligat: sed q hoc intelligit: aia duertat: & q aia duertit: agnoscat: ac de incepo in infinitū. Discernit ptera dubiū animum ab indubio. Nec eū latet: qđto satius foret: nō dubitare: & qđ ardēter cupiat veritatē. Certitudinē cū dubio cōparat. Quo fit: vt de vtrisq; sit certus. Est isup certus se inuestigare: sentire: viuere: eē. Sigdē nihil dubitat: q nō est; viuit: sentit: & inuestigat. Certꝰ quoq; est: se nō esse prīmā veritatez: qppe cū ipsa de se nō dubitet Scit eā dubitatione: & errore non implicari. Scit oportere: se in iudicādo falli: aut nō falli. Scit: siue fallatur: siue nō fallatur: dum iudicat: se p cui dubio viuere. Postremo non ignorat: esse extra animū suū aliqd aliud in natura: qđ ipsi inferat dubiū. Tales quedā certe veritates in ipsa ēt dubitatione perspiciūtur. Quo ammonemur: vt Aristonē: Pyrronē: atq; Herillus non metuamus: q: ouz opinātur: nihil a nobis verūz sciri: ipsi p cui dubio sciunt opinionē hanc suā oportere: aut verā esse: aut falsam. Sciūt si vera est: nō nihil ab hoie verum intelligi. Sciūt: si falsa é: opinionē eis oppositaz eē verā. ſ. aliquid ab hoie verum sciri.

¶ Obiectio peripateticorum: & respōsio q veritas animum familiariter habitat. Capitulo octauo. f

Sed nunquid metuēdi peripatetici sunt: qui negāt familiariter habitare i animo veritatē: ex eo q iā pauci eius piti esse videātur: & quisquis eaz nouerit: tāto ab infantia tempore fuerit indocilis. Certe nō esse timendos Augustinus: vbi mentē Platonis exponit: ita testat. Aut é aliqd in alio: qđ in presenti cogitatione nō est. Aut nō est in musico alio ars musica: cū de sola geometria cogitat. Hoc autem falsum est. Illud igit verum. Non aūt quicq; se habere aliud sentit: nisi qđ in cogitationez venerit. Pōt igit aliqd esse in alio: qđ esse in se animus ipse nō sentiat. Id autem qđ diu sit: nihil interest. Nā si diutius fuerit in alijs aliis occupatus: qđ uis intētionem suā in ante cogitata facile possit reflectere: obliuio: vel impitia notatur. Sed cum vel nos ipsi nobiscuz rōcinantes: vel ab alio bene interrogati: de quibusdā liberalibus artibus vera percipimus: ea que inuenimus: non alibi qđ in alio nostro inuenimus. Nā ob idipsum opz animuz ad hec inuenienda: relictis externis: secedere in seipsum. Neq; idē est inuenire: quod facere: aut gignere. Alioquin eterna gigneret animus inuentione temporali. Nam eterna sepe inuenit. Quid enīz tam eternum qđ circuli ratio? Vel si quid aliud in huiusmodi artibus neq; non fuisse aliquando: neq; non fore cōprehenditur. Hinc manifestum est: immortalē esse animū humanuz: & omnes veras rationes in secretis eius esse: quāuis eas: siue ignorantia: siue obliuione: aut non habere: aut amisisse videatur. Facte aliquid esse oblitum. Aliosq; te velle quasi in memoriam reuocare. Dicūt ergo illi: nūquid nā hoc est: Aut illud diuersa: velut similia pferētes. Tu ꝯo nec illud vides: qđ recordari cupis: & tamē vides: non hoc esse: quod dicitur. Nūquid naz tibi: cum hoc euenit: integra videtur

obliuio? Nequaq̃. Nã ipsa discretio: quã non admittit: qđ falso ammoueris: para que dã recordationis est. Tales ergo nõdũ verũ vidẽt: falli tñ: decipiq̃ non possunt: ꝛ qđ querunt satis norunt. At si tibi quispiam dicat: te post paucos dies risisse: quã natus es: non audes dicere falsum esse. Et si auctor sit: cui fides habenda est: non recordaturus: sed crediturus es. Totũ.n. tẽpus illud validissima tibi obliuione occultum est. Nec igitur ab illa obliuione plurimũ differt: sed illa media est. Nã est alia recordatiõi: reuisendeq̃ veritati ppior: atq̃ vicinior. Cui simile est: qñ videmus aliqđ certoq̃ agnoscimus: nos id vidisse aliqñ. Atq̃ nosce affirmamus. Sed vbi aut quãdo: aut qũo: aut apud quem nobis in notitiã venerit: satagimus repetere: atq̃ recolere. Ut si de hoie nobis contigerit: ẽt quaramus: vbi eum nouerimus. Quod cum ille cõmemorauerit: repente tota res memorie quasi lumen infundit: nihilq̃ amplius: vi reminiscamur: laborat. Tales sũt q̃ bene disciplinis liberalibus eruditi sũt. Siquidẽ illas sine dubio in se obliuiõe obrutas eruũt discẽdo: ꝛ quodammodo effodiunt. Nõ tñ cõtenti sunt: neq̃ se cõtinẽt donec totã faciem veritatis: cuius qdaz in illis artibus iã splendor subrutilat: lactissime: atq̃ planissime intueantur. Sed in ijs quidam falsi colores: atq̃ forme: velut in speculũ cogitationes effundunt: fallunt q̃ inquirentes sepe: ac decipiunt: putantes illud totũ esse: qđ norũt: vel qđ inquirũt: p se sunt ille imagines magna cautione vitãde: que deprehendunt fallaces: cũ cogitationis variato quasi speculo variant: cum illa facies veritatis vna: ꝛ inmutabilis maneat. Quãuis.n. alterius: atq̃ alterius magnitudinis quadratũ sibi cogitatio depingat: ꝛ quasi ante oculos preferat: tñ mens interior: que vult verum videre: ad illud se potius conuertit: ꝑm qđ iudicat ois illa esse quadrata. Quid si gspiaz nobis dicat ꝑm ideã iudicare: qđ videre oculis solet? Quare ergo dicit: si tñ vere erudita est: pilã verã vera planitie puncto tangi? Quid tale vn̄q̃ oculis vidit? aut videre põt? cũ ipsa imaginatione cogitationis fingi quic quã hmõi nõ possit. An nõ hoc pbamus cum ẽt minimũ circulũ imaginando alio describimus: ꝛ ab eo lineas ad centruz ducimus? Nam cum duas duxerimus: inter quas quasi acu vix pungi possit: alias iam in medio non possumus ipsa cogitatione imaginaria ducere: vt ad centrum sine vlla cõmixtione perueniant: cum clamet rõ innumerabiles posse duci: ita vt in omni eaz interuallo scribi etiã circulus possit. Hoc cum illa phantasia implere nõ possit magisq̃ ipsi oculi deficiant: fiqđez p ipsos est animo infusa: manifestum est: ꝛ multuz eam differre a veritate: ꝛ illam: dum hoc videt: non videri. Idem contingit: quando ratio lineã diuidit in infinitum: quod neq̃ cernit sensus: neq̃ assequitur phantasia. Ex omnibus his Augustinus confici arbitratur: quod ꝛ Plato in epistola ad syracusanos docet: vt veritates ipse reꝛ mẽtem nostrã familiariter habitẽt: ostẽdãtq̃ sua illam familiaritate perpetuam.

A

Marsilij ficini Florentini Platonice theologie de immortalitate animoruz ad Laurentium medicem virum magnanimum. Liber duodecimus.

Rationes multe ꝛ signa. Mens hũana intelligẽdo mẽte diuina format. Cap. i.

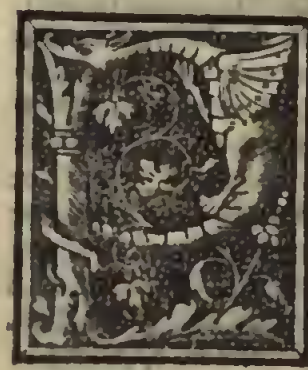

Plato philosephorũ pr̃i epla ad syracusanos de cõpanda sapiẽtia dispuãe: gnq̃ inqt potissimuz ad rei cuiusq̃ sciam concurrere oportere. Mome descriptionẽ idolũ: formulã ꝛ idẽã. Et ẽplũ de circulo: sicut ipse ponamus: vt idẽ de cete

B

ris oculus arbitremur. Alius noster ad scie
tiam circuli cõmonet sepenumero p audi
tum: qui audit tũ nomẽ hoc circulus: tum
circuli descriptionẽ huiusmodi. Circulus
est figura reflexa: cuius interuallis vndi
q distat a medio. Ammonet quoq; per vi
sus: qñ circulũ vel torno factũ ex ligno vi
det vel i piete signatũ. Qui nõ verus ẽ cir
culus: qñ non pfectus: sed veri idolũ: z si
mulacrum. Per hec tria cõmonitus alius
auidus veritatis: eruit in actũ ingeniaz si
bi circuli formulã. Per quã velut caracte
rem ad ipsam circuli ideã in mẽte diuina
vigentez actẽ dirigit. Que quidẽ directio
est scientia circuli. Ostẽdit aũt in ea episto
la Plato: animũ corpore clausum nõ pos
se ad ideã absq; quatuor illis gradibus sur
gere. Quia opz illũ iaz diu infra se lapsuz:
primum per illa tria in se reuerti. Deinde
p formulã: quã in se hz: supra seipsum ascẽ
dere ad ideam. Sicut.n. forme rerũ a men
te diuina in materiã p infimã anime virtu
tem trayciũtur. i. per semina formarũ vir
tuti huic infusa: ita a formarũ corporaliuz
pceptione nõ fit transitus in diuine mẽtis
ideas: nisi per summã aie partẽ. i. p innatas
formulas idearum. Ut a formis corporis:
que oino tẽporales sunt: qz taz essentia q̃z
affectione mutant: transcendat in formas
diuine mẽtis eternas oino: qz nulla ex par
te mutanꝫ per mẽtis humane formas: par
tim eternas: partiz ẽt tẽporales: qz per es
sentiam manẽt: per affectionez ꝙo ex ha
bitu vertunt in actũ: atq; contra. Merito
enim faber: q materiã formaturus est: ipse
disponit. Idcirco mens illa sublimis men
tez nostrã p ideas quotidie formatura: ad
hãc formationẽ olim disposuit eã per cara
cteres idearũ. Signauitq;: quẽadmodũ p
pheta canit: sup nos vultus sui lumen: vt
lumẽ in suo lumine videremus. Videlicet:
vt p formulã opositũe excitatã: idea nõ alr
accẽderetur in mẽte: q̃z aut ignis per sul
fur in ligno: aut per naturam perspicuam:
serenãq; in aere lumen. Et qz sicut natura
ad suã se hz materiã: ita pene deus ad suã.

Natura ꝙo celestẽ (vt qdã putant) mate
riam semel cũctis formis ornauit. Elemẽ
talem singulis momẽtis exornat: iõ pba
bile est: deũ quoq; materiã: vt ita loquar:
angelicã semel ideis oibus iplenisse. Ani
male: implere quotidie. Huic autẽ plato
nicorũ mysterio similis ex quadã parte vi
detur esse Auicẽne: Algantelisq; opinio. E
Opinant.n. materiã tũ elemẽtalẽ: tũ itel
lectualẽ sub luna diuine cuidã menti tan
q̃z formatrici subesse. Cuius instrumenta
sint ad elemẽtalem materiã disponendam
forme corporee: sed ipsa tãdem preparare
materie substantiales ipsimat formas. Si
militer humanã mentẽ p imagines corpo
rum: p sensus: phãtasiãq; acceptas ita sepe
disponi: vt in diuinã illã intelligẽtiã se cõ
uertat. Atq; ab illa quatenus cõuertitur:
eatenus formari quotidie. Neq; aliud qe
quã esse: qđ intelligere dicimus: q̃z ab itel
ligentia diuina formari. Qđ autẽ dicimus
meminisse: id eẽ: videlz: habitũ iam cõtra
xisse: quo facile ad diuinã mentẽ pro arbi
trio cõuertamur. Sed mittamus arabes i
ꝑsentia quãuis Platoni satis amicos. Ad
platonica redeamus. Qđ aũt res vere co
gnoscere nequeamus: nisi formemur ide
is: his rõnibus Plato sibi psuasisse videt.
Prima. Nomẽ circuli mutabile est. Põt
enim vsu lingue variato aliter appellari.
Si est ita: descriptio quoq; mutabilis est:
que cõponit ex noibus. Idolũ quoq; mu
tabile. Põt enim ligneus circulus destrui:
z q pictus est aboleri. Formula quoq; ex
eo mutabilis: q ex potẽtia siue habitu mi
grat in actũ: deq; actu rursus in habitum.
Illud aũt: qđ p scientiã circuli cõprehẽdi
tur: est penitus imutabile: qñ z vniuersa
le est: z nõ potest aliter se habere. Quapp
idea imutabili opus est ad rõnem circuli
imutabilẽ comprehẽdendã. Secũda. Cir
culus: qui vel torno fit: vel pingit: non est
purus: qz non nihil recte figure hz ammi
xtum. Similiter phãtasia: que sequit illi
us aspectũ: purã rõnem circuli nõ assequi
tur: que est a figura eius opposita penitus

segregata. Ratio quoq; si phãtasie auscultauerit: fallit: opz ergo: vt ad purã ideã recurrat: qua cernat purũ. Tertia. Scientia vera circuli in eo cõsistit: vt quid sit circulus: cognoscat. Quatuor ẏo illa qualitatem potius significãt q̃z substantiam: q; t ipsa sunt qualitates. Quarta. Verus: psecutusq; cognoscẽdi modus modũ sequitur essendi. Itaq; sicut tam circulus: q̃z reliq̃ rerũ spẽs a mente diuina per idearũ ideas cõcipiũtur: t patiunt: sic a sequẽtibus mẽtibus per easdẽ cognoscende vidẽtur. Ut oẽs scientie primã pro viribus scientiã imitentur. Veritas rei create in hoc versatur: vt idee sue rñdeat vndiq;. Scientia vero in hoc precipue: vt mens cõgruat veritati. Non põt aũt rei ipsius veritati quadrare: nisi idee quoq; quadret: in cuius congruitate sita est veritas. Ut ita per ideam: que rei causa est: rẽ cognoscat: siquidez vera scia est per cãm. Ideo Joãnis euãgeliste theologia: que ideã appellat rõnẽ diuinam: eã ipsam rõnẽ vocat veritatẽ. Quia per eã res: t vere subsistãt: t cognoscantur vere. Quinta. Intellectus q̃libet creata i ipsoꝝ rõnibus absolutis intelligit: t diiudicat. Et sicut plerunq; eadẽ sensibilia natura sua oibus sentiẽtibus presto adsunt: neq; mutatis istis illa inde mutantur: ita eedem intelligibiles rõnes vbiq; : t semp cunctis rõnantibus sese mõstrant: manẽtq; stabiles in seipsis: dũ ratiocinãtiuz animi magis: minus ve ad illas accedunt. Rõnes huiusmodi creatis oibus prestantiores sunt: nõ ob id solũ: q; per ipsas tanquam regulas creata queq; probantur: t̃ probantur ve? Sed ob hoc insup: q; tum propter amplitudinẽ: tum pp simplicitatez sunt priores. Quapp in ipso sunt deo: q; quas ipse t discernit singula: t disponit. Q̃n igitur intellectus apprehẽdit rõnes huiusmodi: tũc apprehẽdit quodãmodo tam deuz: in quo sunt: q̃z res: quarum ille sunt exẽplaria: pius tñ ẽm naturalem originem quãdaz quodãmodo apprehendit deũ: in quo ille sunt: q̃z res: q̃bus non insunt: q̃uis assint. Neq; incredibile videri cuiq̃z oz per incorporalia exemplaria corporalia quelibet cognosci: potius q̃z conuerso. Nam q̃ imagines sensibiliũ spiritalez: siue in sensibus: siue i speculis ille sint: sensibilia corpora: non contra sentimus. Qd aũt ita hac in re decipiamur: vt dum spiritalia rerũ exẽplaria intuemur: sepe intueri solũ naturas rerũ corporeas arbitremur: qd mirũ? Cum t infantes q̃n in speculis vidẽt simulacra corpoꝝ incorporea: t somniãtes q̃n cogitant imagines spiritales: corpora videre se credãt. Sed de hoc planius in sequẽtibus: Adde hic rationibus signa duo. Alterũ per intellectũ. Alterum per volũtatẽ. Per intellectũ hoc pacto. In spẽi naturalis ceu pulchritudinis cognitione: primo quidem descriptionẽ pulchritudinis aliquam singulis rebus pulchris cõem excogitamus. Addimus harũz proprietates aliquas pulchritudinis a descriptione deductas: has notiones sortitã cõcedemus posse per formulã pulchritudinis menti inatã excogitari. Sed q̃n in hac ipsa cõsideratione diutius imoremur inuenimus eaz naturam pulchritudinis: quã definiuimus: q; mera sit: esse infinitã. Et q; infinita sit: esse deũ. Nullus autẽ sane mentis cõcesserit per formulã terminatam: t infra deũ intervallo lõgissimo: imo incõparabili: existẽtẽ apprehẽdi naturam infinitã: ipsumq; deũ. Igit mens per formulam suã ex habitu eductã in actũ: idee diuine quadaz ꝓparatione subnectit. Cui subnexa supra se surgit. Nulla.n. res supra se vnq; attollit: nisi a superiore trahatur. Quo.n. pacto aqua volat in aerẽ? Nisi ea lore aeris eleuet. Facile autem t naturali quodã instinctu ipsa formula: cuz sit idee radius: refilit in ideam: secumq; attollit mentem: cui est infusus hic radius: q; cum reducitur in ideam: refluit in eam: sicut fontem: ceu radius repercussus in solem: perq; nonduz huiusmodi vnum aliquid ex mente t deo cõficitur. Hinc Paulus diuinus theologus inquit. Qui adheret

deo: vnus sit spiritus. Signū per volūtatem hoc est. Videns in clara veritatis cognitione tam mirabili voluptate profundi/tur. vt omnem humane voluptatis excedat modū Talem quoq; vite statum voluntas propter seipsum apperit soluz: alia propter illum. Quasi status eiusmodi in summa sit arce nature: vltra quez nihil sit perfit optandum. Hic rōnibus: & alijs pene similibus Plato sibi persuasisse videt: nihil re vera discī posse: nisi docente deo. Ideo in eadem epistola ingt. Diuina mysteria verbis doceri non possunt. At ipse diutissime cum diuinis versetur: similemq; illis agat vitam: subito tādem tanquaz ab igne scintillante lumen veritatis effulget in alo: seq; ipsum iam alit. Quod sibi scribit accidisse. Certo q: etiaz in epistolis ad Dionysiū regem scripserat: oēm suę mentis curā in diuinorum inuestigatione versari. Quā quidez inuestigationem Socrates tandē purgatione mentis assecutu ram quicquid cupit existimat. Ideo pretermissa quādoq; solita inquisitionis solicitudine ad moralez cōfugit philosophiā: vt mens eius beneficio: corporeis discussis nubibus: facta serenior: diuini solis lumen semper: & vbiq; lucēs subito caperet. Quod quidē & Socrates ipse prius: deinde Plato imitatione Socratis assecutus fuisse videtur. Sed ad institutū ordinem redeamus. Plato in septimo libro de rep. cum deū bonitatem ipsam appellauisset: adiunxit: vix quidem eam percipi posse. Sed hac ignorata: nihil aut vere cognoscī: aut recte agi: vel publice: vel priuatiz. Qō quidem ab indis philosophis Socratem & Platonē didicisse Aristorenus affirmat. Idq; Socrates thebani aptissime declarauit. Videlz a solo deo tam hec: q̄z alia discī: quēadmodū in libro superiore narrauimus. In sexto aūt de repu. Plato deum cōparat soli: vt in libro de amore exposuimus. Vt quēadmodum summuz in genere sensibiliū se habet ad sensus & sensibilia: ita summū in genere intelligibiliuz se ad intellectus & intelligibilia habeat. Sol oculos visuros: & colores visibiles procreat. Tribuit oculis generationē: vim vidēdi: & videndi actum. Quia sine lumine nihil actu videmus. Dat rursus coloribus generationem: ac vim: qua oculos possint mouere: & actū per quē moueant. Sic deus: vt scribit Plato: mētibus essentiaz tribuit. Deinde intelligendi virtutem. Postremo ipsam infundit intelligētiam. Rebus quoq; intelligibilibus prestat essentiā. Lum: qua mētem mouere queāt. Et actū: per quē moueant. Itaq; mēs actū deus cū intelligibiliū actu coniungit. Sicut solis lumē oculi actū: cum actu colorum. Et sicut in vidēdo triplex est actus. Motus scilz coloris. Aspectus oculi. Fulgor luminis cōnectens actus reliquos inuicē. Sic in intelligendo. Ubi actus intelligibiliuz veritas a Platone vocatur. Actus mētis scientia. Actus vtrozūq; nodus apud Platonem est deus: qui efficit: vt & mens scienter intelligat: & res vere intelligātur: imo facit: vt ipse intelligatur. Idcirco Ioānes euāgelista inquit: dei mentē esse viam: veritatemq; & vitaz. Ac neminem ad deum proficisci: nisi per ipsam. Est. n. veritas rerum intelligēdarū. Ita mētis intelligentis. Ita: per quā res ipse menti influunt. Et in qua mens rebus sit obuia. Quare & alibi dixit: eos solos veritatis spūm videre posse: apud quos: & in quibus est deus. Nam si res bone sub bonitatis rōne volūtatem mouent: atq; ideo bonitas ipsa voluntatez mouet p bonitatē ad bonitatem: neq; aliud quicq; nisi bonitatez ipsam in singulis exoptamus: sequtur: vt q: res vere sub rōne veritatis intellectū mouēt: idcirco veritas ipsa p veritatē ad ipsam veritatem moueat intellectū: neq; aliud quicq; q̄z veritatem ipsam intellectus intelligat. Ipsam vo bonitatē: & veritatē esse deum ambigit nemo. Lucētes oculi luce cōmuni lucentia vident: aures aeree: cōmuni aere aerea audiunt. Veridice mētes veritate cōi vera intelligunt: & pronūtiant. Vo/

luntates quoq; bone ipsa bonitate cõi affi
ciunt ad bona. Et sicut oculus solis lumi
ne illustratus in eo corpoꝝ colores intue
tur: atq; figuras: neq; aliud quicq; re vera
nisi lumen ipsum videt: Iz videat varia in
tueri: qz lumen ipsi insusum varijs fulget
splendoribus: put a varijs corporibus in
visum reflectit. Atq; hoc qdem lumen in
corporibus reflexum oculus p̃cipit. Ipsaz
vero in fonte suo lucem minime substinet
ita mens nostra dei radio illustrata: in eo
ipso intelligit rerum omniũ rõnes: quarũ
fons est deus: z que deus ipse sunt. Ideo z
per dei lumen intelligit. Et ipsum diuinũ
dumtaxat lumen cognoscit. Diuersa tamẽ
videt cognoscere: qz sub diuersis rez inde
manantium ideis: z rõnibus ipsum intel
ligit. Quãuis autem per dei lumen quotti
die omnia cognoscamus: z ipsum quoq;
lumẽ sub tali: aut tali rerũ figura refulgẽs
gradatim percipiamus: purã tñ dei lucem
ab ideis omnibus absolutã: z in suo fonte
penitus infinitam: non p̃ius videbimus
q̃z eum mentis purissime statum adipisca
mur: in quo lumẽ ipsum vnico intuitu cũ
A ctarũ simul ideaꝝ splendore refulgens cõ
tueamur. Tunc vt inquit p̃co ille verita
tis insignis Joannes euangelista: videbi
mus deum sicuti est: qz deũ cognoscemus
vt deum. Nunc enim formati hac idea vl
illa videmus eũ: vt spẽm hanc rerum: aut
B illam. Quãuis z in hac vita sm Joannez
theologi filij dei sint: qz per diuinas ideas
quottidie reformant: quarum idearum se
ries ab eo vocatur. Rõ dei. Vita rerũ om
nium. Lumen mentium: non angelicarũ
modo: sed etiam humanaruz. Humanarũ
inq̃z oium: qz ita illuminat omnẽ hominẽ
venientẽ in hunc mundũ: vt qcq̃d intelli
gat: gsq; in ipso intelligat: z p ipsum: Iz te
nebrose mẽtes ipsum nõ cõprehendãt: qa
non agnoscunt: se oia videre p ipsum. Ite
gdẽ vocẽ diuini spiritus vbicũq; vult spi
rãtis audiũt. Nesciunt autẽ vnde voz illa
veniat: quo ve tendat. Cum hec theologi
prisci cognoscerent: philosophie studium
semper cum religiosa pietate iunxerunt.
Principio Zoroastris philosophia: vt te
statur Plato: nihil erat aliud quã sapiens C
pietas cultusq; diuinus. Mercurij quoq;
trismegisti disputationes omnes a votis
incipiunt: z in sacrificia definunt. Orphei
ẽt: ag laophemiq; philosophia in diuinis
laudibus tota versat. Pythagoras a ma
turino hymnoruz sacroruz cantu philo
phie studia inchoabat. Plato nõ in dicen
do solum: sed etiam in cogitando exordiri
a deo p̃ciebat in singulis: atq; ipse semp
exordiebatur a deo. Sz redeo parump ad
Pythagoram. Hic cum inuenisset latus
longius trianguli illius quẽ rectangulum
nominant tantũ posse: quantum duo reli
qua simul iuncta: ecatomben deo supplici
ter immolauit. Utpote qui itelligebat: ni
hil vsq; veri sine lũme vitatis lumine pos
se videri. Hinc deniq; fingit minerua sa
pientie dea solo Jouis capite nata. Hic z il
lud. Ab Jove principiuz muse: Jouis om
nia plena.

¶ Questio prima de ascensu ad deũ: qõ
mens in diuinam eleuat ideã. Cap. ij.

D

Res hic questiones suboriunt. Pri
ma quo pacto mẽs in diuinã eleuet
ideã. Secunda quã ob cãz in eo statu deũ
nos videre nequaquaz animaduertamus.
Tertia quo pacto hanc ipsam intelligen
tiam deus nobis infundat assidue: quod
Plato in superioribus affirmauit. Ad pri
mam ita in presentia respondemus. Quã
do phantasia excitata per hominie alicu
ius figuram visu haustam: simulacro for
matur humano: tunc humane speciei for
mula: que latebat in mentis arcanis insti
gata coruscat: z mentis: siue rationis acie
actu formar: quam formauerat habitu: for
matio talis: vel intelligentia quedam am
bigua est: vel ortus intelligentie. Postq̃z
ita satis formata est: hominis idea forma
tur idest ratione illa: per quam deus ho
minez generat. Ita vero mens per formu
lam hominis idee quadrat humane: sicut
cera: que ab anulo figurata est: quando di

ligenter anulo admouetur: suo congruit exemplari. Illa ipsa quadratio vera ⁊ distincta hominis intelligentia est. Ideo plato in conuiuio inquit animum diuine pulchritudinis amatorem: quãdo diuinas rõnes attingit: tunc non amplius simulacra rerum: sed res veras parere in seipso: partasq; nutrire: familiarẽ deo fieri: ac precetteris immo: talem. Sed nullus hoc arcanuz lucidius q̃z Joannes euangelista reuelasse videtur: qui mentem hominis: quãdo verum aliquid attingit: non dicit: vt solent alij videre rem aliquam veram: sed facere veritatem. Quia. s. re ipsa assequit: vt deus qui ipsa veritas est: quasi forma eius efficiatur. Tunc enim mens ideam induta fit ipsa veritas rei illius: que per talem est idẽ creata. Quod omnes faciunt contemplantes: quos inquit Joannes de plenitudine diuine ratiõis accipere: quia. s. quisquis vere contemplat speciem aliquam rerum: accepit iam in se aliquam ex numero ideaz: quarum plenitudo est ipsa diuina ratio.

Consumati vero theologi mentem auruz appellat ignitum: q; sicut aurum formam induitur ignis: per quam calefit: rarescit: ⁊ fulget: sic illa mens induta diuine mentis ideas per illas: tũ veritatis lumine claret: tum bonitatis fomite flagrat. Paulus quoq; apostolus mentem diuinorum contemplatricẽ affirmat: tum quottidie renouari: tum in eandem cum deo imaginem transformari: tum vnum cum ipso spiritũ fieri. Trismegistus similiter ait ex mẽte pura: ⁊ diuinitate quodammodo vnum spiritum coalescere. Et platonici omnes probant in rationibus contemplandis: diuinam rationem tactu quodam mentis substantiali potius quem imaginatio tangi: vnitatemq; mentis prepuam deo rerum omnium vnitati modo quodaz inextimabili coptulari. Quod Plato in phedro: ⁊ in epinomide: ⁊ alibi fere confirmat. Presertim quando in phedro diuinorum aitcõtemplatorem a reliquis segregari. Purgari prorsus herere deo: impleri deo: ⁊ inebriari. Et in epinomide: animum contemplatione per sectum penes diuinam vnitatem vnum prorsus euadere. Idem in libris de repub. censet.

¶ Questio secunda: Quã ob causam in eo statu deum nos videre nequaquaz animaduertimus. Cap. iij.

AD questionẽ secundã ita possumus respondere. Sicut oculus per spẽm coloris formatus videt colorẽ. Spẽm vero: per quam videt: non cernit: sic fortitan intellectus quodãmodo formaꝫ idea per hãc tantum speciẽ ipsaz naturalẽ intelligit. que per talem facta fuit ideam. Ideam tñ ipsam nondũ perspicue intuetur: imo nõ agnoscit: licet intueatur. Forte vero fit accidit in contemplationis quadrationisq; initio. Sed quando pergit in contemplãdo congruitq; magis. Ipsam quoq; idẽ suscipit clarius: agnoscitq; sed vbi eam suspiciat: nonduz discernit. Sicuti eniz pueri dum figuras suas in eo solis fulgore: q ambit superficiem aque: prospiciunt eas: non in extrinseco lumine: sed in aque fundo se putant videre: ita mẽs adhuc rudis dum rationes rerum in sublimi videt deo in se: aut in rebus alys videre se putat. Presertim cum ratio rei naturalis in deo verbi causa: ratio aeris: non deum referat prorsus: vt deum: ⁊ vt principium vniuersi solutum: ac liberum: sed vt exemplar aeris: quo fit vt mens quando ratione ipsa diuini aeris circũfunditur: deum intelligat: non tanquam deum: sed tanq̃z aereum deum namq; videt aereum: idest ad naturam aeris circumscriptum. Angeli vero q cunctis simul formantur ideis: per ipsam idearum omnium congregationem fontẽ vniuerse nature conspiciũt. Sic eniz diuine substantie non ex quadam ipsius parte vt nos: sed toti ferme seipsos infundũt. Id circo vbi illas videant animaduertunt. Idem continget ⁊ nobis: quando in deuz penitus reformabimur. Nunc vero nõ aliter in hanc re pene omnes decipimur q̃z plebei: qui cum multa nocte ad lunam vi-

deant: aiunt se in lumine lune videre: cuz tamen illud sit solis lumen: quo etiam nocte vident. Sic ingrati homines in lumine proprio z naturali vera se affirmant inspicere: que in lumie cõmuni diuinoqz inspicunt. Quod si globus ipse solis aut nõ exoriret: atqz occideret: aut a nobis in sua illa figura nequaquã suspiceret: ita nemo sciret: vnde lumen hoc mittat in aerem: quo cũcta videmus: sicut modo scit vnde luz demittat in mentem: qua cũcta discernimus: qz occultus est deus: vnde illa descẽdit. Descendit autem ita: vt sit intelligentie nostre principium: medium: atqz finis. Principium: qz sicut ipsius oculi visio a lumine externo sit tanqz vniuersali causa: ac ẽt a scintilla quadam interiore inde accensa tanqz causa particulari: ita in nobis actus intelligendi ab ampla dei mente pẽdet: z nostra. Mediuz vero qz in ipsa eternas discernimus rõnes: que in eternitatẽ sunt solum. Finis denicz qz ipsam dũtaxat cognoscimus. Nam eterna cuiuslibet rei rõ: in ipsa eternitate nihil est aliud ꝑm essentiam qz eternitas. Hic reuelat diuinum illud Platonis nostri mysteriuz. Quod in septimo de repub. legitur. Inquit. n. theologum idoneis demõstrationis fundamẽtis: z gradibus ascẽdere vsqz ad principiũ vniuersi tangere ipsum tenere. Adherentem semper his: que adherent principio. Quippe qui nullis sensibilium rez corporeis gradibus ad id cõtendat: sed ipsis speciebus ꝑ ipsas ad ipsas potẽ innitat: quousqz ad spẽm finẽ vniuersi perueniat. Breuis horum verborz explanatio erit hmõi. Theologus tum agendo: tuz disputando purgat a corporeis affectibus aiaz. Segregat rõnem a fallacibus rez sensibilium cõtecturis. Innitat mentẽ: vt ad veritatem hmõi se gradibus conferat. Spẽbus. i. infimis ab origine formulis: per species. i. per formationẽ: que nobis prouenit ab ideis. Ad species. i. ad ipsas ideas: z rerum naturalium spẽs cõsiderandas. Quas spẽs adherere inquit deo vniuersi principio. Ipse. n. sons est ideaz: Theologi vero mentẽ illis Adherere. i. illis se formandã insinuare: ꝑ quã insinuationẽ ingt: deum tangere. i. diuina mẽte formari. Adiunxit z tenere deũ duabus: vt puto de causis. Tum qz mens vbi semel ita cepit: forte nunquã talis vite statũ penitus intermittit: tũ qz postqz mẽte diuina multis ex pribus in mens nostra formata est diutius ꝓemplãdo: incipit vsqz adeo sup hoiem sapere: vt se z ꝑ deum: z deum: z in deo cõtemplari nesciat. Vocatur aũt hic deũ noibus pluribus: principium: finem: spẽm. Principiũ qz ab ipso omnia. Et qz ab ipso exordiuz sumit intelligẽtia. Finẽ qz ad ipsum z intelligentia: z oia terminant: Spẽm tũ qz ipse est actus: qui reos oẽs: dum ab ipso tanqz principio ꝓcedũt: format: z facit: atqz easdem: dum ad eundẽ tanqz finẽ conuertunt: reformatqz z perficit. Tũ qz ipso mens queqz format: dum intelligit veritatẽ. Addidit deo nomẽ quartum. s. ipsum bonum: vel bonitatẽ ipsam. Propriũ boni est: qꝫ se diffundat: qꝫ res alliciat: qꝫ pficiat. Deus se diffundit res producendo allicit. cõuertendo: pficit formando ꝓcedentia: reformando ꝙuersa. Ponit aũt ipsum bonũ supra mentẽ: z sup essentiã. Sup mentẽ. s. eã: que est inuisibilis oculus veritatis capax: auidus bonitatis. Nã deus nõ capax veritatis dr: non cupidus bonitatis. Sed est ipsa veritas: atqz bonitas. Põr aũt ꝑm excellentiorẽ sensum vocari mens: tuz qz diuina veritas sui ipsius non est ignara: tũ qz exuberantia quadam diuine bonitatis mentes inde effluũt plurime. Super essentiaz quoqz eam locatur deus: que est ipsius esse subiectum. Quin etiã locatur sup esse illud: qõ est actus eẽntie. Talis n. actus: qz potentie passiue misceat: impurus est: z finitus. Vocatur tamẽ a pipateticis esse ꝙtuz ipse est purus: z absolutus actus: per quẽ omnes essentie actũ essendi suscipiũt. Plotinus aũt z Proculus ipsum vnũ bonũqz sup ens his rõnibus collocant. Unius boniqz ipsius influxus lati⁹ sese ꝓpagat qꝫ entis influxus.

Materia sigdem:informisq potentia magis vnius boniq particeps est dicenda q̄ entis. Siquidem esse fit per formā:materia vero est in formis: vna tñ materia dicit
F. z auida boni. Atq hanc argumentationē a Dionysio areopagita accepisse videtur. Preterea quēadmodum non idē est multitudo atq nihilum:ita neq est idem ens ipsum atq vnum. Neq tamen pariter disposita sunt ens quidē hinc: z inde vnuz: ne duo rerum principia stulte ponantur. Neq rursus ens super vnū:sigdem vnuz particeps fieret entis. neq amplius vnuz sed duo. i. vnum simul:ensq foret. Sequitur igitur: vt super ens sit vnū. Deniq q̄ to simplicius quiddaz significat vnitas q̄ ens:in quo essentia z esse clauduntur:tanto magis primo rerum principio congruit. Neq segregari permittunt esse alicubi ab essentia:ne ꝓprius actus vsq̄ a ꝓpria potentia segregeť. Neq mirum cuiq̄ videri volunt:q̄ principiū rerum nominēt vnitatē. Sic.n. distinguunt. Aut nominandū
S est vnitas:aut multitudo:aut ex vtrisq cō positum. Sed nō compositum: ne ab illo dependere cogat:qui diversa in vnū conciliauit. Nō multitudo vnitatis expers q̄ z ipsum oi virtute: z vniuersum oi vnioe carere. Rursus in principio oium omnis esse debet potentia. Ergo si ipsum multitudo ipsa sit:quatenus in multitudinē q̄libet laberentur:eatenus potentiora euaderent. Quoniam vero quatenus ad vnitatem accedūt:eatenus valentiora sunt:atq contra sequitur: vt principium rerum proprie sit vnitas appellandum. Deniq cum vnione quadam proprie singula fiant:seruenturq:quis non viderit vnitatē ipsam esse cām oia facientē:atq seruantem. Itez bonū oia simpliciter appetunt. Esse vero
H non simpliciter: sed bene esse dumtaxat. Forme etiam si bene esse omnino neq aut esse non appetent: vt probat Olympiodorus. Utpote que esse appetant gratia boni. Bonum igitur cum finis sit vltimus: nimirum primum omnium est principiū.

Si super ens exisit: multo magis super vitam: atq mentem. Quando vero vnū bonumq dicunt: idez semper intelligūt. I
Sicut enim in ordine rerum bene esse in vnione consistit: quoniam malum dissensione: z diuisione coniungit: sic z super ordinem vniuersi idem est vnum ipsuz: atq bonum. Cuius splendor est pulchritudo: K
que nihil est aliud quam multarum rationalis ordo formarum in mente: anima: natura: materia inde resulgens. Supra quaz pulchritudinem esse vnum probant: quia illa composita sit. Rursus super eam esse bonum: quia omnia: z semper bonum appetunt. Pulchritudinez vero sola que cognoscunt eam: z postquam eam nouerint. Item pulchritudinem gratia boni desideramus: sperantes videlicet profuturā. Postremo bonum re vera habere volumus. Sepe tamen nobis satis est factum: si pulchritudinem videamur habere. Beati nimium: quos vniuersi pulchritudo: boni ipsius splendor: ui ipsum bonum amore transformat. Pulcritudinem q̄ duz transformat in bonum: pariter reformat in vnuz. Ideoq ipsi bono contingit in vnū. Sigdem ipsum vnū: bonūq tanq̄ idem: z poia: z sup: z infra partiter dilatant. Piteraq ab oibus ēt sine cognitiōe naturali desiderio appetunt. Neq differre iter se tanq̄ duo queda equaliter dispositā possunt: ne duo rerum principia sint: neq vnum super bonum esse potest: ne quid melius: optabiliusq bono esse dicatur. Neq rursus bonum super vnum: ne quod bonum dicitur: desinat esse bonum. Unum ergo bo L
numq sunt penitus idem: quando equaliter appetuntur: quemadmodum diuisio: atq malum tanq̄ idem equaliter fugiuntur. Beatus qui bono ꝓsus vnitur. Unitur aūt non intellectuali virtute proprie. Hec enim cum sit multiplex: atq infra intelligibile collocet: neq congruit vnitati neq qō intelligibile. i. ens vniuersum supereminet: attingere potest. Adde quod cuz vnum: bonumq instinctu quedā antece-

dente intelligentiam appetatur: eōsequēs est: vt tactu quodam super intelligentiam attingatur: tactu: vt ita loquar: vnifico: p vnitatem videlicet nostram: que intelligē tiam superat: animamq; ipsam ipsi rerum omnium vnitati: bonitatiq; non imagina ria intelligentie copula: sed vera substan/ tie ipsius vnione coniungit. Unde non le uis quedam: ꝛ extrinseca: particularisq; le titia sequitur: quasi videntis bonum: vel audientis: sed vehemens intrinseca vni uersalis voluptas efficitur: quasi gustus: tactusq; intellectu superioris suauitatem ipsam intelligibili superiorem gustātis is penitus: atq; tangentis. Profecto natu/ ralis sitis liquorem appetit: prius q̄z sen/ su sitire nos agnoscamus. Ac postq̄z agno uimus rursus appetimus. Appetitus qui sensum sequitur imaginarius est: ꝛ a sub/ stantia nostra remotior. Antecedens vero substantie intimus. Quam obrem cum li quorem gustu consequimur: non sequen/ tis propꝛie: sed antecedētis appetitus vir/ tute complectimur: ꝛ in substantiam no/ stram perfecte trāsferimus. Similiter nō tam appetitio que mentis actionem sequi tur: quam que precedit tanquam princi/ pium motus motionis fine perfruitur: dū substantialem conficit copulam. Ideoq; votum sola penitus implet.

¶ Questio tertia. Quo pacto deus no/ bis intelligentiā infundit assidue. Ca. iiij.

SEd hinc iam ad questionem tertiaz descendamus. Nunc esse Platonis nostri sensum arbitror: quādo scribit ꝛ in/ tellectui scientiam ꝛ intelligibilibus veri tatem ab ipso bono infundi: quod videli/ cet beneficus ille ꝛ viuificus actus omni/ um qui deus est: ambit opera sua semper: ac se inserit vniuersis. Potissimum so lu ceno in mentis arcanis: tum eius aciem purgat: acuit: illustrat: accendit assidue: tū formulas insitas mēti viuificat: ita vt quo riens cutis vacui animuz ad veritatis in daginem applicamus: formule ille deo vi/ uificante viuaciores effecte promptius pa lam erumpant: ac mentis acies deo irra/ diante succensa lucidius ardentiusq; in/ spiciat. Ubi ad ipsum intelligendi actum deus se habet tanquam agens primū atq; commune. Formula tanquaz agens pro/ prium atq; secundum. Simulacrum tan/ quam incitamentum. Mens tenet mate/ rie locum. Sed hanc rem exemplo cons/ deremus: vt planius videamus: qua ratio ne actus intelligendi in nos descendit ex deo. Si deus ad creande mētis ideaz in se vigentem mentē nostram tēperat procreā do: ꝛ secum maxime cōfigurat: atq; ex ly/ ra in lyrā silr temperataz motus sonusq; trāsit: quid mirū sonante diuina mēte in/ telligendo mentē hominis cōsonare? Ef/ ficit saber aliquis specula mille. His factis dispositisq; in ordinem sese obicit. In mil le speculis mille fabri resultant imagines. Mouet qñq; faber seipsum hunc in mo/ dum: vt oculum suum ad reliqua mēbra sua circūspicienda conuertat: ꝛ mēbra pro viribus cōuertat ad oculum. Hoc motus imagines in speculis imitantur. Ad motū viuentis oculi: oculi imaginarij cūcti mo uentur. Ad motum membrorum viuen/ tiuz imaginaria membra. Similiter deus animas procreat. Deinde his sese obij cit tanquam speculis: per quam obiectionez in singulis imagines fiunt dei. Que qui/ dem imagines mentes ipse sunt anima/ rum: ita vt mentes tuz multe sint: q; mul te sunt anime: in quibus sunt: tum vna cū cte: q; vnus est deus: quez referunt. Mēs autem queq; per vim intelligendi viz dei refert ideas concipientem. Per formulas autem refert ideas. Hinc etiam prophetī/ cum illud: quod supra tetigimus: aperit. Signatuz est super nos lumen vultus tui domine: ꝛ in lumine tuo videbimus lu/ men. Nempe deus per vim suam secun/ dam: qua ideas concipit discernendo: viz prestat seruatq; menti: per quam ideas at tingat intelligendo. Iterū deus per ideas ipsas iam conceptas: ꝛ ratione discretas: impunit: ꝛ seruat menti formulas ide/

rum. Ad dei motum. i. ad actum dei continuus fit motus in mentibus. Quonā pacto? Ille que in deo est: ideas concipiens: ad ipas quodāmodo se flectit ideas. Ydee ad eā vim mutuo se reflectūt. Interea concordi quadā temperatione contingit: vt vis intelligendi in hois mente: ñ expedita fit: in deumq; erecta: se vertat ad formulas: & formule ad vim conuertant intelligendi. Atq; ita mentis actus mirabili consonantia dei actus perpetuo imitant. Quoniaz vero vultus in speculo quādo videt aspicere vultum: vnde manat: re vera potius aspicitur q̄z aspiciat: ideo Paulus apostolus ait. Cum deum cognoueritis: imo cognoti fitis a deo. Sic igitur superior anime nostre vultus diuini vult⁹ imitatio a platonicis nominat. Usq; adeo vt plotinus Theodorusq; asinius: & Jamblicus censuerint illam hominis mentem: que non humana est: sed diuina: in mundo intelligibili viuere & operari cōtinue per q̄dam intuitū ideaz. Mouerūt autem Plotinū Theodorūq; & Jamblicuz ad hoc due potissimuz rationes. Prima anime suprema mens: q̄ sim se intellectualis essentia est: ideo intelligit per essentiam: sicut p essentiam ignis calet: & aqua friget: licet potentia anime mente inferior per essentiaz non intelligat. Itaq; sicut ignis semp calet: ita mens semper intelligit. Obiecta vero intelligētie sunt species ipse rerum eterne. Ac intellectus intelligendo non obiectoz simulacris fallacibus heret: sed vt vere intelligat: ipis vnitur obiectis. Ergo mens semper est eternis speciebus vnita. Quo fit: vt sedulo eidem colat eternitatis. Huc illud Jamblici tendit. Intellectus nostri esse non est aliud quam intelligere numina: putat enim sicut idem actus est: quo & sol lunam illuminat: & luna inde illuminatur: respicitq; luminis similitudine solem: ita eundem esse actum: quo & diuina mens creat: illuminatq; mentem nostraz & nostra creatur: illuminaturq; inde: & intuitu illuc quodam naturali conuertitur. Similiter imago in speculo eodē actu vultū respicit: quo a vultu aspicitur. Et sicut aspiciendo fit: ita respiciciendo seruat. Eadem est anime ad deum similitudo. Secūda ratio talis. Rationalis anima a mente diuina fit: & ītigitur corpori. Atq; inter mētem & corpus obtinet medium. Si solum hereret menti: vitaq; corpori nō tribueret. Si solum hereret corpi: intelligeret vtiq; nihil. Ergo heret menti simul & corpori. Sicut linea que centrū tangit simul: atq; circūferentiam. Sicut solis lumen soli cōiunctum est simul: diffusumq; per aerem. Atqui vt anima rationalis se habz ad corpus: sic mens ad animā se hz rōnalez. Sz vita ipsa corporalis nihil aliud est quaz actus cōtinuus anime transfusus i corporis huius cōplexione: ab anima nō recedēs. Igitur intellectualis anime vita nihil est aliud q̄z intellectus diuini perēnis actus annexus anime: nō solutus a deo. Et sicut anima vite corporali semina inserit rerum generandarum: ita deus anime cognoscēdarum accendit igniculos. Vita corporalis est anime rationalis simulacrum. Intellectualis anime vita simulacrum est vite: mentisq; diuine. Corporali vite p̄sidet infima pars anime: que est potentia nutriendi. Si hec infima pars: que corpori iungitur: agit semper: & ipso suo esse quodammodo operatur: multomagis suprema potentia: que validioz est: ga suo fonti heret: propinquioz: operatur semp: & per esse suū quodammodo operatur. Agit autem circa mentem: vnde effluit proxime. A mente enim solum mens effluit. Mens autez que supra nos est: quia purus intellectus est: puro intelligibili pascit i. est pura fruitur veritate. Eadem nostra mens assidue vescitur: & epulis superioris mētis accumbit. Nec iniuria: intelligemus in anima essentialem: perpetuamq; locamus: quia ex eo est in anima: quod conuenit cuz perpetuis eius essentie causis. Et sicut anime ingenitus est appetitus boni perpetuus: atq; essentialis: & ita ipsius veri naturalis

lio: et sperica quoq; inspirua: siue tactus alia quacunq; potiore vt Iamblicus hic vtat. Tactus unquam omni cognitione: discursuq; quor ac pitudinior. Eiusmodi sententia hac insuper ratione diuinus Iamblicus confirmauit. Quod quemadmodum temporalia contingentia p temporale: contingentia q; cognitione attingimus: ita opz necessaria eterna per essentiale: et perpetua attingere notionem: que non aliter inquisitionem nostram antecedit q; status mortuus. Temporalis vero cognitio ita inspirationem sequitur: vt contingens effectus motum sequatur: ac tempus. Putant autem diuinum ipsum mentis actu: qui quodam ictu: et quasi tactu diuinor fit: propter actiones inferiores non intermitti: quidez. an seipso: quo ad animaduersionem pertinet tm: viribus inferioribus intermittatur. Atq; actiua intellectus rationalis a vel rationis intellectualis: qui discursione fiunt: propter operationes inferiores soleant intermitti: atq; conuerso. Verum cur no animaduertimus tam mirabile nostre illius diuine mentis spectaculum? Forsitan ga pp cotinuam spectandi cosuetudine ammiratiz animaduertere desiuimus. Aut ga medie vires animi: ro videlicet et phantasia: cum sint vt plurimum ad negocia vite p clariores mentis illius illius opa non dare persentiunt. Sicut qñ oculus pfens aliquid aspicit: phantasia tamen in alys occupata: qo oculus videat non agnoscit. Sed qñ medie vires agunt ociu: desiuunt in nras intellectualis: speculationis illius scintille: velut in speculum. Unde et vera ratiocinatio nascitur ex intelligentia vera: et humana intelligentia ex diuina. Neq; miruz est: aliquid in mente illa fieri: quod nequaq; persentiamus. Nihil n animaduertimus nisi quod in medias tranit vires. Ideo licet sepe vis concupiscendi esuriat: atq; sitiat: no prius hoc animaduertimus q; in phantasiam transeat talis passionis intentio. Nonne nutriendi virtus assidue agit? Assiduam tamen actione eius haud quaq; perpendimus. Itaq; neq; perpetua mentis intelligentia neq; ex hoc est intelligentia illa ociosior: q; intelligere nequaquam nos agnoscamus. Immo est potius vehementior. Sepe n. dum cantamus: aut currimus: canere nos: et currere nequaquam excogitamus. Atq; ex hoc attentius operamur. Animaduersio. n. actionis intentionem distrahit anime: ac minuit actionem. Tirones in qualibet arte opera circa artis fine attentione non agunt. Ceteruz autem etsi non attendant: habitu quodam: et quasi natura operant. Quid phibet talem esse continuam mentis intelligentiam? Quoniam vero lumen lumini iunctuz sine confusione cospirat in vnum. Ubi et vbiq; sunt ambo: et alterum secerni potest ab altero: efficitur: vt mentes hominum menti diuine coniuncte vnum quodammodo fiant cum mente diuina: et vnuz inuicem: neq; in inuicem confundantur: non aliter ac multe linee a circumferentia in centrum reflexe per puncta sua medium circuli tangut punctum. Ubiq; vnuz quodammodo fit linee cuiuslibet punctum cum puncto circuli medio. Unuz quoq; quodammodo fiunt puncta inuicem singula. Et que no discernit sitis: aut tpe ratio tamen ipsa discernit: quemadmodum plurime notiones in mente tum inuicez: tum menti absq; vlla confusione coniuncte. Profecto sicut spere minores ita maiorem speram centris suis centrum maioris attingunt: ita mentes quasi quasi minores intelligibilis mundi spere sub bonitate diuina comprehense tanq; spera maiori sub ipsaq; reuolute ppie per centra sua. i. per vnitates suas intellectibus suis pstantiores vnitati diuine tanq; vniuersi centro se copulat. Ac si forte disiunguntur circuli: disiunguntur et centra: vt potequ vnita fuerant potius quam cosusa. Disiungi vero nu quam vult Plotinus: ne eterne mentiu spere minus vnite permaneant cum spera ipsarum summa: quam temporales visibilis mundi spere cum spera maiori. Sed hoc ipse viderit. Nos autem ad institutum

ordinem reuertamur. Ex ys omnibus: q̃ ex Platonis ⁊ Plotini fontibus hausimus: concludi tur: hominis mentẽ ad mẽtem diuinam in ipsa sua intelligẽtia ita ferme compari: quẽadmodum materia comparat ad formã. Sane ⁊ mens nostra quotidie formatur diuine mentis ideis. perq̃ illa opus proprium agit: quis non videat: mentem nostram subire diuinam: eeu materia subit formã: Nec aliter se habere ad diuinas formas q̃ materiã primam ad naturales. Vnde non minus imortalis dẽat esse q̃ illa: presertim q̃ quanto mens purior est: ⁊ simplicior corpibus: atq̃ animis ⁊ ob hoc magis est vna: tanto ex duabus illius mentibus vna cõgredientibus arctior prouenit copula q̃ puenire soleat: aut ex quibuslibet rebus corporalibus vna mixtis: aut ex animis inuicẽ concurrentibus: aut ex anima cum corpore coeunte. Auget huius copule nodum: q̃ deus ipsa vnitas est: ⁊ ipsa bonitas. Et cũ p vnitatis vi rerum copula vniatur: p viz quoq̃ bonitatis vbiq̃ attractio fiat: ⁊ ꝓpinquatio: nusquam vnio verior ꝓuenit quã vbi mens cum diuinitate conspirat. Itez si deus mẽti ab ipso proxime: perpetuoq̃ emanans infinita: tum puritatis tenuitate intus illabitur: tũ virtutis amplitudine eã penitus implet: presq̃ mentis quasi iuncturas: ipse tanq̃ nerous cõnectit intrinsecus inuicẽ ⁊ ad torã: totaq̃ essentiã ipse velut nodus intimus cuz esse deuincit: ideoq̃ interior menti est q̃ ipsa sibi: qd mirũ: deuz ipsi in ipsius intelligentia vnit tanq̃ formam. Postq̃ in essentia ⁊ vita iam vnitus est: plus quã forma. Signum illius vnionis hoc est precipuum: q̃ per veram intelligẽtiam intima substantia rei semper inspicit vtpote que in rei ideã ꝓfunditus penetrauerit: q̃ aut visus in coloris spẽm: aut in coloris simulacruz phãtasia: cum sensus ⁊ phantasia rerum superficies dũtaxat attingant. Ideo Mercurius inquit. Ex diuinitatis ⁊ mẽtis cõspiratiõe vnũ spũm coalescere. Et Ioannis theologia docet cõtẽplatores diuine rõnis in vnũ cum ipsa ita cõsumari: sicut ipsa vnita est deo. Nempe si in genere corporalium tãta est vnio vt materia: que vltimus eorum est terminus: vnũ quiddam efficiat: non solum cum medijs omnibus verum etiã cum supremo genere corporalis: quis negabit equalem saltẽ esse in genere intellectualium vnionem: vt mens humana: q̃ius vltimus illorum terminus fit: cũ omnibus tamen intellectualibus formis: ac etiam cum suprema vnuz aliquid fiat: nõ fit autem ex animo: ac deo tertia quedam natura a tertio aliquo eõponente vtrunq̃ inuicem: ⁊ ad tertiuz actum dirigente vtrunq̃: sicut fit in naturalium rerum compositione. Sed qa in animo contemplante deus ⁊ primus motor est: ⁊ formator vltimus: ideo totus actus ẽ deus: quo quidem actu ⁊ ipse semper est deus: ⁊ animus fit saltem quandoq̃ diuinus. Et sicut natura per naturalem motũ tradit materie formarum ordinem: sic deus per diuinam mortalemq̃ vitam tradit mẽti perspicuam formarum possessionem. Vt eidem diuina: immortalisq̃ competat vita: cui diuina immortalium intelligẽtia cõuenit. Atq̃ vt materia ꝫ sub insertoribus fluat formis. Sub formis tamẽ subsistit: vt qdã putãt: gesceit semp: ita mẽs hois q̃ius p sensibiles magnitudines per fluat formas: potest tñ sub diuinis q̃q̃ in eternum gescere. Quod et modo facit: vt vult Plotinus: ⁊ Iãblicus: ⁊ theodorus. Vt quẽadmodũ mãni ꝓficit semp quantitatis interminata dimẽsio: sic mẽtẽ diuine ãplitudinis virtus imẽsa p huius viz i huius luce ad huius finẽ mẽs ꝓtinue eternis format ideis. Et qr p congruentiã formatio ois efficit: non pót subiectuz hoc esse mortale: qõ formis cõtinuq̃ format eternis. Incorruptibilis est materia prima: in quam formie quedam penetrant sempiterne: q̃ius ipsa non penetret in illas: nõne imortalis quoque mens erit? que non modo penetratur ab illis: sed ⁊ penetrat cognoscendo: ⁊ reflectitur in eas cognoscendo:

A Preterea vbi prima mens est: ibi vita prima. Quoniam mens est reflexio vite in se suum. Vbi vita prima: ibi & esse primū. Quoniam vita est primus: & inimus ipsius esse motus. Profecto deus: prout per se existit: & vere id: quod existit: perpetuo permanet: primum apud multos esse vocatur. Prout non torpet ocio: sed operatur assidue secum: vita dicitur. Prout actus talis: qui nusquam est extra: redit in se ipsum: mens appellatur. Nam ea reflexione ipsum animaduertit. Quoniaz vero B quod est in genere aliquo summum nihil contrary generis aut inimixtum habet: aut proximū: fit: vt neqz prima mens vel in se: vel iuxta seipsam de mente aliquid patiatur. Neqz prima vita: mortale quicquam. Neqz primum esse: aliquid in nihiluz ruiturum. Neqz prima vnitas: aliquid dissolubile. Neqz prima bonitas: aliquid morbo subiectum. Quare mens: que mentem gignitur prime: sicut in ea coniunctione nihil reseruat dementie: sic mortale nihil admittit aut perdibile: aut dissolubile: morbo ve subiectum. Quia per mentem primam prime quoqz vite copulatur: & esse primo: similiqz vnitati: & bonitati. Quid mirum. Si intellectualis vita propter cōgressum cum prima vita immortalis permaneat? Cum celestia corpora: vt volunt platonici: per se quidem dissolubilia sint: C qz & mobilia: & composita: siue ex naturis pluribus: siue partibus. Ex eo tamē indissoluta pdurēt: qz nullo alio corpore interiecto: immortali aie copulantur. Que vero p aliud medium dissoluuntur. Qualia sunt corpora ex pluribus elemētis composita: que immortalem animam: vt magi tradūt: per corpus celeste suscipiunt.

¶ Confirmatio superiorus rationis prima per visum. Capitulo. v.

ANimas hominuz de corporibus in corpora transmigrare: & precedētis vite artes in sequētibus recordari. Plato D non suo sensu tractauit: sed ex quorūdam egyptiorū opinione recensuit. Quoz opinionem Augustinus aurelius reprobauit. Quod aūt aia hominis ab ipso suo formatore formis rerū insignita descēdat. Atqz his formis non sufficiēter rerum substantias cōprehendat: sed per eas tanquā ppparationes ideis reformata cōprehēdere valeat: hoc iquā: & Plato ex mente propria sepe affirmasse vī & Augustinus sūmopere comprobasse. Ergo per Augustini vestigia gradientes ad superioris sententie cōfirmationez iterū contendamus. Procedamus autē triplici calle. Visu: auditu: & ratione. Visu primo hūc in modū. Anima: E qua viuunt corpora: omnibus corporibus potior est: qz vitam dat corporibus. Hec p fecto: que sensum hz: excellentior est. Atvero in animo humano quidda prestantius est: non dico: quo sentit sensibilia: sed quo de sensibilibus iudicat. Jam ꝛo illud videre facile est: prestātiorem esse rem iudicātem illa: de qua iudicat: neqz iudicat. Nō F solum autem rōnalis vita de sensibilibus: sed de ipsis quoqz sensibus iudicat. Cur in aqua remum fractum oporteat apparere: cum rectus sit. Et cur ita p oculos sentiri necesse sit. Nam ipse aspectus oculorū renuntiare id potest. Judicare autem nullo modo. Igitur rationalis vita sensuali prestat. Itaqz si ratio secūdum seipsam iudicat: iam nulla est natura prestantior. Sz qz clarum est: eam esse mutabilem: quādo nunc imperita: nunc perita inuenitur: tanto autē melius iudicat: quāto est peritior: & tanto peritior: quanto alicuius artis: vel discipline: vel sapiētie est particeps: ipsius artis natura querenda est. Neqz nunc artem intelligi volo: que notatur experiendo: sed que rōcinando indagatur. Sz cer G te querendum est: cur noe offendat: si duabus senestris nō supra inuicem: sed iuxta inuicem locatis: vna earum maior: minorve sit: cum equales esse potuerint: si ꝛo super inuicem fuerint: ambeqz dimidio quātus impares: non ita offendat illa inequalitas. Et cur non multū curemus: quātūsit vna earuz: aut maior: aut minor: qz due

sunt.

sunt. In tribus autem sensus ipse videtur expetere: vt ipares non sint: aut inter maximam & minimam ita sit media: vt tanto præcedat minorem: quãto a maiore præceditur. Ita enim primo quasi natura ipsa consulitur: quid probet. Vbi potissimum notãdum est: quẽadmodum qđ solum in spectum minus displicuit in melioris cõparatione respuatur. Ita repitur nihil esse aliud artem vulgarem: nisi rerum experta rum: placitarumq; memoriam: vsu quodam corporis: atq; operationis adiuncto: quo si careas: iudicare de operibus possis: quod multo est excellentius: quãuis operari artificiosa non possis. Sed cũ in omnibus artibus conuenientia placeat: qua vna seruata pulchra sunt oia. Ipsa ꝙ cõuenientia equalitatem: vnitatemq; appetat: vel similitudine pariũ partiũ: vel gradatione disparium: quo est: q summã equalitatem: vel similitudinẽ in corporibus inueniat: audeatq; dicere: cum diligenter cõsiderauerit: quodlibet corpus vere: ac simpliciter vnum esse? cùm oia vel de specie in speciem: vel de loco in locũ trãseundo mutẽtur: & partibus cõstent sua loca obtinentibus: per que in spatia diuersa diuiduntur.

Porro ipsa vera equalitas: ac similitudo: atq; ipsa vera: & prima vnitas nullo sensu: sed mente intellecta cõspicit. Vnde enim qualiscũq; appeteret in corporibus equalitas: aut vnde cõuinceret: lõge plurimum differre a pfecta: nisi ea: que pfecta est: mẽte videretur. Et cum omnia: que sensibiliter pulchra sunt: siue natura edita: siue artibus elaborata: locis: & temporibus pulchra sint: vt corpus: & corporis motus: illa equalitas: & vnitas mẽti tantũmodo cognita: secũdũ quam de corporea pulchritudine: sensu internũtio: iudicatur: nec loco tumida est: nec instabilis tẽpore. Nõ enim recte dici põt spheram iudicari rotundum templũ: & non secũdum ea rotũdum vasculum: aut rotũdum denarium. Similiter in temporibus: atq; in motibus corporũ ridicule dicitur secundum eã iudicari equales annos: & non secundum eam equales menses. Sed siue per hec spatia: siue p horas: siue per breuiora momẽta conuenienter moueatur aliquid: eadem vna: & incõmutabili equalitate iudicat. Quod si minora: & maiora spatia figurarum: atq; motionum per eandem legem paritatis: vel similitudinis: vel congruentie iudicãtur: ipsa lex maior est ijs omnibus: sed potentia. Ceteruꝝ spatio: aut loci: aut temporis nec maior: nec minor. Quod si maior eẽt: non secundum totam iudicaremus minora: si autem minor esset: non secũdum eam iudicaremus maiora. Nunc ꝙ cum per totam quadrature legẽ iudicetur: & forum quadratum: & lapis quadratus: rursus si p totam equalitatis legem iudicentur conuenire sibi motus pedum currentis formice: & per eam gradientis elephantis: quis eam dubitet locorum interuallis: ac temporum: nec maiorem esse: nec minorem? Cum potentia superet omnia. Hec autem lex omniũ artium cum sit omnino incõmutabilis: mens ꝙ humana: cui talẽ legem videre cõcessum est: mutabilitatẽ pati possit erroris: satis apparet: supra mentẽ nostrã esse legẽ: que veritas dicit. Nec ita illud ambigẽdũ est: incõmutabilẽ naturã que supra rõnalem aiam sit: deum esse: & sibi esse primã vitã: & primã eẽntiã: vbi est prima sapiẽtia. Nã hec est illa incõmutabilis veritas: que lex oium artiũ recte dicitur: & ars omnipotentis artificis. Itaq; cũ se aia sentiat: nec corpoꝛ spẽm: motũq; iudicare ex seipsam: simul opꝛ: agnoscat prestare suam naturã ei nature: de qua iudicat. Prestare aũt sibi eã naturã: secundũ quã iudicat: & de qua iudicare nullo mõ põt. Possum. n. dicere: quare similia sibi ex vtraq; pte rẽdere mẽbra cuiusq; corporis debeãt: qa sũma equalitate delector: quã nõ oculis: sed mẽte cõtueor. Quapp tanto melioꝛa[ẽ iudico: que oculis cerno: quãto ꝓ sua natura viciniora sunt ijs: q̃ alio intelligo. Quare autẽ illa ita sint: nullus põt dicere: nec ita esse debere quisq; sobrie dixerit: quasi

possint esse non ita. Quare aũt nobis placeant: & cur ea: qñ melius sapimus vehementissime diligamus: nec id qs̃ quidez: si ea rite intelligit: dicere audebit. Ut enĩ nos: & oẽs animę rõnales sim veritatez de inferioribus recte iudicamus: sic de nobis quãdo eidez coheremus: sola ipsa veritas iudicat: de ipsa ño nec iudicat pater. Nec enim minus est q̃z ipse. Et ideo q̃ pater iudicat: per ipsam iudicat. Omnia enim quę appetũt vnitatẽ hanc habẽt regulaz: vel formã: vel exemplũ: quoniaz eius similitudinẽ sola: à quo esse accepit: impleuit. Qui oẽs omnia iudicat: ga super oĩa est quãdo cum deo est. Cũ illo est autẽ: quãdo purissime intelligit: & tota charitate quod intelligit diligit. Ita ẽt quãtuz põt lex ipsa: & ipsa sit: per quã iudicat omnia: & de qua iudicare nullus põt. Sicut in istis tẽporalibus legibus quãq̃ de his hoies iudicãt: quãdo eas instituũt: nõ cum fuerint institute: atq̃ firmate: nõ licebit iudici de ipsis A iudicare: sed per ipsas. Cõditor tñ legum tẽporaliũ: si vir bonus est: & sapiens: illam ipsam cõsulit eternaz de qua nulli anime iudicare datũ est: vt per eius incõmutabiles regulas: qd sit p̃o tẽpore iubendum: vetandum q̃: discernat. Eternaz igitur legem mũdis animis fas est agnoscere. Iudicare nõ fas est. Sane secũdum ipsam de animo & corpore iudicare possumus: hic minus actus: aut minus vehemẽs est: q̃z debuit: hoc minus cãdiduz est: q̃z debuit. De ipsa vero lege nullo modo quis iudicat. Cũ enim quis dixerit eterna tẽporalibus esse posiora: aut septẽ & tria esse decẽ: nemo dicit ita esse debuisse. Sed tantum ita est: agnoscẽs nõ vt examinator corrigit sed rãqua inuentis delectat. Sed multis finis est humana delectatio: nec volũt tendere ad superiora: vt iudicẽt: cur ista sensibilia placeãt. Ita q̃ si queraz ab artifice: vno arcu cõstructo: cur alterũ parẽ cõtra in alterã partẽ moliatur? Rñdebit credo. Ut paria paribus edificij membra respõdeãt. Pergo si pergã querere ĩ ipsum: cur ei/ gat: dicet hoc dicere: hoc esse pulchrum: hoc delectare cernẽtes: nihil audebit amplius. Inclinatis enĩ recũbit oculis: & vnde pẽdeat: nõ intelligit. Ut ego virum intrinsecus oculatũ: & multibiliter videntez non desinã cõmonere: cur ista placeant. vt videz esse audeat ipsius delectationis humane. Ita n. super fertur illi: nec ab ea tenetur: dum non vim ipsam: sed ipsam iudicat. Et p̃ius quera: vtrum ideo pulchra sint: q̃ delectant: an ideo delectant: q̃ pulchra sint. Nec mihi hinc dubitatiõe respõdebitur: ideo delectare: quia pulchra sunt. Querã ergo dem cepe: quare sint pulchra: Et si retrusabit: subiecta. Utrum ideo: quia simules sibi partes sunt: & aliqua copulatione ad vnam conuenientiam redigũtur. Quod cum ita esse compererit: interroga bo. Utrum hanc ipsam vnitatẽ: quam cõuinuntur appetere: spiritus impleat: aut longe infra iaceant: & ea quãdãmodo mẽtiantur. Quod si ita est. Iam quis nõ am B monitus videat: neq̃ vllam speciez: neq̃ vllum omnino esse corpus: quod non habeat vnitatis qualecũq̃ vestigium? Nec q̃ quãtuz vis pulcherrimũ corpus cũ interuallis locorũ: necessario aliud alibi habeat posse assequi ea: quã sequitur: vnitatẽ: flagitabo: vt rñdeat ipse: vbi videat vnitatẽ hanc: aut vnde videat. Quã si nõ videret: vnde cognosceret: & qd imitaret corporũ spẽs? & quid implere nõ posset? Nunc ño cum dicã corporibus. Vos quidẽ nisi aliqua vnitas contineret: nihil essetis. Sed rursus si vos essetis ipsa vnitas: corpora nõ essetis recte dicã. Undeq̃ ĩ nosti ullaz vnitatem: sin quaz iudicas corpora? Quã nisi videres iudicare non posses: q̃ eam non impleat. Si autem ye corporeis oculis eam videres: nõ vere dicerez: quanquã eius vestigio teneãtur: lõge tamẽ ab ea distare. Mã ye oculis non nisi corporalia vides: Udente igitur videmus eaz. Sed vbi videmus? Si hoc loco esset: vbi corpus nostruz est: non eam videret: qui hoc modo in oriente de corporibus iudicat. Non

ergo isto cōstringetur loco. Et cum adest vbiq; iudicanti nusquam est: per spatia locorum: et per potentiam nusquam nō est. Cum anima multis illusionibus phantasmatum hinc inde pertubātium concitatur: et tamen falsa hec esse agnoscit: vbi est verum: quod mente conspicitur. Illa lux vera est: qua hec oia non esse vera cognoscis: per hāc illud vnū vides: quo iudicas vnum esse: quicquid aliud vides. Nec in hoc esse: quod illud est: quicqd videos mutabile. Preterea quere i corpous voluptate: quid te delectat nihil aliud inuenies q̄ conuenientiam. Nam si resistentia: vel discrepantia pariūt dolorem: cōuenientia pariunt voluptatē. Agnosce igit que sit summa conuenientia. Noli foras ire. In te ipz redi. In interiore homie habitat veritas. Et si tuam naturā mutabilem inueneris: trāscende te ipsum. Sed memēto cum te trāscenderis: rōcinantem aiam te transcēdere. Illuc ergo tende: vnde ipsum lumē rōnis accēditur. Quo.n. peruenit ois bonus rōcinator: nisi ad veritatē? Cū ad seipsa veritas non vtiq; rōcinando perueniat: sed qō ratiocinantes appetūt: ipsa sit. Et cum disputando ambo videmus verū esse: quod dicis: et ambo videmus verum esse: quod dico; vbi queso hoc videmus. Hoc vtiq; nec ego in te: nec tu in me: sed ambo in ipsa: que super mētes nostras ē: incōmutabili veritate videmus. Ibi sane formam ipsam: īni qua hec temporalia facta sunt: visu mētis aspicimus. Atq; inde cōceptam rerū veritatem: et notitiam tanquam verbum apud nos habemus. Unde ibi cōuenientia; qua superior esse non possit: et ipse conueni cum ea. Confitere te nō esse: quod ipsa est. Siquidē seipsa nō querit. Tu aut querēdo ad eam venisti: non locorum spatio: sed mentis affectu: vt interio: homo cū suo in habitatore spirituali voluptate conueniat. Alot si non cernis q̄ dico: et an vera sint; dubitas: cerne saltem: vtrum de ipo te dubitare non debeas. Et si certum est: te esse dubitantem: quere vn de sit certum. Lumine; quod illuminat omnem hominem venientem in hūc mundum. Quod ipe oculis videri non potest: nec illis: quibus phantasmata cogitātur: sed illis: quibus ipse phantasmatibus dicitur. Nō estis vos: quod ego quero: nec q̄ illud estis. Unde ego vos ordino. Et qō mihi inter vos sedum occurrerit: improbo: quod pulchrū approbo: cum pulchrius sit illud: vnde improbo: et approbo. Quare hoc ipsum magis approbo: et non soluz vobis: sed illis omnibus corporibus. Unde vos hausi: antepono. Ubi videtur hec: ibi est lumen sine spatio locoruz: et temporum: et sine vllo spatiorum talium phantasmate. Numquid ista ex aliqua parte corumpi possunt: etiam si omnis ratiocinator intereat. Nō enim ratiocinatio talia facit; sed inuenit; ergo ante q̄ inueniantur: in se manent. Et cū inueniuntur: nos inuant. Ita renascitur interior hō: et exterior corrūpitur de die in diē. Inter mentez nostram: qua illū intelligimus patrē: et veritatez. Lucē interiorē: p quā intelligimus: nulla interposita creatura est. Quare ipsaz quoq; veritatem nulla ex parte dissimilez in ipso: et cum ipso venerenur: que forma est oium: que ab vno facta sunt: et ad vnuz nituntur. Uū apparet p hāc formā facta ee oia: que sola implet: qō appetunt omnia.

¶ Secunda confirmatio per auditum fm Augustinum. Capitulo. vj.

HActenus per ea: que aspectu percipiuntur: duce Augustino: eo peruenimus: vt inueniremus mentez nostrā diuina mēte formari. Deinceps duce eodez: p ea: que audiunt: ad idez proficiscamur. In sonis concinis est aliqs numerus: hic et in actu sentiēdi certus sit numerus. Qz numerosus sonus numerose sentit. Est et nūerus aliqs i ipsa sensus natura. Nō.n. aliter aut mulceretur sonoz cōcinnitate: aut absurditate offenderet. Idipsuz ergo quicqd est: quo aut annuimus: aut abhorremus: non ratione sed natura cū aliquid sonet: ipsius sensus numerum voco. Non

enim tunc fit in auribus meis: cum sonus audio: hec vis approbandi: & improbandi Aures quippe non aliter bonis sonis quã malis patent. Vide potius ne ista duo sint minime confundenda. Nam si versus quilibet modo correptius: modo productius pronunciet: spacium tpis nõ idẽ teneat necesse est: q̃uis eadẽ pedum rõne seruata. Ut ergo ipso suo genere aures mulceat illa vis facit: qua concina adsciscimus: & absurda respuimus. Ut aũt breuiore tpe sentiat: cum celerius q̃ cũ tardius p̃mitur: non interest aliquid nisi q̃diu aures tangantur sono. Affectio ergo hec auriũ: cum tanguntur sono: nullo modo talis est: ac si non tanganf. Ut autẽ differt audire ab eo quod est nõ audire: ita differt hanc vocẽ audire ab eo: qõ est alterã audire. Nec igit affectio nec. vltra porrigit: nec infra cohibetur q̃ est mensura eius soni: qui eam facit. Altera est ergo in iambo. Altera in trichoro. Productio: i productione iambo. Correptio: in correptione: bulla in silẽtio. Quod si in numerosa voce fit: ẽt ipsa numerosa fit: necesse est: neq; esse possit: cum abest effector eius sonus. Similis est. n. vestigio in aqua impresso. Quod neq; ante formaf q̃ corpus impresseris: neq; remanet cũ detraxeris. Naturalis aũt illa vis: & iudiciaria: que auribus adest nõ definit eẽ in silentio: nec nobis eã sonus inserit: sed ab ea potius sonus p̃bandus siue improbãdus excipit. Quis negauerit in aia esse vim numeroꝝ? Cũ aia bos numeros agat quos in venarũ pulsu inuenimus? & reciproco spũ. Cũ aliq̃ correptius siue productius: diu seruiã tẽpoꝝ legi: qua simplo ad duplũ pedes p̃ueniũt: versuꝫ p̃nũcio nulla fraude indiciũ tui sensus offendo. Atq; sonus ille qui correptioribus: & quasi fugacioribus syllabis edit: nõ põt plus tpis occupare q̃ sonat. Judiciales aũt illi numeri: si vinculo tpis in tanto spacio teneret: q̃to isti sonantes digesti sunt: non possent ad eorum sonantium: qui paulo p̃ductius eadem iamblica lege funduntur: aspirare iudicium. Nos igitur mora temporuꝫ qui iudicicando p̃sident: illa nõ tenet. Sed si nulla tenerentur: q̃tolibet p̃ductius cõpetentibus interuallis: & inuicem respondentibus iambicos proferrem sonos: nihilominus ad iudicandum adhiberenf. Nunc vero si ederem vnam syllabã quanta mora peragunf: ne multum dicam tres passus incedentis: & aliam duplo: atq; ita deinceps tam longos iambos ordinarem simpli: & dupli: lex illa nihilominus seruaretur. Nec naturale illud iudicium ijs dimensionibus approbandis adhibere possemus. Tenentur ergo & ij iudiciales non nullis finibus temporaliuꝫ spacioꝝ: quos iudicãdo excedere nequeunt: & quicquid excedit hec spacia: non assecuntur: vt iudicent. Temperant tamen isti singulas actiones. Quod enim nos vel ambulantes ab imparibus passibus: vel percutientes ab imparibus interuallis plagarum: vel edẽtes ab imparibus molarum motibus scalpentes denicq; ab imparibus vnguium ductibus: & quod nos in qualibet attentione agẽdi aliquid per corporis membra ab impibus motibus refrenat: & cohibet: & quãdam parilitatem tacite imperat: id ipsum est iudiciale nescio: quid: quod facit: vt homines sensum: ac delectum habeant pulchritudinis: & decoris magis q̃ bestie que ad quelibet sua incitamenta sedande passionis corporalis causa precipitantur. Nõ pluchritudinis gratia: auiditatq; alliciuntur. Unde equi non formosioꝝ deligunt equam ament: sed ad quãlibet equali furore trahunf. Judiciale autem illud conditorem animalis insinuat deum. Quez certe decet credere auctorem omnis cõuenietie atq; concordie. Ceterea numeri: & q̃ in sono sunt: & qui fiunt in sentiẽdo: in q̃ tum eorum interualla potest memoria custodire: intantum ijs iudicialibus iudicãdi offeruntur: atq; iudicãtur. Numerus nãq; iste: qui interuallis temporum constat: nisi adiuuemur: in eo memoria iudicari a nobis nullo modo potest. Cuiuslibet

a

enim breuis syllabe cum ꝛ incipiat:ꝛ desinat alio tempore initium est:ꝛ alio finis sonat. Ju audienda itaq; vel breuissima syllaba:nisi memoria nos adiuuet:vt eo momento:quo iam non initiuz:sed finis syllabe sonat:maneat ille motus in animo:q factus est:cum initium ipsum sonuit:nihil nos audisse:possumus dicere:hinc est illud:quod plerūq; alia cogitatione occupati loquētes nihil nobis videmur audisse. Quapropter iudiciales illi numeri:qui numeros interuallis tempoꝝ fitos iudicare non possunt:nisi quos eis tanq̄ ministra memoria obtulerit:nonne ipsi existimandi sunt per certum spatiuz temporis tendi? Licet enim in ijs spatijs temporum minime videamus:non tamen adhibentur:nisi ad ea iudicanda:que in spatijs tēporum fiunt:nec ipsa quidem omnia:sed que possunt articulari memoriter. Cūm versus ille canitur. Deus creator omniū. Illi numeros ipsius versus per numeros sentiendi audimus:ꝛ per iudiciales numeros delectamur. Et nescio quibus alijs existimamus de ista delectatione:que quasi sententia est iudicialiū istorum:cuz per alios suppos latētiorem:sed certe verioꝛē sententiaz. Aliud est enim delectari sensu:aliud existimare rōne. Aliud quippe est ānuere. vel renuere,motibus numerosis:quod fit in delectatione conuenientie:ꝛ offensione absurditatis:aliū motionum:ꝛ aliud est existimare: virum recte: an secus ista delectent:quod fit ratiocinando. Ac si recte nobis visuz est:nisi quibusdam numeris esset ipse delectationis sensus imbutus nullo modo euz potuisse annuere paribus interuallis: ꝛ perturbata respuere recte etiam videri potest:ratio que huic delectationi super imponitur: nullo modo sine quibusdam numeris vitaciosis:de numeris:quos infra se dz:posse iudicare. Jā nūc si placet:illi:qui nobis surrexerant ad principatū obtinendū. seiusmodi nominētur:ꝛ iudicialiuz nomen:quoniam est honoratius:ꝛ accipiat:q excellē/

tioꝛes cōperti sunt. Age nunc accipe vim: potēciamq; rationis:quātuz ex operibus eius aspicere possumus. Ipsa enim vt id potissimum dicaz:quod ad huius operis susceptionem attinet: primo quid sit ipsa bona modulatio considerauit. Et eam in quodam motu libero:ꝛ ad sue pulchritudinis finē conuerso esse perspexit. Deinde vidit in motibus corporum aliud esse:qđ breuitate:ꝛ productione tēporis variaret: inquātum magis esset:minus ve diuturnum:aliud localium spatiorum percussione in quibusdā gradibus celeritatis:ꝛ tarditatis. Qua diuisione facta id:quod in tē poris mora esset:modesto intervallo:ꝛ humano sensui accōmodato articulatum:varios efficere numeros:eorūq; genera:ꝛ ordinem vsq; ad ꝓmodulos versuum persecuta est. Postremo attēdit:qd in his moderādis:opandis:sentiēdis retinēdis ageret alia:cuius caput ipsa est:hosq; oēs animales numeros a corporalibus sepauit:seq; ipsaz hec oia:neq; animaduertere:neq; distinguere:neq; certe numerare fine quibusdam suis numeris potuisse cognouit:rosq; ceteris inferioris ordinis iudiciaria quadam estimatione prepositis:ꝛ nūc euz ipsa sua delectatione:qua tēporum momenta perpendit:ꝛ talibus numeris modificādis nutus suos exhibet:sic agit. Quid est quod i sensibili numerositate diligimus? Num aliquid preter paritatem quandā:ꝛ equaliter diuisa interualla: An ille pyrrichius pes:siue spondeus:siue anapestus: siue dactylus:siue ꝓceleumaticus: siue dispondeus nos aliter delectaret:nisi partes suam parti alteri equali diuisione conferret. Quid vero iambus:tribrachus:trocheus pulchritudinis haberet: Nisi q minore sua parte maiorem suaz in tantes duas equaliter diuidant. Jam porro sex temporum pedes num aliunde blandius sonāt:atq; festiuius? Nisi q vtraq; lege partiuntur. s. vt in duas equales partes terna tempora possidentes:aut in vnam simplā ex qualibet parte:ꝛ alteram duplam. s. vt

deant: aiunt se in lumine lune videre: cuz tamen illud sit solis lumen: quo etiam nocte vident. Sic ingrati homines in lumine proprio z naturali vera se affirmant inspicere: que in lumie cómuni diuinoq; inspicunt. Quod si globus ipse solis aut nó exoriret: atq; occideret: aut a nobis in sua illa figura nequaquá suspiceret: ita nemo sciret: vnde lumen hoc mittat in aerem: quo cúcta videmus: sicut modo scit vnde lux demittat in mentem: qua cúcta discernimus: q; occultus est deus: vnde illa descé dit. Descendit autem ita: vt sit intelligentie nostre principium: medium: atq; finis. Principium: q; sicut ipsius oculi visio a lumine externo sit tanq; vniuersali causa: ac ét a scintilla quadam interiore inde accensa tanq; causa particulari: ita in nobis actus intelligendi ab ampla dei mente pédet: z nostra. Medium vero q; in ipsa eternas discernimus rónes: que in eternitatě sunt solum. Finis denicq; q; ipsam dúntaxat cognoscimus. Nam eterna cuiusq; rei rō: in ipsa eternitate nihil est aliud ím essentiam q; eternitas. Hic reuelat diuinum illud Platonis nostri mysteriuz. Quod in septimo de repub. legitur. Inquit. n. theologum idoneis demóstrationis fundamentis: z gradibus ascédere vsq; ad principiú vniuersi tangere ipsum tenere. Adherentem semper his: que adherent principio. Quippe qui nullis sensibilium rez corporeis gradibus ad id cótendat: sed ipsis speciebus p ipsas ad ipsas pot" innitat: quousq; ad spém finé vniuersi perueniat. Breuis horum verboz explanatio erit hmói. Theologus tum agendo: tuz disputando purgat a corporeis affectibus aiaz. Segregat rónem a fallacibus rez sensibilium cóiecturis. Innitat mentě: vt ad veritatem hmói se gradibus conferat. Spébus. i. infimis ab origine formulis: per species. i. per formationé: que nobis prouenit ab ideis. Ad species. i. ad ipsas ideas: z rerum naturaliú spés cónsideranda. Quas spés adherere inquit deo vniuersi principio. Ipse. n. sons est ideaz: Theologi vero mentě illis Adherere. i. illis se formandá insinuare: p quá insinuationé ingt: deum tangere. i. diuina mēte formari. Adiunxit z tenere deū duabus: vt puto de causis. Tum q; mens vbi semel ita cepit: forte nunquá talis vir statú penitus intermittit: tú q; posteq; mēte diuina multis ex ptibus iá mens nostra formata est diutius ptemplándo: incipit vsq; adeo sup hoiem sapere: vt se z p deum: z deum: z in deo cótemplari nesciat. Vocat aút hic deū nostris pluribus: principium: finem: spém. Principiú q; ab ipso omnia. Et q; ab ipso exordiuz súmit intelligétia. Finé q; ad ipsum z intelligentia: z oía terminant: Spém tú q; ipse est actus: qui res oés: dum ab ipso tanq; principio pcedúnt: format: z facit: atq; easdem: dum ad eundě tanq; finé conuertunt: reformatq; z perficit. Tú q; ipso mens quoq; formal: dum intelligit veritatě. Addidit deo nomě quarum. s. ipsum bonum: vel bonitatě ipsam. Proprium boni est: q; se diffundat: q; res alliciat: q; pficiat. Deus se diffundit res producendo allicit. cónuertendo: pficit formando pcedentia: reformando puersa. Ponit aút ipsum bonú supra mentě: z sup essentiá. Sup mentě. s. eá: que est inuisibilis oculus veritatis capax: auidus bonitatis. Ná deus nó capax veritatis dr: non cupidus bonitatis. Sed est ipsa veritas: atq; bonitas. Pót aút ím excellentiorě sensum vocari mens: tuz q; diuina veritas sui ipsius non est ignara: tú q; exuberantia quadam diuine bonitatis mentes inde effluút plurime. Super essentiaz quoq; eam locatur deus: que est ipsius esse subiectum. Quinetiá locatur sup esse illud: qđ est actus eéntie. Talis n. actus: q; potentie passiue misceat: impurus est: z finitus. Vocatur tamě a pipateticis esse qđtuz ipse est purus: z absolutus actus: per quě omnes essentie actú essendi suscipiút. Plotinus aút z Proculus ipsum vnú bonúq; sup ens his rónibus collocant. Unius boniq; ipsius influxus lati" sese ppagat q; entis influxus.

Materia sigdem: informisq; potentia magis vnius boniq; particeps est dicenda q̄ entis. Siquidem esse sit per formā: materia vero est informis: vna tñ materia dicit
F. z auida boni. Atq; hanc argumentationē a Dionysio areopagita accepisse videtur. Preterea quēadmodum non idē est multitudo atq; nihilum: ita neu est idem ens ipsum atq; vnum. Neq; tamen pariter disposita sunt ens quidē hinc: z inde vnuz: ne duo rerum puncipia stulte ponantur. Neq; rursus ens super vnū: sigdem vnuz particeps fieret entis. neq; amplius vnuz sed duo. i. vnum simul: ensq; foret. Sequitur igitur: vt super ens sit vnū. Deniq; q̄z
G. simplicius quiddaz significat vnitas q̄z ens: in quo essentia z esse clauduntur: tanto magis primo rerum principio congruit. Neq; segregari permittunt esse alicubi ab essentia: ne ꝓprius actus vsq; a ꝓpria potentia segregetꝫ. Neq; mirum cuiq; videri volunt: q̄ principiū rerum nominet vnitatē. Sic. n. distinguunt. Aut nominandū est vnitas: aut multitudo: aut ex vtrisq; cōpositum. Sed nō competitum: ne ab illo dependere cogat: qui diuersa in vnū conciliauit. Nō multitudo vnitatis expers q̄z ipsum oi virtute: z vniuersum oi vnioe carere. Rursus in principio oium omnia esse debet potentia. Ergo si ipsum multitudo ipsa sit: quatenus in multitudinē q̄libet laberentur: eatenus potentiora euaderent. Quoniam vero quatenus ad vnitatem accedūt: eatenus valentiora sunt: atq; contra sequitur: vt principium rerum proprie sit vnitas appellandum. Deniq; cum vnione quadam propria singula fiant: seruenturq; quis non viderit vnitatē ipsam esse cām oia faciētē: atq; seruantem. Itez bonū oia simpliciter appetunt. Esse vero
H. non simpliciter: sed bene esse dumtaxat. Forme etiam si bene esse omnino neq; aut esse non appetent: vt probat Olympiodorus. Utpote que esse appetant gratia boni. Bonum igitur cum finis sit vltimus: nimirum primum omnium est puncipiū.

Si super ens existit: multo magis super vitam: atq; mentem. Quando vero vnū bonumq; dicunt: idez semper intelligūt. I
Sicut enim in ordine rerum bene esse in vnione consistit: quoniam malum dissensione: z diuisione coniungit: sic z super ordinem vniuersi idem est vnum ipsuz: atq; bonum. Cuius splendor est pulchritudo: K
que nihil est aliud quam multarum ratio nalis ordo formarum in mente: anima: natura: materia inde resulgens. Supra quaz pulchritudinem esse vnum probant: quia illa composita sit. Rursus super eam esse bonum: quia omnia: z semper bonum appetunt. Pulchritudinez vero sola que cognoscunt eam: z postquam eam nouerunt. Item pulchritudini gratia boni desideramus: sperantes videlicet profuturā. Postremo bonum re vera habere volumus. Sepe tamen nobis satio est factum: si pulchritudinem videamur habere. Beati nimium: quos vniuersi pulchritudo: boni ipsius splendor: in ipsum bonum amore transformat. Proserpini q̄ duz transformat in bonum: pariter reformat in vnuz. Ideoq; ipsi bono coniungit in vnū. Siqdem ipsum vnū: bonūq; tanq̄ idem: z poia: z sup: z infra pariter dilatant piterq; ab oibus ēt sine cognitiōe naturali desiderio appetunt. Neq; differre iter se tanq̄ duo queda equaliter disposita possunt: ne duo rerum puncipia sint: neq; vnum super bonum esse potest: ne quid melius: optabiliusq; bono esse dicatur. Neq; rursus bonum super vnum: ne quod bonum dicitur: desinat esse bonum. Unum ergo bo L
numq; sunt penitus idem: quando equaliter appetuntur: quemadmodum diuisio atq; malum tanq̄ idem equaliter fugiuntur. Beatus qui bono ꝓfuso vnitur. Unitur aūt non intellectuali virtute proprie. Nec enim cum sit multiplex: atq; infra intelligibile colloceꝫ: neq; congruit vnitati neq; qō intelligibile. i. ens vniuersum superemineꝫ: attingere potest. Adde quod cuz vnum: bonumq; instinctu quodā antece-

dente intelligentiam appetatur: cõsequẽs
est: vt tactu quodam super intelligentiam
attingatur: tactu: vt ita loquar: vnifico: p
vnitatem videlicet nostram: que intelligẽ
tiam superat: animamq; ipsam ipsi rerum
omnium vnitati: bonitatiq; non imagina
ria intelligentie copula: sed vera substan/
tie ipsius vnione coniungit. Unde non le
tus quedam: & extrinseca: particularisq; le
titia sequitur: quasi videntis bonum: vel
audientis: sed vehemens intrinseca vni/
uersalis voluptas efficitur: quasi gustus:
tactusq; intellectu superioris suauitatem
ipsam intelligibili superiorem gustãtis iã
penitus: atq; tangentis. Prosecto natu/
ralis sitis liquorem appetit: prius q̃z sen/
su sitire nos agnoscamus. Ac postq̃z agno
uimus rursus appetimus. Appetitus qui
sensum sequitur imaginarius est: & a sub/
stantia nostra remotior. Antecedens vero
substantie intimus. Quam obrem cum li
quorem gustu consequimur: non sequen/
tis proprie: sed antecedẽtis appetitus vir/
tute complectimur: & in substantiam no/
stram perfecte trãsferimus. Similiter nõ
tam appetitio que mentis actionem sequi
tur: quam que precedit tanquam princi/
piuz motus motionis fine perfruitur: dũ
substantialem conficit copulam. Ideoq;
votum sola penitus implet.

¶ Questio tertia. Quo pacto deus no/
bis intelligentiã infundit assidue. Ca. iij.

SEd hinc iam ad questionem tertiaz
descendamus. Nunc esse Platonis
nostri sensum arbitror: quãdo scribit & in/
tellectui scientiam & intelligibilibus veri
tatem ab ipso bono infundi: quod videli/
cet beneficus ille & viuificus actus omni/
um qui deus est: ambit opera sua semper:
ac se inserit vniuersis. Potissimum ꝓ lu
cens in mentis arcanis: tum eius aciem
purgat: acuit: illustrat: accendit assidue: tũ
formulas infitas mẽti viuificat: ita vt quo
tiens cutis vacui animuz ad veritatis in
daginem applicamus: formule ille deo vi/
uificante viuaciores effecte promptius pa
lam erumpant: ac mentis acies deo irra/
diante succensa lucidius ardentiusq; in/
spiciat. Ubi ad ipsum intelligendi actum
deus se habet tanquam agens primũ atq;
commune. Formula tanquaz agens pro/
prium atq; secundum. Simulacrum tan/
quam incitamentum. Mens tenet mate/
rie locum. Sed hanc rem exemplo consi/
deremus: vt planius videamus: qua ratio
ne actus intelligendi in nos descendit et
deo. Si deus ad creande mẽtis ideaz in se
vigentem mentẽ nostram tẽperat procreã
do: & secum maxime cõfigurat: atq; ex lyr
ra in lyrã similitemperataz motus sonusq;
trãsit: quid mirũ sonante diuina mẽte in/
telligendo mentẽ hominis cõsonare? Ef/
ficit faber aliquis specula mille. Hic facta
dispositisq; in ordinem sese obicit. In mil
le speculis mille fabri resultant imagines.
Mouet q̃q; faber seipsum hunc in mo/
dum: vt oculum suum ad reliqua mẽb: a
sua circũspicienda conuertat: & mẽbra pro
viribus cõuertat ad oculum. Hoc motus
imagines in speculis imitantur. Ad motũ
viuentis oculi: oculi imaginarij cũcti mo
uentur. Ad motum membrorum viuen/
tiuz imaginaria membra. Similiter deus
animas procreat. Deinde his sese obijcit
tanquam speculis: per quam obiectionez
in singulis imagines fiunt dei. Que qui/
dem imagines mentes ipse sunt anima/
rum: ita vt mentes tuz multe sint: q; mul
te sunt anime: in quibus sunt: tum vna cũ
cte: q; vnus est deus: quez referunt. Mẽs
autem queq; per vim intelligendi viz dei
refert ideas concipientem. Per formulas
autem refert ideas. Hinc etiam prophetí/
cum illud: quod supra tetigimus: aperit.
Signatuz est super nos lumen vultus tui
domine: & in lumine tuo videbimus lu/
men. Nempe deus per vim suam secun/
dam: qua ideas concipit discernendo: viz
prestat seruatq; menti: per quam ideas at
tingat intelligendo. Iterũ deus per ideas
ipsas iam conceptas: & ratione discretas:
imprimit: & seruat menti formulas idea/

rum. Ad dei motum. i. ad actum dei continuus fit motus in mentibus. Quonā pacto? Vis que in deo est: ideas concipiens: ad ipas quodāmodo se flectit ideas. Idee ad eā vim mutuo se reflectūt. Interea cordi quadā temperatione contingit: vt vis intelligendi in hois mente: si expedita sit: in deumq; erecta: se vertat ad formulas: et formule ad vim conuertant intelligendi. Atq; ita mentis actus mirabili consonantia dei actus perpetuo imitant. Quoniaz vero vultus in speculo quādo videt aspicere vultum: vnde manat: re vera potius aspicitur q̄z aspiciat: ideo Paulus apostolus ait. Cum deum cognoueritis: imo cogniti fitis a deo. Sic igitur superior anime nostre vultus diuini vult⁹ imitatio a platonicis nominat. Usq; adeo vt plotinus Theodorusq; asinius: et Jamblicus censuerint illam hominis mentem: que non humana est: sed diuina: in mundo intelligibili viuere et operari cōtinue per cōtinuū intuitū ideaz. Mouerūt autem Plotinū Theodorūq; et Jamblicuz ad hoc due potissimuz rationes. Prima anime suprema mens: quā fm se intellectualis essentia est: ideo intelligit per essentiam: sicut p essentiam ignis calet: et aqua friget: licet potentia anime mente inferior per essentiaz non intelligat. Itaq; sicut ignis semp calet: ita mens semper intelligit. Obiecta vero intelligētie sunt species ipse rerum eterne. Ac intellectus intelligendo non obiectoz simulacris fallacibus heret: sed vt vere intelligat: ipsis vnitur obiectis. Ergo mens semper est eternis speciebus vnita. Quo fit: vt sedulo eadem colat eternitatis. Huc illud Jamblici tendit. Intellectus nostri esse non est aliud quam intelligere numina: putat enim sicut idem actus est: quo et sol lunam illuminat: et luna inde illuminatur et respicitq; luminis similitudine solem: ita eundem esse actum: quo et diuina mens creat: illuminatq; mentem nostraz et nostra creatur: illuminaturq; inde: et intuitu illuc quodam naturali conuertitur. Similiter imago in speculo eodē actu vultū respicit: quo a vultu aspicitur. Et sicut aspiciendo fit: ita respiciendo seruat. Eadem est anime ad deum similitudo. Secūda ratio talis. Rationalis anima a mente diuina fit: et tūgitur corpori. Atq; iter mētem et corpus obtinet medium. Si solum hereret menti: vitaz corpori nō tribueret. Si solum hereret corpi: intelligeret vtiq; nihil. Ergo heret menti simul et corpori. Sicut linea que centrū tangit simul: atq; circūferentiam. Sicut solis lumen soli cōiunctum est simul: diffusumq; per aerem. Atqui vt anima rationalis se habz ad corpus: sic mens ad animā se hz rōnalez. Sz vita ipsa corporalis nihil aliud est quaz actus cōtinuus anime transfusus i corporis huius cōplexionez: ab anima nō recedēs. Igitur intellectualis anime vita nihil est aliud q̄z intellectus diuini perēnis actus annexus anime: nō solutus a deo. Et sicut anima vite corporali semina inserit rerum generandarum: ita deus anime cognoscēdarum accendit igniculos. Vita corporalis est anime rationalis simulacrum. Intellectualis anime vita simulacrum est vite: mentisq; diuine. Corporali vite p̄sidet infima pars anime: que est potentia nutriendi. Si hec infima pars: que corpori iungitur: agit semper: et ipso suo esse quodammodo operatur: multomagis suprema potentia: que validioz est: qa suo fonti heret: propinquioz: operatur semp: et per esse suū quodammodo operatur. Agit autem circa mentem: vnde effluit proxime. A mente enim solum mens effluit. Mens autez que supra nos est: quia purus intellectus est: puro intelligibili pascit: id est pura fruitur veritate. Eadem nostra mens assidue vescitur: si epulis superioris mētis accumbit. Nec iniuria: intelligentiam in anima essentialem: perpetuamq; locamus: quia ex eo est in anima: quod conuenit cuz perpetuis eius essentie causis. Et sicut anime ingenitus est appetitus boni perpetuus: atq; essentiales: et ita ipsius veri naturā//

illis: eſſentiam q̄z intuitus: ſiue tactus alt/
quia potius: vt Iamblicꝰ ꝓbio vtit. Tactus
actus in quibꝰ omnis cognitione: diſcurſuq̄
ꝓpꝛie atq; principaliꝰ. Eiuſmodi ſententiã
hac inſuper rõne diuinus Iamblicꝰ con
firmabat. Quod quẽadmodũ temporaliũ
cõtingentia q̄ temporalẽ: contingen/
tẽq̄z cognitionẽ attingimus: ita opꝰ neceſ
ſaria veritas per eſſentialẽ: ꝛ perpetuã at
tingere notionem: quæ non aliter intuiti
tionẽm noſtrã antecedit q̄z ſtatus motũ.
Temporalis vero cognitio ita intuitionẽ
ſequitur: vt contingens effectus mo
tum ſequitur: ac tempus. Dubitant autem
diuinum ipſum mentis actũ: qui quodam
modo: ꝛ quaſi tactus diuinoꝰ ſit: propter
eaq̄ quæ inferiores non intermitti: quidez
eſt ſeipſo: q̄z uis quo ad animaduerſionem
pertinet tamen: variis inferioribus intermit
tatur. Atq; actus intellectus nõ alius: vel
rationalis intellectualis: qui diſcurſiõe fiũt:
propter operationes inferiores ſoleant inter
mitti: atq; conuerſo. Cerũ cur nõ animad/
uertimus tam mirabile noſtre illius di/
uine mentis ſpectaculum? Fortaſſe ga pp
cõtinuam ſpectandi cõſuetudinẽ ammira
tiõ animaduertere deſuetimus. Aut ga
medie vires animæ: nõ videlicet ꝛ phanta
ſia: cum ſint vt plurimũ ad negocia vite p
cliniores mentis diuine illius opa non cla/
re perſentiunt. Sicut qñ oculus plene ali
quid aſpicit: phantaſia tamen in alijs occu
pata: qõ oculus videat non agnoſcit. Sed
qñ medie vires agunt otium: defluunt in
eas intellectualis ſpeculationis illius ſcin
tille: velut in ſpeculum. Vnde ꝛ vera ra/
tiocinatio naſcitur ex intelligentia vera: ꝛ
humana intelligentia ex diuina. Neq; mi/
rum eſt: aliquid in mente illa fieri: quod ne
quaq̄ perſentiamus. Nihil n animaduer
timus niſi quod in medias tranſit vires.
Ideo licet ſepe vis concupiſcendi eſuriat:
atq; ſitiat: nõ patet hoc animaduertimus
q̄z in phantaſiam tranſeat talis paſſionis
intentio. Nõne nutriendi virtus aſſidue
agit? Aſſiduam tamen actionẽ eius haud
quaq̄ perpendimus. Itaq; neq; perpetuã
mentis intelligentiam: neq; ex hoc eſt intel/
ligentia illa debilior: q̄ intelligere nequa/
quam nos agnoſcamus. Immo eſt potius
vehementior. Sepe n dum canimus: aut
currimus: canere nos: ꝛ currere nequaquã
excogitamus. Atq; ex hoc attentius ope/
ramur. Animaduerſio n actionis intẽtio/
nem diſtrahit anime: ac minuit actionem.
Tirones in qualibet arte opera eius artis
ſine attentione non agunt. Ceteranꝰ autẽ
etſi non attendant: habitu quodã: ꝛ quaſi
natura operant. Quid ꝓhibet talem eſſe
continuã mentis intelligentiam? Quoniã
vero lumen lumini iunctuꝫ ſine confuſio/
ne cõſpirat in vnum. Vbi ꝛ vbiq; ſunt am
bo: ꝛ alterum ſecerni poteſt ab altero: effi/
citur: vt mentes hominum menti diuine
connecte vnum quodãmodo fiant cum
mente diuina: ꝛ vnuꝫ inuicem: neq; tñ in/
ter ſe confundantur: non aliter ac multe li
nee a circũferentia in centrum refle,e per
puncta ſua mediũ circuli tangũt punctũ.
Ibiq; vnuꝫ quodãmodo fit linee cuiuſq̄
punctum cũ puncto circuli medio. Vnuꝫ
quoq; quodãmodo fiunt puncta inuicem
ſingula. Et que nõ diſcernit ſitus: aut tñ
ratio tamen ipſa diſcernit: quẽadmodum
plurime notiones in mente tum inuicez:
tum menti abſq; vlla confuſione conun/
cte. Profecto ſicut ſpere minores intra ma
jorem ſperam centris ſuis centrum maio/
ris attingunt: ita mẽtes quaſi quaſi mino/
res intelligibilis mundi ſpere ſub bonita/
te diuina comprehenſe tanq̄z ſpera maiori
ſub ipſaq̄ reuolute ꝓpꝛie per centra ſua. i.
per vnitates ſuas intellectibus ſuis ꝓſtan/
tiores vnitati diuine tanq̄z vniuerſi cẽtro
ſe copulãt. Ac ſi forte diſiunguntꝰ circuli:
diſiunguntꝰ ꝛ centra: vt pote q̄ vnita fue/
rant potius quã cõfuſa. Diſiungi vero nũ
quã vult Plotinus: ne eterne mentiũ ſpe
re minus vnite permaneant cum ſpera ip
ſarum ſumma: quam temporales viſibilis
mundi ſpere cum ſpera maiori. Sed hoc
ipſe viderit. Nos autem ad inſtitutum

ordinem reuertamur. Ex ys omnibus: q̃ ex Platonis ⁊ Plotini fontibus hausimus: concludi ur: hominis mentẽ ad mẽtem diuinam in ipsa sua intelligẽtia ita ferme comparari: quẽadmodum materia comparat ad formã. Sane ⁊ mens nostra quotidie formatur diuine mentis ideis. perq̃ illa opus proprium agit: quis non videat: mentem nostram subire diuinam: ceu materia subit formã? Nec aliter se habere ad diuinas formas q̃ materiã primam ad naturales. Vnde non minus immortalis dẽat esse q̃ illa: presertim qꝫ quanto mens pura ⁊ simplicior corpibus: atq̃ animis ⁊ ob hoc magis est vna: tanto ex duabus illis mentibus vna cõgredientibus arctior prouenit copula q̃ puenire soleat: aut ex quibuslibet rebus corporalibus vna mixtis: aut ex animis inuicẽ concurrentibus: aut ex anima cum corpore coeunte. Auget huius copule nodum: q̃ deus ipsa vnitas est: ⁊ ipsa bonitas. Et cũ p vnitatis virtutis copula vniatur: p viz quoq̃ bonitatis vbiq̃ attractio fiat: ⁊ ꝓpinquatio: nusquam vnio verior ꝓuenit quã vbi mens cum diuinitate conspirat. Ytez si deus mẽti ub ipso proxime: perpetuoq̃ emanauit infinita: tum puritatis tenuitate intus illabitur: tũ virtutis amplitudine eã penitus implet: preseq̃ mentis quasi iuncturas: ipse tanq̃ nexus cõnectit intrinsecus inuicẽ: ⁊ ad totã: totãq̃ essentiã ipse velut nodus intimus cuncta esse deuincit: ideoq̃ interior menti est q̃ ipsa sibi: qd mirũ: deus ipsi intelligentia vnum tanq̃ formam. Postq̃ in essentia ⁊ vita iam vnitas est: plus quã forma. Signum huius vnionis hoc est precipuum: q̃ per veram intelligẽtiam intima substantia rei semper inspicit: vtpote que in rei ideã ꝓfundius penetrauerit: q̃ aut visus in coloris spẽm: aut in coloris simulacrum phãtasia: cum sensus ⁊ phantasia rerum superficies duntaxat attingunt. Ideo Mercurius inquit Ex diuinitatis ⁊ mẽtis cõspiratione vnũ spũm coalescere. Et Joannis theologia docet cõtẽplatores diuine rõnis in vnũ cum ipsa ita cõsumari: sicut ipsa vnita est deo. Nempe si in genere corporalium tãta est vnio vt materia: que vltimus eorum est terminus: vnũ quiddam efficiat: non solum cum medys omnibus verum etiã cum supremo generis corporalis: quis negabit equalem saltẽ esse in genere intellectualium vnionem: vt mens humana: q̃ius vltimus illorum terminus sit: cũ omnibus tamen intellectualibus formis: ac etiam cum suprema vnum aliquid fiat: nõ fit autem ex animo: ac deo tertia quedam natura a tertio aliquo cõponente vtrunq̃ inuicem: ⁊ ad tertium actum dirigente vtrunq̃: sicuti fit in naturalium rerum compositione. Sed q̃ in animo contemplante deus ⁊ primus motor est: ⁊ formator vltimus: ideo totus actus ẽ deus: quo quidem actu ⁊ ipse semper est deus: ⁊ animus fit saltem quandoq̃ diuinus. Et sicut natura per naturalem motũ tradit materie formarum ordinem: sic deus per diuinam mortalemq̃ viam tradit mẽti perspicuam formarum possessionem. Vt eidem diuina: immortalisq̃ competat vita: cui diuina immortalium intelligẽtia cõuenit. Atq̃ vt materia ꝫ sub inferioribus fluat formis. Sub formis tamẽ sublimibus: vt qdã putãt: gesceat semper: ita mẽs hois q̃ius p sensibiles magnitudines per fluat formas: potest tñ sub diuinis q̃q̃ in eternum gescere. Quod ẽt modo facit: vt vult Plotinus: ⁊ Jãblicus: ⁊ Theodorus. Vt quẽadmodũ mãnt pficit semp quantitatis interminata dimẽsio: sic mẽtẽ diuine plitudinis virtus imẽsa p huius viz i huius luce ad huius funẽ mẽs ꝓnue eternis format ideis. Et qꝫ p congruentiã formatio ois efficit: non pót subiectum hoc esse mortale: qđ formis cõmune formal eternis: Incorruptibilia est materia prima: in quam forme quedam penetrant sempiterne: q̃ius ipsa non penetret in illas: nõne immortalis quoque mens erit? que non modo penetratur ab illis: sed ⁊ penetrat cognoscendo: ⁊ reflectitur in eas: agnoscendo.

A Preterea vbi prima mens est: ibi vita prima. Quoniam mens est reflexio vite in ese suum. Vbi vita prima: ibi & esse primū. Quoniam vita est primus: & intimus ipsius esse motus. Profecto deus: prout per se existit: & vere id: quod existit: perpetuo permanet: primum apud multos esse vocatur. Prout non torpet ocio: sed operatur assidue secum: vita dicitur. Prout actus talis: qui non est extra: redit in se ipsum: mens appellatur. Nam ea reflexione ipsum animaduertit. Quoniaz vero B quod est in genere aliquo summum: nihil contrarij generis aut inimixtum habet: aut proximū: sit: vt neqz prima mens vel ipse: vel iuxta seipsam demens aliquid patiatur. Neqz prima vita: mortale quicquam. Neqz primum esse: aliquid in nihiluz ruiturum. Neqz prima vnitas: aliquid dissolubile. Neqz prima bonitas: aliquid morbo subiectum. Quare mens: que menti iūgitur prime: sicut in ea coniunctione nihil reseruat dementie: sic mortale nihil admittit aut perdibile: aut dissolubile: morbo ve subiectum. Quia per mentem primam prime quoqz vite copulatur: & esse primo: similiqz vnitati: & bonitati. Quid mirum. Si intellectualis vita propter cōgressum cum prima vita immortalis permaneat? Cum celestia corpora: vt volunt platonici: per se quidem dissolubilia sint: C qz & mobilia: & composita: siue ex naturis pluribus: siue partibus. Ex eo tamē indissoluta pdurēt: qz nullo alio corpore interiecto: immortali aīe copulantur. Que vero p aliud medū dissoluuntur. Qualia sunt corpora ex pluribus elemētis composita: que immortalem animam: vt magi tradūt: per corpus celeste suscipiunt.

¶ Confirmatio superioris rationis prima per visum. Capitulo. v.

Animas hominuz de corporibus in corpora transmigrare: & precedētis vite artes in sequētibus recordari. Plato D non suo sensu tractauit: sed ex quorūdam egyptiorū opinione recensuit. Quoz opinionem Augustinus aurelius reprobauit. Quod aūt aia hominis ab ipso suo formatore formis rerū insignita descēdat. Atqz his formis non sufficiēter rerum substantias cōprehendat: sed per eas tanquā ppārationes ideis reformata cōprehēdere valeat: hoc iquā: & Plato ex mente propria sepe affirmasse vī & Augustinus sūmopere comprobasse. Ergo per Augustini vestigia gradientes ad superioris sententie cōfirmationez iterū contendamus. Procedamus autē triplici calle. Visu: auditu: & ratione. Visu primo hūc in modū. Anima: E qua viuunt corpora: omnibus corporibus potior est: qz vitam dat corporibus. Hec p fecto: que sensum hz: excellentior est. Atvero in animo humano quidda prestantius est: non dico: quo sentit sensibilia: sed quo de sensibilibus iudicat. Jam vo illud videre facile est: prestātiorem esse rem iudicātem illa: de qua iudicat: neqz iudicat. Nō F solum autem rōnalis vita de sensibilibus: sed de ipsis quoqz sensibus iudicat. Cur in aqua remum fractum oporteat apparere: cum rectus sit. Et cur ita p oculos sentiri necesse sit. Nam ipse aspectus oculorū renuntiare id potest. Judicare autem nullo modo. Igitur rationalis vita sensuali prestat. Itaqz si ratio secūdum seipsam iudicat: iam nulla est natura prestantior. Sz qz clarum est: eam esse mutabilem: quādo nunc imperita: nunc perita inuenitur: tanto autē melius iudicat: quāto est peritior: & tanto peritior: quanto alicuius artis: vel discipline: vel sapiētie est particeps: ipsius artis natura querenda est. Neqz nunc artem intelligi volo: que notatur experiendo: sed que rōcinando indagatur. Sz cer G te querendum est: cur nos offendat: si duabus fenestris nō supra muicem: sed iuxta inuicem locatis: vna earum maior: minor ve sit: cum equales esse potuerint: si vo super inuicem fuerint: ambeqz dimidio quā uis impares: non ita offendat illa inequalitas. Et cur non multū curemus: quātū sit vna earuz: aut maior: aut minor: qz due

sunt.

sunt. In tribus autem sensus ipse videtur experiri: vt pares non sint: aut inter maximam & minimam ita fit media: vt tanto precedat minorem: quãto a maiore precedit̃r. Ita enim primo quasi natura ipsa consulitur: quid probet. Vbi potissimum notãdum est: quẽadmodum qđ solum in spectum minus displicuit in melioris cõparatione respuatur. Ita repitur nihil esse aliud artem vulgarem: nisi rerum experta rum: placitarumq; memoriam: vsu quodam corporis: atq; operationis adiuncto: quo si careas: iudicare de operibus possis: quod multo est excellentius: quãuis operari artificiosa non possis. Sed cũ in omnibus artibus conuenientia placeat: qua vna seruata pulchra sunt oia. Ipsa ꝙo cõuenientia equalitatem: vnitatemq; appetat: vel similitudine pariũ partiũ: vel gradatione dispariũ: quis est: q summã equalitatem: vel similitudinẽ in corporibus inueniat: audeatq; dicere: cum diligenter cõsiderauerit: quodlibet corpus vere: ac simpliciter vnuz esse? cùm oia vel de specie in spẽm: vel de loco in locũ trãseundo mutẽtur: & partibus cõstent sua loca obtinentibus: per que in spatia diuersa diuiduntur.

Porro ipsa vera equalitas: ac similitudo: atq; ipsa vera: & prima vnitas nullo sensu: sed mente intellecta cõspicit. Vnde enim qualiscũq; appeteret in corporibus equalitas: aut vnde cõuinceret: lõge plurimuz differre a pfecta: nisi ea: que pfecta est: mẽte videretur. Et cum omnia: que sensibiliter pulchra sunt: siue natura edita: siue artibus elaborata: locis: & temporibus pulchra sint: vt corpus: & corporis motus: illa equalitas: & vnitas mẽti tantũmodo cognita: secũdũ quaz de corporea pulchritudine: sensu internũtio: iudicatur: nec locotumida est: nec instabilis tẽpore. Nõ enim recte dici põt ꝑmeam iudicari rotunduz templũ: & non secũduz ea rotũduz vasculum: aut rotũdum denariuz. Similiter in temporibus: atq; in motibus corporũ ridicule dicitur secundum eã iudicari equales annos: & non secundum eam equales mẽses. Sed siue per hec spatia: siue ꝑ horas: siue per breuiora momẽta conuenienter moueatur aliquid: eadem vna: & incõmutabili equalitate iudicat. Quod si minora: & maiora spatia figurarum: atq; motionum per eandem legem paritatis: vel similitudinis: vel congruentie iudicãtur: ipsa lex maior est ijs omnibus: sed potentia. Ceteruz spatio: aut loci: aut temporis nec maior: nec minor. Quod si maior eẽt: non secundum totam iudicaremus minora: si autem minor esset: non secũduz eam iudicaremus maiora. Nunc ꝙo cum per totam quadrature legẽ iudicetur: & forus quadratum: & lapis quadratus: rursus si ꝑ totam equalitatis legem iudicentur conuenire sibi motus pedum currentis formice: & per eam gradientis elephantis: quis eam dubiter locorum interuallis: ac temporum: nec maiorem esse: nec minorem? Cum potentia superet omnia. Hec autez lex omniũ artium cum sit omnino incõmutabilis: mens ꝙo humana: cui talẽ legem videre cõcessum est: mutabilitatẽ pati possit erroris: latis apparet: supra mentẽ nostrã esse legẽ: que veritas dicit. Nec iaz illud ambigẽdũ est: incõmutabilẽ naturã que supra rõnalem alam sit: deuz esse: & ibi esse primã vitã: & primã eẽntiã: vbi est prima sapiẽtia. Nã hec est illa incõmutabilis veritas: que lex oium artiũ recte dicitur: & ars dipotentis artificis. Itaq; cũ se aia sentiat: nec corpoz spẽm: motũq; iudicare ꝟz seipsam: simul opz: agnoscat prestare suam naturã ei nature: de qua iudicat. Prestare aũt sibi eã naturã: secundũ quã iudicat: & de qua iudicare nullo mõ põt. Possuz. n. dicere: quare similia sibi ex vtraq; ꝑte rñdere mẽbra cuiusq; corporis debeãt: ga sũma equalitate delector: quã nõ oculis: sed mẽte cõtueor. Quapp tanto meliora eẽ iudico: que oculis cerno: quãto ꝑ sua natura viciniora sunt ijs: q aio intelligo. Quare autẽ illa ita sint: nullus põt dicere: nec ita esse debere quisq; sobrie dixerit: quasi

possint esse non ita. Quare aũt nobis placeant: & cur ea: qũ melius sapimus vehementissime diligamus: nec id qs̃ quidez: si ea rite intelligit: dicere audebit, Ut enim nos: & oẽs animę rõnales sm veritatez de inferioribus recte iudicamus: sic de nobis quãdo eidez coheremus: sola ipsa veritas iudicat: de ipsa vo nec iudicat pater. Nec enim minus est q̃ ipse. Et ideo que pater iudicat: per ipsam iudicat. Omnia enim que appetũt vnitatẽ hanc habẽt regulaz: vel formã: vel exemplũ: quoniaz eius similitudinẽ sola: a quo esse accepit: impleuit. Hẽs omnia iudicat: ga super oĩa est quãdo cum deo est. Cũ illo est aute: quãdo purissime intelligit: & tota charitate quod intelligit diligit. Ita ẽt quãtuz põt lex ipsa: & ipsa sit: per quã iudicat omnia: & de qua iudicare nullus põt. Sicut in istis tẽporalibus legibus quã q̃ de his hoies iudicãt: quãdo eas instituũt: nõ cum fuerint institute: atq; firmate: nõ licebit iudici de ipsis A iudicare: sed per ipsas. Cõditor tñ legum tẽporaliũ: si vir bonus est: & sapiens: illam ipsam cõsulit eternaz de qua nulli anime iudicare datũ est: vt per eius incõmutabiles regulas: qd sit pro tẽpore iubendum: vetandum q̃: discernat. Eternaz igitur legem mũdis animis fas est agnoscere. Iudicare nõ fas est. Sane secũdum ipsam de animo & corpore iudicare possumus: hic minus actus: aut minus vehemẽs est: q̃ debuit: hoc minus cãduz est: q̃ debuit. De ipsa vero lege nullo modo quis iudicat. Cũ enim quis dixerit eterna tẽporalibus esse portiora: aut septẽ & tria esse decẽ: nemo dicit ita esse debuisse. Sed tantum ita est: agnoscẽs nõ vt examinator corrigit sed tãquã inuentẽs delectat. Sed multis finis est humana delectatio: nec volũt tendere ad superiora: vt iudicẽt: cur ista sensibilia placeãt. Ita q̃ si queraz ab artifice: vno arcu cõstructo: cur alterũ parẽ cõtra in alterã partẽ moliatur? Rñdebit credo. Ut paria paribus edificij membra respõdeãt. Vestro si pergã quererẽ ipsum: cur eligat: dicet hoc decere: hoc esse pulchrum: hoc delectare cernẽtes: nihil audebit amplius. Inclinatis eni recũbit oculis: & vnde pẽdeat: nõ intelligit. Ille ego virum intrinsecus oculatũ: & inuisibiliter videntez non desinã cõmonere: cur ista placeant. vt iudex esse audeat ipsius delectationis humane. Ita m̃ super fertur illi: nec ab ea tenetur: dum non vim ipsam: sed ipsam iudicat. Et prius quera: vtrum ideo pulchra sint: q̃ delectant: an ideo delectant: q̃ pulchra sint. Nec michi sine dubitatõe respõdebitur ideo delectare: quia pulchra sint. Querã ergo deinceps: quare sint pulchra: Et si retrusabit: subiciã: Vtrum ideo: quia simules sibi partes sunt: & aliqua copulatione ad vnam conuenientiam redigũtur. Quod cum ita esse compererit: interrogabo. Vtrum hanc ipsam vnitatẽ: quam cõuinuntur appetere: summe impleat: an longe infra iaceant: & ea quodãmodo mẽtiantur. Quod si ita est. Nam quis nõ am B monitus videat: neq; vllam speciez: neq; vllum omnino esse corpus: quod non habeat vnitatis qualecũq; vestigium? Nec q̃ quãtuz vis pulcherrimũ corpus cũ interuallis locorũ: ne cessarto aliud alibi habeat posse assequi eã: quã sequitur: vnitatẽ: flagitabo: vt rñdeat ipse: vbi videat vnitatẽ hanc: aut vnde videat. Quã si nõ videret: vnde cognosceret: & qd imitaret corporũ spes? & quid implere nõ posset? Nunc vo cum dicit corporibus. Vos quidẽ nisi aliqua vnitas contineret: nihil esseris. Sed rursus si vos esseris ipsa vnitas: corpora nõ esseris recte dicit. Unde igit nosti ullaz vnitatem: sm quaz iudicas corpora? Quã nisi videres iudicare non posses: q̃ eam non impleãt. Si autem ipe corporeis oculis eam videres: nõ vere dicerez: quanquã eius vestigio teneãtur: lõge tamẽ ab ea distare. Nã ipe oculis non nisi corporalia vides: Dente igitur videmus eaz. Sed vbi videmus? Si hoc loco esset: vbi corpus nostruz est: non eam videret: qui hoc modo in oriente de corporibus iudicat. Non

ergo isto cōtinetur loco. Et cum adest vbiq; iudicanti nusquam est: per spatia locorum: et per potentiam nusquam nō est. Cum anima multis illusionibus phantasmatum hinc inde pertubātium concitatur: et tamen falsa hec esse agnoscit: vbi est verum: quod mente conspicitur. Illa lux vera est: qua hec oia non esse vera cognoscis: per hāc illud vnū vides: quo iudicas vnum esse: quicquid aliud vides. Nec tu hoc esse: quod illud est: quicqd vides mutabile. Preterea quere i corporis voluptate: quid te delectat nihil aliud inuenies q̄ conuenientiam. Nam si resistentia: vel discrepantia pariūt dolorem: cōuenientia pariunt voluptatē. Agnosce igit̄ que sit summa conuenientia. Noli foras ire. In te ip̄z redi. In interiore homie habitat veritas. Et si tuam naturā mutabilem inueneris: trāscende te ipsum. Sed memēto cum te trāscenderis: rōcinantem aiam te transcēdere. Illuc ergo tende: vnde ipsum lumē rōnis accēditur. Quo.n. peruenit oīs bonus rōcinator: nisi ad veritatē? Cū ad se ipsa veritas non vtiq; rōcinando perueniat: sed q̄ ratiocinantes appetūt: ipsa sit. Et cum disputando ambo videmus verū esse: quod dicis: et ambo videmus verum esse: quod dico; vbi queso hoc videmus. Hoc vtiq; nec ego in te: nec tu in me: sed ambo in ipsa: que super mētes nostras ē: incōmutabili veritate videmus. Ibi sane formam ipsam: fm quā hec temporalia facta sunt: visu mētis aspicimus, Arq; inde cōceptam rerū veritatem: et notitiam tanquam verbum apud nos habemus. Vide ibi cōuenientiā: qua superior esse non possit: et ipse conuenis cum ea. Cognitere te nō esse: quod ipsa est. Si quidē seipsa nō querit. Tu aut̄ querēdo ad eam venisti: non locorum spatio: sed mentis affectu: vt interior homo cū suo habitatore spiritali voluptate conueniat. Aut si non cernis q̄ dico; et an vera sint; dubitas: cerne saltem: vtrum de ip̄o te dubitare non dubites. Et si certum est: te esse dubitantem: quere vnde sit certum. Lumine; quod illuminat omnem hominem venientem in hūc mūdum. Quod ip̄e oculis videri non potest: nec illis: quibus phantasmata cogitātur: sed illis: quibus ipse phantasmatibus dicitur. Nō estis vos: quod ego quero: nec q̄ illud estis. Unde ego vos oīdino. Et q̄ mihi inter vos sedum occurrerit: improbo: quod pulchrū approbo: cum pulchrius sit illud: vnde improbo: et approbo. Quare hoc ipsum magis approbo: et non soluz vobis: sed illis omnibus coporibus. Unde vos hausi: antepono. Ubi videtur hec: ibi est lumen sine spatio locorum: et temporum: et sine vllo spatiorum talium phantasmate. Nunquid ista ex aliqua parte corumpi possunt: etiam si omnis ratiocinator intereat. Nō enim ratiocinatio talia facit: sed inuenit: ergo ante q̄ inueniantur: in se manent. Et cū inueniuntur: nos inuant. Ita renascitur interior hō: et exterior cotīdie de die in diē. Inter mentem nostram: qua illū intelligimus patrē: et veritatem. i. lucē interiorē: p quā intelligimus: nulla interposita creatura est. Quare ipsam quoq; veritatem nulla ex parte dissimilem tu ipse: et cum ipso venereris: que forma est oium: que ab vno facta sunt: et ad vnum nituntur. Cū apparet p hāc formā facta esse oīa: que sola implet: q̄ appetunt omnia.

¶ Secunda confirmatio per auditum fm Augustinum. Capitulo. vj.

HActenus per ea: que aspectu percipiuntur: duce Augustino: eo perueninius: vt inueniremus mentem nostrā diuina mēte formari. Deincepo duce eodem: p ea: que audiunt: ad idem proficiscamur. In sonis concinnis est aliqs numerus: hic et in actu sentiēdi certus sit numerus. Ut numerosus sonus numerose sentiat. Est et nūerus aliqs i ipsa sensus natura. Nō.n. aliter aut mulceretur sonor cōcinnitate: aut absurditate offenderet. Idipsum ergo quicqd est: quo aut annuimus: aut abhorremus: non ratione sed natura: cū aliquid sonet: ipsius sensus numerum voco. Non

enim breuis syllabe cum t incipiat:t desinat alio tempore initium est:t alio finis sonat. In audienda itaq; vel brevissima syllaba:nisi memoria nos adiuuet:vt eo momento:quo iam non initiuz:sed finis syllabe sonat:maneat ille motus in animo:q factus est:cum initium ipsum sonuit:nihil nos audisse:possumus dicere:hinc est illud:quod plerūq; alia cogitatione occupati loquētes nihil nobis videmur audisse. Quaptopter iudiciales illi numeri:qui numeros intervallis temporuz finos iudicare non possunt:nisi quos eis tanq̄ ministra memoria obtulerit:nonne ipsi existimandi sunt per certum spatiuz temporis tendi? Licet enim in ys spatiis temporum minime videamus:non tamen adhibentur:nisi ad ea iudicanda:que in spatys tēporum fiunt:nec ipsa quidem omnia:sed que possunt articulari memoriter. Cūversus ille canitur. Deus creator omniū. In numeros ipsius versus per numeros sentiendi audimus:t per iudiciales numeros delectamur. Et nescio quibus alijs existimamus de ista delectatione:que quasi sententia est iudicialiū istorum:cuz per alios supbos latētiorem:sed certe verioré se, re possimus sententiaz. Aliud est enim delectari sensu:aliud existimare rōne. Aliud quippe est ānuere. vel renuere, motibus numerosis:quod fit in delectatione conuenientie:t offensione absurditatis taliū motionum:t aliud est existimare: vtrum recte: an secus ista delectent:quod fit ratiocinando. Ac si recte nobis visuz est:nisi quibusdam numeris esset ipse delectationis sensus inibutus nullo modo euz potuisse annuere paribus intervallis: t per turbata respuere recte etiam videri potest:ratio que huic delectationi super imponitur: nullo modo sine quibusdam numeris vivacioribus:de numeris:quos infra se hz:posse iudicare. Jā nūc si placet:illi:qui nobis surrexerant ad principatū obtinendū. sensuales nominētur:t iudicialiuz nomen:quoniam est honorabilius:si accipiat:q excellē-

tiores cōperti sunt. Age nunc accipe vim: potētiamq; rationis:quātuz ex operibus eius aspicere possumus. Ipsa enim vt id potissimum dicaz:quod ad huius operis susceptionem attinet: primo quid sit ipsa bona modulatio consideravit. Et eam in quodam motu libero:t ad sue pulchritudinis finē conuerso esse perspexit. Deinde vidit in motibus corporum aliud esse:qd breuitate:t productione tēporis variaret: inquātum magis esset:minus ve diuturnum:aliud localium spatiorum percussione in quibusdā gradibus celeritatis:t raritatis. Qua diuisione facta id:quod in tē poris mora esset:modesto intervallo:t humano sensui accōmodato articulatum:varios efficere numeros:eorūq; genera:t ordinem vsq; ad modulos versuum perfecta est. Postremo attēdit:qd in his moderādis:opandis:sentiēdis:retinēdis ageret alia:cuius caput ipsa cēt:hoscp; cēs animales numeros a corporalibus sepauit:seq; ipsaz hec oia:neq; animaduertere:neq; distinguere:neq; certe numerare fine qbusdam suis numeris potuisse cognouit:eosq; ceteris inferioris ordinis iudiciaria quadam estimatione prepositis:t nūc euz ipsa sua delectatione:qua, temporum momenta perpendit:t talibus numeris modificādis nutus suos exhibet:sic agit. Quid est quod i sensibili numerositate diligimus? Num aliquid preter paritatem quandā: t equaliter dimēsa intervalla: An ille pyrrichius pes:siue spōdeus:siue anapestus: siue dactylus:siue peleumaticus: siue dispondeus nos aliter delectaret:nisi partes suam parti alteri equali diuisione conferret. Quid vero iambus: tribrachys: trochcus pulchritudinis habent: Nisi q minore sue parte maiorem suaz in tantes duas equaliter diuidant. Jam vero sex temporum pedes num aliunde blandius sonāt:atq; festiuius? Nisi q vtraq; lege partiuntur. s. vt in duas equales partes terna tempora possidentes:aut in vnam simplā ex qualibet parte:t alteram duplam. i. vt

maio: habeat bis minorez: ꝛ eo modo ab illa diuidatur: equaliter duobus temporibus quatuor tempora in bina dimetiente: atq; secante. Et in reliquis omnibus simili ratiõe. Atq; vsq; adeo delectamur equalitate: vt eam non modo in vocum intervallis: sed etiam in silentio: um spatijs exigamus. Querit ergo ratio: ꝛ carnalez animẽ delectationem: que iudiciales partes sibi vendicabat: interrogat: cum eam in spatiorum temporalium numeris equalitas mulceat: vtrũ due syllabe breues quascunq; audierit vere sint equales: an fieri possit: vt vna earum edatur productius: non vsq; ad longe syllabe modum: sed infra quãtumlibet: quo tamen excedat socia suam. Num negari potest: fieri posse: vt hec delectatio ista non sentiat: ꝛ inequalibus velut equalibus gaudeat. Quo errore: ꝛ inequalitate quid turpius? Ex quo ammonemur: ab his auertere gaudium: que imitantur equalitatem: ꝛ vtrum impleant: comprehendere non possumus: immo ꝙ non impleant: fortasse comprehendimus: ꝛ tamen inquantum imitantur: pulchra esse i suo genere: ꝛ ordine suo negare non possumus. Equalitatem illã: quam in sensibilibus numeris nõ reperiebamus certam: ꝛ manentem: sed tamẽ ad umbratam: ꝛ pretereũtez agnoscebamus: nusquã profecto appeteret alius: nisi alicubi nota esset. Hec autẽ alicubi non spatijs locorum: ꝛ tẽporum: nã illa tument: ꝛ illa pretereunt: non in corporis formis: quas eẽles nunq; dicere possumus. Aut in tẽporuz intervallis: in quibus similiter: vt aliquid aliquanto cẽlẽ oporteat pductius: vel correptius transeat: qđ sensum fugiat ignorauimus. Illã qppe equalitatez quero: vbi esse arbitreris. Quam intuentes: cupimus equalia esse quedam corpora: vel corporum motus: ꝛ diligentius considerantes: eis fidere nõ audemus. Ibi puto: vbi regnat quod est corporibus excellentius. Sed vtrum in ipsa anima: an etiam supra animam: queramus. Artem istam rythmum: vel metricam: qua vtuntur qui versus faciunt: putamus habere aliquos numeros: ꝑm quos fabricant versus. Quicũq; isti sunt numeri: non pretereunt cũ versibus: sed manent. Cõsentiẽdum est ergo ab aliquibus: manẽtibus numeris: preter/euntes aliquos fabricari: ꝛ hãc artem non aliud putamus: q̃ affectionem quandam animi artificis. Quid si oia que ad numeros pertinẽt: ille interrogetur: qui nunq; didicit: nõne censes hanc artem posse cognoscere? Non trãsibunt ꝙ numeri ab eo: qui docebit in eum: qui discet: sed discens intrinsecus apud mentẽ suam movebit se ad aliquid: vnde menti eius imprimatur hi numeri: ꝛ illam faciant affectionẽ: quare dicitur: ꝛ ea: que interrogabitur: vera esse intelliget: atq; respondebit. Quoniaz vero hi numeri: de quibus ita queritur: i/cõmutabiles sunt: ideo sunt eterni: neq; vlla in eis est inequalitas. Unde vero credendum est anime tribui: quod eternum est: ꝛ incõmutabile: nisi ab vno eterno: ꝛ incõmutabili deo? Ergo qui discit: alio interrogante, sese intus ad deũ mouet vt incommutabile verum intelligat.

¶ Tertia confirmatio per mentem ꝑm Augustinum. Capitulo. vij.

SAtis per visus inditia pamuz: vel/de p auditus ammonitiones p:opositum nostrũ inuestigauimus. Illuc indagemus per indicia rõnis. Aliter vnusquisq; hõ loquẽdo enuntiat mentẽ suaz quid in seipso agatur attẽdens. Aliter aut humanam mẽtem spãli: aut generali cognitione definit. Itaq; cũ mihi de sua ꝓpria loq tur: vtrum intelligat hoc: aut illud: an nõ intelligat: ꝛ vtrũ velit: an nolit hoc: aut illud: credo. Cum ꝙ de humana spãliter aut generaliter verum dicit: agnosco: ꝛ approbo. Unde manifestum est: aliud vnũquẽq; videre in se: quod sibi alius dicenti credit: nõ tamen videt. Aliud autẽ in ipsa veritate: quod alius quoq; possit intueri: quorum alterũ mutatur per tẽpora: alterũ incõmutabili subsistit eternitate. Neq; n.

oculis corporis multas mentes videdo per similitudinem colligimus generalem: vel specialē mentis humane notitiam: sed intuemur immutabilem veritatē. Ex qua perfecte quatum possumus definimus: nō qualis sit vnuscuiusq; hois mens: sed qualis esse sempiternis rōnibus debeat. Preterea cū impy cogitant eternitatē: z multa recte reprehēdunt: rectēq; laudant in hominum moribus: quibus ea tandē regulis iudicant: Nisi in quibus vident: quēadmodum quisq; viuere debeat: etiaz si nec ipsi eodē modo viuant. Ubi eas vident? Neq; enim in sua natura: cū procul dubio mente ista videāt̄ur: eorūq; mētes constet esse mutabiles. Nas ꝯo regulas immutabiles videat: quisq; in eis: z hoc videre potuerit: neq; in habitu sue mentis: cum ille regule sint iustitie. Mentes vero eorū esse constet iniustas. Ubi nā sunt iste regule scripte? Ubi quid sit iustū: etiaz iniustus agnoscit. Ubi cernit habendū esse: quod ipse nō habz. Ubi ergo scripte sunt. Nisi in libro lucis illius: que veritas dicitur. Unde omnis lex iusta describitur: z in cor hominis: qui operatur iustitiam non migrando: sed tanquaz imprimendo transfertur. Sicut imago ex anulo z in cera trāit: z anulum non relinquit. Qui ꝯo non operatur: z tamē videt: quid operandum sit: ipse est: qui ab illa luce auertitur: a qua tamen tāgitur. Qui autem nec videt: quēadmodū sit viuendū: excusabilius quidē peccat: q; nō est transgressor legis incognite. Sed etiā ipse splendore alioquin obiq; presentis veritatis attingitur: quādo amonitus confitetur. Denicq; superiora hec aureliana discursio quatuor: quibus terminatur. Quod videlicet meos ad summa nō surgit: nisi eius: quod est summum: trahatur instinctu. Quod eternis rationibus nō vteretur pio arbitrio iudicando: nisi eternitati se posset equare. Et ō immutabilia ratione immutabili non apprehenderet: nisi regulam ipsam immutabilitatis attingeret. Quod animi mutabilis videdem non caperent veritatē: nisi aut vnus esset in multis intellectus humanus: quod fieri nequit: aut saltem multi intellectus humani in eundem se fontem veritatis: immergerent. Quasi tunc optime aliqui ordinem artificij sint cognituri: quando rationem ipsam vnaz: per quaz artifex opus construxerat: penetrauerint. Hec autē Augustini sententia duobus modis potissimum cōfirmatur. Primo per cōmunem virtutem argumētandi. Deinde per communes notiones veritatis: bonitatis: z cē. Omnis intellectus apprehendit necessariam consequētiam in rebus: z cōtingentibus: z nō existētibus. Nec.n. cōsequentia ē necessaria. Si Plato currit: Plato mouetur: licz Plato: z cursus: z motus eius contingentia sint. Quinetia hec est necessaria. Plato olim: dū disserebat: loquebatur: licz neq; Plato: neq; disputatio sua: neq; sermo sint in presentia. Talē itaq; consequētiarū necessitas imutabilis in rebus illis tēporalibus non fundat: que vel non sunt vllo mō: vel sunt cōtingētes: neq; in solis cogitationibus anime. Alioquin nō esset vera necessitas: sed figmentum: imo neq; imutabilis eēt: cū cogitatio nostra sit mobilis. Fūdatur igit in eterna: z necessaria rerū serie: quā diuina mens omniū ordinatrix intra se cōtinet: vbi mutuam rebus habitudinez tribuit. Quapropter oē vere rōcinationis lumen a prima veritate accendit: z in eadē reflectitur. Postq; ois cōsequētie necessitas in summa totius nature necessitate fundat. Docent hoc cōes quoq; veritatis: bonitatisq; ipsius itelligētie: ēs in supioribus p̄bauimus ineē meribus oium: ex eo q; vera: z bona assidue cōparāt. Nō si veritas ipsa: z bonitas deus est: segtur: vt deus totiēs mēribus hoium illucescat: quotiēs p deū tanq; nostra vera: z bona diiudicamus. Docet idē eē ipsius notio oiū ifita. Nā oēs hoies iudicāt. Illud qdē nullo mō eē. Illud ꝯo esse: sed imperfecto mō: hoc esse mō pfectiori. Talis aūt i ēndo gradatio neq; fit: neq; cogno-

scitur: nisi per accessum ad esse summū: q deus est: atq; inde recessuz. Accessuz vero
A ad ipsum: t recessuz ab ipso videre nō pōt nisi qui ipsum videt. Uidēt aūt ipsuz viri pitiores: alio insup pacto: qñ vz oia rerum genera subalterna ad generalissima: t illa vsq; ad ipsum: qđ dr ens simplex: absolutū q; resolvūt. Tale ens aut figmentuz falsum est: aut est deus. Nō pōt aūt ens ipm falso esse: si modo aliqd in rebus est vere. Si cōpatio illa de rer gradibus: atq; hec resolutio nō fit: nisi per ipsaz summi: t absoluti esse virtutē: vtiq; fit p deum. Quo formatus intellectus t cōparat t resolvit.
B Accedit ad hec q ipsum esse vsq; adeo p spicue fulget: vt nequeat cogitari nō esse. Sicut. n. ipsuz: qđ dr nihil occurrit: nobis vt exps oino essendi: ita eē occurrit: vt exp pere penitus nō eēndi. Ita q; inesse neq; potēta t illa ꝓsus appet ad nō essendum neq; aliqs defectus essendi. Ex prima pte eternū est. Ex secunda est tota essendi ple ctione plenissimū. Id est deus. Hac rōne esse occurrit nobis evidentissime: t recte
C aiaduertentibus occurrit vt deus. Quod duabus p̄terea rōnibus cōfirmat. Prima q; esse vsq; adeo manifestū est: vt in singu lis que cognoscunt: semp cognoscatur: t ipsuz. Qui platonē affirmat currere: affir mat eū esse currentē. Qui eū vocat hoiez aut albū: esse in hois specie ait: t albi. De niq; in singulis essendi modis: p quos res ꝓstant singule ita esse ipsum subintelligit quēadmodū in oibus aialium spēbus sub intelligit aial. Secunda rō: q; p ipsum esse cetera cognoscunt. Ipsum vero p semetip sum. Sigdem in cognitione: q̄ fit p intui tū illud: qđ dr nō ens: per ens cognoscit. Ens in potentia p ens actu. Ens actu per actū noscit existendi. Talis actus esse ipm existit. Si p esse qđ cuiuslibet entis actus est: quodlibet ens agnoscit: sequit: vt per esse qđ cunctoz existentiū actus origoq; ē existentia cūcta noscantur. Ac si ponat su peresse in potentia: t esse in actu: ens ipm simplr: qđ neq; sit potēta: neq; actu: ens.

ipsuz: aut figmentū erit: aut erit deus: aut quedam figuficatio dei: vt placet Platoni
D cis. Deus aūt actus est oium auctor exi stentiū: pq; actionis excessum ꝓtius vehementius: diutius movet mentē q̄ reliqua que offerunt. Immo eius virtute reliqua mentē movent. Ipsum ergo esse absolutū ipse. s. purus actus effector oium existētiū: qui deus est: primuz est: qđ mētibus miro quodam pacto sese offert: quod illabitur: qđ effulget: qđ cetera oia patefacit. Cuius formā: t notionē q̄uis ꝑpetuā quodāmō in nobis possideamus: perq; illā t in illa re liqua cognoscamus: nō tñ istud aiaduerti mus: sicut neq; oculus considerat: se vide re solis lumen ꝓtinue ceteraq; p ipm atq; in ipso: neq; rō aiaduertit se cōtinue ratio
E cinari: cū semp ferme ratiocinet. Naz diu tius ꝓsueta aiaduertere nō solem⁹. Quis enim se spirare ꝓsiderat. Ubi platonici deū summū vocāt: ipsum esse intelligi volunt nō esse: qđ in essentia est: sed huius eē prin cipiū esse vz sup esse quodcū q; ꝓpria quā dā essendi rōne cōcipit: t aliqua notione comprehēdit. Summū. n. deū ꝑpriū vni
F tatis bonitatisq; sequentē deuz de deo: lu menq; de luce: entis noie nuncupant a pri ma vnitate in tria deductū. s. in essentiaz: vitāq; mentē. Et q; in quolibet triuz mō suo sunt: t reliqua tria in nouē vsq; ꝓducūt. Unde fiat: vt in angelis nouenarius sit numerus obseruandus: similisq; in ani mabus felicibus gradus. Mentē vero cō templantem formari qdem a deo summo per vnitatē mētis caput: deo vero sequē te per intellectū. Sed hec ipi viderunt no bis autē sufficit alam diuinitate formari.
G Ex oibus supioribus concludit: rōnē hu manā in ordine rer considerando: versari semp circa rōnem diuinam rer oium ordi natricem: nō minus q̄z mundi spere circa mediū mundi punctū. Quod si revolutio que naturaliter t assidue ex seipsa ꝑpetuū ambit centrū: ꝑpetua est: opz rōnez nostrā sore ꝑpetuā. Que qñ intelligēdo p deuz: atq; in deo sine medio in deū reflectit: pla

ne testatur se a deo sine medio processisse. Quis aũt neget: qđ p. ime ab eternitate sit eternũ esse? Atq; ẽt videt in deo speciẽ sempiternã put sempiterna est: dũ certa illã rõne sempiternam esse cõcludit. Ita vero videt: vt suscipit inde: segtur igitur: vt p modũ suscipiat sempiternuz. Et q; suscipit: vt est ipsa: figdem p natura capit sua: fit vt ipsa pperua fit: posteq; modo pperuo suscipit. Ratio autem hec nostra nihil est aliud q; vita intellectualis. Semã ergo viuentino & intelliget semper: si semper erit. Sed iuuat hic cũ Augustino vt sepe solemus: paulo latius peruagari. Quando ratiocinamur: animus id agit. Nõ. n. id agit nisi q intelligit. Nec corpus intelligit: nec animus auxiliante corpore: qz cũ intelligere vult a corpore auertit. Quod. n. intelligit: eiusdem modi est semp: nihilq; corpis eiusdem modi semper. Non igitur potest adiuuare alium ad intellectum nitentem: cui nõ impedire satis est. Si per se ratiocinatur alius: ac ratiocinando veritatẽ attingit: attigit vtiq; p se veritatẽ. Quapp ipsi veritati: per q; vera sunt: quecũq; intelligẽdo attingunt: ppius heret: quaz aut rebus sensibilibus: aut earum imaginibus: quas non per se attingit: sz per instita: & reliqua media. Non. n. eam posset contemplari animus p seipsum sine maxima cõiunctione cũ ipsa. Ea que sensu capiuntur extra ẽt nos esse sentiunt: & locis continẽtur. Unde nec pcipi qdem posse affirmantur. Ea vero: que intelligunt: nõ quasi alibi posita intelligunt: q; ipse qui intelligit alius. Simul. n. ẽt intelligunt non contineri loco. Quare ista punctio intuentis animi & eius veri: qđ intuetur: aut ita est: vt subiectum sit animus. Uerũ aute illud in subiecto. Aut cõtra subiectum verũ: & in subiecto animus. Aut est vtrunq; substantia. Horum aute triuz: si primũ est: tam est immortalis animus q; veritas illa: & sũma rõ rerum: que inseparabiliter inheret alio: & inesse nisi viuo nõ põt. Qđ aute necessitas est in secundo. Nam si verum illud qđ rõ dicit: nihil hz cõmutabile sicut apparet: nihil cõmutari potest: qđ in eo tanq; in subiecto est. Remanet igit ois pugna de tertio. Nam si animus substantia est: & substantia rõ: cui coniungitur: non absurde quis putauerit: fieri posse: vt manente illa: hic esse desinat. Sed manifestuz est q; diu animus a ratione non separat: sed ei coheret: necessarium est eum manere: atq; viuere. Separi aũt qua tandẽ vi põt? Nũ corpea? Quius & potẽtia infirmior: & origo ignobilior & ordo separior. Nullo modo. Alia ergo sed ẽt id quo est. An alter potẽtior animus quisquis est: contemplari rõnem non põt: nisi alterum inde separauerit? At neq; rõ cuiq; contemplanti defuerit: si omnes cõtemplentur. Et cum nihil sit ipsa ratione potẽtius: qz nihil est incõmutabilius: nullo pacto erit animus: qui nondum est rõni coniunctus: eo qui est coniunctus: potentior. Restat: vt aut ipsa rõ a seipsum separet: aut ipse animus ab ea voluntate separetur. Sed nihil est in illa natura inuidẽtie quo minus fruendam se animis prebeat. Deinde quo magis est eo quicquid sibi cõiungitur: magis facit: vt sit: cui rei contrarius est interitus. Voluntate aute animuz separari a veritate quis dixerit: q; nihil vnquã auidus studet quã veritati coniungi? Quid ergo? Jam ne concludendũ est animũ esse imortalẽ. An ne etiam: si separari non potest: extingui potest. At vero si illa vis veritatis ipsa sua coniunctione afficit animum: neq; n. non efficere põt: ita profecto afficit: vt ei esse imbuat. Est. n. maxime ipsa veritas. Ubi summa ẽt incõmutabilitas intelligitur. Itaq; quẽcunq; ex se afficit: cogit esse quodãmodo. Non ergo extingui alius põt: nisi a rõne separatus. Separari vero nõ põt. Non põt igitur interire. Qđ vero infert dubitationẽ: illud est: qđ alius stultius separi ab ipsa rõne vt: & i quodã defectu eẽ. Et in essentia certiore: atq; pleniore sapiẽs. Sed si qđ nemuni dubitauerit est alius sapientissimus: cum veritatez que semper eodez modo est: intuetur itaq;

imobilis inhereret diuino amore cõiunctus
& ex illa essentia oia sunt: que quoquomõ
sunt: que summe: maximeq; est: aut ab illa
est alius in ẽ̃tum est: aut p seipsũz est. Sed
& p seipsum est: qñ ipse sibi cã existẽdi est:
& nunq; se deserit: nunq; interit. Si vero
ex illa diligenter opus est querere: que res
possit esse contraria: que aio auferat ani
mã esse: qd illa pbet. Quid est igit? An fal
sitas? Quia illa veritas? Sed manife
stũ est: atq; imprõptu sitũ: ẽ̃tũ nocere alo
falsitas possit. Non.n. ãplius põt ẽ̃ fallere
& nisi qui viuit: falli nemo. Non igitur
falsitas interimere atum põt. Qd si hec nõ
põt: que contraria veritati est: auferre aio:
animũ esse: qd ei veritas dedit. Ita.n. est
invictissima veritas: quid aliud inveniet
qd auferat aio id: qd est alius? Nihil profe
cto. Nã nihil est cõtrario valentius ad id
auferendũ: qd sit ab eius cõtrario. Et si ve
ritati ptrariũ ita queramus: nõ inẽ̃tũ ve
ritas est: sed inẽ̃tũ sume: maxime q est ẽ̃
quã intantũ est id ipsum: in ẽ̃tũ est vitas:
sigdẽ veritatẽ eaz dicimus: qua vera sunt,
oia: ẽ̃tũcũq; sunt: intantũ autẽ sunt: in ẽ̃
tũ vera sunt: tũ nullo mõ id defugerim: q
mihi cuidẽtius suffragat. Nã si nulla eẽ
tia in ẽ̃tũ essentia est: hz cõtrariũ aliquid:
multominus hz cõtrariuz prima illa essen
tia: que vt veritas: inquãtũ essentia. Nec
mũ aũt verum est. Omnis.n. essentia non
ob aliud essentia est: nisi q: est. Esse autem
non hz cõtrariũ: nisi non esse. Unde nihil
essentie est contrarium. Nullo igit modo
res vlla esse potest contraria illi substantie
que maxime ac primitus est: ex qua & hz
animus id ipsuz: qd est: nõ.n. aliunde hoc
habere põt: qui ex se nõ hz: nisi ab ea re: q
illo ipso est: alo prestantio: nec hz esse alius
ab alio ẽ̃ a veritate. Sigdez ab ea sola sor
titur & bene esse: sequitur vt nulla res sit:
qua id admittat. Quia nulla res ei rei con
traria est: qua id habet: & pptera esse nõ
desinit. Sapientiam vero quia per conuer
siones habet ad id ex quo est: auersione po
test amittere. Conuersioni namq; auer

sio est. Illud vero qd ex eo habet cui nul
la reluctat ptraria: non est: vnde possit amit
tere. Non potest igitur interire.

Marsilij ficini Florentini Platonice
theologie de immortalitate animorum ad
Laurentium medicem virum magnanu
mum. Liber tertiusdecimus.

Quantum anima corpori dominatur:
& multis ostenditur signis: ac primum ab
affectibus phantasie. Cap. i.

Hactenus diuinita
tez anime rõnibus
demonstrauimus.
Deincepo vero si
gnis idem pene si
militer confirmabi
mus. Phantasiam
quatuor sequuntur
affectꝰ. Appetitus.
Voluptas. Metus
ac dolor. Hi omnes
quando vehementissimi sunt: subito cor
pus proprium omnino: nonnunquam et
alienum afficiunt. Quantos ardores vel
cupiditas vindicte ciet in corde? Vel li
bido voluptatis in iecore. Immo & in pul
su? Ex cuius mutatione cognouit medi
cus Erasistratus Antiocũ eẽ amore Stra
tonice captum. Rursus cupido nocendi
frequenti intuitu ẽ̃ puniose pueros: alios q
quoslibet molliores fascinat? Quam ma
nifeste pregnantis mulieris auiditas tene
rum fetum inficit rei cogitate nota? Quã
varios filijs suis gestus: figuras q parẽtes:
& ẽ̃tum sibi dissimiles imprimũt: propter
vehementẽ rerũ diuersarũz imaginationẽ
qua dum coeunt: casu aliquo afficiuntur.
Quo fit vt dissimiliores sint admodum
inter se homines figura gestibus q: & mori
bus: quz queris inter se: in quauis specie
beuta. Quam sepe malefica voluntas ex
secrationibus suis: & veneficijs vulgo fer
tur nocuisse hominibus: & brutis: & plan

E tio? Adde quod glutones nonnulli epulas quasdam auidius cogitantes: saliuaz suaz simuli quodam sapore inficiunt. Pueri quoqz: z grauide mulieres propter nimiã vetiti cibi: vel potus auiditatem liquescũt diffluũt: dolabuntur. Hec z similia p multa efficit appetitus. Letitia quoque vehemens non minora. Hec perimere subito potest corpus: z sepe morbo leuare.

F Nonne Sophocles: z Dionysius sicilie tyrannus obiere repente: vterque accepto tragice victorie nuncio? Pater viso filio e cannensi pugna redeunte subito expirauit. Quid contra dolor possit nullus ignorat. Molestia quin etiam terri cuiusdam spectaculi gustum inficit z prouocat nauseam solo aspectu. Pueri nonnunquam z grandiores cum amaram potionem offerri vident alicui statim sentiunt amaram in ore saliuam: quam vehemens mouit imaginatio. Vis nonnun-

G quam tali quidam cogitatione aluus quoqz laxatur. Et quod mirabile est: nonnullis stupescunt dentes: z aspectu aliquo: z auditu. Quid misericordia: que dolor quidam est? nonne miserantis corpus ita nõnunquam afficit male: vt corpus alterius videt affectum. Quod declarant y qui sanguine humani aspectu statim spiritu deficiente labuntur z y quibus volet cubitus: dum vident: aut audiunt alterius cubitum vulneratum. Quid metus? an non sepe altis e fenestris in terram despicientes pre formidine caligamus: z contremiscimus? Quandoqz etiam ruimus. Valent repente timentes. Sicut z verecundi rubent. Timor subitõ trepidat cor: arrecte stant come. Vox faucibus heret. Deficit quoqz vita: vel morbi diuturni secuntur. Nonnunquam vero morbos quosdam curat metus: vt singultuz

H z quartanam febrem. Quando autez metus vehementissimus cum vehementissima auiditate concurrit: nonnunquam effectus mirabilis puenit. Vnde vt est apud Herodotum: cum Gresum regem qui-

dam ex persis interficere vellet: filius Gresi antea mutus propter ingentem: tum mortis paterne timorem: tum clamandi cupiditatem: subito soluit linguam: ac magna voce clamauit. O vir ne interfice Gresum. Inde vocalis est factus.

Quamobrem affectus illi quatuor corpori penitus dominantur. Cum illud vndiqz mutent. Sunt autem hi motus ipsius animi. Nam quantum animus bonum quippiam iudicat: aut malum tantum cupit: gaudet: timet: z dolet. Vnde sequntur naturam corporis anime motuI bus penitus subici. Hinc fit vt vultus humanus tum inclinationum animi perspicua signa: tum affectuum singulorum indicia certissima preferat. Ille quidem soli physiognomi: hec etiam vulgares intelligunt. Quis non facile agnoscat cupientem: timentem: iratum: gaudentem animum: z merentem? Hinc accidit rursus: vt solus homo rideat: solus z lachry K metur. Ex eo quod animi motus plurimum in corpus habent imperium. Ex hoc autem: quod rationalis anime moribus omnino corpus subyciatur: duo quedam conijcimus. Vnũ: quod anima hec forma excellentissima est: ac per se subsO stens: quia non dominatur corpori forma illa: que per corpus existit. Alterum quod corpus humanum anime sue cedit facillime. Non cedit facile: qz ppter abundantiam terre solidũ est: z dutũ. Ideo corpus nostrum ad cetera animalia compel: qz L minimum terre: z illud quidem subtile possidet. Sublimium elementoz qz plurimũ. Quo circa celestis est ale receptaculũ. Cui quidem rei documẽto esse potest: qz M viri ingeniosiores pene numero molles carne sunt: gracilesq valitudinarij: corpusqz illoz qz minimis ipsoz motibus plurimuz variatur. Quod de Aristotele: de Pirrõe: Speusippo: Carneade: Chrysippo: Plotino legimus. Qui cum eos senit. Plato cũ diceret deũ potuisse ex solidiz hois corpe facere: vt ab exteriis minime lederetur.

infertur controuersia quedā est potius ꝯ pernities. Nihil enim a seipso perimitur.

¶ De philosophie. Signū secunduz ab affectibus rōnis. Cap. ij.

E Animaz nostram corporis esse domi nā ab affectibus phantasie satis nar rauimus. Cepimus quoq; idem partim a rōnis affectibus indicare. Nunc vero par tem diffusius prosequamur. In hac parte ponimus philosophantes: poetas: sacer/ dotes: presagos: prophetas. Epimenidem f cretensem annos quinquaginta dormisse aiunt: idest: vt opinor: a sensibus vixisse se motum. Similiter decem latuisse pytha/ g goraā. Zoroastrē vero viginti. Socrates (vt scribit Plato) a solis ortu vsq; ad solez al/ terum orientem inconniuens: immobilis ysdē vestigijs τ ore: atq; oculis in eundez locū direptis: cogitabundus: τ abstractus a corpore stabat. Plato cum frequēter con templationis intentione: longe secessisset a corpore: tandē in ea ipsa abstractione, a corporis vinclis decessit omnino. Eius discipulus Xenocrates singulis diebus in tegram horam abstrahebatur a corpe. Ar/ chimedes syracusanus geometricis figu/ ris intentus tumultuosum excidium pe/ reuntis patrie: τ imminentez supra caput hostem non sentiebat: Porphyrius ploti ni discipulus scribit: Plotinum sepe soli/ tum solui a corpore mutare vultus. Tunc mira quedam inuenire: que postea scribe/ ret. Quater autē affuisse se asserit ijs plo/ tini miraculis. Seipsum vero cum ageret octauū τ sexagesimum etatis annum a nu mine correptum semel inter contemplan/ dū affirmat. Multis annis ante istos idē fecisse heraclitum: τ Democritum legi/ mus. vtriq; in solitudinem secesserūt. Al/ ter intentione studij subtristis videbatur aspectu. Alter cuz mentem a sensibus auo care cepisset: τ impediretur ab oculis sese h excecauit. Quid multa? Quicunq; ma/ gnum aliquid in quauis arte nobilioꝝ ad inuenerunt: id facere precipue quando di gressi a corpore in arcem animi confuge/ runt. Hinc Plato scribit in phedro phi/ losophorum mentes precipue alas: quibus ad diuina volatur: recuperare: quia videli cet semper diuinis incumbant. Et alibi q dez diuinos: alibi vero dei filios nominat quia quodammodo renascantur ex deo. Ob id scribit Aristoteles: omnes quali/ bet arte viros excellentes: melancolicos I extitisse: siue tales nati fuerint: siue assidua meditatiōe tales euaserint. Quod ego ob eam causam arbitror euenire: quoniaz hu mor melancolici natura terre sequitur qualitatem: que nunquam late ficut cete/ ra elementa diffunditur: sed arctius con/ trahitur in seipsam. Ita melancolicus hu mor animam τ inuitat: τ iuuat: vt in seip/ sam se colligat. Rursus anima si frequen/ ter ita ipsos in se spiritus colligit: propter continuam agitationem partibus humo/ rum subtilibus resolutis: complexionem corporis multomagis terream efficit quā acceperit: presertim cum habitudinem cor pore se colligendo reddat compressiorez. K Talis autez est terre natura. Dicit quod talis quoq; est natura Mercurij atq; Sa turni: per quam dum spiritus in centrum colligunt: animi aciez quodammodo ab alienis ad propria reuocant fiuntq; in cō templando: τ ad centra rerum conserunt penetranda. Neq; tamen planete: vel hu/ mores eiusmodi tanquam efficientes cau/ se id operantur: sed vel prebent occasio/ nem: vel impedimenta repellunt. Ani/ mus autem ipse τ inuitatus: τ expeditus talia perficit. Magnum certe est mentis imperium: que virtute sua a compedi/ bus corporis soluitur. Ingens opulen/ tia mentis: que quotiens pretiosos dei: τ nature cupit thesauros non ex terre vi sceribus: sed ex proprio eruit sinu. Ma/ xime vero in illis apparet: quantum cor/ pori ratio dominatur: qui cum flagitio/ sam adolescentiam egerint: ante ipsam senectutem subito vel inspirante deo: vel

homine exhortante ita mores iuuant: vt ex intemperatis temperatos vel sapientes
A quadam. Quod Xenocrati euenisse celebratur eodem die; quo audiuit Zenocratem de pudicitia disputantem. Idem Diogenes cum audiret Aristippum disserentem de libertate. Solet natura quicquid lõgo tempore molitur non aliter quam longo tempore abolere. Habitum igitur diuturna consuetudine roboratum, momento labefactare; nõ naturæ corporalis est: sed excelsioris: atq; diuinæ.

¶ De poetis.

B Præterea poetas considera: quos Democritus & Plato diuino quodam furore correptos affirmant: hoc ostendũt præceteris duo platonis dialogi: phedrus & Jon. Cuius quidem rei tria affert signa. Primum quod artes singulas singuli homines sine deo longo vix tempore assecuntur. Legitimi vero poetæ; quales fuisse vult Orpheum: Homerum: Hesiodum: pindarum omnium artium suis operibus certa quædam inditia: & argumenta inseruerunt. Secundus: quod multa furentes canũt: & illa quidem mirabilia: quæ paulo post defervescente furore: ipsimet non satis intelligunt: quam non ipsi pronunciauerint; sed deus per eos ceu tubas clamauerit. Tertium q̃ non prudentissimi quiq; & ab ineũte ætate eruditissimi optimi euasere poetæ. Clerum insani potius aliqui: quales fuisse constat homerum: atq; lucretium: aut rudiores: quales fuisse traditur hesiodus & quales extitisse Jonem & Tynnicus calcideum scribit Plato. Qui præter artes subito in rebus poeticis mirandi prodierunt. Addit ineptissimos quosdam homines a musis ideo corripi: quia diuina prouidentia declarare vult hominũ generi: nõ hominum inuenta esse præclara poemata: sed celestia munera. Cuius illud affert signum in phedro: q̃ nullus vnquam licet diligentissimus: & in omnibus artibus eruditus excelluit in poesi: nisi ad hec accesserit seruentior illa animi concitatio: quam sentiC mus: quando est Deus in nobis agitante calescimus illo impetu: illi sacræ semimentis habet. Veniamus ad sacerdotes.

¶ De sacerdotibus.

D Diuum paulũi theologus tres cœlestium hierarchiarũ celos in diuina abstractiõe animi cõscendisse scripta eius gesta discipuli monstrãt. Galilei quoq; nõnulli olim subito: inspirante deo: ex piscatoribus sunimi euasere theologi. Sacerdotes multos ante horũ tempora instinctu dæmonũ solutos debachari: & mirabilia q̃dã effari; ois testatur antiquitas. Cornelium sacerdotem castissimum scribit Aulus Gellius patauinæ mentis fuisse: eo tempore quo Cæsar & Pompeius in thessalia confligebant: adeo vt & tempus: & ordinẽ & exitũ pugnæ videret. Plinius quoq; tradit Harmonis clazomenij: aia relicto corpore: vagari solitam: & multa: ac vera e longinquo nunciare; donec cremato eo inimici eius: qui cantaride vocabant: remeanti animæ velut vaginã ademerũt. Idẽ facere cõsuesse scribit Ma. Imus tyrius plato nicus: & herodotus aiam Aristei proconesij. Aurelius Augustinus refert: sacerdotem calamensem solitũ se suo arbitratu a corpore E auocare: præsertim cuz querula harmonia demulceret. Jacebat ingẽs illimus mortuus: sine animositate: & cũ vreret: & secaretur non sentiebat. Exprectus autem dicebat: se nihil præter ipsam melodiam: & voces loquentiũ in ipsa abstractiõe sensisse. Quod significat aiam illam nihil tunc operi solitã in corpore: cũ nullus esset motus: aut sensus tangendi: aut anhelitus. Aliqd tamen in seipsa ageret; cũ harmoniaz ante auditã excogitaret voces; perciperet. Atq; & cornelius ille: & Harmon: & Aristeus: quos supra narraui: cum se a corpore abstulissent: nihil vidisse remotius q̃z antea: nisi aia cum a corpusculo isto eximitur viueret liberiꝰ & latius vagaretur: nec Calamẽsis anima se sua sponte abstulisset a corpore & semota egisset aliquid: si corporis sui pedisequa fuisset omnino. Hec hic Platonis

F verbis in phedro confirmari videtur. Di
uinis inquit meditationibus qui recte vti
tur: perfectisq; misterijs semper imbuitur
perfectus reuera solus euadit. Ab huma-
nis autem studijs segregatus diuinoq; nu
mini semper inherens: vulgo capitur: qua
si extra se positus: sed ipse deo plenus vul
gus latet.

C De fatidicis: & prophetis.

O Primus de philosophis: poetis sa
G cerdotibus: tam de fatidicis: prophe
tis q; loquamur. Longior esse cogar: si au
gures: aruspices: auspices: marpesianicos:
magos cõmemorauero. Horum q̃dẽ ope
ra peritissimos indicant mentes. Oracu
la vero diuinas illa pre ceteris presagia indi
cant: vt in phedro vult Plato: que sine ar
te & consilio fiunt. Qualia sunt: que de dio
tima vate: & Socrate: & epimenide Plato
refert. Que de syllabis: Varro. vna cũ pla
tone: Que à pythijs oraculis historici nar
rant: & philosophi pene omnes cõfirmãt.
Precertim platonici. Que de somnijs ex
perimur omnes. Que de diuinis pphetis
tradunt ebrei. Horum plorum mentes tunc
maxime loca plurima eternumq; illustrabant &
I tria in vnũ tempora complectebantur: quan
do se a corpore secernebant. Ergo quando
animus hominis olim erit seiunctus a corpo
re: põm vt est apud egyptios comprehen
det locum: & omne tempus. Immo vero
tam pene é talis animus suapte natura vbiq:
& semp: qui vt multa loca: & remotissima
circũspiciat. Atq; vt totum recolat pre
K territum tempus & futurorum animi pen nũ co
gitur é extra se progredi: sed reducto corpore
in se redierint: id prorsus assequuntur q̃
natura sua vbiq; est: & semper: vt arbitran
tur ppria: aut quia cum in naturam, suã
se recipit: statim numini coniungitur: dee
& locorum & temporum terminos: cõpre
hendit. Ceterum qua via presagium ca
dat in animum: si placet altius repetam.

L Tres rerum ordines ad humanã animã
pertinere videntur: prouidentia: fatũ: na
tura. Prouidentia est series mentiũ. Fatũ
series animarũ. Natura series corporũ. Prin
cipio sub deo mentes illas olim solutas a
cõrpore ponimus sm Platonẽ: quos vo
cat Dionysius angelos purissimos. sintel
lectus. Addimus inferiorem mentium gra
dum eaq; s. que iam corporibus vniuntur
& quasi q̃dam angeli videnẽ esse: obtinen
tes quodãmodo gradum infimum ange
lorũ. Quorum in numero sunt anime om
nes rationales: siue mundi: seu mundana
rum sperarum syderum: demonũ: atq; ho
minũ. Tertio loco sunt globi celorum: ele
mentorum: humorum. Proinde angelorũ
caput deus est: qui radium suum rerũ om
nium creandarum rationibus preditum p
angelos omnes omnes demittens: gradatim for
mat omnes: ita vt in singulis vniuersam
ille mundi figuram & lucem solum sub
lunem illos intellectus: angelosq; purissi
mos fic exprimat: verum etiam per illos tã
quam medios in mentes quoq; rõnalium
animarũ: quasi quosdã infimos angelos radiũ
eũdẽ traducat: ijsdẽ pdictis rõnibus: hmõi
rei dispositio: lexq; diuina inscripta mẽti
bus pudentiũ nuncupat. Segi fatũ. Anime
quippe rõnales nõ mõ vim illã habent in
telligendi: qua angelice sunt: & in ordine
pudentie numerant. Ceterũ et vim illam
vitalẽ: rectricẽq; corpis: que alit corpus
in corpore. Sentit corpalia p corpus. Mo
uet corpus p locũ: regit q; in loco: quã viz
idolum. i. similacrũ rõnalis anime plato
nici nũcupant. In hoc idolo insunt semi
na notionũ: & qualitatũ omniũ: que in cor
pore explicant ab ala. Dee sic rõnales tuz
tes: tũm supra nostrum: vires dias hñt in
telligendi. habẽt & has vitalitates rectrices
q; corporum facultates. Segi natura. Hã
in quolibet corpe alato est certa q̃da eius
affectio: siue complexio efficax atq; vita
lis: quam virtus anime siue vitifica corpo
ri tribuit. Hanc volũt esse platonici natu
ram corporum: quam quoddam vestigium
anie in corpe: siue umbrã: q; peculiare et vult
vnã cũ diuisione corporis diuisibile: semi

nibusq; plenam: vitamq; corporis ab anime vita manantem. Resumamus in hūc modum. Omnes mētes: siue sublimes: & super animas sint: siue inferiores: & indite aiabus: ita inuicem cōnexe sunt: vt ab earum capite deo incipientes: longa: & cōtinua serie procedant: ac superiores quelibz inferioribus radios suos dispertiant. Videamus qd hinc oriatur. Quādo quis caput summum recti ligni humi iacentis digito pulsat: vsq; ad alteruz ligni extremū pulsatio: vel leuissima resonat. Idē i chorda fit tēra. Cuius si apex tāgatur: tota tremit: & sonat. Si tendas equo iteruallo duas in lyra fides: altera pulsata: tremit & altera. Si duas lyras ad eādem intētionem fidium temperes: sonante altera: altera reboat. Quorsum hec? Vt intelligamus hic ex omnium mentium mutua: & inuicē tēperata cōnexione idez fieri: vt scintille primarum in medias: mediarum in infimas vsq; refulgeāt: & a postremis per medias: in sublimes iterum reflectantur. Harum cōnexionem hanc mutuam: scintillarūq; infusiones a superioribus ad inferiores cōtinue demanantem prouidētiam appellamus. Dicimus mentes in presentia. Accipiamus idola. i. simulacra animaruz. Caput omnium sit idolū anime mūdi: huic cōnectantur idola duodecim: animarum duodecim: sperās duodecim agitantium. Quoniā vo in qualibet spera plures sunt anime: harum idola ad vnū idolū: vnius cōiusq; anime: que totam illam regit sperā: religentur. Atq; ita omnia animarū rationalium idola mutua quadam cōspiratione ex vno pendent idolo summo. Ita vt nutus quilibet idoli primi in media: & mediorum in infima transeant: & semina rex omnium corporaliuz a primis idolis: idolis sequentibus inserantur. Consperationem huiusmodi: seminumq; traductionē fatū esse arbitrabamur. Eadē ratione per corpora procedamus. Complexiones: siue affectiones: siue nature duodecim: sperarum duodecim: vnius: & sūme nature ipsius mundane materie copulentur. Singule vero nature singulorum corpusculorū spere cuilibet adherentium ad naturam spere sue vniuersalez similiter referātur. Atq; hec dependētia series naturalis cognominatur. In qua naturarum superiorum instinctus in naturas inferiores transfundit̄. Ita oēs mentes tanq; lumina ad vnā mentem tanq; lumen. Omnia animaruz idola: & simulacra ad vnū vniuersalis anime idolum. Omnes nature corporū: quasi animarū vmbre: proprie ad cōem naturam vnius corporis quasi vmbraz vnius aie reducant. Anima nostra per caput suū .i. mentem superioribus mētibus nectit: per vim infimā. i. idolū: quo regit corpus cū idolis animarum superiorum cōspirat: per naturā corporis sui: cui idolum se insinuat: cōciliatur naturis corporū mundanorum. Quas natura huius corporis sequtur. Ergo ijs quasi tribus rudētibus toti machine colligamur. Idēt mētib⁹. Idolo idolis. Natura naturis: non aliter ac fetus in aluo toti corpori materno per cōtinuata ligamenta cōnectitur. Unde & anime materne: & corporis: & spūs materni: ipse quoq; per aiam suam: corpus: & spūm percipit passiones. Aia igitur per mentez est supra sarum: in solo prouidētie ordine: tāquam superna imitans: & inferiora vna cū illis gubernans. Ipsa enim tanquā prouidentie particeps: ad diuine gubernationis exēplar: regit se domū: ciuitatē: artes: & aialia per idoluz: est in ordine fati similiter: nō sub fato. Siquidē aie nostre. Idolū natura sua cū supernis idolis cōcurrit ad formandū corpus: atq; mouēdū. Per naturaz quidē corpus est sub fato. Anima in fato naturā mouet. Itaq; mens sup fatuz in prouidentia est. Idolū in fato sup naturam. Natura sub fato: supra corpus. Sic anima in prouidētie: fati: nature: legibus: non vt patiēs modo ponitur: sed vt agēs. Ideo Plato in libro de re; publi. decimo. Uirtutem animi inquit nō esse seruilem: Demonez vite ducem: ac rursus vite sortunam

tunam eligi a nobis: nec a demone: vel fortuna. Culpaz eligentis esse: nō deiz
f Zoroastres quoq; ita precipit. μὴ σὺ ἐπίχειρει τοῖς ἀπορρήτοις. Ne tu augeas fatum. Quasi in tuo arbitrio sit: cedere fato atq; non cedere. Cum vero ex tribus illis partibus astringamur partim rerum ordini: partim non astringamur: ex quarta precipue soluamur: nostriq; sumus omnino. Necratio est: quam inter mentem anime caput: z idolum anime pedem medius collocamus. Mens enim anime mens: nō quidem anima propria est: sed quidam angelica: z a supernis mentibus occupata. Idolum quoq; illud anime: id est rectrix potēs corporis: non est anime pure officium: sed anime iuni vergentis ad corpus. Et rerum ratio interpretatur. Vis quedam verarum propria animarum: per quā in vniuersali conceptu a primis ipsis rerum ad cōdiuisiones temporali successione discurrūt. Effectus resoluunt in causas. Causas iterum in effectus deducunt. Discurrunt et conceptus particulares ad discursionis vniuersalis exemplar. Ez in prima ipsarz vis discursione rō intellectualis vocanda est. In discursione particulari rō cogitatrix et opinatrix: Mens autem illa: que est anime caput: z auriga: sua pte natura angelos imitata: non successione: sed momento: quod capit: assequitur. Immo habitu quodam: z vt vult Plotinus: aeru simul continet omnia. Ac merito post mentē hanc anime subiectam angelos imitantem sequitur ratio mobilis anime propria. Huius pedisseque sunt vires ille sentiendi brutorumque sunt in idolo: phantasia. s. cōfusa: que instinctum sequitur naturalem: imaginatioq; quinq; sensuum congregatrix. Idoli pedissequa est natura. Mentem nostraz soli cuidam nostro: rationem solis huius lumini. Idolum luminis huius radiorum naturam radij reflexioni. Splendori: z vt rectius loquar: umbre platonici comparat: atq; vt ad vim revertar rationalem: sepe eam aiunt in se ad mentem habere: vt sermonem ad animam se habere videmus: z in motu perpetuo: liberoq; versari. Denigz facultas illa rationalis: que propria est anime vere natura: non est ad aliquid vnum determinata. Vaz libero motu sursum: deorsumq; vagatur. Primus enim motus est: qui in propria anime natura locatur: cuz ipsa sit essentia tertia: cuius virtus est per se mobilis. Primus autez motus: non hic motus est: aut ille. Non huc solum fertur: aut illuc: sed communis motus est: z tanq; fons motionis perfluit liber: paribusq; in omnem partē mōtis prolabit. Quā ob rem: Iz per mentem idolum: naturam quodāmodo communi rerum ordini subnectamur: per mētē prouidentie: p idolū fato: per naturā singulares: vniuerse nature: nō per rōnez nostri iuris sumus: oinor: z tanq; soluti mō hac: mō illac feramur. Quāq; ratio mētis cōbet: vbi surgit in prouidentiā. Quāq; idolo obsequitur: z nature. Vbi fatū suo quodam subit amore: dū sensibus cōfisa huc z illuc rerū sensibiliū occursu distrahitur. Quandoq; omissis aliis: in seipsaz se recipit: vbi aut res alias per quirit argumētando: aut indagat semetipsam. Vsq; adeo vis hec media: propriaq; anime: z libera est: z inquieta. Et quādo aliquid in nostro incurrit extrema: puta in mētem: idolum: vel naturam: si eri quidez potest: vt anima statim illud quoquomodo capiat. Non tamen prius animaduertit: se illud percipere: nō in potentiam trāseat mediam. Cum enim potētia media sit: per quā nos homines sumus: immo z quod ipsi sumus: qō pertinet ad eam: z euidentissime ad homines pertinet. Mouet sepe colores: aut voces: oculos: siue aures. Confestim visus: z auditus suum explent officiū. Hic videt: ille audit. Non dum tamen animus z videre se: z audire animaduertit: nisi media nostri potentia sese ad hec inter dat. Quod patet in his: qui obtutos sibi non cōprehēdunt: dū aliud quippiam attentius cogitāt. Sic mentes superiores mouent semp

nostrum mentem illis annexam. Impul-
sum tamen huiusmodi ideo non aduerti-
mus: quoniam vis media per inferiora cir-
cumiecta a superioribus se diuertit. Eade
ratione idola animarū superiorū pulsant
semper idolum nostrum. Nunc nos influ-
xum haud agnoscimus: quando pars illa
media aliud quicq̄ firmius speculat. Si-
militer corporū amplioꝝ nature cōtinue
lacessunt corporis nostri naturā. Nunc in-
iunctum sepissime rōnes edē nequaq̄ ad-
uertimus. Huius rei exemplum habemus
in corpore. Sepe enim nulla re lacessitur: no-
biscum sub trascimur. Nullis malis turba-
ti: nuntiis: aut portentis territi torpescimus: mestimus: & trepidamus: nullis bo-
nis permulcti: gestimus ipsi nobiscum: & ca-
nimus. Nec vnde: Cām certe nouam ha-
bent tam noui effectus. Nec vtiq; est: va-
ria pro varijs rēporibus affectio corporis
siue in felle: vel iecore crocea bilis exestu-
et. Seu bilis feruens atra in splene. Seu
claro sanguine corrubēdet. Huiusmodi cor-
poris affectiones: atq; nature: q; proxime
sunt vitalibus potētie: que idolo cōtinentur:
& cōtinent ipsaq; eam varijs incitant pulsi-
bus: dum occasiones prebent: vt illa & ali-
ter: & omnino operetur in cōplexione cor-
poris viuificāda q̄ soleat. Huiusmodi ope-
ratio reddita concitatior vim sentiendi: q̄
eodem idolo cōtinetur: tactum p̄sertim ti-
tillat sensim: pungit ve latēter eiusdē ido-
li phantasiaz: seu per nature indigentiam
pugitur stomachus. Nunc tactio illa: & titilla-
tio latens ad mediam animē partem non
transit: quādo illa in aliud vertitur. Transit
autem quando vacat. Tunc per rationem
cogitatricem repente subirascimur quoda-
modo: vel mestemus: vel gaudemus. Ra-
tio itellectualis hec aduertit. Vnde assen-
titur quandoq; Quādoq; etiā consilijs:
& remedijs hec fugit: & fugat. Summatim
his sepe pulsamur affectibus longo ordi-
ne q̄ naturis vniuersalibus per propria in
nos descendentibus: & vnde nobis inge-
nerantur penitus ignoramus. Sed ita est: cum

non etiam mentes superiores mēti nostre
coniuncte semper eam pulsent. Quē im-
pulsum nos minime aduertamus: quam-
dō para media nostri ita ē sine actibus loc
cupata: vt vsq; ad eam nō transeat mētis
influxus. Ea vero vacāte: quid prohibet
angelicā aliquā rōnalibus viribus cogita-
tionem irrepere. Vnde surrepat: nō vi-
demus. Quod indicant illi: qui ibiq; p̄-
ceptor ex sola vacuē rationis intentione:
aut etiam tranquillitate sepe multa: & pre-
clarissima etiam oū non inquirerent: rep-
pererunt: quasi sua sponte solis lumen in-
ferentem aerem subito se transfundat. Ac
licet dispositio mūdi: que tota simul est in
mentibus: rationibusq; supernarū anima-
rum inscripta: perenni quadam contin-
tione tota simul nostre mēti se offerat.
Temporalis tamen mūdanorum seminū
vicissitudo sicut paulatim in idolis: natu-
risq; illarum animarum sibi ipsi succedit:
ita simili quadam successionis continua-
tione per omniū animarū idola: omniūq;
corporum naturas descēdit vsq; ad idolum
anime nostre: & corporis nostri naturam.
Vt recte ratio ploure ergo future hodie re-
gnat in animarum celestium idolis: ce-
rumq; naturis. Eadē per elementalium ani-
marum idola: elemētorumq; naturas dā-
manat: quousq; idolū anime nostre: simul-
q; naturam pulset humor. Pulsatio ido-
li nostri fit ab idolis: nature nostre pulsa-
tio ab illis naturis: & idolo nostro. Quan-
do mētium ille influxus rationē nostram
fortiē ociosam: hus mēti vacātē: ipsi aliqd
ostendit corporique ad vniuersalem eterne
rerum cognitionem: seu mundi guber-
nationem pertinēt. Vt vel dei legem: & or-
dines angelorum: vel seculorum restitutio-
nes: & regnorum mutationes preuideat.
Quando idolorum: naturarumq; instinc-
tus rōnem omnino: & phantasiam offen-
dit vacuam aliquid sibi portendit eorum:
que ad temporum vicissitudines: elemen-
torumq; turbationes attinēt. Vt futuras
pluuias: terremotus: atq; similia.

D Qua via illud? Clio illa supernoꝝ idoloꝝ pluuias inductura ad pluuias prefigurat celoꝝ rotas. Ex aere humefactũ. Aer vdus pituitam mouet nostrã: humorem. Laqueũ: pituita spirituũ: ex ea presertiz parte: qua z ipse est aqueus. Sigdem spiritus: cũ sit vapor sanguinis: z in sangũine quatuor insint humores: in spũ sunt quatuor humoꝝ elemẽtoꝝq; virtutes. Igit virtus illa spũs aquea a pituita irritata vitificam aie nostre instigat potẽtiam ex ea parte: qua aquaticoꝝ semina vis vitificã possidet. Clio hec suscitat eas imagines: q̃ in vacante phantasia: rationeq; sunt ad pituitam pertinentes: vt subito cogitemus flumina cimbos: angues: anguillas: pisces etq; similia. Eodẽ pacto vis supernoꝝ caloꝝ: z estus procreatura: congruis medijs coleram. i. bilem in nobis: z colericũ spiritum mouet: hic virtutem vitificam: hec signeas imagines in phantasia: rationeq; latentes: vt incẽdia imaginemur: rubeosq; colores: z flauos.

¶ Septem vacationis genera.

E Verum quando ita vacamus: vt huiusmodi aduertamus influxus. Septem sunt vocãdi genera. Somno: sinco pi: humore melancolico: temperata complexione: solitudine: admiratione: castitate vacamus. Quoniam anime operationes suas mouendi: z sentiendi in hoc corpore crassiore per spiritum sibi proximuz explet: ideo quando vel propter defatigationem spiritus in mẽtibus exterioribus resoluuntur: vel propter vapores: humoresq; meatus illi cerebri opplẽtur: p quos huiusmodi spiritus ad sensum: motumq; idonei solent ad mẽbra transmitti: tũc animus sese quodãmodo colligit: neq; in sentiẽdis corporalibus qualitatibus: neq; in regendis: mouendisq; membris sui corporis: neq; in tractandis externis negocijs occupatur: quod facile fit in somno. Quãto autez magis exteriores actus remittitur: tãto intẽditur magis interior. Interiores actus sunt phantasie visa; rõnisq; discursiones. Sed plurimum ita inter dif phantasia: cuius nutu plurimũ agimur in vitã: vt imagines suas acerrimo ictuum i seipsa voluiet. Reuoluit acrius imagines ille vsq; ad communem illum sensum: quem: more platonico vocamus imaginationem in: relucent. Inde in sensus inferiores: z spiritum. Imago vero in sensibus ipis: spiritusq; relucens solet pro re vera assentari. Nam vigilantes homines se videre aiũt: quando ad hominis imaginem in ijs micantem sese vertunt. Similiter dormiẽtes affirmant homines se videre: quãdo eius imago a phantasia ipsius conseruatrice p imaginationem in sensum resplẽdet: z spiritum. Resplendet autem imagines ille pre ceteris: ad quas phantasia magis afficitur: siue cogitatio: siue perturbatio preterita: siue tumultue presens dominantium humoꝝ id faciat. Atq; hec insomnia vana sunt: z nihil preferunt vaticinij: nam aut ex vigiliarum reliquijs: aut corporis turbatione nascũtur. Talibus insomnijs homines illi solent illudi: qui voluptuose vite dediti ad ea: que mouẽt sensus: vehementer afficiuntur: z phãtasiã ad hec: vel tanquam bona adsciscenda: vel tanq; mala reuocienda affigũt acerrime: quo fit: vt eorum reliquie phantasiam turbent in somnis. Accedit: q; minuo grauati cibo: vel potu phantasiam in somno expeditez habent nunquam. Nam propter immoderatam humorum: vaporumq; redundantiam: imagines ille in phantasia sepe mouentur: que tetra spectacula preferant. In ijs quoq; propter vini calorem incitata virtute genitalis semis expultrice mouentur imagines amate per sene: que seruat phantasia: vnde cogitatur amplexus.

D Ex ijs rationibus Plato i nono libro de republi. concludit rationem sepe in somno vsq; adeo occupari: vt nõ libere influxus superiores persentiat. Percepturam autem veritatem inquit: quotiẽs non turbabitur. Sũt z multi voluptuose vite cõtemptores. rerum tamẽ ciuilium studiosi

vel impy:z glorie cupidi. In his dormientibus consopitur interdum etiam phantasia. At ro tunc priuata:z publica tractat negocia:z ipe plurimum occupat: Sunt nonnulli tam voluptatū:qz humane glorie contemptores: sed indagationi rerum diuinarū z naturalium dediti. Horum in somno cessat aliquando non phantasia solum: sed rationis etiam actiue anxia consultatio. Resurgit autem consueta illa rōnis speculatricis inuestigatio: vt vel metri celum vt dicamus: vel elementa partiri vel animalium species numerare: Nullius eorum quos numeratimus communiter conuenit vaticinium: Iz postremi ij philosophantes vere vaticinentur etiā dormientes: imo z inueniāt: quandoqz que diu q̄rita nō inuenerant vigilantes: qr rō est tranquilliori. Tale quid daz contingit Galieno: qui scribit cum circa diafragma egrotaret se somniauisse liberatum vri: si sanguinem mitteret ex vena: q̄ est inter pollicem z indicem. Hic somnauisse sanguinem euacuasse: Nec deest aliquis licet perpauci tales reperiantur: qui domitrix voluptatibus: et vtilibusqz rebus neglectis: ita suam vitam instituant: vt veritatis quidem assequēde flagrent cupiditate. Daz tamen humanis vestigijs: quibus ambigua mēs naturaliū philosophorum pleruqz soleat cōfidere: inuestigari posse diffidant. Itaqz deo se dedunt. Ipsi molliūtur nihil. Aperte z purgatis oculis qd maxime diuinitus ostendatur: expectant. Quod z precepisse dicit Socrates z fecisse. Hi py homines: z religiosi vocant: horum alius in vigilia vacat pre ceteris. Vacat in somnis oino. Quapp supernus impulsus ab eo facile aliquem auertit. Sed hoz totum duo sunt genera. Alij tēplum hoc dei mundi. Emachinā admirātur frequentius. Alij tēpli huius numen impensius venerant. Illoz alo p somnuz quieto passiones mundi monstrant: z ille pre ceteris: ad quas magis afficit. Vt pluuiā videat futurā: bellū: pestē: atqz similia. Demonstrationes modū z ordines supra

diximus. Ceteruz sepe difficilis somnij interpretatio est: sepe et facilis. Difficilis qū posit qz pluma futura expressa est in phantasia: vis phantasie imaginem pluuie non satis attente cōmendat memorie: sed tanquā velox nimiū z versatilis: vt semel impulsa est: currat inducq per similes z consequentes imagines: vt ex pluma exeatur ad ventos rogitādos ex ventis ad altissimos mōtes: ex mōtibus ad nubes: ita pōtergressa expergiscatur: atqz expiecta nubis: postremo vise magis memor: est qz pluuie. Vnde futurā predicit niuem: non pluuiā. Quapp oporteat interpretē somniorū esse sagacissimū venatorē: vt sciat ex proximo vestigio recurrere ad remotum ab illo rursus ad remotius aliud: sic videat quid apprime ex quoqz sequat: quousqz ad primū perueniat. Quod solemus i quotidianis sermonibus obseruare: qū ex vno sermōe in alium rursusqz in aliū transgressi tandē sermonē primo ꝓpositum in promptu nō satis habemus. Tunc nouissima verba cōsideramus z quibus potissimum verbis sequi potuerint: z rectum ex quibus illa: donec prima planissime recolamus. Solertis venatoris velox: z versatile requirit ingenium: presaga facultas: si modo perspicue debeat prenidere pacatum: atqz quietum. Heo tanquam repugnantia in eodez non facile concurrunt. Ideo plurimuz nō ijdē presagi sunt perspicui: z interpretes. Et sepe qui presagunt: nesciunt quid presagiunt: maxime z qui interpretantur: velociter errant magis in prenidēdo. Quod in timeo significauit Plato: cū dixit alios esse vates: alios vatum interpretes. Sz vt ad rem sedeamus: eorum somnia interprete indigent: qui ꝓpter colericos: z igneos spiritus: curriculo phantasie currunt velocius. In quibus vero propter complexionem spirituum temperatam vel melancolicam phantasia incedit maturius: previse res firmiter inhere nt memorie: nec nouis: z varijs imaginibus confunduntur. Propterea horum presagia interpre-

tatione non indigent. Atq; hec sunt pre/
sagia somniorum: que religiosis illis cõue
niunt: qui diuinam hanc edem admiran/
E tur: & stupent. Qualia sibi obtigisse tradit
Hippocrates: qui cum Democritum: qui
insanire vulgo ferebatur: curaturus adiret:
per quietẽ accepit a deo: non Democritũ
insanire: sed vulgus. Eadem ratione So/
crates futuram Platonis excellentiã pre/
dixit ex somnio. De his satis. Illis vero
religiosis: qui templi huius potius numẽ
adorant: cum per somnum quiescũt: id ac
cidit: vt mens eorum diuine cupida maie
statis pulsetur numine vehementer: & ta/
lis quedam menti illorũ succurrat de deo
C cogitatio: qualem maxime solet vigilans
affectare: puta sedem: operationemq; dei
nosse desiderabat. Quiescenti rationi lux
infinita: inuisibilisq; occurrit: que vbiq; to/
ta: & in seipsa sit: seq; ipsam per se sine ocu/
lo videat. Hic si phantasia ad motũ sit tar
dior: plana manet: & perspicua notio: quaz
expertrectus animus immaculatam: vt ac
ceperat: hominibus aperit. Sin velocior
sit: statim ipsa post rationem: vt solet: suũ
opus aggreditur. Volutat consuetas ima
gines: atq; imitata pro viribus rationem:
lucem fingit solis immensam: totam ocu/
lis omnium vbiq; micantem: & in seipsaz
perpetuo se circuitu reuoluentem. Hic er
go est opus iterprete. Qualis Ioseph fuit
& Daniel: qui regia somnia interpretaban
F tur. Hac diuinatione polluit Mercurius
Trismegistus: quod eius liber de dei potẽ
tia: & sapientia e greca lingua in latinam a
nobis translatos ostendit. Hec vaticiny
species religiosa quidem: vt diximus: ma
xime conuenit. Alias quoq; nonnunquã:
si quando vel prouidentia aliqua: vel ca/
sus prosperitate iacent sobrij: curisq; va/
G cui. Vnde Alexandro regi dormienti dra/
co herbam monstrauit: qua Ptolemeum
curaret grauiter vulneratum. Percipue
vero prope ortum solis: sedata paulum va
porum: externarumq; curarum turba: id
accidit. Quamquam quod vulgo fertur:
matutina somnia esse veriora: non ob id
solum prouenit: q magis sobrij sumus.
Sepe enim sobrij dormitum accedimus:
neq; tamen tunc fiunt perspicue visiones:
verum etiam ex eo: q & solis: phebiq; va/
tis accessu vaticiniuz roboratur: & sangui/
nei: igneiq; spiritus ea hora dominantes
claritate sua ad claram conferunt visionẽ:
& quod videmus: quia statim expergisci/
mur: turba imaginum consequentium nõ
confundimus. Que de somno dicta sunt
his Orphei versibus cõfirmant. ἀγγελί/ H.
λε μελλοντων ὑπνοισι χρησμῶν δὲ
μέγιστε: πᾶσιν ἀχια γαρύων οὐ γλυκέ
ρουσι γέλασον ἐπέλθων: προσφω/
νων ψυχαισ ὑπνωων κόον ἄυτοσ
ἐγείρεισ. καὶ γνώμασ μάκαρων ἀυ/
τοσ καθύπνουσ ὑποπτέμπεισ.
σιγων σιγώσαισ ψυχαισ μέλλον
τα προφωνουσιν ἐπεῖσε βίη/
σῖ θεων νόοσ ἐσθλοσ ὀδεύει. i. Nũ
tie futurorum mortalibus vaticinator ma
xime. Accedis ad animas somni gete de/
mulcras: easq; compellans suscitas men/
tem. Sententias numinum beatorum eis
per somnum subinferis. Silens silentibus
animis ventura prenuntias: his inquam
animis: quorum mens diuino cultu rectis
sime vtitur.

SAtis de ea vacatione animi: que per I
somnum fit: diximus. Sequitur va
catio: que fit per syncopam. i. p casum cor
poris semiuiui: quando cordis defectu spi
ritus ad membra non mittuntur: & qui in
membris sunt: retrahuntur ad cordis de/
bilitati presidium. Quo in statu: perinde
vt in somno prouenit vaticinium. Quo K
excelluisse Hercules dicitur: arabesq; per/
multi: qui comitiali morbo corripiebã/
tur. Hinc Plutarchus in libro primo de
anima: Enarchus inquit nuper egrotans
tanquam iam mortuus a medicis fuit reli
ctus: & breui tempore in seipsum postea re
ductus: dicebat se mortuz fuisse: & in cor
pus iterum restitutum: nec eo morbo mo
riturum: reprehensosq; aiebat vehemen/

ter a domino suo eos spiritus: qui animaz eius duxerunt. Ad Archandam enim missos: non ad ipsum fuisse. Archandre autem coriarius erat: & in palestris non ignobilis: qui eo tempore: quo Enarchus revixit: in maximas incidit febres: ac repente mortuus est. Hic autez vivit: superstesqz est: felicissime nobiscum manens.

A TErtius vacationis modus fit ex melancolici humoris contractione: animum ab externis negocijs seuocantis: vt anima tam vacet homine vigilante: qz solet dormiente quadoqz vacare. Certe quemadmodum commodissimum instrumentum carere oportet motu proprio: ne forte quando faber mouere ipsum ad dextra statuit fabricando: ipsum interim feratur motu proprio ad sinistram: sic animum illum: quo diuina prouidentia vti ad vaticinium statuit: quasi aliquo instrumento quietum esse necessariuz est. Quales sunt melancolici sepe: sed & hi quando numine rapiuntur: tanto ceteris cocitationes fiut: quanto corpora densa: si accendantur: seruentius vrunt: qz corpora rara. Hac ratione Socrates: que Aristoteles melancolicum iudicauit: demonis familiaris inspiratione multa psentiebat: cuius rei testes sunt Plato: Xenophon: Antipater maximus: Apuleius. Siquidez Timarchus cu abeo conuiuio discessisset: vbi Socrates discumbebat: Socratis demone prohibente: inde ea perpetrauit: quoruz causa est occisus. Carmides in neniea certauit: vetante Socrate: ac certasse penituit. Critoni contra socraticum consilium rusticanti ramulus aliquis percussit oculum. Idem etia Socrates: dum fugeret: vna cum alijs no nullis impetum hostium: vt ventum est: in triuium: eadem: qua ceteri: fugere noluit: qz deterrebatur a demone. Tum quidem y: qui alia via fugerant: in equitatuz B hostium inciderut. Aristides: & Thucydides: alyqz permulti: qz diu Socrati propinquabant: etia Socrate ipso tacente: in philosophie studijs proficiebant qz pluri mum demonis illius instinctu: quanto longius recedebant a Socrate: tanto reddebatur ad philosophiam ineptiores. Idez cu morti ppinquaret: vt scribit Xenophon: predixit Anyto: filiu eius: q tuc modestus videbat: fore flagitiosissimu: atqz ita euenit.

C ESt & quartus a temperata complexione vacandi modus. Siquidez talis complexio nullum infert tumultu aliquius superantis humoris: qui ad vllam imaginem comoueat phantasiam. Sunt etiam huiusmodi viri in affectibus suis: & actibus moderati. Ideo animo adeo tranquillo viuunt: vt etiam vigilantes supernis subiciantur influxibus. Quod Pherecidi syro: Pythagore: Plotino dicitur F prigisse. Plotinuz pre ceteris admiror: q vt narrat discipulus eius Porphyrius mores hoiuz: errata: euentus psentiebat. Et cuz ipse Porphyrio scipz iter facere cogitaret: id ille psepit diuinit: atqz phibuit. Ob hac rone: vt scribit iunior Plinius: Curtio ruffo dum africaz obtineret: & inclinato die: spatiaretur i porticu: oblata est mulieris figura: humana grandior: pulchrior qz. Hec predixit eum venturum romam: honoresqz gesturum: atqz etiam cum summo imperio in eandem prouinciam reuersurum: ibiqz moriturú. Factaqz sunt oia.

G QUinta vacatio fieri videtur a solitudine. Ubi animus nullis humanoz negocioz curis distractus: paulo: vel numinum: vel celoz momento eadem quotidie cogitat: que celestia numina cogitant facere. Quod quidez Zoroaster magorum princeps solitudine viginti annorum dicitur assecutus. Ubi de omni diuinandi arte multa coscripsit: & fecit. Similia operatum fuisse Orpheum in thracie desertis eius scripta museo declarant.

H SExta fit ab admiratione vacatio. Sybille: & pythie sacerdotes: cuz sederent in Iouis: aut Apollinis antruz: ibi numen ipsum adesse credebant: tanto admirationis: venerationisqz stupore: de maiestate numinis cogitabant: vt sensus:

phantasia:ratioq; actus suos illico preter/
mitterent. Tunc mens soli exposita numi
ni:siue deus ille fuerit:siue demon super/
nos persentiebat nutus:eos presertiz:qui
ad ea negocia pertinebant:de quibus nu/
per deliberauerant. Similiter affectũ fuis
se Cornelium sacerdotem patauij tradit
Aulus gellius. Et tales quosdam inducit
Orpheus coribantes. Hac vaticiny spe/
cie precellebat Albigerius carthaginẽsis.
K Hic pene quicquid egisset quisq; aut co/
gitauisset:afflatu demonuz respondebat.
Cuius diuinationibus sepe se affuisse au/
relius Augustinus affirmat.

SEptima:z omnium prestãtissima ea
animi alienatio est:q̃ fit castitate mẽ
tis deo deuote:quẽadmodum Orpheus
in hymno deorũ oium museuz docet. Ta/
lis quippe mens nõ ad tẽpus:vt alie:sed
ferme semper pacarũ est dei templũ:cuius
hostiũ:vt Joãnes inquit theologus:deus
pulsat primũ. Quod statim apertũ ingre/
ditur:qõ inhabitat sedulo:in quo hoicm
L pascit ambrosia. Per hanc:vt refert aure/
lius Augustinus:rusticus quidã suis tem
poribus secedebat a corpore:z vigilare se
sciebat:dum tamen videret mira quedaz
M oculis non corporeis. Per hanc Joannes
theologus omnium diuinissimus in pa/
thmo vniuersum vidit ordinem seculoz.
Per hanc Ezechiel campuz ossibus mor
tuorum inspexit refertum:z ossa postmo/
dũ resurgẽtia. Per hãc Ysaias deum sedẽ
tem a sera;phin circundatum. Sed ij oẽs
quẽadmodum z somniãtes quicquid mẽ
te cernebant:phãtasie velaminibus statiz
operiebant: ita vt visa mentis phantasie
vmbraculis obscurata iterprete indigerẽt.
Concludamus iam per septem vaticinij
spẽs:tantaz esse humane anime aduersus
materiã excellentiam:vt z domito:z sopi
to:z semiuiuo corpore: multo clarius vi/
deat:multoq; prestantius operetur q̃z cor
pore operante:quasi ad magnifica queuis
efficiẽda subsidio corporis non indigeat.
Vbi apparet:quanta sit animę cum celesti
bus concordia:quanta cuz deo cognatio:
que quotiens in se redit:celestium arcano
rum:z diuine fit prouidentie particeps.

¶ Tertium signum. Abartium z guber/
nationis industria. Capitulo. iij.

QEtera aialia vel absq; arte viuunt: M
vel singula vna quadam arte:ad cu
ius vsum non ipsa se conferunt:sed fatali
lege trahuntur. Cuius signũ est:q; ad ope
ris fabricandi industriam nihil proficiunt
tempore. Contra homines artium inume
rabilium inuentores sunt:quas suo execũ
tur arbitrio. Quod significat ex eo:q; sin
guli multas exercent artes:mutant:z diu
turno vsu fiunt solertiores. Et quod mi/
rabile est:humane artes fabricãt p seipsas
quecunq; fabricat ipsa natura: quasi non
serui simus nature:sed emuli. Quas ita pi O
xit Zeuxis:vt aues ad eas aduolarẽt. Apel
les equam ita pinxit:z canem:vt pretereũ
tes equi hinnirent:latrarẽt canes. Praxi/
teles in quodã indoctum templo venerem
marmore adeo venustam expressit:vt vix
a libidinosis transeuntium conspectibus
tuta:z pudica seruaretur. Archita taren/
tinus columbam e ligno mathematica di
sciplina fecit:librauit:inflauit spiritu a deo
vt volaret. Egyptij: vt tradit Mercuri/
us:deorum statuas construebant tales:vt
loquerentur:z irent. Archimedes syracu/
sanus orcum celuz fecit:in quo omnes se/
ptem planetarum motus verissime consi/
ciebantur:vt in celo:z ipsum voluebatur:
vt celum. Mitto egyptioruz pyramides:
romanorum:grecorumq; edificia:metal/
loruz officinas:z vitri. Denicq; homo om
nia diuine nature opera imitatur:z natu/ D
re inferioris opera perficit:corrigit:z emẽ
dat. Similis ergo ferme vis hominis est
nature diuine:quandoquidem homo per
seipsum.i per suum consilium:atq; artem
regit seipsum a corporalis nature limitu/
bus munime circũscriptum:z singula na/
ture altioris opa emulat. Et tanto minus
q̃z bruta nature inferioris eget subsidio:q̃z
to pauciora corporis munimenta sortitus

est a natura q̄z bruta: sz ipsemet illa sua co-
pia cōstruit alimēta: vestes: stramēta habi
tacula: supellectilia: arma. Ideo cum ipse
sua facultate se fulciat: fulcit vberius quaz
bestias ipsa natura. Hinc ꝓficiscit inenar-
rabilis varietas voluptatū: hoc q̄q̄ sen-
sus corpis oblectantiū. Quas ipsimet no-
bis ꝓprio ingenio machinamur. Bruta
A brevissimis nature claustris cōcluduntur.
Non solū ad corpis necessitatē noster ani
mus respicit: sicut bestie nature impio mā
cipate: sed ad oblectamēta sensuū varia q̄si
quedā pabula phātasie. Neq̄z solū p varia
blādimēta ipsi phantasie aius adulat: duz
quasi p iocuz diuersis ludis delinit quotti
die phantasiā: verū ēt agit interdū cogita
trix rō seriuse: z sue plis ꝓpagande cupida
emicat foras: z q̄sto polleat ingenio: euidē
ter ostentat: p varia lanificioꝝ: sericiq̄z tex
turā: picturas: sculpturas: z edificia. In q̄-
bus cōponēdis sepe nulluz corpis respicit
cōmodū nullū sensuū blandimentum: cū
aliq̄n sponte ex ijs incōmodū: z molestiaz
patiat: sed facundie sue amplificationē: ap
probationemq̄z virtutis. In ijs artificijs
aiaduertere lz: quēadmodū hō: z oēs z vn
diq̄z tractat mūdi materias: quasi hoi oēs
subijciant. Tractat inq̄z elementa: lapideos
B metalla: z plātas: z aialia. Et in multas tra
ducit formas: atq̄z figuras: qđ nūq̄z bestie
faciunt. Neq̄z vno est elemēto contentus:
aut qbusdā: vt bruta: sed vtiq̄ oibus: quasi
sit oium dñs Terrā calcat. Sulcat aquaz.
Altissimis turribus cōscēdit in aerē: vt pē
nas Dedali: vel Icari ptermittā. Accēdit
ignē: z foco familiariter vtit: z delectatur
pcipue ipse solus. Merito celesti elemēto
solū celeste aial delectat. Celesti vrute ascē
dit celū: atq̄z metit. Supceleste mēte tran-
scendit celū. Necvtiq̄ tantū elementis hō:
sed ornat qđ nullū facit brutoruz. Quā mi
rabilis p oēm orbem terre cultura? Quaz
stupenda edificioꝝ structura: z vrbiuz? Ir
C rigatio aquaꝝ q̄z artificiosa? Vicem gerit
dei: qui omnia elementa habitat: colitq̄z
omnia: z terre ꝓsens: nō abest ab ethere.

At qui non modo elementis: verum etiaz
elementorū animalibus vtitur omnibus.
Terrenis: aquatilibus: volatilibus ad escā
commeditatem: z voluptatem. Super-
nis celestibusq̄z ad doctrinam: magicēq̄z
miracula. Nec vtitur brutis solum. sed im
perat. Fieri quidem potest: vt armis qui
busdam a natura acceptis: bruta nonnul-
la quandoq̄z vel impetum in hominem fa
ciant: vel hominis effugiant impetum.
Homo autem acceptis a seipso armis: z vi
tat ferarum impetus: z fugat: z domat.
Quis vidit vnquam homines vllos sub D
bestiarum imperio detineri. Quemadmo
dum vbiq̄z videmus tam imanissimaruz
ferarum quam mitium armenta p omnē
vitam parere hominibus. Non imperat
bestijs homo crudeliter tantuz: sed guber
nat etiam illas: fouet: z docet. Universalis
prouidentia dei: qui est vniuersalis causa:
propria est. Homo igitur qui vniuersaliter
cunctis: z viuentibus: z non viuentibus E
prouidet: est quidam deus. Deus est pro
culdubio animalium: qui vtitur omni-
bus. Imperat cunctis. Instruit plurima.
Deum quoq̄z esse constitit elementorum
qui habitat: colitq̄z omnia. Deum denicz
omnium materiarum: qui tractat omnes:
vertit: z formatq̄z. Qui tot: tantisq̄z in rebus
corpori dominatur: z imortalis dei gerit
vicem: est proculdubio immortalis: Sed
artes huiusmodi licet materiam mundi fi
gurent: z animalibus imparent: atq̄z ita
deum nature artificem imitentur: sunt ta-
men artibus illis inferiores: que regnum
imitate: diuinum humane gubernationis
suscipiunt curam. Singula bruta vix ad
sui ipsius vel breuem natorum curam suf-
ficiunt. Homo autem vnus tanta abūdat
perfectione: vt sibiipsi imperet primū: qđ
bestie nulle faciunt. Gubernet deinde fa-
miliam. Administret rempub. Regat gen
tes: z toti imperet orbi. Et quasi qui ad
regnandum sit natus: est omnino seruitu
tis impatiens. Adde qđ boni publici gra-
tia subit mortem: quod bruta non agunt.

Utpote qui singula hec mortalia despicit bona: communis eterniq; boni firmitati confisus. Ceterum ad presentem vitam artes huiusmodi pertinere alicui forsitan videbuntur: quamuis non sit tanta cura ad vitam presentez necessaria: sed spectet potius ad diuinitatis prouidentiam imitandaz. F Consideremus igitur artes illas: que non modo corporali victui necessarie non sunt: sed plurimū noxie. Quales sunt omnes scientie liberales: quarum studia corpus eneruant: z vite impediunt commoda. Subtilis computatio numerorum: figurarum curiosa descriptio: linearum obscurissimi motus: superstitiosa musice consonantia: astrorum obseruatio diuturna: naturalium inquisitio causarum: diuturnoq; inuestigatio: oratoq; facundia poetarumq; furores. In ijs oibus alius hois corpis despicit ministeriū: vtpote qui qñq; possit: z iá nūc incipiat sine corpis auxilio viuere. G Unū illud est i primis aiaduertendum: q artificie solertie opus artificiose cōstructū non potest quilibet: qua rōne: quo ve mō sit constructū: discernere: sed solū q eodez pollet artis ingenio. Nemo. n. discerneret qua via Archimedes speras pstituit eneas: eisq; motus motibus celestib⁹ similes tradidit: nisi simili esset ingenio preditus. Et q pp ingenij similitudinē discernit: is certe posset easdē cōstituere: postq; agnouit: mō nō deesset materia. Cū igit̄ homo celoz ordinē vnde moueant: quo pgredian H tur: z qbus mēsuris: quid ve pariāt: viderit: quis neget eum esse ingenio (vt ita loquar) pene eodē: quo z auctor ille celorū? ac posse quodāmō celos facere: si instrumenta fuerit materiaq; celestē. Postq; facit eos nūc: lz ex alia materia tamen persimiles ordine.

¶ Quatuor hominis dotes in artibus.

I In humanis artibus quatuor animi nostri emicant dotes excellētissime? J Facilitas ad percipiendū velocissima memoria amplissima: ac penitus indelebilis: sagacissima predictio futuroz: verborum vsus innumerabilium: Quam diuinū putas in Homero viguisse acumen? Qui z cecus z inops tot z tāta pcepit: tā egregie cecinit: vt cūctas in eū tū humanas: tū diuinas artes plato asserat cōcurrisse. Quaz K diuinum in didimo alexandrino? quē scribit Hieronymus a puertia excecatū: postea tamen dialecticen: phīcen: theologiā pre ceteris edidisse. Et quod mirum est: geometram euasisse mirabilem: z geometricas figuras describere solitum: z docere: egregia quoq; theologie opera condidisse. Diuinum certe ys lumen ea nascentibus infudit: z querētibus reuelauit: que impossibile fuisset humanis studijs inuenire. Et si Plato Aristotelesq; in libris ciL uilium institutionum scribunt: regiones alias alijs esse exercēdo ingenio aptiores compertum tamen habemus: non in oriēte solum: atq; meridie: sed etiam in occidente: septētrioneq; z complurimos homines: z frequenter in qualibet arte mirifice claruisse: Si regionum: seculorumq; diuersitas diuersitatem maximam necessario efficit in corpoz habitu: in ingenijs vero minimam: z hanc ipsam consilio studioq; corrigimus: quis non videat ingenium hominis natura sua locis: z temporibus non esse subiectum. Sequitur indelebilis illa memoria: qua excelluerunt quaM plurimi. Mithridates duarum ac viginti gentium rex singulis absq; interprete ius dicebat. Cyrus z Lutius Scipio omniuz suorum ciuiū sciebat nomina. Fabius maximus z Lucullus omnes omnium gentium historias memoria tenebant. Seneca inquit se duo millia nominum recitata eodem ordine reddidisse. Ducētos quoq; versus a discipulis pronūciatos se ordine retrogrado recitasse. Scribit Augustinus fuisse quendam suis temporibus: q multa legerat: neq; aliquid vnquam eorum: q legerat: oblitus fuerat. Fuisse rome alium qui comediam totam: oum recitaret: mō dauit memorie tot: tantarumq; rerum capacitas tanta in ys: que sunt accepta: sta-

bilitas angusto cerebri angulo comprehẽdi: & fluxa eius: labiliq; materia seruari nõ potest: sed amplissimo eget: stabilissimoq; diuini animi receptaculo. Est & futurorum predictio illa: que pollebant chaldei: & egyptij mathematici. Certe illa substantia in futuro nõ deficit: cuius prescia virtus ita totũ futurum anticipat: sicut memor potẽtia totũ preteritum recolit. Est autem substantia hec eterna quem in eternum momentũ colligit labilia temporum interualla. Postremo loquendi vsus: atq; scribendi homini pprius diuinam quandam indicat nobis inesse mentem: qua careat bestie. Absq; sermone ita nos possemus viuere sicut & bestie: & homines muti. Ideo ad excellẽtius aliquod opus est nobis sermo tributus. Videlicet tanquam mẽtis interpres. Infinitorum inuentorum preco: & nũcius infinitus. Neq; somniet epicurus bestias: sicut & nos rõne pollere. Verũ deesse illis sermonis: & manuũ vsum: per quẽ intus latentẽ extra significent rõnẽ. Qm̃ natura in rebus necessarijs non deficit superfluis non abundat. Arboribus non dedit pedes: nõ brachia. Terrenũ. n. illaq; corpus solo fixũ vbiq; terreas alit alimonias. Bruторũ corpibus tanq; minus terrenis non ois terreus cibus est vbiq; sufficiẽs. Ideo ad querendũ cõmodius alimentum pedibus sunt instructa. Phantasia illoq; paucos aliquos: & cõfusos cõceptus habet: & ad vsum dũtaxat corpis necessarios q mugitu latratu: hinnitu: garritu: gannitu: fremitu: seu nutibus sufficienter exprimi possunt. Verũ mens hois infinitaq; distinctarũq; inuentrix: rerũ vsu sermonis innumerabilis suffulta est quasi quodã digno eius interprete: manibus quoq; munita tanq; aptissimus instrõis ad inuenta mentis innumerabilia fabricanda: que qdem instrã natura eadẽ dedisset & bestijs: si illis inesset artifex idẽ interior talibus instrõis vsurus. Ergo tot concipit mens in seipsa intelligendo: quot deus intelligendo facit i mũdo. Totidem loquendo exprimit & i aere. Totidem calamo scribit in chartis. Totidem fabricando in materia mundi figurat. Quapropter demente esse illum constat: qui negauerit animam: que in artibus: & gubernationibus est emula dei: eẽ diuinã.

¶ Quartum signum ab effectu miraculorum. Cap. iiij.

Non soluz vero in formanda: & figuranda p rõnem artis materia: sicut diximus: mens humana sibi diuinum vendicat: verum ẽt in spẽbus rerũz p imperiuz trãsmutandis. Quod quidẽ opus miraculum appellat: non qz preter naturã fit nostre anime: qñ dei fit instrumentum: sed qz cũ magnũ quiddã fit: & fiat raro: parit admirationẽ. Hinc admiramur: qõ aie hominũ deo dedite imperent elementis: citent ventos: nubes cogãt in pluuias: nebulas pellant: humanorũ corporum curẽt morbos & reliqua. Que palam facta fuisse quibusdã seculis apud varias natiões poete canunt: narrant historici: nõ negant excellentissimi quiq; philosophi nostri: presertim Platonici testantur theologi veteres: Mercurius in primis: & Orpheus posteriores quoq; theologi verbo: & ope cõprobarunt. Miraberis forsitan: si miraculorũz rõnes exquirã. Sed audi. In primo libro disputatũ est: essentiaz tertiã esse sub angelo: & super totam mundi materiam. A numine formari: formare materiaz. Accipere quidem formas spiritales a numine. Dare vero materie corporales. In tertio quoq; libro constitit: essentiam tertiaz nihil esse aliud quam rationales animas tã nostras quam nostris superiores. Hinc efficitur apud platonicos sectatoresq; Auicenne: vt omnis rationalis anima p essentiam suaz: atq; potentiam super totam sit mundi materiaz: totã mouere possit: atq; formare. Videlicet quando ad hec dei fit instrumentum. Verumtamen talis est ordo rerum. Habent omnes anime rõnales vt diximus intellectuale caput: rõnale medium: infimũ vero vitificũ. Hec dia hec vis est aie pprietas. Vis aũt intellectualis est

radius quidam superioris intellectus demissus in animam: & in superiorem intellectū iterum se reflectens. Vis quoq; vivifica actus est anime redundans in corpus & inde resultans in animaz. Sicut lumen solis in nube ſm proprietatem suam splendor est: vt solem respicit radius. Vt nubez implet est pallor. Intellectus intelligibile suspicit: & circa ipsuz intelligibile pmanet in seipso. Ratio currit: sed in seipsam. Vivifica vis infra se currit vsq; ad aliud: duz implet corpus. Quoniā vero per hanc infimam sui partē: siue vmbram: anime longissime a sua dignitate discedunt corporibus propinquantes: factum est: vt vires huiusmodi rectrices corporū remissa quodammodo: vel intermissa amplitudine illa dominationis: quā anima super vniuersitatem corporum possidet: singule sint singulis distribute corporibus: quibus astricte dum sunt: ppriam suorum corporū agunt curam: ac se me negligunt aliena. Quid eas corporibus alligat? Vt Plato vult amoris. vite exuberantis: affectus ad proxima sibi vivificanda procliuior. Diuersis autem animaz rōnalium speciebus proxime sunt diuerse corporū species. Hinc fieri vult: vt alie rōnales anime cū aliis corporibus cōspirauerint. Alie cū ſperis. Alie cū syderibus. Cum aliis alie. Deniq; alie cū corpibus hoiuz. Atq; ex certis quibusdā seminū intimorū dispositionibus a quidē tria ꝓstitutis. Alie humane anime aliis humanis corpibus regendis magis ꝓueniūt. Et vt summatiz dicā: cuiusq; anime rationalis vis illa vivifica: quoniam ad tertiaz essentiam pertinet: equam vim habet ad corpora quelibet. Sed per amatorium quēdam instinctum corporibus alius alie sese mouendis accomodant: cōferente ad hoc videlicet temperatione diuina: & vno quodaz instinctu cessante vis illa vivifica euadit libera: vt nouo affecta instictu corpus aliud quodāmodo regat: & moueat. Si pro hec infima naturas omnes corporū supat multomagis media: atq; summa. Supreme ideſt mens vsq; adeo supereminet: vt nihil vnquā sapiat corporale diuinorū cū taxat auida. Stabilis a natura. Intelligentia subita. Media ideſt ratiocinandi facultas eminet quidem & ipsa magis quam infima: & nunc quidez vt diximus alias ascēdit in mentem: quando susceptis a mente principijs demonstrandi vniuersales rerū naturalium rationes inquirit argumentādo. Nunc autem ad vivificaz declinat potentiam. Quando credit phantasie: auscultat sensibus: blanditur & corpori. Ascendit autem in mentē supernorum capiendorū amore. Descendit in potentiam infimam amore inferiorum gubernandorum. Deinde cum sit vtroq; media diligit vtraq; Et tanq; eminentior q; infima: cum infima corpus vnum regit solum: ipsa plura mouet atq; gubernat. Nam cum rectrix facultas corporis tui solum alit corpus perq; sensum: & concupiscentiā seruit tui corporis alimonie. Rō tua & tui corporis agit curam: & alioꝛ: atq; in externa materia fabricat artificia. Nec quoq; cū eque valeat quaslibet tractare materias. Alias tri pibus alias quocūq; rapit amor tractandas aggredi. Cessante amore: p quē hūc sculpit lapidē statuā dimittit subito. Trahēte amore ad vasa fictilia aggredit figulinā. Quādo de tractandis corpibus loquimur mentē illā corporū penitus contemptricē parūp intermittimus de rōne magis: & rectrice potētia loquimur. Hinc vtiq; ambe licet ad quelibet mundi corpora propter cōmunem naturam essentie tertie parē vim habeant: in illud tamen agunt potissimum: in qō magis afficiunt: diuina illa seminum temperatione non prohibēte. Affectus animoruz illorum: q supra nos sunt stabiliores sunt nostris: atq; eundem semper retexunt ordinē ꝓsueto semp tenore ꝓgredientes: qm̄ in illis tam suprema vis q; media sursum vergit cōtēplationi incūbens eterne. Sola vis infima opa variat: sed vicissitudines agit: & illas q dez ordinatissimas: ita vt in ipsa ēt mutatiōe vi

deatur esse stabilitas: dum idē obseruatur
B teno: eademq; similiter retexuntur. Sed
vtcunq; sit: forme rerum tribus animo/
rum illorum viribus infite cause sunt for/
marum: que in mundanis corporibus ex/
primūtur. Atq; vt ita dicam: fatales ima/
ginationes: que gradatim idolis animoq;
illorum suboriūtur: quasi pregnantiū mu/
lierū affectus vehemētissimi quicqd sibi
fingunt in speris suis: sequētibusq; tanq;
ferinis exprimunt. Nostra quoq; anima
erga corpus hoc affecta: pm suorū seminū
ordinem corpus hoc ex ipsa vi corporis re
ctrice figurat. Quid huic corpori prestat
certam quatuor humoq; complexionem.
Quid faciei colores: t lineamenta: nisi ani
ma? Anima quoq; cōtra naturā corporis
ponderosi ipsum agit sursuz: t quatuor in
vicem vincit contraria. Neq; miraculum
hoc miratur quisq;. Quantū vero vis ea/
dem per phantasiam valeat in formando
vehemētioribus affectibus corpore: in su/
perioribus diximus. Siquidem pro affe/
ctuuz diuersitate diuersas qualitates pduc
cit in mēbris. Ita calorē: rubedinem: ama
rumq; saporem: t alui fluxum. Timore fri
gus: atq; pallorem: merore sudoris humo
rem: albedinēq; ceruleā. Anxietate siccita/
tem: atq; nigredinez. Harū profecto quali
tatuz ipsi animi affectus auctores sunt: q;
sepe ad tales aliq;s qualitates mouēt prio/
ri nostre complexioni contrarias. Atq; vt
Hippocrates docet: t Galienus: inueterа
tus affectus priorem mutat corporis com
plexionem: t in suam trahit naturā. Hoc
agit phantasia. Quid autem ratio in arti/
bus: t gubernationibus operetur: alias de/
clarauimus. Proinde quid a rectrice cor/
poris potentia in proprio corpore fiat per
virtutem vivificam: t affectus illi seruien
tes: hic explanauimus. Fit insuper ab ea
nō nihil in corporibus alienis: que sibi p/
pinquant: quādoq; per naturalē calorem
cōcoqt cibos: calefactq; tāgentes. Anima
quoq; materna in corpus alienuz agit: qñ
nutrit fetus in aluo. Qd̄ quidem explet ex

continuatis vinculis: q;bus fetus mater/
no corpori alligatur. Neq; propinquū dū
taxat corpus formatī: sed quandoq; remo/
tum. Jacto siquidem a viro semine in ma B
tricem: t diu postea viro absente: virtus
formatrix relicta in semine viget ibi: t vi/
cem paterne aie gerit in semine: corpusq;
effingit humanū. Seu cum quis lapidez
iacit procul: virtus expultrix lapidi imis/
sa a iaciente quamdiu regnat in lapidem:
tam diu lapidez pellit: ea scilicet aeris pla/
ga: t ad illud signuz: qua t ad quod iactor
ille direxerat. Si paro aie tegēdo corpori
accommodata per vivificam vim aliquid
operatur in corpus alienum: atq; remo/
tum: cur non etiam per vim sensitiuam
hac eminētiorē? Per affectus. s. phātasie?
Ergo phātasia instar virtutis vivifice for/ C
mat t ipsa ppriū corpus: vt diximus: quo
tiens acrioribus affectibus agitatur. For/
mat ēt fascinatiōibus: t maleficijs alienū.
Neq; mirū est: aiaz facere talia affectibus
suis: ñ herbe quedam faciunt: aut lapides
suis vaporibus: celestibus tamē aīs aspirā/
tibus. Neq; deest anime continuatio me/
diorum: per que in alienum corpus trāsi/
gat actionē. Quippe venefici hois phan/
tasia infensa infantis tenerioꝝ corpusculo
febrem affectat puero. Imaginatio febris
spūs febriles vibrat. i. colericos. Sicut ima
ginatio coitus seminales spūs: t genitalia
mēbra. Colericus t febrifer spūs ille pul/
sus vapores fetidos: atq; febriferos: siqui
in venefici hominis corpore sunt: exsusci
tat. Hi cū primū incitati sunt: vna cū spū
prorumpunt illuc tanq; sagitte: quo malefica
phantasia quasi ad signū intenderat. Ma/
xime vero ex oculis emicant senioris: per/
q; oculos pueri transeunt tanq; ex vitre/
is materijs: perq; materias vitreas radij:
spūsq; inficiūt pueri: t humores. Ad hec
aūt maleficia illi sunt oium potentissimi: q D
bus nascentibus Saturni malignus aspe
ctus: semēq; parentū terrestre: ac victus pi
milis complexionem cōflarūt fetidis va/
poribus abundantem: t melancolicam

E Preterea seua: Martis potētia bilis igniculos subdidit. Hi quando in senio sunt etate terrestri: ⁊ melancolica: morosi sunt valde ⁊ quicunq; contigerit: acerrime irascuntur: animoq; insensissimo execrant.
) Phantasiam certe propter humorem terreum stabilius efficaciusq; suis votis affigunt. Hic humor accensus ⁊ vrit vehementissime: ⁊ extinguitur sero: tanquam ignis in crassioribus lignis ⁊ duriori materia. Vapores quoq; non desunt maligni per quos quasi sagitas venenum in aduersarium iaculentur. Mirarie corpus vnius ab animo alterius inquinar? At non miraris animum ledi ab animo: cum per cōsuetudinē vicia aliena conbibimus. Non miraris corpus tuum a vapore alterius corporis morbosi facile infici. Quod ptisis epidimia: lepra: pruritus: dysenteria: pleuresis: oculorumq; rubor indicant. Apud hesperios ethiopas fuisse traditur bestias nomine catoblepas: que solo aspectu homines interimerent. Quod ⁊ apud cyrenez faciūt basilisci. Tāta ē vis i vaporibus oculorum. Cur minus subijciatur corpus tuū alterius animo: quam alterius corporis? Cur non magis potius? Cum sit potentior animus: neque desint media: per que agat. Quod facere consueuisse homines quosdam illyrijs: ⁊ triballis legimus: qui cum essent irati: si diuitine: attentiusq; intuebantur hominem perimebant: qui ⁊ geminas habebāt pupillas in oculis. Idē quoq; fecisse feminas nōnullas i scythia. Tanta est imaginationis potentia. Presertim quādo affectibus animi vapores oculorum subseruiunt. Auget enim vim attētio illa mirabilis phantasie nō minus q̄ struit oculus defixus ad cuium. Vno siquidem affectu feruescente repescit alter. Ideo in malefice phantasie intentione renutritur paulisper affectus anime naturalis: per quem suo corpori deuincitur. Cūi a suo corpe facta liberior materiā nouaz: in quā nup afficit: q̄si recēs aliqd suū corpus incipit trāsmutare. Si tātā hz vim malefica phantasia: q̄tam puras habitura beneficā rōnē? saltē duplo maiorē. Et q; rō superat phantasiā: ⁊ q; bonitas maluz. Igit rō qū ad beneficiū aliqd tota ai erga deuz itētione defigit: nōnunq; corpus illud erga qd est affecta: afficit beneficio tā ꝓpriū quā alienū. Hoc munere excellunt illi: vt est apud platonicos qui diuino quodā beneficio pre ceteris cōplexione tēperta celestiq; sunt prediti: necnō puris ⁊ modicis nutriti cibis: honestis pterea: diuinisq; moribus educati. Hi medici sepe sūt gēnis humani. Et corpi cui cupiunt bona si directi prorsus in deū pijs votis ardēter exoptāt: illico prestant. Presertiz si hois beneficiū accepturi alius sit patue. Hic Zoroaster inquit. ἐκτεινασ πυρὶ νοῦν ἐργον ἐπευσεβείασ ῥεῦστον καὶ σωμα σώστικον. i. Si mētē ardētē ad opus pietatis intēderis labile corpus seruabis. Talia quedam miracula facta ab Apollonio thyaneo philosopho narrat philostratus. Rursus a Pythagora Empedocle ⁊ philolao simulia quedā gesta pythagorici multi affirmant. Scribit insuper Iamblicus: pythagoricos: quotiens narrarent mirabilia: facile solitos credere: illa a deo per diuinas alas fieri. Atq; in rebus hmōi hec Lini carmina semper habuisse in ore. ἐλπιστέον χρὴ πάντα ἐπέι οὔκετι οὐδὲν ἀδύνατον. ῥᾴδια πάντα θεοῖσι τελέσαι. καὶ ἀπρηκτον οὐδέν: idest credenda sunt oia. Nihil n. est incredibile. Facilia deo omnia sunt. Nihil ē impossibile. Sed redeamus ad illos iaz animos: per quos deus quasi per instīa miracula pficit. Quid cōfert illis ad hāc excellētiā habitudo corporis temperata? vt ratio illorum sit expeditior: nullo exceden-tium humorum turbata tumultu. Quid modicus purusq; victus? vt non sit anima corpore sui sarcina pregrauata. Quid educatio illa honesta: atq; pia? Ut ⁊ optet hominibus bona: ⁊ tanquaz deo quodam modo simulis adiuuetur adeo: imo tanq; instrumentum a deo ducatur. Deniq; cuz

ratio sit eminentior phantasia: quā ipsa dedit deo tota ad vnū hoc opus beneficij cō ferēdi virgiē: remittit admodū hālis ille prior affectus animi: quo ꝓpio corpori copulatur: & ab eo soluta agit in alienū. Potest. n. facile ad hec tanq̄ instrumentum a deo duci: cū natura sit super corpora oia q̄q̄ vlo affectus olim alquio ad vnius gubernationem rapuerit. Non aliter ac si sapientissimus rex: potentissimusq; cuius prouidētie: & ditioni subsint omnes pariter amplissimi regni partes: reliquas negligat ad tps: prio alterius amenitate pellectus. Qz amore aliq̄ partis illius deseruescente: se ad alias conferat gubernandas. Differta het Plato noster oia tetigisse videt. Tyranidem qdem illam phantasie: & hoc rursum pie rationis imperium in timeo: vbi de vi anime in corpus disseruiat. In phedro aūt mirabiliter quiddā innuit: cum inquit omnē animā vniuersi corporis curaz habere. Atq; animā nostram: q̄ libera est totū peruertare celum: mundūq; vna cum celestibus animis gubernare: alias in alias figuris circūeuntem. Quando vero fit talis: aperuit in epinomide: vbi affirmauit necessitatem mentis: atq; anime menti cōiuncte necessitatē omnē exuperare: ac tale omne decretū esse fatale. Quinetiā in decimo de iusto intellectualē animam appellauit necessitatē: inter cuius gentia sit fulus aliquis circa quem spere mundi voluant. Quorsum hec? Ut intelligamus fieri posse q̄doq; vt hominis alia: tota rōnis intētione: in mentem: cuiusq; suū vertat. Sicut quādoq; vertitur in phantasiaz: vt diximus: iam: & rōnem. Quis nam animus hec agit? Qui phantasiā iubet silere: an ēt superni numinis desiderio flagrans: consuetis rationis naturalis discursibus non confidit. Sola viuit mente: euadit angelus. Et toto capit pectore deum.

Hoc significat Zoroaster vbi sic inquit.

ψυχη ημερότων θεον αρξει πωσ εσ εαυτην ουλεν ὅλον εχουσα ὅλα θεοῖεν μεμεῖη στραφμονῖαν

ἀρχεῖ δ' ἐρίφη πεπεσωμένη βροτεῖον. i. ania pium deū quodāmodo ꝓtrahit in seipsam: q̄ nihil retinens mortale tota diuinis haustibus ebriatur. Tunc quoq; exultat in corporis harmoniaz. Huiusmodi animum diui Joannis theologia nasci iterū dicit ex deo. Siquidē dei sūmi influxus per mentes angelicas vsq; ad animā hominis defluens instigat quotidie aiam corporis mersam: vt exuta carneā textā ponat potentias: operationesq; animales: & p anima fiat angelus. Quemadmodum radius solis vaporē tenuat: trahitq; sursuz: & in igneā conuertit naturaz. Qui huic inspiratiōi totū se cōmittit: cessat eē anima. Fitq; deo regenerante dei filius: angelus. Idcirco Plato theologos appellauit dei filios in timeo. Si anima natura sua excidit mūdi machinā: perq; vires inferiores mira operatur: in corporibus etiaz alienis qd illaz putamus acturā: quādo in caput surrexerit suū: euaserit q̄ angelica? Quod opz fieri posse quādoq; posq̄ blandimentis sensuum sit sepe bruralis. Et inspiratio dei esse nō debet vanior q̄z sensuū blandimenta. Tunc igit nō vnum quendam amplius: aut tenerū fascinabit: aut sanabit hominē egrotantez: sed sperie imperabit elementorū. Quādiu corpori huic addicta ē: parui huius mundi elementa. i. humores quatuor agitat. Eisq; calorem: frigus: humorē: siccitatē: colores omnes: saporesq; inducit: vt supra patuit: tum in actu vitali tum in affectibus phantasie. Idco q̄ soluta ab hoc emergit in amplum deo iam plena animalis huius grandioris humores: idest quatuor elementa maioris mūdi mouet: vt sua. Siquidem iaz quasi eua fit anima mundi. Eius videlicet mundi partis: erga quam afficitur maxime. Ac sicut eadem hominis anima: que cubitale infantis corpusculum rexerat: regit bicubitum aque: & tricubitum: ac deinde quatuor cubitorum. Et decem rursus: vt dicitur de gigantibus: ita si vsq; ad centum creuerit: ducentos eque reget. Quod.n.

nature ordine: & dignitate omnem molez
corporis antecedit: non minus totam ip-
sam molem quam molis partem implere:
C potest: atq; mouere. Si vim ab ipso deo
videlicet habet vitifica vis rationalis ani
D me in mundi speras: vim quoq; habet in-
eas rationis: ac mentis affectus. Solo igi-
tur affectu citabit ventos deo vouente: ac ce-
lo nubes iducet sereno: easq; coget in plu-
uias. Rursus sedabit ventos & aere serena
bit. Quod quidem posse fieri: factum ve-
fuisse Hippocrates chous: theologi mau-
ri: & arabes confitentur: maurorum prin-
cepe Auicebron: arabum Auicenna. Vbi
E to quot elementorum turbationes: procel
lasq; tum e; demonum conflictationibus
tum ex casibus animaruz in corpora sepe
contingere egyptii: platonicique arbitren-
tur. Quae gdé de re Plutarchus: & Por-
phyrius: & Proculus diligentissime ve-
sputant. Platonis certe: platonicorumq;
sententia est: a celo ad terram vsq; in spe-
3 rie omnibus alias plagas numinib; alijs
ab initio distributas ita fuisse: vt quan-
do in regione terre certis vicata numini-
bus dispositio ad ipsa numina: vel per su-
pernos influxus: vel per animorum affe-
ctiones precipue augetur: miracula sepe
talibus numinibus cógrua vel per se: vel
per animas ibidem ab eisdez numinibus
occupatas efficiantur. Sed de his alias.
F Magicam quandam in presentia senten-
tiam referamus. Putant chaldei posse in
super aliud quiddam ab anima mirabile
fieri. Vt scilicet radius effusus in corpus
suum ipsum lumine circúfundat: & radio
rum leuitate tollat in altum. Quod in se
ipso fecisse patrem eorum Zoroastrē non
2 nulli referunt. Ego vero si qua huius mi-
raculi ratio assignari potest: talem fortit
esse opinor. Primo lux in deo est: atq; ibi
est talis: vt superemineat intellectum. Vnde
non potest lux intelligibilis appellari. Sz
lux illa dei cum infunditur angelo: fit ex te
ligio lux intellectualis: atque intelligi po
test. Quando infunditur anime: fit ra-

tionalis: ac potest non intelligi soluz: sed
cogitari. Inde migrat in animę idolum.
Vbi fit sensitiua: nondum tamen cor-
porea. Inde ethereum vehiculum idoli.
Vbi fit corporalis: nondum tamen ma- B
nifeste sensibilis. Deniq; in corpus ele-
mentale: siue simplex: aereumq; siue cō
positum: quod est etherei vasculū: in quo
euadit manifeste visibilis. Atq; ego hāc
esse puto catenam illam auream: quam
vidit Homerus a celo pendentem: & in
terras vsque demissam: qua apprehensa
homines sese possint in celos attollere.
Profecto tanta luce diuinitus abundant
celestes anime: vt ingens inde in corpus
earum redundet copia luminis: quod
videmus in stellis. Si quando anima
hominis ita figat aciem suam in deum: Or
diuinoq; lumine impleatur: rapiaturq;:
vt ille tunc eque coruscet: & in vehicu-
lum suum radios effundit vberrimos:
perq; vehiculū: & corpus aereū in corpus
hoc oculis manifestum. Quod tunc ple
nissima illa copia radiorum effulget: ra-
resci: attollitur ethereo ad hoc conferen
te vehiculo: corporeq; aereo: quasi stupa
elevata per flammam. Tali quodam
igneo curru magi: atque Platonici He- G
liam: Paulumq; raptos in celum fuisse
dicerent. Ac demum post mundi iudi-
cium corpus: quod nostri glorificatum
nominant: similiter raptum iri. Ideo fic H
precipit Zoroaster. οτι ψυχη πυρος νοερ
μεν πατρος ουσης φατικον ηδη
σθω ψυχος βαθος αμβροτον ομ- J
μα: τοδ' αρδην παντεκτεταμενον
ανω μηδετοτης υλης σωμα λιπαρον
χρημνω κατα λειψον: idest. Quo-
niam anima per potentiaz patris sit ignis
splendidus dominetur in te immortalis
profunditas anime: & oculos omnes vna
tolle in altum. Tunc neq; etiam materia-
le ipsum corpus percipitio derelinqueus.
Ignem appellat lucem suam: qua & exube
rat deus per se: & anima per vim patris cō
uersa in patrem abundat. Et quia deus

fieri arbitro: per illud anime cẽtrum: quã pauloante vnitatem vocauimus anime a deo tributam. Per quã deo omniuz centro: t pure vnitati concilietur. Per quaz nõ modo elementa corporis huius: sed ẽt mundi concilietur: per quã solam posse deũ atingi sic aperuit: Zoroaster. ἐστι τι καὶ τοῦτον ὀχρατε νοεῖν νοῦ αὖξε. Est intelligibile aliquid: quod intelligere te oportet mentis flore. Florem mẽtis appellat Zoroaster ipsum anime cẽtruz. Quod Plato nominat mentis caput. Sentẽtiaz hanc nostram illud Pauli diuini theologi cõfirmare videtur: quod inquit: animũ deo raptum nec esse euidenter in corpore: nec extra corpus; videlicet qz nõ insit corpori per idolum: sed assit per centrum.

Quamdiu mirabilia hec animus operatur? Quamdiu ita manet abstractus. Manet vero parumper: naturali quodã potẽtie inferioris affectu: ad curaz corporis retrahente. Sicut t paulisper manere in aere lapis dicitur sursum iactus inter ascensum: atqz descẽsum. Sed nunquid ordinẽ mundi animus cõfundit humanus ymiracula operãdo? Nequaqz. Nã vt platonice loquar: in vniuersali rerum lege: t perpetua quadã serie causarũ ad idem conferentium sunt huiusmodi prescripta miracula. Ad hoc ipsum cõducit prouidẽtia mẽtium sub deo vsqz ad mentẽ nostrã continue conspirãtiũ. Ad idez diuinum fatum animaliũ idolorũ a prima aia ad nostre aie idolũ confluentiũ. Ad idem diuina quedã naturarũ omniũ dispositio a prime nature affectionẽ concurrentiũ vsqz ad nature nostre cõplexionem. Zdẽ sepe nobis celestia signa prenũtiant: per que quasi p oculos: nutusqz numinũ cogitationes significantur. Celi enarrant gloriaz dei: t opera manuũ eius annũtiat firmamentuz. Non igit qñ animus ille angelicus optat mirabile aliquod opus cõficere: puta citare vẽtos: statim superiores cause huic sanẽt voto: t noua cupiũt: quoniam noua animus affectauit. Sed contra: quoniã celestes id ipsum decreuerunt: iste cupit. Quonã pacto? Futurorum ventorũz stat in supernis numinibus prouidẽtia. Dispositio huiusmodi: vt alias diximus: per tres illas series statiz ad animas nostras vsqz decurrit: precipue per prouidẽtiam in mentez: quo dãmodo ẽt per fatum in idoluz: per naturam quoqz in corporis nostri complexionem. Sed perturbati hominũ animi hos impulsus nõ capiũt. Placatus autez aius vndiqz supnos capit impulsus. Vnde latenter incipit cogitare eadẽ: que cogitant superi: eadẽqz velle: ac nolle. Cũ naturali .i. diuino: t intimo inclinetur instinctu. Huic cogitationes omnes: affectusqz succedunt ad votuz: t quicquid a superis postulat: accipit. Nempe que illi iam daturi fuerant: postulat: t qz daturi erant: ad postulandum prouocauerunt. Sicut mater: que pomum manu prefert oculis filij: vt hinc inuitatus filius petat pomũ. Filius videt: petit: accipit: accipit iquã: nõ soluz qz petit: sed petit ẽt: qz sit acceptarus. Neqz vult dare mater: postqz filius velit accipere: sed ecõuerso. Nos quidẽ plurimũ non naturalibus: diuinis ve incedimus desideriis: sed illis: quos accendit quottidie casus: prout eniz alia: atqz alia sensibus nris occurrũt: aliter: aliter ve afficimur. Atqz ita rebus contingẽtibus occupati raro: vt cupimus: assegmur: qz raro: t sorte ẽdam cũ supernoz volũtate cõcurrimus. Angelicus autem animus t consentit cuz illis: qa tranquillus viuit: t imperat mundo: qz sua sponte ab hoc corpusculo: quod est mundi particula: soluitur in sui naturam regressus amplissimam. Talem vero sore animum prouidit deus: talem inquam nõ superno auxilio tantuz: sed etiam propria volũtate. Que quidem tũc precipue agit libere: quando dimissis actionibus in seipsam: originemqz contemplandam: amãdamqz se flectit. Talem quoqz elegit deus ad mirabilia perpetranda. Cuius oratiões etiam circa publicas mundi mutationes non esse vanas Auicẽna in metaphi

ficis: ⁊ Proculus: Jamblicusq; disputant in timeo. Probant enim vota viri sanctissimi: presertiz si cum illo populi quoq; vota concurrant: animos mirabiliter ita cõiungere deo: vt vna quodãmodo dei: animiq; opatio fiat. Sed dei quidez velut artificis: animi aũt tanq; instrumẽti diuini. De illis vero miraculis: que deus p se absq; instrumẽto facit: que lõge maiora sunt: in presentia nõ tractamus. Miracula huiusmodi nũquid naturalia sunt aio? Sũt naturalia quodãmõ: vt opinãtur platonici: atq; iterũ non naturalia. Naturalia q/dam quãtum recurrit in mentẽ: fitq; summi dei pedissequa: atq; instrumẽtũ. Non naturalia: quãtum vnius tãtum seruit corporis vsui: cuius amore captus ad tẽpus: neq; virtutis sue explicat amplitudinem: neq; diuine fit particeps. Qui quotiẽs ⁊ explicat: ⁊ fit particeps: ostendit se nullo ictu corporum dissolutum iri. Q̃nquidez quodãmodo prestat omnibus: ⁊ torquet oia pro arbitrio. Singula ꝙ: que de miraculis ex platonicorum mente disseruimus: ita a nobis affirmata sint: vt a christianis theologis approbantur.

¶ Marsilij ficini Florentini Platonice theologie de immortalitate animorum ad Laurentium medicem virum magnanimum. Liber quartusdecimus.

¶ Quod anima nitatur deus fieri: ostendimus signis duodecim: secundum duodecim dei dotes. Capitulo. j.

In principio disputationis duodecimus fundamẽta signorũ ad immortalitatez aie pertinẽtium. In vno tractat quãtum aia corporibus dñatur: qđ p q̃tuor signa tráse/gimus. In altero agit: qđ aia deus fieri nititur. De quo p duodecim signa tractabimus ſm duodecim dei dotes. In quo apparebit mira animi magnitudo. Cui non satis fuerit emulari deũ ijs miris: quos diximus modis: nisi ẽt fiat deus. Hic ita exclamauit Zoroaster. ὠ τολμηρότατα σφετεων ἀνθρωπε τεχνασματα. id est ô hõ nature audẽtissime artificiũ. Constat apud oẽs theologos deũ esse primum ipsum verũ: ac bonũ. Esse cuncta. Esse auctorẽ vniuersoz. Sup oia. In oibus. Semp. Prouidere cũctis. Juste administrare. Fortiter: dũ administrat: i habitu suo pseuerare. Tẽperate: sui utercq; tractare. Opulẽtissime viuere: atq; iocũdissime. Seipsum adeo beatũ itueri: mirari: ⁊ colere: tãtas duodeciz deo dotes ois apud oẽs gẽtes tribuit theologia. Quicquid vbiq; hoies agũt: ad harũ possessionem referũt: neq; aliud quicq; expetũt: ⁊ conant q̃z dotes huiusmodi sibi plenissime cõparare. Plenissimus harum possessor solus est deus. Totus igit anime nostre conatus est: vt deus efficiatur. Conatus talis naturalis est hoibus non minus q̃z conatus auibus ad volãdum. Inest.n hominibus oibus semp vbiq;. Jõ non cõtingẽtem alicuius hois qualitatẽ: sed naturã ipsaz seqtur speciei. Naturalis aũt motus ad finẽ aliquẽ directus nõ aliã ob cãm ad hũc finem potius q̃z ad aliũ determinat: nisi pp quãdaz nature sue affectionez: per quã cum tali fine cõgruit potius q̃z cũ tali. Et pp cõgruitatẽ amat. Ac pp eandem assequi põt quod amat. Quẽadmodũ aer letitate cũ ignis cõcauo cõgruit. Per eãdem annititur: mouetur q; ad illud. Per eandẽ rursus attingere põt ipsum: ⁊ in eo post q̃z attigerit: conquiescere. Põt igitur q̃q; nisi nus humanus in deuz intẽtus explieri. Nã qs hũc inseruit animis nostris: nisi idẽ ipse deus: quẽ petimus? Qui cum solus sit auctor spẽrũ: propriũ spẽbus inserit appetitũ. A primo nãq; rerũ principio tanq; a primo bono: appetibiliq; ois natu

ralis ducit appetitus. Idē primus est mo
tor. Idē t finis est vltimus. Siquidem ad
agentiū ordinez ordo segtur t in finibus:
qz sicut supremum agens sequētia mouet
agentia: ita ad finē supremi agentis refer
C ri opz fines agentiū reliquorū. Quicquid
enim agit primū ipsum ages pp finē suuz
agit. Ducat aūt: agitqz primū oēs omniuz
cārum sequentiuz actiones: mouendo ad
suā actionez omneo: ideoqz ad suos fines.
Unde segtur agentiū omniū inferiorū fi
nes ab ipso primo ad finem propriuz ordi
nari. Primuz agens deus est. Diuine vo
lūtatis finis est sua bonitas. Quapropter
sequētia oia in deū tanquā finem necessa
rio ordinantur. Presertim qz nihil tendit
in aliquid tāquā finē: nisi quatenus ipsuz
est bonum. Quo fit: vt bonū sit finis: qua
ratione bonū. Quod ergo summuz est bo
D num: est maxime omnium finis. Adde qp
primum bonū est causa oībus vt sint bo
na. Ergo est causa: vt appetant. Si autem
ipsum est: ppter quod oia sunt appetēda:
segtur: vt ipsum sit t maxime omnium: t
ab oībus appetēdum. Est igit finis oiuz:
eo tū pacto: vt mentiū finis sit ym formā:
reliquoruz ?o ym vmbram. Ergo t ho
minum ym formam finis existit: qū nihil
aliud satis ipse facit. Ita igitur hoies dei
formam appetūt: vt a deo tributus sit hu
iusmodi appetitus. Neqz minus a Deo
accēditur appetitus: quo deum desidera
mus: qz a re quauis obiecta sensibus ap
petitio corporalis alliciatur. Immo t tāto
magis: quanto bonū summum potētius
ad trahēdum est: qz minima bona. Prose
cto quēadmodū in libro de amore disser
ui: ipsius summi boni splendor fulget in
singulis: t vbi fulget accomodatius: ibi p
cipue allicit intuētem: concitat cōsideran
tem: rapit: t occupat ppinquātez: cogitqz
eū venerari splēdorē huiusmodi prę cete
ris tanqz numē: nihilqz aliud āmitti qz vt
deposita priori natura: ipse splēdor efficia
tur. Quod hinc pz: quoniam aspectu: ta
ctu ve amari hoies non est cōtentus: t cla
mat sepe. Homo hic nescio qd hz: quod
me vrit: atqz ego quid cupiam: non intel
ligo. Ubi cōstat animū diuino vi fulgo
re: qui in formoso homine micat quasi spe
culo: atqz ab eo clam raptum quasi hamo
trahi sursum: vt deus euadat. Esset autez E
deus (vt ita loquar) tyrānus iniquus: si
ea nobis mandaret aggrediēda: q nunqz
possemus implere. Dādat aūt vt se que
ramus: dū suis igniculis desideriū i se isti
mat humanū. Esset quoqz sagittarius ipe
ritus: ac nimiū temerarius: si desideria no
stra velut sagittas ad se: ceu signum dirige
ret: neqz addidisset spiculis pēnulas: qui
bus qnqz signū attingerēt. Esset deniqz i
fortunatus: si cassatus suus: quo nos ad se
rapit: nunqz finē suū consequeret. Quam
ob rē pōt alius noster aliqn fieri deus: post
qz ad id naturaliter cōtendit: sollicitante
deo. Nō fit deus: nisi qō dei induit formā.
Sicut neqz fit ignis quicqz: nisi formam
ignis accipiat. Ergo sicut materia aeris: q
prius erat sub aeris humiditate: atqz calo
re: p ignis vim humorē exuit: seruat calo
rem: t accepta siccitate formā ignis indui
tur: sic animi humani cēntia: q nūc mentē
hz: vires qz inferiores: deo expoliāte: iferio
res quodāmō exuit vires: ac mente: imo
?o capite mentis vnitate seruata: substan
tiam diuinā induit: quasi recētē formam: p
quā pene fit deus: p quā oēs deinde opa
tiōes agit: vt deus aliqs potius qz vt aia.
Hoc ipleri posse qnqz necessariū ē: ne fru
stra ab humana spē querēte: imo ne teme
re a deo trahēte: tēteť. Sic tenebroso hui°
corporis habitaculo circūsepta vires oēs F
inferiores aut nunqz: aut vix: t momento
remittit. Quo circa mirabile opus illud i
hoc corpe non iplet: t vix vnqz gustat ab
vno. Naturalia ?o desideria t in multis
oportet expleri: t non p momētaneā qua
litatem: sed per habitū stabilē: qualem ap
petunt. Qō si mēs quāto altius ad contē
plāda spiritalia elevat: tāto longius disce
dit a corporalib°. Supremus aūt termi
nus: quē attingere pōt intelligētia: ē ipse

dei substantia sequit: vt tũc demũ mẽs di/
uinam subire substantiã valeat: qñ fuerit a
mortalibus sensibus penitus aliena. Igit̃
anima ab huius corpis vinclis exẽpta pu/
raq; decedens: certa quadaz rõne fit deus.
Deus aũt ac dei eternitas idẽ. Igit̃ ratiõe
simili fit eternitas: multoq; magis fit eter
na. Quem qdem statum Joannes theolo
gus appellat deo simile fieri. Paulus autẽ
in dei imaginem transformari.

¶ Quintum imortalitatis signum: ab eo
qd̃ anima appetit primum verũ: z primuz
bonum. Cap. v.

A ITa demũ rõ superior nos de imorta/
litate certiores afficiet. Si quodeiz
illas dei dotes sigillatim pcurrentes: ostен
derimus aiam in his querẽdis naturaliter
deo se quodãmodo equare conari. Vius
noster cõem veritatis bonitatisq; concipit
rõnem. Per quã cõe verũ querit: z cõe ap
petit bonũ. In cõi veritate oia vera in cõi
bono bona oia cõtinent. Hinc fit: vt cũcta
vera naturaliter querat: cũcta naturaliter
appetat bona. Quod ex eo pz: q̃ cognita
vna quadã alicuius rei veritate nõ quiesci
mus: sed aliã inquirimus: rursusq; aliã: q̃z
diu putamus veritatẽ aliquã superesse no
scendã. Idẽ in bonis cõpandis inspicitur.

B Omne aũt verũ: z omne bonũ deus ipse
est: qui primũ verus est: primũq; bonum:
Ergo deũ ipsum appetimus. Sed quid in
eo potissimũ affectamus. Illi similes fieri.
Omnia. n. p capacitate nature in ipsuz tẽ
dunt tanq; finẽ: z ipsi suo modo cupiunt
similia fieri. Corpora vita carentia: secũdũ
esse tantũ. Viuentia: ẽm vitam. Sensitiua
secundũ secundũ sensum. Secundũ intel/
lectum rõnalia. Non possumus autẽ deo
per intellectum similes effici: nisi deuz in/
telligendo. Quippe cũ quibuslibet alys re
bus intellectus tunc fiat similis: quando
eas intelligendo se in earũ imagines trans
figurat. Finis ergo noster est: per intelle//
ctam deum videre: per voluntatem viso
deo frui: quia summum bonum nostrum
est suuime potẽtie nostre obiectũ summũ
siue actus pfectissimus circa ipsum. Sum
me autem potentie nostre sunt mens: mẽ/
tisq; caput: atq; voluntas. Sũmũ haz ob
iectũ est cõmune verum: bonumq; cõmu
ne z integrum. Id est autem deus. Neq;
obiciat nobis arabum aliquis sufficere no
bis angelo aliquo frui. Naturale qppe de
siderium nobis inest ad causam semper cu
iusq; effectus inueniendam. Neq; cessat
inquisitio: quousq; ad causam primaz per C
ueniatur. Quoniam igit̃ cuiusq; effectus
cogniti optamus causaz videre: atq; intel
lectus noster esse ipsum vniuersale cogno
scit: efficitur: vt naturaliter affectemus eẽ
ipsius causam noscere: que quidem ipse est
deus. Neque dicimur finem vltimuz asse
cuti: nisi quiescat totum desiderium natu
rale. Quare in sola dei: siue cognitione: si
ue possessione vltimus finis consistit hu/
manus: que naturalem sola terminat ap//
petituz. Quod liquido hinc apparet: quia
ppriũ finis adeptio delectat quemq; sum/
mopere. Animus autem rei nullius pos/
sessione tam vehementer: tam pure: taz fir
miter gaudet: quantum vel exigua quali/
bet speculationis diuine gustatione p qua
si quãdo vere persentiatur: z possessio om
nis: z mundus totus: z vita cõtinetur.
Quisquis enim pie nonnunquam cũ deo
viuit: is clamat: se tunc solum in vita: z a
malis vixisse semotum: z boni aliqd gu//
stauisse: quasi tunc demũm in suum se
portum receperit. Huc tendit illud Pla D
tonis in libro de sciẽtia. Mala omnino de
uitari non possunt. Necesse est enim sem/
per aliquid bono contrarium esse. Apud
superos autem mala esse impossile est. Sz
circa mortalem naturam: locumq; inferio
rem necessario revoluuntur. Quamobrez
hinc illuc quamprimum est fugiendum.
Fugere vero hinc illuc: nihil est aliud q̃z
deo: quatenus fieri potest se similez redde
re. Simile vero faciũt iustitiã: z sanctitas
cũ prudẽtia. Hec ille. Merito ita precipit.
Ubi. n. bonoz oium viget bonũ: ibi soluz
inuenit oium medicina malorz. Neq; cre/

dendum est panetio dicēti: optare quidē nos diuina: sed nunq̄ ad summuz cōsecuturos: q̄ plena diuinoruz possessio: ⁊ vita quieta nō ad alios hominuz pertineat: sed ad angelos. Natura ipsa reruz contra nos docet. Nēpe elementa: que naturali cupiditate sua petunt loca: tāto feruntur rapacius: quāto magis locis suis: finibusq̄ p̄pinquant. Ideo Aristoteles in libro de celo ostēdit: motū naturalem rectuz nō posse ad infinitum vagari: aliogn in suo progressu nō esset mō tardior: modo ꝯo velocior. Quapp qō tale est vt vehementius: postea q̄z prius tendat in aliqd: non oberrat in infinitū: sed ad certum aliquid sese cōfert. Hoc aūt in ipso sciēdi desiderio experimur. Quo eni qs magis intelligit: eo ardētius flagrat ad reliquū. Igit naturale desiderū cognoscēdi ad finē aliquem determinatum dirigit. Quis hic finis? Causa cārum oium: que cōperta naturalē oēz inq̄sitionem terminat cārum. Dedit natura corporibus crassis appetitionē: inclinationemq̄: qua loca cupent inferiora. Addidit illis preterea grauitatē: frigusq̄ quasi medū: per qō ad locū optatū descēderēt. Dedit subtilioribus appetituz altioris loci: adiunxit ⁊ leuitatē: caliditatemq̄: per q̄z media optatum finez consequerentur. Dedit brutis cibi: ⁊ coitus appetituz. Addidit mēbra ad esum: ⁊ coitum preparata. Dedit nature dux animo vniuersalis: ⁊ totius veri: boniq̄ votū. Quod quidem eo naturalius est q̄z cibi ⁊ coitus appetitus: quo illud est magis continuū. Comedere quidē raro corpus exigit. Rarius ꝯo coire. Uerū aūt: bonumq̄ singulis optamus mōmētis. Semp. n. nouaz rerū: imaginationūq̄: ⁊ rōnuz cupidi sumus. Semper oculos patefacimus ad q̄libet occurrētia: ⁊ longissimo: amplissimoq̄ prospectu nimium delectamur. Immo solo cōtenti sumus imēso. Semp arrigimus aures ad q̄libet audiēda. Qō infantes faciūt: ⁊ adulti. Gnari pariter: ⁊ ignari. Atq̄ omnes in arte qualibet artifices: duce natura. Adde

q̄ domari potest coitus libido: edendi vo racitas minui. Ueri aūt: boniq̄ volūtas minime: imo ꝯo decrescunt illa erate: hec augetur. Adde insuper: q̄ illa corporalia p̄ter aliud appetūtur: hec autez gratia sui. Quāto igitur naturalior est veri: boniq̄: q̄z tibi coitusq̄ cupiditas: tanto magis a nature duce p̄uisum est: vt finē suū p̄ossus adipiscat. Immo ꝯo ob eam maxime cām naturalior est: q̄ est: ad finem acquirendum paratior. Profecto si spēi cuiusq̄ p̄prietas necessaria est: p̄udēterq̄ ab auctore dispōsita: sequitur: vt rōnalis spē conatus: qui ad rotiuo boni possessionē dirigitur quasi finē: assecq̄ valeat: qō contēdit. Nēpe si impossibilis sit finis vltimi cōsecutio: vniuersa tū spēs: tū actio spēi cōtingens est: fortuita: ⁊ inanis. Quiescit quandoq̄ oculus spēi gratiose cōspectu. Quiescit auris melodia. Et quisq̄ sensus q̄nq̄ suis satiat: ⁊ implet obiectis. Tanta felicitate sensus natura donauit. Nō ꝯo istoū regina: que ꝛ angelis inferior sit: brutis tñ est superior. Tam infelix erit tā ab artifice nature neglecta: vt oberret semp? gescat nunq̄. Certe in hac vita nunq̄. Neq̄ audiēdus hic est arabū aliqs: fingēs intellectum humanū: qō hac in vita negt in singulis: saltē i cūctis hoibus assecq̄. Primo qdē nō est intellectus vnus in oibus iter se penitus repugnātibus: qō alias ostendemus. Deinde neq̄ in cūctis quidez simul hoibus vnq̄z aius habitū exoptatū consequitur. Ac dū in singulis hoibus ad diuina cecus est: ad eadem ferme sil'r in cūctis est cecus. Deniq̄ nō licz fingere nos ipsas diuinarū formarum substantias ex substātijs naturalibus ad votum comprehendere posse. Ide nanq̄ substantie ad materiam declinant. Ille vero nequaquam. Intellectus autem humanus quatenus hoc habitat corpus: eatenus cognoscēdo quodammodo ad corporalia vergit. Preterea naturales effectus diuinarum causarum vires: substantiasq̄ equare: ⁊ demonstrare non possunt. Adde: q̄ diuine forme a na-

turalibus multo magis distant: q̃ a naturalibus naturales. Ergo si per voces non cognoscuntur colores: quod apparet in cecis: multo minus per naturalia vnq̃ diuina comprehenduntur: vt Plato ad Dionysium scribit syracusanū. Ditto: q̃ substantia: virtusq̃ diuina tanq̃ infinita non potest a nobis, prius ad votum percipi: q̃ per ipsam met absolute formemur. Quod quidem in anima huic coniuncta corpori sic affecto perfici nequit. Verum vt ad p
B positam huius capituli argumẽtationem regrediamur: rõnis capacitas: appetitioq̃ non quedam vera: aut bona quedam: sed omnia: integraq̃ requirit. Que hic ideo tũ q̃ assequi videtur: vt Plato inquit in epinomide: q̃ semper est ambiguus intellectus: semper voluntas est anxia. Nec igitur animus exutus corpore consequetur. Si bonum vniuersum adipiscetur: immortalitate nullo modo carebit: que tantum bonuz est: quantum malum: que cunctis priuat bonis. Ac mens: que vera videbit omnia: nullis gaudebit bonis: si se suspicabitur morituraz. Vt ergo secura, sit
C finis adeptio: t tranquilla: necesse est mẽtem de eterna finis possessione certam esse. Quod quidem ita confirmat Aurelius Augustinus in libro de trinitate tertiodecimo. Omnes beati esse volunt: atq̃ ideo nolunt perire: t cõsumi: quod beati sunt. Nec nisi viuentes beati esse possunt. Nolunt igitur perire quod viuunt. Immortales itaq̃ esse volunt: quicunq̃ vere beati: vel sunt: vel esse cupiunt. Non autem viuit beate: cui non adest quod vult. Nullo modo igitur esse poterit vita vere beata: nisi fuerit sempiterna. Nec ille. Sed ne
D paneciani diffidant vlterius vitam vere beatam homini conuenire: ita concludemus. Cum nature intellectualis proprium sit cognitione gustare omne bonum: certe eiusdem proprium est affectu etiam vesci omni bono. i. integro. Beatitudo igitur nature intellectualis est propria. Quelem vero quisq̃ intellectum habet: talem potest beatitudinem consequi. Si verum: formalemq̃ intellectum: veraz quoq̃: formalem q̃ felicitatem. Sin vmbratilem intellectum vmbratilem quoq̃ felicitatem. Dominus anima licet imago quedam sit intellectus diuinioris: verũ tamen in se mẽtis formaz habet. Quod tribus probatur signis. Primum est: q̃ multa vera secundum veram eorum rationem intelligit. Secundum: q̃ veram veritatis ipsius intelligit rationem. Tertium: q̃ si anima nostra solam intellectus vmbram haberet: non intelligeret: definiret ve vnquam formam: t substantiam intellectus: sed accidentia tantum confuse prospiceret. Quoniam igitur anima vim intelligendi possideret: non vmbratilem tantum: sicut bestie quedam sagaciores: sed vere etiam expressam: atq̃ formalem: idcirco potest quãdoq̃ vitam consequi vere beatam. Neq̃ mirum alicui videri debet: me intellectum alium vmbratilem: alium formalem ponere. Siquidez platonici: vt proculus disputat: omnia rerum genera ita distinguunt: atq̃ in primis vnitatem: t mentem: animam: t naturaz. Sed missa hec in presentia faciamus. Videamusq̃: qua ratione Origenes in libris de principys superiora confirmat. Cum consideraret Origenes: deum rerum artificem in singulis nõ necessitati solum: vtilitatiq̃ tum proprie: tum communi consulere: sed etiaz neq̃ id quidẽ minus pulchritudini rerũ: ammirationiq̃ spectantium vbiq̃ studere: conclusit quemadmodum humanus artifex artificia construit q̃ pulcherrima,: vt intuentes alliciãtur ad ingentũ: quo ille cõstruxit considerandũ: atq̃ admirandum: ita deum artificiosissimũ mundi opificiuz construxisse. Unde effici vult: vt rationũ: quibus omnia ꝓstant ingressio: ab ipsamet rõne dei artificis omnium, mẽtibus sit inserta: t inde quotidie moueatur: ita vt nõ minus eas nostra mẽs desideret per naturaz: q̃ oculus colores: t gustus escas. Addit ea nos conditione a deo eiusmodi de

deriuz accepisse:qua aliquando posset ex/
pleri:ne frustra a deo sit infitum. Preterea
quisquis amori huic studio voluntatis in
dulxerit:etiam si parum veritatis consequ/
tur in vita:tamen ex hoc affectu prepara/
ri ad veritatis plenitudinem in futuro cõ
prehendendam. Et quoniam preparatio
talis fit per deum:per deum fore quando/
qz formationem. Siquidem agentes cau/
se non ob aliam rationem disponunt ma/
teriam:nisi vt eam forment quandoqz di/
spositam. Hanc Origenis sententiam ita
breuiter confirmamus. Quod videlicet q
renus consideramus:quales effectu vni/
uersi forme sint:atqz vtruz prosint nobis:
aut obsint:eatenus a natura creata duci vi
demur:t vite corporis obsequi. Ac velle
formas externas in formam nostram:pro/
ut vsus postulat:transformare. At quãdo
perscrutamur:quibus rationibus singula
ita creata:ordinataqz sint:quod sane iqui
rimus naturaliter:tunc ab ipsa rerum arti
fice ratione ad ipsaz met allicimur:vite
studemus eterne:t in formaz artificis om
nisformem:animum reformare conamur.
Hic Paulus apostolus inquit:interiorez
hominez quotidie renouari inuisibilia no
bis:eternaqz contemplantibus. Item:nos
autem inquit reuelata facie gloriam domi
ni speculantes in eãdem imaginem trans
formamur a claritate in claritatem tanqz
a domini spiritu.

¶ Sextum signum. Quia animus cona
tur omnia fieri. Capitulo. iij.

OStensum est animum nostrũ in oi/
bus suis actibus primã illam dei vo
lem pro viribus cõparare. i. totius veri:to
tiusqz boni possessionem. Secũdam po
illam querit ne? An conatur oia fieri:sicut
deus est omnia? Conatur mirũ imodum.
Vtiam siquidem agit plante:quatenus sa
ginando indulget corpori. Vtiam bruti:
quatenus sensibus adulatur. Vtiã homi/
nis:prout de humanis negocijs ratione
consultat. Vtiam heroum quantum natu
ralia inuestigat. Vtiam demonum:prout
mathematica speculatur. Vtiam angelo/
rum:prout diuina inquirit mysteria. Vi
tam dei:quantum dei gratia omnia opera
tur. Omnis hominis anima hec in se cũ/
cta quodammodo experitur:licet aliter
alie. Atqz ita genus humanum contendit
omnia fieri:cum omnium agat vitas. Qd
ammiratus Mercurius trismegistus in/
quit. Magnum miraculum esse hominez
animal venerandum:t adorandũ:qui ge
nus demonum nouerit:quasi natura co/
gnatum:qui ve in deũ transeat:quasi ipse
sit deus. Preterea quecunqz sunt:quan/
tum sunt:sunt vera. Quantum vero vim
aliquam ordinẽqz:t vsuz sortita sunt:sunt
t bona. Animum supra mõstrauimus om
nia vera:t bona omnia querere. Res igit
omnes querit. Quid autem querit aliud?
Nisi vt per intellectum sciat omnes:per
volũtatem oibus perfruatur. Vtroqz aũt
modo fieri cũcta conat. Sicut sensus:pu/
ta visus colores:nõ cernit:nisi coloruz in/
duat formas:fiatqz vnum ex videndi po/
tentia:t forme visibilis actu. Ceu ex aere
lumineqz fit vnum. Ita neqz intellectus
res ipsas cognoscit:nisi vestiatur formis re
rum cognoscendarũ:fiatqz ex intelligen/
di potẽtia:t forme itelligibilis actu vnuz.
Quorũ vnionez vna actio comitat. Una
eniz intelligẽdi opatio est vtriusqz. Quis
itẽ neget ex materia corporali:t forma illi
tributa rem vnã fieri. Cũ ex illo cõposito
vnus proueniat actus:vnusqz motus.
Multo aũt magis:vt placet platonicis:t
Auerroi:vnũ qddã fieri opz ex potẽtia in
tellectus:formaqz rei itelligẽde:tũ qz sepe
stabilior ex ijs puenit cõpositio. Sepe eni
diutius manẽt vna q̃z materia corporalis:
eiusqz forma. Tũ ẽt qz intellectus ipse for
ma quedã est. Forma inquã inhians mate
rie instar ad formã vteriorẽ. Ideo magis
conuenit cũ forma suscipienda:q̃z conue/
niat cũ forma propria materia corporalis.
Dẽs eni forme in mũdi materias a supna
mẽte descẽdũt. Quocirca cuz mẽte nostra
multo magis cõueniunt q̃z cum materia.

Deniq; mens quanto est præstantior quaz materia: tanto efficacius formá q̃ exoptat sibi adsciscit ꝛ vnit. Neq; credendũ è animũ sibi minus vnire que capit q̃ corpus. Corpus.n. cibos vel diuersissimos in suá vertit substantiá: aia cõcoquẽte. Ita ꝛ animus: que accipit: immo concipit: in se vertit: ꝛ multomagis. Sigdem dimensiones corporũ mutuá in corporibus impediunt vnionẽ. Spiritalia vero sunt vnioni admodũ aptiora. Itaq; rõnes rez intellectarũ magis in substantiá transeũt itellectus: vt vult Plotinus: q̃ in substantiá corpis alimenta. Per hec pz ex mẽte nostra ꝛ forma rei itelligende vnũ aliqd fieri. Quod autẽ ita subit alicuius formam: vt ex ea: ꝛ semipso reddat vnũ: illud ipsuz ferme euadit: cuius subiuit formaz. Quis nesciat materiam aeris: qñ ignis formam susscipit effici ignem: aut igneam? Ideo intellectus pene res illa fit: q̃ intelligit. Fit inquaz actu res illa. Nam ꝛ potentia: ꝛ quodammodo habitu res eadem erat ẽt prius q̃ intelligeret: vt Plotinus existimat. Tunc sane intellectus intelligit circulũ: qñ ipse actu quasi fit ratio circuli. Immo hoc ipsum actu fieri: ipsum intelligere est. Erat autem intellectus eadẽ ipsa circuli rõ etiá prius: tũ sm potentiam: quo ad substantialiẽ pertinet circuli ipsius ideam: tum sm habitũ quo ad idee formulá nobis familiarez. Ueritates autem singulaz rerũ in ipsa firma illarũ ratione consistit. Atq; ita mens res q̃libet vera fit: qñ res ipsas intelligit se in earũ rõnes perpetuas conuertendo. Sed de hoc alias. Sufficit autem nobis in presentia: q̃ cum intellectus querat res omnes intelligere: ꝛ intelligendo formis earuz penitus vestiaꝛ consequens est: vt querat res omnes effici. Unde nititꝛ deus fieri in quo sunt omnia: dum nititur omnia fieri. De intellectu satis. Cupit idem ꝛ nostra volũtas: quia semper affectat bonis omnibus perfrui. Fruendo autem rebus seipsam rebus: quibus fruitur: vnit. Sed interest intellectum inter ꝛ voluntatem. Utraq; sunt omnia. Intellectus omnia vera. Uoluntas omnia bona. Sed intellectus res in seipsum transferendo: illis vnitur. Uoluntas contra: in res transferendo seipsaz. Quonã pacto? sane noster intellectus modo suo potius res intelligit: quam pro natura rerum: formas vtiq; corporũ: q̃ sunt particulares materie iminerse: diuise: confuse: infecte: ac mobiles intelligit mõ quodam vniuersali absoluto: simplici: diffincto puro: ꝛ stabili. Deum vero ꝛ angelos: qui stabiles sunt: ꝛ simplices: mobili vt pluri muz: ꝛ multiplici comprehendit discursione. Ita intellectus noster tam illa que infra se: quam que supra existunt: modo quodã percipit suo. Quam ob causam dicit omnia in suam transferre naturam. Ex quo etiam platonis illud confirmari videtur: q̃ mẽs p innatas formas intelligat. Post quam per nature sue modũ intelligit. Uoluntas autem primo quidem non sicut intellectus in se permanet: sed animaz ꝛ corpus mouet ad operandũ: vt ad res desideratas accedant. Deinde non eo ꝓprio mõ quo res in aia insunt: affectat: sed quo potius in seipsis. Intellectui aurũ cognituro spes auri illa vlis: ꝛ i corpora sufficit. Uoluntati vero non sufficit. Nam q̃tum ad humanã vitam spectat: aurum vult particulare istud: ꝛ corporale: quale est in seipso. Concludamus animam nostram per intellectum ꝛ voluntatem tanquã geminas illas Platonicas alas. Idcirco volare ad deum: quoniam per eas volat ad omnia. Per primam omnia sibi applicat. Per secundaz se applicat omnibus. Itaq; anima cupit: conatur: incipit deus fieri: proficitq; quottidie. Motus autẽ ois: qui ad terminum aliquẽ directus incipit qdez primo. Pergit: deinde intendit paulatim: ꝛ proficit: pfecto qñq; pficitur. Eadẽ namq; facultate intendit: qua cepit. Eadem postea proficit: qua ꝛ intendebat. Eadem tandẽ perficit: qua ꝓficit. Quãobrẽ animus nostier qñdoq; fieri poterit quodãmodo ois: ac deus quidam euadere.

¶ Septimum signum: & octauum. Quoniam animus conat facere omnia: atq; itē omnia superare. Cap. iij.

E Secuntur alie dei notes: tertia quod auctor vniuersoꝝ est: quarta q; super oia. Has quoq; aius noster aucupat. Diximus alias: quēadmoduꝫ per varias artes oia dei opera emulat: atq; ita instar dei efficit omnia. Diximus etiam: hominez semper contendere: vt & sibiipsi: & ceteris cunctis tū hominibus: tum bestijs dominet. Esse seruituris omnis impatientem. Qui etiam si seruire cogatur: odit dominū: vt pote qui seruiat contra naturam. Superare autem obnixe qualibet in re contendit: pudetq; vel in rebus minimis: ludisq; leuissimis superari: tanq; id sit cōtra nālem hominis dignitatem: & oino pudoris vere cūdieq; affectus humano generi ꝓprius: nescio qd augustū late in nobis significat: qđ nefas sit temerari: qđ vt sit veneratiōe dignissimum. De hoc alibi. Sed q̄ꝫtū pertinet ad victorie cupiditatē inmensaz animi nostri magnificentiam ex hoc manifeste Iz perspicere: q; non satis illi futurū sit mundi huius imperiū: si hoc subacto aliū resciuerit supereſſe mundū: quem nondū subegerit. Hinc alexander cū audiret anaxarchū democritū mundos esse innumerabiles disputantem: h: u me miserum exclamauit: q; ne vno quidez adhuc potitus sum. Ita nec superiorem vult homo: neq; parem: neq; pati supereſſe aliqd ab imperio eius exclusuz. Solius dei hic status ē. Statū igitur querit diuinuz. Quod inde plane possumus coniectari. Quod multi tum philosophi: tum principes diuinos sibi q̄siuerunt honores. Neq; satis illis fuit qđ boni hoies haberentur: nisi haberent diuini. Immo tanquam dij voluerunt coli: quod cum innumerabiles viri tentauerint: inter philosophos Empedocles precipue inter principes Alexander macedo dicit concupisse. Deniq; oēs idē affectant & si successurū sperarent aggrederent: q̄ iure suo vendicent sibi diuinitatem.

¶ Nonum signum & decimum. Quod homo affectat vbi esse. Atq; item esse semper. Cap. v.

O Eus preterea vbiq; est: & semp: Cupit aūt homo vbiq; eē. Quatuor. n. elementis vtit: sicut diximus. Terraz metitur: & celū: ac pfundas tartari latebras p̄scrutat. Non illi celum videtur altissimū vt mercurij verbis vtar. Non centrū terre pfundum. Non tempoꝝ locoꝝ ve interualla impediunt: qn p omnia pcurrat: quecunq; sunt in qbuscūq; tēporibus aut locis. Nullus parics eius aut obtūdit: aut retūdit intuitū. Nulli fines sibi sunt statis. Vbiq; studet impare: vbiq; laudari. Atq; ita conat eē: vt deus vbiq;. Conat quoq; esse: & semper: vt deus. Duobus aūt id q̄rit modis. Primo q; omne futurū tepus in ore hominū restare contendit. Doletq; neq; potuisse etiā in oībus preteritis seculis celebrari: neq; posse in futuris ab omnibus tum hominū nationibus: tum brutorū generibus honorari. Id omnes tam adolescentes q̄z adulti: tam rudes q̄z eruditi omni ope: studioq; nituntur. Et tāto affectant ardentius: q̄to magis excellunt ingenio. Quod autem omnes appetūt homines. Maxime vero prestantiores: hoc ab illis naturali lege tanquam bonuz deideratur. Non igitur frustra queritur. Siquidem in lege nature non est temeritas. Temere autem quereretur: & frustra tanquā bonum: si nihil esset querentibus profuturum. Non prodest laus: que non sentitur. Quapropter species humana vaticinatur se in seculis futuris sensu non carituram. Cum sepe etiam presentem contēnat vitā vt a posteris celebretur. Posterorū quoq; suorum cum in omni vita: tum in vite calce summam habet curā: existimans ad se futura secula pertinere. Nec fieri a bestijs non videmus quasi earum natura vaticinetur: nihil in se esse: qđ aut veneratione sit dignum: aut sensu preditum sempiterno. Vaticinium vero naturale excellentissimorū presertim ingeniorum aberrare nō

poteſt. Quēadmodum Plato in epiſtola ſcribit ad Dionyſium. Ex quo effici vult vt animis hominum ſenſus humanarum rerum ſuperſit. Quod etiam in legibus ex ordine diuine prouidentie confirmauit.

Alter modus: quo noſter animus optat eē ſemper; immo ⁊ viuere: ſiquidē anime idē eſt eſſe: qđ viuere talis apparet. Humanus animus: ⁊ ie quidem omnis vitam aliq̄ cogitat ſempiternam. Quam ſtatim cogitatā affectat: ſemperq̄ cupit eſſe. Omnino appetitus eſſendi naturalis eſt: Quoniam rebus ſtatim natis ineſt cū ctis: atq̄ continuus. Neq̄ conſilio aduenit: q̄ ineſt veſtigio natis. Neq̄ caſu contingit: q̄ cū ctis: ⁊ q̄ continuus. Profecto elementa p virtutem naturaliū qualitatū reſiſtunt rebus corruptionem tentantibus: ne eſſe illis auferat. Rurſus loca ſibi conuenientia petunt auidiſſime: repelluntq̄ obſtantia motui: vt eſſe conſeruent. Hic appetitus eſſendi: ideo dicit naturalis: q̄ naturales eorum ſequitur qualitates. Plante quoq̄ vitalis complexionis inſtinctu humorem ſugunt ſalubriorem: radices ad hunc longiſſime dilatantes: quo eſſe conſeruēt. Itē. vmbras retractis declinant ramuſculis: atq̄ viminibus quibuſdaz adūcis implicāt ſubſtentacula: ne ne eſſe amittant. Quem appetitum dicimus naturalem: q̄ naturalem ſequitur vite complexionem. Bruta per concupiſcentiam naturalem ea adſciſcunt: que eſſe conſeruant. Repellūt per naturalem iracundiaz interimenta. Itaq̄ in vs ſimiliter eſſendi appetitus eſt naturalis: q̄ non conſilium: aut caſum: ſed vires ſequitur naturales ⁊ inſitas. Quoniaz vero horū nature vim non habent vllam per q̄ eſſe ſempiternum ſubiecto ſuo proprie: coporiq̄ exhibeant: ideo horū nulla ſemper eſſe in ſua proprie ſubſtātia cupiūt fruſtra namq̄ contenderent: cupiunt tñ ſecundum naturam eſſe ſempiternum in ſpecie. Ad qđ ſufficiēter nāles eorū vires ſubſeruiūt. Hinc ſimilia ſibi i ſpē generāt: p q̄ ꝓpagatiōes ſpēs talis rex ꝑpetua manet in mūdo. Que quidem appetitio nō ſolū in elementis: ⁊ plantis: ſed brutis ēt caret cognitione. Nēpe vis generandi: q̄ ad id ſeruit nulla prius hz cognitionem. Si qua vero ſunt corpa: que principia ſufficiāt ad eſſe in ꝓpria ſubſtātia ſempiternū: illa ſm naturā eſſe appetūt ſempiternum: nō in ſpecie ſolū: verū ēt in ſubſtantia propria. Qualia forte ſunt ſyderuz corpa. Redeamus ad noſtra. Appetit noſter aiuus eē. Sed nūqd naturalis eſt hmōi appetitus? Eſt abſq̄ dubio non minus naturalis aio noſtro quā ceteris rebus appetitus eēndi. Ar. n. apperit eſſe ſemp. Num hec ſemper eſſendi cupiditas ita nālis eſt: ſicut eſſendi? eſt plane. Neq̄ nobis epicureus q̄ſquā obiciat: qđ hz aiuus eſſe qdem ipſum appetat naturaliter: q̄ ēt ſicut nō noſſet: appeteret tñ eſſe ſempiternū preter naturaz exoptat: ob id forſaſſe: qđ eternitatem illam cognouit qdem prius: poſtea concupiuit. Non obſtat cognitio illa: quominus eternitatis auiditas ſit naturalis. Nā ⁊ noſtri ſenſus cibos cognoſcunt: quos tñ ſm naturam appetunt. Lupus agnum. Canis leporē: poſtq̄ viderūt: cupiunt: tñ cupiunt naturaliter. Quoniā ex naturali complexione ſtatim ita compellunt ad appetendum: vt nō cupē nequeāt. Itaq̄ vt oculis naturale eſt: talia ſibi obiecta ſpicere: ita naturale eſt cōcupiſcēdi potentie talia inſpecta ꝓtinus affectare. Eadē rōne intellectui naturale eſt ſpicua obiecta cognoſcere. Voluntati que bona iudicata ſunt velle. Quicqd perſpicue offertur: naturaliter intellectus agnoſcit. Quicquid ſub bonitatis ratione offertur: voluntas apperit naturaliter. Quare naturale eſt itellectui eſſe ſempiternum cognoſcere. Cognitū vero tāq̄ bonū volūtati naturale expetere. Et ſicut appetitus irrōnalis ſequitur ſenſuz ſic voluntas que eſt rōnalis auiditas ſequitur intellectum. Ergo ſi appetitio cibi eſt naturalis: q̄ ſubita eſt: non nata conſilio: ſic voluntas imortalitatis eſt naturalis q̄: eſt actus ſubitus: ſequens meraz intellectus vo

luntatisq; naturam. Nam cum primum
menti esse sempiternum offertur: iudicat
appetendum absq; discursione. Et appeti
tur: nullo consilio precedēte. Quod si vel
casu: vel consilio affectaretur: neq; omnes
neq; semper ydem: neq; eque semper exp
terent: sed variaretur istud secundū casus:
consultantiumq; varietatem. Nunc autē
omnes t necessario: t subito id adscisciīt:
impellente natura: quemadmodum t bo
num ipsum necessario volumus: hoc aūt
aut illud non necessario: neq; natura. Ita
esse tale: aut tale: hic vel ibi non naturali
ter affectamus. Esse aūt ipsum absoluturz:
cui nulla priuatio misceat essendi trahente
natura desideramus. Atq; sicut sempiter
nam vite priuationē impellēte natura sem
per horremus: ita sempiternam vitam: na
tura trahente diligimus. Tempauit autez
nature artifex cū essentia cognitionē: cum
cognitione appetitum: cuz appetitu finis
adeptionē. Ergo sicut brutum esse tantuz
temporale cognoscit pro nature sue capa
citate: ac ſm naturam esse appetit tempo
rale: ita noster alius nature sue magnificen
tia sempiternum esse cognoscit: t naturali
ter appetit. Nam t esse ipsum est ſm natu
ram appetibile. Et eo qdem modo ſm na
turam appetibile: quo t cognoscibile na
turaliter. Itaq; sicut a natura bruti esse co
gnoscīt tantum: vt temporale ac presens:
ita ab illa desideratur similiter secundum
naturaz. Ab humana vero natura sicut co
gnoscatur esse ipsum tanquam perpetuuz
ita tanquam perpetuum ab ea naturaliter
affectatur. Ut quod secundum propriam
intellectualem naturam dumtaxat notuz
est secundum eandem naturaliter appe
tatur. Quinimmo secundum eandem qđ
cupimus consequemur. Rationabile enim
est: vt per eandem facultatem attingamus
in consequendo: per quā in cognoscendo
attingimus: t volendo. Ut eidem natura
lis sit terminus motionis: cui naturalis ē
motio. Ergo qui per cognitionem: t vo
luntatem sempiternam vitam attingit nō
video: cur per vitam non attingat: cuius
quidem vite virtute temporalia superan
te tam intelligentia: quam voluntas que
inde dependent: vltra temporanea sese cō
ferunt ad eterna. Preterea cum nō sit fru
stra desiderium naturale consequens est: b
vt hominis animus esse perpetuum con
sequatur naturaliter exoptatum. Esse in
quam peerpetuū: non in specie tantuz: sed
in substantia propria. Id enim cupit. Me
rito corporalia: qua propagatiōe nascunt:
esse perpetuuz secundum propagationem
affectant. Mens autem esse perpetuū sub
stātie proprie: qz mens queq; in seipsa sub
sistit: sitq; a deo: non iacet in aliquo gene
rationis subiecto: neq; successione produ
cit. Quis aūt secundum naturaz cupit im
possibilia: Nam quis aut volare? aut siccis
pedibus flumina pertransire? Potest qui
dē quādoq; puer aliquis vanus casu quo
dam per sensum cōmotus talium sibi mi
raculorum optare facultatem. Sed neq;
pueri ipsi sepe talia: neq; viri vnquam co
gitant aut cupiunt. Vitam vero sempiter
nam omnes cupimus: atq; semper etiam:
dum non aduertimus cupere. Itaq; non
est huius assecutio impossibilis. Hoc aūt
arbitror summopere aduertendum: quod
vita est naturalior qz scia. Qm vita ē prior
interiorq; t magis prima: substantialisq;
qz scia. Vere igit vite appetitus magis na
turalis est qz scie vere. Vera scia est: que ē
oppositi sui. i. ignorātie vsq; adeo expers: vt
neq; ia hēat illā actu admixtā p fallaciā in
illā p obliuionē vnq; cadere possit. Vera
quoq; vita est: que neq; ſm actū mixta est
mortifere qualitati: neq; ſm vllā pcliuita
tē obnoxia morti. Cum igit vere. i. sempi
terne vite cupiditas multo naturalior sit
quam scientie vere: sequitur: vt longe
magis naturalis: possibilisq; sit sempiter
ne vite quam vere scientie consecutio.
Immo vero cum vita multo magis quā
intelligentia t voluntas cum sempiterna
vita conueniat: si intelligendo atq; volen
do: certe longe magis viuendo vitam cō

sequimur sempiternam. Que quidē: si posterioribus actibus anime. i. intelligentie; voluntatiq; se communicat: nimirum vite iam ipsi: que prior actus est: seipsam prius cōmonicauit. Alioquin nature auctor non tam vehemēter nos ad huius rei auiditatem quottidie raperet: sicut neq; ad alia quevis rapit impossibilia. Diuine enī Zoroaster. οὐγὰρ ἄτω πατρικὸς ἀρχὴς ἀτελεστὶ προχάζει. i. Nihil a paterno principio progreditur aut voluitur imperfectum.

¶ Signum. xj. xij. xiij. xiiij. Quod cupimus quatuor dei virtutes assequi. Ca. vj.

SUnt quatuor quedam alie dei dotes ad virtutes quatuor pertinētes. Quo cauimus nanq; illum prouidum: iustum: fortem: & temperatum. Quis negauerit: deum singula circunspicere? Debitis: naturalibusq; ordinibus gubernare. In suo statu permanere immobilez: dū hec agit: neq; defatigari. Tranquillum esse: suauiterq; singula: & moderate tractare? Hominis animam inspice diuine prudētie emulam. Quam curiose recolit preterita: non priuata solum: vel sua; sed publica omnia: & mundana. Quam impense presentia scitatur? aliena etiam: & externa? Quaz annixe futurus inuiat? Quam diligenter futura anticipat secula? Quod grauius audire potest homo conuitiuz: q̄z si inscius: & improuidus appelletur? Unde fit: vt nemo velit vltro rei: aut artis vllius ignoratiam confiteri. Utpote: qui mōstrante natura: iudicent nullius rei ignorantiam ad hominem pertinere. Sed esse illi rerum omnium ferme perinde ac deo peritiam naturalem.

IUstitiam quoq; diuinam mens nostra venatur. Quot legibus suum subicit corpus? Familiam gubernat? Temperat ciuitatem? Moderatur & regna? Quot penis seuit in peccatores? Quot bonos afficit premijs? Quaz grauiter scelestissimis indignamur? Quam ardenter vel a malis viri probatissimi diliguntur. Quanto peniq; ordine: ac pene ecclesti societas humana disponitur? Et in omni gubernatione ad vnum senioꝛem prudentioꝛemq; tanquam totus mundus ad deum vnum dirigitur? Quin etiam latrones iuste inter se predam dispertiunt. Et iniqui homines: si quam inferunt iniuriam: iuste illaz inferre putant: vel acceptas iniurias vindicantes: vel tollentes e medio homines nocituros: vel furantes ea: quibus indigent ipsi: abundant alij. Ac videri volunt iustissime singula perpetrare. In quibus omnibus apparet: humanum genus non minoꝛem sibi velle iustitiam vendicare: q̄z deus ipse possideat.

DAnius quoq; operam: vt dei fortitudinem adipiscamur. Dei profecto fortitudo est status immobilis. Prudentissimi viri hunc sibi statum ex eo prouiribus comparant: q̄ statuunt animi bonis contenti viuere: neq; vllius facere corporis: & fortune commoda: vel incommoda: quasi ad se: qui animi ipsi sunt: nihil pertineant. Qui hec mobilia negligūt? immobiles animo perseuerant. Imprudentioꝛes autem eundem optant vite statum: sed alia aggrediuntur via: putantes ea sibi rem facilius successuram. Quid ergo? Expugnant: & subiugant prouiribus omnes: qui eos posse quandoq; ex sua sede: & dignitate depellere videantur.

QUinam preterea temperantiam q̄s non cupiat? Prudentes ita moderari motus animi studēt: vt nulla ex parte dissideant. Imprudentes & corpus: & res suas ita componere: vt animum non perturbent. Utriq; integraz expetunt animi sui concordiam. Prudenti quidez res succedit quandoq;. Imprudenti nequaquā. Deniq; sicut ceterarum rerum omnium: ita quatuoꝛ harum virtutum summe in deo sunt rationes. Adeo vt summa prudentia deus sit. Summa iustitia: & reliqua summa. Uiri autez harū virtutū studioſi

summá earũ expetunt rationem: dum nihil: quod ad ipsarum consumationem pertineat: sibi volunt deesse. Id oés optát homines: Iz alij alia pficiscant via. Omnes igit deũ querũt. Querunt aũt illi deum rectissimo calle: qui primo p ciuiles ſ frutes affectus animi secũdos amputát. Deinde p virtutes purgatorias eos extirpant. Tertio loco p virtutes alias purgati affectus primos insup moderant. Quibus temperatis deniq virturibus exẽplaribus q sunt in deo formant. Formari vero qnq virtutibus exẽplaribus ꝓculdubio possumus. Nam ꝓparatio: siue affectio formaz: habitũq respicit. Atq certa quedam affectio certum habitum. Quapp cá que subiectũ aliqđ gradatim magis: magisq ꝓparat: ob id ꝓparat: vt formá inducat substantialez: atq precipuá. Et subiectũ illud ſm cõem nature ordinẽ: quẽadmodũ præparatiõis illius sit particeps: ita z principalis forme capax effici pót. Deus qui virtus ipsa exẽplaris est: aie humane speciez afficit ab initio seminibus gbusdã: incitamẽtisq virtutũ: p quas humanis ſ frutibus. i. ciuilibus. Purgatorijs purgati ai ad exẽplares: diuinasq virtutes cõmode ꝓparamur. Quod tres eiusmodi virtutes humane ꝓparationes sint ad diuinas: ex eo cõijcimus: q ex diuinis inserunt nobis: z excitant. Quod illarũ imagines sunt ita pspicue: vt p ipas agnoscant ille. Qđ ad illas gradatim magis: magisq accedũt. Qđ ita nos afficiũt: vt in hic nõ gescamus: sed afficiamur ad illas. Ergo z deus immortali diuine virtutis habitu aie spẽm formare qnq oz: z aie species formari potest.

¶ Decimũquintũ signuz. Qđ aius summá experit opulẽtiá: z voluptatẽ. Cap. vij.

ALcedit q vitá dei opulentissimam z iocundissimũ posuimus. Naz solus ille sũma est opulẽtia: sũmaq voluptas: qui fons est bonoz oiuz nullius egenus. Si ergo summá opulentiam: z voluptatem summá oés expetũt boies. Dy expetunt fieri. Non certa quedaz rez aliquarum possessio: aut species aliqua voluptatis sufficit homini: quemadmodum ceteris animantibus: sed pabulum quid in ijs adeptum se putat: donec restat aliquid vel minimum acquirendum. Quamobrẽ prudentes virt existimantes opulentiam dei: gaudiumq in solis intelligentie: honestatisq thesauris reuera cõsistere. Sola hec cupiunt: sed ad summum. Imprudentes autem homines opinantes maiestatem diuinam bonis insuper corporalibus pfui: appetũt insup corpalia: z ad sũmũ. Constat ãt eos neq necessitatis neq cõmoditatis corpalis gratia dũtaxat talia q̃rere. Nẽpe etiam si arbitrentur habere se quantum sufficiat ad viuendum: z quandum ad viuendum iocunde: z copiose: nondũ tamen cessant accumulare thesauros: z oblectamenta exquisitissima diligenter ingrere. Quod Mida: Sardanapallus: Xerxes demonstrauerunt. Ille thesauros immensum accumulabat. Hi summa ꝑmia proponebant illis: qui noua quottidie inuenirent oblectamenta. Non corpori seruiunt isti: sed obsunt. Neq damni corporalis ignari. Non corpori obsecuntur: sed diuine felicitatis inuidi immensam sibi illius copiam tam rerum: quam voluptatũ vsurpare contendunt. Atq vt hanc assequantur: corpus suũ pdunt: afflictant aiuz vitáq pturbant. Tandem neq prudẽtes iz accedant ꝓpius: neq imprudentes hac in vita ingentes illos: quos cupiunt: thesauros cõsecunt. Ideo hic gescũt nunq̃. Res aũt q̃libet in loco suo ac naturali habitu cõquiescit. Quã obnixe loca sua repetunt elementa? Quam firmiter illis inherent? Plante cõueniens sibi solum sitũq congruum quam auide adsciscunt? Quã stabiliter in eo pro viribus pmanẽt? Bruta similiter. Talpe enim sinus terre: armenta: gregesq terre faciem: pisces aquam: z auidissime petunt: z in his locis trahunt moras q̃ libentissime. Tandẽ hec oia (vt breui cõplectar) qñ locũ: habituq nãlem nacta sunt: gescunt. Qđ indicat z corpus

nostrum qñ bene valet. Pastum est belle molliterq; recũbit ad votũ. Tunc neq; cõplexio eius: neq; sensus eius comes: q in nobis ipsa est bestia: poscit aliqd vltra. At interim vel rõ intellectualis rez inquirit cãs studiose: z anxie de rebus ꝓsultat agendis. Vel rõ cogitatrix nouas fingit: z postulat voluptates. Stimulatur penitẽtia: suspitione sollicitatur. Anxietas ꝯmõi hominis ipsius est ꝓpria. Siqdem a viribus animi homini ꝓprijs oritur: non elementoz corꝑis: aliũ: non bestie viribus: que in nobis sat habent: vt diximus. Quãobrem homo solus in ꝑsenti hoc viuendi habitu quiescit nunq;. Solus hoc loco nõ est cõtentus. Solus igitur homo in regionibus hijs peregrinat: z in ipso itinere nõ potest quiescere: dum ad patriam aspirat celestem. Quam petimus oẽs: q̃uis ꝑ varietatem opinionis: atq; cõfusu diuerso calle ꝓficiscamur. Si ergo: que nobis inferiora sunt: qñq; naturalez habitum: patriãq; sedem adepta quiescunt: nos quoq; necesse est: vt diximus aliaꝫ: hec assequi posse: quandoq;: atq; quiescere. In vita ꝑsenti non datur. Merito appetimus enim tanquam naturalem habitum: finemq; nostrum: bonum illud quod tres ꝑcipue cõditiones habeat: videlicet purum sit: integrum stabile. In hac autẽ vita boni possessionemq; pura est. Quoniam naturalis q dam affectus anime erga corꝑus: primiq; ipsi sensuum motus mentes virorum vel excellentissimoꝝ distrahunt: z perturbant. Neq; integra: oportet siquidez omne illud: cui naturaliter inest ad actus aliquos potentia: nixusq; ad eos ipsos peruenire omnino: si quando sit quieturum. Cum ergo insit intellectui humano capacitas naturalis: atq; conatus ad formas rerum omnium percipiendas: z possidendas: tunc demum finem suum naturalez consecutus erit: cũ adeptus fuerit omnes. At quia in hac vita talem nunquam habitum adipiscitur: bonum hic integrũ nũquam possidet: neq; stabilis. Quippe bonum nostrum in actione quadaz consistit expedita: secura: continua. Omnis autem hominum in terra viuentium actio impedimentum aliquod periculum: interpellationemq; patitur. Quid: quod quecũq; longioꝛe ad incrementum indigent temꝑoꝛe solent diutius: cum sunt adulta: perseuerare. Homo vero vsq; ad extremam senectutem contendit obnixe ad felicitatis habitum acquirendum: quem tandem ex parte quadam percipit: eumq; in hac vita ad tempus quam breuissimum possidet. Quapropter vt habitus: qui ex parte est acquisitus: impleatur quandoq;: z qui diutissime creuit: permaneat diutissime necesse est animaz corꝑi supesse. Que quoniã hic italiam sequitur fugientem: neq; patrium portum attingit: sollicitatur: meretq; assidue. Porro q mirabile est? quotiẽs ocioꝰ fumus: totiens tanquam exules incidimus in meroꝛem. Quamuis meroꝛis nostri causam aut nesciamus: aut certe nõ cogitemus. Ex quo factum est: vt homo nequeat solus viuere. Nam ceteroꝝ hominum societate: ac insuper multiplici oblectamentoꝝ varietate: latentem: perpetuamq; mestitiam expellere posse putamus. Sed fallimur heu nimiuz. Sane in medijs voluptatũ laudis suspiramus nõ nunquam: ac ludis peractis discedimus tristioꝛes. Idem accidit nobis quod illis: qui exuriente stomacho vomiẽtes insomnia comedunt: nec implentur: quia non imaginem cibi: sed ipsum cibum stomachus appetebat. Nos quoq; menti nectar id est visionis paterne gaudium sitienti: offerimus letales lethei fluminis aquas: dũ umbratiles adhibemus ludos corꝑoraliuz voluptatuz: que false voluptates sunt: nõ soluz q breuissime: ac plene sollicitudinis sed quia mixte doloꝛi. Siqdem appetitio indiga doloꝛ quidam est. Voluptates aũt corꝑoꝛis tamdiu percipiuntur: quamdiu egestas z appetio permanet. Merito igit. oblectamenta terrena non implent animum sed titillant. Ille siqdem res veras affectat

ꝛ gaudia vera. Res autem corporales vmbre sunt rerum: earumq; illecebre vmbre
Sunt guadij. Quamobrem si neq; alicuius rei temporalis: neq; cunctarum tẽporalium rerum potus sitim mentis extinguit: non temporalem sitit liquorem: sed
eternum: ac si sitim superno sole accensam impleri oportet quandoq; atq; nunquaz
letheo flumine satiatur: aliquando eterno nectaris hausta satiabitur: sed iuuat rursus que dicta sunt: hic que referam: priscorum theologorum misterije confirmare.
Affirmãt enim animas in corpoibus dormitare: ꝛ quecunq; hic agere: pari ve videmur: nihil aliud esse quam somnia. Cogitationesq; animarum separatarum a cogitationibus coniunctarum multomagis differre quam vigilantium ab insomnijs dormientium: similiterq; a voluptatibus voluptates. Quod quidem ita probatur.
Experimur in nobis non solum quotidie: veruz etiam ferme qualibet hora quo
riens pauculus quidã vapor aliquãto crassior ꝛ humidior ab inferioribus corporis
ptibus exalans: caput ipsuz petit cerebriq; meatus opplet: statiz nos somno grauari:
mox ẽt i sõnijs: imaginibusq; deludi. Experimur quoq; nonnũq; si vapor aliquis
bilis atre: quam melancoliam greci vocãt
arteẽ corpis obsederit: expugnaueritq; statim reginam inde nostram: ipsam videlicet rõnem (vt ita dicam) precipitari: ac manifesta homines insania corripi. Si fumus
quidam exiguus tantam in nobis vim hz
Etram leuis motus nos tantum mutat:
quanto magis censendum est: celestem: immortaleq; animum: qñ ab initio ab ea puritate: qua creatur: momento delabi: ideſt
quando obscuro terreni: morbundiq; corporis carcere clauditur: tunc: vt est apud
Platonicos e suo illo statu mutari. Quippe q tũc nõ vno: ꝛ pfuero tantũ humoris
alicuius fumo: sed omnibus pariter noxiisq; humorũ omniũ vaporibus: atq; ipsa
insuper humoz: membrorũq; insueta mole grauat. Preterea informi illa materia: q
a formosissima mentis forma diuersissima est: tanq; flumine letheo submergit. Quã
obrem totũ id tempus: qõ sublimis alius
in infimo agit corpore mentem nostraz velut ẽgram: perpetua quadam inquietudine hac ꝛ illac: sursum: deorsum ve iactari:
necnon dormitare semper: ꝛ delirare pythagorici: ꝛ platonici arbitrant: singulasq;
moralium motiones: actiones: passiones nihil esse aliud q; vertigines egrotantiũ dormientiũ somnia. Insanorũ deliramenta:
vt non iniuria Euripides hanc vitaz vmbre somniũ a appellauerit. Proinde cum
fallant omnes: ij tamen minus falli solent
qui interea quandoq; ita: vt interdũ fit insomno suspicant: secũq; ipsi dicunt. Forsitan non sunt vera: q nunc nobis apparet:
forsitan in presentia somniamus. Quicũq;
inter somniantes sic est affectus: talis certe est ad alios: qualis apud inferos ab Homero dicit esse Tiresias. Solus inquit iste
sapit. Ceteri vero omnes velut vmbre volitant: immo vmbre volitant.
¶ Decimũ sextũ signũ. Qõd colimus nos ipsos: ac deum. Cap. viij.

Superest vt de duodecima illa dei doctrina loquamur: per quã seipsum amat:
ꝛ colit. Quam homines duobus sibi modis vendicant. Primo: quod omnes: nõ
modo vt cetera faciunt cuncta: se diligunt
ꝛ tuentur: verum etiaz colunt seipsos magnopere: ꝛ quasi quedam numina venerantur. Id agunt prudentes quatenus externa: ꝛ corporalia animo tanquam principi subigunt. Tori ex mente pendent tãquam ex deo. Augustam quoq; sue mentis maiestatem velut diuinam statuam variis cogitationibus: terrenisq; sordibus
temerare: nefas existimant. Que quidem
notio naturalis humano generi pudorem
verecũdiamq; ingenuit: vt nõ modo aliorum hominum conspectum quam diuinorũ: verũ etiã ppriæ mentis pictam qõ pcepit pythagoras: tanq; dei facie vereamur:
q nos assidue malefactoruz pœna sinuulat:

etiam si penam non metuamus. Bene autem factorū oblectat memoria. Quasi celestis animus aterrenis vitioꝝ maculis semper abhorreat. Idem imprudentes quodāmodo faciunt: sed a prudentioribus in cōsumando hoc opere superātur. Idem rursus: sed aliter agunt hoies dementissimi. Prout nimiū placent ipsi sibi: pertinacissime in sua persistunt opinione. Sententiaꝝ suam tanquā diuinū decretū mordicus tenent. Cuncti deniq; homines excellentissimos alios: atq; optime de humano genere meritos in hac vita: vt diuinos honorant. Solutos a corporibus adorāt: vt deos quosdaꝝ deo summo carissimos: quos prisci heroas nōiauerunt. Tanta ꝙo ad se: & ad suos reuerētia nō apparet in bestijs: ne dum vilioribus: sed neq; ēt in maioribus. Atq; hic primus est modus: quo homines diuinū imitātur cultū: videlicet: qꝛ seipsos: vt deos colunt. Est & alter: qꝛ. s. solis nos aiantium oīum colimus deum: soli nos deum affectu: gestibus: verbis: deliberatione: sacrificijs honoramus. Qd̄ Plato in protagora maximū esse vult nostre diuinitatis inditiū: qꝛ soli nos tanq̄ sortis diuine participes ob cognationē quandā deū agnoscimus: & cupimus tanq̄ auctorem: inuocamus: & amamus vt patrē: vt regē veneramur: timemus vt dominū. Sicut enim sol sine sole nō cernitur: sicut aer sine aere nō auditur: ac plenus lumine oculus videt lumē: plena aere auris audit aerem resonātem: ita neq; deus sine deo cognoscitur. Sed animus deo plenus tātus in deū dirigitur: quātum & diuino lumine illustratus agnoscit deum: & diuino calore accēsus fit eūdem. Hunc aius dei tēplum efficitur: vt Xistus pythagoricus arbitratur. Dei ꝙo eterni templū nunquam existimat ruiturū. Deum agitat mēs humana quottidie. Deo ardet cor. Deum suspirat pectus. Eūdem cantat lingua. Eundē caput: manusq; adorant: & genua. Eundē referunt hominū artificia. Si non audit hec deus: forte videtur ignorare. Si non exaudit: fortitan apparebit ingratus. Crudelis quodāmodo: si vocātes nos cogit quottidie: quos non exaudiat. Neq; audeat quisquā dicere: deum humana despicere tāquam minima. Sane cōmoda habitatio tanquaꝝ finis fabrum mouet quasi agentē causam: vt certā quandam domus formā excogitet. Ob quam formā rursus certam querat materiaꝝ. Ubi finis mouet agentes: agens formam: forma materiam. Idem accidit in ciuilibus: bellicisq; consilijs. Quo fit: vt finis sit cā causaruꝝ. Jóq; omnes cās antecedat. Sunt autē naturalia queq; certi alicuius finis gratia instituta: cuꝝ singula ad singulos pulcherrimū vsus cōducere videantur. Puta vimen palmitis: quem capreolū vocant: ad hoc natum est: vt vites proxime arbuscule viciat. Hic vinciendi actus cā est: vt ortum sit vimē. Quia ꝙo: quod nullo modo est: id neq; esse pōt eēndi causa effectui cuiq̄: neq; causas omnes mouere: necessariū est actū huiusmodi: & ante vimē: & ante reliquas omnes: vitis cās extitisse. Non autem extitiꝝ in corporibus: nisi nouissime. Ergo in natura quadā incorporea rectrice corporum extitit longe prius quaꝝ in palmite. Que quidē natura vitis artifex grā talis actus per formaꝝ suā viminis: formā in tali quadam materia figurauit. Sed vtrum actus huiusmodi in natura illa prefuit ꝑm naturē modum: an ꝑm propositum volūtatis? Certe ꝑm vtrunq;. At ex illo idem erat: quod agentis forma quedā: & effectus ipsius exemplar. Ex hoc erat finis. Ubi autē artificiose voluntatis propositum est: ibi mens. Quapropter preest oibus corporibus diuina mens. Que corporalium oīuꝝ formas intellectuali modo cōplectitur: & tanquam sagittarius singula ad suos dirigit fines. Ad vnum deniq; cuncta. Diuinus hic agricola colit pampinos: capreolos: & radices. Unde enim aut pāpini vertūtur ad solem vmbra vitata? Aut capreoli tanq̄ manus ad eam partē precipue protenduntur: vbi est propinquius subsitentaculum?

taculum? Aut radices fugientes aridităt̃ ad humorem maxime propagantur. Ele/ctio: quę non errat: artificiosi consilij: imo verissimi intellectus est opus. Non tamẽ inest vera mẽs viribus. Ergo adest. Adest insuper abiectissimis quibusq; bestiolis: q̃ in suis artificijs semper eligunt potiora.

E Colit deus arbores: ducitq; & pascit bellu as: quod & prisci theologi voluerunt: nun quid solos despicit homines? Qui soli in terris diuinã non despiciunt maiestatem. Absit: imo ꝓ o si deus nullas omnino: vel minimas mundi negligit partes: pfecto non despicit genus humanum: qđ est mũ di pars adeo pretiosa: vt media sit tempo/ralium rerum: & eternarũ: quãtum eterna capit: ordinat temporalia. Adeo deo proxi ma: vt sese diuine mẽtis arcanis insinuãs: opus hoc dei: ordiné. Cmundi cognoscat. Mundani ordinis intelligẽtia eo ipso or/dine est excellẽtior. Siquidẽ ordo huius/modi per intelligentiam est factus: & regi/tur. Si ꝑ cognitionẽ alius noster est mũdo prestãtior: per vitã quoq; prestantior erit. Cuius virtute a corpe sepabili idipsuz hz: vt per operationẽ possit a corpe separari: ipsumq; mundũ vite: vt ita dixeriz: super

F mũdane virtute transcendere. Quantum ꝓ o mũdi ordinẽ intelligentia superet: hic apparet: q; ordo talis dispgitur tẽpore: in/telligentia totũ simul: ac stabilez possidet. Ordo rursus cũ suam sequitur: non assequitur: intelligentia cũ assequitur ordi/nis: quando deum eius artificem inuenit. Ubi tam ampla capit de deo: vt munduz deinde velut vmbrã posthabeat. Nez ꝓ o tantã non spernit: nisi qui cõcipit amplio ra. Si tam amplus est animus hominis: cur negligatur a deo rerũ vel minimaruz procuratore? Si deum sentit animus: cur non & deus sentiat animuz. Presertim cũ deus hanc ipsam vim: actionemq; sentien di animo dederit: & seruet: & ducat. Hinc dauid interrogat. An qui plantauit aurẽ: non audit? Et qui finxit oculos: non con siderat? Preterea si animus ad deũ ascen/dit: cur non descendat quodammodo de/us ad animum? Sique iusta sunt: a Deo mens postulat: dum paternam poscit he/reditatem: cur non exaudiat deus? Quid postulat a parente indulgẽtissimo hic na/tus officiosissimus? Eternitatem. Impe/trabit certe. Potest enim deus eternus eã tribuere: potest capere vita mentis eterni/tatem: quam capit eius cognitio: & volun tas. Non enim vult: nisi cognoscat: neq; cognoscit etiam: nisi vinat. Quin etiam dari debet eternitas menti: que & transcen dit tempus: ac pro deo eterno despicit tẽ/poralia. Quod non modo religiosos: ve rum etiam impij quodammodo faciunt. Nam quos non allicit amor dei: saltez ter ret timor. Quos non terret metus: suspi/tio saltem solicitat. Itaq; homines: multi omnia: omnes certe quam plurima vite commoda temporalis abiciunt: dei amo/re: vel suspitione: vel metu. Deus igitur debet pro temporalibus eterna tribuere. Nullum vero animaliuz reliquorum pre/sentibus abstinet bonis propter futurorũ auiditatem. Quo fit: vt homo stultissi/mus sit animalium omnium: atq; miserri mus: si neq; presenti fruitur vita: neq; fu/tura. Atq; hec eius stultitia misera ac stul/ta miseria ex eo proueniet: q; se deo sapien tissimo: felicissimoq; crediderit. At enim: sicut nõ potest quicquã ignis propinqua/tione fieri frigidissimum: ita nõ potest ho mo: q; solus heret deo sapientissimo: bea/tissimoq; stultissimus ex hoc: miserrimus q; euadere. Immo vero ob hoc ipsum fit beatissimus: q; beatissimo se cõiungit. Jũ git se illi: temporalia cõtemnendo: eterna desiderando. Si contẽnendis temporali/bus sit beatus: non aliter talis efficitur: ni si eternarum rerum adeptione. Preterea si Deus prima: & summa est vita: animal: quod ipsi propius heret: viuit diutius. Non autem viuimus diutius eo: pore. Si deus summa sapientia est: homo tanto est sapientior ceteris animalibus: quanto deo heret propinquius. In hac autem 'appro/

pinquatione se iudicat immortalez. Quia vero iudicium huiusmodi verũ est: quod fit ab animo tunc: quando est alys animalibus: & hominibus sapientior: verum est esse animum sempiternum. Si prima veritas non potest fallere: non falletur spes immortalitatis a prima immortalitate vsq; adeo nobis inserta: vt tuuitis: reclamantibusq; omnibus: inter que versamur: spez eiusmodi semp retineamus. Si prima bonitas non est malefica: auiditas primi boni nobis ab illa infusa: non priuat nos tẽporalibus bonis: nisi vt tribuat sempiterna. Si opinio queq; eo verior est: quo melior: atq; eo melior: quo meliores efficit opinantes: opinio immortalitatis omniũ verissima est: quia pre ceteris optimos excellentissimos homines: ideoq; felicissimos efficit. Quis ignorat id in natura hominis verissimum esse: quod maxime ad perfectionem conducit humanam. Si intellectus natura amat deuz: tanquã ipsuz verum: bonumq; ac deus & amat intellectum: presertim pium: tãquam ipsi cognatissimum: & redamat tanquam amantez: fit vt naturalis quedam inter eos fit amicitia. A Amicitie finis est vite communio. Potest ergo dei vita intellectui cõmunicari: ea videlicet ratione: qua amatur ab illo: siquidem talis est amicitie finis: qualis est amicitia: atq; contra. Amatur vero: desideraturq; perpetua. Quod inde confirmari videtur: q; cum boni proprium sit allicere ad se cuncta: seq; cunctis communicare: necesse est infinitum bonũ: qui deus est: trahere: cõmunicareq; infinite. Ideo communicat cuiq; se ad votum. Quia idẽ ipse deus communicat: qui & traxit. Intellectus autem non minus secundum naturam exoptat perpetuam dei vitam quam certam illius intelligentiã. Deniq; si deus beneficus: immo ipsa beneficentia est officio gratitudinis carere non potest. Non potest autem gratus esse erga eum: qui: diuini cultus amore vitam amittit presentem: ni si post hanc vitam.

¶ Religionem esse humano generi maxime omnium propriã & veridicã. Ca. ix. B

Hominem esse brutis prestantiorez: opera eius euidentissima testimonio sunt. Quod ostendit. xij. libro animalium Aristoteles. Queramus igitur: qua precipue vote fit prestantissimus. Videtur sane prestare artium & gubernationis ingenio: presertim q: vt alias declarauimus: homines variant artificia: vtpote qui ipsi artifices sint: non alterius artificis instrumenta. Bestie vero non variant: q: artificiose nature instrumenta sint: potius q; artem ipse possideant. Ueruz licet artie: & gubernationis ingenio ceteris animalibus precellamus: cõis tamẽ hec nobis est: cũ brutis industria. Oportet autem humanam speciẽ: postq; a brutis distincta est: distinctam aliq; : propriaq; habere perfectionẽ: cuius non sint bestie vlle vllo mõ participes. Num sermo hic erit? At nutu clamore: & cantu sermonẽ bestie imitãtur. Num ratio? Nõ certe. Non ois tñ operatio rõnis. Nam rõ quidez actiua hz & in bestijs vestigia quedã: per artiũ & gubernationis indita. Nõ quoq; rerũ naturaliuz specularix habere videt nõ nihil in bestijs imaginarium. Nã & ipse morbis suis ciborum: remediorũq; quorundam electione medẽtur: & quasi futurarum tẽpestatuz prouidet argumenta preferunt futurorũ: mutantq; loca: vt ventura temporũ vitent discrimina: quãuis ad hoc ducãtur potius natura q; ducant. Quid ergo reliquũ est: qd̃ oino C solius sit hominis. Cõtẽplatio diuinorũ. Nullũ. n. bruta pre se ferunt religionis indicium: vt propria nobis sit mentis i deuz celi regẽ erectio: sicut corporis in celuz erectio propria. Cultusq; diuinus ita ferme hominibus naturalis: sicut equis hinnitus: canibus ve latratus. At si quis curiosus affirmet: bestias insuper nonnullas celestia venerari: quod ego minime credo: respondebunt Platonici: huiusmodi bestias: vel aliud quod vis tunc facere: cum celestia honorare videntur. Uel si forte ho D

noxant:tamen n' scire qd agant. Uel si sci/
unt:eas quoq; intelligentie: immortalita/
tisq; participes esse. Sed reuera: vt ad p/
positum reuertamur:perfectissimum'ani/
mal ea ppria maxime:tuz perfectione
pollet:tum ab inferioribus discrepat:qua
plectissimis.i.diuinis coniungit. Rursus
si homo aialium mortalium plectissimis
est qua rõne est homo:ex ea precipue dote
est oium perfectissimus:quã inter hec ha
bet ipse propriã animalibus nõ cõem. Ea
religio est. Per religionez igitur est perfe/
ctissimus. Si religio esset inanis:p eã rur
sus oiuz foret imperfectissimus. Quoniã
per eam:vt pauloante exponebamus: de/
mentissimus foret:atq; miserrimus. Nõ
potest autem per eandez sui partem ita cõ
traria perpeti:vt per eam tuz summe per
fectus sit:tum summopere imperfectus.
E Est igitur religio vera. An ignoramus va
ricinium illud:quod a tota aliqua anima/
lium specie fit:verum esse. Reptilia mul/
ta oriente sole e terre sinu surrepunt:aeris
caligo portenditur. Cornicũ plurima tur
ba vespere a certa aeris plaga puolat:vẽti
prenũtiatur. Cõmuni quoq; hominũ va/
ricinio religio vera est. Oẽs nãq;:semper:
vbiq; colũt deũ vite future gratia. Ueruz
est igitur vitam aliam fore. Si nõ perfe/
ctissima species animaliũ verissimum ha/
bet iudicium illud:qõ sibi est maxime oi
F um naturale. Talem aũt esse religionis af/
fertionẽ apparet:non solũ ex eo:q; solius
hois est:verum etiã ex eo:q; oẽs hominũ
opiniões:affectus:mores excepta religio/
ne:mutãtur. Cum religionem dico instin
ctum ipsum omnibus gentibus cõmunẽ:
naturalemq; intelligo. Quo vbiq;:z sem/
per prouidentia quedam regina mũdi co
gitatur:z colitur. Ad quam certe pietatez
causis precipue tribus iducimur. Primo
quidem naturali quadam (vt ita loquar)
sagacitate: ab ipsamet prouidentia nobis
infusa. Deinde philosophicis rationibus
ex ipso edificij ordine architecti prouiden
tiam comprobãtibus. Postremo prophe/

ticis verbis:atq; miraculis. Qõ vero mo
do de propheta dixi:opere pretiũ est dein/
cepo argumẽtis:que z Plato in protago/
ra:z Auicẽna adducit in metaphysicis cõ
firmare. Homo (vt aiunt) est animal na/ G
turaliter sociabile. Eget enim necessario
multis:que singuli cõparare nõ possunt.
Cuncti vero in vnum congregati:mutua
sibi vicissim opera subministrant. Preter/
ea q; sociabile sit:indicat sermo quasi qui
dam alterius ad alterum humane mentis
interpres:Quez natura hoi non dedisset:
nisi fuisset in cetu victurus. Quam ob rez
naturalis est homini congregatio. Ueruz
si absq; lege concurrãt:paulopost mutuis
disgregabuntur iniuriis: disgregati vero
tum multorum defectu peribunt:tum ve
lut inermes laniabuntur a feris. Ut ergo
viuant:z bene viuant:congregari eos ne/
cesse est. Sed rursus vt in cetu permane/
ant:omnino opus est lege. Ea inquam le/
ge:cuius tanta sit auctoritas:vt nemo vel
violentia: vel dolo preuaricari se posse:
aut debere confidat. Talis autem esse non
potest:nisi legislator sit:extimeturq; diui H
nus. Deniq; vt talis sit:habeaturq;:opor
tet eum manifestis quibusdam miraculis
ad homines diuina prouidentia mitti.
Quem sane prophetam humani generis
diuinum ducem Plato z Auicẽna cogno
minant. Huc tendit platonicum illud in
libro de regno. Quemadmoduz bestie ne/ I
queunt a bestia feliciter sine homine duci:
ita neq; homines ab hoie sine deo. Rur/
sus in protagora inquit non potuisse ho/
mines simul viuere absq; lege. Neq; legez
ad hoc sufficientez accipere a prometheo
id est creata quadam prouidẽtia potuisse.
Sed Jouem ipsum omnium creatorẽ ad
homines vna cum lege misisse Mercu/
rium id est prophetam aliquem:z diuine
voluntatis interpretem:z legis tam diui/
ne: quam humane latorem. Quod au/ K
tem Deus prophetas certis seculis ad of/
ficium eiusmodi mittat:hic vna cũ Auicẽ/
na ostẽdere possumus. Si deus humano

nunquam ambigant: & diffidant. Qđ sibi contigisse scribit, Auempaces. Non ideo diffidunt: q; sunt excellentes ingenio: vel doctrina: sed q; ob humorem terreum suspitiosi: & timidi. Nã rudes: hebetesq; homunculi nõnunquaz ipsi quoq; diffidũt: si eodem illo præmantur humore. Et viri egregij sepenumero sperant q; optime: si humore eiusmodi non vexentur: quãquã qui vexãtur ab'ineunte etate: si tamen nõ peruerse olo fuerint educati: manes suspitiones abiciunt facile: & naturalez sequuntur religionis instinctuz. Tanta est ipsius
A nature vis. Tanta stabilitas. Quod Pythagoras: Socrates: & Plato: & Varro: Apollonius q; theaneus sunt pre ceteris assecuti'. Qua propter suspitiones ille nihil habẽt momenti ad animorum mortem significãdam: cum neq; ab ingenio: neq; a
B sapiẽtia: sed a morbo proficiscantur. Quin etiã illi sepe sunt acutiores: in quoruz ortu Saturnus & Mercurius possunt q; plurimum. Nã he stelle inuitant ad contemplandum: quoniã ad interiora spũs cõtrahunt. Si planete si directi sunt: optimeq; disposite: ingeniũ augent. Religionẽ non minuunt. Sin retrogradi: neq; optime dispositi: vndiq; hoiem reddunt formidolosum admodũ: atq; suspitiosum ob terreaz ipsorũ qualitatem non sufficiẽter aspectu aliorũ syderũ temperatã. Quo fit: vt non in religione solũ: sed in'rebus ẽt alijs ambigat: & diffidat. Ceterũ meminisse oportet: eã opinionez: siue affectionẽ non satis
M hẽre fidei: que fingitur aut ingeniũ melãcolicum: egrũ: & quodãmodo vite cõtrariũ: aut indecentẽ: & noxiã positionẽ syderuz: que ẽt cõplexionẽ peruertit humanam: ac defectũ affert secum: nõ mõ quãtum spectat ad vite fiduciã: sed ẽt quantuz ad humanarum rerũ gubernationez. Unde ipij hoies plurimũ: vel ignauissimi sunt: qualis fuisse dicit epicurus: vel flagitiosi: q̃lis Aristippus: vel insani: qualis sectator eoz Lucretius: qui dũ insania ꝓpter atrã bilẽ cõcitaretur: aiam suam primo conatus est
C verbis perdere in libro de natura rerũ tertio: deinde corpus suum gladio perdidit. Ergo sicut de vini sapore non est egrotanti credendum: sed bene valenti: ita de fine humane vite credendum est humano: sano q; ingenio: potius q; insano. Sanaz vero: & naturalem hois complexionẽ appello sanguineam: ac maxime temperatã. Sãguinea aerea est: in calore & humore vitali consistens. Temperata celo est similis: neq; veritatis iudiciũ interturbat. Tales sunt plurimum humane cõplexiones ad sanuz ingeniuz: prudẽtiamq; accomodate. Que religionẽ nobis non afferunt quidez. Est enim hec menti infusa diuinitus: cum diuino: um gratia negligi cetera iubeat: sed eam nequaq̃ impediunt: neq; vanas alo suspitiones inijciunt. Quod aũt in pluribus: pfectioribusq; est: naturale censetur. Qđ in paucissimis: & egrotantibus monstruosum: at ꝙ naturale qdem veridicũ. Monstruosum ꝙ fallax esse solet. Judi-
D cium aũt religioni fauẽs reperit in pluribus: grauioribusq; hominibus. In paucissimis ꝙ leuissimisq; cõtrarium. Quorũ exemplo alij quoq; nõnunq̃ inficiuntur. Atq; in illis paucissimis nõ est hoc iudicium rõnis: sed morbus animi: formidolosaq; suspitio a deprauata complexione corporis ꝓficiscẽs. Quod ex eo ps: q; sepe homines huiusmodi rõnes quidẽ habẽt animi eternitati fauẽtes. Suspicantur tamẽ: tanq̃ ij: quorũ ratio aut iudicat: vinũ nõ esse bibendũ. Pulmones nihilominus fiunt. Aut iudicat: nihil esse in via: quod noceat: horret tñ sensus in tenebris. Neq; solũ contracta vel a parẽtibus: vel a syderibus iniqua complexio: sed vsu inducta qualitas: vt significauimus ab initio a religione humanũ genus abducit. Solẽt eni homines in quauis disciplina nimiuz cu-
E rioſi propter nimiã cerebri agitationẽ: siccato cerebro quodãmodo insanire. Qđ in theeteto scribit Plato contra illos: q; nihil in rebus stare vnquã dicebant. Quos inquit vertigine affectos ob frequentẽ re-

uolutionem putasse omnia verti: cū vertentur ipsi. Itaq; non mirum est: si curiosi artium viri nonnunquaz & in religione: & in rebus alijs manifeste delirant. Quoz insaniam declarant tum mores leuissimi: tum ridicule nimiuz in rebus multis opiniones: opinionūq; ipsarum contrarietates. Non igitur a corruptione complexionis religio: sed impietas nascitur. Neq; solum a deprauata complexione: sed a depraua
S tis moribus impietatez nasci. Plato in epistolis ad Syracusanos asserit dicēs: credendum semper esse priscis: sacrisq; oraculis asserentibus: animaz hominis esse immortalem: iudicesq; habere: ac penas pati maximas: cum a corpore fuerit separata. Quapropter minus malum existimādū perpeti grauissimas iniurias q̄z inferre. Que quidem auarus hō: mentisq; inops aut non audiat: aut deridere soleat: voluptatibusq; deditus: quasi cecus nō cernat
C q̄z maximū semper malū viuētē se impie necessario sequatur: & post mortē q̄z misera demigratio ipsum maneat. Hec ibi Plato. Similia quoq; in Gorgia: & in decimo de repub. & in legibus. Ubi addit hāc de anima sententiam: necessarijs: adamantinisq;
h rationibus esse probatam. Quod vsq; adeo Cleombroto persuasum fuit: vt se hac vita alterius amore priuauerit. Demosthenes quoq; ait: male honeste mori quaz turpiter viuere. Postquam Platone: Xenocratemq; de aiorum immortalitate differentes audisset. Neq; silentio preterendū puto maximā impietatis cām a platonicis in genus infimoz demonū referri solere: qui tacita quadā persuasione: vel pp ambitionez in falsam: vel pp inuidiā in nullā religionem pro viribus non impellunt.

¶ Secunda obiectio & solutio.

K ¶ Onfutauimus obiectionem primā lucretianorum: qua dicebatur: dei cultum humane nature deprauatione cōtingere. Ubi apparuit lucretianos esse potius deprauatos: qui naturam hominum ex eo pessimam iudicant: q deo optimo iungitur. Sed nunquid quod secundo asserunt loco: diuinorum veneratio a consuetudine hominuz nascitur: & ciuilibus institutis. Nequaquam dici nō potest q̄z cito hominum inuenta mutentur: etiaz vera: nedum falsa: & simulata. Omnia hominū instituta breui tempore in contraria instituta mutantur. Contrarie quoq; eodē in tēpore leges diuersis sunt gētibus: & q̄ alijs turpia: alijs honesta censentur. Quid autem religione antiquius? Quid ve amplius? Neq; hanc inuenerunt conditores legum ad populos cohercendos. Nam ante ciuitates & domos viguit in orbe religio. Et homines sparsi atq; siluestres deū colunt: & idem ipsi latoresq; legum numina timuerunt. Quod quidez in prothagora L Plato cōfirmat: dicens hoies etiam ante q̄z congregarentur: vel loquerētur: vel artes aliquas exercerent: statim ab initio ob naturalem cognationē deum adorauisse: aras q̄: & sacra fecisse. Proinde tam durus religionis iugum: tot bonis vite contrarium quandoq; homines alicubi reiecissent: si ficta esset: neq; veritatis stabilitate constaret. At inquiet forte Prothagoras: non esse naturalem religionem: sed vi deri. Quoniam a teneris vnguiculis eaz cōbibimus. Nos ita prothagore respondebimus: eum ab infantia loqui: & bibere didicisse. Nihilominus tamen naturalem esse sermonem: atq; potum. Ubiq;: & semp loquuntur homines: atq; bibunt: quoniam est naturale. Sz alijs temporibus: atq; locis alio ordine locuntur: & bibunt: quoniā operationis ordo opinione cōstat potius q̄z natura. Similiter apud omnes gentes M omnibus seculis adoratur deus: q̄ naturale est: quamuis nō ijsdem sacris: ac modis. Sermo: q̄ naturalis est: suum attingit finem. i. voluntatem alterius alteri declarare. Potus quoq; suum id est corporis humorem instaurare. Religio cur suum non nanciscatur: non video. Suus finis est frui Deo. Suum votum perpetuo frui.

A ¶ Tertia obiectio: & solutio.

Aiunt homines ad religionem syderibus: quod tertio obiciũt inpsi. Minime. Nempe humoribus corporũ syderа suffragant. Religio est inimica corporibus. Neq; altius desideriũ infundere celum põt: q̃ spera& celestiuz. Quas etiam spernit homo religiosus. Adde qd religio fatum: damnat: & asserit libertatez. Quonam igit pacto id ipsum: vt fato repugnet: habebit a fatis. Preterea coniunctio quedã planetarũ fertilitatem prestat. Oppositа vero penuriã. Hec pestem: illa salubritatẽ: bellũ sitr: atq; pacẽ. Videmus dona celorũ q̃ cito in contraria permutẽtur. Itaq; si deum colere cogit certa q̃daz positio syderũ breui positio cõtraria e memoria hominũ diuinos debebit honores. Nusq̃ tamen: & nunq̃ religionis facta ẽ intermissio: licet aliae: & alibi aliter deus sit honoratus. Que ẽt varietas humana& mentium est secuta consilia: que astris nequaq̃ subijciũtur. Humana quippe mẽs natura sua tanq̃ diuina ad deum sentiendum: colendumq; ducit: & timendũ: sicut
B natura sua ad amandum bonum: malũq; vitandum. Verumtamen per liberam sue consultationis electionem dei colendi variat ritus: sicut etiam ad bonã varijs graditur callibus pro arbitrio. Superiori disputatione colligit: cõmunem ipsam oiuz gentium ad deum vnũ religionez'esse humane speciei admodum naturalem virtutemq; hois propriam: ideoq; excellentissimã. Duo quidem excellentissi sunt actus hoium. Illi scilicet qui in excellentissima
C parte anime sunt: & circa obiectum versantur excellentissimũ. Tales sunt in mente nostra dei cognitio: atq; amor. In hac vita humanus amor in deuz humane pstat cognitioni. Quia deũ nemo vere cognoscit. Vere aũt amãt illi deũ quoquo modo cognituz: qui spernũt oia pp ipsum. Rursus sicut deterius est odisse deũ q̃ ignorare: sic melius amare q̃ nosse. Adde q; perscrutãdo deũ longissimo tpe minimũ qd
D pficimus. Amãdo brevissimo plurimuz. Ob id.n. citius: propinquiusq; & firmius amor q̃ cognitio mentẽ cũ diuinitate cõiungit: q; vis cognitionis in discretiõe cõsistit magis. Amoris aute magis in vniõe. Quinetiã gratius ipsi deo est amari quaz pspici. Nihil.n. deo tribuimus intuẽdo. Amando vero tribuimus qcqd & sumus: & possidemus. Amantibus ergo deus seipsum retribuit potius q̃ scrutantibus. Deinde cognitione dei male possumus vti. s. ad superbiam. Amore dei male vti nõ possumus. Et amando deum longe maiorem q̃ perscrutando pcipimus voluptatem: & meliores amando efficimur q̃ inquirendo. Immo sicut nõ qui videt bonum: sed qui vult fit bonus: ita animus non ex eo: q; deum considerat: sed ex eo qd amat: fit diuinus. Quẽadmodum materia nõ q; lucem ab igne capiat: sed q; calorẽ ignis euadit. Hinc illud Porphyrij. Anus deuz in
D quirendo purus efficit. Deuz imitãdo fit deus. Quod quidem ab ipso Platone acceptum est dicente. Diuinum lumen non inquisitione paulatim a nobis acquiri: sed perfecta vite coniunctione subito tandem diuinitus in nobis accendi. Preterea cognoscendo deum eius amplitudinẽ cõtrahimus ad mentis nostre cõceptum. Amãdo vero mentem amplificamus ad latitudinem diuine bonitatis imensam. Illic inos deuz deicimus: hic attollimus nos in deum. Noscimus enim quantuz ipsi capimus. Amamus autem & quantum intuemur: & quantum vltra nostrum intuituz vaticinamur bonitatis diuine reliquuz superesse. Neq; est amor humana cognitione contentus. Ea siquidem creata est: atq; finita. Voluntas in solo primo: & imenso
E quiescit bono. Quoniam vero in hoc ipso amore tota consistit religio: nihil habẽt homines (vt Plato in epinomide testat) religione diuinius. Que tanto est a falso alienior: quam cetera hominum studia: q̃to propinquius deo summe veritati nos copulat. Quare presagium eius verius est

quam facultatum aliarum sententie. Eius vero prefagium bonis digna premia polliceturꝫ malis minatur supplicia. Hominis sanctissimi probitati preminm dignuꝫ debetur. Probitas per summum habituꝫ confirmata indelebile bonuꝫ est. Ac si mille annorum miliavixerit: semper similiter aget. Premium igitur ea dignum nullum est: nisi indelebile: ꝛ eternum. Presertim cum illud sit conuenientissimum premiū sanctitatis: cuius gratia sanctitas agit singula: quod ve eius appetitum potest implere. Tale est illud: i quo est tota ratio boni. Est igitur eius premiuꝫ immensi boni sempiterna possessio. Cliuet igitur semper religiosus animus: vt dignuꝫ suscipiat premiuꝫ. Cliuet semper ꝛ impius: vt luat supplicia impietatis. Qui infinite peccat: quotiens pro finitis commodis dei obliuiscitur infiniti: ꝛ malignum habitum contrahit indelebilem: per quem mille annoruꝫ millia sit peccaturus: si vixerit. Postquaꝫ statuit semel tamdiu peccare: quamdiu viuet. Qui tamdiu iam deliquit diuine iustitie: cui futura secula presentia sunt: quamdiu ē: si vixerit peccaturus. Infinitū hunc debetur supplicium iam infinite peccanti. Adde quod si vere virtutis premiuꝫ est eternum: eum enim a quo tanquam principio pendet: respicit tanquam finem: sequitur vt vitij: quod deficit ab eterno: taꝫ virtutis premio: quam vite principio supplicium sit sempiternum. Nullum tale est in hoc tempore vite brevissimo. Erit igitur i futuro. Hoc pacto aduersa: que in hac vita bonis ꝛ prospera: que malis contingūt compensanda videtur: ne ꝛ pietas bonis damno sit. Et vt in phedone legitur. Impietas malis sit lucro. Bonum quidem p desse oportet: obesse maluꝫ. Obest in hac vita pietas que non solum presentia bona contemnere: verum etiam dei: honestiqꝫ gratia labores ꝛ mortez subire compellit. Contra prodest impietas q̄ꝫ plurimū. Igitur ne desit iustitie locus alibi est ferenda sententia. Neqꝫ putandum est hanc iustitie partem: que humana respicit ad deum non pertinere: ad quem pertinet mundi totius administratio. In quo si singula intelligendo: amandoqꝫ facit: vt plato vult: sequitur vt faciendo intelligat: ametqꝫ singula. Atqꝫ in toto curando partes: q̄bus non curatis: non curatur totum non negligat. Hec in legibus Plato. Mundi vero pars non mediocris est hominum species: amministratrix ꝛ ipa iustitie. Si ergo diuina iustitia: vt orphici canunt hymni: elementa suis que distribuit locis: si rebus quibusqꝫ vel minimis pro sua cuiusqꝫ natura dispertit munuscula: cur non hoibus etiaꝫ pro meritis loca: premia: supplicia qꝫ dispertiat. Deus frequēter vel bonos immunes: vel malos relinquit impunes: vt his inditus nobis ostendat: vitam alteram superesse: in qua iustitia: que falli non potest pro meritis impleatur. Nonnunquā vero scelera precipue grauissima in hac etiaꝫ vita punit: vt ob hoc eius prouidentiam cognoscamus. Multo in presentia multa p/uidentie diuine exempla. Philon iudeus platonicus in libro de prouidentia scribit: legez apud veteres extitisse: sacrilegos vel cremari: vel precipitari: vel suffocari. Cūqꝫ philomelus: ꝛ Onomarchus: ꝛ phaylus templuꝫ spoliauissent: paucis post diebus absqꝫ iudicum opera diuina quadam sorte eos interiisse hec supplicia iceduisse. Precipit autem in legibus plato: ne ob id vnquam de diuina prouidentia dubitemus: quod iniusti sepe homines hinc impunes videātur abire: quippe cum nesciamus: qua rō/ne ꝛ vbi prout ordini vniuersi conducit: singula singulis tepedantur. Rursus i vltimo de repub. probat animum per virtutem deo similem: ideoqꝫ amicum euadere. Atqꝫ idcirco ita a deo curari: vt q̄cunqꝫ cō/tingūt: in bonū deniqꝫ pducant. Et siue i pauptate: siue i morbis: siue in alia quadaꝫ calamitate sit ꝓstitutus: singula vel in hac vita: vel in futura aliquando conducāt ad bonum. Neqꝫ ob hoc dicenda est bonitas diuina malefica: q̄ comitti peccata ꝓmit/

tir:punitq; commissa. Profecto in regno dei graduz suũ obtinet natura rationalis. Huic motus conuenit liber. Motui tali datum est:vt progredi possit in melius:z nature bono:bonum insuper voluntatis: actionis:adeptionisq; adiũgere. Ita vt natura huiusmodi non modo ab alio facta sit bona tanquaz patiens verum etiam in seipsa efficiat bonam tanq̃ agens. Datuz insuper est tali motui:vt possit transgredi deterius:non q̃ naturam propriam exuat sed quod induat alienam:z illam quidem inferiorem:hanc infectionem supplicium sequitur:vel noxium vel purgatoriuz:Sequitur inquaz necessaria quadã: diuinaq; lege:peccantem intrinsecus ad similia perducente. Et vt in decimo legũ inquit plato: Motionis principium in anima ẽ quose pro arbitrio talem efficit:aut talẽ. Postq̃ vero talis euaserit mox:nõ taz arbitrio quam fatali quadam dei lege in talem conditionem:locumq; transiertur. Addit q̃ diuino dauid is ore. Sive ad mundi centrum penetraueris:sive ad superficiem pertolaueris:diuinam legem euitare non poteris. Huc illud in decimo de repub. tẽdit. Cũ neq; latere:neq; effugere diuinos oculos manusq; possis:cave omnino: ne preces.i.ne deo dissimilior vnquam euadas. Odit.n.animas ab ipsius similitudine lõge degenerantes. Quinimmo si z Gigis anulum:z galeam nactus fueris infernalẽ iniustitiaz procul effugito. Sed redeamus ad leges. Inquit ibidem. Mundum plenum bonorum:partim malorum esse plenum. Deumq; nobis deos: demonesq; quosdaz quasi pastores custodiendis ouibus prefecisse. Quorum prouidentia z deuitemus mala:consequamur z bona. Addit eos: q cum multa iniuste rapuerint: muneribus se deos placare confidunt:perinde errare ac si q dilaniates oues:putẽt se membris quibusdã ouis pastori redditis pastorez sibi cõciliare. Tandẽ vbiq; Plato repetit z arbitrio nos peccare:z post peccatũ necessario pati. Sed ita ad institutũ ordinẽ redeamus. Quid ergo? si deus z permittit z punit. In permittẽdo mirabilis humani generis excellẽtia lucet. In puniẽdo dei pias bonitasq; imensa. Si peccare permittit alius q̃ nõ videat hoiez sui iuris esse? Ac dum suoq; arbitrio alias alii agere. Si delicta punit deus i ipso delictoz malo iustitie pagit bonũ. Que hũc nõ pẽret locũ:nisi deliquet. Ac deesse videret quodãmõ ps aliq̃ partis:vt ita dixerim z iustie z regno dei. Cuius hic pfulget pias:z bonitas ifinita dũ ptra mali naturã facit ex malis bona vt tota nã sit mirabiliter ordinata. In qua tã ta est ãplitudo boni:vt i bonis splendeat: atq; malis:z q̃ztũ valeat i ãbobus expiat. Tanta quoq; ordinis obseruãtia: vt alius: q peccãdo digredi z ẽ ab ordine: z in ipso liberi motus ordine gradiat:ẽt dũ digreditur:z in ipsum iustitie ordinẽ statim patiẽdo regrediat:dũ pp delinquẽdi habitũ talia patit:q̃lia habitui congruũt. Hec habui q̃ de imortalitate q̃ztũ ad signoz testimonia: pertinet:dicere:opz ãt dubitatiões deinceps que cogũt immortalitati diffidere:diligentissime soluere.

¶ Marsilij ficini Florentini Platonice theologie de immortalitate animorum ad Laurentium medicem virum magnanimum. Liber decimus quintus.

¶ Sequũtur questiones q̃q; de anima. Prima vtrũ sit vnus cunctoz hoium intellectus. Quod non. Cap. i.

Vlta iã que afferri solẽt aduersus animã:supioribus ratiocinationibus confutauimus. Quicq; restant vt arbitror dubia declaranda. Primũ est:de quo pipatheticus Auerroes dubitauit. Ne forte vna sit mens

hominū oium : ⁊ eterna. ¶Multe aūt alie: atq; mortales:ita vt nihil prosit mentis ipsius eternitas humanis animis periturīs. Secundū:de quo dubitant nōnulli. Cur animi:si diuini sunt : terrenis corporibus tā infimis sint cōiuncti. Tertiū quam ob cām in his adeo perturbent:Quartum cur intuitu discedant.Quintuz qualis anime status sit añq; ad corpus accedat. Qualis etiā post discessum.Auerrois hispanus patria lingua arabs.Aristotelis doctrine de/ditus:grece lingue ignarus : aristotelicos libros in linguam barbaram e greca puer/sos potius q̄ conuersos legisse tradit : vt non mirum sit: si in quibusdam rebus re/conditis breuissimi scriptoris mens eum latuerit. Quod illi contigisse platonicus plethon testatur:⁊ peritissimi quiq; greco/rū.Et quod maximuz est:aduersus Auerroem greca Aristotelis verba reclamant.

Ait ipse Plethon:Aristotelem sine cōtrouersia censuisse hominū animos esse multos:⁊ sempiternos.Subiūgit: nolle se aristotelis ꝟba peruertere:⁊ si aristotelis platonis ceterorūq; philosophorū ꝟba puertit.Hec ille.Videt tñ Alexander approdiseus Aristotelis sensum de alia puertisse: vbi ait:aristotelez mortalē aium censuisse. Themistius equus aristotelem declarauit dicens abeo mentem gdez agentem vnicam:capacem vero multiplicem existimari:⁊ vtranq; perpetuam. Quid vero ipse sentiat Alexander in questionibus naturalibus declarat: vbi inquit : ¶Medicina ⁊ si scientia est:tamen in opere suo aro appa ret.Quemadmodum anima : ⁊ si est immortalis:tamen in corpus mortale demersa videtur esse mortalis.Atq; iterum ait. Noluisse mundi opificem diuinos: celestesq; hominum animos corporibus terrenis absq; congruo quodam medio colligare.¶Medium vero eiusmodi spirituz:vehiculumq; platonicorum more cognominat.¶Proculus vero non modo platonicos:sed etiam aristotelez affirmat immortalem aiaz posuisse.Et eadē rōne posuisse themistius asserit : qua ⁊ Plato posuerat. Atq; post q̄ in libro de anima iij.probauit vtrunq; intellectum.s.agentē atq; capacē esse perpetuum:addidisse solum huc.s. ex vtroq; mixtum:esse talem.¶Passiuam vero rōnem.i.phantasiam minime: quaz ob cām concluſisse nos post obitum humanarum rerum non reminisci:quoniam harū recordatio per q̄uersionem ad phantasmata:ac propter affectum ad corporea fieri:solet:q; ergo inquit non reminiscimur:ideo themistius vult esse addituz:vt indicaret animos post obitum viuere:pluresq; animos:sed nihil esse mirum:si corporalium non reminiscantur:q; si perire animos putasset:nulla fuisset ratio assignanda ob quam minime recordē tur.Sed ad Auerroem redeamus.

¶Narratio opinionis auerrois.

Auerrois cum apud aristotelez sepe legeret. Intellectum procul dubio nihil habere nature corporalis:mortalisq; amnixtum:sic accepit:vt inde tria cōcluderet.¶Primum intellectum non esse corpus.i.non cōponi ex materia:atq; forma. Secundum non esse qualitatem aliquam cum corpore diuisibilem:aut nullo modo a corpore dependentem. Tertium non eē formam talem:vt queat corpus perficere: viuificare:⁊ regere.Atq; ita herere corpori:vt ex materia ⁊ intellectus substantia vnuz fiat compositum:cuius esse sit vnū. ¶Primum ⁊ secundum damus Auerroi. Tertium si pipatericos veteres sequimur nullo modo concedimus.¶Negat substantiā intellectus esse posse formaz pfectricē corpis:actūq; viuificū.¶Prima illius argumētatio hmōi est.Si intellectus eēt talis corpis actus:ex eo ⁊ corpe vnū nasceret cōpositū ⁊ vnū esse compositi.¶Nō pōt aūt ex eius cōgressu cū corpe ⁊ vnū fieri q̄n ipse euadat corpis pticeps.¶Hāc pticipationez nō admittit mēs:q̄ esse ostendit rō a corporibus absolutā.Secunda rō . Si mens forma corporis esset eodem pacto queq;

suscíperet:quo ꝛ materia suscipit corpora lis. Quod enim est corporis forma: nihil absq; sua materia suscipit. Materia vero quicquid suscipit:diuiduo suscipit modo. Unde forme rerum in ea diuise temporales:particulares euadunt. Tales quoq; caperet intellectus. Nunq; igitur per suas formas vniuersalem naturam aliquaz cõprehẽderet. Tertia ratio. Materia formas quas possidet:non agnoscit. Ita mens si iuncta materie per eius consortium eodẽ pacto caperet:quo materia:nihil prorsus agnosceret. Quarta ratio. Impossibile est in corpore infinitam vlla ratione esse virtutem. Mentis autem virtus est quodãmodo infinita. Nec effici vult:vt mẽs nullum habeat cõmertiuz cum materia. Cuz ꝯo multe sit in natura spẽs mentis:vnaz quãdã eius spẽm vult esse humanã mentez:illã. s. que rerũ ordinẽ speculatur in nobis. Quãquidem in cũctis hoibus idez est ꝑm spẽm modus intelligendi:eadẽq; anima specie:per quã vna ꝑm spẽm est in cũctis hoibus vita:eadẽq; figura. Qm̃ vero vna est humana mens specie: vna quoq; sit numero opz. i. vnica ꝛ singularis:nõ diuisa per singulos. Nam forme: que in se vna est specie:nõ secatur in multas:nisi adiectione materie. At quomodo mens humana vna in se existens diuidet in plures. Cum nullius sit materie particeps. Preterea si alius esset in me intellectus: in te alius:oporteret spẽm illã:que est intelligẽdi rei similitudo:aliã ꝑm numeruz in me esse:in te aliã. Secũdum spẽm ꝯo eãdez. Cũ enim rerũ intelligẽdarum spẽs in mẽte sint:quaꝝ subiecto:opz in alijs mentibus alias esse spẽs:ꝛ distinctas. Distinctas inq; numero:sicut mẽtes distincte sunt numero. Spẽs aũt:aut forme:que multe sũt numero:vnum spẽ forme sunt particulares:que ad intelligẽtiaz conferre non possunt:quoniã vniuersale oportz esse: quod sit vere intelligẽdum. Accedit:q; quando alius docet aliũ:preceptor scientiam suaz in discipulũ videtur trãsfundere. Aut igitur eandem oino:quam habebat ipse:tradit discipulo:aut aliam numero specie ꝯo eandem. Si eandem specie tradit:sed numero aliam:eodẽ pacto scientiã generabit: quo suũ opus generare natura solet. Mẽpe quod per naturã agit:formam suam gignit in alio cõuenientem plurimũ specie: numero differentem. Hoc aũt pertinet ad ea:que cõgruunt inuicẽ in materia. Mẽo vero tum docẽtis:tum discentis est supra materiã. Atq; ipsa scientia nõ est qualitas efficax:sicut calor:atq; similia. Restat itaq; vt eandem prorsus scientiam numero: quam possidet ipse:docẽdo cõmunicet ꝛ discipulo:quod fieri nequit vnquam:nisi fit in vtriusq; vnicus intellectus:ne eadem scientie qualitas de subiecto alio in aliud trãseat:ne ve magister docendo sciẽtiã cogatur amittere. Adde:q; in nostris mentibus:si diuerse numero:ꝛ cõuenientes specie fuerint:notiones cognitarum rerũ specie conuenient:differrent numero. Que vero preter diuersitatem suã in specie aliqua congruunt:profecto in cõmuni quadam cõgruũt notione. Cõmunem huiusmodi notionez tam meus intellectus q̃z tuus videbit:ad quam diuersas illas colliget notiões. Sic vtriq; huiusmodi notionem concipiemus. Ego vnam:tu alteraz numero quoq; differẽtes:specie cõgruas. Ideo rursus ad cõmunem aliaz similiter redigemus. Atq; ita in infinitum. Est autem absurdum in rebus ordinatis infinitum progressum indueere. In speciebus vero rerum ordinem esse necessarium est. His rationibus concludit Auerrois: humanam mentem:q; fine materia est': vnicam esse:ac fuisse semper:ꝛ fore. Esse vero hãc omnium mentium infimaz. Et sicut supioribus orbibus singulis singulas mentes attribuit:ita orbi huic inferiori mentẽ vnã:que nõ huius hois proprie:vel illius sed humane spẽi mens appelletur:vt spẽi vnice sit vnicus itellectus. In hoc orbe inferiori (vt nonnulli ipsum interꝓtant) totus vbiq; Constare quippe hũc hominẽ:

quem videmus: existimat ex corpore hoc: & anima sensitiua: vt nominat ipse. Intellectiua vero nequaquam. Sed hanc aiam sensitiuam esse omnium talium animarū perfectissimam in brutis spē differentem. Tot esse animas: quot hominum corpora oriri & occidere cū corporibus. Supremaz huius anime vim appellat virtutem cogitatricem: quam greci nominãt phantasiã. B Addit animis bestiarum habere extimatricem vim aliquam: per quaz naturali instinctu: qđ bonum sibi vel malum sit iudicent: subito ac prosequãtur & fugiant. Nostrani vero animam habere vim illam cogitatricem: que non nature ductu feratur: sed ratione perquirat: consilio quodam deliberet: eligat: vt cõsuluit. Nihil tamẽ sentiat vniuersale: sed discurrat solum per singula. Hanc ideo vocat rationem particularem. Intellectum vero rationem vniuersalem. Rationem hanc particularez locat in media cerebri particula inter imaginationem: atq; memoriam. C Opinatur enim in prima particula sensum esse cõmunem: qui operationes quinq; sensuum in se colligat. In secunda imaginationem earum imaginum conseruatricem: quas communis sensus collegerat. In tertia cogitatricẽ virtutem iudicem eorũ: que seruauit imaginatio. In quarta memoriam: custodez iudiciorum: que cogitatrix potẽtia protulit. Igitur cogitatrix virtus medie partis regina pre ceteris rebus inferioribus est proxima menti: adeo vt mens illi assit vbiq; & intelligentiam suam per eius expleat ministerium: dum simulacra rerum in cogitatrice virtute lucentia mentem ad intelligendum mouent. Atq; hec sola est hominis cum mente communio: non quia intellectus sit pars: aut forma viuifica hominis huius: qui ex corpore & anima cogitatrice componitur. Separatur enim intellectus ab homine & in essentia: & in essendo. Sed quia presens est vbiq; intellectus hois huius cogitationi. Atq; ex hac particulari cogitatione ille vniuersalẽ haurit spẽz Occasionem prebet hõ intellectui ad speculandum. Quemadmodum coloratum lumen oculo ad videndum. Neq; ex homine hoc & mente conficĩ vnum esse: sed operatio vna contingit. Una scilicet intellectio: que tamen non in homine est vllo modo: sed in mente sola: in mente inquaz ab hominis cogitatione pulsata. Neque quicquã ex illa transit in hominem: sed tota complectĩ in mente. Non intelligit hõ pmentem aliquid: sed in homine mẽs intelligit. Atq; in ipa mente artiũ: scientiarũq; sunt habitus. Cogitatrix anima vnĩ puero a prima eius origine. D Deus vo viu postea: cũ simulacra in cogitatione sunt adeo pura: vt moueãt intellectũ. Affirmãt auerroici: duas esse non vires solummodo sed E substantias ex quibus componitur intellectus. Sane vim agentem esse substantiaz vnam capacem vim substantiam alteram. Et illã natura sua lucidam: formatricẽq; esse. Hanc obscuram penitus: atq; formabilem: harum eterna copula vnã constare animam hm esse: quẽadmodum ex materia & forma vnũ secundũ esse fit in natura compositum: Illam intellectũ vocant agẽtem: hanc intellectum formabilem & capacem. Censent iutellectum agentem: qz sit actus per se existens: per se intelligere se/ F ipsum semper: ita vt respiciens essentiam suam se videat: ac per se mẽtes quoq; supnas. Intellectionem huiusmodi esse ipsaz eius essentiã. Cũ vero essentia eius semper est intellectui capaci ꝓiuncta: sequi putant: vt p hanc eandẽ intellectualez essentia intellectus capax intelligat semp agentẽ intellectũ: cuius illamet tam intellectio est: q̃z essentia. Intelligat quin etiaz mentes supiores. Hãc intellectionẽ eẽ in intellectu vniuerso: siue aia actũ vnũ stabilez: & eternũ. Esse quoq; in ipsa pte eius formabili intelligentiã alterã: sempiternã quidẽ sed variã: Temporalẽ: atq; multiplicẽ: q̃z mutuã a nobis. Et qz heret ꝓpius agẽti intellectui q̃z phantasie: ac pp coniunctionẽ cum tali phantasia talem sortitur co

gnitionem: patere putant id qđ diximus paulo ante: vt. ſ. pp coniunctionem cum eterno illo intellectu: eternam intelligentiam habeat: tanto altera clarioꝛē: q̃to intellectui agenti familiarioꝛ eſt q̃ phātaſie. In nobis vero dubiā: mutabilēq; ſcientiā ſingulatim aucupari exiſtimāt: ita vt viuēte pythagoꝛa p ſimulacra reꝛ in pythagoꝛe cogitatione lucentia ſciam illam collegerit pythagoꝛicam. Decedente vero pythagoꝛa: t ceſſantibus illis ſimulacris intellectus ſpecies inde acceptas: ſcientiāq; amiſerit. Nam ſpecies illas a ſimulacris fieri: atq; ſeruari. Quin ēt viuente pythagoꝛa totiens actum ſuū p̄termiſerit intellectus apud pythagoꝛā: quotiens ſuū pythagoꝛe cogitatio. Una acceperit. Una oblitus fuerit: Receperit vna. Feciſſe ſimiliter Platone: t in ſingulis quotidie eodēq; pacto. Imbui vbiq; ac ſemp: varijs modis p varias hoſum animas: t quodāmodo paſci: tot accipere ſpecies: quot in nobis ſimulacra fuerint: tanq; ſpeculū: imagines a coꝛporibus: totidē actus edere intelligendi. Habitus quoq; diuerſos diſciplinarū p̄o humanoꝝ ſtudioꝝ diuerſitate. Et quia quotidie innumerabilis hominū multitudo cognitioni omnium ſtudet: quotidie hinc illuc omnia diſcere. Atq; p ipſas ſpecies hauſtas a ſimulacris noſtris intellectum capacē nō modo inferioꝛa: ſed deniq; tum in cunctis hominibus: tum in hominibus ſapientiſſimis ſeipſum cognoſcere. Hinc agentē intellectū. Inde t mētes ſuperioꝛes. Opinantur in hoc mirabilem rerum connexionem cōſiſtere. Eſſe náq; formas a materia penitus abſolutas: ipſos ſcilicet angelos: inter quos nō ſint plures in vna angelica ſpecie angeli: ſq; quot ſunt angeli: totidem ſint ſpecies angeloꝛum.

A Eſſe iſuper formas penitus coꝛporales in eadem ſpecie plurimas: puta animalium animas t formas illis inferioꝛes. Interponi compoſituꝫ hoc ex homine: atq; ex mēte: ex horuꝫ animabus multis mente vna quaſi monſtrū quoddā ingens multis cruribus: t capite vno compoſituꝫ. Vbi t abſoluta forma cū coꝛporis coit: t coꝛporea cum ipſa vicißim. Atq; vt pars eſt: qđ eſt abſolutum: vn cum pmanet in ſ. ipſo. Qđ eſt coꝛporale: fit multiplex: dum vna mēs innumerabilibus ſufficit animabus. Et illud quidem compoſitum ex mente t vno quoq; noſtrum hominem intellectualem appellant. Sed vnum quēq; noſtruꝫ ſeoꝛſum a mente hominem cogitatiuū. Et primum quidem hominem affirmant aliqđ intelligere: qđ pars eius. i. mens intelligit. Sicut hominem ſolemus ſimū appellare qđ naſus eſt ſimus. Alterum vero hominē nihil penitus intelligere.

¶ Cōfutatio auerrois. Quod mēs ſit forma coꝛporis: patet primum ex oꝛdine nature. Cap. ij.

MAgna fuit olim inter peripateticos de mente hominis p̄troverſia: atq; adhuc ſub iudice lis eſt. Dicearcus eā eſſe formam aiebat tum coꝛporis: tum coꝛporalem. Coꝛporis qđ coꝛpus humanum viuificat. Coꝛporalem: quia e coꝛporis ſinu deꝓmitur. Auerrois cōtra neq; formā coꝛpoream eſſe: neq; etiam coꝛporis. Auicenna theologoꝝ arabum princeps: t algā teles mediam viam ſecuti: mentez aſſeruerunt formam quidem coꝛporis eſſe: nō coꝛporalez: vt inter formas: que coꝛporis: coꝛporales ſunt: atq; formas que neq; coꝛporales ſunt neq; coꝛporis: tanquaz maxime differentes: medie quedam forme ſint: partim cum illis: partim cum his quodāmodo cōgruentes. Merito inter formas omnino diuinas: que ita ſepate a materia ſunt vt coniungi non poſſint: atq; naturales omnino: que ita cōiuncte ſunt: vt neq; ant ſeparari: forme interponuntur medie partim quidem naturales: partim quoq; diuine: ita ſeparate ſunt: vt coniungi poſſint: ita coniuncte: vt valeant ſeparari. Quod quidem earum viribus actionibuſq; oſtenditur: que tali quadam: tum cō

iunctionis:tum separationis inter se differentia distinguntur. Deniq; non abre inter sensum:qui ꝛ in forma corporis est ꝛ indiget instrumento: atque intellectum angelicum:qui est vtriq; liber: intellectus est humanus qui forma quidem corporis est:sed nullo indiget corporis instrumento. Que quidem sententia ꝛ cõmuni hominum iudicio probabilior est:ꝛ libris platonis:Aristotelis:theophrasti:atq; themisty maxime consona. Dicearcum vna cũ epicureis satis iam libris superioribus cõfutauimus Auerroꝫ deincepꝫ p viribus reprobantes:Auicenne ꝛ algantelis interpretationes:immo Platonis aristoteliscq; sniam comprobabimus:Siquidez ex fundamentis:que alias iecimus:ostendemus probabile esse:vt inter formas: que solum viuificando corpori astringuntur: sit forma media:que ꝛ corpus viuificet:ꝛ intelligat. Ut diuini vultus imago non succumbat:vbiq; materie:ꝫ vincat alicubi. Sunt autem forme in corporibus nihil aliud q̃ idearũ imagines diuinarũ:sicut figure: q̃ imprimunt in cera sigilli aurei sunt imagines. Si in omnibus ceris confusa fiat impressio'inertem dices illum: qui impressit tam inepte. Ita mens diuina: que in mouẽda materia est sue similitudinis auida inere forte videbit:si nunquam sui voti compos efficiatur: fiet autem nunquaz nisi forme huiusmodi appareant in corporibus: que ita ferme corporibus imperẽt suis:sicut mundo deus. Atq; ita in se: ac deum per intelligentiam reflectantur: perinde vt deus se vertit in deum. Quippe diuina mens per celorum motum agitando materiam dicitur aliquid: immo omnia generare siue producere:quamuis nõ quamlibet formam: vel permutationem producat vel ex materia ipsa educat. Quoniam vero primus ipse terminus:vnde generatio hec vel p̃ductio vniuersalis summit exordium:diuina ipsa mens est:vltimus quoq; terminus:quo talis generatio clauditur:mens quedam debet esse diuina. Terminus vero generationis vltimus in eo est:quod gignitur: eiusq; est forma. Quo circa aliquam esse oportet diuinam mentem:que sit materie forma. Nam si generatio ab igne facta finitur i ignis formã: facta ab homine in hominis figuram:cur non generatio:vel productio:que a diuina mente disponitur: finiatur in mentem? Non finitur generatio nisi in formaz: que est propria:ꝛ intima generati perfectio. Si ars per instrumenta tribuit tandem materie formam forme illi simillimam: q̃ mẽs artificis continet. Si corporis humani natura in generatione semen mouet: primo ad formam lactis:deinde sanguinis:tertio carnis:deniq; hominis. Si ignis lignum primo ad tepidum mouet: ad calidum. Tertio ad ignitum: quid obstat: quo minus diuina mens moueat mundi materiã ad formas elementorum primum: mixtoꝫ secundo:plantarũ tertio:quarto bruorũ: quinto ad formam sui.i. mentem: que sit corporis geniti forma: vt in nobilissimis natis parentis vultus eluceat. Mouet aũt materiam ad inferiores formas per mutationez ex ipsa materia educendas. Ad mẽtẽ vero p diuinũ actũ potius inducendã. Si.n.educeret:mẽs esse nõ posset. Hoc ãt ad diuinũ ordinez ptinet: vt postq̃ forme superiores aio rõnali:neq; educunt:neq; inducunt:forme vero inferiores ꝛ inducuntur:ꝛ educunt:ipse aius inducat:non educat. Ac si tãti pretij est forma mihi: vt vim actionẽq; hẽat elementoꝫ. Forma rursus plantaꝫ tã valida: vt agat quicquid agũt inferiores. Itẽq; forma bruoꝫ:quis neget mentẽ habere vim:actũq; formaꝫ inferiorũ:ita vt ipsamet eius essentia:dum intelligit:sentiat quoq; p corpus:ꝛ alat corpus. Profecto cũ natura superior totã vim nature inferioris ꝛ includat:ꝛ superet: idemq; opus effectura sit:qõ fit ab superiori:dum modo instra eadẽ ipsi suppeditent: necesse est mentẽ illã:que intra nos viget:opus alendi ꝛ sentiendi posse peragere non minus q̃ animã cogitatricẽ. Quippe si com

plexionis nostre spiritus sufficiens instrumentum menti est ad intelligẽtie ministerium: quod sentiunt auerroici: multo magis ministrabit substantie mentis ad sensum: & alimoniaz. Et q; natura superfluis non abundat: non inest nobis: nisi anima: forma; vna p̃cipua: sicuti nec corporib⁹ alijs cũ supiores forme iferiores p̃rineant. Dẽtem humanam esse mẽtium oiuz infimaz tum ex eo conijcimus: q; ex ocio migrat in actũ: atq; econuerso: tum ex eo: q; intelligendi occasionem accipit a corporibus. Sic enim corporibus proxima est: q; ex potentia educũtur in actũ propter materiam: atq; mouentur extrinsecus: & occasionem summũt extrinsecus operandi. Si mentium vltima est: ideoq; supremo coiungitur corpori: atq; ob hãc vicinitatem ipsa a corporibus haurit ociũ: motũq; externum: necesse est corpus humanũ compositorum corporũ nobilissimũ: menti cõiunctum: duo rursus a mente suscipe actũ & motũq; interiorem. Actus a forma suscipitur. Ab aia motus iterior. Ergo mẽs infima corporis supremi forma efficit: atq; anima. Quippe sicut materia: que vltim⁹ terminus est corporaliũ est: nõ est corpus aliquod: ita mens humana: que mentium vltimus terminus est: nõ est mens aliqua separata: sed per naturã cõiungit corpori. Et q; sensibus eget ad intellectionis exordium: vt p sensus percipiat corpora: eorũq; quasi hauriat formas: ideo natura instituit: vt tanta esset inter sensuz intellectũq; cognatio: quãta esse pot: quo huiusmodi haustus facillime: & exquisitissime fieret. Nõ pot aũt aut maior eẽ cognatio: aut facilius exquisitusq; id fieri q; si in eadẽ substantia sit: tam mens: q; sensus insit. Et sicut ostrea: que oiuz sensualiũ vltima sunt: ita propinquant arboribus: que omnium sensu carẽtium sunt suprema: vt partiz terre affigant: vt arbores: partiz sensu tactus vtãtur: vt sensualia: sic intellectus humanus infimus inter alios ita cõiungit nature earũ formarum: que inter corporeas supreme sunt: vt partiz formet corpus: vt ille: partiz intelligat: vt mentes superiores. Merito sicut inter ignem & aquam maxime inter se distãtes est aer: inde calens vt ignis: inde humens vt aqua: sic inter angelos: aiasq; brutas longissime differẽtes: rõnalis anima interponit: que & intelligat vt illi: & corpus formet vt ille. Ac si forma: q; mãe ppinquor est: vmbra eius: estq; a mã remotior: vt vegetatiua sensitiue: hec aũt intellectiue: sequit intellectiuã animã per vmbram suã: ideoq; per suũ actũ viuificũ materie iungi. Principale agẽs sequentia mouet agẽtia. Principalis finis reliquos cogit fines. Materia principalis ceteras materias substinet. Principalis itaq; forma reliquas: quo ad fieri pót: formas formar. Cum igit in rebus naturalibus mẽs forma sit principalis: opz: vt ipsa formet quodãmodo ceteras formas: omniũq; gerat vicem. Qd nunq; efficiet: nisi formet materiaz antea per formas inferiores congrue pparataz. Atq; illis quasi cessantib⁹: illa in seipsa vires sequẽtium formarũ experiatur. Quinẽt si ea naturalis motus finem suum assequit: atq; talis est in formarum genere ascẽsus: vt gradatim magis: magisq; materiã nitant transcẽdere: neq; transcẽdant alie: necesse est saltez formam naturaliũ vltimam id assequi: ac non modo formare materiam: sed ẽt per aliqd sui materiã prorsus excedere. Qua parte excedit corpus: ac tẽpus: spiritibus: & eternitati intelligendo coniungit. Talem formam platonici tum naturalem: tũ diuinã appellant: q; est naturaliũ formarũ: diuinarum vt confiniũ. Dentes celestiũ corporũ gubernatrices ita sunt distribute: vt vnaquq; vnum primo moueat corpus: & illud qdem intrisecus: & fine medio. Multo magis mẽs humana vnicũ in primis corpus mouere oz: & intrinsecus fine medio agitare: cũ sit vicinior corpori. Unde videt contra nature ordinem esse: vt mens illa sublimis corpori sine medio cõiungat: infima ño p animam cogitatricez. Regrit insup

ordo

ordo nature:vt sit bonum purum:z bonū intellectuale. Intellectus purus:z intellectus animalis. Anima pura:z anima corporalis. Primum deus est. Secūdum angelus. Tertiuz anima rōnalis. Aia ꝙ irrationalis est quartum. Igitur nisi alicubi sit forma partim intellectualis:partim vitifica:ordo nature cōfunditur. Qui in eo cōsistit:vt deus purū bonum sit. Angelus bonū quidem intellectuale sit:sed intellectus purus. Aia rōnalis sit intellectus quidem animalis:sed anima pura: qa ipsa se substinet. Anima irrōnalis sit aia ideo impura:qz eget corporis substentaculo. Sic ergo qz esse in se ātecedit esse in alio:z qō in se est:perfectione sua exuberat quoq; in aliud:factū est:vt sit bonū in se:bonum in mēte. Mens in se:mens in aia. Anima in se:aia in corpore. Sicut corpus summi celi in se. Reliqua ꝙ in ipso. Qō ñ totum aie genus toto genere corporeo prestātius est:debet amplius esse aie genus q̄ corporis. Itaq; infimū aialis generis summum generis corporalis exuperat. Propterea mirū imodū summum generis animalis summū excedit generis corporalis. Quo fit:vt rōnalis aia non mō corporis ꝓfunda ingrediatur alendo:sed ēt sublimia corporis supgrediatur intelligēdo. Merito qz quod excellētius est minus opz ab eo:quod deterius est pēdere:q̄ ecōuerso. Sicut ergo aie infime quāsi cōtinentur a corporibus:z medie quodāmodo cōtinētur:z cōtinēt:ita sublimes oino corpora continent. Nō cōtinēt corpus oino:nisi z intrisecus penetrēt:z extrinsecus ambiant. Et sicut abiēdo corpis supficiē aia vitā intellectualē sūmit ab alto:sic intima corporis penetrādo animalē vitam tribuit infimo. Dum ābit prout a deo est:intellectū sortitur agētem:prout residet in seipsa:capacē possidet intellectū. Dum penetrat:prout spiritibus sese insinuat:sentit:z mouet:prout se imergit humoribus:alit:z substinet. Sed ad vniuersalē rerum ordinē reuertamur:Deum dicere possumus esse formā: G

que neq; heret:neq; formaret:neq; formata. Animam ꝙ irrōnalem cōtra formari:formare:herere. Sed angelū formari quidez a deo:neq; tamen herere materie:neq; formare materiā. Merito ergo inter angelū animāq; irrōnalem:animā ponemus rōnalem tali quadā natura preditā:vt materie non inhereat:formet tamen:z formet. Preterea multū probāda videt distinctio illa platonica in metaphysicis Auicenne: videlicet:in mūdo intelligibili procedendum esse ab intelligibili sūmo ad intellectus multos: tanq; a formatore ad vires inde formabiles. Ac primū ab absoluto illo ad absolutos:qui nullo modo inde declinent. Deinde ad intellectus:qui paulū quid ad sensibilia vergant. i. solum extrinsecus gubernanda:ita vt illis quoq; quasi extrinsecus accidere eiusmodi videat officium. Tertio ad intellectus:qui quantuz in natura intellectuali fieri potest:naturaliter ad sensibilia tam declinēt. i. intrinsecus per vitā:motumq; regenda. Nō enim aliter z sensibilis mūdus cū intelligibili pfecte cōnectitur:z inferiora ad superiorum exemplar pulcherrime:atq; optime dispōnātur. Nunc aūt quartus quidā:licet vmbratilis:sequtur gradus:vt quidā putant: quasi nodus mentiū cū corporibus:vitarum videlicet irrationaliuz spēs. Que vt putāt platonici:tanq; vmbre quedā mentes sequūtur per corpora procedentes. Sz ad diuina iterū reuertamur. Deū quidem esse negat nemo:esse ꝙ ipsum dei nō certa quadā spē determinatur essendi:p; quā fiat esse tale:vel tale. Ne compositus sit deus ex cōmuni natura essendi:z ex aliqua addita differētia. i. essendi proprietate. Igitur esse ipsum absolutum est:nullis limitibus circūscriptum. Quod existit penitus infinitū. Radix imensa oium eorū contētrix:z procreatrix:que tale habēt esse: vel tale. A simplici enim fonte omnis cōpositio manat. Igitur angeli esse habēt:sed q̄ illorū tale esse:vel tale. i. cum hac:aut illa proprietate in alia:atq; alia spē angelo- L

rum. Quapropter esse angeli non est infinitum: sicut esse diuinū. Nō. n. cōtinet amplius totius essendi integrā plenitudinē: neq; oē esse existit. Sed vna quadā rerū spē clauditur: per quā ad vnicum essendi modū determinatur. Par. n. est: vt esse diuinum: quod ideas. i. spēs antecedit: perq; spēs rebus ab ipso manātibus esse diuidit: hoc ipsum esse tradat in spēbus. Ideoq; diuersis spēbus modos eēndi diuersos. Itaq; esse angelicum in angelica spē terminatur. Spēs autem angelica: quā eādē vocamus essentiā: que esse talis est fundamentum: quodāmō est infinita: nō quidē: vt deus: sed q; secum ipsa pmanet: totāq; sue spēi seruat integritatē: neq; quicq; in se accipit vltra speciē: & spēi proprietatē. Cuī nulli inferiori nature propinquet: cuius contagione inficiat. At si essentia hec angelica non differret ab eius esse: infinitum quoq; diceret & esse. Quādoquidē in seipso: & per seipsum subsisteret: esse vero vtrinq; infinitum: ac per se existere: dei solius est proprium. Itē si esse eius ab essentia non differret: cū esse sit actus: certe angelus solus esset actus. Cum ꝯo per potētiaꝫ solā participatio fiat: nullius alterius participet angelus: esseq; vndiq; simplicissimus: quod soli deo congruere potest. Sic deus infinitus est omnino: q; solum esse existit: atq; esse totum: & omne. Angelus finitus est secundum esse: ꝑm essentiā infinitus. Adde & ꝑm virtutem quodammodo: operationemq;. Mullius enim deterioris obstaculo cura sollicitudine impeditur: quo minus totam semper suam virtutem: quātacunq; illa sit: exerceat operādo. Forma corporis: qualis ē anima rationalis: q; incerta quadā existit spē sicut angelus: esse habet ipsa quoq; finitum: essentiam aūt partim infinitā: partim ꝯo finitam. Infinitā quidem: qm̄ nihil vnquam amittit: quod ad spēm suaꝫ ptineat. Eius siquidē natura est actus vitalis: rōnalisq;: quē actuꝫ nec dimittit vnq̄ꝫ: nec intermittit. Finitam ꝯo: quoniam admittit aliqd vltra spēm: siue principia spēi. i. affectionē hanc: aut illam ad talem: vel talem humani corporis habitudinem. Per quā fit forma viuifica corporis: & ad numeruꝫ corporum numeratur. Essentia huius anime: quātum infinita est: corporis capacitatem exuperat: vitamq; agit intellectualem. Quantum ꝯo finita est: proportionemq; habet cum corpore: cunq; ipso corporeā agit vitam. Ibi vis: operatioq; infinita viget: hic contra finita. Forma deniq; corporea vndiq; est finita secundum esse: essentiaꝫ: virtutem: & actionem. Secūdum esse: quia esse eius certe speciei limitibus circūscribitur. Secūduꝫ essentiā: tum q; in se accipit accidentia plurima preter spēm: tuꝫ q; proprium vigorē omnino nō seruat. Nempe eius natura est actus efficax: vel vitalis. Subit aūt in corpore passiones: atq; veritum. Secundū virtutem: & actionem. Quoniā virtus eius augetur: atq; minuitur: & operatio quelibet eo vsq; se extēdit: quousq; instrumentoꝝ: subiectorumq; cō ducunt affectiones. Tales sunt oēs forme anima rōnali inferiores. Oportet hos quatuor rerū gradus i natura existere: vt paulatim ab eo: quod omnino infinituꝫ est: p media mixta ad ea: q̄ omnino finita sunt: descendamus. Que quidē gradatio continuari nō poterit: nisi quēadmodū in mūdo intelligibili infinitū est: ac finitū: vt deꝰ & angelus: ita in mūdo sensibili due sint illorum imagines: aliqd. s. quodāmō infinitum: & aliqd oino finituꝫ: vt rōnalis alia: & forma quevis inferior. Illa quidem forma corporis est: nō corporea. Nec & corporis & corporea. Rursus ꝯo gradibus descendamus. Deus esse possidet a se: in se: atq; pro se. Angelus non a se: quoniaꝫ a deo: sed in se: atq; pro se. Forma corporis: qualis rationalis est anima: neq; a se habet eē: quoniam sit ab alio: neq; pro seipsa tantum esse suum seruat: q; ipsum communicat corpori: esse tamen habet in se: quia suum esse in eiusdem fundatur essentia: sueq; essentie actus est proprius. Sicuti solis anima

ſm platonicos in ſe lucet: ⁊ illuminat ſo-
lem: ita tamen: vt lumen proprium nō amit
tat. Forma vero corporalis eſſe neqz a ſe
neqz pro ſe habet: vt etiam anima. Neqz
rurſus in ſemetipſa. Ita enim eſt materie
dedicata: vt ex ea ⁊ materia tale fiat com-
poſitum: in quo proprie eſſe ipſum funde
tur: ⁊ cuius eſſe ſit actus. Forma autē eius
non ſit ipſius eſſe proprium fundamētuz.
Hoc ordine carere natura non debet. Ca-
reret aūt: niſi eſſet forma quedā corporis:
D non corporea. Huic ſimilis videtur eſſe il
la. Proculi noſtri diſtinctio. Diuinū inqt
intelligibile ipſummet eſt appellandū. In
tellectus autez purus ſuūipſius: atqz in ſe
ipſo. Intellectus deinde animalis tuz ſui
ipſius: qz eſſe ſuū in ſua eſſentia poſſidet:
tum alterius: quoniam ex ipſa ſua rationa
li vita vitā aliam rōne carentē quaſi ima-
ginem diffundit in corpus. Natura poſt
hec. i. vitalis cōplexio quaſi vmbra ꝓpter
vitā ab aia infuſam in corpore iam ipſo re
ſultas vītaxat alterius eſt iudicanda. i. cor
poris: cum quo extēditur: atqz diuiditur.
Corpus veniqz ob cōditionem eius ex ſe
diuerſam: ac penitus diſſipabilem proprie
E alteruz appellatur. Ubi apparet in ipſo re
rum ordine intellectum animalez: ſiue ani
F mam intellectualem medīū obtinere. Si-
milem quodāmodo ordinem Porphyri-
us ex mente Platonis in cōmentarijs in
timeum afferre videtur: in ſex vniuerſuz
gradus ita diſtinguens. Aliqua ſoluz eſſe:
aliqua ſolū fieri: alia eſſe ſimul ⁊ fieri: alia
fieri ſimul ⁊ eſſe probat. Preterea ꝓponit
omnibus aliquid ſupereſſe: ⁊ fieri. Sup-
ponit quoqz oibus aliqd ſub eſſe: atqz fie-
ri collocatum. Eſſe quidē dicit oēm men-
tium latitudinem: ſiue mentes in ſeipſis
ſint: ſiue mētes in alabus. Contra vero fie
ri vult latitudinē ſenſibilium: ſiue elemē-
talia: ſiue celeſtia ſint. Eſſe autem ſimul ⁊
fieri animaz genus. Ac viciſſim fieri: atqz
eſſe ipſam vniuerſi naturā vniuerſum vi-
uificantem: que quidē eorum: que fūt: ſū-
mitas eſt. Atqz quatenus ꝑ corpora diſtri-
buitur: fieri dicitur. Quatenus ꝯro per ſe
minime corporea eſt: dicitur eſſe. Deniqz
omnibus preponit quidem bonum: ſubi-
cit vero materiam. Quot ſum hec? vt in-
telligamus: non poſſe ordinez vniuerſi cō
tinuari: niſi ſint forme itel lectuales ſimul:
corporumqz viuifice. Solis enim his cō-
uenire id poteſt: vt ſemper eſſe ſimul: ſe-
riqz dicantur. Eſſe quidem per ſubſtan-
tiam prorſus indiuiſibilem: ſubitumqz in-
telligentie ipſius intuituz. Fieri vero per
temporalem reliquarum actionuz diſcur-
ſionem. Talem quandam formā eſſe opor
tere ratio hec pythagorica perſuadet. In- G
cubat vt Timeo locrēſi placet deus pater
materie matri formas tanquam proles ge
neraturus. Eſt in patre fecunditas efficax
formarum omnium. Eſt in matre fecun-
ditas capax formarum precipue corpora-
lium. Eſt in patre actus formarum effi-
cax. Eſt in matre potentia formarum ca-
pax. Naſcuntur proles matri ſimiles mul
te forme videlicet: que ex materie fundo
emergunt: ⁊ in idem denique immergun
tur. Sicut vaſis aurei figura ex auro: atqz
in aurum Naſcantur rurſus oportet pro-
les nōnulle patri perſimiles: ſi modo plus
aliquid pater quam mater in hoc valet cō
greſſu. Huiuſmodi erunt forme ex patris
actu exilientes in materie faciez: ⁊ inde in
patris actum reſilientes. Quemadmoduz
ſplendor a ſole in aurum: ⁊ in ſolem. Ille
quidem forme matri ſimiliores prius in
materie viſceribus latent quodammodo:
ſicut figura vaſis in auro: latent ⁊ in ani-
morum: corporumqz mundanorum vir-
tutibus: que ſunt diuini artificis inſtru-
menta: Deus eas per mundi motus ex
materie eruit gremio: ⁊ pro capacitate ma
terie producit in eſſe. Huiuſmodi autem
eſſe cuius eſt proprie? Cōpoſiti illius cor-
poris: quod ex hac generatione confici-
tur. Quare? Quia inſtrumentū: per quod
generantur a Deo: compoſitum eſt. Si er
go ꝓprima cauſa eſt compoſita: ⁊ effectus
ſolet proxime cauſe ſimillimus proueni-

re sequitur vt quod proprie gignit fit id: quod est compositum. Si vero qđ gignit: proprie conuenit esse. Proprium est igit illud esse compositi. Non enim fit a forma: vel materia: sed composito. Accedit q̄ tales forme materie ſm potentiam quodam modo prius herent quā assequantur esse. Atq; in materie gremio pducuntur: ineē eoipso momento: quo completur esse cōpositi. Quoniā vero inherendo ſm virtutem ipsi materie fiunt: accipiuntq; esse: iō adherendo ſm actum eidem materie retinent esse: ac tamdiu sunt: quādiu herent. Non ergo per suum esse sunt: positq; t fiūt: t sunt: t permanent inherendo: sed p esse illius compositi: cuius ipse partes sunt: q̄ve generationis est terminus. Ac merito cum esse non habeant proprium: neq; vis quidem vllam: aut operationem propriaz possident. Tales sunt forme: que matri similiores videtur esse q̄z patri. Que vero sunt patri similiores: quales sunt rationales anime ex actu mero promuntur dei. Ideo subito ad actum perducuntur essendi. Quapropter esse q̄si in se habent prius postea iunguntur materie. Esse habēt anteq̄z hereāt corpori: t ante corpus ordine ipso nature: esse retinent: t post corpus eē habent proprium in seipsis. optionem aliquam habent propriam in se ipsis: corpori non communem. Esse suum quadam ex parte imptiunt corpori: operationes aliq̄s in corpore edunt: atq; per corpus.

¶ Quomodo mens propiquat corpori. Capitulo. Cap. iij.

A Sed quonam modo esse suum imptiunt corpori? Miscēt, ne ipsuz? Anime. Perit enim t confunditur qđ miscetur. An tangunt corpus? Nequaquam.

B Tactus enim duorum est corporum prius. Nunquid clauduntur in eo? Neq; istud. Non enim loco clauditur: nisi corpus. Quid igit agunt he forme in corpus quando ipsi suuz esse communicant? Penetrant ipsum vndiq; essentia sua: virtutem essentie sue dedicant illi. Cum vero absentia ducatur esse: t a virtute profluat operatio: coniungendo essentiam imptiunt esse. Dedicando virtutem operationes cōmunicant. Itaq; vt anime: corporisq; congressu vnum euadat animalis eē operatio vna. Esse quidem hoc anime ipsius est per essentiam: p participationez fit corporis. Non immergit anima esse proprium corpori: sed corpus extollit ad ipsuz. Neq; capit corpus totaz illius essentie amplitudinem: sed attingit aliquid pro natura sua: neq; substinet eam: sed substinetur. C Quo autem pacto forma non extensa molem corporis impleat: plane intelliget quisquis considerabit etiam extensam formaz plurimum ita se ad corpus habere: vt quelibet eius pars eque se ad quamlibet partē materie habeat: atq; vicissim. Itaq; cogitare possumus qualibet huius forme partem in singulis materie portionibus esse: easq; ita formare: vt tota puncto cuilibet adsit. Verum huic forme auferamus extēsionem: atq; interim formandi corporis officium relinquamus. Possumus enim; nā formare: t aliud: t prestantius est quaz extendi. Itaq; si materia extenditur quidē: sed non format. Potest aliqua materie forma formare: ac non extendi. Sic videbimus individuam formam: totamq; simul formare simul materiam totam: t quamlibet, pariter eius partez. D Ac si verum sit pythagoricum illud: videlicet: punctuz motu suo lineam facere: lineam vero superficiem: superficiem deniq; simili motu profundum: facile cogitare poterimus: punctum idem motu suo seipsum totum individuum q̄ per longitudinem: t latitudinez profunditatemq; diffundere. Hinc fit vt vbicunq; dividas: tangas ve reperias punctum. Quod quidem si fit accidens a mole necessario substinebitur. At si substātia fuerit: sicut anima in se subsistens: moli quidem aderit: atq; a mole seiunctuz in se perpetuo permanebit.

¶ Quomodo mens adsit corpori. C. iiij.

E Anima hec tam excellens nunquid materie informi fine medio iungitur. Semp forma perfectior imperfectiores formas inter se continet: quemadmodum quadrangulus triangulum comprehendit. Rationalis anima si intelligendi vim habet omnium prestantissimam: habet etiam sentiendi: alendi: atq; regendi. Ideo in anime rationalis virtute claudit ur alia sensitiua: & nutritiua. Forma quoq; mixtorum vita carentiuz. Accedit materie rationalis anima ijs omnibus predicta formis: per formaz suam: seu virtutez: que mixtorum corporum vita carentium gerit vicē: heret materie informi q̄s proxime. Atq; in ea quatuor elementorum' conflat complexionem: dum partes materie deuincit in vnum: ac temperat elementa. Per formam suam: que plātarum habet viz: heret corpori ex materia & complexione composito. Illiq; elemētorum complexioni tribuit motū in quālibet .oci partē: qui vita vocatur. Per formā animalium proprtam ijs se accomodat: spiritumq; p̄creat sensuū instrumentum. Per formam rationalem reliquis imperat. Itaq; per infimam vim suam est forma materie: per secundam forma est corporis mixti: per tertiam plante: per quartam forma est animalis: imo forma formaruz. Ex quo fit: vt rationalis anima & corpora formet magis: quam relique forme: quia' per plures virtutes formar: & formet purius: q̄ informem materiam per pedem suum tangit cominus: per capur autem eminus prospicit.

F Quemadmodum ignis ex quatuor ca'oris proprij gradibus. Primum gelido ligno infundit. Secundum ligno iam tepido. Tertium ligno per duos iam calido. Quartū tribus illis gradibus insuper addit: per quem fulget superne: sic anime rationalis essentia quatuor quibusdaz refertа gradibus: mixto vitali: sensuali. Intellectiuo: primum materie applicat: secundum adhibet primo. Secundo tertium adijcit. Tertio addit quartum. Ubi tam fm totam essentiam q̄s fm gradus omnes materiam formare videtur. Licet fm essentiam quidem totam formet eodē modo. Secundum vero omnes gradus alio atq; alio. Primus siquidem forma est materie. Secundus est forma mixti corporis. Tertius forma est formevitalis. Quartus est corporalium omnium forma formarū: per tres gradus anima particularis euadit: per quartum remanet absoluta: formarumq; capax absolutarum. Quid miruz: si in hoc eius excellētissimo gradu aliqua apparet vis: operatioq; diuinis perfimilis: quibus ex eo hic gradus fit proximus q̄ fit a materia remotissimus: cum in nō nullis mixtorum corporū formis propter temperationem aliquam celestibus corporibus congruam: vis aliqua; actioq; resultet: aliena quidem ab elementis: quibus illius forme subiectum componitur: cōsentanea vero celestibus: quibus temperatione fit similis. Neq; mirum videri debet: animam: licet sit forma corporis: habere' tamen virtutem aliquam corpori non communem. Quoniam angeli neq; fm essentiam: neq; fm preparationem ad essentiā: ex materia eruuntur. Anime vero irrationales per vtrunq;. Animarum rationaliū q̄ medie sunt: media debet esse conditio. Nequeunt autem ex materia per essentiā pullulare. Quin fm preparationez ex materia pullulent. Quocirca fm preparationem scaturient quidem. Secūdum ꝯo essentiam: minime. Quod si virtus essentiā sequitur: nulla virtus angeli corpori est cō munis. Omnis autem bestiarū virtus est anime simul & corporis: q̄ simul cū essentia trahitur ex materia. Virtus autez anime rationalis in sola eius essentia est: cum ea descendens ex alto: & quoniā huiusmodi anima proportionem corporis superat: neq; est in corpore: sed corpus in ipsa: corpus oēm ipsius virtutē non cōprehendit. Attingit aūt virtutis alicuius non nihil: ppea q̄ aia: que fm preparationez pendet quodāmō ex materia: vsq; adeo afficit cor

G

H

pori: vt interiores vires suas illi accommo
det proportione quadã: perq illud liben/
A ter operetur: atq in illo. Neq absurdum
putari debet: rõnalem substãtiam coniun/
gi materie. Quia non põt aliter ordo na/
ture seruari. Est enim spiritus aliquis a ma
teria separatus: rõnalis: incorruptibilis: q̃
lis est angelus. Est t spiritus coniũctus:
irrationalis: corruptibilis: qualis est ani/
ma bestiarũ. Distant duo hec nimiuz. Nẽ
pe in genere ipsius spiritus sunt: atq inter
se per tres differentias differunt. Quid er
go inter hec medium est? Nõ spũs aliqs
qui solum sit separatus. Talis enim eẽ ne
quit. Quia opz: si separatus est: rationalez
quoq: immortalem q esse: Non spũs ali
quis: qui rõnalis sit tantũ. Opz enim spi
ritum talẽ coniũctum insuper esse: vel se/
paratuz. Non spũs solũ incorruptibilis.
Quoniã necesse est ipsum rõnalem prere/
rea esse. Nõ spũs separatus: rõnalisq tan/
tum. Nẽpe opz ipsum ẽt incorruptibilem
ponere. Nõ spũs separatus: t incorruptibi
lis solũ. Nam si duo hec bz: bz t rationẽ:
q: cum neq sensum exerceat: neq alimen
tum: frustra erit: nisi operationẽ habeat ra
tionis. Nõ spũs cõiunctus: irrõnalisq so/
lum. Talis naq ẽt est mortalis. Nõ spũs
cõiunctus: imortalisq dũtaxat. Qui eniz
cũ angelis cõem bz imortalem vitã: cõmu
nem bz intelligentiã. Non spũs coniun
ctus rõnalis: atq caducus. Quia si cõmu
nem bz cũ angelis intelligentiam: que vi/
te ipsius in seipsam reflexio quedã est: cõ/
munem habet t vitã. Sit ergo opz in cor
pore spũs aliquis medius extremoruz: qui
t rõnalis t incorruptibilis sit. Conueniat
cũ vtrisq: q: spũs est. Differat ab angelo:
q: est coniunctus. Differat a bestia: q: ra/
tionalis. Cõueniat cũ angelo proprie: qa
imortalis. Conueniat proprie cũ bestia: qa
coniunctus. Immo cũ oporteat inter illa
extrema esse medium ab vtrisq quodam
modo eque distãs: t eque particeps vtro/
rumq: necesse est esse spũz aliquẽ: qui par
tim separatus: rõnalis: sempiternus sit: par/
tim ꝯiunctus: irrationalis: atq caducus.
Talis maxime humanus est animus. In
cuius summo tres prime ille conditiones
sunt. In infimo tres sequentes. In medio B
sex omnes mixte inuicem: t muticis: vt
Plato inquit: modulis temperate.

C Quomodo mens insit corpori. Ca. v. C

ATq quonã pacto rationalis aia con/
iungitur corpori: Nõ vt solidũ cor
pus solido. Nã corpora hec solida: que so/
lo tactu ũguntur: neq simul sunt oino:
neq simul agũt: vt aia atq corpus simul
oino sunt: simul t operatur. Proinde oli/
uni absurdissimũ esse videt: aiam efficacis
simam vitalis motionis originem denso:
crassisq corporibus comparare. Que quã
to magis corporee proprietatis dicunt ha
bere: tanto minus naturalis actionis: vi/
talisq motionis possidere videntur. Nẽ/
pe si diuidantur: remanent dissipata: neq
sicuti putiora solent: mox in suam redeũt
vnionem. Contra vero. Que q minimũ
corporee crassitudinis habẽt: dum viden
tur a solidioribus percuti: ictum facillime
vitant: dum penetrari: efficacissime pene
trãt. Dum diuidi: adeo in vnitatẽ suã ve/
lociter reuertũtur: vt discessisse ab ea mi/
nime videãtur. Igitur vt dicebamus: aia
non vt solidum corpus solido iungitur.
Rursus nõ vt aqua vino. Corpora enim
hec mollia mutua mixtione vim priorem D
amittũt: ac desinunt esse qõ erant. Anima
cũ sit incorporea: neq materiã cuz hoc cor
pore cõem habeat: non põt cum corporis
huius qualitate misceri: atq cõfundi. An
forte sicut calor ignis aque? Hoc potius
modo. Calor siquidem nõ est corpus. Jõ
est similior anime. Sz neq id satisfacit no
bis. Nã pars caloris in aque parte est: non
totus in tota. Forsitã vt vox aeri. Vox. n.
forsitan vna: eadẽq tota est in qualibet au
le parte: cũ tota audiat in qualibet. Mo/
uet aures. Nũtiat aliqd intellectui. Quẽ/
admodum aia tota est in qualibet pticula
corporis. Corpus regit simul: atq intelli/
git. Sed nescio qd fragile vox habz: t pas

sioni subiectū. In fractione aeris nascit: leuiq; retruditur aura. Sed habeo interim similius aliquid. Videlicet imaginē coloris in aere ad oculos venientem. Spiritalis hec est. Currit momēto. Attingit proximū. Tota occurrit vbiq;. Veti nō patitur impetū. Pingit aerē. Formar visum. Simile admodū est id quidē. Sz hoc differt. Qđ aerem nō regit: neq; gubernat: sicut alia corpus. Sed ecce: gubernat nauem aliquam gubernator. Et est in naui. Nuz ita z ala se hz ad corpus? Non: qz gubernator nauez non implet: nō adest toti: nō per se mouet solum: sed per gubernaculum. At nūc in gubernaculo hoc inueni animam. Quoniam cum per ipsum nauta regat nauem: ars gubernatoria nō modo in nauta est: sed z tranſit in gubernaculuz. Tota in eo fit toto: regitq; ipsum. Hec ipsa est anima gubernaculi. Sz hec nihil nature sue tribuit substantie gubernaculi: sed agitat solum ipsa quidem extrinsecus agitata. Anima vero aliquid tribuit corpori: z suapte natura mouet. Tolle queso oculos in celū philosophe: celestem queris animam in terra: vel mari. Suspice solis lumen. Vnū hoc: z indiuidū est: vt ita dixerim: in qualibet aeris parte totū. Aerez illuminat: calefacitq;. Ipsum ꝯo nihil summit ab aere: neq; vim alicubi patitur. Neq; vllis sordibus maculatur. Fluitat aer vēris. Manet lumen: vt vult Plotinus. A sole est: momēto trāſit in aerē. A sole iterū nō separatur: reflectitur z in solez. Sine ipso aer mortuus ē: cū sit frigidus: z obscurus: forma qualibet destitutus. Duas hz lumē qualitates: fulgorē: atq; calorem. Fulgorē quidē exercet in aere: non tamē tribuit aeri: caloreq; tribuit. Unde occidente sole: non extinguit: vt Plotinus putat: sz vna cum sole subito totum recedit lumē. Caloris ad multam noctē relige relinquunt. Quasi aer factus fuerit caloris particeps: nō fulgoris. Sed ꝑstet: si placet: fulgorem nō largiat. Et quidē lucis illius qd est aliud q̄z lucere? Sine illa nō lucet aer. Sine aere illa lucet. Siquidē vera est Plotini sententia: lumen non a perspicuo vllo pacto: sed a solo sole continue dependere: ipsum q̄z semper: vtpote: q̄ sit actus qdaz ipsius perpetuus comitari. Sz pergamus ad reliqua. Accedit lux aeri: lucet ibi lux: sicut z ante in seipsa: lucet aer: qui non ante: per se lux illa lucet. Per lucem aer. Nunquid aliud est lucere lucis: z lucere aeris. Neq; quaz: alioquin remaneret fulgidus aer: abeunte luce. Unū igitur ē lucere: quo lucet vtrunq;. Sed luci per essentiaz cōuenit: p participationē conuenit aeri. Unū igitur esse quodāmodo vtriſq; cōpetit. Nec est lumen in aere: quāuis ita vulgo dicat: sed est aer in lumine. Si modo qđ angustius est: passioniq; obnoxiū amplioris: z in patibili ꝓtinetur. Similiter hois anima a deo denutritur in materiā. Et tranſit in eam subito: neq; discedit a deo. Sed vtrunq; simul agit. Regit corpus: atq; ēt veritatem ipsam rerum oium: que est ipse deus: miro quodā: vt disputat Plotinus: mō: attigit per intellectū. Rursus sicut lumen in solē rest ctiſ: sic ipsa in deū per voluntatē: prout semp bonitatē rerum oium appetit: que ipse est deus. Implet corpus sine offensione: vt aerē lumen: totaq; simiſr tori adest: patiente corpore: non patitur: sed sentit: z iudicat passiones. Non fluit: corpore labēte: sed constat. Duas habet: vires precipuas: Judiciariam: z vitalem. Judicium nō tradit corpori: sed ipsa peragit. Vitam corpori mutuat: vel largitur: quatenus vim quandam sue vite imaginariam ipsi communicat. Unde iudicat anima sola: nō corpus. Viuit aūt corpus: z ala. Quapropter anima decedēte. sensus abit protinus: Vestigia ꝯo vite manere videntur ad tēpus. Calor. s. atq; motus. Anime esse viuere ē: qūquidem aie essentia est vita: per quam formaliter viuit corpus. Esse quoq; sanctis nihil aliud est q̄z viuere. Non tn aliud est viuere ipsum aie corpori copulate. Aliud ipsius compositi viuere. Immo sicut p vnam: eandemq; vitā. i. aie essentiaz viuit

vtrunqꝫ sed aia per suam:corpus p alienā: ita vt pleriqꝫ iudicant p vnū dūtaxat vi/
uere vtreqꝫ sunt:dicunqꝫ viuentia: p sūm
A aia corpus per alienum. Atqꝫ vt supra teti
gimus aia nō est :in corpore:qꝫuis ita appa
reat illis:qui corpus videntes quidē aiam
vero non videntes:latere aiam in corpore
tanqꝫ vasculo arbitrent. Qui vero inspi/
ciunt aiam ingredientem corpus intrinse
cus:extrinsecus supgredientem:complectē
temqꝫ:ꝛ substinentem:atqꝫ mouentē pul/
uerem hūc exiguū vndiqꝫ peuldubio cor
pus esse in anima cōfitent. Quis dubitet
eā esse corpe amplioꝛē? Cū parte sui equet
illi quodāmodo.i.vitali potentia parte ex
cedat.i.iudiciaria facultate. Itaqꝫ corpus
tanqꝫ angustius:atqꝫ labile in anima ē am
plioꝛi prorsus:ꝛ stabili pinde vt id qd cōti
net incontinente. Quāuis ergo tota ani/
ma assit corpori: non tm corpus toti adest
B aie:sed pti infime solū.i.vitali. Quod hinc
confirmari vī:qꝫ cuꝫ aia sit virtute longe
maioꝛ corpore:ꝛ a virtute motus:amplifi/
catioqꝫ proueniat:opꝫ aiam non modo to
ti adesse corpori:verum ēt pm presentiam
vt plꝫ Iamblico corpus excedere. Etquia
est indiuisibilis:vbicunqꝫ est:illic est tota.
Corpus aūt sicut nō toti equat ꝑtiti aie:
sic nō equatur toti eius presentie. Id sensit
Plato in timeo:qñ dixit mundi opificem
corpus in aia statuisse. Iterū in libro deci/
mo de repub. Ubi inquit mundi corpus
inter necessitatis genua volui.i.infima ce/
lestis aie pte regi:atqꝫ moueri. In phedro
etiā aias affirmauit supra celū caput extol
lere. Uerū qꝫuis aia ita corpus excedat:nō
tm impossibile cuicqꝫ videri oꝛ: eam vsqꝫ
C adeo ad se materiā trahere:vt vnū reddat
compositū. Cū n. ppꝛium sit formaꝫ per/
ficere:ꝛ sibi deuincire materiam: ꝛ materie
partes inuicem copulare: quo prestantioꝛ
forma est:ꝛ quo magis materie dominatur
eo pfectius hoc efficere potest. Faciūt aūt
id formē quelibet ifime. Quid obstat quo
minus faciāt ꝛ sublimes? Modo id natu
aliter cupiant. Quod si angelice minime
faciunt:id ex eo prouenit:qꝫ nullam proꝛ/
sus inclinationem habent ad speciem ali/
quam animalis sua coniunctione complē
dam. Fieri vero hoc a mentibus platonici
omnes:ꝛ peripatetici veteres voluerunt.
D Nullus.n.illoꝝ repertus est:qui non affir
mauerit sperās celestes esse animis rōnali
bus animatas. Testant id iter platonicos
pre ceteris Plotinus:Porphyrius:Jam
blicus:peculus. Inter peripateticos autez
theophrastus:Auicēna:ꝛ alganteles. Qua
in re proleme⁹ quoqꝫ:ꝛ albumasar:ꝛ Zae/
les:ꝛ manilius:ceteriqꝫ precipui auctoꝛes
astronomie nobiscuꝫ sentire vident. Quā
do videlicet affirmant:celestia corpoꝛa eē
diuinis aiabus:mentibusqꝫ predita:ac tan
quam aialia quedā diuina ipsi deo:omnia
rectoꝛi parere. Neqꝫ id qdem iniuria. Nē
pe cum viderent nōnulla que ad aios pti/
nent:ex stellis prenunciari:nō aliter id fie
ri posse putabāt:qꝫ si stelle animate sint vi
deātqꝫ futuras hoium actiones:suisqꝫ quo
dāmodo nutibus indicēt. Preterea sicut
coꝛpoꝝ illarū radij in corpoꝛa nostra: sic
animoꝝ earundem radij in nostros aios
influant. Omnia vero a causis illis oꝛdina
tissimis oꝛdinata:bonaqꝫ mitti. Posse tm
ex diuersa multarum circa nos causarum
cōmixtiōe:materieqꝫ delectu puerti: adeo
vt mercurialis prudētia i malitiā :martia
magnaminitas i ferocitatē: venerea chari
tas in libidinem cōuertatur. Similiteꝛqꝫ
de ceteris. Quemadmodum ꝛ radij solis
inde quidem blandi mittuntur: sed hic se
pe recipiuntur edaces. Uerū hec iā tanqꝫ
in presentia supuacua dimittamus.

¶ Quod mens sit forma coꝛporis: patet
ex opinionibus: actionibusqꝫ humanis.
Ratio prima:quia homo est animal ratio
nale. Cap. vj.

NOn solum vero reꝛ naturaliū oꝛdo
demonstrat: eandē esse animā: q̄ in
hoie speculaf:ꝛ sentit:vt in supioꝛibus de
clarauimus:veꝛ etiā sapientum sententie: E
atqꝫ operationes humane. Omnes philo
sophantes in hac sententia consenserunt:

hominē esse speciem quandaz rerū: cuius differentia propria: per quam a brutis differat: sit ipsum rationale. Oportet autem differentiam propriam ab intrinseca rei forma semper accipere: nihil enim ab alio differt ꝑm speciem: niſi per naturam interiorem. Non ſummitur autem rationale ab anima ſolum cogitatrice: quia in ea eſt ratio dumtaxat particularis. Homo autem ad commune bonum: decuſqz dictis: factiſqz rationaliter operatur. Eius igitur differentia ab vniuerſali ſummitur ratione. Hec autem in mente eſt. Mens igitur forma illa eſt: per quam quiſquis noſtrum in humana ſpecie collocatur. Si autez fuerit ꝑz eſſe ab homine ſeparata: ex ipſa ꝛ homine: hoc ſpecies vna non fieret. Atqz hō ꝓpter interiorem carnem carneus ꝓprius diceretur: q̄z ꝓpter rōnem exteriorez rōnalis. Neqz dicat Auerroes: hominem eē aliquid cōgregatuz ex animali cogitatiuo: ac mente. Totumqz ipſum propter alteram eius partem rōnale cognominari: ſicut corpus ſimū, q̄ ſimus eſt naſus. Primo. n. naſus corpori continuus eſt: mens aūt cogitationi nequaq̄z. Deinde mens hmōi ſpēs quedam eſt ſeorſum ab animali cogitatiuo ꝛ hoc animal eſt ſpecies per ſe a mēte ſeorſum. Non tranſit aūt de ſpecie in ſpeciem ſeparatam differentie cognomentum. Et ſicut non dr̄ apud Auerroem mens cogitatiua ꝛ ſenſualis ꝓpter cogitatricez aiam cui ꝓpinquat: ſic neqz cogitatrix aīa dicet rationalis: ſiue intellectualis propter mentem. Neqz rurſus tranſibit cognomentuz differentie: in tertiuz aliqd̄: qd̄ ex illis efficiatur. Una enim differentia vnam quandam exigit ſpeciem: atqz contra. Illa vero vnam ſpeciem non conficiunt: quia neqz in vnam eſſentiam: neqz in vnum eſſe cōgrediuntur. Omnino autem: ridiculū eſt hominem accipere differentiam: per quaz eſt homo a mēte vniea: ꝛ ſeparata. Sic. n. ſingule ꝑſone vnus hō erūt: aialia multa. Et natura ſ̄pecie remanebit vniuerſalis: natura generis iaz facta particulari. Neqz minus ridiculum eſt: humanam ſpeciem in eo cumulo collocare. Quia ſicut nō erit ſimpliciter vnuz: ſic nō erit (vt ita loquar) ens ſimpliciter. Neqz ſubſtantialis aliqua rerum ſpecies: ſed contingēs aceruus. Eo maxime q̄ ex duabus rebus: que per ſe ꝑz perfectam ſpeciez actu exiſtunt: nō fit vnū per ſe vez: ſz falſuz vnū: ꝛ id qdē alio vincente. Non. n. in alterius ſe gremiū iacit q̄ p ſe olo exiſtere pōt: neqz admittit nāl̄r intra ſe alteꝝ qd̄ ſibiipſum ſufficit. Immo vero cū res queqz per actus ſuos inuicem diſtinguantur. Ideoqz actus ſit ſeparationis principium: que actu exiſtunt aduerſantur cōiunctioni. Mens vero ꝛ animal actu ſubſiſtunt vtraqz: neque poſſunt ab alio copulari: vt in ſeq̄ntibus oſtendemus

F

Esse autem rationem vniuerſalem in anima: qua ſentimus ꝛ viuimus: propterqz illaz nos rationales cognominari: docet in libro de moribus Ariſtoteles. In primo libro inquit: mentem eſſe in anima: ſicut eſt in oculo viſus. Partes item anime duas eſſe. Ratione carentem: ꝛ rationalez. Primam diſtinguit in duas. In nutritiuā partem: que nunquam obtemperat rationi: ꝛ ſenſitiuam: que quandoqz obtemperat. Alteram pariter diuidit in actiuam: rationem: ꝛ ſpeculatricem. Virtutes moraleꝫ ponit in voluntate ꝛ appetitu rationi obediente. Principia virtutum moraliuz in actiua ratione. Virtutes ſpeculatiuas in ratione ſpeculatrice. Idem facit in ſexto. Vbi etiam aſſerit rationalem vim eſſe humane anime partem. Atqz hanc duo agere ſcilicet cognoſcere: ꝛ gubernare humana per prudentiam: atqz artem. Et naturalia: diuinaqz per ſapientiam contemplari: que intelligentia: ꝛ ſcientia continetur. In problematum libro inquit: nature parens ꝛ auctor omnium inſtrumēta nobis duo inſeruit: quorum opera inſtrumentis extraneis vti valemus. Manū inquā corpori dedit: aio mentem. Eſt. n. mēs quoqz rebus a natura nobis impertitis annumeranda: vicem ſane gerens inſtri. Nec ibi

B

Ratio secunda. Quia homo intelligit

Capitulo. vij.

Aristoteles hoiem esse vult aial ex corpore ac mente compositū. Sigdē in libro primo de motibus statuit de felicitate hois ꝓpria disputare: que in ꝓpria hois operatione ꝓsistat. In decimo operationē hominis ꝓpriā esse inquit intelligētiā: qꝫ sit ꝑm mentē: que magis propria nobis est: qꝫ sensus. Que suprema pe anime sit. Addit nos vel mentē esse: vel maxime mentē: cum tñ constet nos esse compositos. Quasi mens sit forma hois maxime naturalis. In primo libro de anima inquit: potius dicendū esse hominē p intellectualē aiam itelligere: qꝫ ipsam animā intelligere Ubi fatet auerrois: intelligentiaz ꝓpriē sicut z sensum esse totius compositi. Unusquisqꝫ etiam experit in seipso: se aliquid intelligere. Neqꝫ id facit: nisi p intellectum. Nos quoqꝫ in presentia quonaz pacto intellectus natura investigaremus: nisi ipsi nos intelligeremus. Et quoniā intellectu magis pro arbitrio nostro vtimur qꝫ phātasia: que sepe cogit aliū de: familiarior naturaliorqꝫ nobis intellectus est qꝫ phantasia. Si auerroici interrogent: qdnam illud sit: qđ intelligit ꝓpriē: cū dicit aristoteles z auerrois: hoiem ꝓpriē intelligere. Rūdebunt: neqz mentē esse istud. Non.n. apud eos mens est homo: neqz aial cogitatiuuz: qz nō hz intelligendi virtutē. Sed aceruū quendā ex mente z hmōi aiali. Et actionē mentis: que intelligentia est: ipsi toti ideo attribui: qz soleat actio partis sepe ascribi toti. Stultuz id qdem. Primo qz aceruus talis non est in aliqua vna spē: aut genere vno: neqz eā hz vnionē: per quam in vna operatione: qualis intelligentia est conueniat. Deinde qz partis actio tunc toti ascribitur: qñ pars illa vel continuat cum altera in vnā essentiā: sicut hominem videre dicimus: qz videat oculus. Vel inesse vnū ceu cū dicimus ignē calefacere p calefactionē que ꝓuenit a caloze z forma: q talis pe ignis est: vt mām alterā ignis ptē formando ad vnū esse pducat. Vel in vnuz agitationis effectū. Veluti cū dicimus animaz vna cū brachio ensem vibrare: qz motio talis ab anima in ensem p brachiū transeat. Mens aūt apud illos neqz continuat cuz animali in essentiā vnā: neqz in vnum esse vt cōstat neqz ēt in vnū agitatiōis effectū Quia intelligentia nunqz mente egredit. Quo possit alteri ꝑter mentē cōcari: neqz explet per aliqđ instrm. Ex quo fateri cogunt cōtra ducē eorū aristotelē: ꝓpriē dici mentem intelligere. Hominē vero intelligere dici nō posse: nisi impropriē admodū z absurde. Neqz adducant consuetū illud exemplū de celo. Qđ celuz nōnunqz dicat mouere seipsum: qz ps eius altera moueat alterā. Atqz ita homo intelligere: qz pars eius intelligat. Exemplū non consonat. Nam motus a mente celi transit in celuz. Intelligentia vero neqz ab humana mēte transit in aial: neqz ecōuerso: Sed afferēt rursus aliud eque ridiculum. Quod celuz a nōnullis intelligere affirmetur: cum tñ ps eius intelligat sola. Quāuis raro id audiat de celo: qđ itelligat: de homine vero semper: tñ quicunqz illud dixerit falso: ac stulte loquetur: nisi forsan existimet mentē illam cum celo in vnā speciē cōuenire. Proinde quicūqz aiunt omnes homines p vnam mentē: z illā qdez ab hominibus separatam intelligere: nō minus delirant: qꝫ qui dixerint omnes p eundē oculuz ab oibus semotū singula cernere. Deniqz qñ interrogant: quare nos operari dicimur: ex eo qđ separata mens operatur: respondēt: qz licet illa nō sit forma: a qua hēamus: vt simus: ab ea tamen habemus: vt opemur. Que qdem responsio ideo ridicula est: qz idem ꝓbat per idē. Afferunt auerroici actionem quandam: vt putant copulam: inter mentē: z animalis huius phantasiaz: p quaz fiat hō vnus: atqz intelligens. Quia mens spēz per qꝫ intelligit: haurit a simulacro: qđ sibi per sensus formauerit phantasia. Si.n. spēs sit forma mētis: simulacrū vero forma sit phantasie: sequi opinant: vt

quotiens spēs cuꝫ simulacro copulatur totiens ꝛ mens conspiret cum phātasia. Copulari vero totiens: quotiēs dependet species a simulacro. Id vero fieri quotiēs hō aliquid speculatur. Nos huiusmodi copulam sufficere non putamus. Quo eniꝫ pacto potest species intelligibilis esse nodus quo phantasia menti deuinciatur: que talis est: vt quādiu inheret simulacris phantasie: tanquaꝫ in particularibus fundamētis particularis sit: ꝛ a mente seiuncta permaneat. Et cum primum in mente sit facta vniuersalis: iam procul abhīt a phantasie simulacris. Nunqꝫ ergo phantasiā nostram menti spēs alligabit: que non pōt in ambobus simul existere. Actus qdem intelligēdi in sola mente est: qō nemo negat. Mens aūt id intelligere solet: cuius habꝫ spēm ꝛ similitudinem in seipsa. Quare ex hoc ipso: q mens spēm: per q̄ intellectura est aliquid: a phantasie simulacris accipit nullo modo id sequitur: vt phantasia intelligāt quicquā sed potius vt ipsa: aut eius simulacra: aut obiecta intelligantur. Quisquis igitur mentem cuꝫ phātasia cōiungens profitetur se ex his duobus vnuꝫ aliquid intelligens constituere: nihil plus agit: q̄ꝫ vt ex itelligente: ac re extra mentē intellecta intelligens vnū conficiat. Perinde ac si ex visu ꝛ re visa vnum quiddam efficiat videns. Nisi forte quis velit: sicut ex ignis calefaciente: ꝛ aere inde calefacto. Vnum quiddam fit calefaciens: quando ignitus aer calefacit manum: ita ex mente intelligente: ac phātasia vel intellecta: vel quomodocunqꝫ per intelligentiam agitata: vnum edi rursus actum intelligendi: quo ambo ré extra phantasiā posita intelligant. Quod si contingeret: iam mens illa sublimis ꝛ separata vim intellectualē phātasie cōmunicauisset: quemadmodū ignis aeri calorem prius quam actum extrinsecus calefaciendi cōmunicat. Immo etiam magis. Quoniam actus intelligendi semp clauditur intellectu. Neque transmigrat foras: quo fit vt nequeat tradi quicquam intelligentia sine mente. Atqꝫ ita mēs humano corpori inesset tanquam forma: qō in presentia querimus. Quamquam coniunctio illa fieri nequit. Quoniam intelligentia non expletur per instrumentum. Deniqꝫ vt conuincant intelligentiam vniuerso illi aceruo esse communem: cōnexionem talem in medium rursus adducent. vt quando phantasia imaginem reruꝫ aliquam concipit: eadem statim suscipiatur in mente: atqꝫ in phantasia phantasma vocetur: ꝛ particularis appeat: atqꝫ multiplex. In mente vero vocetur intelligibilis species: ꝛ absoluta penitus videatur: ꝛ vna. Cum tamen vna: eademqꝫ forma sit. Que quoniam mentem simul formal: ꝛ phantasiam. Vnum conflat ex vtriusqꝫ compositū quod appellatur homo. Quoniam vero intelligentia speciem intelligibilem sequitur. Species autem est forma compositi: intelligentia proprie composito assignatur. Cuius quidem cōnexionis exemplū ostendent in oculo. In quo spiritus est visuus. Lumen autem per coloris imaginem coloratū visuo spiritui se insinuat. Ac spiritus vicissim penetrat lumen. Ubi coloris imago: q̄ in lumine est: eadē penitus fulget in spū. Ideoqꝫ ex lumine ꝛ spiritu facit vnū. Nos aūt negabimus fieri posse: vt eadem oino forma in subiecto eterno: primoqꝫ suscipiatur simul: ꝛ corruptibili. Nam. n. diuersos habēt modos essendi forme oēs q̄ꝫ diuersa subiecta sunt quibus suscipiunt. Forma igit esse longe diuersum hēbit in mente ꝛ phātasia. Ubi aūt eē duo sunt: multūqꝫ diuersa: duo quoqꝫ ꝛ diuerse admodū forme furit: que sunt essendi principia. Quin ēt si cōcesserimus: eandē in ambobus esse formam: neqꝫ sic quidem intelligentia cōmunis erit. Siquidem ibi solū intelligentia est: vbi ppria: ꝛ intrinseca intelligendi principia sunt. Hec vero sunt duo. Virtus intellectiua: ꝛ intelligibilis species p modum penitus absoluti um. In phantasia vero neque vis intellectiua est: neque modus speciei intelligibilis absolutus. Nihil

igitur nodus ille conducet ad hoc: vt homo intelligat. Sicut neq; imago coloris: licet eadem sit in lumine: atq; in spiritu: efficiet: aut vt lumen: aut cõgregatum ex lumine: ac spũ videat. Solus enim videt spiritus ille visiuus: in quo solo est ꝛ videndi virtus: ꝛ imago coloris ſm visiuum modum. Neq; viterius nobis obiciant cõgregatum illud ideo intelligere: qz phantasia offerat intellectui quecunq; sit intellecturus. Sic enim aial quoddã similiter cõstituetur ex lumine: atq; spiritu: qõ vocabit visiuũ animal: totũq; videre affirmabitur qz lumen spũ offert: quod videat. Respiscant igitur quãdoq; auerroici ꝛ cum Aristotele suo cõsentiant. Illud: quo qd actionem propriã exercet: formam esse eius propriam: spẽciq; effectricẽ. Propriam ꝯo hominis actionẽ esse intelligentiã: per quaz spẽ differat operando a brutorum actionibus. Ideoq; per intellectũ tanq; intimã formam spẽ differre in essendo ab irrõnaliũ aiabus. Nõ ne ex hoc Aristoteles ostẽdit animã esse formã: qp per eam aial viuit ꝛ sentit? Nõ autẽ intelligit: ac dũtaxat per intellectũ. Itaq; in ea qõne: qua principiũ quo intelligimus indagabat: naturã mentis veniq; tradidit dicẽs: intellectiuã animẽ partẽ esse illaz: qua intelligimus. Qd aũt plurali vtit numero: oñdit nõ separatum quiddaz: sed nos proprie intelligere. Atq; in ipsa hois aia intellectũ tum agentem collocat: tum capacẽ. In secũdo libro de aia definitionem omni anime cõez esse hanc inquit. Aia est actus corporis physici: organici: potentia vitã habentis. Siue: aia est principium viuẽdi: sentiendi: ſm locum mouendi: intelligendi. Rursus anima est id: quo viuimus: ꝛ quo sentimus: ac intelligimus primo. Ex his autem duabus descriptionibus cõcludit primã quasi per syllogismũ. Quz ꝯo non debeat syllogismus ex terminis equiuocis fieri: consequens est: vt illa dictio actus idez vbiq; significet. i. actuz corporis naturalẽ: quod ipse statim aperit: quãdo subdit diuisionẽ

A

B

C

subſtantie in materiã: eiusq; formaz: ꝛ qõ ex ijs cõponitur. Dicitq; animã oẽm esse eam formã: que pars altera sit compositi. Iterũ vbi est intelligendi potẽtia: sunt ẽt sentiendi: ꝛ nutriẽdi potẽtie. Ac sicut triãgulus est in quadrangulo: sic anima vegetatiua in sensitiua. Atq; hec in aia intellectiua. Et quãuis intelligendi vim dicat separari. i. distingui: ꝛ separabilem esse ab alijs tanq; perpetuum a caduco: tamẽ dicit insuper: intellectum distingui ab alijs: vel subiecto: vt pisci putabãt: qui rõnem capit: tracũdiam pectori: libidinem iecori tribuere videbãtur. Vel distingui potius ratione quadã: sicut in eadẽ superficie concauum a cõuexo. Preterea laudat eos preceteris: qui hois animã eẽ qdem in corpore: sed tũ corporis aliquid. i. actum talẽ in tali quodã subiecto arbitrarẽtur. Hinc in tertio libro de anima dicit. Cum intellectus non sit a corpore separatus: perscrutandum erit alias: vtrum formas a corpore separatas intelligere possit: Euidentissime autem in libro naturaliũ secundo id apit: vbi vult animã hois esse formã naturalem. Et separatã a materia: atq; coniuncta: Cõiunctã quidem esse dicit: qz terminus sit generationis humane. Separataz ꝯo eam arbitror dicere ppter intelligẽtiã. Hec vero neq; de anima cogitatiua: neq; de vnica mente recte intelligi possunt. In libro etiam duodecimo de diuinis: vbi negat formas materys suis precedere: sequi ꝯo post materiam: eam dũtaxat formam concedit: que sit anima intellectiua: manifeste declarat animam nostram esse formã corporis. Incipere cum corpore: neq; tamen definere. Neq; stelligi verba illa possunt de auerroica mente: que inter mouẽtes causas numerabitur potius quam formales: ꝛ corpus antecedit humanum.

D

Neq; corpori nostro ab ipsa genitura coniungitur. Quod est contra ordinem illum: quo Aristoteles in secundo libro animalium vtitur. Vbi ab ipsa origine nobis adhibet intellectum: licet extrinsecus

descendentē. Theophrastus quoqz t themistius intellectuz ab initio coniungi nobis: atqz esse anime nostre insitum confitētur. Quod si legit apud Aristotelem: qđ genitum est fore corruptioni obnoxium: nihil ad animā: que nō per motuz genita est: sed creata momento. Vnde fit omne: qđ cepit apud Aristotelem corruptibile: dummodo natura sua fit tale: seruet tū semper dei virtute: quod a deo processerit sine medio: qđ totum a Pythagora inventuz est. a Platone probatum. Si fuit semper hominum generatio: extet nunc multitudo animarum innumerabilis: dummodo in eadē specie sint. Species vero infinite esse non possunt. Res autem eas: que t spirituales sunt: t eiusdem speciei esse posse innumerabiles ex eo indicant quiddam peripatetici: q̄ a colore t lumine innumerabiles imagines in aere procreantur. Sunt tamen philosophi nōnulli: qui non semp fuisse generationem hominum arbitrent. Mitto nunc pythagoricum illud generationem. s. sempiternā. Sempiternū quoqz certumqz numerum animarum corpora cōmutantium.

¶ Ratio tertia. Quia hō libere seipsum mouet. Cap. viij.

Platonici: t pipatetici omnes cōsentiunt: hominē mouere seipsuz actionesqz humanas ita disponi: vt homo ipse qui operatur suarum operationum sit dominus. Agere antez rationaliter certo modo ratiocinando antecz exequat. Accipere primum vniuersalem regulam. Deinde subiungere opinionem particularem. Tertio inferre cōclusionem hoc pacto. Omne bonum eligendum. Cibus ille bonus est. Igitur ille cibus est eligendus. Prima argumentationis huiusmodi pars solius est mentis. Secunda potest esse etiam phantasie. Tertiaqz similiter Et sicut in sola mēte est vniuersalis regula iudicandi boni: ita in ea sola vniuersalis appetendi boni voluntas: Ji phantasia non potest eē: nisi particularis opinio: appetitioqz particularis. Quando affirmant hominem libere mouere seipsum: non solam mentem accipiūt in qua mouere est ad opera potius quam moueri. Non solum animal: in quo mouere est: t cogi ad opus potius cz libere ducere: sed ābo simul accipiunt. Quod si ambo simul speciem quandaz t personā vnā humanam efficiunt: mens erit forma viuifica corporis. Sin minus nusquam reperietur aliquid: quod libere moueat semet ipsum: sed mens quedam animali propinqua animal coget ad motum: sicut violentia lapidi immissa a iacente lapidem pellit in altum. Atqz ita confictum erit libertatis nomen: sicut persona hominis est conficta. Omnino autem posita vna: vt vult Auerrois mente: quicqd ad qsita rūderis aut absurdū erit: aut nobis qdē q̄ueniens: auerroi aūt minime. Siue. n. mēs illa mouet nos natura: certe continue: similiterqz mouebit: sicut intelligentia celum. Nā sic illam nobis sicut celo intelligentiaz adhibent: siue voluntate: aut per illā coget nos atqz ita liberi nunqz erimus. Nihilqz erit in ordine rerum: qđ libere moueatur: aut persuadebit. Quo admisso: queraz quonā pacto ego. s. animal cogitatiuum persuasionem illam percipio: ad quā non aliter possum: quam per intelligentiam peruenire. Atqz sic apparebit intelligentiam mihi priam esse. Presertim cuz oporteat: si libere moueor: eandem substantiam esse: que persuadeat: moueatqz: t que persuadeat: atqz moueatur. Alioquin libertatis nomē erit inane: Sed rursus ad idē diuerso quodam tramite procedamus. Cum comperum habeamus: viuum hoc corpus a mēte moueri sepissime in illis presertim operationibus: que precedente consilio ordinatissimis modis ad finem rationalem conducunt potius quam corporeū querimus vtrū mens per naturalez coniunctionem substātie sue ad substātiā corpis ipsuz moueat: an solūmodo per imperiū. Non vr p imperiū solū id facere. Quia nō aliter hoc faciet cz psuadēdo: aut p̄cipiēdo phātasie:

vt ipsa membra corporis moueat. Atq; ipsa mouebit: si modo consenserit. Nunc autez sepenumero intellectus agitat corpus contra phantasie: sensusq; affectum: appetitu sensuum reluctante. Mouet itaq; mẽbra per naturalẽ quandã substantie sue coniũctionẽ: ac per esse potius q̃ imperiũ. Vnde ũ plerũq; contra phãtasie inclinationem ipsa phantasia minime psuasa mentem fistit membra: tum mouet: id q; facit intrinsecus: et eodez ordine: quo solet phãtasia mouere: quis non videat: tunc quasi cessare ab opere animã illam cogitatiuam atq; esse superfluam? Cũ mẽs opera illius vsurpet. Mentẽ vero per modũ naturalis forme mouere? Sigdem natura est intrinsecum motus: statusq; principium. Et cum pariat motũ in membris externum: multo magis parere poterit motũ intrinsecum in humoribus: q facilius agitantur. Humores aũt agitando qualitates eorum ad nutritionis opera temperabit. Rursus quanto magis vibrare poterit spiritus qui aura vel leuissima cõmouent. Duz intrinsecus spiritũ temperabit: sensuz exercebit in spiritu. Quid igitur opus est nobis geminis animabus: intellectuali: et cogitatrice? Cum vna sufficiat. Nec minus possit mens et intelligere: et sentire q̃z cogitatiua sentire et alere: Immo et alere põt mens: postquam vegetatrix non alere soluz põt: sed elementoz quoq; motus actionesq; pagere. Est pfecto in nobis vis aliqua: que esse ipsum: siue ens: et rõnem ipsam pside-
rat cõmunioni quodã pceptu q̃z sit sensibile: vel insensibile: ac põt p arbitrio aliqd intelligibile ad sensibile aliqd: imo singula et cuncta intelligibilia: ad singula: et cuncta sensibilia comparare. Quo fit: vt eadẽ vis
A hec oia noscat. Cũ vero sensus insensibilia non attingat: neq; percipiat quicq; cõius vniuerso sensibiliũ gñe: et phantasia ignoret vtia: vis illa sola mẽs erit. Igit in substantia mentis vis erit oium sensibiliuz discretiua sicut in phantasia. Que certe poterit phantasia quedã excellẽs: sensusq; intellectualis cognominari. Ubi sentiendi vis est: sit et sentiendi actus: modo nõ desit spiritus: in quo siue passiones corporis exprimant: siue imagines qualitatũ effulgeant. Spũs aũt lucidus subest menti sufficiens ad officium sentiendi. Ideoq; excellẽs illa phantasia: que in mentis substantia est: infusa spiritui cerebri cogitat: infusa oculorũ spiritui videt: dum ex vno fonte multas effundit vires. Nempe ũ apud Auerroem phantasia corporea substantie intellectuali ministerium prebet ad actuz intelligendi: cur non ẽt apud nos spiritus: qui phãtasiam corporeã cõmittat: eidem mentis substantie seruiat ad exequendũ phantasie illius actũ: que cõmittat intelligentiaz? Ac si membra terrestria corporis motũ a mente suscipiunt: atq; ad exteriora transmittũt qd obstat: quominus ignei spiritus p mẽtis presentiã illustrati imagines corporum obcurrentes mentis offerant phantasie.
Quiobrẽ in eadẽ mentis substantia vis intelligendi: sentiendi: nutriendiq; locatur. In qua ẽt tota vis consistit libere opandi: atq; mouendi. Quando.n. aliqd per rõnẽ B
acturi sumus necessario antecedit i nobis ratiocinatio illa: quaz supra descripsimus. Que si sparsa p multas substantias quasi psonas fuerit nõ exibit in actuz. Oportet enim oẽm effectũ ad vnã cãm principalez reducere: in qua tota agendi facultas: et rõ colligat. Actionis aũt humane rõ in illa ratiocinatione consistit. Tota ergo in mẽtis natura concluditur. Que quidem natura sufficiens erit humane actionis principiũ tum q; in ea tota ratiocinatio est: tum qa illi etiam soli corporis obediunt membra. Oculus: lingua: manus: pedes: tam facile tam cito: tam assidue singulos pene mẽtis nutus percipiunt: et secunt: vt incredibile sit mentem non esse p̃priã hoz formam familiaremq; rectricem.

¶ Ratio quarta: q; vires aie se viciss tũ impediunt: tũ mouent. Cap. vj.

QUotiens nã vna hñs dissimiles vires agẽdi in actũ p nius nimis intẽ- C

dif ab alterius actu ferme desistit. Ideo cō uiue acute audire lyraz simul z epulas gustare vix possunt. Qđ si intentissima degustatio nō impediret aditū has vires duas: non vnius substantie: sed duarum esse affirmaremus substantiarū. Actus autē alēdi z sentiendi intentissimi humanā intelligentiā impediunt: atqz hec illos. Quod significat intellectuz esse ipsius eius eiusdē nostre anime vim: cuius est nutriendi virtus z sentiendi. Rñdebunt ad hec Auerrois sectatores: sensum z phantasiaz duas esse aie nostre virtus: atqz ideo se inuicem impedire. Actu vero phantasie pp nimiaz sensuū intentionē remisso debilitari insup mentis actū: nō qz mens in eadem sit aia: qua phantasia: vel sensus: sed qz ad creandas z videndas spēs mens phantasie indiget ministerio Quāqz nō ptinet ad auerroicos dicere: phantasiā pp intentionem sensuum remitti: qui putant phantasiā eē motū factū a sensibus. Neqz ēt verisimile est phantasiā studio nutriēdi multū debilitari: tamen dimittemus nūc alimoniam: atqz sensum. Phantasiā vero accipiamus z mentē. Ego certe hoc expior in me ipso intenta nimiū phantasia: remitti humanā intelligentiā: vel rōnem: atqz contra. Adeo vt vacet mens: sive rō plurimū: qñ nimis impat phantasia: ēt si sana: z sobria phantasia: atqz ecōuerso. Quemadmodū z sensus ēt si sanus fuerit: qñ attentius circa externa versat: distrahit phantasiā: atqz contrā. Rursus qñ in somniātibus: ebrijs: iratis: amantibus: amentibus: z frenēticis phantasia tota animi attentione suas in se volutat imagines: nōne omne mentis humane: vel rationis iudicium consopitur. Quando autem in contēplantibus ratio diuinis considerandis ardentē figit intuitum. An non silet maxime phāsia? Et siquid interpellat: tacere statim a rōne iubetur? Neqz permittitur: aut affectibus efferri nimium: aut per consuetas ambages latius euagari. Quie ergo negabit mētem z phantasiā eiusdē aie vires esse: cum sua se vicissim intentione debilitent. Ceterum concedamus auerroicis tantam esse motionis vicissitudinē iter mentē: z phāsiam: quanta est inter cōem sensum: atqz particularem. Et sicut imago rei in oculo lucens: inde in sensum relucet cōem: similiterqz z actus videndi ab oculo in cēem redundat sensum: ita a phantasia tum simulacra: tum actus in mentē continuo refulgere. Quāqz mihi vī ēt maior esse vicissitudo inter mentē phantasiā: qz inter interiorem sensum: atqz exteriorē. Quia a mēte in phantasiam: tā simulacra qz actus reuerberant. Ab interiore autez: cōiqz sensu in oculū qūo id fiat: nō plane video: neqz ipsi declarant Quod si z hoc qñdoqz fieri in somniantibus asserant. Esto. Inueniam rursus aliud: in quo illarum vicissitudo horum vicissitudinem supet. Quippe inter mentem: z phantasiam non spēs: actusqz tantum: verū etiam affectus habitusqz mutua fit cōmutatio. Que iter hūc z illum fit: nunquā. Cum igitur menti ad phantasiam multo maior cognatio sit: copulaqz insolubilior qz sensui cōi ad aliuz: z tamen sensus hic: z ille in eadem anima sint: cur non mens quoqz: z phantasia in anima sint eadem? Cur mens eterna vsqz adeo erga temporalem phantasiam ferme semper afficitur: vt cōsequatur ipsi: z blandiatur. Ac dolente illa: sive gaudente condoleat (vt ita dixerim) z congaudeat: nisi eiusdem nature: z substantie fundamentum vtriusque subijciatur. Quonam pacto vis phantasie finita vim mentis quodammodo infinitam sepe comitatur agēdo: vt quousqz illa speculatur: eo vsque hec ipsa cogitet: nisi substantia eadē equet vtraque. Nunquam fit inter aliqua duo subita: facilis: integra commutatio qualitatum: nisi communis illis materia subsit. Quapropter neque intellectus taz facile fieret vnquam phantasticus: aut phāsia intellectualis euaderet. Neqz ille irrationalis efficeretur aliquādo: aut ila rōnalis: nisi cōmune subesset vtriusqz subiectū

Sicut enim rota altera mouet alteraz:ga eidem machine inituntur:sic duo illi appetitus rónalis.s.z irrónalis sese mouent vicissim facillime tam impetu q̄z iudicio: ga in eadem aie substátia sunt. Hinc Aristotelicum illud in libro de anima tertio. A Quemadmodum spera mouet speraz:sic concupiscentia voluntatem. Non potest autem cócupiscentia voluntaté mouere: nisi fit aut quasi spera superior trahés inferiorē:quod nemo vnq̄z dixerit:aut spera eidem artificio:cui z mens connexa.

¶ Quinta ratio. Quia separata mēs nō indiget phantasia. Capitulo.x.

B Mentis natura apud Auerroem nō habet esse cómune cuz corpore nō esse proprium illi cómunicat. Non hz inde originē:neq; fm essentiam:neq; fm preparationem ad existendum. Non cóficit cum ipso spēm aliquam:neq; fm numerū corporum numeratur. Itaq; sicut hz eēndi modum ab hoc aiali penitus separatū: sic cognitionis moduz habebit prorsus a corpore segregatuz. Quapropter nulla ratio est:que eā cogat spēs a phantasie simulacris haurire:atq; temporali:mobiliq; discursu ad ipsam rerū presertim eternaruz scientiam indigere. Profecto erit supernis mentibus q̄z simillima:z illis multo propinquior:q̄z corporū qualitatibus. Igitur illas:earūq; more itelliget magis q̄z istas. Quod est contra ducē Auerrois Aristotelem:qui hāc mentem scribit nihil absq; simulacris intelligere. Simulacra ēo corporum sunt:nō mentium. Omnino autē cum prima:familiariaq; humani intellectus obiecta sint cōes ipse naturalium nature;rōnesq; coniuncte quidē corporibus sed a corporibus separabiles:licz nobis ex proportione quadā potentie ad obiectum argumētari:talem esse hois intellectū:vt z coniunctus sit:z possit a corpore separari. Et q̄ coniūctus est:idcirco pene semp ad simulacra se conuertat. Profecto ga cōiunctus est:ideo se ad cōiuncta conuertit. Et q̄ modo separabilis est coniunctus: iō modo separabili se conuertit. i. abstrahēdo: atq; separando. Mentes vo:que nō solū separabiles:verum ēt separate sunt:z separabili modo:z separata pariter intuentur. Proinde:vt summatim dicā:nihil mihi magis videtur humane mentis naturam esse mediā demōstrare: q̄z naturalis eius inclinatio ad vtrunq;. Siue enim per intellectum:vel incipiat a corporibus:mox inde se ad incorporea transfert:v ad incorporeis interdū exordiatur:vicissi ad corporum simulacra labit. Siue per voluntatem:vel optet eterna:interim inde témporalium affectu defletitur:vel contra cupiat temporalia vicissim inde sepe eternorum reuerētia cohibetur. Sed ad questionem iam auerroicā reuertamur. Respondebūt C auerroici:hūc intellectū mentes quidē supernas intelligere absq; simulacris phantasie. Naturas corporuz minime. Nos ad hec inferemus. In mētibus illis esse spēs corporum incorporeas:per quas de corporibus iudicāt. Propterea si itellectus hic eas intelligit:ab eis accipit corporū cognitionem. Nihil ergo opus est:vt a corporibus eam accipiat. Tum illi:intellectū hūc asserent in finum esse in seipso subsistere: ac nobis herere. Quātuz in se subsistit:cōparari ad mentes superiores:vt pspicuuz: vitreumq; corpus ad lucem:easq; perspicere. Quātum nobis adheret:haurire species a simulacris:z corporalia intelligere. Nos ad hec primū quidem dicemus: superuacuum id esse:vt intellectus:q semp inspicit corpora in corporuz causis:eadem quoq; semper videat in simulacris. Et q̄ habet in eternitate:quotidie mutuetur a tēpore. Deinde:nō ga nobis adheret:a simulacris accipit spēs:sed q̄ illas hinc capit:adheret. Ut enim arbitratur Auerrois D ex eo solū nobis ꝓiungitur intellectus: q̄ spēbus formatur a nobis acceptis. Ergo cōsiderandus est intellectus prius quasi ꝑparatus per quādam potētiam ad huiusmodi spēs capiendas:q̄z nobis adhereat. Non igitur per hoc:q̄ heret nobis:est ad

huiusmodi

huiusmodi species preparatus: nisi forsitan opinetur: ipsum herere nobis quantuz ad nature spectat propinquitatē. i. intellectus illius naturam esse gradu quodam nostre anime proximaz. Si ita sit: nihil amplius consequetur: q̄z vt mens huiusmodi nostraz animā moueat atq; formet. Dignior enim gradus quando propinquat inferiori: non accipit ab eo: sed tribuit. Spera lune speram mouet ignis: non mouetur ab illa. Cur ergo mens hec scientiam mutuatur ab anima potius quam mutuet? Nēpe si superior est: z tanto prestantior: quanto arbitratur Auerrois: debet ipsa quidez per se sapere solum. Anima ꝯo per ipsam. Presertim cum eodem modo mens hec coniuncta sit corpori: quo z mens celestis est celo: vt vult Auerrois. Quapropter sicut illa nihil capit a celo ita hec nihil a corpore. Neq; nobis obiciant auerroici: sicut celeste corpus suis formis plenum est: sic eius mentem suis esse plenam. Nostrā ꝯo nouas semp formas accipere: sicut corpus nostrum formas suas cōtinue variat. Obiectio hec nihil efficit. Ea siquidem artificis actio moduni summit ab instrumentis: que per instrumēta transfigitur: sicut sectio: z similia. Ea ꝯo: que in sola mēte artificis manet: vt disponendi operis cōsultatio modū ab instrumētis non accipit. Quare nō decet dare modū intelligētie ex ipso corpore: per qd intelligētia non expletur. Interrogabimus deinceps Auerroem: nunqd mens: dum in nobis intelligit: pficior fiat: an impficior: an neutrū. Si neutrū: inanis erit perpetua hec agitatio: nihil operādo proficiens. Immo nec operabitur quidē. Nam ad indifferentez terminū nō fit motus. Si perfectior: eterne mētis perfectio semp a similacris tēporalibus dependebit. Semp id: qd est impfectum id: qd pfectius est: pficiet. Presertiz cū non aliter velint moueri ac formari eā a phantasia nostra q̄z a corpore speculum. Sin impfectior: quomodo semp mouet ad impfectū? Quo appetitu assidue nitit ad defectū? Et quod imbecillius est: quavi semper inficit: quod prestantius? Nonne Auerrois ipse: vbi de mentibus disputat separatis: inquit eas cum per suam essentiam eterna cognoscant: tēporalia nulla cognoscere. Alioquin: vt ingt ipse: z vt suo vtar verbo: vilescerent. Si ita est: sequitur: vt ex Auerrois sententia: tēporalis cognitio ibi defectū afferat: vbi cognitio est eterna. Cū igitur intellectus humanus (qd ipse asserit) semper eterna cognoscat: nō modo frustra dicitur intelligere tēporalia: quoniā hic perfectior nō euadat: sed ēt q; fiat hinc imperfectior. Ego certe impfectiorē fore mentem illā eternorū speculatricē in nobis ob eaz cām arbitror: q; semper hic falsis illudit imaginibus: curisq; turbat. Atq; hanc eius intelligentiaz in rerum natura supuacuā esse: q; cōferat nihil: nec vllius finis gratia sit instituta. Alis quidē nostris quid tribuit sui? Mōne particularem rōcinationem humanis aius natura hz sua? perq; illam: vt putat Auerrois: instruit mentez? Immo sepe illudit: z turbat? Uniuersalē ꝯo discursum neq; ex se hz: neq; capit a mente. Nō eniz est ea par vniuersaliū: eternarūq; rōnum particularis aius: z mortalis. Si n. eas caperet: intelligeret sane: atq; intellectus esset: z sempiternus. Nihil igitur confert nostris aiis huiusmodi copula: nisi forte cōducere putas nobis ex eo mentis presentiam: q; nos cōtra naturā nostrani trahit nutos: z falsis implicat fabulis: dū fallaci spe diuinorum priuat nos presentiū bonoꝝ iocunditate. Sed neq; mēti prodest: vt diximus. Que cū diuina sit: nō est ad hūc homunez tanq; ad finē referēda: hoiem inquā ab illius esse seiūctū. Rursus cū per suaz essentiā supernas rerū videat cās: in ḡbus causa oēs medie: z effectus q̄libet cōtinētur. Jōq; in illis: perq; illas perspiciat corporalia oia: nihil nostris eget phantasijs: z sensibus ad corpalia discernenda. Presertim q; inest illi ſm Auerroem agens ille intellectus: qui cum in eterno sit actu: p quem

natura intelligibilem singulis potest sensibilibus commodare: potest & magis: & paucis capacem intellectum eodem intellectuali splendore replere. Atq; in eo tuz species supernarum rerum sibi ingenitas capaci offerre: tum per efficacissimam virtutem sui vniuersales species illas in conceptus particulares deducere. Nã si potest ex particularibus contingẽtibus vniuersalia, fingere: potest etiam ex vniuersalibus vel innatis: vel inspectis diuinitus particularia queq; concipere. Præsertim cum essentia sit capace superior. Atq; munus hoc iam ab euo semper expleuerit. Neq; rursus dicendum est tum mentem tum animal perpetuo compositum ex vtriusq; coniungi. Non enim ita iunguntur: vt vere vnum ex vtriusq; conficiatur. Neq; decet partes veras ad falsum totum referre quasi finẽ. Fortasse dicent conferre copulam illaz ad mundi decus: & ornamentum. Ego vero non puto mundum superfluo hoc ornari figmento: immo portento: quod vnicum habet caput: & illud quidem: licet diuinuz sit: tamen camelcontis instar colores variat pro obiectorum varietate. Crura insuper habet innumerabilia. Caput manet. Crura semper amputantur: rursusq; repullulant. Neq; tolerabimus eos: si dixerit: mõstrum hoc ad rerum tum superiorum: tuz inferiorum connexionem cõducere. Quo enim pacto connecter cetera: quod ipsum in se non modo nõ est vnum quiddaz: sed neq; cõnexionem suscipit aliquam aliũde. Vnam quandam formam esse oportet in mundo: que superiores formas nectat inferioribus. Nam forme: vnitatisq; officiũ est connectere. Atq; in ea congredi oportet formarum omniuz proprietates: ita vt forme, superiores remittantur quodãmodo: atq; ad inferiores deijciantur. Inferiores autem intendantur: extollanturq; ad superes. In illo autem auerroico monstro nec forma inuenitur vna cõmunis: nec extrema inuicem in se cõmigrant: sed dum singula: quod suum est: seruant: remanent dissipata. Deniq; si intellectum esse dicãt vbiq; sub luna: frustra ibi ponent: vbi nulli vnquam sunt homines: vtputa in summo aere: inauigabili equore: terraq; inhabitabili. Vbi enim nihil intellectus vnquã proficit: neq; mouet quicquam. Peripatetici vero diuinas mentes nusq; designãt: nisi vbi accomodate regunt aliquid: atq; mouent. Quod si dixerint illic illum esse cõstitutum: vbi sunt homines: duo statim sequentur absurda. Primum: q; totus erit in duobus hominibus longissimo inter se intervallo distantibus: neq; tamen erit in medio: quod natura non patitur. Alterũq; motis hominibus: ipse quoq; mouebitur. Mouebitur tamen vel per se: vel per accidens substantiam illaz: que neq; corpus sit: neq; forma propria corporis peripatetica secta nõ solet admittere. Proinde qua ratione tam diuina mens homunculum oberrantem: rarissimeq; mente vtentem quasi pedisequa passiz comitetur: quis explicabit? Nunquid naturali necessitate? At vero superior est: & hoc neq; ad esse neq; ad bene esse summ indigere videtur. Sed neq; violentia: neq; consilio licet fingere. Neq; licet afferre: q; ideo mouetur moto homine: quia naturaliter humane speciei accomodatur. Non enim aliter illum huic accomodant: qz a celo mentem. Quam tamen vna cum celo moueri non putant. Postremo: si dixerint mentẽ: moto homine: nõ moueri: fateri cõpellentur: tum mentem q̃q; procul ab hoie: tuz hominem procul a mentis presentia viuere.

¶ Ratio sexta. Quia intellectus vterq; est virtus in anima. Capitulo. xj.

Quod autem intellectum agentem: atq; capacẽ duas esse affirmãt essentias: ex qbus vnũ esse intellectualis eie cõstituitur. Id quidẽ superfluũ: & absurduz. Superfluuz: qz vna essentia sufficiat viribus duabus instructa: ita vt per vnã efficiat spẽs: per alterã capiat. Sicut & phantasia intentiones quasdam ex imaginibus haurit: & haustas ipsamet recipit. Et ocu-

li animalium: que nocte vident: in eadem essentia vires geminas possidet. ℙer vnã imagine colorum eliciunt. ℙer alteram capiunt. Ipsum quoq; lumẽ colores quosdam in nubibus: aut aqua: ⁊ facit: ⁊ suscipit. Quo aũt pacto in eadem essentia duplex fundatur potẽtia effectrix: ⁊ susceptiua? Ex diuersis videlicet principijs: siue relationibus. Sane lumẽ prout a sole est: colores facit: prout quasi in seipso est extra solem: suscipit. Ira ⁊ anima quantuz ex deo est actu purissimo: vim sortitur ad species fabricandas. Quantum ꝙ in seipsa est infra deuz: cadit quasi passiua: ac species suscipiendo formatur. Quo fit: vt figmentũ illud auerroicum sit superfluum. Est ⁊ absurdum. Quoniam ex duabus essentijs: que actu vtreq; existunt: esse vnum substãtiale non constituitur. Duo nanq; existendi actus: duo sunt esse: non vnum. Intellectum agentem apud illos esse actu substantiam quandaz: positq; agit aliquid: nõ est dubium: neq; nos contra pugnamus. Quod autẽ adiungũt: capacem quoq; intellectum esse substãtiã alterã: ac talem: vt mera potentia sit: nõ aliter q̃ materia prima: non probamus. Vlaz si mẽs capax pura potentia sit a materia prima non distinguetur. Et vbicũq; materia erit: erit intelligentia: ira vt ⁊ lapides ipsi intelligant. Certũ quidem est materiaz primã esse meram potẽtiam. Non pót aũt mera potẽtia in natura esse nisi vna: sicut neq; merus actus nisi vnus: atq; econuerso. Si. n. quecunq; in potẽtia esse dicunt: p vnã rõnez cõez talia sunt. Et quecũq; actu: similiter necessariũ est ad vnicũ potentiarũ fontẽ: ⁊ vnicum actuũ peruenire. Iterũ si prima: ⁊ cõis in rebus distinctio: cõpositio ve illa est: que per potentiam fit: ⁊ actuz. Atq; ex vno nõ fiunt multa: nisi per ordinẽ quendam aliox ad alia. Et ex multis similiter nõ fit vnũ: nisi p huiusmodi ordinẽ: i quo aliud ad aliud tanq; potẽtia refert ad actũ segtur: vt multitudo in rebus ab ipsa potẽtie: actusq; cõmixtione sũmat exordiũ. Quo fit: vt neq; merus actus: neq; mera potẽtia multiplex esse valeat. ℙosteq; neq; potẽtia nisi per actus mixtionem: neq; actus nisi per mixtionẽ potentie subit numerum. Ex qbus cõficitur: vt mẽs pura potẽtia esse nõ possit. Ac si dicatur mẽtez quoq; simplicẽ potẽtiam esse non minus q̃ materia sit: ⁊ ab ea nihilominus discrepare: scisciteabimur: qua rõne a materia differat. ℙlane nõ quãtum potẽtia est: tũ ga in hoc ipso cõueniunt: tum ga ꝑ potẽtiaz ꝑfuso regnat: ⁊ cahos: distictio fit p actũ. Eldicietur igit̃ menti aliquid vltra potentiam: p qd̃ differat a potẽtia materie: ⁊ id quidẽ aliqs actus erit. Atq; hic actus: si mentis gremio fit infusus: efficiet: vt mẽs non sit mera potentia: posteq; actum habz admixtum. Sin incũbat extrinsecus: non prius efficiet: vt mens a potentia materie differat: quãtum illa potẽtia est: q̃ p actũ propriũ agendo in mentẽ: actum aliquem menti intimũ tribuat: per quez a potentia pura inquãtum potentia discrepet. Talis enim discrepantia non fit nisi per actũ, aliquent: inquãtuz est actus. Atq; ita rursus mens non erit potẽtia pura. Fingẽt auerroici: mentẽ ideo differre a materia: quoniam mens aliũ actuz respicit. s. absolutũ: ⁊ vniuersalem. Aliũ ꝙ materia. s. concretum: atq; particularẽ. Quasi ꝙ ipsi respectus nõ actus alig sint. ℙlẽpe si respectus mentis nõ sit aliud q̃ ipsa mentis potentia: differentiam nõ adhibebit. Sin aliud fuerit: erit actus. ℙreterea si mens ac materia prius sunt quam respiciant formas susciendas: ⁊ vt sunt in seipsis ita respiciunt: certe ex eo: q̃ diuerse inter se sunt: diuersos actus respiciunt: non econuerso. Neq; putandum est: mentẽ respicere actũ perfectiorem quam materia ipsa respiciat: nisi ex eo: q̃ mẽs est illa perfectior. Si ita est: longius discedit a nihilo: ⁊ propinquius ad actum accedit summum. Unde est omnis perfectio. Nõ igitur sola potentia est. ℙroinde si materia inter actuz: atq; nihilum tenet medium: ⁊ quod in-

fra eam considerat: non est vsquam: quod super eā actus extitit: aut actu. Querimus vbi locemus mentis essentiam. Profecto si ipsa est aliquid: infra materiam non locabitur. Aut forte in eodem perfectionis gradu: quo ꝛ materia constituet? Nequaquā. Nihil.n. prestātius susciperet ꝯ materia. Accedit ꝙ sicut ea: q̄ p ꝯtitatē sunt equalia: per eā sunt ꝛ vnuꝫ: ita que inter se ꝑm pfectionem equalia sunt: perfectione sunt vnum. Perfectio in forma est: per formaꝫ speciem. Que ergo perfectione vnuꝫ sunt: sunt vnum forma: ꝛ vnū spēm. Hinc accidit vt due quedam reꝫ species eque perfecte inter se esse non possint. Quare mēs que est alia species: ꝯ materia in eodē perfectionis gradu cū materia nō locabitur. Ergo in gradu prestantiore. Si super materiam ponit: erit actus: aut salez actu. Et tanto magis actu ꝯ forme reliquę naturales. ꝯ to longius ꝯ oēs multis gradibus remota est a materia: ꝛ actui diuino ꝓpinquior. Si actu est: neq; in genere sensibiliū collocat: certe super rerū sensibilium actū: in genere ꝛ in specie intelligibilium: intellectualē ꝑm certam spēm habebit actum: siue intelligibilē. Quinetiā in genere rerū actū habebit vitalē: quo viuificet sensibilia. Quod si dicat ac se habere ad formas intelligibiles: sicut materia se ad sensibiles habet. Exemplū qdem hoc erit vtcunq; poterit verū: non tn coget mētis essentiā esse totius actus expteni. Opinabitur forsan auerroicus aliqs: rationes supiores ita demū se subterfugere: si concesserit: ipsam potentie mere naturam non esse ad extremū punctū coarctatam: sed hīe in se aliq; latitudinē: qua intendat: ꝛ remittat: ita vt eius pfectio nālis in mente sit intensior: in materia vero remissior. Sed neq; sic qdez subterfugere poterit. Sicut.n. merus actus est actus sūmus: sic potentia mera summa potentia. Quod vero in aliquo genere tz summū: id certū (vt ita dixerim) ꝯz limitē: vltra quē genus nō porrigitur: citra quē q̄ est nōdū: est summū: neq; ēt mex-

A

B

Quippe qualitas non aliter cadit a sui generis sūmitate: q̄ per quandā oppositi generis mixtionē. Preterea si natura potentie in mente est perfectior q̄ in materia: ꝙ aliquā supadditam sibi pfectionem meno non est potentia pura: ꝙ si per serpsaz: tūc potentia ipsa intensior est. in mente: remissior in materia. Aut ergo ꝑm magis: aut ꝑz melius est intensior: si detur primū: materia non amplius erit extrema potentia: cū sit alia: que magis potētia est. Si ꝑm: mēs non erit potentia mea: q̄ quod est melius summe bonitatis magis est particeps. Ea vero summus est actus. Cum igitur mēs non sit potentia mera: non est in ea substātialis: sed accidentalis potentia: ꝛ q̄ potētia: actusq; congruere debent: accidentali quidem actui subiecta erit: substantiali neq̄quā. Quapp ex ipsa ꝛ substantiali actu intellectus agentis non potest tertia q̄daz substantia fieri. Potentia.n. ꝑm quid: vt inquiont methaphisici: aliquē simplicitez actū nō suscipit. Putāt aristotelici intellectū capacē vniuersales rōnes rerū naturalium tunc intelligere: quādo earū formas absolutas intelligibilesq; acceperit. Quoniam vero in seipsis tales non sunt: ꝛ fieri actu intelligibiles non aliter possunt quā per naturam intellectualem: atq; agentem intellectum aliquem efficacez: introduxerunt absolutarum formārū pōcreatorem. Si natura hec intellectus agētis sit ?tus quedā eidem esse mie infra: cui ꝛ capax virtus innata est: quid opus est auerroica illa geminarum substantiarum congerie. Sin autem alia quedam substantia hac excellētior: que vim ntellectualem transfundat per substantiam mentis capacis vsq; ad simulacra phantasie: atq; ijs simulacris prestet vim formarum intelligibiliuz efficacē quod auerroici arbitrātur: multo ꝛ prius ꝛ magis vim eandem ipsi mentis capacis substantie largietur. Illa substantia modo largietur stabili: hec substantia modo stabili capiet: cum vtraq; sit eterna. Ipsa igitur substantia eadem: que capacē vim

C

D

hz habebit ꝛ efficacē. Neq; opus erit ad duo illa mentis officia substantiarum cō/
E tu geminarum. Hinc etiam error Alexandri cōuincitur: qui ex violenta Aristotelis expositione omnem diuinitatez humano generi auferret: mentes quidem capaces esse in nobis: numeroq; distinctas asserut. Agentem vero mentez extra homines: atq; vnicam: in qua sola sit tota mentis diuinitas. Que sit vniuersalis causa intelligibilium specierum. Verum cum in omnibus rebus naturalibus sint virtutes quedam suorum motuum effectrices: nefas est substantiam mentis humane naturalium omnium prestantissimam efficace virtute priuari. Et q̄ a virtute operatio proficiscitur: mens vniuersalis menti nostre non prius tribuit actum intelligendi quā virtutem intelligentie effectricem. Quin etiam si causa vniuersalis particulari effectui prorsus opponitur: videlicet tum vt causa effectui: tum vt vniuersalis particulari: necesse est inter duo hec particularez causam tanquam mediā interponere. Virtus quidem solis vniuersalis hunc hominem: qui est particularis effectus: nō producit: nisi per hominem alium, tanquam particularem causam: atq; propriam. Eadem ratione mens illa agens vniuersalis non producet effectum hunc aut illū speciei: intelligentieq; in mente capace: sine mente quadam agente particulari: que intra nos habitet. Sicut enim pro arbitrio nostro vtimur ad intelligendū mente capace: quasi forma quadam familiari: ita prout lubet: per efficacem mentem species fabricamus: quasi per artem propriam nobis: ꝛ insitam. Scite Aristoteles mentez
F agentem: atq; capacem nunquam duas essentias appellauit: neq; posuit super animam: sed vocauit anime partes: dixitq; eas duas esse differentes vires in anima. Si quis autem auerroicam mentem appellauerit animam: his anime vocabulo abutetur.

¶ Solutio rationum auerroicarum de mente separata. Capitulo. xv.

EX omnibus: que contra Auerroem adducta sunt: duo concludimus. G
Unum: eandem esse in homine animam: que corporalia formar. Et formatur ab incorporeis. Hoc enim medio solum diuinorum radij vsq; ad infima transmittūtur: si idem: quod ab illis illustratur: hec illustrat. Immo ꝛ hoc medio infima ad sublimia reflectuntur: si idem regit infima: regitur a suppremis. Concludimus ꝛ alterum: q̄ humane mentes ad numerū hominum numerātur: ita vt vel specie inuicem distinguantur: vt opinātur magi: aut certe numero: vt posteriores theologi asseuerant. Quot enim corpora hominum sunt: totidem ꝛ vitales cōplexiones. Totidem viuifice anime. Totidem animarum mentes. Ferme enim sicut ad corporum distributionem distribuuntur cōplexiones: atq; ad has vite: sic ad viuificarū animarum numerum mentes distribuūtur: que vires sunt animarum. Non tamen ex distinctione corporis tanquam ex cā substātie: virtutisq; incorporee distinctio: sed ab ipso formatore incorporeo prouenit. Rationes vero ille Auerrois: quibus ab initio questionis negabat: intellectum esse corporis formam: nihil contra nos valēt. Id enim efficiunt: vt non sit forma corporalis esse proprio carens: ac dependens a corpore per essentiam. Nos autem eum esse volumus non talem formam: sed in esse proprio subsistētem: ꝛ materie dominā. Ceterum vt refellantur nōnulle insuper captitiūcule: quibus auerroici platonicos captare obnixe studēt. Meminisse oportet: non esse preter naturam anime humane: vt corpori coniungatur. Sed anime huic sempiterne naturale esse: vt semper cum sempiterno sit corpore: atq; celesti: ꝛ cuz temporali corpore: atq; terreno sit ad tēpus. Sicut ꝛ planete cuiq; naturale est: vt semper in spera sua sit. Id tempus autem sub tali signo: vel tali. Postq; ꝑo di/

sceſſerit a corpore:naturale eſt rurſus con
ciliari:ita vt ſeorſum a corpore maneat cū
affectione quadam ad idē corpus iterum
reuertendi:ſicut z lapis etiam ſurſum po
ſitus manet integer:ſed interim pro viri
bus ad inferiora declinat. Et planeta diſce
dens a ſigno naturali ordine ad idez quā
A doqz reuertitur. Redituram vero quan
doqz animam in eiuſdem corporis habita
culum:ne in ſempiternum fruſtra ſit ille
naturalis affectus dicebagi:z egyptij cum
platonicis cōſenſerūt. Aliogn violentum
aliquid eſſet eternum. Qñ ẏo per actuz
dei anima in ſe eſt:per qualitates ẏo com
plexionis eſt in corpore:z actus dei pma
net ſempiternus:complexio ſoluitur:deſi
nit eſſe qnqz in corpore:non tamē eſſe deſi
nit in ſeipſa. Subſiſtit ui ſuo eſſe:poſtquā
ſeiuncta eſt a corpore. Subſiſtebat ſimili
ter:oum aderat corpori:ſed non cōicat eſ
ſe:ſicut cōicabat. Neqz mirabile videri de
bet:animam:que ad tempus habitat cor
pus:poſſe manere ſeorſuz a corpore incor
ruptam:ſi modo magis dependet mobile
a motore qz econuerſo. Aius autez verus
motor verus eſt corporis. Ergo ſi corpora
quedā ſeparata ab aia manent quodāmo
do incorrupta:vt oſſa:vngues:nerui:ca
pilli:que videtur tēpus lōgiſſimū perdu
rare. Jdeqz faciunt ligna:ſaxaqz. dicaxime
ẏo balſamū:mel:z oleum:que nunqz pe
ne putreſcunt:nonne aius rector corporis
naturali ordine poterit manere ſemp abſ
qz corruptibili corpore incorruptus? Qui
plane oſtēdit ſe in huius vite ꝓgreſſione
ꝓpter corruptiones talis:aut talis corpo
ris nō corrūpi:cū ipſe per oēm etatez per
maneat idem:exuatqz materiā veterez:in
duat nouā:dū corpus pp efflux ū:z effex ū
qz materie cōtinue inouatur. Sz ꝓgamus
ad reliqua. Qñ aia accedit ad corpus:gi
gnitur aial p generationē corpee cōplexio
nis:ſpūſqz viralis. Qñ diſcedit:ſoluta cō
plexione:ac ſpū reſoluto:diſſoluitur aial.
Neqz ex aliquo cōtingēti hoc aial gignit:
ſed ex ordinato cōcurſu oium naturaliuz
cauſarū:ſimiliterqz diſſoluit. Hoc tamen B
diſſolutionis malus Plotinius probat ad
animaz idcirco nō pertinere:qz ipſa ſe cor
pori non miſcuerit. Sed permanens in ſe
ipſa:non ex ſe:z corpore:ſed ex corpore:z
ſuo quodam vitali ſimulacro vnuz ſub ſe
irrationale animal compoſuerit. Sz hoc
ipſe viderit. Siue propinquat anima ma
terie:quantitate intercedente:non neceſ
ſario extenditur:ſicut neqz ſuperficies in
corpore profundo ſit profunda:neqz linea
in latitudine lata:neqz punctum in longi
tudine longum:neqz ſignificatio vocis:
coloriſqz imago in amplo aere fiūt ample.
Materia enim ipſa potius qz anima indi C
get quantitate. Siue antecedit quantita
tem:aduenienti quantitati nequaqz ſubi
citur. Quippe cuz per potentiam fiat ſu
ſceptio:non per actum:in materia ſuſcipi
tur quātitas:nō in anima. Quantitas in
quam indeterminata primuz pp materie
ipſius infinitatē. Deinde ad certā figuraz
determinata pp p̄ſentiā aie:que certe ſpēi
tradit initia. Neme dubitat materiā natu
rali quodā ordine antecedere quātitatem.
Cauſe quidē naturales:qz loco:temporiqz
ſubiecte ſunt:ideo localiter:z tēporaliter
agunt. Unde z paulatim opus tranſigūt:
partem p̄tum tēpore:cum loco poſt par
tem. Quapropter opus eiuſmodi nō poſ
ſunt alibi qz in materia taz exiēſa p̄ficere.
Deus aūt:qz oēm:tum localē:tum tēpo
ralem diuiſionē exupat:mō agit prorſus i
diuiſibili:idiuiduāqz pōt formam ipſi ma
terie:in eo ipſo gradu:quo ipſa antecedit
quātitatem:tribuere. Quā ſicut z ceteras
formas determinata quātitas comitetur:
nō in anima:ſed in materia iacēo. Sit vni
ca in hoie cōis forma totius:atqz p̄cipua
.i. rōnalis aia. Sint quoqz:vt placet mul D
tis:multe partium ſpecie diſtinctarū for
me particulares obediētes anime. Forme
carnis:z oſſis:z nerui:z reliquorum. Ex
quibus compoſitum quoddam fiat:quod
figure corpoee:diuiſioniſqz:z paſſiōis ſit
ſubiectum. Adſit anima corpori figurato:

non figuretur. Animam ꝙ ipsam nō es/
se talis figure subiectum inde patet: q̄ ta/
lis figura corpori ꝛ antecedit animam: ꝛ
succedit. Cuꝫ interrogatur de ipso totius
esse: nōnulli respondent: per ipsum substā
tiale anime ipsius esse: fieri esse substantia
le totius. Quod partium cōiunctione re/
sultat. Esse enim anime dicunt: quo eē to
tus existit: quo ꝛ ipsa existit in semetipsa.
Atq̄ hec anima in pede quiescente non si
stitur: sed sistit in manu mota: mouet: ꝛ
forsitan non mouetur. Sicut enim in cor
pore locali non subit locum: sed super lo/
cū adest: ꝛ inest loco: ita i moto corpe alie/
num non subit motum: sed quodāmodo
immobiliter est in motu. Ac si currit cum
mentibus currentibus: currit transferēs:
non translata. Ergo quando eodem tem/
pore mouetur manus: pes quiescit: nō co
gitur anima que tota est in vtrisque: tota
moueri simul: atq̄ quiescere. Sed moue
tur: si placet: anima in manu. Respondet
Scotus. Quid cogit eaꝫ interim in pede
quiescere? Nonne potest in pede mouen/
te ipsa moueri? Quanquam sicut non est
impossibile eundem hominem simul to/
tum motibus moueri contrarijs: puꝫ na/
ui defertur versus orientem solem: At in
terim versus occidentem vel pellitur ab
alio: vel ipse currit in naui: ita nō esset ab/
surdum apud Aquinatem Thomā alam
ad statū: motūq̄ alterius in diuersis gesce
re simul: atq̄ moueri. Tota aia est in bra/
chio: tota est in manu. Amputata manu
aia non trūcat: neq̄ restat in aere: neq̄ se
cōdēsat in brachiū: neq̄ refugit tempore.
Oēs n. he passiones sunt corporum. Sed
tota viuificat brachiū solū: quē ante illud:
ꝛ manuꝫ viuificabat. Definit aūt esse: vbi
erat: nō per motum: sed momento opera/
ri definit: vbi operabatur. Quēadmoduꝫ
si frāgatur portio aeris erigua in occiden/
te: ꝛ euanescat lumē: quod totū est in orē/
te: vt vult Plotinus: totumq̄ in occidē/
te cū ea portione: in qua erat totū: non
frāgit. Sed illuminare definit portionez:
quā prius illuminabat: neq̄ temporali flu
xu in seipsum se condensat: sicut neq̄ ob
oriente in occidentem tēporali fluxu sese
rarefaciendo protenderat. Momento eni
se fecerat presens. Momento se facit ꝛ ab
sens. Si anima vbiq̄ tota est per corpus:
atq̄ ipsa intelligit sola: intelligit ꝛ vbiq̄.
In nullo tamen mēbro intelligit: qa ipsa
non est in mēbris: sed mēbra potius sunt
in anima. Videtur tū vulgo apud cerebꝝ
intelligere. Qm̄ intelligentiam phantasia
plurimū comitat. Hanc ꝙ agitatio eorū
spirituū: qui sunt in cerebro sunt affectus
phantasie comitat agitatio spūum eoruꝫ:
qui sunt in corde vel iecore: affectū quidē
iracundie spūs sequuntur cordis. Affectū
libidinis iecoris spūs. Si quis interroget:
quid nā sentit? qd ve intelligit? Domo pe
ripatetici respōdebunt. Sz aliter: atq̄ ali/
ter. Sētire enim cōpositi actuꝫ esse dicēt:
primo q: vis sentiendi in ipso composito
ex materia: formaq̄ mixti: ꝛ ala. Deinde ꝛ
actuꝫ anime: quonīā ipsius virtute fit sen
sus. Intelligentiam quoq̄ esse totius cō/
positi actionem. Quāuis. n. in aia solo in/
telligentia sit: ideoq̄ possit in separata aia
remanere: tamē dum anima est ita forma
cōpositi: vt in vnū esse cōe cōcurrat: id to
tum: cuius est id esse: ita p formā opari di/
citur: sicut ꝛ esse. Huc illud aristotelicū tē F
dit. Intellectus nullius actus est organi.
Et merito. Nō. n. in corpe est sicut sensus:
sed in ania. Neq̄ ficut putauit Auerrois:
existimandus est esse ab homine: sed ab or
gano separatus. Neq̄ rursus Alexandri
more fic est exponendum: vt sensus quidē
singuli singula sortiri sint instrumēta. In
tellectus autem ipsius corpus totuꝫ sit in
strumentū. Videmus enim nobilissimos
vires non quouis: sed nobilissimo solū in
strumēto vti. Unde tactus quasi quolibꝫ.
Phātasia vnico: atq̄ distincto vtif. Non
ergo vniuersum corpus satisfaciet menti.
Neq̄ vicēdū est ex olim instrumēto: cū cō
spiratione vnā cōsonātia cōfici: qua velut
instrumēto intellectus vtatur. Nam si ita

se res habeat: intellectus instrumẽtis omnibus indigebit: eritq; maxime virtũ omniũ organicus: atq; mixtus. Neq; aristotelicũ illud stabit vlterius. Sensus qdez nõ est absq; corpe: intellectus aũt est sepatus: atq; imixtus: nullo prorsus organo vtens. Si.n. organis vteret: talis: aut talis euaderet: neq; oia vlteri⁹ cognoscere posset. Nõ tñ ita separatus est: quin aie: substantia: in qua est corpus vivificet. Alioquin non dicerent hoiem intelligere. Sepatus est .n. q; non est in composito: sicut sensus: sed in ipsa aie substãtia: que est a composito sepabilis. Neq; intelligẽdo vtit instrumento. Quod quidem in libro de animalium t sõno t vigilia confirmauit dicens. Quoꝝ sunt actiones: eorundẽ esse agendi virtutes. Quoniã vero sentire qdem p instrm ptingit: itelligere, aũt minime: idcirco sentiendi vim esse compositi: intelligendi aie propriam esse posse.

¶ Solutio rationum auerroicarũ de mẽte vnica. Cap. iij.

A SOluimus iam Auerrois: auerroicorũq; rõnes: qbus demonstrari putabãt mentis substantiã formã corpis vitalẽ esse non posse. Soluamus eas deinceps: qbus vnicã esse mentẽ. Auerrois conatur ostendere. Ex materia inquit puenit formaruꝫ sub eadem spẽ numerus. At mens caret materia. Quãobrem hec quorundã peripateticoꝝ sententia est. Pythagoreoꝝ tñ: platonicorũq; plurimi speciei naturaꝫ vnã

B in plura indiuidua fundi: non pp externã materiam arbitrantur: sed propter insitos quosdam ipsi forme modos: in quos actu perducta forma indiuiduũ hoc: aut illud euadat. Esse enim in quolibet angelo angelicam speciem ad angelicum indiuiduũ absq; materie mixtione deductam. Ueruꝫ vt sequamur in presentia partim peripateticos: partim nõnullos platonicorũ: forte concedemus vel ex materia: vel ꝓpter materiam: imo propter compositũ ex materia t forma formarum numerũ puenire. Forme figdez corporales sicut ex materia quodammodo trahunt essentiam: sic t numerũ sub eadẽ spẽ posituꝫ. Forme aũt nõ corporales qdẽ: sed corporis: quales sunt animorales: qꝝ nõ habent originem a materia: neq; ab ea numeꝝ habẽt. Quia vero non mõ ad diuinitatis intuitũ: verum et ad gubernacula corporũ diuina puidẽtia illas instituit: sicut voluit certũ esse variorum corpoꝝ. i. hominum compositorũ numerum ad sui operis ornamentum: ita certũ ordinat numerũ animarũ. Sed vt cuꝫ C

plotino loquamur. Quid nam Platonus animã distinguit a Socratis anima? Diuinus ille conceptus: qui vivificã anime platonice vim primo ad talis cuiusdã temperauit celestis corporis indumentũ: perq; hoc ad talem quandã precipue elementalis corporis complexionẽ gignendã: regendamq; accõmodauit. Ita t ad sua quedaꝫ Socratis aiam. Sic ergo vivificas aiarum vires discreuit pp materiam: imo pp compositum ex materia mundani ornamenti gratia. Uires aũt animaꝝ earundem intellectuales discreuit ad animarũ distinctionẽ. Sed quã ob cãm? Propter aliuꝫ: atq; aliũ diuinitatis intuitũ. Sub varijs ideis frui possumus mẽte diuina. Per varia vestigia illam inuestigare. Uarijs ad hunc finem callibus proficisci. Uoluit sane infinita bonitas non solum corporeis: sed et spiritalibus oculis seipsam infinitis (vt ita loquar) modis cõicare: atq; innumerabilibus pene oculis innumerabiles sui ipsius vultus ostendere. Itaq; variorum aiorum intellectuales oculos: t affectus diuersis tẽperauit modis: vt diuerso tramite ad diuersas multiplicium diuinorũ bonorum possessiones proficiscamur. Proculus ex mẽte platonis in timeo dicentis: deum alias hoium alias alys ducibus: stellisq; accommodasse: ꝑbat differentias aiarum non ex corporibus: vel inclinationibus ad corpora puenire: sed ex ipsa essentiali accommodatione a deo facta ad differẽtes duces atq; stellas. Unde t differentia inclinationum: actionũq;: pueniat tũ ad eterna vi-

denda:tum ad tpalia gubernanda. Pro/
inde quemadmoduz Scotus:eiusq; secta
tores disputant. Omnis natura preter pri
mam:que sola purus est actus:potentiam
quandã quodámodo ex se informé: t altũ
de formabilé hz admixtam. Que non ali/
ter ad plures:singulariesq; existédi modos
q̃z materia ad plures formas eque se habet
Jdeoq; sicut humana spés:t equina: sic t
intellectualis spés quelibet tã angeloz:q̃z
animarum in plura pót:in diuidua deriua
ri. Confert aũt mentiũ in eadẽ specie nu
merus ad vniuersi ordinem oino complẽ/
dum. Sigdem ordo plenus ille est:in quo
rum supiora ad inferiora: tum hec ad illa
vicissim:rum equalia inter se pariter ordi/
nãtur. Ordinem vero eiusmodi in rebus
corporeis plane pspicimus. At si corporea
pleniorem habent ordiné in ipsis quoq; si
milem ordinem.i.triplicem cogitare com/
pellimur. Nõ aũt pót esse vllus iter eq̃lia
ordo:nisi plura sub eadem spé comprehe/
dantur. Conducit rursum numerus plu/
rimaz in eadem specie mentium ad perfe
ctiorem ipsarum felicitatem. Nam ille se
ipsas quodámodo in se inuicem ꝓuentes
equali:mutuaq;:vt naturaliter fieri solet:
tum agnitione:tum familiaritate congra:
tulantur. Deniq; longe pulchrius est vni
uersum si vbiq; infra spés: quemadmodũ
supra species:sit multitudo. Supra quidé
gñali:specialiq;:infra vero numerosa qua/
dam varietate decora. Neq; putant sñplí
loz numerus ad id oũ tarat conduceret:t
species ipsa seruet. Quia ét in corporibus
longe plura individua vbiq; sunt: quam
opus sit ad spém conseruandaz. Preterea
videmus naturaz in singulis spébus mul/
ta non saluis oino: sed ornamenti gratia
facere. Quod in coloribus:t figuris: linia
mentisq;: t dispositione quadaz ordinatis
sima manifeste videmus. Deniq; finis pci
puus:cuius gratia deus oia eé vult:haud
ppie est:vt sint:imo potius:vt bene sint:
ac bene se habeãt. Ac si huius gratia sunt
precipue:qualiacunq; sunt:certe eiusdem
gratia sunt:quotcunq; sunt. Quapropter
deus plures in eadem specie mentes non
ideo esse voluit:vt spés ipsa sit: solũq; ser/
uetur:imo vt bene sit optimeq; se hẽant.
eiusmodi vero habitus in ornatu quodã
vndiq; vario:t actione:varie vbiq; mo/
dis beata consistit. Siquis autẽ humana/
rum multitudinem animarũ ad speciei sa/
lutem conferre conuicerit:id nos ita con/
cedemus:videlicet non ad ipsius aie spém
proprie: sed ad hominis compositi spém
seruandam talem numerũ necessariũ esse.
Vult.n. deus plures homies esse ob id for
sitan:q; humana spés non seruatur i vno.
Nequeunt autem plures homines fieri:
nisi plures quoq; anime sint. Neq; tã cor/
porum:q̃z compositorũ numero:specieiq;
totti:imo vniuersi ordini numerus aiarũ
seruire videtur. Neq; putet quispiam:ani
mas inter se:idcirco differre:q; differentia
respiciunt corpora. Prius.n. in seipsis dif/
ferentes sunt:quam differenti ratione re/
spiciant. Hec illi. Nos iam ad propositum
redeamus. Quod aũt subiũgit Auerroes:
si meus intellectus ac tuus differũt nume
ro:spés rerũ cognoscendarum similiter dif
ferent:eruntq; particulares. Oportet tñ
que intelligenda sunt:vlia esse. Jta soluit.
Non tam singularitas est: que aduersatur
intelligentie:q̃z corporalium accidentium
congregatio. Sigdem singuli intellectus
t singule illorum conceptiões commodis
sime intelligi possunt. Adde qõ sicut ima
go coloris in oculo non est id:quod videt
propie:sed per quod color ipse videt: ita
species:t similitudo rerum in mente non
est:id quod propie intelligitur:sed per qõ
intelligũtur rationes rerum vniuersales.
Neq; est illa spés in mente ita singularis:
vt impediat vtium rõnũ intelligentiã. Nam
si statua quidé:q̃ singularis est: t corpora
cõem quodãmõ figurã hoiuz nobis refert
q̃to magis spés illa nãm cõem. Cũ sit in
mente:q̃ est ab oibus corporũ passionibus
absoluta. Jdeoq; ipsa ab ys libera sit. Vñ
t referet nobis rez neq; certo loco clausaz

neque tempore. Meminisse vero opo:tet hunc in speciebus ordinem a pleriſq; poni: vt in angelis vniuersales sint: tuz quo ad referendum: tũ quodãmõ quoad essendum spectat in brutis vtroq; modo particulares. In animis hoium singulares qdẽ sint in essendo: qz sunt i essentijs penitus singularibus. Uniuersales aũt in referẽdo qz sunt in essentijs a materie limite absolutis. Sed hec ipſi viderint. Afferebat preterea nescio qd de scietia: q̃z tradit magister discipulo: quod ex his: que alias tractauimus: de speciebus ingenitis facile soluit. Ar.n. illa auerrois argumentatio in ipsuz facile retorquet. Quippe si docentis scientia non transit in discẽtem: neq; in eo scientiam aliam generat: e duobus alterũ sequitur. Uidelicet: q ipse idem intellectus: q est in vtroq;: vel eundem in vtroq; possideat habitum: vel ex habitu: quem apud vnum possidet: alterũ habitũ generet apd alterum in seipso. Neutrũ fieri põt apud auerroem: non primũ. Quia cum sua illa mens quottidie in cunctis hominibus cũctas calleat artes: easq; omnes alij alios doceant. Perpetua quadã successione docẽtium: z discentium: sequitur: vt habitus omniũ scientiaz ijdem oino sint semper in mente: q aperte Auerrois respuit. Non secundum: qz scia erit qualitas efficax. Quod ille negat: atq; innumerabiles qualitates specie iter se similes in subiecto eodem simul erũt: quod etiam ille nequaquam admitteret. Quantum. n. preter naturę ꝓpositum sit: fortuita illa superfluaz qualitatũ congeries: in substantia pſertim eterna: atq; diuina: q̃s quis non viderit: is erit preter nature propositum. Postremo ratiocinabat Auerrois. Si in duabus mẽtibus singularibus due sint spẽs singulares: licebit eas ad vniuersalem reducere. Et vtraq; mens ad suã quãdam reducet. Et in vtraq; rursus mente vtraq; species euadet particularis. Quapropter licebit iterum ad aliam absq; fine vtraſq; colligere. Unum id quidem. Primo qz mentis aspectus excitatur plane a specie: nõ tamẽ terminat in spẽm: vt illam necessario tanquã obiectum inspiciat: sed per eam inspicit rõnem rei vniuersalem. Quã profecto vnam: atq; eandem: z tanq̃z vnã due mẽtes per duas species intuent. Queadmodum duorum hominum oculi rem eandẽ vident per duas illius imagines. Non ergo ad hoc intendunt mentes: vt species suas ad alias reducant species: sed vt p eas rerum videant rõnes. Quod si qñ ad hoc intendat: non tamen in infinitum progredientur. Quoniam vniuersalẽ vim: significationẽq; he species habent. Itaq; nõ ꝯz eas semper tanquaz singulares in alias re ipſa cõmuniores resoluere. Sed ꝓgredian B tur absq; fine: si placet. Quid n. prohibet mentẽ: que infinitam quodãmodo habẽt virtutem: sine fine vagari? Dũmodo infinitum hunc actu cursum peragat nunq̃z. Similis argumentatio fieri põt de notionibus: z conceptibus. Responsio quoq; persimilis.

¶ Signa quod non sit mens vna tantũ. Capitulo. xiiij.

POstq̃z rñdebimus auerrois rationi C bus: reliquũ est: vt afferamus in medium: que sint ea signa potissimum: vel argumenta: que dissuadeant: vnũ esse in cũctis hoibus intellectum. Signum primũ. Si mens adeo a deo diuina est: vt nullus habeat cõmertium cũ materia: vna sit initia carens: z sine tota vbiq; sub luna: non ꝙ verisimile: eam ita esse sui ipsius ignarã vt i oibus pene hoibus ꝓter q̃z vno auerroe se numero multiplicem esse putauerit semper: z putet. Ego certe non solũ intelligo: sed ẽt intelligo me intelligere. Atq; similiter me sentire. Unus ergo idẽq; sum: qui intelligo: z qui sentio. Unus inq̃z per esse vnũ. Alioquin non tam diu z a me: z ab omnibus affirmaret: eundem esse prorsus intelligentem: atq; sentientem: sed manifeste discerneretur intelligens a sentiente. Quo enim pacto verisimile est separatã eternã diuinã mentẽ in eternitate oia co-

gnoscentē a deo ignorare seipsam? vt semper: ꝛ vbiq; putet se non intelligere solu: sed ēt sentire: ꝛ mouere: atq; nutrire: cū talia sicut opinatur Auerrois non efficiat signum secundū. ¶Idens veritatis locus ē. Veritas mentis est cibus: quo fit vt se vicissim libenter adsciscant. Cū vero aut nū quā: aut vix humana mens auerroice opinionis capax efficiat: conijcere possumus eā opinionē non esse veram. Quinetiā ipse auerrois non libero sue mentis iudicio in opinionē hmōi incidit: sed q; nesciebat aliter Aristotelis libros in arabicā linguā p uersos interpretari. Neq; iniam pfert: sed vires: immo tentat ingenij. Solum hoc affirmat talem esse mentem. Esse vero vnaz: non affirmat: sed opinat: ꝛ dubitat: Inquit autem se conari: ꝛ fingere: ac posse ris occasionē disputandi relinquere. Et si qui eius dubitationi astipulant: non tā ex animi sntia hoc agunt: q; quodā ambitiosis studio: vt videant paradoxa posse defendere. ¶Merito Scotus inquit: hoc paradoxon tantū abesse: q; quicq; pbabile fieri vnq; possit: vt neq; ēt Auerrois ipe sibi met persuadere potuerit. ¶Multo vero pbabilius: imo verius dixisset auerrois: si vel cum Themistio vnicum intellectum introduxisset illuminantem: multos vero partim illuminatos: ptim illuminātes: vel cum plotino: deum posuisset tamq; solem huic subdidisset intellectum vnicū vbiq; totū: quasi soli lumen. ¶Huic insuper intellectus q̄plurimos quasi luminis radios. ¶Hic veniq; alios quoq; q̄plurimos: quasi radios oculos. Aut saltē: si cum Auicenna multas mentes vni mēti quasi formabiles formatori. ¶Nec.n. facilis quis capere pōt ꝛ exemplo mox aliquo confirmare. Juuentū vero auerroicum ab omni mentis capacitate est penitus alienum. Quod aūt mētes humane iuuentū aliqō capere nequeāt: vel inde puenit: q; super eas illud est: atq; diuinum: vel inde: q; contra eas ꝛ falsum. Juuentū auerroicū: q; de mente est: nō est sup mentē. Est ergo falsum. Signū tertiū. Quotiens vnitatē mentis excogitamus: totiens eam odisse solemus: ac mentis numeruz cupere: si modo cupimus supuiuere. Neq; arbitrandū est nos p phantasiaz numerum mētis odisse. Nā siqd est in nobis odij aduersus mentē. Eadem mens vnitatē suam odisse pōt: que ꝛ nosse. Non ē aūt ꝛ verisimile: ꝛ diuinam: ꝛ beatissimam semper sui ipsius naturam aspernari: respuere ꝛ odisse.

¶Rones q; nō sit mēs vna. Prima qa septē inde ꝓiungunt supflua. Cap. xv.

¶Argumentationes aūt erūt hmōi. Si intellectus agens pfecte seipsuz intelligit: quod auerroici confitentur: viz suam: ꝛ operationem naturalē cōtinuāq; nō nescit. Jdcirco aliaduertit se ceu lucem formare ꝓinue intellectus capacis pspicuitatē. Nā si capax aduertit sepe se illuminari cur agens nō aduertat illuminare: non video: vbi qūo intellectus capax moueat a simulacris: nōn ignorat. Jnde ꝛ homines singulos se regere. Illuminare insup simulacra hoium. ¶Hinc ꝛ simulacra: ꝛ qcquid per illa significatur: intelligit. ¶Deinde iz q; vū descendit ad sensibilia p viz intellectualem: transit quoq; in illa p vim ipsaz intellectiuam. Jtaq; intelligit illa: nō q; formet ab ipsis: sed q; ipsa se formant in ipsa. Dum formam suā nālem: seu formas innatas: p lumen suū discretiuū discernit in singula. Si capax modo quodam reflexo p speciē: accipit: attingit simulacra: vnde quasi accepit: cur non agens: qui spēm facit attingat simulacra: vnde facit? Attingant autem oportet vtriq; intellectuali modo: siquidem natura sua nihil sunt aliud quam intellectus: qui vero sic attingit simulacra sensibilia prospicit. Cum igitur substātia mentis in parte hac agente vim habeat ad eterna ꝛ temporalia cognoscenda: quid opus est partem illam capacem illi subiungere? An videlicet ad preparandum: ꝛ exequendum operis huius effectum. ¶Minime. Agēs.n. preparat capacē: ac phantasie simulacra: non ecōuerso. Neq; externa

eget materia ad agendum: cuz ꝛ interius: ꝛ ab exterioribus valeat operari. Postꝙ ergo in agente est virtus ꝛ efficax: ꝛ preparatiꝝ ad intelligendum sufficienter: superflua est virtutis capacis adiunctio ad mẽtem vnam ex substantijs duabus conficiẽdam. Sed esto: iungatur vis capax agenti: hec rursus agenti subnexa in ea: taz eterna cognoscet: qꝫ temporalia. Hec quoꝙ cognitio in vniuersa mente: ex hac parte capace superuacua est: quandoquidẽ non deest ex altera. Iteruz vis ista capax ab humanis formata simulacris i nobis temporalia noscit: que iam nouerat in agente. Quo fit: vt tertia hec cognitio similiꝫ fit superflua. Si potentia videndi per sensuz quendam agẽtem sibi coniunctum singula semper videret: frustra diceretur oculuz indigere potentia: per quam ab exterioribus moueatur: atꝙ formet. Sicut ex verbis Auerrois in his tribus cognitionib⁹ superfluitas nascitur: sicꝫ in tribus formationibus orit. Si formatus est intellectus capax agente semel per essentiã: vt ipse putat: superfluũ est: iterũ formari semp eodez per hoium cũctorũ simulacra: superfluuz quoꝙ eodem formari quotidie per simulacra virorũ sapientum: atꝙ felicius. Hec omnia superflua sequũtur ex dictis Auerrois: que nos ab initio recensuimus. Qꝫ liquido nobis ostẽdit: opinionẽ eius tanquam supuacuã esse reijcien daz. Jactet ergo se diuinã mentem adinuenisse: que cũ in seipsa sit sapiens: semp delirat in nobis. Et quoniã quotidie innumerabiles hoies rem eandẽ ꝓfiderant: ac sepe fallunt: mẽs illa singulis momentis eandez rem simulmilies: milieſꝙ considerat: ꝛ sepe decipit. Si superfluitatez hanc: fallaciamꝙ sibi a phãtasijs infectã mens ipsa secũ aduertit nunquã: semp sui ipsius est inscia. Cuius contrariũ expimur in nobis: quando fallacias ꝓprias redarguimus. Si aduertit qdez: non tñ intentionẽ suaz ab ijs ambagibus in se diuertit: cum possit: semper est melius. Semper incontinẽs. Põt aũt eterna mens in eternũ acie suam a tẽporalium phantasiarũ nugis auertere. Siqdez tẽporalis aia sepe ad tẽpus a sensuũ nugis seuocat se ipsam. Neꝙ potest affectus ad singula: que sunt infra hoies: mentẽ illam in ijs erroribus: ꝛ turbinibus remorari: que neꝙ erga humanaz quidem naturam sic afficitur: vt cũ ipsa cõspiret ad speciem fabricandam. Quo igitur pacto, cuz hoc animali ad intimas operationes concurrent: nisi prius ad esse cõgrediat. Nam ꝛ forma ignis externe, materie calefactionem quidem ipsam: que externa operatio est: cõmunicat: ét si esse suum nequaquam cõicauerit. Calere auté per se: que est intima operatio: solum post esse cõmunicat.

¶ Secunda. Quia mens species seruat: ac iãdiu plena omnium oz esse. Ca. xvj.

QUanquam in libro superiore ex platonis sententia: nouas mẽti formas non aduenire probauimus. Declinemus tamen ad peripateticos in presentia: ac nouas fieri formas in mente capace per vim mentis agẽtis: presentibus simulacris: cõcedamus: eo videlicet pacto: vt simulacrũ efficacem vim ad speciem creandam non adhibeat: sed occasionis impulsuz. Quod alias declarauimus. Si tota vis spẽi vniuersalis efficiẽde in agente est: ac tota vis substinende eiusdem est in capace virtute: profecto ab ijs duobus absꝙ simulacrorum presentia species conseruabitur. Verum habeat: si videtur: simulacrum efficacem vim ad speciem procreandaz. Dummodo ipsum instrumenti gerat vicem. Agens vero intellectus artificis. Propterea intellectus agens tanquam causa principalis: in qua tota vis sequentium causarum concluditur: postquam semel species impressit menti capaci: solus ipse conseruat. Si quidem species in mente vigent: etiam dum in ocio torpẽt simulacra. Quecum apud Auerroem tanquam mouentia extrinseca se ad speciem habeãt: nequeunt aliter illam seruare quam agendo in ipsam: atꝙ mouendo. Nouẽt aũt solũ: vt

actu sunt: nō habitu. Quo si species in sensu interiore manent diu: pdeuntq; in actū etiam si non seruent: excitentq; ab exterioribus sensibus: q̄to magis spēs in mente absq; simulacris: neq; companda mens ē exterioribus sensibus: qui formas absentibus obiectis amittunt. Nō non. n. formas veras: sed imagines habent: neq; ipsi vi sua cōducunt ad imagines fabricandas. Mens autem veras possidet rōnes: per quas veras rerū substantias comprehendit. Atq; ipsamet sibi eas effingit. Ydeoq; pōt eadez virture seruare qua finxit. Atqui si species mentis non aliter a simulacris: q̄ vmbre a corporibus penderent: nihil haberēt in se prestātius q̄ simulacra: Ac siquid haberēt sublimius: id esset munus virtutis agentis: quo etiā semotis simulacris seruabunt. Quod aūt non sicut vmbre pereāt a simulacris documento nobis esse potest q̄ vsq; adeo radicitus infigunt: vt imprimant habitum penitus indelebilē. Neq; dicendum est species ideo exiguam essentiā habere: q; vtia referant: ppterea q; egere semper simulacrorū fundamento: tanq̄ conseruatore. Primū qdem q; et plura: et meliora: et magis ad essentiam rerū pertinentia continent referuntq; q̄ simulacra: nō nobiliorem ampliorem q; essentiam possident. Quod siquis conceptus generis pp cōfusionem: diffusionem q; et cōceptus singularum pp vmbratilem illorum naturaz paruifaciat: facile pcedemus. Species aūt honorari iubet Plato. In ijs. n. pfistit mūdi perfectio: et scientie veritas. Ad has ita singula referuntur: vt partes ad totū: atq; etiā vt ad finem. Deinde etiam si propetr vlem conditionem indigent conseruante seruabit eas potissimum intellectus agēs: a quo naturam hmōi nanciscunt. Neq; ēt ob hoc egere simulacris hanc speciem arbitramur: quia naturaz significet in singulis existentem. Quoniam si naturam tanquam absolutam significat: rem potius respicit seorsum a singulis quam in singulis. Rationem scilicet eternam rerum que ex essentiam in mente diuina est. Secunduz vero participationes mediae in sequentibus deum mentibus. Secundum postremam quandam similitudinem in corporibus. Quorum imaginibus commonitus intellectus diuinitatis absolute particeps statim aut concipit speciem: aut in se: et suapta agnoscit ideam. Sic per ipsam speciei conditionem constat: non esse eam quasi vmbram simulacri prorsus instabilem: sed excellentem quandam stabilemq; naturā. Ydem quoq; ex natura mentis possumus coniectari. Profecto cera et puluis seruat ad tempus rerum figuras: rebus ipsis ēt D abeuntibus. Cerebrum quoq;: vt opinat Auerrois custodit absentibus corporibus simulacra corpoz. Mens autem ipsa: que propter eternitatem stabilis est: et sup motum: non suscipiet pro natura sua species stabiliter: et super motū. Non seruabit eterne: que gremio suscepit eterno? Nonne intellectus est virtus sensu superior? Atque ideo magis vnita? Ac propterea solus ipse facere potest omnia: que plures sensuū vires E efficiunt: Quo circa sicut phantasia sola cognoscit quecunq; sensus quinq; percipiunt: q; ipsa est illis superior: sic intellectus solus et iudicabit species: et seruabit. F Licet forte iudicare simulacra: et fuare nō sit solius phantasie officium: vt putat auerrois: sed iudicare phantasie: seruare memorie. Distinguntur duo hec officia in ijs inferioribus viribus. Coniungantur opz in G mente: q̄q̄ apud Platonicos phantasia quoq; memoriā ppriā possidet. Quod tē statur et habitus confirmatio: et liberatio sicut sio ab imaginibus in imagines: q̄ sepe fit reminiscentie studio. Mentē vero esse memoriem illud significat: q; cum primuz aliqua discimus: difficillime nos: et vix ad illa conferimus. Post vero diuturnuz cogitationis vsum pmptissime pro arbitrio nostro: que olim accepimus: meditamur quasi nostra iam facta fuerint: atq; alta mēte reposita. Postq̄ semel in seipsa mēs nostra formauit diffinitiones quasdam figu-

rarũ:seu numeroꝝ:seu virtutũ: siue angelorum:sibi inuicē ordine succedentes: vix primam recolere poteſt: quin ſecundā reſumant:ꝛ tertiam:ꝛ ſicut a principio:cum eas inueniret:vix eas contexuit: ita quando rurſus incidit in inuētas:vix diſſoluit: quę antea contexuerat. Ac multo facilius citiuſqꝫ ab aliꝭ ſpēbus recurrit ī alias q̄ꝫ ſoleat ſenſus interior qñ ꝛ ipſe ad priora ſimulacra gradatim reminiſcendo reuertit. Quod aperte declarat ineſſe mēti memoriam multo magis q̄ꝫ ſenſui. Quod ſiqd dixerit:mentē non tam formatas ſpecies: diffinitioneſqꝫ ſeruaſſe:quaꝫ habitum reformandi: reſpondebimus vim mentis eandem: quę ꝛ contrahit: ꝛ ſeruat habituꝫ in eius naturam tam pene conuerſum
A contrahere in intima ſua ſpeciem: atque ſeruare. Siquidem habitus fundatur in ſpeciebus:ſpecies in habitu concludunt. Proinde ſi habitus fit a mēte:ſpecie:atqꝫ actu:ab aliquo iſtorum ſtabilitatem ſuam nanciſcitur:nō a mente ſolum. Alioquin mens poſſet actui quoqꝫ ſtabilitatem tribuere:non ab actu:qꝫ nullam habet ſtabilitatem. A ſpecie igiſ. Ergo ſpecies ſtabilis pmanet. Neqꝫ opus eſt:quotiens eandem rem ſpeculamur:totiens nouas ab agente formas recipere:prioribus ſubito vaneſcētibus. Si modo tam agens virtus illa pro natura ſua tradidit formas: quam virtus capax pro natura ſua ſuſcepit eaſdē. Atqꝫ vtriuſqꝫ natura mobilitatem corporū antecedit. Merito imagines noue ſemper recreantur in viſu: que a lumine creantur externo. In mente autem ſpecies permanēt eodē ipo interno lumine: vnde primo effluxerant firmiter illuſtrante. Preſertim quia ſi ex eo create ſunt:q̄ rei cognoſcēde natura ſecreta eſt a mutabilis materie paſſionibus iure permanent immobiliter: vt a ſubſtantia mentis omnino ſtabili fiat trā ſitus in accidens, prius inſtabile: in ipſam .ſ. intelligentiā p accidēs aliquod ſtabile. ſ. ſpēm. Ubi ſubſtātia ſemp ē actu. Spēs ex actu migrat in habitū:atqꝫ ꝓtra. Intelligē tia abeſſe in nō eſſe:atqꝫ ecōuerſo. Neqꝫ ſimulacris indigent ſpēs: vt ſeruent. Quippe cū ipſi etiā phantaſmatū aſſertores; confiteant: q̄ꝫ ad intelligēdas cōes corporū naturas ſimulacris ꝓprijs egeamus: tū ad formarū intuitū diuinaꝝ nō ſimulacris vnquā ꝓprijs nos vti ſolere: ſed naturis potius ipſis: quas ſimulacra comitant. Hic apparet: ipſas diuinaꝝ notiones i mēte nō a ſimulacris: que per accidens confluunt: ſed ab ipſa mente per antecedentē ſpeculationē iaꝫ ꝑparata ſeruari. Preterea qui platonicā illā ſeriem cōnectimus idearum: in qua ſpēbus vltimis medias quaſdam ſpēs anteponimus: atqꝫ illis itęꝫ genera ſubalterna: donec multis gradib⁹ ad latiſſima genera cōſcendamus. Tranſcēdamus quoqꝫ genera: ad eam naturā ,perueniētes: que cuncta genera extrinſecus ambit: tunc ſane ſimulacra dimittere cogimur citra ſpecies vltimas quagātia. Que aſcenſum illum nequeūt comitari: niſi forſitan vſem ordinē in ſingulis quoqꝫ ſimulacris diſponamus. Quod qdem fieri re vera nequit. Ac ſi fingatur: non a phanta/ſia fingitur: ſed a mente. Que interdū notiones innouat vltra notiones: ēt ſi libuerit in immenſum: ſimulacra vero non innouat. Neqꝫ ꝓhibet quicq̄ꝫ: quo ad mentis naturam pertinent: in euum' ita nudam ſimulacris puolare. Interdū vero quouſqꝫ anguſtiora queqꝫ reſoluit in ampliora: eo vſqꝫ ſimulacra pingit in phātaſia ſpēbus quodāmō rūdentia. Ubi ſpēs ipſe: qꝫ ꝑcedunt: faciunt: ꝛ conſeruant ſimulacra: non econuerſo. Phantaſiaꝝ vero, formari a mēte ex eo ſpicimus: q̄ ſubito in ipſa lucent complurima: qualia' nunq̄ꝫ aut acceperat a ſenſib⁹: aut excogitauerat. Diuidit quoqꝫ imagines: ꝛ componit non ſine aliqua rōne. Et in infinituꝫ fingendo ꝓgreditur. Immo a mente fingit abſqꝫ fine. Habitus quoqꝫ ac moras accipit rōnales. Ac multo magis ipſa formaſ a mente q̄ꝫ formet. Quoniam ſi ipſa mentem format quādoqꝫ: id non aliter efficit: quam a ſenſibus: ꝛ

a mentis virtute pulsata. Neq; potest formas innumerabiles tradere. Mens autez ex se phantasiam: formatz absqz fine. Et potest nonnunquam siue affectu suo: siue diuino quodam afflatu ad intelligendum absqz simulacris prouocari. Quod significat: quod sepe iaz quesiuimus: mentem ẽt duz adest corpori: sine corporis auxilio operari nonnunquam. Ideoqz cum ab eo discesserit: per seipsam multomagis operatura. Si adduxerint hic auerroici: eos solere magis intelligentia: memoriaqz valere: qui corpoream complexionem talẽ habeant: aut talem: propterea quod notiões intellectuales a sensibus cõtinue pendeãt: peripatetice respondere poterimus. Certam corporis affectionem sensui per se seruire: menti vero per accidens: qz méo dũ coniuncta est corpori: z per imagines sensuum quodammodo species fabricat suas z quotiens in suas species: quas fecit seruauitqz ipsa: se voluit: totiens pene in imagines se reuoluit. Reuoluit inquam tum ob quandam inter illas germanitatem: tum ob consuetudinem ex conditione aie corpori copulate conceptam. Et quamuis in qualibet complexiõe quottidie acumẽ z memoriam videamus: vnde fateri cogimur: hec ab altiori principio proficisci: sit tamen: si plz ficca natura magis memor: dũmodo siccitas causa per se memorie sit in sensu: in mente vero per accidens: non soluz qz sensus ipsius memoria menti quodammodo seruit: vt diximus: sed etiaz: qz spirituum siccitas ad intima se contrahendo non impedit animam: quin se colligat. quo fit vt propter vehementez: assiduaqz cogitationem z acuatur intellectus: z memoria firmetur. Humiditas vero pira: Ad hec autem platonici dicerẽt quot stelle sunt: totidem esse exercitus animarum: talemqz naturam inde denominationẽqz habere. Hinc ergo dicti saturnias alias iouiasqz: z martias: z solares: aliasqz similr. Variasqz dotes circa acumen: memoriam voluntatemqz: mores: artes: fortunas: ab illius habere: omnes tamen prout inde sunt bonas: quibus hic ex multiplici causarum concursu sepe degenerent. Preterea a suorum siderum animabus: numinibusqz eas tam ducentibus qz sequentibus spiritales dotes accipere. A stellarum vero corporibus corporeas: atqz sensuales. Quam ob rem si saturnie: mercuriales ve hominum animę inde ad acumen: atqz memoriam ammiricula nanciscuntur: simul etiã ab earũdem stellarum corporibus certam sortiuntur affectionem in corpore: que intellectualis muneris non causa sit: sed comes. Denicqz ex voluntatis vehementia: attentiõeqz assidua magnaz acuminis: memorieqz excellentiam plurimũ pmanere. Sed non iz hic vlterius digredi. Quorsum hec. Vt auerroicam illã opinionem reiciamus: que absolutas diuine mentis species a corporeis tpalis phantasie simulacris tanquã a corpibus vmbras asserit dependere. Platoni vero fidem adhibeamus dicenti Qđ semel re vera fuerit intellectum oblitioni omino mandari nunqz posse: sed rei cõprehensẽ spẽm in eterna mente verti in habitum sempiternum. Neqz. n. contrariũ qz quaz bz: cuius accessu interimat. Neque vnquã a subiecto deserit. Quamobrem si mens auerroica singulis momentis p cũctoz hoium phantasias haurire oium species affirmetur: vnde res omnes itelligat. Atqz si hec mens initio caret: semp quoqz fuit hoiuz generatio: certe ante nos mille annorum milibus spẽs oés: habituqz nõ semel: sed innumerabiliter habuit. Animo nunqz primas species accepit ab aliquo: si nunquam fuit homo primus intelligens. Unde per nullius simulacra species finxit sed spẽs eius sunt ipsamet vel ex ipsa eius essentia. Quod aristoteles non concesserit. Sed accepit species: ac iãdiu omnes. Seruat autẽ quecunqz accipit imobiliter si modo intellectualiter accipit. i. fm rõnẽ intellectualez. Si olim adepta est singula. inflatte: plenaqz est omnium: z exuberat: quid querit vltra? Quid sibi vult su-

perflua hec so:marum acceptio fine fine: Quapropter nihil mens nūc in nobis intelligit:cū nihil a nobis accipiat. Forsitan respondebit Auerrois:mentem si rei alicuius olim:puta auri spēm possidet;nō aliā rursus auri spēm nup a phantasia mea de auro cogitāte recipe:sed ipsaz auri spēz: q quantum ad me attinet:quodāmodo dormiebat in mente:propter auri simulacruz expergisci. Atq ita mentem nuper phantasiam meam respicere:z in me intelligere aurum:sicut ante intelligebat in alio. Si ita fit:nullas amplius spēs agens intellectus procreat. Nullas excipit capax. Quā doquidē iādiu omnes spēs possidentur. Quod quidē repugnat Auerroi:atq suis volentibus nouas quotidie spēs procreari:z suscipi. Repugnat peripatetice secte asseueranti intellectū esse velut tabellam: cui nihil sit inscriptuz:quod quidē Auerrois:oum opinionem suā tuebitur:nō poterit vnq nisi inepte: ridiculeq exponere. Nobis autez nō dissonat:qui duce platone existimamus:intellectum nō cogi totiens nouam hois speciem generare:quotiens varia varioruz hominum simulacra nobis obicit phantasia:sed conceptam antea spēm potius expergisci. Quēadmodū neq Socratis phantasia totiens nouum alcibiadis simulacruz in se fingit:quotiēs eodem die obuiū prospicit alcibiadem:sed latens intrinsecus producit in actū. Atq idē oculi facerent:si imagines custodirēt. ¶ Tertia. Quia quotiens duo rem eadez intelligūt:totiens omnino sequuntur absurda. Capitulo. xvij.

PHantasia mea nunc aurum cogitat. Tua quoq aurum. Mens auerroica nostris simulacris excitata parturit in se auri speciem:z intelligit aurum:percunctamur:vtrum nunc in vtriq nostrum vnam capiat speciem:vnamq intelligentiam auri. An spēs geminas:geminasq intelligentias. An potius spēm vnam:intelligentiasq geminas:vel ecōuerso. Nōnulli Auerrois sectatores primam diuisionis huius partem sequūtur. Qui rōne huiusmodi cōfutantur. Quia si nostroruz simulacroruz diuersitas nullaz facit in mente diuersitatem:temere nimiū garriunt:quotiens asseuerant mentē illam in me: z in te:imo me z te aurum itelligere. Sola.n. mens ipsa intelliget:z in seipsa:cogitantibus nobis:quēadmodum z ipse Xenocrates in seipso.cōmunem vnaz:z vtriq cōsonam inspicit veritatem:oum Speusippum audit:z polemonem in disputando per inscitiam verbis dissentientes. Mente rea si mens eodem actu intelligendi apud me nunc:z apud te intelligit aurum:cum primū apud te desinit ipsum considerare: apud me cōsiderare pariter desinit: cuius contrarium experimur. Negabūt autem id sequi. Et sicut apud nos eadem anima brachiū:manumq vuificat:atq amputata manu:desinit hanc viuificare:nō illud: ita inquient mentem cessantem in tuo simulacro:in meo solum cōsiderare:que ante z in tuo simul considerabat. Exemplum non conuenit. Quoniam actus viuificandi transit in corpus. Actus intelligēdi in simulacra non descendit. Ideoq in duobus mēbris diuersi recipiuntur actus viuificandi. Actus intelligendi in mente vna permanet vnus. Sed exemplum hoc conuenit potius:vt sicut aia per vnam vitam in membris viuebat ambobus. Postea p eandem viuit in vno:ita mens per eandē intelligentiam apud vtrunq cōsiderabat: per quam postea solū in altero speculatur. Sed neq exemplum hoc satis congruit. Quoniā hic z illic viuere recte possumus dicere. Intelligere autem hic aut illic:minime. Siquidem per segregationem loci iutelligentia cōsumatur. Verum nūquid sicut oculus eodem aspectu partez exigue superficiei dextram simul videt: atq finistram:ac interim subtracta finistra: idem ipse aspectus oino:quo perspiciebat vtrāq remanet integre:sed solum terminatur in alteraz:qui prius in vtrāq terminabat ita idē actus itelligēdi respicit simulacruz vnum:

vnum: qui duo respexerat? Hoc quoq; dil sonat. Primũ q̃ non proprie oculus vide re definit: dũ visio manet itegra: sed vide ri desinit potius pars illa suppficiei: quę fiá gitur. Sed desinat videre. Quid tuz? Nõ ne aspectus ad locales partes suppficiei di rigitur? vt nõ ab re dici possit: tam hic vi dere: q̃z ibi. Ideoq; forte hic desinet quan doq; videre: non ibi. Intelligẽtia vo non ad localia simulacra se protendit: se ad rõ nem locis exclusam. Quocirca non recte dicitur: hic perite: nõ ibi: sed aut nusquá: aut tota vbiq; desinere. Quid ergo sibi vult temeraria illa respõsio. Intelligentia mõ duo simulacra respicit: mõ vnũ. Non q̃ simulacra ipsa p̃ueatur. Altius.n. suspi cit. Non q̃ ipsa moueat. Quia nõ ex hoc proprie mens intelligit: sed afficit ita simu lacra: vt ipsa vel intelligant: vel ad intelli gendum aliud moueãt. An forte: q̃ mens a simulacris moueat? Si ita est: cur nõ di cebant mentẽ a simulacris respici potius q̃z respicere? Sed dixerint. Quid signifi cat ab ys illam respici? Num mentis spe cies a simulacris velut vmbras a corpori bus dependere? Sane hoc ipsum est magni ficum Auctoris ipsius inuentũ. Neq; ma gis ex hoc segtur: mentem in simulacris intelligere: q̃z aut auditũ in voce audire: aut olfactum olfacere in odore. Immo q̃a dimissis simulacris auri ipsa per se in ab soluta: atq; vna auri specie: vnita: absolute se insinuat auri rationi: fit: vt seorsum a no bie in ipsa idea per actum vnicum intelli gat. Ac si quãdo desinit intelligere: semel ibi tota simul desinat: momẽto. Qui au tem spẽs esse simulacrorum vmbras affir mant. Atq; deinde speciem vnam a duo bus simulacris emanare. Ac rursus spẽm eãdem: que a tuo simulacro prius solo ma nabat: postea ẽt a meo tam te cuz q̃z te de sinente manare: similiter delirant atq; illi: qui affirmauerint: aut vnã a duobus cor poribus vmbrã effluere: aut vnius corpo ris vmbram: eo sublato: ab altero corpore conseruari. Accedit ad hec: q̃ in eodem momento vna illa mens per vnaz speciẽ: vnamq; intelligentiam de vno auro ita se cum ipsa dissentit: q̃ in me iudicat auruz spernendum esse: aspernatur q̃: in te vero pretiosum iudicat: et affectat. Tanta in iu dicijs: et affectibus repugnãtia nequit ab vno principio: quatenus vnũ est: prouenire. In intelligentia spẽq; nulla esse diuersi tas dicitur. Aliquid ergo a simulacrorum diuersitate? Omnime. Nempe simulacro rum diuersitas prius in speciebus: intelli gentyscz: q̃z in iudicijs: et affectibus differentiam pareret. Quis ergo consenserit actum vnum intelligendi ad contraria iu dicia terminari: et repugnantes affectus? Quasi idem motus possit ad contrarios terminos proficisci. Confugiunt ad hoc eorum nõnulli: vt duo illa simulacra vnã quidem in mente speciẽ faciant. Que spe cies prout a duobus simulacris proficisci tur: duas parit intelligẽtias: que ad diuer sa pantes terminos diuigunitur. Sed quis di xerit simulacrorum varietatez: que speci bus propinquior est: q̃z intelligentijs spe cies quidem differentes non facere: intel ligentias vo diuersas. Preterea si species illa datur menti cum diuersis respectibus ad diuersa: nõ datur penitus absoluta: ne q̃ sufficiens est intelligendi principium. Sin non datur vt differens: differentiam in intelligentijs non pariet. Adde: q̃ nullus sane mentis vnquam concesserit: vnã agendi. siue cognoscendi virtutẽ per vnam formam in tempore vno circa obiectum idem operationes plures edere nu mero differentes. Sicut oculus vnus cir ca rem eãdem per vnicam imaginez non ediuersas eodẽ intẽpore visiones. Una.n. sufficit. Et differentes esse nequeunt: nisi a principijs differẽtibus. Unde si omnes homines eodẽ ad videndum oculo vterẽ tur per vnã solis imaginem: eodem tẽpo re vnã tãtum visionem solis haberẽt. Si militer intellectus vnus p vnã auri speciem momẽto vno vnam auri habet intelligẽ tiam. Neq; differentiã huc afferũt duo illa

simulacra. que tanquam preparationes q/dam: imo incitamenta ad actuz precurrũt intelligendi: non incurrunt vnquaz: neq; concurrunt etiã necessario. Similis quoq; sensuum actibus ad phantasiam est cõparatio. Neq; defuturos arbitror inter illos: qui asserere audeant a geminis simulacris auri gemmunas menti tribui spẽs. Vnum tamen inde intelligendi actuz circa ipsum aurum prouenire. Quod ideo reprobauimus: q; si simulacrorum diuersitas vim'tantam habet: vt in speciebus diuersitatem pariat: cum tamen simulacrum: atq; species diuersis substantijs infint: quãto magis differentia specierum differentiam intelligentiarum pariet. Præsertim cum in eadem sint mentis essentia? Nonne etiam apud istos motus vnus ad contrarios terminos agit? Quando per vnã intelligentiam contraria iudicia fiunt: assectusq; contrarij? Quinetiam respondsuri sunt nobis interrogantibus: nunquid alterutra species seorsuz ab altera sumpta possit intelligentiaz procreare: nec ne? Si nequit: non poterit mens rem aliquã cernere: nisi eius rei in mẽte imagines gemmentur: quarũ semper vna superflua erit: si autẽ potest: vtraq; suũ actuz exequitur: siũq; gemini a geminis speciebus actus
A intelligendi. Recentiores autem auerroici confitẽtur a duobus simulacris auri duas in mente eadem formas simul intelligibiles fieri: quas due sequantur intelligentie. Principio liceret in eos cauillari: eadẽ illa ratione: qua in nos cauillabatur Auerrois: vt alias declarauimus. Certũ est eas formas inter se vim speciem non differre: quandoquidem conducunt ad vnam auri speciem cognoscendam: suntq; ambe intellectuales auri similitudines. Quod si i specie eadem solo differũt numero: in formam aliam cõmunioꝛem resolui possunt: imo z debent: si modo per eas intelligentia fit implenda. Resoluantur ergo. Quẽrimus: virum communioꝛ illa forma vna sit: omnino in mente apud me: z apud te: an differens. Si eadem: per hanc ipsam solam explebitur intellectio. Poteramusq; ab initio vnam ponere. Sin differens: similiter resoluemus. Et quia in infinitum digrederemur: præstat vnam in principio ponere. Sed cauillationes huiusmodi dimittamus. Si forme intelligibiles vsq; adeo sequantur simulacra: vt fiant: seruenturq; ab eis: ac per eadem numerentur: fieri non potest: quin eodem modo singulares sint ad simulacrorum singularitatez: quo z colorum imagines ad singularitatẽ colorum singulares existunt. Quoniz sic astringitur: singulis necessario conditionibus eoꝛum subiicitur. Neq; conferet illis mens: vt absolute fiant. Sicut enim non sufficienter illis præstat initium temporale: ac perseueratiam temporalem: ita nõ sufficienter præstabit illis absolutã eternę nature cõmunitatem. Et cum cõmunitas: absolutioq; in vnitate consistat: mensque vnitatem formis largiri non potest: cum ipsa sit vna: sed in hoc vincitur a simulacris: cõmunitatem quoq; nõ largitur: sed a simulacris singularitatem præstãtibus superabitur. Proinde ab Auerrois sectatoꝛibus scisciabimur de duabus hisce formis intelligibilibus auri. Nunquid per seipsas differant: an per subiectum: in quo sunt. An per aliquod aduentitium: non per se ipsas: alioquin secundum eoꝛum doctrinam specie discreparent: non per subiectum: quod vnicum esse dicunt: non per aliquid peregrinum. Nihil enim aliud hoc esse posset quam respectus alicuius vel ad auri simulacra: vel ad ipsaz auri rationem. Profecto per aspectum pertinentem ad auri rationem nõ discrepabũt: cum ipsa sit vna. Sed neq; etiam per aspectum ad auri ipsius simulacra. Eatenus enim forma intelligentie confert: quatenus ab aspectu simulacroꝛum absoluitur. Respicitq; naturam oppositam omnino simulacris: a loco videlicet: ac tempore liberam. Ergo cum primum forma intellectualis effecta est: simulacra respicere de-

nit. Sed esto: respiciant formę illę simulacra: ac differant per aspectum. Certe non per aspectum simplicem discrepant: sed p duplicem. Duo igitur erũt in formis duabus aspectus. Non quidem specie differẽtes: quandoquidem ad vnam specie naturam auri referuntur. Differentes itaq; numero. Ceterum per quid differũt? nõ per seipsos. Alioquin specie discrepabũt. Nõ per subiectum. In vna enim mente locãtur. Neq; dici debent ideo geminari: quia in formis geminis collocentur. Nam concessum est: ipsas formas per aspectus potius geminari: nõ per aduentitium aliqd. Quoniam rursus aspectibus aspectus adiũgeremus. Ac de posterioribus sicut de prioribus litigaremus. Iterum pereontamur: vtrũ respectus illi in formis fundentur: an in simulacris. Si in simulacris: forme a simulacris respicientur potius q̃ respiciant. Si in formis: neq; ad formarum ipsarum essentiam pertinent: q; differentiam formis ꝑm speciem adhiberẽt: essentię formarum adiiciuntur extrinsecus a simulacris formarum ipsarum fabricatoribus. Unde sequitur: formas huiusmodi esse particulares propter ipsam corporaliũ singularitatem simulacrorum. Quod quãtum intelligentie puritatem impediat: nemo sane mẽtis ignorat: profecto cuj simulacra ad formas tanquam agẽtia extrinseca cõparentur: nunq; efficient: vt forma altera distinguatur ab altera: nisi singula simulacra formis singulis inde manãtibus certas quasdã cõditiones adhibeant: quibus forme inter se non aliter discrepabũt q̃ simulacra inuicem. Itaq; absolute forme non erunt dum a simulacrorum angustijs cõtrahent. Omnino autem incredibile est duas absolutas formas in eodẽ subiecto reperiri solo numero differẽtes. Eo enim ipso: q; neq; ratione: essentiaq; differrent: neq; subiecto: cogentur per qualitates peregrinas inuicem discrepare. Unde absolute non erunt. In duobus autẽ subiectis esse illas nõ est impossibile. Simul enim inuicem distinguentur: q; distincta subiecta formabunt: ꝛ absolute manebũt. Quoniam a subiectis non formabuntur: quando subiecta simplicia fuerint: ꝛ ab infectionibus aliena.

¶ Quarta. Quia vel eadem esset multorum hominum scientia vel superflue qualitates in eodem. Cap. xviij.

B Qualitates omnes tam a termino: q̃ a conseruante externo absolute: que sunt vnum specie: si in idẽ concurrãt subiectum: fiunt etiã numero vnuj. Nã que specie conueniunt: conueniunt ꝛ forma. Quod si materia insuper cõueniant propter subiectũ: omnino sunt vnũ. Quapropter in vna vini gutta dulcedo est simul: atq; rubedo: que due q̃litates diuerse sunt specie. Non tamẽ due dulcedines ibidem sunt: due ve rubedines. Et si imagines: splendoresq; qualitatum possunt in eodẽ esse ꝑm numerum solũmodo differentes: ceu duorum ouorum imagines in oculo: ꝛ phantasia: ac etiam duarum candelarum lumina duo in eodem aere. Quoniam ab externis dependent assidue: ꝛ idcirco sequuntur eorum numerum: quoq; vel imagines sunt: vel lumina potius: quam subiecti. Ille tamen qualitates: q̃ ꝛ vere sunt: ꝛ sequuntur subiecti naturam potius quã obiecti: vnuj sunt numero per subiectũ: si vnum specie fuerint. Absolute mentis forma ideo vera stabilisq; eius qualitas ẽ: quia non est peregrinorum accidentium imago: vel vmbra: vel splendor. Sed intellectualis substantie partus substantiarum exemplar. Regula veritatis ab intellectu dependens: nõ ab externis. Quapropter nõ sunt in mẽte forme quedaj absolute solo inter se numero differẽtes. Ubi cõtemnere licet auerroicã illã obiectionem. C Simulacrũ inquiunt forme intelligibilis principiũ est. Quot igitur occurrũt simulacra simul: totidẽ forme fiũt. Quia simulacrorum quodlibet seorsum ab alio formam potest sufficienter efficere. Nos aũt dicimus: simulacruj neq; esse forme prin-

cipiunt: si modo forma vlla sit: neq; mentis capacis preparationem ad formā suscipiendam: ne prius sit in mente q̄z forma: aut certe menti similius Sed esse occasionem quandam ad virtutis agentis incitamentum. Quod etiā efficiet nunquā: si in alia substantia ipsum sit in alia forma. Si vero in eadē sint anima: vt certe sunt: quō occasionē p̄beat: alias declarauimus. Q̄n igitur simulacrum auri sese offert: si mens formam auri antea nunquā acceperat: ipsa producit: nacta occasionem ad producendum. Si autem produxerit alias: eāq; possidet: non producit aliam: sed quam possidet: educit in actum. Vnam vero dumtaxat p̄ducit: atq; educit: ēt si mille simulacra speciei eiusdē occurrerint. An nō animad vertis: quādo mille boies oculis conspicis in theatro: z horuz mille postea mille simulacra recolis simul in phantasia: interim mentem ita considerare. Pulchū animal homo est: societate gaudens: solers religiosum. Hic mens de nullo illorū mille ita pronunciat: sed de vna cunctoz communi natura: de cōmuni animalis ratione: vallis substantia: de cōmuni definitione societatis ipsius solertie atq; religiōis. Vnū hoc iudicium de vna cunctorum hominuz seu virtutum natura non potest mens cōmodius q̄z per vnam speciem: z similitudinem facere. Vbi apparet eaz a mille hominum simulacris vnam dumtaxat hominis speciem hausisse. Idēq; facere semper in omnibus speciei eiusdē simulacris quantūcunq; diuersis. Ab omnibus equorum simulacris vna collecta equinam speciem vnam. Non autez a simulacris equi: z hominis speciem vnam: sed duas. Hoc in seipso quisquis vnquam aliquid intelligit: experitur. Quapropter quando centū homines equm vident: centum colligunt in phantasijs equi simulacra. Hens vero: si est vna cunctorum: a centuz simulacris p̄uocata: vnam equi concipit spēz. Quā vna sentitur intellectio. Vnus igitur erit apud centum homines actus intelligēdi.

Quonam igitur pacto: cessante vna intelligere: alius quoq; non cessat? Possunt certe innumerabiles homines sibi deinceps succedentes: per ipsam eandem intellectionem in se manentē intelligere. Hinc sequetur: vt ipsa temporalium speculatio sit eterna. Quod Auerrois non concedet. Non p̄sideraret mens equz: p: out hic equus est: sed simpliciter secundum speciei equine rationem vniuersalem. Hutusmodi ratio vna est: etiam si mille sint equoru: mille simulacra i anima hominis vna: vel pluribus. Una igitur erit equi considerātio in multis hominibus. Ex tali considerātione scientie habitus in mente contrahitur. In mente inquaz: non in phantasia: si modo actus intelligendi dispositio est ad habitum: z vbi fit dispositio: ibi fit forma. i. habitus. Habitus vlis ex vlibus actibus: atque formis. In phantasia vero: cum secūdum Auerroem sit alligata materie: neq; actus: neque habitus p̄m modum vlem esse potest. Vnus ergo erit z idem scientie habitus quantum ad speciei equine speculat, considerationem in centum hominibus. Immo vero cum intellectus species habitusq; conseruet: quilibet nostruz: qui per hunc intellectum intelligit: z cuius intelligentia est ea ipsa mentis intelligentia iam nunc intelligit omnia quecunq; p̄sentes homines: z preteriti cognouerunt. Respondebit Auerrois: nos per intellectum intelligere: quatenus per simulacra nostra nobis coniungitur. Et quoniā nō sunt eadem apud omnes simulacra: neq; affecta similiter: ideo non quicquid vnus cognoscit: agnoscit z alius. Responsio talis non satisfacit. Quando enim mens in actu speciebus est p̄dita: potest per seipsam meditari: quod Aristoteles confitetur. Unde videmus nos aliud: cuius nz scientiam accepimus: posse quotiens volumus meditari: neque simulacroum absentia impediri. Si enim simulacra vie sunt ad species: quid opus est via: postquam ad terminuz peruenerimus. Quid

preparatione: postq̃ sumus habitum consecuti: Qui tantum abest: q̃ simulacris tã quam conseruatoribus egeat: vt neq̃ etiã propijs actibus: a quibus proxime: propriet̃q̃ creatus est: indigere vlterius: quando confirmatus iam est: videatur. Proficere quando iam adultus est: tanquam natura ipso viget in intellectu: neq̃ vereꝫ vltra a simulacris: neq̃ ipsa respicit. Si ita est: habitus: q̃ i auerroico sunt intellectu tã cõsumati: eque sunt otiũ: quãdoquidem iam absoluti sunt: neq̃ huc magis quaꝫ illuc extra prospiciunt. Igitur eque doctus erat eque bonus Aristippus: & Socrates. Et quando discit grammaticam Plato: simul & Xenophon: habitum grammatice simillimum sibi comparant ambo. Grãmatice simillime vna est ratio. Itaq̃ habitus eius vbiq̃ sunt: eiusdem sunt speciei. Habitus talis in Platone: atq̃ habitus similis in Xenophonte specie vnum sunt. Quod si intellectus: in quo velut subiecto sunt: est vnus. Unum quoq̃ sunt numero. Nam si qua formarum ex vnitate subiecti sit vna maxime talis est habitus: qui transit in subiecti naturam: imo subiecti naturam vsurpat ipse sibi: certam pretersiat proclivitatem: & subiectum mouet immobile. Si ergo mens vna sit: aut eadem omnino erit omnium scientia. Duo cogitabunt vna: vna desinent cogitare. Aut qualiumcunq̃ innumerabiles species eiusdẽ in subiecto eodem erũt. Et quotidie intellectus qualitates accipiet plurimas specie eaſdeꝫ cuꝫ ijs: quas habet. Ac si mel singulis momentis aliã: atq̃ aliam dulcedinẽ acciperet sue simillimam. Atq̃ in hoc Auerroꝛis opinio sibi plurimum aduersabitur.

B Qui in libris de anima ter replicauit iuxta sententiam Aristotelis: omne subiectum nudum esse oportere specie qualitatis. illius: quam sit susceptarum. Proinde cuꝫ in nobis experiamur: mentem non solum intelligere: sed ẽt q̃ intelligat: animaduertere: atq̃ ex alia intelligentia in aliam sepe similem: sepe etiam oppositam facillime se momẽto transferre: plurimaq̃ in vnũ cõnectere. Quinetiam multas eius: qui cuꝫ disputat notiones: per vnius expressionẽ q̃ aucuparis: & quod maius est: sepe quod alius habet in phantasia: que remotior est a mente: pereipere: procul dubio mirum est: auerroicam mentem vnicam: eternam: indiuisibilem: vniformem: cunctis eque presentem: quod apud te intelligit: nunquaꝫ apud me: q̃ in te intelligat: illud animaduertere. Nunquam quod in alio intuetur cum his: que contuetur in alio copulare. Nunquam quod apud aliũ cogitat: apud aliam per seipsam augurari: neq̃ ad simulacrorum diuersitatem licet confugere: que & extra: & infra mentem sunt. Ac multa certo intelliguntur tempore: simulacro tunc neq̃ intercedente: neq̃ per se: & proprie comitante.

C Quinta. Quia contradictoria in eadẽ essent.

Capitulo xix.

C Contradictoria tanto magis sibi inuicem aduersantur: q̃ cõtraria quãto malo: repugnãtia est inter esse: atq̃ nõ esse: q̃ inter esse tale: atq̃ tale. Quapropter si cõtraria in idem subiectuꝫ congredi nequeunt: multo minus possunt contradictoria. Quo fit: vt quisq̃ nostruꝫ in seipso experiatur: mentem suam numq̃ rem aliquam affirmare omnino simul: atq̃ negare: velle prorsus: ac nolle: etiam si plura rei ipsius simulacra in eius sint phantasia. Neq̃ nunc afferant in medium auerroici: q̃ imago albedinis simul: atq̃ nigredinis in oculo sunt: & phantasia. Ac rursus earum species simul in mente. In qua etiam sint cognitiones simul cõtrariorum. Quoniam huiusmodi forme: que extra animaꝫ cõtrarie sunt: ideo in anima nõ sunt cõtrarie: q̃ naturã suam amittunt. In qualitatem quandã anime trãseruntur: & illã quidem quod aliquo modo imaginariam. Sed assentiri: & nõ assentiri: velle: ac nolle viz cõtradictoriam retinent: q̃ & essentialia potius q̃ imaginaria sunt: & circa eundem animi actuꝫ: siue affectum esse significãt:

atq; nõ ... Igitur quamuis albedinis nigredinisq; species in visu non fiant contrarie: tamen visio alicuius obiecti tanq; albedinis visio simul eiusdem tanquaz nigri, sic aduersantur inuicem: vt cõcurrere neq; ut: quauis visionis ipse a diuersis speciebus obiectisq; contrarie pendeat: sic in mente affirmatio diuine trinitatis simul atq; negatio conuenire non possunt: eiusq; si a diuersis simulacris: speciebusq; pendere dicantur. Sane agentium diuersitas nihil prohibet: quo minus effectus contrarij inter se sibi inuicem aduersentur: seq; expellant. Quid ergo facit: vt auerroicus intellectus in Platone alterat vnũ ipsum esse super essentiam: et ipsum bonum supermentemq; in Aristotele reprobet? Certe nõ efficit: illud varietas vlla simulacrorum. Talis enim contemplatio non aliter quã posit fabricio simulacris recte peragi. Aut quid efficit: vt intellectus ille apud Platonem aliud mente celum esse ignem. et apud Aristotelem simul neget: An duorum simulacrorum diuersitas faceret quidez fortasse istud: ut mens in simulacris: aut per simulacra: aut de simulacris iudicaret. Nunc vero occasione ab illis accepta: stantum se in se recipit: ac per communem speciem iudicat in seipsa de natura communi celi: atq; ignis. Ipse vero phantasie reliquit simulacrorum diuersitatem: atq; euasperet: iguiz: qui tanto magis debilitatur: quanto magis mentis speculatio roborat: et atq; contra. Quod quidem: istimũ argumentum est ad id: quod in superioribus tractabamus: speciem videlicet neq; fieri a simulacris neq; seruari. Numquid diuerse species per occasionem diuersorum simulacrorum in mente cõcepte diuersas illas sententias pariunt? Nequaquã. Una quidem mens accipit species a duobus eiusdem generis simulacris. Sed grauis disputationis accipiat onus. Licet ille due sint vie per quas sententie repugnantes in mentem proficisci posse videntur. Non tamẽ due quedam sunt in mente partes aut vires aut proprietates: in quibus possint discordes sententie suscipi. Sed ad vnum et individuum centrum intelligentie colliguntur. Unicus ibi: et simplicissimus iudex profert sententiam. Unus autem sibimet non potest adeo manifeste in eodem tempore contradicere. Specierum duplicitas nihil vlterius potest quam varie animum fatigare: si modo ipse sint varie. Sententiam vero sentit intellectus debilior specie neglecta per aliam: per q; speciei vnius preualentis imperium vnam dũtaxat sententiam profert. Sicut et phantasia: quidquid per varios sensus coniecturis vargo agitetur: vnum tamen iudicium parit: atq; affectum. Mentem eodem facere inuargo coniecturis apud seipsum quilibet experitur. Quod si vna illa mens per duas species in duobus hominibus ambigat: atq; huc feratur: et illuc quia tamẽ sui ipsius conscia est in seipsa: quid illuc ambigat: non ignorat: coniecturisq; librans ad partem alteram paulo momẽto declinat. Ac si absurdum est dicere: in eodem subiecto calorem simul: frigusq; suscipi: etenim fas diuersio causis duobus hec inferatur: ignem videlicet: atq; aquam: nõne etiam ridiculum erit contrarias in mentem opiniones recidere: quauis a diuersis causis emittantur. Quod enim suscipitur pro dispositione subiecti suscipitur. Sequitur autem subiectum eisdem modis simul contrarias esse dispositiones ad cõtraria simpliciter fouentes accipiendas. Fortior insuper erit argumẽtatio: si de contrarijs habitibus argumentemur. Cum enim habitus confirmati a simulacris vlterius nõ dependeant: sint q; absoluti sint etiam: quod maius est: a propijs actionibus: nõ possunt auerroici dicere: contrarios habitus propter contraria quidam agentia: deesse simulacra posse concurrere. Quod autem dicunt mentez duabus speciebus indutam: vtrum diuersi generis subiectorum: quibus repugnantia capiantur. Ideo non admittimus: q; non pertinet ad eos tantum species cons-

dere: qui eas velut umbras putant superficiem mentis ambire. Deinde q̄ species apud illos peregrini: & cōtingentis actus obtinent locum: illi reris vero substantie atq; subiecti. Non sunt autem propter duas aduentitias formas subiecta duo. Neq; suscipitur aliquid formaq; rōne: sed rōne subiecti. Una igitur mens unum est subiectum: licet duas excipiat species: atq; ratione ipsius non specierum suscipitur: quicquid aduenit. Quomodo igitur contradictorijs pateat aditus: ne fingi quidez potest. Nisi forte addiderint ita se mentes habere ad speciem sicut materiam ppter ad quantitatem. Igitur sicut materia per quantitatē extensa cōtrarias suscipit qualitates: ita mens vestita speciebus sententias repugnantes. Et empluz minime cōuenit: q̄ quantitatem esse a materia inseparabilem arbitrantur. Speciem xo mēti penitus peregrinam. Preterea materia non prius per quantitatem formas cōtrarias excipit: q̄z in diuersas partes extēsione secetur. Quod si Auerrois mentes per ipsas spēs in alias: atq; alias mentes secari concesserit: forsitan admittemus. Ergo sicut materia licet per quātitatem p̄parata sit: nō tamen in eodē suipsius puncto qualitates cōtrarias accipit: ita mens nō admittit contradictoria: etiam si varijs affecta fuerit spēbus. Natura qppe cōtradictoriorū est: vt simul habitare nō possint. Nequēt aūt esse simul: & si per medium aliqd ge illa cōciliare tentauerit. Adde q̄ repugnātia si p̄parationibus quibusdam suscipienda sunt: p̄parationes exigunt repugnantes. Si modo p̄parationes quantū ad certos habitus conferunt: atq; cum illis proportione aliqua congruunt: tātum habitus diuersos impediunt: & ab eorum p̄parationibus dissonāt. Ac si p̄parationes ad repugnātia p alias iterū discordes affectiones ab eodē subiecto suscipiunt: in infinitū errabimus. Sin aūt affectione nulla intercedēte: absurdū id quidez est: & potent habitus repugnātes eque sicut affectiones sine medio suscipi. Quā ob rem: si mens nostra sit ad repugnantes cōtradictoriorum actus: & habitus disponēda: cuius erit prius: aduersantibus inuicez spēbus: atq; et discursionibus dissonis: que a spēbus discordibus ēt citate principia rōcinādi pugnantia sūmant: perq; dissona media ad conclusiones perueniant contradictorias. Uniuersa hec repugnantia: que ad contradictoria distrahit: ita nequit a mente suscipi sine medio: sicut contradictoria nequeunt. Si queratur medium: absq; fine quereturs. Quēadmoduz de cōtradictorijs assensionibus disputauimus: ita de contradictorijs affectibus licet differere: vt ecce quādo mens illa apud Platonem obiectū aliqd̄ vniuersale vult qdē: atq; eodē tēpore apud Aristotelē nō vult. Qualis affectus ad phantasias non pertinet: que non magis attingunt vniuersale aliquid appetendo q̄z cognōscendo. Contrarios quoq; in mēte videmus affectus: qñ horis duo obiecta duo vniuersalia simul volunt inuicem dissidentia. Et quādo in rebus incorporeis alij gaudent: alij simul dolent. Deniq; eadem mens p̄ba erit & improba simul: sapiens & ignorans: certa & ambigua: felix & misera. Quid dicent ad hoc? Quod ex repugnantibus actibus: affectibusq; repugnantes habitus in eadez mente coalescent: videlicet & contrarij: & contradictorij. Hoc autez ideo est omniū absurdissimuz: quoniā habitus nō imaginarium quiddā est: sed naturalis formē gerit vicē. Naturalis aūt forme: p̄ciuitasq; p aducētū oppositē forme: p̄ciuitatisq; disperditus. Diutius fortasse q̄s decuit de mēte cū his disputauimus: q mēte se priuāt: quādo eam ab humana specie segregant. Que vsq; adeo spēi humane familiaris ē: vt neq; nos mentem adscisceremus sine mēte possimus: neq; illa mentem respuere sine mēte. Arbitramur aūt nos in suppēsibus: nō Auerroē solū cōfutauisse: vt rū ēt maiores illos: q vnā esse oium alam opinant. Si n. i mētib⁹ diuō ē: multo maior ē i aia-

bus diuersitas: tum q; mētes humane magis vnite sunt inuicem: eo quod pestantiores sunt quam anime inuicem: tum qa si sufficeret anima vna nostris corporibus gubernandis: multomagis mens vna sufficeret veritati comprehēdende. Unde neque credendum est nōnullis adulterinus
A Platonicis asserentibus viuentia omnia per vnam mundi animam viuere: q; non diuideremur morum libero: z varietate cōsilij: sed impetu subito velut sagite ferremur. Et si vna quadam mundi anima spiraremus omnes: etiam vna quadam super mundum mente solum specularemur. Satis autem diuersitas ipsa: z distinctio corporum mundanorum distinctionem significat naturarum. Naturaruz distinctio distinctionem sequitur animaruz. Animarum distinctio distinctionem mentiuz commutatur. Et mentes insite animabus animarum retinent numerū. Ridere quoq;
B licet barbarum quendam Dinantē z manicheps: qui dei portiones quasdam esse nostras animas voluerunt: siue deum. Nā hoc esse non posse: satis ex quinq; illius rerum gradibus in primo libro declaratur. Neq; potest deus aut in animas multas discerpi: cum summa vnitas diuidi nequeat: aut materia fieri plurium animarum ne sit vilior animabus: ne ve summus actus gerat subiecti vicem. Aut ipse in sua forma consistens mutari tam frequēter in nobis: cum sit stabile mobilium centrum a vero in falsum: bono in malum gaudio in dolorem. Atq; contra. Deniq; si deus cunctorum esset anima: vna mens esset in cunctis. Quod est in superioribus confutatum. Quoniam vero Themistius
C asserit: vnam fuisse Platonis: Aristotelis. Theophrasti de mente sententiam: si cuppimus peripatetica hanc disputationē felici fine concludere veritatē ipsam platonicaz, peripateticaq; p plures disp̄sam interpretes ita colligamus in vnum. Accipiamus ab auerroe capacē intellectū esse immortalem. Accipiamus ab Alexādro capaces intellectus esse vires quasdā animabus nostris naturaliter inditas: totidē nūero quot sunt animē. Concludamus horum alias immortales esse. Atq; hec est conclusio platonicoz: christianoruq; z arabum theologoz pscis peripateticis maxime consona.

¶ Marsilij ficini Florentini Platonice theologie de immortalitate animoruz ad Laurentium medicem virum magnanimum. Liber decimus sextus.

¶ Sequitur secūda questio. Cur animi terrenis corporibus sint inclusi. Cap. i.

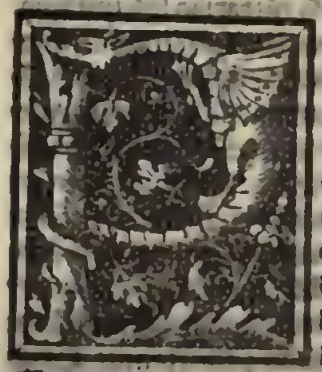

Postquam primē q̄stioni respōdimus: ondimusq; mentis diuinitatē nostris animis conuenire. Secūde rīdeamus: oñdamusq; cur ai: si diuini sunt terrenis corpib⁹ tā infimis sint inclusi.
D
¶ Ratio prima. Ut cognoscant singula.

Essentia dei: si modo essentia nominanda est: non vnum quoddam rerum genus est: Alioquin res tantum sui generis ageret: sicut aqua ea: que humida sunt: non ficca facit. Ignis contra ficca: non humida generat. Cum vero cuncta rerum genera per suam essentiā deus efficiat: z quod efficit super omnia q̄ sunt maneat in nullo rerum genere deus est: sed super omnia genera. Igitur quando suam intuetur essentiam: cunctorum originem: z exemplar: cuncta rerum genera contuetur. Cūctas quoq; species z atq; singula. Nam essentia dei principium: medium q; z finis est: non specialium tantuz principiorū: sed etiam singularū sub qualibet specie pugantium. Profecto diuina essentia: cū nihil in se habeat materie simi
E

le:que obumbrare solet cognitionem: lux est:z perspicacia summa. Idcirco deus per suam essentiam propie tanq̃ per lucē effi cacem:discretricemq̃ singulorum singula perspicit:atq̃ cū essentia dei penitus absoluta sit:non tantū ab omni materia: materieq̃ proprietate sed etiam ab omni certa conditione:respectuq̃ ad hanc rez creatā aut illam atq̃ sit infinita:idcirco indifferēter(vt ita dixerim)se habet ad oia. Igitur aut nihil pter se cognoscit:aut oia. Nihil aūt cognoscere dictu nefas est:cū z cognoscentiū:z cognitoz:z cognitionis sit rō sūma. Neq̃ obyciat nobis Auerrois:vilescere deum:si inferiora cōsideret. Sane q̃ cognoscit se esse omniū:que infra se sūt:principiū:idco nouit quid sit inferive esse. Igitur qua rōne deficiant:comprehendit. Et vero dū rōnem ipsaz defectus ipsius agnoscit:defectū ipse non patit. Quod si deus in ipso imperfectionis fundamento considerando:qō ab ipso alienissimū est: ipse non fit imperfectioz:certe multominus i alijs vel imperfectissimis cogitādis imperfectus euadet. Quid plura? cognitio sui:aliorūq̃ tanq̃ bona optabilis est. Est enim quedā sui ipsius:aliorūq̃ possessio. Potest autez aliquis cognoscendi modus minus quam alius optabilis esse. Siquidē modus quo sensus cognoscit externus: est imperfectus. Minus aūt iperfectus ille:quo sensus internus. Minus quoq̃ quo rō. Minime tandem quo mens angelica. Itaq̃ cognitionis ille modus:quo deus discernit singula:cum sit gradibus infinitis: angelico modo perfectioz:imperfectionem certē nullā:immo perfectionē oēm penitus cōprehendit. Talis certe est cognitionis diuine modus:qui per ipsam perfectionē sit infinitam. Denicq̃ sicut nobis finitis prestat finita quedā scire q̃ ignorare:sic infinito deo conuenit potius infinita:q̃ vel nulla: vel finita videre. Cognoscit ꝯo distincte vbi q̃ singula:ñ mō:qui cām causaz perfecte tz: z cunctas z singulas cās perfectissime posset. Itaq̃ distincta perspectio tanq̃ perfectioz admodū q̃ confusa:magis admodum est exoptanda. Sed ne longius digrediamur pgamus ad reliqua. Angelus quoq̃ cūcta dei opa:z singula conspicit. Nempe si nostre mentis obiectum est esse ipsum: verū q̃ cōe:atq̃ ideo ad existentia oia: veraq̃ mens humana:lz paulatim se dirigit: parest:vt mens angeli:que nostra prestantioz est:oia capiat:z vt volunt platonici simul oia. Sed quonā respicit angelus:vt oia videat? Nunquid in corpora aciem dirigit? Nequaquā. Quia stabilis est angeli mens cernitq̃ cuncta simul. Propterea nō pōt ea discere a corporibus:q̃ cursu suo sepius pmutata alias aliter:z alia monstrant:ac si modus agendi sequit essendi modum. Angelus qui in essendo qino est a corpore liber:erit quoq̃ liber intelligendo. Neque formabitur a corporibus: qui corporibus est excellentioz:z cum ipsis commertium hz nullum. An forte in angelicam essentiā flecteret intuitum? Flecteret quidem. Sed in angelo solum perspiciet angelum. Nam tantum in angelica natura videbit:quantum ipsa se porrigit. Ipsa in genere soluz est angelico. Angelum igitur videbit: ipsa. Reliq̃ rez genera haud clare discernet. Nempe si materia cognitionem impedit essentia vero creata non nihil habet materie simile:informeq̃z:z fuscum:sequitur: vt nulla creata mens quatenus in se nudam quasi caliginem aspicit:visiōis claritatem adipiscatur. Perinde ac si luna in se respiceret:non dū lumine solis illustrio. Ergo sicut oculus colores non cernit:nisi per formas ipsa colorum:ita neq̃ mens perspicue rerum videt genera: nisi per ipsorum formas:siquidem forma est agendi principium. Essentia angeli solius est angeli forma:atque illa quidem quodammodo fusca. Dei vero essentia: immoueritas: bonitasque omnium est forma luxq̃ purissima:radix:ratio z exēplar. Per hanc itaq̃ solam tanquam per solem conspici omnia possunt. Nunquid ergo per ipsam dei essentiaz angelus cuncta discer-

net? Non quidem per absolutaz dei essentiam absqz medio. Quo enim pacto essentia infinita põt tanquã forma finite mẽti: nulla preparatione intercedente: ꝓgruere opz tñ mentẽ ipsam aliqz in se formam habere: per quã agat intelligendo. Quapropter angelus formas: ⁊ exemplaria rerum a dei essentia suscipit. Atqz vt oculus per solis lumen colorum omniũ effectiuũ: cõlorum eorũdez suscipit formas: videtqz colores: ita mens angeli per dei lumen rerũ omniũ effectiuũ: earũdem rerum accipit species: ⁊ intelligit. Merito deue prius pleniusqz format spiritalem materiam ipsi primam. ſ. mentes angelicas q̃z remotissimam ab eo mundi materiam. Sed multi sunt gradus mentium: ⁊ multo plures q̃z corporũ: vt Dionysius tradit areopagita. Voluit.n. optimus artifex plures in prestãtibus operibus suis gradus statuere q̃z in opibus vilioribus. Sic dei ciuitas erit preclarior: ñ plures sint in ea nobilium: ⁊ liberorũ gradus: quam mercẽnariorz: atqz seruorum. Talis est vtiqz mentium ad corpora comparatio. Quot autem precipui sint in angelicis gradibus ordines satis ex Dionysij mente tum in libro de religione tum in Pauli raptu disseruimus. Quo etiam pacto platonici in nouem ordines diuidant significauimus alias. Quoniaz videlicet angeli intellectus quidam sunt: summum ipsum intelligibile contuentes. In quo essentiam: vitam: intelligentiam contuentur. Sed illic in essentia tum vita tum in intelligẽtia est per essentie modũ. Rursus in vita sunt reliqua duo similiter per modum vite. Item intelligentia duo similiter reliqua. ſ. vita ⁊ essentia p quendam intelligentie modũ. Illic igit sũmuz vnũqz intelligibile in tria diuidit. Deinde trina deinde multiplicat in nouẽ. Eodem quoqz ordine intellectus ipsum ꝓsiderantes ſ ordines nouẽ: distribuunt. Atqz hoc pacto angelos soli deditos ꝓ platoni platonici diuidunt. Eos autẽ qui mundum quoqz gubernãt: q̃dam duodenario: septẽnario qz ptiunt in primis ſm. xij. Zodiaci signa septẽqz planetas. Deinde his alios quosdaz angelorz exercitus addunt. Pro stellarum numero in quo vis spera mundi certis officijs incumbẽtes. Totidem quoqz demonum: heroumqz turbas angelis obsequentes: Ac deniqz totidem particulariũ ordines animarũ sese numinibus supernis accomodantes. Sed mittamus nunc demonicos: heroicosqz exercitus: satis est intellexisse platonicos mentes supra nos innumeras posuisse: in qbus nominãdis non solum angelorum: sed etiaz archangelorum: ⁊ principatuũ nola a nostris Iamblicus accipit: lumenqz diuinuz per omnes q̃si p vitra putat ad nos vsqz descendere. Quamobrẽ p innumerabiles pene spirituũ mediorũ gradus radius ille diuinus formator mentiũ ad infimas vsqz deuenit mentes. Quales sunt hoium ale. Quatuor vero hic considerãda vident. Primo quidem radius ille diuinus. Deinde species rerum in ipso: quas ⁊ rationes creandarum reruz: ideasqz vocamus. Tertio mentes. Quarto mentium vires. Radius prout in simplicissima dei vnitate cõsistit vnus est prorsus ⁊ simplicissimus. Atqz vnicam ideam diuino offert oculo vna. ſ. dei essentiam. Sed illã quidem per multos essendi modos creandis rebus cõmunicabilẽ. Qui modi apud Platonem ille ipse idee sunt rerũ: que p tales modos sunt producende. Una igitur essentia dei vna est idea idearum omnium vicem gerens: perqz hanc vnicam deus cuncta circũspicit. Radius ille dum manat ex deo: quo longius a diuina vnitate procedit: eo magis fit multiplex: ⁊ qui vnicã dei oculo ideam in primis obtulerat: multas iã: ac plures deinceps: ⁊ plurimas oculis offert angelicis. Queamadmodum linea a centro producta: que in eo indiuidua erat quo discedit longius eo in plures partes extenditur. Immo quemadmodum solis radius in sole ipso vnicaz ꝓfert lucis formã. Multas in igne. Plures in aere:

atq; aquas. In terra ꝯplurimas. Sicut se
bz radius ille diuinus: ita & mentes in qs
infunditur. Quo enim ꝓpinquior mens
est vnitati diuine: eo est viuta magis: & sim
plex. Quo remotior cõtra. Capax autem
quelq; mens pro natura sua radiũ venien
tẽ. Quapp simplicius suppeditante. mẽtes il
lum capiunt. Reliquę multiplicius. Uix
pauce idee a radio in sublimi mente. pũ
gunt. In sequente plures: plurimeq; deun
cepo. Quonia vero quo quid simplicius:
magisq; vnitũ est: eo est & potentius: ideo
in altioribus mentibus vis intelligendi p
spicacior viget: vehetior in sequentibus.
Quo fit vt per illas ipsas pauciores ideas
non pauciora videant mẽtes superiores: qs
p plures ideas reliquę. Sicut medicus pe
ritissimus futuros in egrotante casus vni
co preuidet signo. Pluribus signis eget
ad iudicandũ imperitus: Plurimis quoq;
imperitissimus. Et vnico nutu intelligit fa
gax minister: quid iubeat dñs. Tardiores
multis indigent verbis. Ergo tũ ꝓ prece
dio radij simplicitatẽ: tũ pp sublimiuz mẽ
tium vnitatẽ eaṽq; ipsaꝝ mirabilẽ perspi
caciã paucissime: cõmunissimeq; a supe
gelicis sunt idee plures: magisq; speciales
p ordinẽ in sequentibus. Exemplũ accipe
veritatis: vt arbitror simile. Cõmunissimũ
omnium ꝓpatericis esse ipsum vt. Hoc iturq
diuidit. Alterũ est per se: alterũ habet alte
ri. Substantia illud est. Hoc accidẽs. Sub
stantia rursus. Altera corpalis: incorpalis
est altera. Similiter accidens vnũ est qua
litas: alterũ ꝯtitas. Corpus item dupler:
Animatũ inanimatũ. Spũs quoq; alij a cor
poribus sepatt: alij vero ꝓiuncti. Diuidit
deniceps vnũquodq; hoꝝ genez vsq; ad
spẽs vltimas. Denicq; spẽs quelibet singu
la in finita. Deus per vnam ipsius esse vel
boni ideam: que ipsa dei natura est: intelli
git oia. Primus angelus exemplũ eũ duas
forte haberet ideas. Alteram substantie: al
teram accidentis: per quas omnia substan
tiarum: & accidentium intelligat genera:
ꝓout radius ille diuinus: qui in deo per
vnaz ipsius esse: vel boni ideam formatus
erat: iam in primo angelo in geminas scie
diuidit formulas: dum discedit ab vno:
atque ideis substantie: accidentisq; vestiu
tur. Secundus angelus duplicata rursus
radij varietate quatuor inde ideas accipiat: duas ad genus substantie pertinentes: duas ad accidentis genus: vnam s.
ideam substantie corporalis. Incorporalis
substantie alteram. Rursus vnam accidentis eius quod est qualitas. Alteraz accidentis eius quod est quantitas. Per has
quatuor ideas omnia rerum genera: que
sub communi substantia & accidente com
muni comprehenduntur: intelligat. Tertius angelus per duplicatuz rursus radiũ
multipliciterq; diuisum octo ideas suscipiat: per quas totidez intelligat: quot primus: atq; secundus. Ubi apparet sublimio
ribus mentibus vniuersaliores ideas ieiune
sequentibus paulatim nunus vniuersales
Siquidem vna idea in illis tantum sub se
contineat: tantum mq; significat: quantum
due in his idee. Semper enim descendendo vna geminatur in duas. Atq; ita gemi
netur gradatim: quousq; ordo mentium
infimus: qualis est anima rõnalis: tã multiplicẽ radium diuinum accipiat: quãtum
ille in spiritibus pot fieri multiplex. Pot
autem in illis vsq; ad ideas rerum vltimas
diuidi: ita vt eodem preferat numerus: quot rerum a deo creatarum sunt spe
cies: vt speciei humane ideam hẽat vnã:
vnam equine: similiterq; de alijs. Singulorum vero hominum & equorum figuras singulas radius ille non facile: aut
cuilibet vtendus expressas. Nam cum
sit penitus absolutus: formulas preferat modo peripue absoluto. Sane platonici mentes supernas existimant sicut
ideas rerum materialium in materiales
generabiliumq; ingenerabiliter continent: ita & particularium rerum ideas
dũtaxat vniuersales habere. Cogitemus
hominis animam nunc primum ex deo
manantẽ: neq; dum corpus indutã: vt ab

occupatione corporis libera intentionem prorsus omnem in mentem propriam diri gat. Ubi pro natura sua dūtaxat accipiat radij illius perpetuo sibi adstantis: & inspi rantis influxum. Quid per huiusmodi ra diuz naturaliter capiet anima? Tot ideas: quot sunt spēs creatarum. Unam spēi cu iusq; ideaz: per ideā hois quid intelliget? Naturā tantū cunctis cōem hominibus. Singulos sub ea hoies non videbit. Idē per ideā equi faciet: & reliquoruz. Itaq; cō fusa relinquetur aie huius cognitio: cum ipsam lateat distincta progressio specieruz singula. Eritq; naturalis appetitus eius inanis: & inquietus semper: affectus: qui nullo vult vero: nullo bono carere. Ueruz cur nequit hois anima in vltimis ideis: si cut spēs: ita singula speciebus subiecta pla ne conspicere? Quemadmoduz angeli in suis ideis genera vident: speciesq;: & singu la. Quia vt alias diximus. In quolibz rerum ordine ita natura comparatum est: vt actio in summo illius ordinis sit passio nis expers. Passio in infimo actione pri uata. In medijs compositio media. Ani mas quoq; nostras esse mentes ifimas cō stitit. Quapropter quantum ad intelligē tiam spectat: deus aget solū: angelus aget: & capiet. Anima capiet per naturam sue mentis solum: non aget. Deus siquidem ideas effundit alio: nō haurit aliūde. Pri mus angelus duas: vt ita diterim: capit ideas. i. quo illa rerum latissima genera: q bus suscipiendis quodammodo patitur. Hois susceptis ob efficaciam propriam illo rum generū viscera penetrat. Speciesq; omnes sequētes in eis perspicue inspicit. Fabricatq; sibiipsi cōceptus proprios qua rūlibet specieruz. Quos etiam deriuat in singula. Atq; hec nō passio iā est. sed actio. Idez angelus secūdus agit: & alij. Ac sem per posterior angelus plures ideas super ne accipit patiendo. Pauciores q; conce ptus speciez sibi est fabricaturus agendo. Propterea crescit passio sensim. Actio ve ro decrescit. Quousq; ad mentem infimā veniatur: que nihil agat. Sz acceptis ide is alatur. Nihil moliatur nouū. Cuius in telligentia nihil est aliud: quam susceptio idearū seipsam minime latens. Et quoniā idee vniuersales sunt natura: non potest mens aliqua illas absq; propria actione ad distinctos singularum rerum conceptus deducere. Ideo hominis anima: que ex ea parte: qua mens est: inter mentes est vlti ma: intelligitq; solūmodo patiendo: vni uersalia in singula nō distribuit. Uerum tamen qua parte est diuina: per centrum suum: quasi dei caracterem: habet aliquaz actionez: qua producit species: vel educit. Diuidit ho nequaquam. Quinetiaz qua parte est anima: qa non est vltima anima rum: animalis: corporeeq; operationis est compos. Ceterū per diuinam prouidētiā in eo gradu locata est hois anima: vt sicut succedit proxime mentibus: ita proxime terrena precedat corpora. Qua cognatione erga inferiora hec afficitur: eisq; amatorio quodā affectu se iserit. Unde corporibus copulatu terrenis terrenoq; oium prestan tissimis regit quidez illa: per q; victuram vitalem vitales illius affert passiones: un risecus. Per sensum autem iudicat alienas passiones illatas illis extrinsecus. Corpus humanū qm̄ constat quatuor elementis: & in medio mūdi locatur: omniū elemen torum: oiumq; rerū circūfluentiū impul sus: p quinq; instrumēta sensuū patit. Im pulsus hmōi vndiq; a singulis rebus illa tos figillatiz aia discernit p sensus. Eorūq; imagines ipsa alati virtute in seipsa fingit per phantasiaz: seruatq; memoriter. Quo fit: vt breui tempore phantasia singularuz ferme rerū singulis plena sit formis. Hinc ratio prouocata. Primo quidem species vniuersales parit: perq; illas intuitū sim plici cōmunes accipit nociones. Hinc hō ex hoc intuitu recto iam ab actu intelligē di in speciem intelligibilez: perq; hanc in simulacrum se reflectit: & per simulacrum prospicit individuum: prius quidem va gum: indeterminatumq;: puta aliqd mel:

deinde determinatuz.s.mel hoc:aut illud. Sed post huiusmodi breuiores actus latius in hunc modum percurrere consueuit. Quid nam est corpus hoc dulce ꝛ flauum:qđ offert nunc phãtasia mihi? Cur dulce? Dulcius ne hoc an vinũ. Tria hic
D rõ querit:que vt platonicis videtur:phantasiam latuerant. Primum rei illius substantiaz:quando quid hoc est:interrogat. Secundum qualitatis illius cãm:quando cur dulce perquirit. Tertium ordinez eius ad alia:quando scisciatur:nũ vino sit dulcius. Post hec respõdet sibi ipsi tria. Primum:videl hoc est. Secundum.hoc ideo dulce:quoniam humor eius pinguis est:ꝛ moderate coctus. Tertium: dulcius vino est:qz dulcedo eius linguam magis: diutiusqz delinit. De rõnis humane discursiones quonia phantasie sequũtur impulsuz: particulares sunt:ꝛ per singula pueaunt. Quin etiam aggreditur alias questiones. Quid mel? Quid dulcedo? Nunc nõ magis de melle hoc qz de quo vis alio rogat: Similiter de dulcedine qualibet. Ac ne-
E glecto ꝓpio illo mellis simulacro: qđ attullit phantasia: de cõmuni perscrutatur vniuersi mellis:ꝛ dulcedinis ratiõe. Vniuersalis hec questio ẽ. Vniuersalis sit ꝛ responsio. Ita mel est apum succus.gradu secundo calidus:virtute abstergens: sapore dulcissimus: tactu pinguis. Rursus dulcedo est sapor ex moderata humoris aeree concoctione ꝓueniens. Has cõmunes definitiones mellis:atqz dulcedinis quesiuit rõ diu:ꝛ inuenit tandem. Si quesiuit diu: non hẽbat ipsa. Accepit.n.aliũde illud ad qđ discurrendo puenit. Unde ergo accepit? Non a phantasia. Ea enim si illas habuisset:obtulisset plane statim:vt simulacra obtulit. Presertim cuz lux illa cõis definitionis quanto est illustrior:diuinioraqz simulacris:tanto clarius oculis rationis ad ipsaz accomodatis refulgere debuerit. Quapropter a mente ratio illas accipit.

Que quoniam menti quam proxima est: eam ipsam vim adipiscitur:per quam neglectis quandoqz singularibus questionibus ad vniuersales se conferat questiones Et qz querit cõmuniter definitiões:reportat a mente cõco. Querebatur quid lucri a corpore proueniret. Plurimum procul dubio. Nempe si remanet extra corpus aia cum primum nata est. vniuersalia cognosceret quidez singula vel virtute propria:vel radio diuino per ipsam cõprehenso nõ cerneret. Quia mens eius vltra ideas vltimas non descendet. Ratio vero in mẽtis quiescet intuitu. In hoc aũt corpore ꝓpter sensus rõ cõsueuit per singula currere:singula applicare cõmunibus:cõia in singula derivare. Per singula currit hui⁹ cii modũ. Hoc est dulce:ꝛ flauum:ergo est mel. Singula cõmunibus applicat:ita hoc ẽ dulce. Omne dulce est humidum moderate coctum. Ergo hoc est humidum ita coctuz. Cõmunia vero sic adhibet singulis. Omne dulce ꝛ flauum est mel. Hoc igit qz tale est:est mel. Sic assuefacta rõ quãdo animus fuerit separatus cões mentis ideas facile in singulas distribuet notiones. Quia rõ sicut hic sua quadam temporali discursione diuinum illud:ꝛ efficax sic centrum caputqz mentis prouocat: vt formulas in mente latentes paulatim educat in lucem ꝛ in rationem vsqz traducat:ita illic subito:continuoqz affectu per diuturnam consuetudinem generato formulas inflammabit: vt per quasdam rerũ singulaꝝ scintillas excusse quandoqz ex mente coruscet in rõnem. Quapropter Plato in epistolis:atqz legibus. Plotinus quoqz in libro de animorum immortalitate ꝓcedunt:animis separatis inesse nostraꝝ reruz sensum aliquẽ:atqz curam. Quod quidem Plotinus sic accipi vult:vt eatenus animaduertant humana:quatenus supest ipsis habitus aliquis vel affectus ad corpora vergens. Quo tandem sublato tanta attentione diuinis incumbant:vt singula q̃ inter nos contingunt:aut non videant: aut sicuti solent:qui aliquid intentissime cogitant:se videre talia non aduertãt. Eadẽ

ferme de rerum humanarum reminiscen/
tia ratio est. Nam Plato alibi recordari
cõcedit. Alibi letheum inquit obliuionis
flumen inter vite huius: atq; alterius flue
re regionẽ. Recordari.n. q̃diu erga illa q̃
hic senserant: afficiunt. Deinde minime.
Animas vero que labuntur in corpus: ea
tenus diuinoꝝ obliuisci: quatenus sese in
corpus imergunt. Cum primũ emergunt
ꝛ quantum emergunt: tunc primũ atq; tã
A tum reminisci. Sunt autẽ anime multe:
vt ꝛ prisci ꝛ nostris placet theologis: que
hec aut illa: hic aut ibi: non affectu: sed p
uidentia quadam a deo distributa guber/
nant. Adde q̃ in repub. scribit Plato ani
B mas: que hic aliquo affectu se nouerant: se
se illic agnoscere: atq; ferme ad se inuicem
C similiter affici. Auicenna quoq; in metha
physicis: ait animas tum beatas: tum mi/
seras in altera vita perseuerante ad tẽpus
habitu quodam a sensibilibus contracto
posse imaginari: que hic prius vehemen/
tiore affectu imaginabant. Sed hec nunc
tanq̃ minus necessaria dimittamus.

¶ Ratio secũda. Ut forme singulares cũ
vniuersalibus formis concilient. Cap. ij.

D ¶ Mirabilis profecto virtus ẽ hec hu
mana ratio anime rationalis pro/
pria: per quam sumus homines. Accipit a
phantasia singula a mente cõmunia: ꝛ in
vnum congregat vtraq;: ꝛ sicut in homie
mortalia cũ immortalibus copulantur: sic
in huiusmodi ratione temporalia simula/
cra speciebus iũgũtur eternis. Quod nisi
in mundo efficeretur alicubi: restaret for/
marum series interrupta. Fieri ãt nequit:
nisi rationalis animus terreno corpori cõ/
iungatur.

¶ Rõ tertia. Ut taꝝ radius diuinus: qua
eius formule reflectant in deum. Cap. iij.

E ¶ Facit in hoc iterũ aliud mirabilius.
Quoniam diuinus ille radius idea
rum plenissimus: postquam ad animam
vsq; descendit transit per vitalem anime
vim: perq; naturam in mundi materiam.
In qua fingit extremas quasdaꝝ: atq; vm
bratiles similitudines idearum. Quem/
admodum lumen fingit imagines colo/
rum in speculo. Immo quemadmodũ per lu
men vmbre corporũ designantur in terra.
Tales ãt similitudines: siue vmbre disce/
dunt ab ipsa diuinitate quamplurimum.
Nam ex puris impure fiunt: dum a con/
trarijs inquinantur: ex vnitis dissipate.
Ex cõmunibus singule. Ex stabilibus pe
sue instabiles. Si res queq; suam originẽ
repetunt. Unde percutiens terram solis
radius: in solem inde reflectitur: quid mi
rum has quoq; vmbratiles similitudines
idearum occulto quodam instinctu pasti
nam puritatem requirere? Atq; radium
ipsum earum fictorem postquam descẽdit
vicissim: ad ascendendum ardenter anniti?
Frustra ne tantus conatus erit? Omni/
me. Quis succurret? Non anime bestiaꝝ.
Que solis singularibus simulacris inhiãt
Non mentes ille nostris pstãtiores. Que
cum non habeant corpora omnibus om/
nium corporum subiecta procellis partieu
lares quaslibet passiones: formasq; quorũ
libet corporum non suscipiunt. Sola re/
stat hominis anima: que propter terrenuꝝ
corpus singulorum corporuꝝ singulis quo
dammodo pulsata tumultibus. Assumit
quidem ipsa per sensum has a mundi ma
teria infectas similitudines idearũ. Colli/
git autem eas per phantasiam. Purgat ex
tollitq; per rationem. Ligat deinde cum
vniuersalibus mentis ideis. Ita radius il/
le celestis: qui ad ima defluxerat: refluit ad
sublimia: dum similitudines idearum que
fuerant in materia dissipate: colligunt in
phantasia. Et impure purgantur in rõne
ꝛ singulares tandem in mente euadũt vni
uersales. Sic hominis anima taꝝ labefacta
tum restituit mundum. Quoniam eius
munere spiritalis olim mundus: qui iam
corporalis est factus: purgat assidue: atq;
euadit quottidie spiritalis. Rady ab am
plo solis orbe demissi in angustum foramẽ
altissimi parietis conũ faciunt per pyram
midez: ꝛ in ipso foramine obliquant: vsq;

adeo: vt transuersi tra ducantur ap ipso: ꝛ in suppositum pauimentum cum decidũt orbem fulgidũ configurent: tanto amplio rem: quanto remotius a foramie fuerit pauimentum. Vbi solaris globi latitudinez adequaturi videntur: si equali spacio deciderint a foramine: atq; a sole defluxerant. Hoc auiez in nostris oculis effecunt. Ná qui ui pupilla coacti sunt in angustum: ꝛ ab ipsa traducti in animum: in ipso animo solis magnitudinem implent: vbi vere de solis magnitudie iudicatur. Ex quo appa ret tanto animum distare ab oculis: q̃to solaris orbis supereminet oculos. Idcireo ꝛ in celo fm egyptios: ꝛ celestis est aius: q terrenos oculos eque superemmet: atq; celum: Influxus quoq; idearũ a supnis mẽtibus demissi i corpora ex amplissimis angustissimi fiunt: dum ex vltibus omnino particulares euadunt a corporibus tandez reflexi in hominis animum pristinam recipiunt amplitudineni. Unde euidẽter ostẽdunt: humanam mentem ita ferme a corporibus esse remotam: sicut ꝛ mentes superiores. Idcoq; cum eque a mortalibus seiuncta sit: ac diuine mentes eque immortalem existere. Presertim cum formas ab eternitate ad tempus: partesq; temporis vsq; ꝓlapsis eternitati restituat.

¶ Quarta ratio. Ut anima fiat beatior. Capitulo. iiij.

¶ Confert preterea descẽsus anime in corpus ad anime ipsius beatitudinem. Siquis enim hebetior ingenio sit ac semper corpore validus: quanti faciẽda sit bona valitudo corporis ignorabit. Egrotet oportet quandoq; : vt ea comparatiõe saltem precium sanitatis agnoscat: ꝛ recuperata tieriz sanitate suauius perfruatur. Anima hominis mentibus omnibus obtusior comparatiõe indiget ad plenissimũ rerum maximarum iudicium. Ergo mundanis agitata procellis: quam quietue: dulcisq; sit in deo portus: ꝛ hic rectius vatici nabatur: ꝛ illic discernet acutius. Intentius adherebit: fruetur ꝛ dulcius. Quam quidez rationem Plotinus nõ mediocriter probare videtur. Maxime vero Porphyrius: qui animam inquit sepius mala hec expertam tandẽ omnino hec ere parẽti: nunquam ad hec ulterius redituram. Forsitan ꝛ ipse deus instituit diuina gaudia superioribus quidem mentium gradibus natura obtingere. Ordini vero inferiori laboribus comparari. Ut essent ꝛ qui nascendo beati fierent. Et qui se viuendo beatos efficerent. Ne aut sublimes spiritus pluris quam sint extimentur cũ aliun de beatitudinem nanciscãtur: aut inferiores spiritus contẽnantur: cum ipsimet sibi sint beatitudinis auctores. Quid si angeli vtpote: qui sunt remotiores a tempore: statim vt orti sunt per subitam quandem in deum conuersionem momento beatitudinem promerentur. Nos autem longiori circuitu felicitatem simulem adipiscimur? Et quod nature deest: industrie nostre rependitur. Ac dum honesti : pijq; laboris tollerantia cum imbecillitate nostre originis compensatur: quodammodo excellentiam equantes angelicam: equamus ꝛ premia. Ira quatuor in bono gradus repetitũtur. Deus a se tantum bonuz habet suũ. Corporea ab alio tantum. Angelus ꝛ animus non modo ab alio: q̃ a deo: verũ etiã a se: q̃ sibimet bonũ prestãt. Sed angelus actu eterno: animus temporali. Neq; mirari debemus: animũ posse non modo ad extremuz digredi malum: sicut miseri: sed etiam ad summũ progredi bonũ. sicut angeli. Patuus. n. liber q̃ motus nusq; nisi in infinito habet terminum.

¶ Quinta rõ. Ut vires aie inferiores ad effectum progrediuntur. Cap. v.

¶ Conducit insuper hec habitatio nõ ad rationem: mentemq; solum sicut exposuimus: verũ etiam ad tres illas inferiores anime vires: phantasiam: sensum: ꝛ nutriendi virtutẽ. Quas anime inesse oportet non minus q̃ mente: ꝛ rõnẽ.

si modo inter angelos: ac bestias optinet medium. Inanis quidem: & ingeta est vis illa: que nunq̃ prodit in actum. Nam trīū virium absq; corpore nō est actus: aut certe non incipit fine corpore: fine corpore in quā terreno operationes suas tum singulas: tum integras nō exequūtur. Adde: q̃ Plotinus ait: animā per actiones perspicue vires suas: naturāq; perspicere: ac nisi oēs edantur: se: suaq; perfecte nō cognituram. Quoniam ꝯo omnino mobiles: tēporales q; sunt: earum actus: atq; effectus: par est: vt ad aliqd tēpus agant: vt ad tempus operetur: quod agit tēporaliter: tēporalia: id circo datur eiusmodi corpus ad tēpus. Sed qm̃ operatio mentis: atq; eius pedisseque rationis cōtinua esse potest ad obiecta perpetua: merito in perpetuū operantur tribus alijs viribus qūq; vacantibus. At quā ob causam adeo breuis hic est aie habitatio? Respondet Plotinus. Ut citius deposita sarcina proficiscatur ad meliora. Breuis etas sufficit ad munera hec explenda: quorum huc gratia venit. Quo autē modo conueniēs est animo sempiterno: vt modo descendat in terras: mō ascēdat? Et quasi ludēs modo in corpore sit: modo sit extra corpus? Fortitan: vt Plotinus existimat. Non opus est: vt ad hec officia moueatur: loco: ac tēpore alius per descensum: atq; ascēsum. Ut enim super locum: tēpusq; que sunt corporis passiones: natus ex deo est: ita extra loci: tēporisq; limites permanet: non aliter ex deo pēdēs: q̃ ex sole lumen totū vbiq; per aerē. Hoc Plotinum arbitror ab egyptijs didicisse: qui animā opinantur imēse presentie dei ꝑm essentiam suam participē esse: q̃quidem ꝑm virtutem: operationēq; fit particeps imense intelligentie: volūtatisq; diuine per interminabilē interminabilis veritatis intuitum: & bonitatis affectū. Quare ꝑm eos: non esset dicēdum: vt modo hic sedeat: modo transeat illuc: sed potius: vt nunc det vitam terre: postea nō det: sicut lumen non mutatum loco: nunc oculum apertum illuminat: post clausum minime. Sed hoc ipsi viderint. Quorsum hic ludus in tribuenda corpori vita: & auferenda? Satis: vt arbitror: diximus. Dat enim vitam: vt illa expleat munera: que narrauimus. Auferat: ne diutius a melioribus vacet muneribus propter vilioru operū ministeria. Atq; vt stelle ad explendū officiū sibi a deo iniūctum oriūtur oculis nostris & occidunt. Spiritus quoq; permulti: fabulatis sepe nouis corporibus: modo oculis se nostris obiciūt: modo se subtrahūt: sic hominū anime alias in corporibus apparent: alias delitescunt. Hic triplex ostensionis apparet gradus. Anime stellarq; oculis hoium sese monstrant semper: atq; cōtinue: ꝙ alias alijs. Anime sequētium spirituum semper: non tū continue. Semp; qm̃ omnibus seculis id agunt. Non continue: qm̃ intermittunt. Anime nostre neq; semper: neq; continue. Qd si nō est cōtra naturam: vt a sublimibus corporibus aliquid descendat momentis singulis' ad inferiora: rursusq; ascendat: vt rady spedorum: atq; flāme: non est etiam eōtra naturam aliquod e sublimibus spiritibus huc quasi descendere quotidie: atq; ascendere. Item cōsentaneum videtur platonicis: vt quēadmodum angelice vite semper a corporibus sepate sunt: b: ute ꝯo nunq̃ separate: sic medie due sint: tū aie felicioree: q̃ sēper ptim sepate: ptim q̃ucte sint: absq; actionis vllius impedimēto: tū ēt minus felices: que aliquādo segregate sint: aliquādo ꝯo coniuncte: coniūcte inquā elementali corpori: quod intellectuali quodāmodo impedit actionem. Nam aetherēū corpus apud platonicos semper habēt. Apud christianos autem tale quoddā corpus tandē semper habebunt. Ditto: q̃ platonici nō nostras solum: sed multoru quoq; demonuq; animas propria quādoq; mutare corpora putant. Profecto diuinam bonitatem ꝙtū effundere se in alia: tum alia ad se cōuertere arbitrātur. Inde animas habere: vt corpora regant: inde vt se ad incorporea conferant:

ferant:z que perfecte vtrūqz simul facere
possunt:corpora non mutare. Que ꝙ o aliter sese habēt:merito permutare. Oritur
hic illa vulgarium diffidētia. Quid hoc?
H Defuncti non redeunt:nō videntur:non
agunt quicqz. Redire quidem sub alijs figuris platonici putant. Sed reuera:quid
opus est redeat ad pugnam veteranus:z
emeritus miles. Si ꝑm naturam esset reditus ad pugnam:redirent vtiqz oēs. Si
est contra naturaz:noli alicuius reditum
querere. Cōtra naturā certe est reditus supervacuus:si fuit ꝑm prouidētie leges abire hinc illos:qui munus implerunt. Accendit spera ignis sepe flammam in aere.
Flāma paulopost redit in sperā. Noli querere crebriorem illius flāme descēsum. Naturalis sibi est ppetuus ille cum spera circuitus. Cōtra naturam est descēdere rursus. Ac licet animus per naturam essentie
tertie iani bifrontis instar vtrunqz respiciat:corporeū.s.z incorporeum:tamen qa
sublimioribus mētibus ampliorꝝ prouidētia:inferioribus angustior conuenit:z animus noster illaruz omniū infimus est:angustissima sibi conuenit prouidentia. Unde z breue regit celeste corpus:z ad breue
tēpus terrenū. Et qñ corporeuz simul:incorporeūqz mediocriter respicit:eque exercet vtrunqz essentie tertie munus. Qđ in
hac vita contingit. Quādo ꝙ o post hanc
vitā:vel propter puritatez incorporeis incumbit attētior:tūc prospicit corporea negligentius:vel propter impuritatē corporibus mergit infimis:tūc humane gubernationis auctoritate priuat. Quippe cum
humana vita inter diuinā:ferinam ve sit
media:animus dum agit mediā:extremā
quoqz attingit vtrunqz. Dum declinat ad
alteram extremarum:quod quidē z nunc
incipit facere:z explet postea cum decesserit:mediam attingit paulum:extremaruz
K alteram minime. Ac cur non videtur anime defunctorum? Deū angelos:aerem nō
vides:ob hoc tamen esse non negas. Cur
non agunt quicqz. Agit ola deus. Agunt
angeli. Actiones illorum ita non aliaduertis:sicut non vides illos. Quid prohibet
animas a terrenorū corporū vinculis iam
solutas mouere corpus ethereum:vel aereum nostris oculis inuisibile? Quid prohibet eas rōnem:phantasiāqz nostram cogitationibus:visionibus:signis quottidie
cōmonere. Mos autē hec nōnunquam vnde veniant ignorare. Sepe enim inuisibilium motiones inuisibiles sunt. Auēzoar L
Albumarō medicus arabs scribit:se a medico nuper defuncto per somnū accepisse
optimum oculo suo egrotāti remedium.
Multa generis eiusdem quottidie nobis
eueniunt. Plato in libro legum nono tra M
dit:eorū:qui occisi sunt alios:sepe interfectores hostiliter inseq. Unde sorte contingit:vt occisi hois vulnus:etiaz iacente cadauere:in eū:qui vulnerauerat:si mō ille
cominus instet:vulnus ipsum inspiciens:
sanguinē rursus ejciat. Quod quidē euenire nōnunqz Lucretius affirmauit:z iudices obseruarunt. Confirmat Platonis N
sententiam Possidonius stoicus:ex eo ꝙ
duo qdam archades familiares cum megaram venissent:alter ad cauponez diuertit:alter ad hospitem. Qui vt cenati quieuerunt:nocte visus est i somnis ei:q erat
in hospitio:ille alter orare:vt subueniret:
ꝙ sibi a caupone interitus pararetur. Hic
primo pterritus somno surrexit. Deinde
cū se collegisset:idqz visuz pro nihilo habendum esse duxisset:recubuit. Cū ei dormiēti ille idez visus est rogare:vt qñ sibi
viuo nō subuenisset:mortē suaz saltem ne
sultā esse pateret:se interfectū a caupone
in plaustrū esse cōiectū:z supra stercus iniectū petere:vt mane ad portā adesset priusqz plaustz ex oppido exiret. Hoc ergo
in somno his cōmotus mane bubulco ꝓpe
sto ad portā affuit. Quesiuit ex eo:qd eēt
in plaustro. Ille pterritus fugit. Mortuus
erutus est. Caupore patefacta:penas dedit. Beneficij quoqz memores eē alios defunctoruz ex hoc conyciūt stoicoꝝ nōnulli:ꝙ Simonides cuz ignotum quendam

proiectum mortuum vidisset: eumq; humauisset: haberetq; in animo nauem conscendere: moneri visus est: ne id faceret ab eo: quē sepultura affecerat. Si nauigasset: cū naufragio perituruz. Redyit Simonides. Ceteri naufragiū fecerūt. Hec oia docent aliqd in nos agere aias defunctoruz.

¶ Ratio sexta. Ut mundus ornetur: colatur deus. Capitulo. vj.

A Sed vt disputationem supponem fine cōgruo cōcludamus. voluit diuinus artifex: mūdi opus sibi q̄ similimuz facere. Tale est aūt: ū vbiq; sit ratione plenissimum. Profecto vt in ipso rō est: t vniformis simul t oiformis: sic in opificio suo animā vnam rōnalē esse voluit: atq; multas vnius. s. spere vnam: multasq; multarum. Et q̄ spera quelibet suū imitatur totum: ideo multas et in spera qualibet collocauit. Ita vt sicut spera sperā: sic aia animas cōtineret. Tot ꝙ saltem esse aias statuit: in suppremo: quot stelle: que cū sperā imitētur suam: singule quoq; circa cētruz propriū reuoluūtur: propriozumq; motuū proprios sunt sortite motores. Probabileq; est illas vltra spere vitā proprias: quoq; vitas habere: si mō p̄stantiora corpora sunt q̄ aialiuz terrenozū: que proprias nacta sunt vitas. Dicto q̄ singule celestiuz B anime t proprīū circa intelligibilia intellectualem hūt motū: t cōem circa corporea aialem vna cuz vniuersali spere aia: geminosq; hos aiarū motus sequūtur gemini motus i stellis propūas simul atq; cōis. Sic ꝙ spere minores pfectē imitant maiores: q̄ rōnales similiter multas cōtinēt aias: que t cōem in fato: t propriā in seipsis habēt cōditionē. In omni igitur mūdi spera: vltra cōem spere cuiusq; aiam: viuē tia multa instituit rōnalia: vt alias disputauimus. Quare oportuit in media quoq; mūdi sede talia q̄dā esse: vt esset in mēbris oibus rationaliuz turba q̄ plurima. Que hoc ornet: colatq; dei templuz: atq; deū artificē canat: t laudet. Id agunt in actionibus speris mētes alie. Id agūt huma-

ne mētes in terra. Neq; pectus hoc mortale futurū est: quod assidue eternum deū resonat nomē. Nemo ꝙ ob hoc diffidat: esse multos in planetarū speris habitatores: q̄ vnicus in qualibet earū planeta suspiciatur. Immo ꝙ q̄ descendendo a sūmo semp: vt platonici putant: numeralis habitātium crescit turba: ideo in summo celo ipsū stellarū numero dux vnus. i. ipsa spere aia sufficit. Sed q̄m in singulis planetarum circulis habitāt plures q̄ in sūmo: atq; inferiores. Idcirco plurib⁹ opus est ducibus. Quo circa duos in singulis duces. i. aiam spere t planete animam illic deus instituit. Habitatores aūt eiusmodi aialia vocant angelica: demonica: heroica: deinceps atq; humana ex ania rationali t corpore spere sue congrue cōstituta. Que tamen nō videantur: q̄ vel minus lucis: vel minus solidi habent q̄ stelle: atq; planete. Neq; id quidē mirū: cum nec spere etiā: in qb⁹ sunt: videātur. Sequi ꝙ eos t natura: t motu: t denoiatione planetaq; suum: sicut planeta spere: aiam: t sicut spera aiam vniuersi. Deuiq; cōcludunt: si in extremis vtrinq; mūdi speris rationales sunt multi: merito t in medijs esse multos. Nos aūt quasi vicissim cōcludimus: si deus diuinis mentibus circūfusas ornauit speras: iure t mediam diuinis mentibus exornauit. Neq; spernenda est habitatio terre: que medius chorus est templi diuini. Que tātarum sperarū stabile fundamētum. Neq; parui faciendū est: q̄ circa eā cetere volūtur spere tanquā cardinem. Quid? q̄ celestiū oium radij in eam cōfluentes miscentur hic: virtuteq; mira vnione mirabilē cōsequūtur. Quid? q̄ facies terre viridis instar celi varia pspicuis corporibus tribus inuoluit aqua: aereq; t igne. Ac repercussa syderū radijs eos congregat in splendorē. Ideo si in luna constitutus globum hunc inde prospiceres: talis tibi forsitan videret: qualis tibi nunc a terra luna videtur: putaresq; eos: q̄ hic habitant: esse celestes: stellamq; aliquā ha-

d bitare. Idcirco pythagorici terre globum aqua: ꝛ aere: suoq; igni quasi velaminibus suis circūuolutum sperā mundi vnaz: ac stellam quandam noiauerunt. Et Plato terram vocat deā antiquissimam deorum omniū: qui sint intra celū. Addit ingētes terre regiones habitari nostris admoduz altiores: vbi lapides: metalla: plante: aialia sint nostris iurū imodum prestantiora: atq; pulchriora Vbi homines diutissime viuant: modicisq; alimētis: cum preciosissima sint: odonbusq; feliciter nutriantur.

e Adhuc quod Diodorus: Plinius q; narrant: alicubi homines solo ēt odore nutriri. Illud certe mirabile: qđ Olympiodorus platonicus scribit: Aristotelem vidisse hominem: qui dormiret nūquam: soloq; aere radijs solis expōsito viueret. Hec illis ferme similia: q in diuinis horris quasi campis elysijs homines sola arboris vite gustatione imortales viuere potuissent.

Sed vt ad institutum ordinem reuertamur. Timeus Moysem imitatus inquit: deum in principio igneum celum: terrāq; creasse: quasi precipua mundi membra: atq; vt duo hec aptius inter se vinciret: aerem mox: aquāq; interiecisse: quasi nō sui: sed illorum gratia sint inuenta. Quod si liceret paulo latius: vt sepe solemus: cum antiquis nostris confabulari: referrem equidem precipuā: propriamq; naturaz ignis: lucem esse potius q̄ calorem. Primo q illa diuinior est. Secundo quia illa citius agit. Tertio latiꝰ se diffundit. Quarto non sicut calor abeūte igne quasi ceteris quoq; cōis quodāmodo in calefacto relingitur.

f Sed tanq̄ igni maxime ꝓpria: nulliq; p mixta suū vbiq; sequitur ignem. Quinto q ignis quo magis aliene soliditati misceatur: eo feruet magis: lucet ve minus. Contra vo quatenus in puritatem propriā restituitur: eatenus vrit minus: lucet ve magis. Quorsum hec? vt intelligamus: celuz esse ignem: cuius propriuz sit actu quidez lucere: virtute vo calere: vt non imerito dici possit: celestem ignem esse lumen: cuius calefactoria virtus nulli p se noxia sit: sed blāda omnibus: atq; salutaris. Unde ꝛ ethereus sub luna ignis quodāmō celestem secutus aerem proximuz non consumit. Quod autē virtus: que in supremo igni tantum salutaris est: ꝛ blanda penes ignem inferiorē a superiori specie differentem mordax (vt ita loquar) euadat. Hinc efficit: vel q asperitati terrene miscet: vnde in solidiori: ficciorq; materia vehemētius vrit: vel q reflexione quadā cogit: ꝛ quasi vim patiens: vim ꝛ infert. Ideo in liberiori aere tangēti vbiq; blāditur: sed interconcaua pcussa percutit: atq; speculo concauo violentius repercussa: violētius ꝛ ipsa repercutit. Quādiu autē totum celum per ignē potissimū describatur: tamē cetera quoq; elemēta: sz modo celesti subiūgunt. Igit in celo vbiq; preualet ignis. Sed alibi vna cum quadam celestis terre soliditate. Quod patet in manifestioribus stellis: que quoniam soliditate quadaz obsistunt radijs oculorum: ideo licet remotissime sint: tamen perspicue discernūtur. Alibi vo ignis subiuncta quadaz celestis aque proprietate viget in orbe precipue lacteo: ideoq; ibi stelle: quantum fert aque natura: videntur. Deniq; passim ignis addita aerea quadam perspicuitate regnat. Quo efficitur: vt in speris plurimū dum pro sint: aerisq; natura non obsistit oculis: non videatur. Quod autem quedam elementorum nature in celo sint: oēs astrologi confitentur. Hinc campi apud poetas elysij. Hic ꝛ illud. Beati mites: q; ipsi possidebunt terrā. Hinc ꝛ Dauid: ꝛ Moyses aquas p celestia fundunt. Iterū quorsum hec? vt cōcludamus: si elementa quodam celesti mō in celo reperiuntur: posse vicissiz in elemētis quoq; elementali quadam cōditiōe celestia similiter reperiri. Maxime vero in terre globo: quod alterum: preter celum mundi: est fundamentuz: in quo licet terra preualeat: sicut i celo ignis: tamē perinde atq; in celo aqua: aer: igniq; adiungitur. Deniq; super lunaz ignis: infra

vero terra vbiq; regnat. Atq; ẽt ꝓpe ipsum mundi centrũ per terrenos humatus flumia ignis: t aeris: t aque vndiq; fluunt. Qua obrem nemini mirum videri oz: t celestes alias ad terrena demitti: t vicissim peregrinos habitatores terre ad celestea q̃q; remitti. Deniq; qualiscunq; terra sit: huius homo est dñs. Est vtiq; deus in terris.

A

Neq; minus diuinus putandus est hois animus: qr corpore fragili circũdetur sed ideo diuinissimus: quoniã ẽt in fece terrena si modo terra sit vilis: contra tum loci naturam: tũ corporis sarcinam taz diuina opera peragit: vt dum inferiora gubernat a superioribus nõ discedat. Platonici omnes quibus cõsentit Dionysius areopagita naturale diuinaz mentium officium esse censent: vt maneant in natura sua: vt prouidendo: agendoq; ꝓcedant: vt se suamq; originem agnoscendo conuertantur ipse: sequentiaq; conuertant. Igit aia tanq; diuina tria hec pro viribus explet. Atq; ad hanc inferiorum gubernationẽ non tam amatorio affectu alicitur pp affinitatẽ q̃; ingenito quodã prouidentie studio pp nature prestantiam. Nã prestantissima queq; intime perfectionis exuberantia se late/rissime propagant. Atq; vt Plotinus ait: ipsum bonum effuso splendore procreat intellectum. Intellectus quoq; dũ explicat animã expressit rõnalem. Anima ipsa se propagans vitam efficit: formãq; corpoream. Hinc Dionysius areopagita. Certe diuina vnitas cunctis vnita inuicẽ vnit cũctadum ea: que inter se sunt equalia: propter qualitatis similitudinem in vnum cõgregat mutua quadam consensione. Inferiora vero propter indigentiam ad superiora ꝓuertit fruendi cupiditate. Superiora pp abundantiam ad inferiora deflectit studio prouidendi: quo diuinã ꝓuidentiam imitent. Animas aũt rõnales diuinam prouidentiam modis quatuor imitari platonici disputant. In primo qdem gradu aiam mundi colocant: in qua vniuersalis circa mundum sub deo sit prouidentia: per quã

B

C

D

omnibus oia largiat. In secũdo vero .xij. speraz aias in quibus vite particularis prouidentia sit: p q̃z videlicet mundanis oibus nõnulla distribuant. In tertio aias tuz stellarũ: tum numinũ quorũlibet in quauis spera mundi regnantium. Apud quos esse cẽsent ꝓuidentiã particularem vitem: quascilicet nõnullis mundi membris: q̃ ipsis congruũt singula tribuant. In quarto deniq; particulares animas: illas videlicet q̃ ab intelligibili ad sensibile: vicissimq; recurrunt. Quarũ esse ꝓuidentiam particularem adeo putant: vt aliqua iam tantũ aligbus impartiant. Preterea multis vitarum curribus impleant: que t superiores paucioribus ꝓdis agũt: t prima vnico circuitu complet: Sane Plotinus proculusq; disputant. Quemadmodu vnus mũdi circuitus multos complectitur. Saturnios: Iouios: Martios: Solares: alios q; ꝓinceps: sic vnũ anime mundane per spẽs suas circuitum intimũ multos aliarũ particularium continere. Quippe cũ sublimior anima longiorem circa intelligibilia orbem peragat: inferior breuiorem. In his equidem recitãdis prolixior est volui: quoniam Platonici per hec potissimum tam ea: que in hoc capitulo sunt: quã que in capitulo precedente tangunt: explanari confirmariq; existimant. Sed talia quedã ipsi viderit. Mihi vo narrauisse sufficiat.

E

¶ Tertia questio. Quã ob cãm ai: si diuini sunt: ꝓturbationibus afficiunt. Ca. vij.

Q Clerebat tertio. Quã ob cãz: animi si diuini sunt: ꝓturbationibus sunt subiecti. Sed nemo id vnq; admiraretur si qiqz ꝓsiderauemus: nulli menti corpus fuisse tributũ onerosius q̃ humane. Pro fecto mentes speratũ: syderũ: atq; demonũ sublimiorũ simplicibus ꝓsunt corporibus. Que sua q̃dam similium partium vnitate vsq; adeo constant: vt non effluat sui quicquam. Ideoq; nec influat noui quam oportet. Naturali rursus agilitate ita vergunt ad motum: vt leuissimo illarum mentium nutu viuant: t moueãtur.

F

Contra. Corpus humanuz ex elementis quatuor pugnantibus est compositum, ¶ aque: terreq; pondere retardatur. Quapp partium quarũ tum dissensione pene quo libet momẽto dissoluit: tum põdere decidit: hecq ad vitam in prius: pigriusq ad motuz. Propter ipsam quoq; interiorem dissensionẽ: in qua humores inuicẽ se expellunt: fluit aliqd semper e corpore. Ac rursus opz: vt influat. Quare ad corpus huiusmodi cõsiliandũ; mouendũ; instaurandum impensissima opus est aie nostre attentione. Huc tẽdit platonicum illud. Sublimia corpora ad sublimes accedunt aias. Inferiores aie accedunt ad corpora: q; videlicet illa illis facillime cedũt. Hec no bis difficillime. Quo si sublimiorum illarum inentium aliqua corpis nostri claustris ad decẽtium clauderet: forsitan non multo minus q; noster aius fatigaret onere: ¶ cura solicitaretur: ac illius diuinitati diffideremus: vt modo nostre difficilium. At dicet aliquis: mũdi aiam corpus habere ex quatuor cõpositũ e. emẽtis aduersantibus inuicez: neq; tñ ea cura fatigari vt nostro corpore nostram. Sic est plane. Sz ipsa elemẽta: que corpis mũdani sunt mẽbra: nõ elementorũ aliorũ partes sunt: sed tota: ¶ intrgra elementa: non sunt extra loca naturalia: sed in suis queq; dispositis regionibus. Non sunt confusa inuicem vndiq;: sed propriis sedibus sunt discreta. Non sunt extremis subiecta corporibus. Nullũ enim corpus extra mundũ. Cõtra no corporis nri ignis nõ totus est ignis: sz pars aliqua amplioris. Sic reliqua tria. Idcirco imperfecta sunt huius corporis elementa. Sunt etiaz extra loca ipsorum propria: propterea ignis ¶ aer: qui sunt in nobis: sen. p̃hinc fugiãt ad sublimia. Aqua: terraq; ad infima decidũt. Difficillimum no est imperfecta perficere conciliare pugnantia. Extra locum naturalem corpora detinere. Sunt etiaz in nobis quatuor illa permixta in qualibet particula corporis. Quo fit: vt pugna passiz seruetur vehemẽtior: in mundo autem alicubi discernunt: quodãmodo pacatiusq; quiescunt. Illa quoq; ¶ ingentia extra nos sunt: q̃ nobis vndiq; imminentia corpus affligunt. Quibus oneribus; ¶ laboribus neq; anima mundi premitur. Neq; etiã elementorum aie: quarum corporibus quicqd accedit: aut decedit: vix atomi vnius momentum habet. Ceperata quoq; est vndiq; restitutio: neq; vsq; naturalis dissonat harmonia: harmonia inq; sperarũ saluti conducens. Sz neq; ille: quãuis diuinissime: possunt vsq; adeo sperarũ impetũ cohibere. ign ¶ elementorũ partes: ¶ composita corpora se inuicẽ deuorent: atq; perdant. Et illusiones ignis: ¶ aque mundus sepe perturbent. Atqui qualitates eiusmodi repugnantes non possent a celo aliquo pacto produci: atq; duci: nisi in eo earum virtutes essent. Neq; in celo eẽnt: nisi in motoribus: conditoreq; celorum. Sed in deo vna forma sunt ratione dũtaxat distincte: in angelis no formis insuper distinguuntur. In alabus motu: insuper: ac tempore. In celo ẽt loco simulq; virtute. Sub celo deniq; effectu: atq; repugnãtia. Quorsus hec? vt intelligamus: sperarum elementalium aias haud tantam habere potentiã: vt qualitates: que in celo inter se non pugnant: ita moderentur: atq; concilient: vt sub celo nõ pugnẽt inuicem: ¶ interimãt. Sunt qui dicant: celestem substãtiam prestantia sua illas conciliare. Materiam no que sub elemẽtis est: deformis: inflabilis: inefficax: neq; illas simul capere posse: neq; conciliare. Utcũq; sit: apparet: elementorum animas: si alias habent: illas omnino simul pacare non posse. Quod neq; ẽt mundi anima potest. Ut nõ mirũ sit: alias nostras in contemperandis humoribus adeo laborare: ¶ in regione dissonãtie dissonare. Omnino autem assignata superioribus animabus est tam facilior quam felicior gubernatio. Quod si noster animus mundani corporis gubernaculis preesset: vt ille: eadez fortasse: qua ille facilitate di-

sponeret. Sed erant etiam in particulas terre mentes alique mittende diuine: ne mundi rex minus in terre partibus: quaz in celis: elementisq; totis celebraretur: hoc nostris obtigit animis. Scribit Hippocrates: mutationes: que repentine sunt: et maxime ad oppositum: maximos: diuturnosq; morbos inferre. Plato vero in libro de repu. septimo: animam in corpus labentem repente a summa luce in extremas tenebras ruere arbitratur. Ut nō mirum sit eam diutissime cecutire: atq; turbari. Auget turbationez eius: vt disputat Proculus in timeo: q ab vnitate in multitudinem dissonantem: a statu in mutationem omnis ferme quietis exptem delabitur. Unde distrahitur semper: et quasi affecta vertigine turbat: et vacillat. Neq; eā permittit facile a tot fluctibus: tantisq; procellis emergere sua illa viralis vmbra naturaliter corpori tradita: ergo quam ceu prolem amore vehementer afficitur: atq; illa quotidie patiente: ipsa quoq; suo modo compatitur. Forte vero quamdiu anima seipsam nequaq; animaduertit: nihil aliud se putat esse q; vmbram palā in flumine corporis apparentē. Quēadmoduz Plato in septimo de repu. docet. Neq; aliter turbata hac vmbra: ipsa quoq; se turbat: q; si pueri rudes cuz videant vmbras suas in aqua cōfundi: grauiter lamentent. Talē fo in aliabus ordinem platonici ponunt. Alias videlz in generationē. i. generabile corpus nunquaz descēdere. Quales sint anime vel diuine: vel proxime. Alias descēdere quidē in generationē: et a meliori vitam minus bonam ire: vt inde neq; quam inficiant: malū ve aliquod subeant: Quales inter demones: heroesq; connumerant. Alias descēdere iā simul: atq; quodāmodo vitiari: sed purgari posse rursus: seq; rursus ad meliora trāsferre. Addunt insumis aliabus neq; sm essentiaz: neq; sm actionē vitium repiri. Sed in infimis animarum vmbris sm vtrūq;. In nostris autem vitiari quidē actionem posse: essentiā fo nequaquam. Plerisq; putant humane vite difficultatem hinc insuper augeri: q; motus et habitus anime quatenus intellectualis. rationalisq; est: circuitus esse ꝓbeat. Similis quoq; erberi vehiculi motus atq; figura. In corpore fo composito ita vegetando: sentiendo: progrediendo reetuz quodāmodo subit motū: dimisso circuitu. Uehiculum quoq; motū: figuraq; suam mutare compellitur. Quod et si secunduz substantiam non destruitur: quia vt quidam putant: materia caret: tamen sm figuraz: morumq; turbatur. Que tūc demū recipiet: cū primum animus in caput suū. i. mentē erectus in habituz suum prorsus restituet. Que tam diu amisisse videtur omo: q; diu per intēperantiā caput. i. mentē figit humi: pedes sūt. i. inferiores vires extollit i altū. Quo quidē habitu nihil aut deformius: aut laboriosius pōt excogitari. Sed cur nō est datū nobis aereum corpus aliqō: in quo terram colere/mus: et libertius specularemur celestia? Quoniaz aeri sui adsunt spūs. Defuissent hoc modo terre. Ac si corpora simplicia ratione nō carent: debēt aliqua rursus componi: terrenaq; corpora ratione pollere: vt mundus hic corporeus ita totus sit rationalis: sicut spiritalis ille mūdus: ad cuius exemplar hic est factus: totus ē ratio. Voluit autez pater ille optimus: sacerdotes suos: qui in speris supiorib⁹ eum cantant: manere ibi semp cōsdez: qm̄ p̄cepter loci felicitatē sine labore illic agunt vitaz. In terris fo sacerdotes suos diuturnas moras trahere noluit: qm̄ non debetur labor p̄petuus: aut lēgus ijē: q; sedulo deum laudant. Ideo demittit huc eos quotidie: atq; reuocat. Ut per successionez in terris fiat semp. Quod fit p eandē vitez semper in celis. Uidimus q; multi ēt in aere alas demonū: heroūq; putant corpora quamuis tardius: tamen aliquādo in melius pmutare. Verum habeat: dicet quispiaz noster alius corpus onerosius q; mētes alie: atq; ideo sollicitetur quādoq; et magis q; alie

Ja speculando prohibeatur. Cur aũt fragilius corpus hz q̃ bestie: Non q̃ fragilius habet corpus: ideo putãdus est minus esse diuinus. Immo q̃ est diuinior: corpus habere fragilius. Disputauimus alias: corpus nostruz esse terrenorũ omniũ temperatissimum: celoq̃ simillimũ. Ut celestis animi muneribus pacatius ministeriũ p̃beat. Hanc p̃o temperatam necessario sequitur imbecillitas. Cõplexionũ qua nimis excedit calor: vir a calore: z frigore dicitur. Illa calor ingens remissiores calores exuperat: vt eius comparatione vis appareant. Et frigoris impetum frangit. Sic si in aliqua cõplexione frigus excellat: nõ q̃libet frigiditas extrinsecus iniecta percipitur. Et estus facile tolerat. Similiter vbi humiditas: aut siccitas preualet. Cũ vero be quatuor qualitates mediocres sunt: z cõsona tẽperatione miscẽtur: quecũq̃ noua qualitas aduenit: excedere cogit aliq̃s ipsarũ quatuor qualitatũ. Qua excedẽte: prioris complexionis consonantia perit: z naturalis habitus dissipatur. Ergo quia necessaria fuit homini cõplexio terrenorũ omnium temperatissima. Hec vero quibuslibet offensiũculis leditur: consequẽs fuit: vt imbecilla esset corporis humani natura. Huic tamen imbecillitati subuenit diligens artium nostrarum industria: qua fit: vt temperantia nostra contra mũdi procellas diutius perseueret. Sic enim adequauit omnia diuinus artifex: vt i bestijs cum imbecillitate anime vites. Doctes vt corporis. In nobis autem cum corporis imbecillitate vires animi compensaret. Atq̃ ita significaret bestiarum animas morti corporis deputatas esse. Hias autem vite mentis perpetue dedicatas.

Quas tamẽ oporteat semper extra patriã laborare. Nam temperata complexio: que speciei p̃priane maxime naturalis est: vt diximus: ob innumerabiles causas tuz ab initio in multis: tum quotidie in singulis vndiq̃ dissonare compellitur. Ideoq̃ cõtinua: z impensissima attentione laic opus esset: si minime aduertamus: ad temperationem ipsam nature restituenda. Durissimus hic: perpetuusq̃ vegetatricis potentie labor: nõ solum z renititur admoduz: z intermittit mẽtis intentionez: vnde quasi mente nõ vtimur: sed etiam multis nocteq̃ perturbat: quibus afficit: z quasi somniantes exagitat. Intempe dum in qualitatibus his: aut illis cõtemperandis obstrix operatur: ipsa interim ad hec congrua suis seminalibus rationibus vtẽs suscitat sensus in superiore sensu imagines: affectusq̃ ad qualitates illas maxime pmẽtes. Igit dũ tractãda bile lateret insurgit ira: vel ad irascẽdum procliuitas. In agitando sanguine letitia vana. In pituita tedium z pigritia. In atra bile timor z meror. Sepenumero adeo imagines: affectusq̃ huiusmodi inualescunt: vt vacãte oĩno circa talia rõne sequat insania. Preterea i multis vũ crassiores spũs tenuare molit: hebetissimos arguit. Dũ in alijs leuiores spũs cõgregare studet: pẽplationis assiduitati: memorieq̃ ineptos ostendit. Qõ si qñ spirituũ siccitatem colligere animũ dicimus: sic accipi volumus: non vt agat in animũ: sed vt aius in cõgregãdis spiritibus nõ laboret. Unde cogat a cõtemplatione diuerti. Denicq̃ sicut sensus exteriores: dum circa molesta versatur: offendit. Sic z interiores plurimuz intrinsecas spũum offensiones pcipiens a varijs illatas hũoribꝰ: atq̃ causis molestas imagines: affectionesq̃ suscitat.

De causis onerose gubernationis tuis.

De virijs autem animi z si nõ nihil diximus: aliqd insup est dicendum. Anima quoniã in medio mentium: corporumq̃ cõfinio creata est: non solum diuinis inhiat: verum etiam naturali prouidẽtia: z amore materie iungitur: atq̃ in ea p̃ umbratilem quandam vite sue cõtionem animatũ corpus disponit. Deinde ipsum tanq̃ opus suum: z prolem propriam diligit. Amor animam naturalis corpori iunxit. Amor ei naturalis in corpore detinet. Amor idem quotidie ipsam ad cultũ cor-

A ponis puocat. Ditto q̄ plato in legibus
ꝑbat: Plotinus cōprobat: alam cum ante
cedat corpus: eiq̄ dominet: non tā a corpe
B corporeū affectū hre: q̄ p affectū eiusmōi
suū sese in corpus imergere. Que q̄dē sen
tentia Zoroastri: t quodāmō Hoyli cōue
nit dicētibus: mala corpis a culpis aie ꝓfi
ciſci. Sed vteūq̄ sit: ala q̄dē corpus amat.
Onerosi aūt t fragilis natura corporis po
stulat: vt vitalis aie virtus summo nixu su
stentet ipsum: t moueat. Atq̄ vt sensus: t
phantasia q̄ ꝓdesse corpi possunt: que ve
obesse: assidue circūspiciunt. Ac ꝓ corpore
quasi aie filio cupiāt: timeāt: lerentur: t do
leant. A prima origine tres eiusmōi vires
hmōi opus aggrediunt. Tanta q̄dem intē
tiōe pp recentis corporis fabricā: vt nulla
pene sit aie attentio ad rōnez: prisq̄ adul
to corpe: t purgatis sensibus remittat ope
rio huius intentio. Cterū cū primū rō exp
gisci: summā cū difficultate impiam phā
tasie diuturno vsu in ala cōfirmatū debili
tat. Quippe cū arduū sit vel nature: vl ha
bitui repugnare. Dic aūt tā contra ꝓfirma
tū vltra naturā habitū: q̄ ꝓtra naturalez
affectū est pugnandū. Jd tñ diligentiori ci
plina tandē assequit. Sed interim ipsa
ét rō pp nālem cognationez: prudentiāq̄
tres illas inferiores diligit vires: quasi ger
manas: aut filias. Jdeo sepe illis obsequit.
Jlle corpis nāliter agunt curā. Jgit t rō p
illas amore declinat ad corpus. Ex diutur
na declinatione habitū sibiipsi cōtrahit, p
C cliuius inclinandi. Habitū hmōi virium.
Jmmo ét quandā: vt ita dixerim: interitū
appellamus. Qui sicut in multis fieri so
ler aialium spēbus: postq̄ vis inferior in
corpore fabricando naturalibus se circuz fi
lis inuoluerit: sepe vis supior ceptū opus
solidiori paulatim ꝓtexit tela: atq̄ sub du
rissima tandē textura se clā includēs: ipsa
se pdit: nō prius in lucem resurrectura q̄
textura concreta frangatur. Quāobrē nō
vicisi alius diuimus a corpore: neq̄ cogit:
sed ipsō amore aiati corpis: qō t optimo suū:
t infirmi est ad ipsum e suo statu sponte se
deicit: vt ad se illud extollat. Neq̄ desunt C
inter platonicos: qui dicāt. Dctertiz Her
mias quosdā esse demones generationis
lautores: qui inclinatione sue ad corpus ni i
liter augeant. Certe Plato in libro de pul
chro q̄si sicut Hoyles inquit: demonem
quendā ab initio voluptatē plurimis ma
lis imiscuisse. Ditto q̄ in epistolis ait: de
monem bona publica turbauisse. Sed de
his in sequētibus. Redeamus interim ad
aie prudentiam: Cū diuini diuinaq̄ men
tium ꝓpriū sit q̄ superiora intueantur: q̄ō ve
inferioribus prudeant. Jdē quoq̄ anime
nostre est proprīū. Que non modo corpus
suū: sed et terrenorū oium: t ipsius terre
corpus curat: t colit. Sed hec prudentia
q̄sto grauiore est: q̄z res curat fragiliores: su
ceptioresq̄ ad ordinē obseruandū: tāto ma
gis distrahit a superioribus speculandis.
Neq̄ tamen diuino. In omni.n. etate per in D
tellectū omne verū inquirimus: per volū
tatē omne bonū amamus: p opationes deū
qui oē reuera bonū est: tendimus. Tria hec
honestatis officia significant: aiam: etiam
in tāta maris huius tēpestate celestia sem
per suspicere: q̄bus suspiciendis vehemē
tiore illoz amore quotidie capitur. Amo
re hmōi feruescent: deseruet paulatim cor
poris amor: p quez vitiatus fuerat alius: t
vitiū macule abolentur. Quapp alius num
quā cogitur aliunde: sed amore se mergit
in corpus amore emergit e corpore: Huc
tendit diuinū illud. Qui amat aiam suaz E
in hoc mundo pdit eā. Qui hic odit: i vi
ta eterna recipit eā. Qualis aūt in hoc pe
lago fiat: videaq̄ sic in decimo de repub.
Socrates exprimit. Que admodū siquis
marinū glaucū longo iam tpe vndis attri
tum: atq̄ dilorum: preterea petris: alga:
ostreis obsitum viderit: nō marinū: sed si
luestre potius animal opinabit: sic nos dū
alaz terrenis affectibus: t habitibus distra
ctā: circūfusamq̄ videmus: terrenū q̄dā
potius q̄si celeste nos videre putamus. Ue
rū si nudauerimus eaz; ꝓfideraueriusq̄
purāt atq̄ diuinorū amore iam ex hoc pela

go emergentem. Procul dubio cognosce/
mus animaz: propterea q̄ diuinis: eternisq̄
cognata sit: talia quedā appetere: & cū pri
mū pura euaserit: tangere cūq̄ ijs in sere/
na luce versari: eaq̄ consuetudine diuinaz
prorsus euadere. Dactenus Socrates. Quā
do igit̄ vitiari alam dicimus: nō tā amitte
re sua q̄z aliena. i. inferiora in se admittere
intelligi volumus. Dmōi aūt vitium na
turaz non perdit: sed occupat. Sed ne q̄
nostrum animū obid esse corporeum opi
netur: q̄ corporeis quottidie causis infici
videatur: opere pretium est audire diuinū
Paulum apostolum clamantem: non esse
nobis colluctationē aduersus carnē: & san
guinez: sed aduersus multas demonū tur
bas: que in hoc caliginoso aere inter nos
versantur. Dos autē prisci theologi: q̄ ori
genes: Augustinusq̄ confirmāt: aereo cor
corpore indutos: motu agiles: perspicaces
sensu: mirabili rerum scientia praditos ar/
bitrantur: aereisq̄ corpibus suis aereo spi/
tui nostro penitus illabi: atq̄ sicut q̄libet
hominēs per indicia externa quodammo
do: ac periciſſimi quiq̄ precipue intrinse/
cos augurantur affectus: ita sagaciſſimos
demones non per externa solum indicia:
sed etiam per ipsos nostroz spirituz mo
tus: qui a phantasia septus incitantur: at/
tentioreq̄ quottidie notiones: acrioresq̄ af
fectus: vnde propie spiritus ipsi mouent:
aucupari. Dic ergo fieri: vt qua via quēq̄
perturbare facilius valeāt rectiſſime calleāt.
Atq̄ ipsi perturbatione quadaz affecti nos
quottidie turbēt. Perturbationis huius
motū ita potiſſimū fieri arbitrantur. Dc
uenit sane aereū in nobis spiritum aerei de
mones. Quo quidem quasi vibrato: & hu
moreo mouent in corpore: & in phantasia
imagines excitantur. Sed quonaz pacto?
Nempe in sanguineo corpore sanguinem:
imagineſq̄ quodāmodo similes septus cō
mouentes ad inanes alium voluptates alli
ciunt. In colericō vero bile: conpientiū/
busq̄ bili imaginibus irritatus iras & plu
ſa ſuscitant. Sed in flegmaticos vā pituitam
augent: cōgruaq̄ simulacra ignauiā: & tor
pore nos occupant. Deniq̄ tū in melan/
colicis atram incitant bilem: timoreq̄: me
roreq̄ incutiunt. Phantaſiam falſis terri
tant vmbris. Aliquā opinionibus ſepe fal
ſis illudunt. Ad torum posse a demonibus
fieri: preſertim atre bilis incitamento. Se
rapion: & Auicenna ex antiquorum philo
ſophorum ſententia narrant: atq̄ ipsi nō
negant. Non n. consentaneum est: diuinaz
mentem a ſenſibus aliter: q̄z ad idez demo
nibus contendentibus adeo falli: atq̄ im
pugnari. Sed eusmodi inuidoz iamburio
ſorum demonū violentiā expugnari. Pla
tonici per philoſophiam & ſacrificia posse
putant. Quod orphici nobis hymni de/
monſtrant. Chriſtus aūtē verus medicus
animorum ieunioq̄ atq̄ oratione hoc fieri
precipit. Si dei ipsius oraculum philoſo/
phice liceret exponere: diuinū interpreta/
ret abſtinentiā ab his rebus: que talez: aut
talem vel augent humorem: vel imagines
affectusq̄ mouent. Orationem vero ex
ponere tam vehementem in deū con/
uerſionem: vt & animus ſtimulos demo/
num non aduertat. Et demones expugna
re mentem deo deditam ſe posse diffidat.
Sed diſputationem iam concludamus.
Nemo igitur dicat: animam hominis ob
hoc minus esse diuinam: quod in curādo
corpore ſolliciteſtur: quod vicietur. Dul/
to enim durior menti nore prouincia q̄z
reliquis mentibus aſſignatur. Neque vi
ciatur a corpore anima: ſed ipſa nihilum
corpus amando ſe viciat: ipſa ſe purgat.
Neque putandum eſt ex deo eſse nobis di
uinitatem: q̄ anxij multo magis q̄z beſtie
viuimus. Immo ex hoc maxime diuini ſu
mus: quod priuati ad tempus habitatio
ne patriaq̄ celeſti ſcilicet quamdiu dei vi
cary ſumus in terra ſolliciteamur cōtinue
etiam ſi hoc minime aduertamus celeſtis
patrie deſiderio. Neque vlla terrena obli/
camenta conſolari in hoc exilio mentem
humanam poſſunt rerum cupidam me/
liorum.

¶ Quarta questio. Quare aiã corpibus inuiti discedunt. Cap. viij.

A QUarta nobis q̃stio ꝓposita sunt: q̃re si celestes aĩ sunt: a terris tã inuiti discedunt? Nimũ qdez nõ oẽs inuiti discedunt. Nã Theramenes Theodorus: Cyreneus: Leombrotus: ẽt oino oẽs ferme Cyrenaici auditores sponte: ac libẽtissime decedebãt. Gymnosophy te quoq; indor philosophi: ẽt gethe Thracie populi: populi apud quos lugebant puerperia nati q; deflebant: funera quoq; festa erant: ẽt veluti sacra lusu: cãtuq; celebrabant. ¶ Dirro innumerabiles alios milites: ciues: philosophos religiosos. ¶ Dirro ꝓmitias christianor. ¶ Dirro q̃ nõ oẽs morientes lugẽt lugent aũt nascentes oẽs: ẽt quasi inuiti a lachrymis terrenũ hoc iter auspicant tanquã exilium. Deinde in his ẽt: q̃ mortem horrent: nõ tota (vt ita loquar) aĩa expauescit. Siquidẽ ea pars nostri: que discedendo pergit in melius: nõ modo semel non decedit inuita: sed ẽt quottidie sponte discedit. Quid ꝑ philosophiã moralẽ aliud agimus: q̃z vt aiam ab affectu corporis seiungamus? Quid ꝑ philosophiã speculatricẽ aliud q̃z vt rõnem a sensibus seuocemus? Totũ hoc philosophie studium: vt inquit Plato: est meditatio mortis. Siq̃dem mors est aie a corpore liberatio. Nec

B terribilis mors est ꝓphilosophis: atq; similibus: q̃ñ familiaris illis: ẽt domestica ẽ: nec latet eos: qualis futurus sit post obitus puri animi habitus. Talis. n. erit: qualem ferme experiunt quottidie in summo contẽplationis fastigio. Tranquillus videlicet: atq; serenus: ẽt ideaq; formulis quasi stellarũ radijs circũfusus: ẽt diuini solis splẽdore corruscans. Vnde ꝓpheta Daniel: Fulgebunt docti tanq̃ splendor firmamenti: ẽt qui multos ad iustitiã erudierint: tanq̃ stelle in ꝓpetuas eternitates. Atq; ea ꝑs aie abit inuita: que corpi dũtaxat alendo: atq; tuendo tributa ẽ. Q̃ñ abeundo naturali quodã officio vacat: ẽt amicũ deserit suus. Quinẽt rõ in plerisq; animat himũ inferiorem hanc aie partẽ. Quo fit vt quodãmõ eius doleat detrimento. Plotinus aũt nõ C partẽ aie vocat ꝓprie: sed simulacruz quodã aie substantialis vmbratile. Probat. n. hoiem esse ipsam rõnalẽ aiam: que q̃dez ꝑ manens in seipsa sub se generat aial. Neq; ex se ẽt corpore ꝓprie animal cõponit vnũ sed potius ex corpore tali: atq; vitali quodã sui simulacro mẽbris infuso. In quo q̃dem aialis sensus illi sint: qui externa corpora cũ quadã passione ꝑcipiunt. Vbãta sia quoq; ẽt confusa ꝓsus: ẽt perturbata. In ipsa vero aie rõnalis substantia sit impatibilis: vniuersalisq; sensus: nõ ad sensibilia: sed ad imagines: passionesq; que in sensibus aialis illius sunt: aspiciens. Sit ẽt rõ: que suspicit mentẽ. Et quatenus ipsa tuz in se regitur: tũ in mentẽ erigit: sepatione ꝑficere: atq; gaudere. Quatenus aũt quodã ꝓuidentie munere ẽt formal aial: ẽt respicit iam formatũ. Cõmertio quodã cuz corpore delectari. Sed ꝓgamus ad reliqua D Nõnulli ẽt cruciatũ: qui in discessu sentiũt magis metuũt q̃z discessum. Quẽ vel suauem fore quasi soporis oppressionem Timeus docet: ñ resolutione quadam fiat ꝓp nature maturitatẽ: non aũt suffocatiõe ꝓp incontinentiam. Plurimi aũt hoc dolent discessu q̃ñ nõ putant se suis operibus visionem meruisse diuinã. Vnde efficit: vt diuturnas: aut ꝑpetuas mentis tenebras exꝑauescant. Eidde q̃ plurimi vite huius blandimenta: q̃bus ab initio irretiuntur: egre relinquunt. Sunt ẽt qui ꝓprie diuinitati diffidant: q̃; diuinũ pure mentis splẽdorem inspexere nunq̃z sed mortalem corporalium simulacrorum caliginem anime per sensus infusam. Et qui splendorez mẽtis rationis oculis nondum philosophia purgatis acriter intuentur: radijs eius reuerberantur: hebescunt q̃z: ẽt ambigunt. E Nam cum nihil sit oculis rationis magis presens quam ipsa mentis substantia non est verisimile: eam propter minimam sui lucem esse nobis ignotam: Sed propter maximam. Qui ergo ẽt puram mentem:

z purgatis oculis rationis inspiciet: is nō modo non diffidet: sed ipsam reuerebitur tanquam numen. Sed licet diffidāt nonnulli: plurimi tamen confidunt. Et illi ipsi: qui videntur diffidere: sperant fimul se fore perpetuos. Neque potest vnquam spes huiusmodi ex animo nostro penitus extirpari. vtpote: que sit nobis naturaliter insita. Solent ille species esse fallaces: que aut casu quodam: aut vsu a sensibus habent originem. Qualez pro recto non habet eternitatis opinio. Cum sensus nihil percipiat nisi caducum: z cogat nos suspicari quandoqz: ne forte qui decesserūt e vita nihil sint amplius: post quam videntur nusquam. Itaqz inimortalitatis spes naturalem sequitur rationis instinctum. Cum eam speret animus nō modo non conferentibus sensibus: sed inuitis. Ego certe nihil magis soleo admirari quam quod nostrum id quisquam speret: quandoquidem semper inter caduca versamur. Neque tamen sperare desinimus. Quod quidem significat hanc spem nature firmitate cōstare. Aliud quoq; considerandum arbitror: quod videlicet non esset mirum homines etiam fi eui dentiores de immortalitate rationes haberent: quam de reliquis omnibus adhuc tamen magis hac in re rationibus ipsis diffidere quam in ceteris. Quod enim amamus multum: ei multuz metuimus. Nihil autem magis quam vitam diligimus sempiternam: ob eam maxime rationem: quia maxime naturalis est nobis.

Omnino aūt ex ipso mortis metu ꝓiecta ri possumus: aliquē nobis sensum superfore post mortez. Nam si aius ideo timēt mortē: q; ꝓpetuas odit tenebras: atqz a diuersitate nature odium proficiscitur: perpetua lux est animus. Aut saltem tenebras sempiternas non aliter discernit q̄ plucez aliq̄ sempiternā: hanc absq; imensa luce cōtueri nō vz. Si lux anime que mens eius est: ita se hz ad ipsaz lucē: sicut aie vita ad ipsaz vitā: z lux aie super imensam lucem, reflectitur. Necessario anime vita vitam complectitur infinitaz. Quinetiam q; vita magis cum vita congruit q̄z lux cum vita: si lux anime suo modo. i. intelligendo vitaz attingit immensam: multo magis anime vita modo suo. i. viuendo vitam assequitur infinitam. Porro qui tenebras posset secum ipse consultat: nunquid semper victurus sit absque corpore: an de futurus.

Que quidem consultatio significat: animum relicto corpore tam tunc sese recipere in seipsum. Non enim reflectitur in se ipsum corpus: neq; elenatur in vitā a corpore separatam. In ea ipsa consultatione diiudicat: quanto prestantior sit vita sempiterna a mortali corpore libera: quam aut vita presens aut vite priuatio: exoptatq; liberam: z eternam. Iudicare aūt ita: z exoptare non posset: nisi talem vitam in se ipso prius experiretur. Si vita libera lōge diuersa est a seruili: z tamen animus corpore clausus experit ipsam: exercetq; quāto magis solutus a corpore eam potest implere. Preterea in eadez deliberatione disceptat mens: nū queat aliqd per se deposito corpore agere nec ne. Ac si queat: nō diffidit seorsum a corpore se victuram. Ubi iā nūc q̄uis cum corpore ducat vitaz: agit tamē sine ipso non nihil: quando iudicat: quid sit: z quale id ipsum: quod dicitur sine corpore operari. Quis enim per corpus aliqd omne corpus abijciat? Quis cum corpore hoc secernat corpora omnia? Quis operando cum corpore agat operationem illā que sit sine corpore? Agit aūt quodam modo operationem aliquam: que est sine corpore: qui eam ipsam excogitat z effingit. Excogitatio enim actus est anime.

Quod si duz est i corpore agit aliquid sine corpore: longe magis poterit sine ipso agere extra ipsum. Atqui: quod mirum est vsque adeo inuictus est animus: vt quicunque eius eternitati bellum indicunt: superentur ab ipso. Nam siue lucretiani ignaue certent: non expugnatur. Siue alij strenue pugnent: q; eiusdez animi armis:

aculeisq; pugnant fortiter: immo aius ipse pugnat. Ideo aius ipse quando videt suc cumbere: tunc maxime superat. Excellit enim q̄z maxime. Ac si le' perinuere videtur: videt deniq; se peremptū. Qui videt quicq̄z: adhuc spirat. Ex ys patz: q̄z ratione si mortis metus a tenebrarū horrore proficiscatur: in eo ipso ostenditur imortalitas. Forsitan q̄ formidat mortē: non tā horret tenebras: q̄z vel penam: vel meritiz vaticinatur: z timet. Quod equidē potius arbitror. Ex quo ēt imortalitas declaratur. Sicut.n. nemo cupit illa: que plutura nō sperat: neq; prodesse putat: nisi percipiantur. Ita nemo metuit que nocitura nō iudicat: neq; arbitratur obesse: nisi percipi possint. Cupido enim voluptatē in boni adeptiōe respicit; aut vitatione mali. Odz tus dolorem in malu presentia: aut absentia boni. Uoluptas autez: z dolor absq; cognitione nō fiunt. Ergo qui vite statū cupit pp voluptatē: qua in tēpore vite pfunditur: idē quoq; statū post mortez: metuit pp doloꝛē: quē sit in eo tēpore pcepturus.

¶ Marsilij ficini Florentini Platonice Theologie de imoꝛtalitate animoꝛum ad Laurentium medicem virum magnanimum. Liber decimusseptimus.

¶ Quinta questio. Qualis sit anime status anteq̄z ad corpus accedat: qualis etiā post discessum. Cap̄.j.

Ed iaz disputationem quintā aggrediamur: per quam questio illa soluat; que interrogabat: qualis sit ale status priꝰ quaz accedat ad corpus. Qualis ēt cum discesserit. In rebus his: que ad theologiā pertinent: sex olim sūmi theologi cōsenserunt. Quoꝛ primus fuisse traditꝰ Zoroaster magoꝛum caput. Secūdus Mercurius trismegistus princeps sacerdotū egyptioꝛum. Mercurio successit Orpheus. Orphēi sacris initiatus fuit Aglaophemus. Aglaophemo successit in theologia Pythagoras. Pythagoꝛe Plato. Qui vniuersam eoꝛū sapiētiā suis litteris cōprehēdit: auxit: illustrauit. Qñ ꝯo ij oēs sacra diuinoꝛū mysteria: ne prophanis cōia fierent: poeticis vmbraculis obtegebāt: factū est: vt successoꝛes eoꝛ alij aliter theologiā interpretarētur. Hinc turba platonicoꝛū interpretū in sex achademias se diuisit. Quarū tres attice fuerunt. Reliqne pegrine. Atticarū vetus sub Xenocrate floꝛuit. Media sub Arcesila. Sub Carneade noua. Peregrinaꝛum egyptia sub Ammonio. Romana sub Plotino. Sub Proculo Lycia. Uerū cum sex fuerint schole: platonicoꝛū tres ille attice simul atq; egyptia quecūq; de aiaruz circuitu scripta sunt a Platone: aluer q̄z verba sonarent: accipiebāt. Duc ꝯo sequētes ipsam verboꝛū faciē curiosius obseruarunt. Quo autez mō he due platonica exponant mysteria diligenter recēseamus.

¶ Expositio Platonis de ania fm duas achademias vltimas.

¶ De compositione anime. Cap̄.ij.

Plato in parmenide quidē deum vocat infinitum: in philebo ꝯo nominat terminū. Infinitum. s. q̄ nullum aliū de accipit terminū. Terminuz aūt: q̄ formis q̄si mēsuris passim distributis oia terminat. Hic platonici disputāt: q̄tenꝰ deus tanq̄z infinitus oēm a se excludit terminū: catenus ferme ex eo q̄si vmbrā pēdere potētiā quādā q̄si materialē: termini cuiuslibet indigā: isoꝛmēq; natura sua: z vt ita loquar: idefinitā. At ꝯo q̄tenus deus tanq̄z terminus vmbrā suā respicit tanq̄z speculū: catenus l vmbra iā velut imaginē resultare: infinitatēq; ipsaz. i. māz cōissimā foꝛmis ordiatissime termiari. Idē rursus ita ꝯfirmāt. Si i deo semp ēt vniuersaz faciēd ptās: merito sēp extra deū vniuersi: vt ita

loquar fiendi potentia. Non .n. facere ille semper oia posset: vt opinant: nisi semper fieri oia possent. Potentia eiusmodi mãz cõmunissimã. i. vim formaz oium equaliter receptricẽ nominant: que natura sua neqz ad ipsum esse vergat: aliogn supno. formatore nõ indigeret: neqz ad nõ esse: aliogn formatori nõ obediret. Sed ad esse pariter atqz nõ esse: itẽ ad formas tales: aut tales: quasi mediũ quoddã eque se hẽat: atqz formatore determinetur. Sit quoqz in oibus vna nõ numero: nõ spẽ: nõ genere: sed anologia: z ꝓportione quadã potius. s. qm̃ ab vno dependet: atqz vnius dei infinitatez: vtcũqz pót: modo quodã vmbratili repesentat. Quẽadmodum z actus quodãmõ vnus in oibus noiat: qm̃ ab vno termina tore: z vnius terminationẽ imaginarie refert. Atqz actus hmõi potentiã supat: propterea qꝺ a deo manat nõ fugiẽte vlterius sed iã respiciente materiã. Hmõi potentia in spiritibus nõ nihil corporis hẽt: vt: signifẽ in mẽtibus hz corpoz rõnes: in animabus insup motiones: in vtrisqz formabilẽ facultatẽ. Rursus in corporibus incorporei nõ nihil videt hẽre: qz z dum antecedit q̃titate indiuisibilis appet: z semp virea quasdã quodammodo incorporeas substinet. Ex hac infinitate: ex hoc termino. s. potentia receptrice: formabiliqz: atqz actu formali ꝓstare sub deo oia putant: Quod maurus Auicebron i libro fontis vite forte significat. Atqz theologi nostri breuiter ita cõfirmant: si creatura z qlibet: z vniuersa esse sortiꝰ a deo: certe ex se non est: atqz ab illo destituita iã vltra nõ esset. Quapp esse pót atqz non esse. Igit nõ est ipsuz esse suũ: imo ad ipsum potẽtia est. Nihil vero ad seipsum est potentia: vel suscipit semet ipsum. Semp .n. agens dꝰ agit: qꝺ potẽtia tale est: efficit actu tale. Quãobrem creatura ꝓducit: non ex eo qꝺ potentie potẽtia imꝓmat: aliogn nondũ quicqz ederetur in actũ. Neqz ex eo: qꝺ actus actui infundatur: vel idẽ sibiipsi conciliet: aliogn qꝺ ꝓducit: esset anteqz esset. Sed in ipsa ꝓductiõe ꝓprie actus potentie adhibet. Atqz hec ipsa duo in creatura necessario distinguunt. Aliogn esse ipsum creature: qz in se ipso subsisteret: esset penitus infinitũ. Cũ igit esse ab essentia differat: nũquid fit ab essentia? Absit. Nihil .n. tanqz efficiẽs pót sibimet esse tribuere. Itaqz aliunde accipit esse. Hinc ergo ꝓut capit: potẽtia est: qꝺ vero capit: actus cognominat. Quare nequid ꝓducit ex potentia z actu. s. essentia: z esse componitur: essentiã qdem: potentiaqz ad infinitatẽ: esse vero z actuz ad terminũ platonici referũt. Proinde in sophista z parmenide: z in timeo quinqz rerũ numerant genera: ex qbus ꝑter primũ oia componunt. s. essentia: idẽ alterũ z statue: z motus. Essentia qdem manifeste significat rõnem rei cuiusqz formalẽ innuit quoqz esse tanqz actum essentie proprium. Idem vero dicitur: quoniam quodlibet z secum in primis: z cum aliis cõgruit. Rursus addit alterum: qz quandam tum intra se: tum ad alia differentiam habet. Preterea statuo. Quippe cum aliquam diu suaz retineat vnitatem. Deniqz motus hoc in loco exitum quendam ex potentia in actũ siue essendo: siue quomodolibet intrinsecus: extrinsecus ve agẽdo significat. Quãobrem diuine infinitati: ac diuino termino hinc rerum infinitas: inde terũ terminus subditur. Deinde ad rerum infinitatẽ tria potissimum. s. essentiam: z alterũ: motũqz referimus. Ad ipsum vero rerũ terminuz tria similiter. s. esse: idem statum pariter distribuendo reducimus. Quod aũt in parmenide quidem vnum z multa: i Timeo vero impartibile z partibile dicitur: sic accipiendum est: vt vnum z impartibile secundum terminum. Rursus multitudo z partibile secundum infinitatem per sua passim genera propagentur. Quamuis autem singula preter primum ex ijs quasi seminibus: elementisqz componantur: in corpora tamen cõsonantiora seminum mixtione cõpora conflari dicuntur. Quãob cãm illa magis indissoluta permanere

putantur. Dissani in psentia faciam cete
rarū rerū commixtionem. Et qua rōne ex
A his generibus aiam pythagorici ⁊ Plato
nici misceant: mox exponā: si prius admo
nuero: ne forte putemus: ⁊ si aiam semp
fuisse hoīm pleriqz dicunt: eā tm illos oino
ex se esse putare. Cū.n. non totā opationē
suā aia: per q̄z semp opatur: simul explicet
Sed paulatim constat eam hanc infinitaz
semper opandi virtutē haud totam simul
hre. Si.n. totā simul hēret: ederet quoqz
totā simul ⁊ vnicā. Dis.n. vt aiunt: potē-
tie opatio vna vnius. Igit semper accipit
virtutē semp agendi. Propterea nō simili
ter: sed alias aliter agit. Ut summatim di
ci possit. Quicqd tpaliter agit: siue corp⁹
siue aia: accipere qdē ptinue paulatiz ope
rādi virtutē nunq̄z vero simul totā peni
tus possidere. Quāobrē aia non solū semp
esse: sed ēt gigni semp a platonicis iudicat
B .s. quatenus vim suā haurit paulatiz: ⁊ for
mas intrinsecus alias aliter explicat: atqz
affectus: actionesqz ptinue variat. Igitur
quatenus vitalis ipa sui motus cā est quo
dāmodo sibimet essentialē: interminatāqz
suppeditat vitā. Atqz ita esse censet: qua
tenus vero infinito id explicat tpe: vimqz
eiusmodi paulatim a superioribus accipit:
nimiz gigni ppetuo ab alio iudicat. Acce
dit ad hec: q̄z principiū rerū summū reb⁹
oibus adest: adeo vt singula principij pro
natura sua vbiqz ptcipent. Alioquin subi
to euanescerent. Anima vero nō adest om
nibus. Non.n. oia viuunt. Itē primū om
nino ipsum vnū esse opz. Nam si multitu
do quedā esset pculdubio sup se cām sue
vnionis haberet. Quippe cum vnire non
multitudinis sit: imo vnitatis officiū esse
vero primū multitudinē sparsaz: dictu ne
C fas. Anima tm omnis est multitudo. Rur
sus primum super omnem essentiam co
gitatur. Cum omnis essentia in se multi
tudinem patiatur saltem qualem in supe
rioribus numerauimus. Anima vero eēn
tia quedā ē vitalis. s. atqz viuifica. Deniqz
primū neqz vbiqz: neqz vnqz: neqz vllo pa
cto ꝓaminari pōt. Alie tñ p multe quiqz: ⁊
alicubi: ⁊ certo quodā mō inficiunt. Quā
obrē anima necessario a superiore principio
suo quodā pacto compositā hz essentiaz.
Ceterum in rebus sup animā a deo cōpo
sitis: munera: que ad terminū spectant: lō
gissimo intervallo opposita genera superāt
In rebus vero sequētibus animā contra
ctingit. At vero in aia cōponenda genera
generibus equalius concinunt. Cū.n. aia
veritissimū oium: que a deo componuntur
mediū sit: consentaneū est: eaz media qua
dam: equalissimaqz: quoad fieri pōt rōne
esse composita. Igitur in ea: vt cetera pter
mittā: partibile impartibili: alterū eodem
motus statu: quāñ acutum graui harmoni
ce temperatur. Profecto in his que super
animam sunt: tria potissimum cogitātur:
D essentia: vita: intelligentia. In his quoqz
que sunt infra animā: tria vicissim: qualī
tas natura: sensus: vt sensus intelligentie:
natura vite similitudo sit qualitas deniqz
essentie vltima sit imago. In superioribus
secundum essentiam ⁊ vitam: ⁊ intelligen
tiam impartibile partibile superat. Idem
quoqz excedit alterum: statuqz motum.
In inferioribus autem omnino contra cō
tingit. In anima vero vtpote omniū me
dia modus per omnia quāñ medius obser
uatur. Proinde siue eā ad extrema mūdi
conferas: inter mentes tanq̄z admodum
impartibiles: esse qualitates tanquam om
nino. i. tpe: loco partibiles media iudicat.
Siue ad sui ipsius extrema. s. ad mentem
hinc suā: atqz inde ad vitaz corpori mem
sam: similiter inter indiuiduum ⁊ diuiduū
media pariter esse censetur. Siue ad ipm
sui ipsius medium. s. rōnem deniqz confe
ras: ēt hec ipa ratio: quando ad intellectū
⁊ vniuersalia surgit: dicitur impartibilis: qñ
vo ad sensus: singulaqz declinat: pribilis
nuncupat: atqz illic idēntitatem: vt ita lo
quar: statumqz consequitur. Hic vero vi
cissim alteritatem subit: ⁊ motum. Ac vuz
in eternis considerā dis quodāmodo ipa
discurrit in diuiduo statu diuisibilē pmi,

scet motum. Contra vero duz in ipalibus attingendis quodámodo in seipsa cõsistit: mo:u vicissim diuisibilez in diuiduo quodam statui conteperat. Preterea sicut aia mundi in mouendo quidem celo:qđ a plane.i.errraticum dicatur:in eodẽ ostendit alterum:in planetis vero quodámodo erraticis moderandis:p ipsum motionis ordiné:in altero vicissim idem seruare videtur. Sed hactenus idẽ superat alterũ. Deniqz in inferioribus gubernandis idez iaz ab altero superari pinitrit. Similiter bolo aia circa tria quasi vehicula.s. etherea:aerea:compositũ corpus se habere videf. Jã igitur qd sibi Timeus velit:vbi in aia componenda musicis ꝓportionibus vtit: satis intelligi pót. Nihil.n.aliud sibi vult qđ aiam tũ ex ipsis rerũ generibus:tum ex viribus suis ita componi:vt idee sue i primis:deinde sibiipsi tertio rebus alys aptissime congruat. Solent pythagorici in aia figuranda mathematicis tã figuris qđ numeris vti. Quoniam sicut mathematica: sic t aie inter naturales: diuinasqz formas medium obtinent. Constituũt ergo triangulum:in cuius apice locata sit vnitas: a qua terni vtrinqz numeri profluant. Hinc pare:inde similiter impares:hac videlicz ratione:vt a parte altera primũ duo:deide quatuor:demum octo. Altera ex parte primum tria:deinde nouem:postremo septẽ atqz viginti. His vero censent:omnes anime partes vires officia designari. Que.n. super animam sunt: vnita potius quam numerosa putantur. Que vero sub anima numerosa quidem:sed per se maxime dissona. Verũ anima primuz numerosa ideo dicitur:quoniam cum proxima sit multiplicitati corpori:ea:iam intelligitur tam motionibus:qđ viribus multiplex esse. Deinde vero cum ordinate motionis: generationisqz p.imum sit principium: probabili ratione concluditur:numerositatẽ:eius esse maxime ꝓsonantez. A cuius ꝓsonãtia corporis primue ũ celestis:tũ elementalis ꝓsonantia nõ aliter pẽdeat qđ ab ipsa: q̃ in musici mente harmonia est illa deincepe: que in vocibus:t que in sonis harmonia sentitur:t fluere soleat. Proinde Philolaus cũ deũ vnitatẽ more pythagorico nominasset:mox ex tẽsam materiã dualitatez cognominauit. Propterea q quemadmodũ dualitas ipsa prima inter numeros diuisio est:sic materie dimensio cã est in primis:vt forme distracte inter se:repugnantesqz euadant. Itaqz animã ab vnitate diuina pendentẽ sese in materiã quasi i dualitatẽ infundere putant:non aliter qđ triãgulus ab angulo summo in duos similiter desinat angulos. Itaqz in corpore compo sito distrahi semper t perturbari. Merito igitur aia triãgulo figuratur. Septẽ vero deinde huic triangulo numeroꝝ termios adhibent. Nempe cum videamus:rerum generationem septenario planetarum numero gubernari:summũqz planetarũ. Saturnum:septimo quolibet anno mutationes in vita hominum facere: lunã queqz planetarũ infimã septimo quouis die: ruz in seipsa:tũ in humoribus mutationez inducere:merito aia motionis:generationisqz originez septẽnario numero describere iudicantur. Sunt etiaz qui ferũ in aluo p fici septẽnarijs:t natũ extra alium per etates duci similiter arbitrentur. Afferunt insuper vtrinqz numeros t pares t impares vt p pares animã ex natura diuidua:p impares ex indiuidua cõmixtã esse declarẽt. Rursus numeros lineares: superficialesqz: t solidos addunt:vt appareat aiam p longitudinem:latitudinem:profunditatẽ corpore sese facillime fundere. Eligunt autẽ illos ounitexat numeros:quorum ꝓportionibus mutuis musica consonantia conflat: vt ostendant animaz concinne compositam concinne cuncta disponere: atqz mouere. Sane inter quatuor ac tria sexqui tertia ꝓportio est. Ex qua nascitur harmonia: quam greci nominant diatessaron. Sed inter tria t duo est ꝓportio sexqui altera. Hec procreat harmoniam:quã nuncupãt diapentẽ. Preterea inter q̃tuor

atq; duo: siue quatuor ꝛ octo ꝓportio dupla: que diapason conficit consonantiam. Inter vnum ꝯo ꝛ tria: siue tria inter ꝛ nouem: siue inter nouem atq; vigintiseptem proportio tripla: a qua melodia diapason diapente cõponitur. Proinde inter quatuor ꝛ vnũ: siue duo inter ꝛ octo quadrupla proportio nascitur que disdiapason generat harmoniã. Deniq; inter octo ac nouem fit epogdous: quo cõstat tonus. Sonum ꝯo tono remissiorem hemitonũ nominant. Quaz ob rem oẽs: quas narrauimus proportiones: arti musice potissimũ necessarie ab illis fiunt numeris: qui in figura anime describunt. Per quos anime tum naturalis cõpositio: tuz motio: actioq; naturalis maxime oium esse tã consonans: q̃z numerosa significetur. Meq; desunt: q sperarũ quoq; celestiũ magnitudines inter se: intervallaq; ꝛ motus: planetarumq; habitus: ꝛ aspectus: ꝓportionibus pene similibus metiãtur. Spũm quoq; vitalem simili qualitatũ suarum temperatione disponant. Hec sic non absq; ratione facio multa: que multi hac i parte de fictis numerorũ: figurarumq; virtutibus tez leuiter q̃z curiose pertractãt. Hec est mysteriũ pythagoree ꝛ platonici summa. Dicto q̃ solent intelligentiã: qm̃ per simplicem sit intuitum: sepe vnitatez cognominare. Scientiã ꝯo dualitatez: qm̃ ex principio probat conclusionem. Sed opinionem trinitatẽ: q; insup cõclusionis oppositũ ambiguitate quadã affert in mediũ. Sensum postremo qua trinitatẽ: propterea q; circa cõposita ex quatuor elemẽtis plurimũ versãri videt. Dicto rursus: q; alam ideo currum vocãt: quia motus efficit circulares. Q̃ ve in ea lineã ponũt quodãmodo rectam quãtũ corpa mouet: ꝛ respicit. Deinde circulũ quẽdã inferioꝛez quasi planetarum orbem: qñ redit in semetipsam. Circulum quoq; superioꝛẽ quasi stellaruz orbem fixaruz quatenus ad superiora cõuertitur. Alias duas. s. instinctũ intellectus ad ipsum verum: atq; voluntatis ad ipsum bonum. Aurigam mentẽ: caput aurige diuinam vnitatẽ mente superioꝛez. Equos superiores. s. idem: ꝛ statũ. Equos inferioꝛes sez alterum: atq; motum. Jtẽ equũ: bonũ: atq; malum. s. iracundiã: ꝛ concupiscẽdi naturam. Jra enim ꝓpinquioꝛi rõni q̃z libido esse videt. Demiq; (vt sũmatim dicaz) hac rõne pythagoꝛici ꝛ platonici oẽs: rõtionales alias tum nostras: tum nostra: superiores pene similiter esse cõpositas arbitrantur. Unde sequi existimant: vt ꝛ celestes alie in voluendis speris inextimabilez pariant melodiã: ꝛ nostre huiusmodi concentibus mirifice delectẽtur. Ueruz inter celestes: atq; nostras quasi longe dissantes tres gradus medios interponunt medio modo cõpositos. Qui nostras cum diuinis quodammodo vinciant: atq; hos gradus ꝯm essentie: vite: intelligentie proportionem procedere opinantur. Angelicas enim animas ab intelligibili mũdo proxime emicãtes: intelligibile lumen sequentibus infundere: p modũ eẽntie pmanẽtes. Deinde demonicas alias per modũ interminabilis vite: atq; processus. Postremo heroicas ꝯm mentis: querionisq; modũ. Dicto q̃ angelicas ꝯm intellectualẽ virtutem a deo ꝓcedere arbitrãtur. Demonicas ꝯm opificiã: atq; prouidentẽ: ideoq; fabricare mũdana. Heroicas ꝯm conuersiuã p̃cipue facultatem. Idcirco purgandaz animarum officio fungi. Has oẽs harmonice tẽperatas ꝛ harmonica facere: ꝛ harmonicis mirabiliter oblectari. Q̃z de his animarum generibus conuenientius in sequentibus pertractabimus.

¶ Spes ꝛ circuitus aiarũ ꝯm duas similiter achademias vltimas. Cap. iij.

Quatuor sunt animaruz genera: sunt anime diuine. i. anime sperarũ mundi: atq; syderum: que ideo diuine dicunt: quoniam ꝛ deo proxime sunt: ꝛ cõmunez mundi prouidentiam agunt in regione p petua. Sunt anime profane. i. anime bestiarum proprie: omnis diuinitatis exptes. Sed has in presentia dimittamus. Sunt

inter

inter hec extrema media duo. Alie ſ. ſemp deum ſequẽtes. Quales ſunt anime demonum: heroumq; ſublimium. Que licet p/ prie diuine non appellentur: nunq; tamẽ a deo diſcedunt. In primo ⁊ hoc animaꝝ genere ſic principia diſpoſita ſunt: vt illic quidẽ ẽntia: hic vero (vt ita loquar) idẽ titas cetera principia quodãmodo ſupet: Sub iis ſunt anime: que quãdoq; ſequũtur deum: q̃q; relinquunt. In his principium: qđ ipſum alterũ appellat: alia quodãmodo ſupare videt. Tales ſunt inferiorum demonũ: heroũq; anime: ſed manifeſtius hoium aie: que cũ ſint mentiũ oium infime: non eã viz habẽt: per quã poſſint duo admodũ diuerſa perfecte ſimul implere. i. per humanã rõnem intueri diuina: ac terrena corpora gubernare. Utrũq; tamẽ agere eas oportet: poſtquam nate ſunt ad vtrũq;. Quare vicißim faciunt: quod eodem tẽpore nequeunt. Utunt aũt vicißitudinẽ tribus precipue modis. Primo quidem ab intelligibili mũdo ad ſenſibilem: atq; conuerſo ſe tranſferunt. Deterea in ipſo intelligibili varias vicißim contemplationis ſpẽs peragũt. Rurſus in ſenſibili regione diuerſas viuendi ſpẽs mutant. Quas q̃dẽ vicißitudines Plato tuz ſepe alibi: tũ in phedro p̃cipue deſcribit. Atq; ibi manifeſtius: vbi alas iquit alias aliorũ deoꝝ in celo comites eſſe atq; in cõtemplãdis ideis ſimilẽ p virtutes cũ de ſuo diſcurſionẽ mente pagere: tũ ſup celũ circa diuina: tũ in celo circa celeſtia: tũ ſub celo circa nãlia gradatim ꝓſideranda. Et quatenus deos imitari p̃nt: eatenus apẽ ſupos ꝓmanere. Itẽ cũ multiplices a cauſis ad affectus: atq; vicißim circuitus repetant: ait animũ qui intuitus eſt ideã: q̃ caput circuitus eſt in circuitu illo q̃ p ipſaꝝ ꝓprie ideã cõtinuat: nõ cadere: Sed tunc labi cũ malus equs. i. cõcupiſcendi vis incitata p viz generandi iã ſuo quodã tpe inualeſcentẽ a ptẽplando diuertit ad generandũ. Deinde vitas dinumerat nouẽ: nõ q̃ tot ſolum ſint: ſed q̃ p ſeptẽ planetas igneq; ⁊ aerem delabunt: Demũ trãſmigrationes multas p inferiora: reditũq; ad ſuperiora deſcribit vbi multa peuldubio poetica ſunt potius q̃ philoſophica. Igit iã ad ordinẽ magis philoſophicũ nos conferamus. Profecto platonici multi putãt aliq̃d eſſe: q̃ infinitã ex ſe vitã hz aliq̃d: q̃ ex alio: aliq̃d: q̃ ex neutro. Rurſus qđ hz ex alio: aut ad ſummũ: aut ad imũ potius declinare: aut oino mediũ poſſidere. Nepe deũ infinitatẽ vite manentẽ ex ſeipſo penitus poſſidere. Angelũ quoq; manentẽ: ſed ex deo ſuſceptaz. Alias deinde diuinas nr̃is ſuplores infinitã q̃dem aliunde habere vitã: ſed currentez: currentẽ tñ certo quodaz ordine a ſpẽbus in ſpecies diſcurrendo: defectus ois ⁊ obliuionis expertem. Animas deniq; noſtras vitã habere ſimiliter infinitã. Sed nõ modo currentẽ: verũ ẽt inordinate: atq; a meliori habitu in peiorẽ: viciſſimq; tũ reminiſcẽdo: tuz obliuiſcendo mutabilẽ. Alias vero infra noſtras nullo mõ eſſe vite, infinite pticeps. Ubi ſectatores ꝓculi ſuũ illud cõfirmãt. ſ. celeſtes alas eitã intelligendo diſcurrere: q̃ inter deos: q̃ intelligẽdo qui intelligibilia ⁊ ſemp: ⁊ manendo ſuſpiciũt: atq; ꝓticulares animas: que illa ⁊ aliq̃n ſuſpiciunt: ⁊ currendo: cõgrue mediũ obtinẽt. celeſtes ſublimeſq; aie: que ſemp intuentur quidez: ſed de ſpeciebus in ſpecies trãſeundo. Nos autem alibi ſniam hac re Plotini narrauimus. Proinde ſic eſſe volũt infinitum vnum tam virtutẽ q̃ pſeuerantia. Deinde infinita multa perſeuerantia potius q̃ virtute: pſeuerantia inq; vel ſua oia ſimul poſſidẽte: vel de alijs ad alia ſuccedente: ſiue id maiori: ſiue minori ordine fiat. Deniq; multa: que neq; virtute ſua: neq; perſeuerantia aliunde accepta ſint: infinita. Talem in ſpiritibus ponunt ordinem. Jn mundo vero ſenſibili polus: vt cunq; poteſt: primum ordinis illius gradum refert. Axis vero ſecundum. Sphera celeſtis tertium. Elementalis ſpa quartũ. Quintum deniq; que ex elementis quatuor componuntur. Sed digreſſione hac

obmissa:ad nostras alas redeamus. Semp quidē erit hominis anima:qm̄ inhiat sempiternis. Semper ꝛ fuit:vt aiunt:qm̄ haberet quandoqz finem: nisi initio careat. Pythagore anima ante ortū. Pythagore fuit qnqz a terreno corpore libera. Post inclusa est:nascēte Pythagora. Due hic vite su nt:vna libera :altera corporalis. Vita illa:que fuit libera:finē accepit in vite corporalis initio. Ergo ꝛ initium aliqñ prius habuerat. Quod.n. cessat incepit:itaqz nō fuit ante Pythagoram semp extra corpus lz quādoqz. Et postqz cepit esse i corpore non erit in ijs corporibus semp: qz qđ incipit desinit. Unde sequitur vt innumerabiliter ante pythagoram alia eius in corpore terreno fuerit atqz extra. Rursusqz post pythagoram extra corpus futura sit vicissim:atqz in corpore. Et sicut omnes mūdi spere per animas suas variant formas : ac tandem recursus pprios repetūt. Quod in quatuor anni tpibus:ꝛ quatuor lune alternis vicibus intuemur:sic alie nostre animoz celestium similes varias formas corporū induunt: certisqz curriculis temporū ysdez:quibus antea corpibus: inuoluunt. Quaz παλιγγενεσιαν. Regnerationē Zoroaster appellat. De q̄ multa Mercurius cū filio suo Tatio disputat. Et plato in libro de regno resurrectionem hanc describit futurā in fine mundane revolutionis iubente deo:ac demonibus ministrantibus. Quod autem per vitam vnā explet mundus:anima nostra per multas exequitur. Timeus enim Platonis tradit:deum mundi opificem iecisse in pateram quandam cuncta semina rerum: eaqz inuicem: musicis: vt supra diximus:modulis temperauisse. Ex qua temperatiōe rationales animas tribus creauerit gradibus distributas;ita vt in qualibet anima cuncta inserta sint semina. vt cum sit ex ipsis omnium mixta generibus:omnia per cognationez quandam facile posset agnoscere. Mouere omnia: atqz vinificare omniformemqz vitaz facilius experiri. Quid aliud dei pateram:quam essentiam tertiam intelligimus:inter diuina ꝛ corporalia mediā:scintillis diuinoz micantē: corpalū seminū grauidam. Ex hoc fonte tres precipue animarum species manauerunt:diuine:deuz sequentes semper. Aliquando sequentes deum. Primus assignant Pythagorei sapientiam. Secundis opinionem rectam. Tertys opinionem ancipitem. Unde colligitur quod sepe iam diximus:animaz nomam nostram esse quodammodo omnia. Ideoqz omnium viuentiuz progressus in suis visceribus ptineri. Non tamē omnes explicat figillatim. Plura eniz operantur anime prime q̄z secūde:be quoqz plura q̄z tertie. Quamobrem licet non ad omnes: ad multos tamen vitarum progressus anima hominis instituta videtur. Neqz violentia quadam illata extrinsecus: neqz discursu consilij de vita transfertur in vitam sed tali quodaz naturali instinctu:quali in hac vita suo queqz tempore prodeunt:dētes:pili:lemen:ꝛ reliqua. Sicut eniz in ipsa vniuersi natura:sic in particulariuz animarum animarum naturis eterna quadā lege ordinata sunt singula:prodeuntqz ita in actum:vt ꝛ sibi ꝛ vniuerse nature est cōsentaneum. Certe vna quedam ex cunctis mundani animalis mēbris fit harmonia: per quam singula singulis ꝛ vniuerso vndiqz consonant. Ergo sicut ipsa mūdi anima certis temporibus certa producit:sic ꝛ particulares anime seminibus insitis:tempore certo ad certas viuendi species naturaliter inclinantur:atqz disponuntur. Et dū paularim preterite vite affectus:actusqz remittit vicissim:vite sequentis intenditur conferente singulis passim vniuersi natura. Meminisse vero opz:quēadmodū docet liber de repub. x. anime fato descendūt ideſt qz generationē apperant:ꝛ tali quodā appetāt tpe ex naturali instinctu proue nit ordini vniuersi ꝓiuncto. Sed arbitrio talē vitā eligunt:aut talē. Quāuis.n. vitā corpoream prius nātr cōcupiverint q̄z cogitauerint:tñ talez:aut talē vite spēm prius

cogitant ꝙ adsciscant. Plurimū vo ingt eligere secūdum priorie vite ꝓsuetudinez ⁊ affectus. Qui habitus: affectusq; ex libe/ rie quondā actibus fuerint ꝓcreati. Ideo ingt culpa eligentis est: non dei. Non vos demon sortit: sed vos demonē. Virtus. n. libera est. Postq; vero quis vitā: demonē q; elegerit virtus electā vitam disponere: ⁊ cōponere ꝑ potius q; deponere. Opor tet. n. curricula certa sortis impleri. Quod aūt ibidē scribit mundū inter necessitatis dee genua volui: alias exposuimus. Neces sitas. n aia mundi ideo est: qm̄ fatali eius virtute ducitur vniuersum. Inter genua inq;. i. p virtutē eius inferiorem volūtatis sperie accomodatā. Sigdem mente: rātio neq; diuinis incumbit: ⁊ si inferior virtus vlis est vna: tm̄ quasi triplex cognominat. Lachesis. i. sortitis: q; sortes singulis singu las inserit. Cloto: idest reuolutrix: q; inuo lutas a principio sortes vnicuiq; suas cer/ tis ordinibus: ꝑ quibusq; euoluit. Atropos: idest inconuertibilis: q; i sortibus euolue dis inmutabili rōne procedit. Ad has oēs deas Plato asserit: ire animā ad inferiora vergentē: eo videlicet ordine: vt postq; ⁊ sortibus in eā lachesis incidentibus natu/ raliter elementalē cōcupiuerit vitā: ⁊ ꝓ positis multiplicibus vitaꝝ exēplis pro arbi trio certā vitaz eiusq; ducē elegerit demo/ nē: tunc lachesis electionē cōfirmet. Inde eodē demone ad cloton: ⁊ atropon: necessi tatēq; ducat. Quis hic non viderit: aiam ob solā corporis huius affectionē in oēm mox fatorū incidere potestatē. Postremo ad letheū obliuionis flumē: in hoc videl z corpus. Unde diuinoꝝ statim obliuiscat. Proinde significat animā: que prius ex eo flumine biberit. i. que affectu vehemētio/ re sibi corpus adsciuerit: obliuisci magis su perioꝝ: atq; tardius reminisci: cōtra vero: que contra. Sed ad diuersas iam viuendi species veniamus. Agit quandoq; angeli/ cam vitam in etbere apud eam stellaz: cui est vel natura: vel vsu facta propinquior: cūq; illa simul incerta vniuersi guberna/ tione consentit: atq; concurrit. At pōr per omnes speras gradatim sursum: deorsum ve discurrens certum tempus in qualibet vitam gubernationem: contemplationēq; agere illi spere: stelleq; congruā. Agit quā/ doq; demonicā vitam in igne similiter: tm̄ heroicā in aere: humanā in terra: atq; feri nam. Ac sepe oū hominis vitam ducit: sen sim ex eius seminibus in naturalez instin/ ctum: ⁊ phantasiam vita scaturit equina: vel leonina: vel similes. Q̄ significat affe ctus ⁊ mores: qui talium bestiaꝝ ꝓprij no bis suboriunt. Deposita deniq; figura ho minis eius bestie subit corpus: cui⁹ se mo/ ribus simillimam prestitit: seu inferat se ferino setui: fiatq; ꝓpria ferini corpis aia: vt Plotinus: Numenius: Harpocratius Boetus existimant. Seu aie ferine seipsaz iungat: atq; fere fit comes: vt placuit Her mie: Syrianoq; ⁊ Proculo. Ac postq; de alia bestia migrauit i aliā: explicuitq; om nes progressus illos vite ferine: quibus ex plicandis promptior fuerat: promit iterum progressus humanos: post heroicos: de inde demonicos: postremo diuinos. Alie vero alibi plus: minus ve viuunt: quate/ nus fato: vel fortuna: vel electione: habi/ tuq; varie disponuntur. Has transmigra tiones: restitutionesq; Plato annis mille tribus milibus designauit disputatione: exempliq; gratia potius vt inquit Her/ mias: quā q̄ certe dinumerari posse puta ret. Horum enim numerorum quilibet nō modo plurimus est: sed etiā certa quadaz ratione perfectius. Ut ostendatur animas ad perfectam purgationem longo quodaz sed certo tempore indigere. Et que vel le/ uius peccauerunt: vel potius philosopha te sunt: eas citius in patriam redituras. Neque tamen intelligendum est: animam cōmuniter in eundem omnino hominez numero redituraz: nisi fuerit tandē totus mūdi cursus impletus: vt scribit in libro de regno: quē cursum vt diximus alias tri giratex ānoꝝ milibus ipleri astronomi cō putant. Interea tm̄ sepe in idē reuerti sia

dicit in eadem. s. vite spēz: similemq; viuēdi modū. A diuino videlicet ad diuinum: ab humano ad humanū: a bruto similiter ad brutalez. Quēadmodum ꝛ ipse mundi circuitus sepe interim ad similia redit: donec ad eadē prorsus deniq; reuertatur. Ne quis aūt absurdū putet esse: aiam in tam diuersas spēs se transferre: considerare iubent q̄z diuersos affectus: ꝛ habitus i hoc ēt corpore sepe alius induat non in alys solum: sed in eodē homine: plante videlicet ꝛ bruti: hois ve: ꝛ angeli. Rursus ne quis miret nos eorū: que in superiori gessimus vita: in hac minime recordari: aiaduertere iubent non solū q̄z multū in senectute infantie. sed ēt q̄z facile hodie hesternarū rerum obliuiscamur. Hec illi quibus ꝓphetico illud obijcitur. In circuitu impy ambulant. Quasi dicat illos esse impios iudicandos: qui eiusmodi animaruz circuitus introducunt.

¶ Quod Plato rectius exponat more achademiarum quatuor p̄cedentiū: p̄sertim prime ꝛ quarte. Cap. iiij.

A Achademie vero quatuor ijs antiquores in hoc ab ijs discrepabāt inter se ꝛgruētes: q̄ scripta platonis oino poetica esse arbitrabant. Sed inter se differebāt. q̄ Carneades Platonē ꝛ putauisse: ꝛ tractauisse oia opinabat scepticorū more velut ambigua. Neq; vllū in rebus vllis habuisse delectū. Archesilas aūt certum q̄dē nihil habuisse Platonē verisimile tñ aliq̄d: ꝛ p̄babile. Zenocrates simul atq; Ammonius illū aliqua non modo tanq̄z veri similia tenuisse: ꝛ p̄babilia: verū ēt tanquā vera: certaq; affirmauisse: eaq; esse pauca quedā de prudentia dei: animoruq; immortalitate. Nos ergo Zenocratis ꝛ Ammonij vestigia sequētes Platonē affirmauisse quedā de aia nō negamus: sed multa que de circuitu eius ab ipsa tractant: tāq̄z poetica aliter ītelligimus: q̄z verba videātur significare. Presertim cum circuitus hmōi haud ipse inuenerit: sed narrauerit alienos. Primū q̄dez ab egyptijs sacerdotibus sub purgandaz aiarū figura ꝓfectos deinde ab Orpheo: Empedocle: Heraclito poeticis vītaxat carminibus decantatos: Ditto q̄ pythagoras animaz transmigrationes consuetis illis semper consabulationibus suis: symbolisq; iseruit. Quā obrem ita ad achademias vltimas rēdebimus. Minunt aūt duobus precipue fundamentis. Ratiōe ꝓpria ꝛ auctoritate platonica. Que de rerū generibus: musicaq; alie cōpositione exponunt: ac rursum: q̄ in argumentatione assummūt: quattuor eē species animaz admittimus. Rursus q̄ aia nostra vix efficere queat vtrūq; simul: diuina. s. videre: ꝛ corpora regere: presertim ineptiora. Id quoq; damus. Sed nō putamus ob hoc necessarium esse: eam sursum atq; deorsum vices innumerabiles agere. Cum satis vtrūq; officiū peragat: si cū viuit in terris: modo corporalia curet: mō se ipsam: deumq; colat. Et cū hinc abierit: faciliusq; vehiculū suū regat: intentiusq; diuinis incumbat. Concedimus ut. sup animā esse vitaz oium seminibus grauidā. Ideoq; posse earū oium progressiones peragere. Eo tñ pacto: vt ea semina q̄z humane aliquādiu modū in hac ipsa sint aia: pullulētq; exillis affectus: habitusq; ceteris speciebus congrui: nunq̄z tñ fiat vera de spē in spēm transmigratio. Siue. n. anima ita comparetur ad corpus: sicut forma ꝓpria ad ꝓpriam materiam comparatur. Siue vt ars ꝓpria ad proprium instrumentum non poterit anima quelibet corpus quodlibet ingredi. Nā quis audeat dicere: lunē formā lapidis formare mām: aut musicam artez figuli instra subire. Merito diuinus Iamblicus transmigrationem anime ab homie in bestias reprobauit. Reprobauit Porphyrius etiā circuitū infinitum: atq; in speciē humana solum certis seculis perrare concessit: ac tandem purgatā hoīs aiam patri semper herere celesti asseuerauit: Nunquam ad huius vite miseriaz reditura. Quoniam non posset vnq̄z esse beata: si aut ignoraret se hinc rediturā esse

cū esset huc aliqñ reversura: vt futura mala preuideret: atq; metueret. Quod qdem inde confirmatur: q; instabile bonū appetitum implere naturalem nequit: qui eternum infinitumq; proprie t agnoscit: t appetit. Rursus animam infinita potentia: veritatem: bonitate fruentem: neque violentia inde divellit: neque fallacia dimouet neque voluntas vlla divertit. Non voluntas dei: cuius ppriū est convertere.

Non anime: que cum nihil eligat: vnquā nisi rōne boni: non hz quod extra ipsuz eligat: in quo totā boni rōnem prorsus agnoscit. Neq; mutatio vlla vite cadit in aiam sup tempus in eternitate viuentē. Deniq; dicere animā fine fruentem inde qñq; seiūgi perinde se hz: ac siquis dixerit: vel terrā ipso centro: vel ignem ipsa luna proxime perfruentem: vel ferrum immense magnetis moli herentem inde diuerti. Quis atq; D similibus vt arbitror: rōnibus commotus Porphyrius erubuit aiam centro suo semel infixam temere inde divellere. Proculū quoq; Syrianūq; t Hermiā puduit celestem animā in corpora bestiaz̄ p̄cipitare. Atq; vt debita supplicia in manibus rependerent virtus obuersari putarunt: sacri legas animas inter animas bestiarum: nō tñ brutoz̄ corpora regere. Quoniaz̄ si bruta euaserit anima: non purgabitur inde: sz prorsus inficietur. Non enim purgatio fit: nisi vbi regnat quedam conscientie reclamatio. Quod preterea negant: animā: nisi fuerit semper: nō semp esse futuram. Quo pacto dānetur: alias diximus t dicemus. Quo circa rationes eorum nobis non persuadent: vt infinitis animarum erroribus: ambagibusq; t absurdis spērum confusionibus fidem adhibeamus. Sed ne positionem suam auctoritate platonica tueātur. E Meminisse debemus: Platonem pythagoricam sapientiam: que a Zoroastre manauerat: ab Archita: Eurito: Philolao didicisse. Et cum peragrasset orbez: aliasq; oēs philosophorum opiniones examinauisset. pythagoricam demiq; sectā tanq; verisimilioze pre ceteris elegisse: q; suis litteris illustrat: et. Propterea pythagoricos inducit in dialogis suis precipuis disputantes. Timeum locrū: Parmenidem eleatem: atq; Zenonem. A quibus Socrates apud platonem discit: que in ceteris platonis dialogis ipse alys referat. Tria vero pre ceteris signa videnf euidentissima qbus iudicare possimus: eum pythagorica illa nequaq; affirmauisse. Primum q eosdem disputātes inducit: qui quondam talia dixerant. Secundū q fingit Socratem ambiguuz: que audiuerat referentem: qui nihil aliud scire se predicabat: quā hoc ipsum q nihil sciret. Tertium q que de rebus hmōi scripserat: nō confirmauit in senectute. Siquidem in libris de legibus: quos scripsit in senio: in quibus solis ipsa platonis psona loquitur: nihil asseruit tale. Et in epistola ad regem Dionysium: cū esset admoduz senex ingt: nihil se de rebus diuinis vnq; composuisse. Neq; esse platonis opus de ijs vllum: neq; vnquā fore. Quasi nō suaz mentem apperuerit: sed narraverit alienā. In epistola quoq; ad syracusanos: quā postea scripsit senior: eadez repetiuit. Ubi adiunxit: neminem extare tunc fore in posterum: qui mentem platonis de huiusmodi rebus intelligat. Merito q non scripsit. Num ergo nihil de diuinis affirmat Plato. Quedam procul dubio. Deuz. s. humana curare: atq; anime immortali operum premia reddere: vel supplicia. Aliud vero affirmat nihil. Paucula enim hec non in alijs modo dialogis asserit: in quibus alie persone loquuntur: verum etiam in legibus: t epistolis: vbi loquit ipe. Mundum semper fuisse non asserit: sed ipsum generat in Timimeo: generat inquaz ab initio temporis ordinati. Eadem ferme ratione qua primuz Moyses: deinde Mercurius F vt exposuerit. Severus: Atticus: Plutarchus t alij multi platonicorum. I. inc Numenius Pythagoricus exclamauit nihil aliud esse Platonem q̄ Moysem attica voce loquēte: q̄uis plotinus: porphyrius

Jamblicus: Proculus ꝑpetuā mundige/
nerationē ibi a Platōe accipi velint. Qō
si forte ita illud ita exponendū est: Timei
pytagorici sententia erit potius q̄ Plato
nis. Sigdem Plato ipse in epinomide in
quit: astra aut imortalia fore: aut alio longe
ua: vt vita sua illis sufficiat: atq; longiore
non egeant. Id illi consonat in Timeo vi/
delicet astra per se dissolubilia fore: q; vide
licet ab initio composita sunt: nisi cōponē
tis voluntate seruent. Rursus in libro le/
gum sexto inquit: humanū genus aut fuis
se semp: aut multis ante seculis ortū. Ubi
videtur initium quam eternitatem elige/
re maluisse. Aristoteles quoq;: vbi de que
stionum natura disputat: inquit questionē
de eternitate mūdi esse neutrā: quasi dicat
non tā sniam demon strabilē: q̄ opinionez
quodāmodo ad vtrunq; ꝓbabilem. Alias
autem Plato in legibus esse ante co:pora
ita fortasse vult: vt nature dignitati id po/
tius q̄ tpi tribuat. Quāquā ꝑ aliquā tpis
mozulam alias antecedere co:pora ēt chri/
stianoz aliqui opinant. Alias hoium tran/
sire in bestias in legibus nō confirmat. In
nono aūt libro inquit: fm fabulas sacerdo
tum ire eas in alios hoies. Et in septimo
declarat qūo exponendum sit: si qñ dicant
co:poribus alijs se inserere. Ubi tradit eū:
qui necessarias doctrinas ignozet nunquā
fore inter alios hoies deum: aut demonez:
aut heroem Quasi per compationem ad
alios homines: t het dicant: t illa: que nō
nunquā de serinis co:poribus fabulat: quā
q̄ in phedro nō dicit aiam hominis in be
stie co:pus transire: sed in serinā vitā: t in
timeo in naturam serinam: non in co:pus
fere. In vltimo de repub. Terfite aiam nō
in simie corpus: sed in simiā. In quibus in
telligitur habitus viteq; potius q̄ speciei
vel corporis permutatio. Preterea in phe
done postq̄ narrauit poetaz moze trāsitū
aiaz in beluas pp supplicia peccatoz sub/
iūxit: nō esse prudētis viri talia ꝓfirmare.
Sed id solū asseuerari posse prudenter: q;
penas aliquas pendunt flagitiozuz. Addit
purgatas ꝑ legitimā philosophiā animas
apud deū in eternū fine corporibus esse vi
turas. Quod q̄dē in epinomide ꝓfirmat
dicens piū aium a co:pore sepatū reliquuz
tps in rez oium pulcherrimaz ptēplatio
ne versari. In gorgia quoq; : t theeteto: t
decimo libro de iusto: ꝑpetua describit sup
plicia impioz ob multa peccata: que expia
ri non possint: taliaq; supplicia iustitie exē
pliq; potius q̄ curationis gratia fuisse af/
serit instituta. Ubi reprobat errores illos in
explicabiles animaz. Per hec pz: Platō/ B
nem christianoz more sempiternū bonuz
malū ve significauisse. Quod vero purga
gatorium appellant christiani: ibi Plato/
nē intellexisse: vbi purgaturus aiaz sepius
per inferiora reuoluit: videlicet nō taz per
corpora: q̄ per vitas: t cōmertia bestiarū.
Deniq; purgatā celo restituit. In libro no
no de iusto figurat hoies aiam hunc in mo
dum. Est aliqua congeries capitū pluriū
beluaz quasi in globum coacta serinū. Ex
hac multiplici capitum ferinoz congerie
pullulat quasi stipes aliquis ex radicibus.
Qui stipes: hinc leo est: inde drago: huic
stipiti homo aliqs supponit: clauaz manu C.
tenens: qua bestias verberat seruiētes. De
mū co:poris humani pellis eis illa circun
dat: per q̄ animal vnū videat esse: qd est
multiplex animal. Congeriem pluriuz be
stiarū esse vult insatiabilem concupiscētie
partē. Stipitē leone t dracone compositū
iracundie vim. Que leo dr: cū suffragatur
rōni. Draco cuz refragatur. Homo est rō.
Post hec iubet Plato: vt interiorem illū
hoiem nutriamus potius q̄ bestias illas:
ne pp famē: deficiente homine: sole in no/
bis supsint bestie. Per hec āmonemur: vt
transitum aiaz accipiamus: non in varias
spēs: sed in habitus. Erit itaq; aia hoz apud
Platonē: qui nutritioni deditus: diez: no
ctēq; to:pebit. Asinus qui raptu viuet p
cōcupiscentiaz. Leo qui egregie militabit.
Drago q crudeliter in genue hominu se
uiet. Homō q rōne ciuili viuet. Heros q na/
turalis plenitudinis. Demō q mathematica

Angelus qui diuina. Talis.n. fit aius: qualem uiduit habitum. Talis in inq̃ in corpore. Talis ꝛ extra corpus. Eadem in phedro Socrates comprobat dicens. Ego ita q̃ considero: utrũ ipse sim bestia typhone multiplicior: Siue diuinꝰ animal. Et postea in libro eodem: in aia auriga ponit ꝛ geminos equos: bonum: atq̃ malũ. Rationẽ. Ascendiq̃: ꝛ cõcupiscendi potentiã. Ubi apparet in ipsis aie viribus ꝛ hominẽ: ꝛ beluas esse. Eodẽ modo Parmenides: Pythagoreus i libro de natura animã figurauerat. Timeus quoq̃ pythagoreus nobilissimus: migrationẽ ui bestias inquit induci falso ad terrorem hoium impiorum. Sed rẽ oẽm ita pythagoras ipse significauit. αν δ ατωλεσ φασ σωμα εσ αι ερε λευθερον ελθησ εσσεσ αι κατοσ θεοσ αμβροτοσ ουκετι θνητοσ. Idest si deposito corpe liberũ ascenderis etherẽ: eris immortalis deus. Immortalis non vltra mortalis. Quasi dicat. Ita deus immortalis efficieris. Ut oino futurus sis procul a morte: Nunquaz amplius ad mortalia reuersurus. Orpheus quoq̃ in ipso Mercurij terrestris hymno ò Mercurio inquit. χωρυτου ναιων ανυ τοσ τροτωον οιμον αναγκησ. i. cocyti habitans inremeabilem viam necessitatis. In ijs verbis penas apud inferos ponit eternas: regressumq̃ illũ multiplicez a vita in vitam penitus aufert. Sed neq̃ etiã oẽs egyptij sacerdotes tranſitus animarũ de specie in spẽm fieri reuera existimant. Immo vero de ferino: vel heroico anime habitu intelligi volunt qñ hominem fieri bestiã: aut heroem asserunt: qñ apud eos homo solus est aius. Quod aperuit Mercurius egyptioꝝ pontifex maximus. Qui cũ talẽ quandã migrationem ritu poetico descripsisset. Adiunxit legem diuinam nõ permittere: migrationem animorum nostrorum in corpora beluaꝝ. Penas quoq̃ sempiternas tribuit impijs animis in mũdi huius infimis elementis. Atq̃ manifeste asserit impiorum animas eterno suppli

cio per immortalem sententiam subiugari. Agit quoq̃ deo gratias: q̃ bonos viros eternitati consecrauerit. Item dicit: mentem usq̃ adeo coniungi deo: vt nunquaz vlterius implicetur erroribus. Deniq̃ Zoroaster prisce illius inuentor theologie: sic ligt σον γαρ σφετερον δορυ χθονοσ οικησουσιν: Idest tuũ uas bestie terre habitant. Quod si intra nos bestie sunt intra quoq̃ non extra de homine in bestiaz ac de bestia transimus in bestiaz. Neq̃ desunt: qui transmigrationẽ in bestias sic exponant: vt animaz: que bestie simulez duxerunt vitã: ulie inter alias bestiarum turbas versentur. Quod quidem platoni admodum consentaneum Olympiodorus iudicat. Propterea q̃ plato animas purgatissimas inter deos versari cẽsuerit. Impuras autem sepe inter sepulchra reuolui: quarum umbris pterreri aliquando solea/mus. Quippe cum corpori non nihil circa se: sicut ꝛ in se traxerint. Quo fieri Plato vult: vt videri quãdoq̃ possint. Simile huic est: quod scribit iunior Plinius in Lamem athenis fuisse domum: in qua ꝛ strepitus audiebatur: ꝛ simulacrum boridi senis aspiciebatur. Atque athenodorum Tarsensem philosophum conducta domo fuisse simulacrum illud: eoque duce comperisse in aerea domus sub terra ossa inserta catenis. Ea: sicut mos erat: sepelliſſe. Domum deinde illam eo strepitu liberatam. Subdit se pluribus hec affirmantibus credere. Nihil igitur mirum est: impuras animas: si inter hec: similiter quoque inter bruta versari. Ex omnibus ijs concludimus Platonem ea solum de rebus diuinis affirmauisse: que in epistolis: ac legibus comprobauit. In ijs autem circuitus animarum infiniti non approbantur. Atque ea que solum in ceteris tanquam priscorum inuenta re censuit: probabilia potius habuisse quam certa. Ac siquis ea etiam platonem affirmauisse ꝛtenderit: nos quoq̃ affirmare forsitan disputationis gratia cõ/

cedemus. Verum lõge aliter ꝯ verba designent: exponenda esse censebimus: quẽadmodum declaratum est pauloante: tuꝫ Platonis verbis: tum theologorum veterum testimonyo.

¶ Marsilij ficini Florentini Platonice Theologie de immortalitate animorũ ad Laurentium medicem virum magnanimum. Liber decimus octauus.

¶ Quod Plato non prohibet fidẽ adhibere theologie ebreorum: christianorum: arabumq; communi munduꝫ fuisse creatum. Cap. primo.

Plato igit nihil p hibere vr: fidem adhibere theologie ebreoruꝫ: christianoꝝ: arabũqꝫ cõi. Cepisse mundũ qñq; angelos ab initio creatos. Alias hoiuꝫ imortales creari quotidie. Ad hec cogimur auctoritate diuina. Ad hec rõnib⁹ hmõi ducimur. Mundi moles per se esse nõ põt: ita vt nõ pendeat aliunde: sed ineẽ se suo stabiliat: aliogn seipsam quodammodo faceret. Facere aũt aliqd: nõ ad corpus pertinet: qõ qcquid agere vr: per virtutẽ quandã exequitur in corpoream in subiecto iacentẽ. Immo ad essentiã ipsam spectat penitus incorpoream in seipsa manentẽ vtriusq; illi⁹ originẽ. Preterea corpoea moles seipsam continere nõ põt. Sigdem cõtinere nisi aliquid agendo nequit. Preseruatiꝫ eũ cõtinere sine vnione nõ valeat. Unire aũt nõ ad naturã diuisibilẽ: que t ipsa indiget vnione: sed ad vim tandẽ penitus idiuiduã spectare vr. Rursus moles eadẽ per se opari: moueriq; non põt. Quia si nequit sibi esse dare: multo minus prestare poterit actionẽ. Ac vicissim si posset seipsam agere: posset et agere per seipsam. Qõ aũt per se opari non valeat: hinc et pz q se moueri non põt: vt in libro sexto probauimus. Ostendimus insup alibi ppetuo: ordinatissimoq; mundi motui virtute infinita opus esse quam finita: determinataq; natura corpozis ex se habere nõ põt. Ideo q; mundus tanꝯ ex se erraticus: dissolubilisq; aliunde indissolubilẽ ordinẽ mutuatur. Sed vnde nam mutuat? Profecto si mundus neq; per se subsistere: neq; se cõtinere: neq; per se agere: moueri ve põt: necessario a causa per se existente: seq; primente dependet: cã inquã prorsus indiuisibili: ne illa similiter vel fit p aliud. s. per partes partiũ ve cõgregatorẽ: vel cõtineat ab alio. s. ab vnitate ptes inuicem cõnectente: vel sit insufficiens: cuꝫ ptibus egeat: vel admixtum habeat non esse: cum compositũ ex partibus nulla sit partiũ. Proinde cũ mũdus ex dissimilibus sit compositus: opꝫ cõpositionis hmõi cãm pscrutari. Non. n. se ipsum componit corpus: qõ neq; actionis neq; vnionis principiũ est. Neq; dicendũ est: partes mundi suo quodaꝫ motu in cõpositionem hmõi confluxisse. Non. n. corpora p se mouent. Neq; tanꝯ ad id: t aliũde compulsas: t inuicẽ cõpellentes. Quid enim est: qõ impellit? t quid impellit primo? Rursus nefas est impulsionibus carẽtibus ordine ordinem cõmittere tã mirandum. Quonam pacto ex inordinatis: ornatisq; ordo tantus: t ornatus efficitur? Quippe cum soleat semp agens cã effectu esse prestantior. Preterea si mundi partes esse compositionis huius materiales dixeris causas: de cã efficiente quaeremus. Sin aũt efficientes: iterum perquiremus: quonam pacto ex rebus rõne carẽtibus rationale opus efficiatur. Quapropter si mundus neq; ex se: neq; casu compositus compositus est: certe compositionis causaꝫ habet certam. Neq; afferat quisquam solaꝫ habere finalem causam. Habet enim eam: cum ad bonum tanꝯ ad finẽ recte ferat. Cum vero ad iã frustra non moueatur ali

quid certe boni ab illo consequitur. Accipit aũt secundum essentiam: quandoqđ ẽm essentiam appetit: atq; mouetur. Igit ab eodem accipit esse: a quo essentialez accipit bonitatem. Itaq; causa illa tam efficiens est: quam finis. Est ꝛ exemplar. Si enim mundus certa ratione fertur ad bonum: certe deus illum certa ratione tanq̃ exemplari ad bonum illum continue dirigit. At vero cum ad finem ducere: bonũq; petere sit voluntatis officiũ: nimirũ deus mundũ: quẽ similiter ꝛ voluntate mouet mundũ: quẽ similiter ꝛ voluntate composuit. Idez ita insuper cõfirmat. Quod fortuitum ꝛ contingens ofsolet eo qđ ordinatuz est: determinatis veconstat causis: posterius esse. Igit non põt ordo mundi prioze casu aliquo contigisse. Ac si multas mundanorum effectuuz causas aliquis afferat: nisi omnes sub vna cõciliet: non poterit: quã ob causam mũdus licet ex diuersis ꝓstet: sit ꝛ vnus: ꝛ vnitus afferre. Et qua ratione vnum totũ sit melius partibus multis: nisi vnam inueniat cãm: ꝛ cõem: ꝛ prestantiorem causis multis. Cuius virtute omnes in vnum cõgrediant. Quamobrem vna est vniuersi vnionisq; ipsius causa: ad quã coordinata sunt omnia. Si hec esset rationis expers: homines: qui ratione vtũtur: seq; ipsos cognoscunt: prima causa prestantiores esset: atq; opus humanum opere diuino perfectius redderetur. Igitur deus infinitam bonitatem suam rõnaliter nouit per oia propagabilem. Unde placuit sua sibi bonitas ꝑ singula propaganda. Quippe cũ boni ꝓpriũ sit: vt placeat: ac summi boni: vt sũmope placeat. Quo quidẽ rõnalis voluntatis affectu rõnaliter: atq; optime omnia: tum ꝑ creata sunt: tum continue disponuntur.

Ratione: voluntateq; diuina disponi mũdum in oraculis caldeoz: que recitat Proculus ijs verbis significatur. Intellectus patris emanãs perfecto consilio ideas omni formes intelligit que quidẽ ab vno fonte oẽs ꝓdierunt. A patre. n. erat volũtasq; finisq;. Distribute vero sunt intellectuali quodam igne: atq; in alias quasdam intellectuales deide diuise. Rex. n. multiformi mundo intellectualem figuram indeficiẽtem preposuit. Cuius secũdus mũdus est vestigium: ꝓperans vna cuz forma: ꝛ mũdus appens omniformibus dotatus ideis. Fons vnus ex quo erumpunt diuise alie innumerabiles circa mundi corpora ꝓducentes. Que circuitu quodam rite assimilate ferãtur: vndiq; conuerse: sed alibi alie intelligentie a fonte paterno tanquam ab igne scintille peruigili circa primordiales ideas. Prima. n. a patre idea effluxit: atq; fons voluntarius. Hactenus oraculum in quo de patre: filio: spiritu: ideis: angelis: dispositione voluntaria mundi mentio fit.

Sed nos iam ad institutum ordinem reuertamur. Elementa ꝛ plante quicquid agunt necessaria quadam nature sue operantur affectione. Ea vna est dumtaxat. Unum igitur quiddam quelibet operantur. Bruta preterea operantur per appetitum: qui prout modis per sensum varys lacessitur: aggreditur varia. Et sicut elementa ꝛ plante innata necessitate agunt: ita bruta necessitate operantur illata. Rationalis anima per voluntatẽ agit: que ꝯdem ad opus mouetur: non a rerum formis: vt appetitus: sed a notionibus: ꝛ consilijs intellectus. Hec libera operatio est: merito perfectior cõueniens animali. Talis quedaz pre ceteris esse dz operatio dei. Quapropter Plato i Timeo inquit. Uoluntatem dei beneficam originem rerum certissimam extitisse. Mercurius quoq; mundum diuina voluntate constare: quã cuncti comitrent effectus. Orpheus vbi de sũmo Ioue loquit sic inquit. πάντα γὰρ κρύψας ἀυθὶς φάος ἐς τὸ πρὶν αὖγασεν ἐξιέρισ κραδίησ ἀκήρατον μέρμερα ρεζωκ. i. Cum abscondisset oia deinceps in lumen gratũ emisit ex sacro corde operans cogitata: ꝛ mirabilia. In ijs verbis Orpheus apte declarat: mundũ a voluntate diuina initiuz ꝛpis habuisse. Natura ꝛ appetitio nunquã opus

aliqđ nouum aggrediunt: nisi qñ natura varie afficitur: ꝛ appetitio varie lacessit. Intellectus autem atq; voluntas ét in ho mine nouū opus inchoant sepe absq; pro pria nouitate. Hanc statuit Plato vespe re accersire Zenocratem. Stat future vo catiõis firma sñia: donec ea hora Zenocra tem vocet. Mutatio quidem fit nõ in mẽ te ꝛ volũtate: sed ore Platonis: mẽbrisq; Zenocratis. Erat semper in mundi archi tecto machina mundana ꝓscripta. Ac mo mentum inchoationis eius in architecti voluntate signatum. Eo ipso momento: quod prefignauerat: inchoata est machina nulla intercedente dei mutatione. Com/ pleuerat ab euo deus substantialẽ mun/ dum intra se totum. Permisit vmbratilẽ mundum inde tunc emanare: qñ fuit me/ lius. Melius fuit qñ statuit bonitatis di/ uine voluntas: per quã bona sunt omnia. Nos sigdem res: q; bone sunt: volumus. Ille vero ideo bone sunt: q; vult eas deus. Et quo pacto esse: ꝛ qñ vult fieri: eo soluꝫ pacto: ꝛ momento sunt bone. Similiter ideo res intelligimus vere: qñ ita v t reue ra sunt intelligimus. Contra vero ita reue ra sunt ideo: qñ eas ita deus itelligit. Sic ergo a diuina intelligentia rerum veritas: a diuina voluntate rerũ bonitas ꝓficiscit. Ubi causa p;ima rerum: ibi ratio rerũ: sum ma. Quapropter ita rationaliter debebat fieri vt intelligebat deus: atq; videbat. Tẽ poraliter: id est ab initio temporis emana/ re ab ipso debere deus intelligebat: atque volebat hanc vmbram cuius natura i mo tu: tempore q; versatur. Et vmbre munda na motus ab initio temporali ad finem ꝓ duci debebat: ꝛ debet: cuius tempus mo/ mẽtis singulis in principio simul est: atq; fine. Neq; perquirendum est: cur illo mo mento potius quam priori inceperit inde hic mundus effluere. Nam si mille annis ante incepisset: etiam queremus: cur non prius. Initium tñ aliquando habere debe bat. Adde quod phantasie est ista fallacia. Non sunt ante primum mundi momen/ tum vlla temporis momenta: quibus an/ te creari debuerit. Quicquid cogitatur ñ mundum: vnicum ꝛ stabile est eternitatis punctum. Omnis momentorum tempo/ ralium discursio cum mundo cepit: mun/ do currente. Similiter neque inuestigan/ dum est: quam obrem hic potius quã illic situs sit mundus. Phantasie est ista falla/ cia. Non est corporalis locus extra mun/ dum. Tempus totum cursum totum mũ di metitur. Totus corporalis locus mun/ di amplitudine prorsus impletur: Atq; vt Timeus Platonis ostendit par tempus est cursui. Locus equalis est amplitudini. Fallitur qui corporeum locum cogitat ex tra mundum. Fallitur qui ante mundum tempora fingit. Falletur ꝛ qui crediderit diuine perfectioni accedere aliquid: vel de cedere: manante illinc mundo: vel nõ ma nante: qui multo minus est ad deum quaꝫ ad corpus sit corporis vmbra. Corpori ãt ex vmbra neq; accedit aliquid vnquam: neque decedit. Profecto spiritalis ille mũ dus mundi huius exemplar: primũq; dei opus: vita equalis est architecto. Fuit sem per cum illo: erit q; semper. Mundus aũt corporalis: quod secundum est opus dei: discedit iam ab opifice ex parte vna: q; nõ fuit semper. Retinet alteram: quia sit sem per futurus. Composita vero corpora: que tertia dei opera sunt: omnem partem eter nitatis amittunt. Rationabile est mun/ dum deo non equari. ſm vitam postquaꝫ ſm substantiaꝫ non equatur. Neq; esse vn diq; infinitum: vt diuine cedat infinitati. Decet etiam: sicut res omnes duos habẽt actus: internum. s. atq; externum: ꝛ ille est vita equalis agenti: hic vero posterior: ita ipsum quoq; rerum opificem fetum vita equalem intra se continere. Partum vero extra se posteriorem producere: vt nõ mi/ nus eternitas quam perfectiones alie desi erat in effectu. Atque hic mundus sicut a deo infinito finitus virtute: magnitudine q; producitur: sic verisimile videtur: vt ab eterno deo fiat nouus: ꝛ initio circũscri

ptus. Et sicut mundo assignatur certus si
tus: quia ita hic est: vt non per immensuz
sit spacium: ita illi quasi certuz assignetur
tempus: quia ita in hoc est tempore. vt nó
ante fuerit per immensum. Ac si deus vni
uersi substantiam infinitis perfectionis ex
cedit gradibus: multo magis vniuersi du
rationez infinitis gradibus durationis ex
cedat. Prestantior enim in re qualibet est
D substantia quam duratio. Quisquis autez
considerat partes mundi: que sunt infra
lunam: de hoc esse in illud mutari: atque
econuerso: ac partes eiusdem: que super
lunam sunt: de esse tali in esse tale transire
vicissim. Et q; mutantur vbiq; ideo indi
gas: imperfectasq; esse. Rursusq; vniuer
sum ipsum ex subiecto aliquo: formaq; có
stare: & subiectum q; naturaliter antece
dit formam: posse & subire formam talem:
G & non subire. Item constare mundum nó
modo ex partibus quantitatis: sed ex par
tibus etiam inter se pugnantibus. Deniq;
vniuersum corpus nullo modo per se esse
Sed omnino per aliud: quia per omnia
causam scilicet efficientem: finem: for
mam: materiam: ideoq; secundum se peni
tus vacillare. Quisquis inquam quatuor
hec considerat: is plane conijcere potest:
vniuersam mundi molem natura sua fore
de esse in non esse mutabilem. Talis non
fore: nisi de non esse quandoq; transisset
E in esse. Hinc ferme democritu: cirenaici:
stoici: cynici fateri coacti sunt munduz ini
tium temporis habuisse. Egyptij primuz
mundi diem ita illuxisse aiunt: vt aries in
medio esset celo cancer exoriretur: luna in
cancro: Sol in leone: Mercurius in vir
gine: Venus in libra: in scorpio mare: Ju
piter in sagitteario: Saturnus in capricor
no: singulosq; planetas eorum signorum
dominos esse aiunt: in quibus dum nasce
retur mundus fuisse creditur. Caldei na
scente mundo solem in ariete fuisse putát.
Vtriq; mundum natum existimant fuisse
aliquando: & arietem: siue q; in eo sol esset:
siue q; ipse mediuz percuteret celú: signoz
caput appellant. Ideo a b ingressu solis in
arietez precipue totius anni fortuná astro
nomi iudicant: quasi inde pene oia pen
deant. Dicit o q; egyptij solum leonez so
li solum lune cancrum assignauerũ. Re
liquis vero planetis preter illa signa: qui
bus tunc inherebant: reliqua quinq; sic
adiunxerũt: vt a fine prioris oriretur: ordo
sedis inciperet. Sic. n. aquarius: q capricor
no succedit: Saturno qui vltimus fuerat
tradit: pisces deinde Jouiq; Saturno pro
xim⁹ fuerat: Martiaries: Veneri taurus:
Lemini vero Mercurio. Sed his omissis
ad propositum reuertamur. Proculus
demonstrat mundum quoniam extensam:
& compositá hz essentiá: ideoq; ex se distra
ctá atq; dissipabilem: idcirco solũ p indui
duá quandá virtutẽ a diuina vnitate insu
sam cõnecti. Rursus. q; naturali appetitu
semp ad bonũ ordinate mouet: ideo nám
talis appetitus: motusq; originem a divi
na mente bonitateq; accepisse. Hanc ve
ro virtutem: per quam connectitur: atq;
mouetur: oportere infinitam esse per quaz
absq; fine cõnecti: moueriq; possit. Quá
ex se: cum sit finitus: habere non valeat
sed ab infinitate diuina semper accipiat:
haud simul totam: non enim capit: sed
pro sua potius temporali natura scilicet
quasi guttatim momentis singulis hau
riat. Hanc ostendit non aliter quam mo
menta defluere fuquito rursusq; cum mo
mentis momentaneam simsliter hauriri:
Semperq; hoc pacto: vt narrauimus: alos:
mundum eo: porale m fluere: fieriq; sed eẽ
reuera nunquam: quasi vmbram eminen
tis arboris in torrente. Que & cuz videat
arbor: non est arbor: & cum diu eadem ap
pareat: permanere: tamen continue reno
natis vndis continue renouatur. Cui naz
igitur mirum videri debeat: mundum ab
initio ex non esse processisse semel in esse?
cum apud quosdaz adeo vmbratilis insta
bilisq; sit: vt momentis singulis ab esse in
nó esse vicissimq; trãseat. Sed hec peu
lus ipse viderit. Plato i lib. de mũdi gene

ratione ostendit: mundū diuine bonitatis gratia fuisse creatū. ¶ Non autem ad hoc est opus hmōi cōstitutū: vt deū qui ipsa bonitas est: faciat meliorē: sz vt diuinā referat bonitatem. Sicut neqz parentes ob aliam cām filios generāt: qz vt eoz imago videatur in filys. Precipue vero mūdus refert dei opificis bonitatē: si nō modo qz munifica sit: sed ēt qz excellens: oīdat. Quā munifica sit: oīdit put semp a deo seruat in columis: q sibi ipsi relictus dissolueretur.

Ut in Timeo ingt Plato. Quā excellens testatur: put esse cepit aliqn̄: p qz inchoationē clare pspicit: q mundus nō a seipso sed a deo est. Qd infinito interuallo deus excedit mundū: qui in infinitū erat: vt ita dixerim: ante mundū: q infinita virtute mundū pduxit ex nihilo: q libertate voluntatis agit: non necessitate nature. Talē mundane generationis originem planius Trismegistus Mercurius docuit. ¶ Neque mirū videri oz: hunc talia cognouisse. Si homo idem Mercurius fuit: atqz Moyses. Quod Artapanus hystoricus cōiecturis multis ostendit.

¶ Angelos t animos non semper fuisse. Capitulo ij.

ORdinē in corporibus posuimus: ponamus ordinē in spiritibus. Est spiritus ille suppremus: q fuit semp t erit. Is est deus. Sunt t spiritus infimi bestiaqz: q nec semp fuere: nec erunt. Medij sint opz duo quidā spūs inter extrema adeo discrepantia. Qui partē primi illius spūs hēant ptē spūum infimoz. Quo igit pacto hos medios cōponemus? ¶ Nunquid dicemus eos fuisse semp: sz qn̄qz definere? Minime Qd.n. fuit semp ad p infinitā virtutem vigit i infinitū. Infinita virtus nūqz minuitur. Quare si fuerūt semp: semper t erunt. Atqz ptes in duratione sunt deo: non medij spūs. Ergo vt in pseuerātia medij sint: opz eos cepisse qn̄qz definere nunqz. Qui t si ex nihilo facti sunt: non tū vertent in nihilū. Ipsum.n. qd dicimus nihilū: in eorū creatione neqz materia: neqz effector ipsoruz est: ex qbus fiant. Sed terminus sortitan vnde fiant: ¶ Neqz ēt terminus est reuera: sed dicit. ¶ Non ergo cogunt ipsius nihil sequi naturā: per qz in nihilū reuertātur: quā qdem naturā ante receperant: cuz primū inesse p̄dirent. Immo naturaz illaz sue cause seruant: vnde essentiā acceperūt. Ut per eandem infinitā virtutē in ipso eē seruent: procul a nihilo: p quam ex nihilo emerserūt inesse: posthabito nihilo. ¶ Haud absurduz est: qd ab infinito principio: atqz infinito fine .i. deo proxime procreatur: cogitare finē non habituruz. Cum multa ēt que ab initio: ac termino quodam finito p cedunt: rite considerentur absqz fine p̄cedere. Sic.n. ab vnitate nūerus. Sic a puncto mathematica linea. Sic a p̄senti momento futurum tempus absqz fine: nihilo prohibente: progredi cogitatur. Aliqd vero creatum sore semp: p̄sertim: animam: non religio solum sed etiaz Auicēna: t Alganteles tanqz philosophi probant. Itaqz angeli vnum quidem medium obtinent inter deum t beluas. Alterum mediuz statim post angelos sortire sunt hominū aie: que cum angelo conueniunt: q semp erūt differunt: q non fuerunt saltez per omne tempus: vt angeli. Qui ab initio rerū orti naturali ordine ante celi cursum: cuius comes est tempus: licet non fuerint per oēm eternitatez: tamen per omne fuere tēpus. Anime nostrē post temporis ortum nate cedunt angelis. ¶ Neque tamen sunt temporales. Nam deus per id ipsum eternitatis sue punctum: quod semper est idem t vniuersum supereminet: complectitur qz temporis ambitum: quo angelos procreauit: animas quoqz hominum p̄creat. Igitur supra temporis passiones fiunt hominum anime: quamuis fiant post temporis ortum. Anime vero brutoruz t post oruz temporis: t sub temporis passionibus generantur. Quia nō fiunt a deo per eternitatem dei proxime: sed p celorum cōuersiones: animarumqz virtutes. Quo fit vt non viuāt semp. Illā t mutatiōi tpis sunt

obnoxie: que per celi motū sunt facte sub
ipe. Et sic̄d habēt preclariū id totū desiuit
E iugiter ab ipso terrie essentie fonte: cuius
ipse nō riuuli sunt. sed vmbre. Hinc Platonici eas esse putant idola quedā aie mū
di: vel anime spere illius: quā habitāt: me
diasq; inter essentiā tertiā disponunt ꝛ cor
porū qualitates. Ad hanc tñ essentiā redu
F cunt eas: vt vmbras. Hinc Plotinus in
quit: quemadmodū ab vno vultu multe
per specula multa diffinduntur imagines.
Sic ab anima spere in corpa brutoꝝ mul
ta aie vnius simulacra multa. Corpora in
quā brutoꝝ: quibus humane nō insunt aie.
Ubi n. he sunt: ibi potētia irrōnalis rōna
lem anime nostre substantiam segtur ve
lut vmbra.

¶ Anime creantur quottidie. Cap. iij.

S Querum cur nouē quottidie aie creā
tur a deo? An non poterat deus mū
do pstructo: creare simul aias cunctas quē
admodū cunctos in mundi exordio ange
los pcreauit? Illō decuit. Illā si diu a vin
culis corpoꝝ solute vixissent: sincere iudi
cauissent: q̄to preciosior sit vita soluta q̄
alia. Nec ingredi vnq̄ corpora voluissent
videlicet q̄tenus itellectuales sunt. Neq;
deus vel angelus volunt liberam voluntā
tē aie cogere. Non enim aliter mens quaz
persuasione mouet. Immo neq; ēt singula
queq; corpora aia cognouisset: que posset
eligere: cū defit illi ante sensus cognitio sin
guloꝝ. Itaq; careret diuinis sacerdotibus
sacrisq; hymnis pars hec media tēpli diui
ni. Oportet tñ i singulis huius templi cir
culis ppios duci choros sacerdotum deo
canentium. Consonat preterea rōni: vt si
cut speraruz animi: sive angeli non fuerāt
p moras aliquas temporū ante speras pro
prias pcreati: sic neq; aie nostre ante corpa
D ppria. Itē aia est forma: actusq; corporis.
Actus autē q̄uis in vniuerso sm nature
ordinem prior q̄ potentia sit: in eodez tñ
subiecto sm tps est posterior. Quoniam a
potentia in actum motus efficit. Quapp
rius fuit semen: qđ est potentia viui: q̄
aia: que vitalis est actus. Ad hec cuiq; for
me nāle hoc est: vt materie ppie vniatur.
Aliogn qđ ex materia formaq; componi
esset cōgeries aliqua pter nām. Potius aūt
rei cuiq; tribuit: qđ ipsi conuenit sm naz
q̄ qđ preter naturā. Quod. n. sm naturaz
conuenit per per se inest cuiq. Quod pre
ter naturā aduenit ex aliquo contingente
Anime igit qua rōne anima est: prius que
nit: vt coniuncta corpori sit q̄ separata.
Quō igitur vixit ante corpus? Adde q; si
superior mens quelibet: vt quidam putant:
ꝛ vna est in specie vna: ꝛ imortalis. Forma
vero quelibet corpalis: ꝛ multiplex sit in
eadem specie: ꝛ mortalis hominis anima:
que illis mentibus succedit: precedit has
formas: sic vtrarūq; particeps erit: vt sit
vel vnica anima in vna hominum specie:
atq; mortalis. Vel imortalis ꝛ multiplex.
Primū fieri neqt. Si. n. aia vnica totius
speciei animaz gerat: innumerabiles aias
que fieri sub illa spē possunt: suis viribus
complectetur. Sic immense quodāmodo
virtutis erit: ꝛ imortalis: presertim qa
rerum species sempiterne sunt: ꝛ quod to
tam capit speciem: est sempiternum. Rur
sus q; nullam haberet cū hīs corporeis re
bus cōionem: esset pene admodum ab in
teritu. Immo si talis esset: meram spē sue
seruaret simplicitatē. Ea spē est a caduco
corpore segregata. Igit in puritate ppria
remaneret a corpibus mortalibus aliena.
Neq; prestaret hīs vitam. Ex ijs constat:
hominis animam non posse esse vnicam
in cunctis hominibus. Rursus nō posse
esse vnicam simul: atq; mortalem. Itaq;
erit immortalis: ꝛ multiplex. Immortali
tate imitabitur mentes. Multitudine for
mas penitus corporales. Erit forte id rex
ordini consentaneum: vt primum graduz
teneant ideales ipse rerum species. Secū
dum vero que species capiūt. Atq; ex ijs
que capiunt primum: que totum pro facul
tate creature suam capiunt speciem: atq;
semper. Sex in dum vero que nō totā: sed
ali semp. Tertiū que neq; totā: neq; semp.

Quèadmodũ in summo ponimus exemplar luminũ.i.solẽ. In secũdo stellas:quaꝝ quelibet totũ inde suũ:semp ꝙ accipit lumen. In tertio lunã:que semp qdẽ accipit sed nõ totũ:ꝛ si pti vt eclipsim:tñ subito recipit similiter aerem:ꝛ aquã. In quarto illa ex elemẽtis cõposita que pspicua quo dãmodo:ꝛ nitida sunt:talia cupiũt qdeꝝ. Sed neꝝ semp:neꝝ totũ. Ut opposita p̃ termittã:que nullo modo in se lumen admittunt. At vna hec aie spẽs vnde multiplicẽ accipit numeruꝝ? Forte nõ ex eo qõ imitat mentes. Ex eo igit ꝙ formas imitatur corporeas. Quales he sunt? Incipiunt cũ corpe:ꝛ cũ corpore definũt. Alias nostra si talis sit oino:vt incipiat simul ꝛ definat nõ imitat eas:sed generis est eiusdẽ. Atꝝ ille si neutrũ horũ hꝫ nõ imitat:nõ ꝛgruit nõ heret illis:non vinificat. Ergo hẽbit alterutrũ. Vel incipiet cũ corpore tantuꝫ: vel tantũ cũ corpore definet. Definere non pót cũ corpore mens:que ad imortalẽ veritatẽ:bonitatẽꝝ dirigit tanꝫ finem. Agit .n.oia huius gratia. Sicut aũt de rerũ initio habemus ab efficiente cã ꝓiecturaꝫ:sic de rerũ pseuerantia cõiectura sũmere solemus a fine. Si igit mẽs ad sempiternuꝫ finẽ ppie naturali quadã cognatione dirigit:sempiterne pseuerantie est capax. Ꝓ ro priuo.n finis ppuo rñdet agenti:perseuratia rei ad finẽ directe inter vtrũꝝ tꝫ mediũ. Mẽs igit cũ ppriũ finẽ hẽat sẽpiternũ:hꝫ quoꝝ agẽs ppriũ sẽpiternũ:atꝝ id circo vtinꝝ vitã:pseuerantiãꝝ ppetuaꝫ. Si nõ definit cũ corpore:incipit saltẽ cum corpore. Multiplex pfecto sit aia hois in multis corporibus. Quod qdem significatur ex opinionibus horuꝫ:affectibusꝫ cõtrarijs. Talis vero non sit ex spẽ sua: ꝙ ꝫ est vna:sed vt quidã putant:quodãmodo ex corporibus. Immo ex deo animarũ corporũqꝫ conciliatore. Non qꝛ in corpore sit diuisa. Non qꝛ ex materia sit: vt corpus. Nõ qꝛ nascat ex corpore. Unde igit? Nisi qꝛ diuina volũtate comes sit corpis. Quãdo deus simul initiuꝫ prebet vtriꝰꝫ. Nõ tñ prebet principiũ idem. Igit neꝝ naturã eandem:neꝝ exituꝫ similẽ. Sed initiũ vt diximus idẽ. Unde ꝛ numeꝝ tradit eũdem. Hinc affectus aie ad naturam corpis augef. Quia corporis initiũ comitat. Atꝝ in huius creatione mutatio:que vna videtur:est triplex. Duratio qdem aie ex nihilo ad esse p deuꝫ solũ facta creatio est: mutatio vero corporis non viuentis ad vitaꝫ ipsam ab anima capiendã:formatio qdem corporis animalis aũt generatio nuncupatur. Creationis terminus ad quẽꝫ dirigit anima in seipsa est:diuine solum eternitati rñdens:que terminus est: a quo creatio ꝓuenit. Formationis autem terminus ad quem sit:est alia:non tã in seipsa pmanens ꝫ in corpore. Terminus vero a quo sit vt esse natura. Deniꝝ generatiõis terminus ad qua est animal:ex anima corporeaꝝ cõpositum. Terminus autẽ a quo ferme similiter est natura. Natura inquã non particularis tantũ:sed etiam vlis:in cuius virtute particularis corpus ad animam prepat. Uniuersalis vero natura virtus quedam dicit:siue instrm anime mundi. Hinc deo plato in philebo dixit. Si mundus aia careret:vnde nã nos haberemus? Non qꝛ ab anima mũdi sit anima in seipsa: sed qꝛ per eius operaꝫ sit in corpore. Alias .n. nostras eodem deo:ꝛ ex eodẽ fonte:quo ꝛ superiores omnes fieri Timeus oñdit. Hinc illud quod ostendit:quod Timeus inquit rõnalem videlicet animã a solo deo esse:irrõnalem vero vitam sub ea corpori mancipatã a dijs celestibus:deo iubẽte pẽdere. Quia scilicet ꝛ corpus ad ipsam p:epant: ꝛ aiam nostram ad eam corpori infundendam corroborant. Sed hec tanquaꝫ hic, supuacua dimittamus.

Sint igitur:dicet aliquis:anime multe. Incipiant etiam cũ corpibus:hoc aures nõ offendit:hic tñ vnus restat scrupulus. Quonã pacto cõueniat deo singulis momẽtis ad libidinẽ cõcumbentium alas singulas ꝓcreare. Non malũ est cõcubitus:qñ ad bonꝫ est naturaliꝫ instituꝰ.

Sed defectus moderatiõis in animis cõ/cubentium. Non fit ex priuatiõe modera/tionis: sed ex concubitu corporis genera/tio. Hunc generationi deus distribuit aias non ad libidinẽ coeuntiũ: sed ad ꝓscriptaz prouidentie legem: que t numerx: t tẽpo/ra concũbentium ab initio reruz videt in euo. In euo iãdudum ꝓcipit animas. Cur ergo deus animas parit ꝯnottidie? Quia non simul sed per successionem erant cor/pora generanda. Adde ꝙ cõtinue illumi/nat angelos: t sicut nunq̃z desistit mentes superiores formare: ita nunq̃z cessat mi/nores infimas peregre. Perpetua illic forma/tio fit: hic perpetua procreatio. Procrea/tio inq̃z tanto assidua: quãdiu sol dei vi/carius cõtinue supiora illuminat corpora: t continue generat infima. Decet immen/sam dei potentiam ita semp sese potentez ostendere mentium oculis: vt videãt deũ in infimo gradu mentium ꝓp vltimũ mũ/di locum continue aliquid ex nihilo pro/creante. Ut hoc effectu continuo infinitã omnino dei potentiam clarius agnoscant in infinitum creationis actum infinite: si placuerit peragentem. Teneretur eam il/luminantem in celis. Admirentur (vt ita loquar) in terra creanteantem. Excellen/tior sane operatio est creatio q̃z illustratio. Illa igit magis q̃z hec conuenit deo: hec cõ/tinua fit a deo. Illa igit pro dei arbitrio fit continua. Celos mouẽt ministri dei. Hoc motu sequentia generantur: dum species quelibet rerum in terris aliquid agit: t in agendo ministra fit celi. An deus ipse so/lus agigit nihil: q̃diu cetera omnia aliqd operantur? Absit vt primus actus agat ni/hil: agentibus alijs. At inquies: eum agere satis: dum agentia non deserit reliqua: sed vim illis operandi suppeditat. Non satis est istud. Nempe hinc propriam causaruz aliarum secuntur opera. Atq̃z imagines il/larum fiunt in mundo: non dei: cur nolit t deus assidue opera ꝓpria: propriasq̃z ima/gines facere: plurima semper sine medio procreando? Igitur cum creatio propria dei operatio sit: generatio autem externa: operatio propria aliorum nõ cessabit deus creare aliquid: quamdiu alia non cessabũt aliquid generare. Centrum mundi veruz deus est: vt in libro de amore disseruimus quia vnus: simplex: stabilis est: t in omni/bus. Atq̃z alia quelibet omnino plura: cõ/posita: mobilia circa ipsum per naturalem ipsius appetitum perpetuo reuoluuntur. Ita centrum deus est omnium: q̃z sic ẽ in omnibus: vt cuiq̃z rei interior sit quã ipsa met sibi. Est etiaz circũferentia mundi: q̃z extra cuncta existens ita supereminet vni/uersa: vt cuiusq̃z rei summum apicem di/gnitate excellat immensa. Item quãto est omnium (si dictu fas èst) minimus quan/titate: tanto virtute est maximus omniũ. Ut est centrum quidem est in omnibus. Ut circũferentia vero est extra omnia. In omnibus inquam non inclusus: quia est t circũferentia. Extra omnia quoq̃z non ex/clusus: q̃z est t centrum. Quid ergo deus est: vt ita dixeri? Circulus spiritalis: cuius centrum est vbiq̃z: circũferentia nusquaz. Ar.n. si centrum in diuinum in aliqua mũ/di parte imaginariam aliquam: aut perspi/cuam operationis sedẽ habeat potissimuz in rerum medio dominatur: tanq̃z rex in medio ciuitatis. Cur ferme in medio cor/poris. Sol in medio planetarum. In sole igitur: id est in tertia: mediaq̃z rerum essen/tia deus posuit tabernaculum suuz. Taber/culum inquam virtutis sue frequentius demonstrande. Que sedes familiaris ẽ deo non tam quod species anime est: quam ꝙ diuine ciuitatis est medium. Erarium pu/blicum: t consona vrbanarum partium moderatio. Animam hominis esse rerum medium sepe iam declarauimus. In hac igitur regione precipua dei operatio fre/quentius prevalebit. Talis creatio est. Creat igitur assidue animas hominum. Profecto quia stabile centrum est: creat cõtinue. Quia circumferentia est: que mũdi ambit circũferentiam: creat eas: vt Platonici dicerẽt quodãmodo in circũfe

rentia mundi. Rursus qz centrum. Ideo est summa rerū. Quia summa. Ideo singula fundit: tum figillatim singula semel ab initio rerum: tum cuncta sūmatim quotidie: put creando aiam: que rerū medium est: effundit e sinu ppio vniuersa: q̄ summatim confunduntur in medio.

A Unde aia descendit in corpus. Ca. iiij.

Unde nam descendit in corpus aia? Reuera cum deus extra locuz adsit omni loco z anima nō claudatur loco mo mentoqz z creetur z adsit: neqz dom proprie est eam descendere. Neqz vnde descendat: est querendū. Sic. n. ab ipso deo manans adest corpori (vt ita dixerim) sicut a solis lumie radius oculo. Sed delectat interdum vna cū priscis confabulari. Igit si
B Zoroastri z Mercurio credimus ex aplo demittit ambitu mundi. Atqz: vt illorum sniam ordine referam. Infima mens supremo corpori primū adheret. Neqz heret solūmodo: sed infunditur: quo tanqz medio crassioribus corporibus copulet. Spiritꝰ simplex: imortalisqz non aliter composito mortaliqz corpori: q̄z per corpus simplex z imortale coniungitur. Neqz id quidē iniuria: qm̄ aia p suam essentiā corpori prestat vitam. Essentia eius vita est sempiterna. Sempiterna vita: cui primuz heret: heret in sempiternū. Presertim qm̄ essentia aie imutabilis est. Quo fit vt imutabiliter primū sibi corpus viuificet. Sigdez perpetue vite ppriꝰ actus est viuificatio sempiterna. Tale qddaz opinari poterit aliquis Aristotelem cogitauisse in secundo de generatione animaliū libro. Ubi cum phauisset intellectualem aiam esse a corpore separabilem: ppea qꝺ cū opatione sua nō cōicat opatio corporalis: paulopost subdidit: huic aie conuenire corpus aliqd quod sit a geniture corpore separabile. Ex quo etiā apparet: quod contra auerroem in superioribus querebamus. s. intellectualem aiam esse formam corpus viuificantem. Presertim quia cuum aristoteles ibidem probauisset ex tribus animabus scilicet vegetali: sensuali: intellectuali: hanc solam esse z ab extrinseco: z a corpore separabilem: qa huius tantum operatio per se absqz instrumento possit expleri: subiūxit has omnes scilicet tres animas pariter esse in semine ām potentiam. At vero siquis hec cōsideret diligenter: inueniet non posse potētiaz vllam his esse cōmunem: per quā corpus pari ad tres animas modo impotentia fit nisi facultatē quandam: quā ab intellectuali anima similiter: atqz ab aliis vitam motūqz accipiat. Sed iam ad corpus aie primū redeamus. Hoc vocant magi vehiculum anime: etherеum. s. corpusculum acceptuz ab ethere imortale anīme indumētum: naturali quidem figura retundū pp etheris regionē: sed in humanam effigiez sese transferens: quando corpus humanū ingredit: atqz in priorem se restituens cum egreditur. Quod ob eam cām magi necessarium arbitrantur: quoniam angeli tales sunt: vt z virtute separabiles: z actu separati sint a corporibus. Irrōnales anime neqz virtute separabiles: neqz actu. Ex quo sequitur: rationales animas tanquā medias tales esse debere: vt virtute quidem semp separabiles sint: quia si illis subtrahantur corpora: non peribunt. Actu aūt sint semp cōiūncte: q̄ familiare corpus nanciscunt ex ethere: qd̄ seruent p immortalitatem p priam imortale. Quod Plato currū tum deorū: tum animaz vocat in phedro. Uehiculū in Timeo. Quo vtantur die spectatorum: celesteqz purissimo. Demonum aie minus puro. Nostre quoqz minus ppter terreni corporis mixtionem. Quā ob cām ita precipit Zoroaster. μὴ πνεύμα μολύνῃς μηδὲ βαθύνῃς τὸ ἐπιπεδον. Id est ne fedes spirituz. Neqz in profundum exaugeas quod est planum. Spiritum: planumqz appellat ipsum vehiculum: non q̄ corpus non sit: atqz profundū sed q̄ pp tenuissimam: z splendidam puritatem sit quasi nō corpus. Precipit ergo: ne pp nimiū corpis elementalis affectum cogas ipsum et post hanc vitā sordidum:

C

D

atqz

ait ꝙ graue ſuperſoxe caligine elementalis adiectione. Quã aie vmbrã priſci theologi nuncupauerunt. Neq; tñ volunt: rónalẽ aie partẽ primo herere vehiculo. Sed rõ
E natem ipſam aiam: q; tum ꝛ rónalis eſt: ꝛ comes celeſtium animaꝝ: cedere actũ viuificũ in vehiculũ. Qõ aie idolũ ſepe iaz appellauimus. Quã ſpẽm aie mortalẽ i libro de mundi generatione Plato nuncupat: nõ q; moriatur aliq̃: ſed q; ſubtracto vehiculo rueret: vt quidã putant. Sicut.n. lune ſplendor in nube pmit ex ſeipſo pallorez. Sic aia in corpore celeſti emittit idolum quaſi crinita comaz. Quod euaneſceret: ſi euaneſceret corpus illud: ſicut pallor extinguit nubibus diſſipatis. Quia tñ nũ
F quã vehiculũ ſubtrahetur: Zoroaſter ingt ἔστι καὶ εἴδωλα μέρισ εἶσ τοῦ ὅλου ἀφιέμενα. id: eſt. Eſt idolo quoq; locus in regione perſpicua. Quia ſcilicet cũ vehiculo ſimul ꝛ aia rónali recurret in celum. Plotinus aũt ipſum eẽ putat ſimpliciter immortale: ẽt ſi ipſi vehiculũ ſubtrahat. Si
G militerq; ait ſolis lumen in aere: imo preſens aeri haud extinctũ iri: ẽt ſi aer tollat e medio: Ex ſolo.n. ſole pendere tanq̃ perẽ né ipſius actum. Neq; eſſe paſſionẽ aeris: qualitatẽq; aeri ꝓpriam. Sigdem momẽro adeſt: atq; abeſt: neq; ipſius quicq̃: ſublato ſole: reſtat in aere. Neq; ſolũ adeſt aeri ſed ſimiliter oi pſpicuo: ẽt ſi contrarie iter ſe nature pſpicua ſint: quaſi nõ a certa natura ſubiecti dependeat. Neq; aliquo mõ a pſpicuo: qua rõne pſpicuũ eſt: dependet: Sed tantũ illi adeſt: q; non impeditur illi adeſſe: ſicut adeſſe opaco impediri videt. Sol.n. hunc actũ emittit ſemp: nõ dimittit: non imittit. Sorte vero contingit ſub eſſe qõ capiat: imo qõ cape videat. Actus hic ſolem viciſſim ꝓpetuo comitatur. Similiter ſe hz ꝛ vultus ad ſpeculũ: ꝛ ad corpus aia. Hec Plotinus. Jn eſſe autez idolo huic opinantur phantaſiam quandam irrationalem: atq; confuſam. Senſus preterea tales vt per totum vehiculuz videat pariter: atq; audiatur. Quibus ſenſibus ꝓ
prie homines q̃ pauciſſimi ẽ tantus ꝛ raro. Sentiri vero per illos ſepe concentus celorum mirabiles: voceſq; ꝛ corpora demonũ. Quotiens aliquis ad tempus terreno corpore derelicto ſeſe in corpus ſuum celeſte receperit. Jdeo Tatius Mercury filius cum eſſet paternis ſacris expiationibuſq; purgatus: illico exclamauit: eſſe ſe tunc in corpus immortale tranſlatum: ac intueri mirabilia: ꝛ audire. Quod ꝛ ipſe Mercurius narrat ſibi quoq; pauloante in abſtractione animi contigiſſe. Olympiodorus quoq; platonicus tradit Apollonium theaneũ hac ratiõe ſolitũ ex vrbe roma: que fiebãt in egypto ſpicere. Ad ito q; platonici multi putant: aiam tribus vti vehiculis. Primo qdem in materiali: ꝛ ſimplici. i. celeſti. Secundo materiali: ꝛ ſimplici. i. aereo. Tertio materiali: atq; cõpoſito i. ex elementis quatuor conſtituto. Et primo quidem dare vitam irrationalem: ſed immortalem. Secundo vero vitã irrationalem: ſed longeuam: que videlicet compoſito corpore aliquãdo diſſoluto ad certum tempus ſuperſit in ſimplici corpore. Tertio deniq; vitam ꝛ irrationalem: ꝛ vna cum diſſoluto corpore diſſoluendaz. Preterea in prima vita cõmunicata vehiculo ſenſum eſſe cõmunem: atq; impatibilem. Jn ſecunda patibilem ꝛ cõmunem. i. per vehiculum vniuerſuz ſenſum pariter vniuerſum. Deniq; in tertia ſenſum diuiſum pariter: atq; patibilem.

¶ Qua parte celi aie creant: qua vel deſcẽdunt. Cap. v.

Qua parte celi aie procreantur quãq̃ ſtultũ eſt querere ſitum in his: que ſi tu aliquo non clauduntur. Et ſicut vbicũ q; ſol fulget ibi mittit radius: ſic vbicũq; deus adeſt: mittit animus: delectat tñ cuz antiqs interdũ poetice ludere. Agit alias ingt Timeus apud alias ſtellas a mundi opifice ſeminari: quarum fiãt in vita comites aie. Qõ ita platonici intelligi volunt: vt nõ ſingule aie: ſed aiaꝝ legiões ſingulis ſtellis accomodent. Addit deum alas ſuis

impoſuiſſe vehiculis: ac vniuerſi naturaz: legeſqz fatales edocuiſſe. Quapte celi deſcendunt Cancro precipue: vt aiunt Platonici: vicinſſimqz per capricornum cancro oppoſitum aſcendere putant. Atqz hinc illam hoium: hanc deorum portã appellãt. Nemo vero adeo falli oz: vt deſcẽſuz: aſcẽſum ve hic accipiat ſm ſituz. Sed qz luna cancri dia generationi prima eſt: Saturnus vero diis capricorni remotiſſimus ió per cancrũ .i. lunarẽ: vegetaleqz inſtinctuz deſcẽdere aias dicũt: p capricornũ vero .i. p ſaturnũ: intellectualeqz inſtinctu aſcendere. Saturnũ .n. priſci mentẽ vocãt. Quaſola ſupiora petunt. Accedit ad hec qz capricorni ſaturnicqz ficca virtus: dum ſpũs ad intima contrahit: atqz colligit: ad ptẽplandũ aſſidue prouocat. Lunaris aũt humor ſpargit: atqz dilatat: z aium circa ſenſibilia diſtrahit. In ipſo aũt deſcenſu aius accipit: z a ſaturni numie p ſe: z a ſaturni lumine p corpus etbereũ: atqz idoluz ãmini cula quedã: ſiue incitamenta ad contẽplationẽ aptius exequendã. Ab Jouis numine: atqz lumie filr ad vite ciuilis gubernationẽ: a Marte filr ad magnanimitatẽ pp iniurias ppulſandas: a ſole ad phantaſie: z ſenſuũ claritatẽ: a Venere ad charitatez: a Mercurio ad interptationẽ: atqz eloqntiam: a luna ad generãdũ: z q̃uis inde ſingula dent bona: poſſunt tñ in mixtióe terrena ad malũ degenerare. Deſcẽſus hmõi ita ferme ſubito põt fieri: vt radij deſcenſus a ſole: g q̃uis ſubito demittaf in terrã varijs tñ in ipſo caſu nubium veſtif coloribus. Mõnulli vero putant aias in qualibet ſpera ad certũ tps vitã agere ſpe illi cõuenientẽ. Sortiri .n. a ſpis ſingulis vehicula ppria. Ac tandem poſt multa ſecula ad elemẽta deſcendere. Atqz in igni: z aere demonicã: in terra humanã: bruralẽ ve vitã agere. Itẽ ſi milibus gradibus tandem ad ſuperna redire. Hec illi. Nos aũt ſi oibus que ſcribimus: eatenus aſſumaria nobis: alyſqz volumus: quatenus chriſtianorum theologorum concilio videatur.

¶ Quãdo infundit aia corpori: z quo dñ in corpore viuit ducitur. Cap. vj.

Quãdo infunditur anima corpori? Dozz in aluo mulieris ipſum ſemẽ D
qz a toto viri corpore ante defluxerat: traxeratqz ſecũ formatricẽ vim ab aia viri: p
hanc ipſam vim diebus circiter quinqz z
quadraginta: fic eſt affectuz: vt ſex primis
diebus lac euaſerit. Nouẽ ſequẽtibus ſanguis. Duodecim alyc caro. Decez z octo
reliqo fuerit figuratũ. tũc aia creaf: atqz infundit. Qui aias ante ingreſſuz vixiſſe putãt: eas demonẽ vite ducẽ nãluter elegiſſe
dicunt in ipſo deſcenſus initio prius quã
corpus ingrederent. Alij vero poſtqz electione vti ceperit: eligendo mores interiz
demonẽ vite ducẽ latentur eligere. Sepeẽt eundez demonẽ a pluribus. ligi. Poſſe
.n. aias multas genio vno .i. vno ingenij
duce demone vti. Qui ante eligere opinãtur ex illa potiſſimũ turba demonũ accipere volunt: que eidẽ accomodetur ſtelle:
cui z anima ab ipſo mundi opifice fuerit
aſſignata. Tot .n. eſſe demonũ heroũqz legiones: quot ſtelle ſunt numero. Atqz ex
tali quadã turba illum ſortiri preceteris
qui cum illa electa vita maxime conuenit
z figura celi: que eoipſo electionis deſcenſus momento componit: maximãqz hic
de cauſis in hoiuz ingenijs: fortuniſqz differentiam ꝓuenire qui vero poſt ortũ p:o
aduerſitate morum diuerſos aias adipiſci
genios aiunt: permutari quoqz duces eiuſmõi ꝓcedunt: moribus ꝓmutatis: pluſqz
conſilio tribuere quã vel fato: vel fortune
vñr. Verũ vtrũqz ſit perpetua indigemus
cuſtodia numinũ. Quod qdem plato cuz
in ſympoſio: pythagora: politico: critia di
cat: hic probat in legibus. Videlicet quoniam inter falſa bona: z innumerabilia mala verſamur. Vnde perpetua fallacia: z p
turbatio naſcitur. Ideoqz tanquam oues
mira diuinorum paſtorum cuſtodia semp
egemus. Addit cum nos ꝓpium qdẽ viciũ pdat: ꝓpria vero virtus velut exigua
ſeruare nõ poſſit. Ideo ſola ſupoũ virtu-

tē custodū: quorū virtutis imago quedaz exigua sit: nostra virtus nos posse seruari. Presertim cū sicut alibi dicit: Dernia exponente: malefici demones assidue nos p viribus ad inferiora deprimere queant. Sed alij sunt custodes illi: qui nos eligunt: alij demones: quos nos eligimus.

¶ Qua parte corpis aia ingredit: q̄z egredit: z quo duce ꝓgreditur. Cap. vij.

Anima qua parte corporis ingredit qua egreditur? Anima q̄ est mediū rerū iussu dei: qui est mundi centrū: in pūctum cordis medium: qđ est centrum corporis primum infunditur. Inde per vniuersa sui corporis mēbra se fundit: qñ currum suum naturali iungit calori. Per calorem spiritui corporis. Per hunc spiritū ĩnergi' humoribus. Membris inserit per humores. Deniq̄z per morbum: solutum ijs medijs statim cum suo illo curru se(vt ita dixerim) colligit. Refluitq̄z in cor: vñ primū effluxerat: Cordis extincto calore: qđ ꝓp: iū erat illius vehiculi susceptaculū cor deserit tandē suo illā vehiculo comittāte. Sicut oculo clauso lumē soli: qđ illi influxerat: effluit integrū: suo ipsuz comittāte calore. Atq̄z vt ꝓbat Plotinus nō extinguit: sed solē suū ꝓpetuo sequit. Mirro in presentia: q̄ egredientes aias genij: demonesq̄z sui ad cōem iudicē cēs ducunt. Sed lata sīa: priores abeunt demones: malasq̄z violentus: z malus demon trahit: bonas aūt deus trāquille pducit. Hec i phedōe.

¶ De statu anime pure precipue sm platonicos. Cap. viij.

Vbi naz est aia pura decedens corpe mortuo? Ubi est lumen solis puruz oculo clauso. At lumen in solem reflectit. In etherē quoq̄ reflectit ale currus etherеus: onere terreno depposito. Ad etherem etherē aspirat aia nata quondā in ethere: vt inquit pythagoras. Precipue si viuēdi: z cogitandi habitū ethereis mentibus sīmilē mente conceperit. Ita.n. animus habitu mouetur: z agit: sicut natura formis. Quod qdem ꝓz in his: qui postquā artis habitū cōtraxerunt: sine consilio: z attentiōe vt natura solet: quasi naturaliter opant. Remanere vero in aia separata habitus tuz morū: tū disciplinaz: tuz bonoz: q̄z malos Plato in phedone: gorgiaq̄z asserit: z rō illa ꝓbat: qua dicit: habitum ita in naturaz conuerti: vt talis ab illo: qualis a natura ꝓueniat inclinatio. Quod maxime implet in aia ab hac mutabilitate seiuncta. Sed cur aie quoq̄ elementoruz: earūq̄z currus ad celestē habitationē nō annituntur. Quonā vt platonicoq̄ portus q̄z mea opinionē rīdeam: officiū illis a deo assignatum est: vt ibi sint semp. Anime cedunt voluntati diuine. Currus quoq̄ cedūt desiderio aiarum. Anime ille ex hoc officio prestantius officium non amittunt. Currus orbicularem motum circa suas animas seruant nō impedituz. Et sicut celis naturale est: illic circa suas animas verti: ita hic his vehiculis circa suas. At anima nostra rite functa hic munere sibi ad tempus iniuncto etherie eam plagam sibi preceteris eligit: cui nascendo fuerat assignata. Ad illud confugit astrum: atq̄z numen: vt Plato inquit cui viuendo se simílem reddidit. Sed hec illi viderint. Proinde sicut in terris conderando a singulis ad cōmunes naturaliū spēs: a speciebus ad rōnes diuinas tanquā naturalium cās ꝓcedebat: sic in celo vicissim a rōnibus diuinis. i. ideis ad spēs naturales perfecte ab his ad singula quodammodo se conuertit. Ac quam diligēter hic inspiciebat singula: tā ibi eadē ꝓspicit negligenter. Rursus q̄z obscure diuina prospiciebat: tam perspicue ibi pspicit eadem. Et que hic singulatim p instra in exterīo videbat lumine: illic secundum speciem p se in lumine videt itrinseco. Profecto q̄z tum olim conuertebatur ad sensum: tantum conuertitur tunc ad mentem. Cuius oculo diuinum fulget lumen. Quod qdez z si intrinsecum mentibus dici potest: tamē multo magis ab ipso deo quā infusus oculo radius a sole pendet semp: atq̄z seruatur: plenusq̄z formarum adest: sicuti co-

lorū solis lumen. Formasq; ipsas: & cūcta per formas extenuis ostēdit mentibus: quæ tenuis in ipsum pure: ardenteſq; conuertūtur. Tot vero saltem ꝛps oino cōuerſis patefacit: quot rex spēs facit in mundo. Nō .n. decet minus formare mentē: q̄ mundi materiā. Neq; minus tribuere menti: quā naturaliter appetat: optat aūt ordinez vniuersi cōprehēdere: quo & ipsa comprehēſa est. Quē diuturna tā admiratiōe quēſuit. In quo & ipsa prudentie cuiuſdam ſortit officiū. Singula vero & infima tantuz in lumine pſpicit: ſiue preterita illa fuerint: ſiue preſentia ſiue futura: q̄tū ad illa vel prudentia quadā: vel affectu dirigit. Sane quēadmodū ſenes pueroꝝ ludos: philoſophi ſtudia plebeoꝝ: vigilantes ſomnia dormientiū aut negligūt: aut rident: niſi aliter nōnū q̄ neceſſitas poſtulauerit: ita & multo magis ſegregate mentes noſtra hec ſingula: & pringentia negligunt: niſi q̄tū ab ipſo oium patre: cuius nā prudentia ipſa ita eſt: cuius agere eſt prouidere: cuius officiū eſt oibus prudere: & prudentia illis quē dā fuerit demādata. Tales Plotinus animas: tū ex antiquoꝝ ſnia: tū ex ppria rōne probat curare ſuos: & ſepe publice vaſci-
A nus: ceteriſq; beneficijs generi humano p deſſe. Sed cū harū prudentia voluntati diuine conſentiat: non pturbatione ex rebus noſtris vlla tanguntꝫ: ſed facile hec & tranquille gubernant.

B Sed nequis diffidat aiam ſepataz adtantū poſſe lumen attolli: ppea q; eā in corpe videamus tāta caligine circūfuſaz cōparare platonici iubent intellectū q̄dez viſui intelligibile vero viſibili. Cuius nunquā lucē ipſam in ipſo ſole pleniſſimaz cōprehendit. Illa .n. huius ſemp excedit proportionē. Interdum ēt neq; lumen in colorib⁹ ipeditus cataracta videt. Aliquādo vapore quodam obfuſus vel rubro vt croceo: & obſcure: & aliter quā ſit: iudicat. Alius aūt vel pp cōtractionem ad interiorē imaginationem: externa nō vt aſpicere vel pp diſtractionē ſimul ad obiecta interſe longe diſtantia: vix cernit alterutrum. Ac ſi paulo attentius ad alterū vergit: interiz remiſſius: vel nullo modo vergit ad alterū. Similiter intellectus humanus immenſam ipſam diuini luminis plenitudinē in abſoluta dei natura exuberantez pūq; penitus cōprehēdit. Quippe cū illa nimiū capacitatē mentis exuperet. Preterea idē dei lumen vel in rerū creatarum ideis quaſi determinatū: vel in angelis tā cōtractum clare pſpicere qdē pōt aliqū: videlz cū ferme ita fuerit a corpis pagione ſemotus: vt illa. Elementali vero vt nunc conIunctus corpi quaſi cataracta quadā adeo eius ad illa pportio impeditur: vt ideales rōnes: angelicaſq; ſubſtātias longe admodū a materia ſegregatas oino comprehendere nequeat. Proinde quotiens pro viribus quaſdam earū proprietates excoguat: tot enis: q; phantaſie coniunctus eſt: nimirū phantaſie ſimulacris: quaſi vaporibus: nebuliſq; eas adeo proſpicit inuolutas: vt vel obſcure admodum: vel aliter q̄ ſint: videre cogatur. Poſtremo etiam n. parūp quoad pōt phātaſie diſcutiat nubes: interea tamen q; & ad difficile tegendi corporis miniſterium eſt contractus: & ad ſenſibilium imaginum ob curſuz continue impendētē ſimul. atq; ad intelligibiliū intuitum eſt diſtractus: idcirco ſupernoe influxus vix quidem ſuſpicit: & quaſi nec pſpicit. Atq; (vt platonici opinantur) tanquā per repentinam quandam coruſcationez ſubito vaneſcentem. Quamobrez nemini mirum videri debet: q; hic neq; claritatez diuinorum percipiamus: neq; ſuauitatez ipſam: que illic guſtatur ex illis: ipſi vnq; vel paulum deguſtemue. Nempe mēs ob informez materiam: & a mente: & a diuinis alieniſſimam non aliter q̄ lingua propter pituitam paralitica: diuinorum ſaporū veritatem voluptatemq; guſtare non poteſt. Sed tunc demū ſalutarem nectarei liquoris recipiet guſtum: cuz leiberi fluminis letales humores penitus expurgauerit: atq; inſuper diuinum fontem nō naturali tm

fiti:que ex seipsa molesta est:appetierit:sed et quodã moralis:pieq; sitis habitu ipsuz pre ceteris:imo solũ elegerit appetendus. Quo aũt gustu saporibus his vescat:alibi disputauimus. Huc tendit platonicum illud i phedro:alas:que ex lethea emerserit aqua altius euolare. Z hiq; primo celestem vna cũ duo celestibus:deinde,supercelestẽ cum supcelestibus circuitum agere:eo.s.ordine:vt alie cũ alijs ibi numinibus circũuagentur:circuituscq; hmõi alternis vicibus repetant. Hoc autem nihil aliud sibi vult q̃ solutas ab elemẽtalibus corporibus alas in celestibus iam vehiculis in figuraz ppriam circulare.s.restitutis:celestẽ colere regionem. Atq; alias vna cum stellis:celi coluscq; alijs:quibus vel natura:vel habitu magis familiares sunt:tuz in certa quadã mundi gubernatione congruere:tum per rez species similiter rõne discurrere. Rursus cum dijs supercelestibus idest angelis in ipso idearum intuitu:z quasi quodam circuitu subito cõsentire:z vna cũ vtriscq; feliciter vtrũq; peragere. Addit eisdẽ vna cum superis illic alimẽtis.s.ambrosia:z nectare vesci. Ambrosiam quidẽ esse censet pspicuũ suaueq; veritatis intuitum. Nectar vero excellentẽ:facilimãq; prudentiam. Hic panditur z vetus illud arcanuz a platone in libro de regno preceteris celebratũ, presentẽ mundi circuituz ab oriente ad occidentem esse iouium:atq; fatalem. Uerũ fore quandoq; alterum huic oppositũ sub Saturno ab occidente vicissim ad orientem. In quo sponte nascentur homines:atq; a senio procedent in iuuentutem:alimenta q; illis vltro eterno sub vere ad votũ suppeditabuntur. Iouem vt arbitror animam mundi vocant:cuius lege fatali manifestus hic manifesti mundi ordo disponitur. Preterea vitam animoruz in corporibus elementalibus iouiam esse vult:sensibus:actionibq; deditam. Saturnuz vero suppremum inter angelos intellectuz:cuius radijs illustrentur vltra angelos anime accendanturq;:z ad intellectualem vitam continue pro viribus erigãtur. Que quotiens ad vitam eiusmodi conuertuntur:eatenus sub regno saturnio dicuntur viuere:quatenus intelligentia vigũt. Pro inde in ea vita ideo sponte dicuntur regenerari:q; electio propria in melius reformantur. Rursus in dies reiuuenescere.i. in dies:si modo ibi dies dinumerãtur magis:magisq; florescere. Hoc illud apostoli Pauli. Domo iterior renouatur in dies. Deniq; illis alimenta sponte affatim sub perpetuo vere suppeditari:quia non p sensus:operosamq; disciplinam:sed per lumẽ intimum:sunimaq; cum vite tranquillitate:atq; voluptate miris vitalis ipsius speculis perfruũtur. Eiusmodi vite odor quidem mente pro viribus separata sentitur:sapor vero mente penitus separata gustatur. Addit his i symposio purgatas animas:que diuinam preceteris pulchritudinem amauerunt:tandem in ipsum diuine pulchritudinis pelagus sese prorsus imergere:diuinosq; ibi liquores non tantuz bibere:sed etiam in alios iaz ex seipsis effundere. Summum vero beatitudinis cõclusit in epinomide:vbi ait animum purgatissimum omni tum mutabilitate firmata:tum multiplicitate collecta sese in propriam vnitatem intellectu superiorem omnino conferre:perq; hanc in vnitatem diuinam intelligibili mundo superiorem iã transferre:deoq; potius viuere:q̃ seipso:cui certe mira quadam super intelligentiam ratione sit coniunctus. Nunc vero nodum effici Plato vult diuina quadam luce:que quidẽ non aliter in mente refulgeat:quaz si amore dei prorsus accensa trãsformetur in deũ. Quo fit vt diuinũ amorem in phedro omnibus diuinis furoris gradibus:animiq; bonis longissime ppo fuerit. Hic vero potissimum platonica latent misteria paucis:que subdam a nobis breuiter comprehensa. Nempe segregate mentes cum primum in se conuertuntur perradium naturalez sibiq; proprium:iã quam animalia:que nocte vident:pauca

quedam:ꝛ illa quidem quasi sub nube vi-
dent. Quatenus. l. earuꝫ natura sub deter-
minata specie :rerumq; formulis quasi in-
formibus representat. Deinde vero per ra
diū proprīū in lumen cōe cunctis mentiū
sublimiū spēbus sese conuertentes:iaꝫ per
ipsum quasi p diurnū lumen perspicue cū
cta ab ipso luminis huius auctore creata
conspiciunt. Lucem vero ipsam luminis
huius originē:q̄ nāliter appetūt: : ideoq;
nec frustra desiderant:assequi suspiciēdo
non possunt. Quoniam ꝛ per externum a
deo lumen:quatenus externū est:lucē deo
intimaꝫ oīno penetrare:ꝛ amplissimū dei
angustissimo suo cōprehendere nequeūt.
Sicdem lumen ipsum:q̄uis in deo āplū
tū in mentibus euadit angustū. Uex lucē
ꝫ obscure ꝓspectā : tū ardenter amando
ipsius interim calore penitus accendunt.
Atq; accense:qđ amoris est ꝓpriū:trāsfor-
mant in lucem. Qua detiq; roborate: ob
amorem iā consecunt : qđ p aspectuꝫ vix
eminus sequi potuerant. Ut lux iam ipsa
amore facillime fiāt:q̄ proseq oculis ante
molieb ant. Tanta vis est amoris:tanta fa-
cilitas:tāta felicitas: imo vero(vt rectius
loquar) tāta vis est lucis amate. Deus.n.
amando lucē nō tam sese accendit:ꝛ trans
fert:q̄ a luce blande alliciente: vehemen-
ter petente:penitus penetrante:ꝛ accen
dit ꝛ transferī: ꝛ lucet. Cū vero tota pce-
ptionis:fruitionisq; efficacia:que in sen-
sibus est externis:sit ꝛ multo magis in phā
tasia:rur susq; longe potentior sit in men-
te:expedita ꝓsertim:ac ꝓterea sensibiliuꝫ
rerū:oblectamentoꝝq; rōnes exactissime
sint in deo sequi: vt mens dum expedita
ponit deo summa queq;:ꝛ sinceriſſima om
nīū oblectamenta sen'uū:suo quodam : mi
roq; modo plenissime sentiat. Neq; solum
imaginaria circa deū delectatione q̄si vidē
do:audiēdoq; ꝛ odorādo. Hec.n. implere
nō pōt:sed ēt substātiali quadā gustui: ta-
ctuiq; ꝑsimili voluptate pmulceat. Gustū
vero tactū ve inq̄ nō cōtigui cuiusdā: vt
fit in sensibus:sed penetrātis penitus:atq;
penetrati: penetrati inq̄ a toto īmensoq;
bono:totū secū imēsūq; gaudiū inferente.

¶ Nouem gradus in patria.

PRoinde nouē beatoꝝ gradus nō so A
lū apud christianos:sed ēt apud pla-
tonicos:tū in angelis:tū in aīs disponunt
ob eā:vt arbitror rōnem:q; nouē precipue
modis diuina illic ꝑficit cōtēplatio. Sane
quēadmodū nos ex rerū potentia:ordine:
cōmoditate potentiā:sapientiā:bonitatez
dei:qua possumus sagacitate venamur sic
illi vicissim ex diuina bonitate:potētia: sa
pientia:tanq̄ ex finali efficiente exēplari
cā vniuersi:hec ita fieri in rebus agnoscūt
ea videlicet rōne: vt alij diuinā bonitatez
potissimū in seipsa cōsiderent. Alij ad res
ipsas precipue referant. Alij precipue res
ad ipsam velut ad finē. Singuli tū cuncta
contueant. Sic ergo triplex diuine boni-
tatis implet intuitus:per quez tres primi
beatoꝝ ordines distinguunt. Tribus quoq;
modis fit potētia:totidēq; sapientia cogi
tat. Hinc sex infup ordines beatorū cōnu-
merant. His nouē felicitū gradibus apud B
platonicos:octo celoꝝ plage ac nona sup
celum excogitata regio congrue accomo-
dari videnī. Apud orphicos aūt octo celi:
atq; sub luna etherues ignis. Apud chri
stianos circuli sub empyreo nouē. Quili-
bet.n. ad illaz potissimū regionem habitu
quodā simili:quasi naturali leuitate ferun
tur:cuius habitatoribus angelis sese in vi
ra ꝑcipue similes reddidēr. Similiter
quoq; christiani reprobos alios in nouez re
proboꝝ demonū gradus: qbus se vtiēdo
fecere similes:ipsa similitudine quasi pon-
dere naturali putāt ꝑcipitari. Sed de his
alias: Qđ vero nouem sint in beatitudine
gradus:hec quoq;:vt arbitror:rō compro-
bat. Nempe diuinā potentiam timemus:
sapientiaz querimus:diligimus bonitatē.
Solus qdem bonitatis amor aiam trans-
formatin deū. Idcirco amor absq; inquisi
tione:atq; timore animam patrie reddit.
Contra vero nequaq;. Sed iam gradus
ipsos:qbus in celū ascendit:ordine dispo-

ramus. In primo sint q potissimū bonitatē amāt. Deinde potentiā timent: Postremo sapientiā querūt. In secūdo qui in primis diligunt bonitatez: circa vero reliqua duo se pariter habēt. In tertio q silr erga bonū in primis afficiunt. Deinde sapientiā pscrutant postremo timent potentiaz. In quarto qui circa tria eque se habēt. In quinto qui bonū primo amāt: deinde potentiā extimescunt. In sexto qui silr bonū diligūt: seqnti vero gradu appetunt sapientiā. In septimo q absolute bonū t simplr amant. In octauo quos potētia primū: secūdo bonitas: tertio sapientia mouet. In nono apud quos sapiētia primo: secōdo bonitas: tertio potētia pōt. Differiū eiusmōi in euāgelio ibi significatū arbitror: vbi diuinū oraculum sectatores suos nouies beatos appellat: ppea q nouē gradibus meritoz duce deo celū nouē ad nouē contēplationis ordines beate petunt. Sed ecce iaz beata euangely sancti cōmemoratio nos admonere vr: vt philosophicis dimissis ambagibus: breuiori tramite beatitudinez ea āramus: via qua christiani ducūt theologi: ac Thomas aquinas in primis christiane splendor theologie.

¶ De statu aie pure pcipue sm christianos theologos.

C Rreata mens quelibet respiciēdo vel in suā essentiā que ibi differt ab esse: t in certa spē est a deo infinite distante vel in lumen sibimet pprīū: vel in: qō vis lumen in ea determinatū substantiaz diuinā intelligere nequit. Que cū infinita sit: certe qd ipsa sit: per finitū aliqd repsentari nō pōt. Solū vero p ea q diximus mentes: t deū esse cognoscunt: t qd non sit potius q̄ qd sit: t qua rōne: vel ipse ad alia: vel alia referant ad ipsum. Jd Plato i parmenide pbat. Jdē Dionysius areopagita in mystica theologia cōprobat concludēs: mētes in sūmo nālto cognitiōis gradu cōiungi deo velut ignoto: q̄si oculū sub solis lumine caligāte. In eiusmodi vero cognitione naturale desideriū nō ipleī. Quicqd .n. in spē quadā est implectum: spēi ipsius optat pfectionē. Talis aūt cognitio in ipsa cognitiōis spē implecta censet. Solemus .n. in nullo cognitionis mō gescere priusq̄ qd sit res ipsa fm substantiā cognoscerimus. Deterea rōni naturalis est cōtinua p rōnes discursio: quousq̄ ad summā perueniat rōnē: que qm infinita sit: ideo sola rōnis discursum ex se absq̄ fine frustra peruagaturū sistere possit. Siqdem vltra sint tū quodlibet mēs semp aliqd vlterius machinat. Nō qdem innumeris t lineis: t figuris: pportionibusq̄ appet. Quo fit: vt in sola dei substātia: que sola infinita est: cō gescere valeat. Jdq̄ ide puenire cēsendū: q naturalis tū intelligentie perspicacia: tū voluntatis ardor radius qdam est ab ipsa diuina luce prime per ipsius lumen infusus: in eandēq̄ refulit naturaliter: neq̄ moueri cessat prius q̄ in suū se solē deniq̄ reflituerit. Proinde quo quid naturali est fini ppinquius: eo vehementius aduentat ad finē. Quod in elementoz motibus est manifestum. Segregate vero mentes p naturalem cognitionē ppinquiores deo euadunt: q̄ cōiuncte. Igitur tum nostre naturalis cognitionis sue terminis contēte non sint: certe multo minus ille. Quonia vero nālis spēi cuiuslibz appetitus ab vniuersali natura directus oino inanis esse nō dz: opz mentes oēs posse diuinam videre substantiam: sine qua nihil perfecte vidēt. At cum videre illam in specie aliqua creata non possint: opus tamen sit forma: per quam videant: forma inquaz diuine substantie propria: qua illam non imaginarie sed proprie cernant. Necesse est eas diuine substantie adeo copulari: vt ipsam iam inspiciant per seipsam. Simile quid dam apparet in visu: qui colores quidem per ipsorum imagines sub lumine cernit: lumen vero per aliud pcipue quaz per lumen videre non potest. Sed ne quis absurdum putet: deū intellectui coniungere velut formam: meminisse oportet perfectionez mentis consistere circa verū.

Uerū aūt ⁊ ens: ⁊ intelligibile idē. Quic/quid aūt in hoc ipso genere existentia: atq; esse componit: tanq; ens: verūq; potius: q̄ tanq; esse veritas ve se habet. Neq; po test aliorū in eodem genere esse forma: cuz iam forma in se sua ad suam quasi materiā sit contracta. Itaq; nulla creata mens mē tium reliquarū forma fieri potest: immo so lus deus ad genus mentiū vbiq; se habet: vt forma: qui solus est ipsum esse: ⁊ simpli cissima veritas: vt forma inquam non tan quā pars compositi: sed operādi principiū. Quo mens potius vt deus iā: qui vt mēs operetur. Sicut ignitum aurum vt ignis agit portē: q̄ vt aurū. Quale apocalypsis Joānis iubet emendum.

¶ Quo pacto mēs deo coniungit.

A Ad hoc autem vt mens diuinam in duat substantiam quasi formaz: nō ppria virtute ducit: sed diuina trahit ac/tione. Siquidem natura inferior proprie/tatem: formāq; superioris absq; superioris ipsius actione consequi nequit. Qđ in ele mentis est manifestum in quibus aer non aliter q̄ agente igne ignis euadit. Præte/rea nihil potest ad excellentiorem actionē aliquando perduci: nisi prius in eo virtus corroboretur. Quod si ad consuetaz actio nis speciem: sed tamen aliquanto vehemē tiorem est perducendum: satis vbiq; erit: si modo solita virtus augeat: vtpote si aer q naturaliter vno calefacit gradu: duobus aliquando fit gradibus calefacturus: suffi ciet naturalis sui caloris aliq̄tū intendere qualitatem. Uerumtamen si aer actionem specie: genereq; superiorem sit sibi vendica turus: videlicet si illuminaturus fuerit: q̄ corporis est etherei proprīū: nouaz ab ipso etherē formam iam sortiat oportet. Quor sum hec? vt intelligamus: mentē nō posse ad diuinam substantiam per ipsammet p/spiciendam attolli per solū naturalis virtu tis ⁊ luminis augumentū. Cum eiusmo/di operatio ab ipsa naturali mentis opera/tione plus q̄ genere differat: sed opus eē noua quadam virtute: nouoq; lumine ab

B altiori principio descendente. Quod gdez ⁊ gratie: ⁊ glorie lumen appellant: quo illu minata mens: ⁊ multo magis accensa di/uinam iam substantiam: cuius calor: ⁊ iam feruet induitur velut flammam: flammaz inquam: non qualem in crinita siccus va/por a terra sublatus subit prope ignis spe/ram: q̄uis id admodum simile videatur: immo flammam superceleste lucentem sa lubriter: non ptentem. Negabit forte aliq̄s mentez per qđ vis lumen ad pspiciendū deū posse pduci: q; si nulla est visus ipsius ad sonū proportio. nimirum neq; mentis: neq; luminis a mente susceptī: ideoq; finiti vlla ad immensum deū proportio est. Nos aūt respondebimus: deū q̄uis facul tatem intellectus excedat: non tamen sic alienum esse ab intellectu: sicut sonus est alienus a visu: vel insensibile qddam a sen su. Cuz deus sit: vt christianis placet theo logis: intelligibile pmū: totiusq; intelle/ctualis virtutis: ⁊ actionis principiū: me/diūq; ⁊ finis. Est igit quedam inter intel/lectum: deūq; proportio: non q; sit vlla eō mensuratio: sed habitudo quedaz potius quasi materie intellectualis ad intelligibi/lem formam: ⁊ effectus ad causam. Præte rea lumen illud infusū: ⁊ si terminatū eua dit in mente: ea tamen virtute preditū a deo infunditur: qua eam diuine substantie copulet: nō naturali qdem: sed intellectua li potius copula. Id vero efficere negt ra/dius naturalis: q; iam ab initio totus in susceptientis transiuit naturam per se priuo informem. Unde ⁊ ipse caliginosus euasit ⁊ debilis. Neq; mens cum longe a diuina simplicitate degeneret: totam potest suam per idem sortiri perfectionē. Ideoq; aliud in ea radius est naturalis: per quem quate nus sue conuenit speciei: non nihil intelli git aliud vero lumen infusum diuinitus: quo subleuante ad gradum super se vltra q̄ cogitari possit eminentissimū mirabili ter eleuat. Deniq; infinitas ipsa dei haud priuationem forme significat: qualis infini tas materie cōuenit: cūq; sit inefficax. ⁊ in/

formis: merito cognitioni inepta censet. Sed absolutam significat excellentiaz nullo prorsus subiecto contractam. Hec aũt ceu sol natura sua id habet: vt mirũ in modũ lucendo: atq; illuminãdo maxime omniũ mouere intellectualem visum possit: atque videri. Et qua virtute excedit mentez eadem possit eandem supra vires propias eleuare. Neq; tamen putandum est: mentem essentia diuina formatam: q̃uis qd ipsa sit intelligat: ipsam tamẽ penitus comprehendere. Nam & virtus ipsius terminata est: & lumen in ea determinatũ: & diuinam eũ subit essentiam: non per oẽm diuinitatis virtutẽ inde formaf. Quid ergo? Nũqd partẽ diuine substantie cernit q dem: ptem vero non cernit? Non ita sane dicendũ: siqdem deus diuidi negt. Immo vero putandũ est eam aspicere deũ: haud tamen penitus comprehendere. i. sub tot rationibus: & tanta certitudine: tantaq; p fectione perspicere deũ sub quot & q̃ta sibimet perspectus est deus. Accedit ad hec q non cũcta: q̃ deus & videt: & potest videre deũ potestq; ipsa videre. Videt aũt: pot q; deus infinita: preter illa: q̃ in natura cõstitũt: qd̃ ꝓbauimus alias. Si enim dei substantiam non comprehendit: certe neq; intelligentiam eius: atq; virtutez. Neq; igit cũcta: q̃ & intelligit deus: & potest. Aliqn cũ virtus per ea q̃ pot soleat: extimari: nõ q̃ cũq; videt: potq; penitus comprehẽderet: cõprehenderet pariter videndi: faciendiq; virtutem: atq; substantiam. Quid plura? Quo altior intellectus: eo & plura vel numero: vel ratione intelligere debz. Ex quo consentaneum est: diuinam mentem seipsam vndiq; contuentem tũ plura: tũ pluribus rationibus videre: q̃ videat qlibet intellectus.

¶ Omnes mentiũ species possunt coniũgi deo.

E NEmo vero diffidere dz mentes humanas propterea q̃ in ipso mentiũ genere infime sint: ad ipsam diuine substãtie contemplationem posse perduci. Quã dogdez neq; ipse angelice mẽtes illue virtute q̃dã peruenirũt nãli: sed diuina potius & (vt ita dicam) supernaturali trahunt. Opus aũt q̃ super nãli virtute peragit: pter naturarũ diuersitatem impediri non potest. Quippe cũ immense potentie dei nihil alicubi reluctef. Tã facile diuina potestas totam mouet machinam: q̃z facile minimam mũdi partem. Taz facile curat egrotantem grauiter: q̃z facile leuiter egrotantẽ. Quãobrem q̃ facultate infusa diuinitus mentes altissime: eadez & infime ad sublimia rapiunt. Preterea suppreme mẽtiũ cretaruz immenso quodam adeo spacio distat. Infima vero ab hac: cũ vtraq; finita sit: finito discrepat interuallo. Inter teruallo vero huius ad illud nulla esse proportio iudicat. Qd̃ si finitũ additũ infinito nullã: vt apparet: affert varietatem: qd̃ nã prohibet ipsam dei virtutem: q̃ spacium ad angelũ vsq; subito percurrit imensum: mox inde pusillũ inter angelũ: animamq; complecti. Ut simul tam anima: q̃z angelus rapiat. Deniq; si mentiũ generi: qua ratione mentes sunt: nãlis est instinctus ad sũmũ intelligibile pruidẽdũ: qd̃ in oi intelligibili q̃rendo querũt: & appetũt appetendo: segt: vt tãnaturalis fu instinctus eiusmodi mẽtibus infimis q̃z suppremis. Atq; tam he q̃q; q̃z ille terminũ conseq possint naturaliter exoptatũ. Id aũt nobis appetitio ipsa naturalis ostẽdit: q̃ cuz trahat ad infinitũ: non potest aliũde q̃z ab ipsomet infinito inseri: ac moueri: atq; deniq; terminari. Qd̃ si que a natura mouẽtur inferiora: non frustra mouent: multo minus q̃ a supprema ducunt. Huius qdẽ radius per oẽs esse ordines mentiũ transferens singulas: & illustrat: vt videãt: & accendit: vt ament. Cũ vero ignis: atq; sol lumen latius propagare soleant q̃z calorẽ: ꝓsentaneũ est: quousq; diuini solis radius calefaciendo ptendit: eousq; multomagis posse illuminando ptendi. Ergo mentes hũane sicut inde accense diuinũ quottidie appetũt bonũ: ita & illic diuinũ q̃q; verũ

illuminate cõspiciũt: atq; cõspiciendo vero bono feliciter perfruuntur.

¶ Diuersi in patria gradus: & q; oẽs oia creata vident.

A POssunt aũt alie mẽtes alijs clarius pleniusq; diuinaz substantiã contueri: quatenus lumen ipsum quoad id quasi materie pspicue preparauit: sub diuersis pfectionis gradibus inde suscipiũt: sive pro nature: sive p dispositionis acqste diuersitate aliter: atq; aliter prepent. ¶ Maxima vero nostris mentibus varietas ex diuersis amoris gradibus pficiscitur. Quibus qdem gradibus diuersi & visionis: & multo magis gaudij gradus non iniuria congruũt. Forte vero licet singule cuncta creata videant: vt pbabimus: alie tñ plura q̃s alie: ex his que nõ creauit: attingũt: & que vident pluribus rõnibus assecunt. Oẽs tamen vera ratione perspiciunt. Et cum gaudiũ velut terminus amori respondeat quẽ amauerũt ardentius: he coniunctius: vt solet amor: herentes interius transferũtur in bonũ: sic ipso amoris habitu conferente: suauiusq; fruunt. Proinde si mentium finis est ad diuinam substantiam peruenire: necessario illic tanquam in fine oẽ mentium desiderium prorsus impletur. Non impleret autem: nisi ordiné illic vniuersi creatum vndiq; comprehenderent.

B Siquidem eiusmodi est consuetuz studiũ intellectus: vt particularia in vniuersalia ad cõmunissimũ vsq; resoluat. Atq; ipsuz eius sub absoluta ratione describat: perq; omnes eius gradus distinctissime diuidat. Quasi ad id precipue natus sit: vt vniuersi forma quandoq; formet. Quid nam prohibet: intellectum dum fontem conspicit vniuersi: vniuersum effluens inde perspicere? Presertim cum non sicuti sensus ex sũmo sensibili ad sentiẽda minora impeditur ad tps: sic intellectus ex intelligibili sũmo ipediat ad reliqua: sed potius mirifice roborẽt. Preterea intelligibile genus amplius est genere naturali. Multa. n. vltra illa: q̃ natura facit: intelligi possunt. Igit quecũq; ad esse naturale cõplendũ necessario requirunt: insup & multo plura ad cõplendũ esse intelligibile exigunt. At vero esse intelligibile tunc demũ absolutuz est: cũ intellectus summũ attigerit finẽ. Quẽ admodum ipsa naturalis esse perfectio in ipsa rerũ cunctaq; constitutione consistit. Quamobrem deus quecunq; ad pfectionẽ vniuersi pduxit: in intellectu sibi iuncto producit. Rursus q̃uis alius pfectius alio deũ videat: singuli tamen ita vident: vt capacitas naturalis impleatur ad votũ. Nec aũt in qualibet mente ad omnia vniuersi genera: speciesq; extẽdit. Adde insup & ad singula passim subdita spẽbus. Nec enim insuper exoptamus. Itaq; mentes in deo ẽt singula distincte discernunt. Profecto cũ virtus superior possit quicqd inferior: atq; etiam eminentius: aie vero coniuncte corpibus: & vniuersalia cognoscant & singula: consentaneũ est mentes ipsi veritati coniunctas vna virtute: vnoq; intuitu vtraq; comprehendere. Presertim cuz & ipse rerũ species amplissime sint in illis: & ille virtutem ibi efficacissimam cõsequãtur: per quam genera: speciesq; ad singula vsq; deriuent. Sane oppositio quodã ordine rerum species ad intellectum coniunctum perueniunt: atq; separatum. Dic. n. resolutione quadam a singulis materie cõditionibus separando. Ibi vero ex conũctione quadam mentis cum forma diuina omnium effectrice: & iudice etiam singulorũ. Que qdez forma nõ a singulis abstracta est: sed singulorũ vbiq; creatrix: nõ forme tñ: sed materie: in q̃ singularitatis rex pfistit origo. Quãobrẽ forme in mentẽ ide fluẽtes vltra cõia ẽt singula pũctis mentibus repñtant. Qõ qdẽ hinc ẽt cõfirmat: q̃ si mẽtes angelice celestia corpa p intellectũ mouẽt: necesse est eas hoc ipm: qõ mouẽt: situsq; q̃ motu mutant: nõ ignorare. Nostre vero mẽtes ad angelicã pfectiz q̃s tũ ad motũ spectat: notitiã pduci possunt Precipue si quod illic gubernationis officium consequantur.

¶ Status anime apud deum imobilis.

D Cum mētes illic vnica dei forma rū creatarū videant formas: cōsentaneū est: vt oēs vna videant visione: que quidem si perfectissima est: statu possidetur potius q̄ successione queraf. Probabile enim est mentes quietis potius q̄ motionis auidas: vbi finez consecute fuerint: firmiter congescere. Presertiz q̄ si oēs vniuersi spēs ibi cognoscūt: sub quibusdaz veris generibus spēs p̄cedunt innumere: ceu sub numero figuraq̄: ꝛ ꝓportione: consequens esse vr: vt spēs quodāmodo videāt infinitas. Et vero cū infinita ptransire nō liceat: nō p̄tereundo ēnumerāt: sed manendo conspiciūt. Rursus si perpetua intelligentia ipsius intelligentis vita quedā est: atq̄ ibi intelligentia ob stabilitatē suaz particeps euadit eternitatis sequit: vt beata mens in eternā vitā iure translata dicatur. Merito quidem. Nempe mens humana inter eterna ꝛ temporalia media collocat. Sicut igitur operatio eius: qua coniūgitur temporancis tēporanea euadere consuevit. Sic ꝛ illa q̄ eternis eterna. Deniq̄ quonā pacto visio ipsa illic mobilis sit: nō video: vbi ꝛ videndi virtus tempus ab initio: tū vel maxime iam supereminet ꝛ obiectū: qđ videtur: ac forma: qua videt status ipse est: ipsaq̄ eternitas. Hinc sequitur: animas deo semel herentes inde discessuras esse nunq̄. Si modo motum iā trā scenderunt: atq̄ naturale desideriū impleuerunt. Quod quidem cuz ꝛ in substantia stabili sit fundatum: ꝛ ad stabile obiectuz naturaliter dirigatur: nimirum non aliam quam stabilem deniq̄ possessionem appetit tanquam finem. Quid mirum si sempiterna mens: quod nō propter aliud: sed ꝓpter se desiderat: desiderat vt semper habenduz. Preterea vbi naturalia sub se nulla ignorat: certe qualis sua illa possessio sit non nescit. Quo circa ꝛ defutura est: ꝛ futurā preuidet: ac viuit inscitu: cum possessione tam cara aliquando: animo breui se existimet carituram. Adde q̄ quecquid naturaliter cuidā adheret fini: non aliter & vi quadam illata inde diuellitur. Cuz igit deo mens tanquam fini coniungatur: naturaliter pre ceteris exoptato: coniunctio nisq̄ huiusmodi efficiens cā ipse sit deus: nullaq̄ vis maior ex aduerso queat accedere: que violenter quandoq̄ se iungat: q̄ deus sponte coniunxit: procul dubio mēs a nullo vnquaz inde recedere cōpellet ur. Quo autem pacto vel a certa veritate per fallaciam: vel a puro: totoq̄ bono per voluntatem sese auertat: cogitari non potest. Profecto neq̄ mentis substantia permutatur: neq̄ intelligendi perspicacia sub lumine deficit continue confirmante. Neq̄ lumen subtrahitur vnquā: quod ab eterni tate infunditur in eternum: neq̄ volūtas vel ob alterius stimulū a totius possessione recedit: vel ob tedium: satietatez ve ab eo vnquam obiecto se segregat: quod cum penitus comprehendi non possit: nimirū ꝛ semper occurrit: vt nouum: ꝛ cū admiratione summa: ideoq̄ cum desiderio cōtinue possidetur. Deniq̄ si quanto quid summo dei statui propinquis est: tanto fit immobilius: mentes substantia iam diuina formatas necesse est immobiles ꝓfus euadere.

¶ Singuli in deo contenti.

Hec vero singuli quecunq̄ appetūt consecuntur. Philosophi veritatis admodum studiosi hic in ipsa veritate veritatum procreatrice vera cuncta perspiciunt. Hic viri ciuiles gubernationi: ac potentie dediti cum omni potente gubernatore mundi potentissimi gubernatores euadunt. Hic victorie: glorieq̄ cupidi omnia iam aduersa vicerunt. Mouerunt omnes: beatis noti sunt omnibus. Hic voluptatum sectatores: si modo peruenerint in ipsa voluptatum causa: tota voluptate fruētur. Nempe queamadmodum corpora vmbre sunt diuinorum: ita ꝛ sensus oblectamēta diuini vmbre sūt gaudij. Mā mens efficacior admodū est q̄ sensus: ac vez: totūq̄ bonū falso quodā bono E

ꝛ potentius supra ꝯ cogitari queat: ꝛ sua uius est. Preterea intellectus obiectū suū vndiq; penetrare solet: cum ꝛ intrinseca ab extrinsecis: ꝛ ppria secernat ab alienis. Quod nunq; efficit sensus. Item intelligibile ob mirabilem puritatem: atq; virtutem intellectus ipsius penetralibus prorsus illabitur. Quod qdem sensibile sensui nō pōt efficere. Quamobrem puri intellectus voluptas circa intelligibile summuz non modo continua: puraq; est qualis nō est in sensibus: verum ēt intima ꝛ integra simulq; tota comprehenditur. Multoq; magis sensus superat voluptatem: quā sapozum suauitas illecebras inanes odoruz. Solemus cum in habitum propriuz restituimur: quocunq; id modo fiat: voluptate perfundi. Nulla vero cogitari potest restitutio maior: ꝯ vbi animus qui ab idea: immo a seipso degenerauerat: in ideā suaz imo seipsum vndiq; restituit. Ibi rursus ipsa gaudij gaudet idea. Unoq; in bono bonis fruitur vniuersis. Et cū nos ea delectent: que cupimus: cupiamus autē oīa: q; bona: ibi summa voluptate pfundimur vbi cum sit omne bonuz: perfecte q̄quid appeti potest cōsequimur. Varie vero mētes omni quidem bono fm essentiam boni precipue: boni autez gradibus secundū varias proprie fruunt ideas: quatenus varios in primis totius boni gradus amantes: varijs quoq; callibus ad bonū ipsum proficiscuntur. Deniq; vt summatiz dicā: vnum est omnino: quo beati fruūtur oēs: ꝛ si alijs alij precipue modis: rationibusq; fruūtur: prout varie vel ex affectu: vel ex obiecto aliter: aliterq; alliciente trahit sua
B quēq; voluptas. Sic ergo: vt Plato ingt lucet omnis abest a choro diuino. Cōmunis eniz in eo choro charitas efficit: vt singulorum felicitati tanquā sue congratulētur. Preterea vbi quisq; : ꝛ quod amauit ꝛ ea qua potissimum eligit ratione: ꝛ quo usq; desiderat ad votum iam consequitur ibi quilibet absq; inuidia: ꝛ pcul a stimulo contentus omno: plenusq; viuit. Jilicn. tam naturalis quam acquisita capacitas prorsus impletur: neq; capacitas ab vllo maior desideratur. Sua enim cuiq; naturaliter carissima sunt. Accedit q̄ nihil gratius est beatis diuino prsus amore flagrātibus: ꝯ id ipsum velle: quod deū velle cognoscunt: atq; ea tū mensura: qua capiūt: tū ratiōe: qua cupiunt: tū modo: quo deus ipse se exhibet potiundū: deo amato potiri. Quod vero bonū ibi suū omnino comprehendi non posse cognoscūt: ꝛ hoc ipō mirifice delectantur suū videlicet thesaurum eligentes infinitum esse potius quaz finitum.

¶ De corporibus beatoꝝ. Cap. ix.

AMime pure duplex felicitas conue/ B
nit. Altera ex seipsa de qua tractauimus. Ex corpore altera. Que apud platonicos est eiusmodi. Prestat enim exēplo quodam hanc cogitare. Oculus quidem tuus rotūdus est: perspicuus: splendidus: motu celerrimus. Mirabilis perspicacia. Oculum meum videt: seq; ipsuq; cernit in meo. Affectus animi tui singulos in se ipso figurat: ac traducit in meum: meosq; affectus per meum mutuo recipit. Tales sunt illi animorum currus: ꝛ in seipsis: ꝛ inuicem. Quisq; enim illoꝝ totus est oculus. Atq; in omnibus ferme ita se habēt: vt oculos ipsos se habere videmus. Jgit quasi oculi quidam rotundi sunt: perspicui: splendidi: motu celerrimi: cuncta vndiq; facillime circūspiciunt. Animorum suorum affectus cogitationesq; prseferūt ceterisq; animis quodam quasi nutu facillime indicant. Accipiunt quoque ab alijs similiter alienorum affectuum: cogitationumq; indicia. Neque solum vndiq; pcul: ꝛ acutissime vident: Sed etiam audiunt. Similiter quoq; stellę omnes ꝛ demones. Uoceſq; facilēs facile formant: ꝛ sicut absq; passione vlla sunt ibi sensus: sic ꝛ voces: alterius certe speciei generisq; quā nostre. Hec Plotinus ꝛ Hermias. Platonicā eiusmodi sniam cōfirmati me C

taphyficis Auicena: phans aiam a contagione corpis separā in celo celesti quodam instro vti: qñ suo a corpe celi accepto: pz ipm imaginationis officiū exercere. Vult n. intellectuale aiaz ex Platonis sentētia vniuerse moli corpz nali dignitate: imperioqz preesse. Dentqz currus illi exuberante suaz mentium splendoze repleti mirifice fulgent. Lisqz tanqz radijs qbusdam totū celi est peruiū. Atqz vt multis platonicoz plz: potissimū in orbe lacteo nō aliter qz stelle coruscant. Hinc antiq poete dicebāt qñ felices alie ad supos reuolabant: stellas in celo nouas lucere. Sed hec illi viderit. Accedit ad hec q Zoroastres: a pythagoze: Platonisqz secratoze Plotinus: p culusq; precipue disputant: ysdē qñqz olim redeuntibus causis. eosdē numero p̄sus hoies redituros. Et Plato in libro de regno scribit: post p̄sentē: fatalēqz mundi cursum: bonum alios: impante deo: atqz fu scitante corpa sua que in hoc cursu amiserunt: ideo recepturas: vt quemadmoduz sub fato quondā corpa humana in terram decidrant: ita sub prudentie diuine imperio ex terra resurgāt: atqz reuiuiscant. Hec pisecoz mysteria philosophoz haud multū discrepant ab hebreoz̄: christianoz̄qz mysterijs que ēt a maumethenis cōfirmant. Cōis. n. tribus his legibus sinia est. Motū ipsum ideo finē reuera esse nō posse: qñ semp ab alio fluit i aliud. Hoc ipsuz vero. s. in aliud tendere: ab ipsa rōne finis p̄sertiz vltimi alienissimū est. Itaqz summū: vltimūqz vniuersi finē: quē mundus qñqz conseq uz: cū a singula mundo minora qñqz finē ppriū p̄sequant: motū nō sore sed statū: Statū. n. motu plectioze esse: getisqz gratia moueri singula. Preterea mūdi corpus in eo statu: vtpote cōsumatissimo: fore pulcherrimū. Et pleto tandē celi cursu: quo gignunt oia: nihil vlterius generari. Sed singula bonum corpa: quoruz gratia prius generabat: oia e terra iubente deo resurrectura. Quā qdem resurrectionē primū auctoritate diuina confirmant. Sic. n. deum sepe per prophetas: a apostolos predixisse multos varijs seculis mortuos fuscitasse. Preterea sanctos homines etiam vita functos fecisse miracula: atque quotidie facere. Mitto reliqua. Innumerabilia enim sunt. Certe nostra etate anno M.cccc.lxvij. decembre: atqz ianuario: e liquie quedam Petri apostoli in vrbe volaterrana reperte: miracula duodecīz ostēderunt: a ingentia illa gdez: a omni populo manifesta. Hec a similia potissima sunt resurrectionis indicia: adeo vt Auicenna in methaphyficis asserat: auctoritati diuine resurrectionem assueranti esse credendum. Et si Auicēna nullaz tante rei rationem afferre tentat: christiani tamen theologi rationibus eiusmodi persuadēt. Prima ratio: qñ ex anima a corpze humano fit vnum quiddam naturale compositum naturaliqz instinctu anima ad corpus afficitur. Ideo patet: animam non ex ipso solus vniuersi ordine: verum etiam secundū sue nature ordinez corpori copulari. Quo efficitur vt contra ordinem tam vniuerse quam proprie nature sit: animā seorsum a corpore permanere. Permanēt autez post corporis interitum sempiterne. Cumqz id quod est contra naturam sempiternū esse non possit: consequens est: animas quandoqz sua corpora recepturas. Ratio secunda. Singule anime ad corpora singula vificanda: regendaqz naturaliter inclinat. Sic. n. fert a natura a prouidentia vite inter eternitatem: tempusqz locate: inclinationemqz partim ad eterna habentis partim ad temporanea naturalem. Inclinatio vero naturalis manet semper manente natura. Quapropter anime a corporibus separate ad illa naturaliter semp inclinabūtur. Naturalis autem inclinatio: prochuitasqz manis semper esse nō debet. Id. n. ab ordine vniuersi alienissimum est. Igitur anime sua ipsa corpora: ad que fm naturā semp afficiunt: qñqz recipient. Nō tertia. Anima spēi humane pars altera est. Altera vero corpus. Ergo seiūcta a corpore: ita

prout est anima: est imperfecta: quemadmodum pars ipsa solet extra totum. Ad quod constituendum est instituta. Idcirco nunquam eius appetitio naturalis quieta erit. Nunquam aia vlla beata: nisi ad totum suū: resūpto corpe: reducatur: speret ve reduci. Nō quarta. Uirtutibus p̄mia: vitijs supplicia digna debent. Hec cuz in hac vita non tribuant: tribuunt in altera. Corpus aūt t virtutū t vitioz est vna cū aia pticepa. Ut igit̄ premioz quoq; suppliciorz ve simul fit pticepa: tandē aie redditur. Neq; absurdum videri oz: alias posq; a naturali habitu suo discesserint: in eundē iterū redituras. Siquidē planete domicilia sua naturalia t relinquūt: t repetūt. Elementoz quoq; particule sepe extra fitū ppriū expulse: diuq; seiuncte interim continue ad ipsum vergunt: ac deniq; reuertunt. Neq; difficile est infinite dei virtuti vbiq; presenti: que totū creauit ex nihilo: qñq; corpa dissoluta i elemēta ex elementis vicissiz testantibus reuincire. Idē vero corpus ideo retexet: qm̄ eadē erit forma: que quondā. i. aia: eadē quoq; prima illa materia sempiterna: q̄ vna cūctis subest. Eadē deniq; indeterminata dimensio materie comes. Quinēt in hac vita idem corpus a pueritia ad senectutē h̄re, glibet dr: cuius effluat iugiter atq; refluat. Resurget aūt corpus penitus imortale. Nā deus ab initio sic rerū ordinē tēperauit: vt rōnali anime: que est sempiterna vita: naturalisq; forma corpis: materia sua. i. corpus in hoc ipso congrueret: vt p ipsaz semp viuē rem: sempq; viuificare naturaliter appetēt em: ipsum similiter semper viuere posset. Potentia eiusmōi bonū q̄ddaz est ordini vniuersū maxime consentaneū. Igitur qm̄ deus q creauit ab initio: ac tale creauit: vt posset semp viuere: qm̄ in cūq; recreabit: procul dubio id: quod conuenientissimuz est implebit: ne potentia tam bona tāq; vni uerso congrua sit semper inanis. Preterea creatio illa per deum facta cessante mundi motu: qui quietis alicuius perfectio: ia gratia tandē est ifituruz: ad aliquid dūtaxat stabile dirigetur. Itaq; corpus semper coniunctuz anime permanebit. Rursus. Intentio nature in generando ad perpetuitatem saltem speciei dirigitur. Idq; ab ipso deo sortita est. In quo prima perpetuitatis viget radix. Quapropter intentio dei in regenerando ad perpetuum quiddam multomagis quam natura dirigitur. Hominem ergo incorruptibilez recreabit: nō specie tantum: id enim per consuetam generationem expleri satis poterat: veruz ēt numero sempiternum. Non secundū animam solum. Nā hoc t prius habebat: sed etiam secundum corpus. Accedit ad hec: in generatione quotidiana corpori iam facto accedit anima. In regeneratiōe illa cōtra anime corpus accedit. Quare sicut vita hominis compositi presens caduci corporis conditionez sequitur: ita futura illa vita compositi vicissim conditionem immortalis anime consequetur. Ut priuatio tandem fm perfectissimam saltez naturalium speciem cesset in habitu. Atq; mors tanq; debilissima: vt prophete aiunt: absorbeatur a vita. Item corpora idcirco resurgunt: vt premia t supplicia ēt corporibus ita merentibus sempiterna in perpetuum persoluantur. Ergo sempiterna resurgēt. Addeq; etiam ideo suscitantur: ne anime semper maneant imperfecte. Cum igitur hac in re anime ipsius perfectioni potissimum consulat̄ tale reddetur corpus: quale conuenit anime. Sempiterne vero aie corpus conuenit sempiternū. Quale etiaz ab ipso rerum initio tributum fuisse litte re sacre testantur. Quod quidem munus in ordinato quodam motu ad tempus intermissum: deo tandem ita vniuersum: vt melius est ordinātē restituetur. Quod autem naturalis hominis habitus ab initio talis fuerit: hinc ostenditur quod quanto perfectior homo est quam bruta: tanto facilius perfectius sepius fineni suū posse cōsequi debet: quam illa suuz. In presenti vero habitu contra contingit. Ex quo patet

homines ob id propue: q a prima sua tem
peratione discesserunt: ad felicitatem suam
maxima cum difficultate contendere: facil
limeq; eam tunc demum assecuturos: cuz
in habitum priorem restituti iam fuerint.
D Que quidem tria Zoroastris: Mercury:
Platonis misterys: atq; poetis aurea ea//
nentibus secula: maxime oium consenta/
nea esse videtur. Sed ad resurrectionez iã
reuertamur. Denicq dei virtus immensa
efficiens resurrectiõis causa est. Ergo qua
vite infinitate fuscitat mortua: eadẽ in eter
num a morte libera conuenientissime ser/
uat. Cantum enim reuiuiscendi miraculũ
vita solum sempiterna in posterum decere
videtur. Qua in re deus omnipotens red
dit corpora vsq; adeo animaq; suarum im/
pio subdita: vt vita aie sempiterna sempi
terne quoq; exunder in corpus. Quod q/
dem t p̃stantissime forma aduei sus ¦mãm
sibi subiectam naturaliter conuenit: t ordi
ni nature maxime consentaneum est. Or/
dini vero vt tradunt theologi meritoriuz.
Id quoq; magnope congruit vt corpora
nõ tñi fm vitam oibus bonum animabus: q̃
vite quedã sunt: sepiris ẽt fm qualitates:
actionesq; penitus coniungant: quẽadmo
anime ille sunt coniuncte deo. Itaq; intel
lectus diuino lumine plenus ac voluntas
letitia: efficaciaq; incompabili inde reple/
ta: splendorem: efficaciamq; ad motum in
corpus mirabilem oino transfundunt. Ut
quemadmodum anime ille ad celestium
mentium: ita corpora ad corporum cele//
stium claritatem: virtutemq; attollantur.
Neq; mirũ videri dz corpus humanũ na
tura celo pp tempantiam non parum simi
le: qñ rursus dono quodaz celestem formã
quandam induitur: subito ad celestem re/
gionem penitus eleuari: trahente videlicz
anima: infinita dei virtute suffulta. Que t
in terra nunc a deo disiuncta corpus con/
tra elementorum suorum naturam conne
ctit: sustinet: eleuat: t tunc superceleSti
coniuncta deo: potest etiam ad sublimen
attollere secum etheris regionem. Neque
penetratione: tunc vel offendit ethe//
rem: vel offenditur purissimum corpus
illud iam iam virtute factum: qualitateq;
ethereum.

¶ Status anime impure. Cap. x.

QT autez intelligamus: qualis sit sta E
tus anime impure post mortem: ani
maduertendum est: quales sint viuentiuz
mores: t habitus. Quales enim sunt ado/
lescentie mores: tales plurimum sunt ha/
bitus senectutis. Tales quoq; affectiones
sunt defunctorum. In vita presenti vir/
tus nascitur: ac vitium. Cum virtute
oritur premium: cum vitio vero supplI/
cium. In futura vita virtus consuma/
tur t vitium. Illic premium impletur:
atque supplicium. Virtus est exoriens pre
mium. Premium est virtus adulta.
Vitium est supplicium nascens. SupplI/
cium est vitium consumatum. Idem eniz
est quod erat semen: t quod fit seges. Idẽ
quoque quod erat seges: t quod fit pa/ d
bulum. Qualia igitur in hoc autumno
serimus: talia in illa estate metemus. Ta/ f
libus aut fusca nocte in stygia palude pa/
scemur: aut die serena in campis vesce/
mur elysijs. Quemadmodum natura pro
uidentie diuine ministra corpora intrinse/
cus leuitate sursum mouet: grauitate de/
orsum: ita t prouidentia intrinseca lege: t
quasi naturali cuidam inclinationi persi/
mili omnia ducit. Hac lege superne men
tes: t anime ipsis insita vniuersum sub
primo gubernatore gubernant. Hac si/
militer insita lege mentes humane sese
ad loca sue vite conuenientia ducunt.
Et sicut humores in animali duo mo// G
tus habent principia: naturale videlicet:
atque animale. Naturali quidem leues
sursum: graues deorsum sepius sese trans
ferunt. Animali vero ad ea potissimum:
membra: que his maxime indigent pro/
ut vita exigit animantis. Sic anime duo
intus motuum principia possident. Al/ a

terū gdem vel impetū ppriū: vel iudiciū. Alterū vero diuine prudentie legez oino penetralibus inſtram. Illo gdem in hos: aut illos ſe transferunt mores. Hac autem poſt mores cōtractos ipſemet in loca ſup/plicia munera congrua moribus: intrinſeca quadā: z occulta inclinatione pducūt. Hanc Plato ſniam a priſcis acceptā ſepiſſime pdat. Hanc z platonici oēs vbiq; cōfirmant. Eā legē ſemp bonā in ſe atq; diuinam q dā tū ita diſtigūt. vt z gratiaz: z bonū demonē vocent: qñ bonis meritis reddit bona. Contra vero aliqñ z nemeſim: z furiā: z malū demonē appellent: qñ peccatores ad ſupplicia ducit. Ea lex intrinſecus more nature: adeoq; leuiter ducit: vt nullus donec ad terminū pueniat: a pruden/tia ſentiat violentiaz. Atq; interea vniuerſum q ex primo aſorū motus principio ſe piſſime diſſonaret: p ſecundum hoc princi/piū motionis in ſuaz vndiq; conſonantiā reſtituit: dū ſua ſinguli motu pprio gradatim merita ſortiunt. Preterea non deſunt demones boni nobis: qui genij noſant: in genij duces aſſidui: qui nō vi: ſed pſuadēdo ducant. Sunt z mali non tanq; duces naturaliter ordinati: ſed aduerſarij: vt ita diſerim: peregrini. Quos in hac vita per philoſophiā: ſacrificiaq; ppulſari platonici putant. Sed improbas aias poſt vitam z Plato: z Mercurius ait mutato genio incidere in mali demonis prātem. ſ. poſtq; ſuo genio ducte fuerint ad iudicem: q fallī non poſſit. Preſertim cū ola appareāt in animis ſepatis: z que ex natura: z que ex affectibus inerant. Hinc Socrates in Gorgia. Ceteris inquit omiſſis: id conſidero: quēadmodum iudici ſaniſſimū oſtēdere animū poſſim. Summū. n. malorum eſt: aio peccatis refertō ad inferos deſcēdere. Addit tum ibi: tum in theetheto: z re/pub. hec non eſſe tanq; fabulas deridēda. Siquidem quicunq; talia negant: ridiculā ipſi in medium ſemper inducunt. Agit precipit hoc maxime contendendum: vt mores optimi comparentur. Mores. n. eē inquit vias: vel ad inferos: vl' ad ſuperos. Opere precium forte arbitror repetere latius: que de his in repub. z in libro de ſcia ſcribit. Profecto eos inqt eſſe penitus deridendos: qui vel iuſtitiā ſectandā: vel iniuſtitiā fugiendā humanoz: vel premioz: vel ſupplicioz gratia putant. Illam vero ſniam eſſe verā: que aſſerit: illa nō eſſe ſa: vel premia: vel ſupplicia: que aliqui: atque forte: ſed illa: que ſemper: neceſſarioq; ordine virtutes: vitiaq; ſecunt. Addit in libro de ſcientia: deū ipſam iuſtitiaz eſſe: nihilq; illi iuſto ſimilius: nihil contra iniuſto diſſimilius eſſe. Ceteram preterea ſapientiaz: potentiāq; exiſtimandaz: que id cognoſcat: z conſequatur ad votum. Contrariuz vero habitum extremā inſcitiam: imbecillitatēq; eſſe cenſendaz. Proinde duo in vniuerſo extrema inter ſe exemplaria ponit. In ſummo quidē beatiſſimam diuinitatem. In infimo ꝯo oppoſitū diuinitatis exemplū atq; miſerrimū. Affirmatq; iniuſtos ob extremā inſcitiā nunq; animaduertere ſe pp iniuſtitiam beatiſſimo gdem in dies diſſimiliores: miſerrimo vero ſimiliores euadere. Eiuſmodi vero diſſimilitudinem: ſimilitudinē ve eſſe propriam iniuſtitie penaz: ſed iuſtitie premiū pprie ipſam beatiſſimi ſimilitudinem miſerrimi ve diſſimilitudinem iudicari. His addit iniuſtos: neq; in hac: neq; i altera vita ab ipſa beatitudinis patria: vtpote q ſint diſſimiles recipi: imo peruerſo quodam habitu ad infimū miſerie ſitum: cuius facti ſunt ſimiles congrue retrahi ſemperq; in regiōe maligna ſibi perſimili inter malos ſibi ſimiles perrare. Subdit deniq; hec a quibuſdā ambitioſis irrideri ſolere. Verum ſi cogātur in his rationes reddere: atq; accipere diligenter: eos tandē: vt ſupra ſignificauimus reuera conuictos: tanquam pueros deridendos abire. Sed iam redeamus ad mores: quibus ordine diſtributis: qua ratione premia ſupplicia ve diſtribuātur: intelligemus. Ante vero quam diſtinguamus: meminiſſe oportet: mores bonos ita demum

ad

ad felicitatem conducere: ñ precipuo erga deum felicitatis auctorem amore querunt̃r. Adeo autem eas potissimũ animas in miseriam precipitare solere: in quibus amor dei omnis extinguitur. Hinc platonicum illud Sapienti viro lex deus est: Insipienti vero libido. Item illud. Beatus ille futurus est: qui humiliter diuine legi se subiecit. Miser vero qui eam superbe contẽnit. Sunt autem mores viuentium quatuor. Vt homo temperans: continẽs: incontinens: intemperans. Tẽperans est: cuius ratio vere iudicat sensuales affectus libenter obtemperat rationi. Continẽs: cuius rõ iudicat quoq; vere: affectus obtemperat egre. Incontinẽs in quo ꝛ ſi nõ male iudicat ratio: preualet tamen concupiscentia perturbatio. Intemperans: in quo rõ vel consopita est: vel depranata affectu nimium dominante. Ubi ad imperium phãtasie omnia fiunt. Neq; affectui ratio aduersatur: cum hic temperantiam: continẽtiam ve dicamus: intelligimus: ꝛ in platonico componere: vel disponere animũ ad uersus oẽs perturbationum species: adeo vt omnium virtutum mores in his officia comprehendantur. Preterea cum in aia separata phantasiam ponimus: intelligimus vel ritu platonico: sensum intimũ quem in vehiculo: ꝛ etherео: ꝛ aereo collocant: sed ea passione proprie in aereo. Vel more peripateticorum: maxime Auicenne affectuz: habitumq; partis etiam rationalis: quem obsequendo sensibus in scipsa cõcepit ad passiones corporeas declinantem ad materiamq; trahentem. Quo Auicẽna dicit: animam quasi natura quadaz ẽt fine electione: meditationeq; ꝛ hic: ꝛ in altera vita ab intelligibili modo ad sensibilez detorqueri: atq; torqueri. Ut igitur ad instituta iam reuertamur. In animo temperato sola vis nutriẽdi curat corpus. Phãtasia non amat ipsum. Ratio odit. Qua propter: impleto curandi huius corporis ministerio vis illa viuifica quasi contenta est vehiculo. Reliquę vires anime: que cũq; supersunt: sicut in hoc ipso homine deperato solute fuerant: veritati rerum diuinarum considerande se dedunt. Et tanto seruẽtius q; ante: quanto sunt facte liberiores. Omnes igitur repente cõ nixu: curruq; etherео recurrũt in etherem. Animus cõtinentie: fertur quidẽ in celum: vt ille paulopoſt: nõ subito. In hoc.n. appetitio phãtasie solita erat vix rõni parere: propter corporis blandimenta: vel terriſamẽta. Ideo corporea in metu egre relinqt. Qua egritudine occupat paruper aciem rationis. Verum ratio: quę illam vincere consueuerat: flere iubet. Unde sedata phãtasie querimonia: atq; expulsa caligine celestis scintilla subrutilat: omnibusq; aie viribus consentientibus patria superna reuisitur. Incontinens autem sero ex his carceribus liberatur. Intemperans vero nunq;. Siquidem horuz anime passionibus infecte corporis in tantam hac in vita insaniam prolapse sunt: vt ipſis bonis bonorũ vmbras temere prepoſuerint: vmbras amauerint: vmbras ve timuerint. Atq; poſt hanc vitã insanire similiter compellunt. Illa quidẽ diu: hec semper. Quippe incontinentie insania aliquã reperit medicinaz. Quia licet dominari soluta fuerit perturbatio phantaſie: ratio tñ aduersari qñq; consueuit in vita. Similiter ꝛ poſt mortem reclamat aduersus phantaſie cuiusdam furentis insaniam: doletq; se rerum sublimium poſſeſſione priuari. Hec reclamatio penitẽtiaq; paulatim vim actum illius phantaſie debilitat. Presertim cum non assint inciteme̅ta corporea: que eiusmodi nutriant phantaſiam. Et quisq; libenter auscultet medico curaturo tedio diuturni langoris affectus: atq; perinde ac in illo: qui cuz horrẽdis vexat insomnijs. Interiz q; somno nõ premit profundiſſimo: secum ipſe inquit. Forte tunc dormire se: ꝛ curis inanibus cruciari. Unde pauor laborq; minuitur. Idem forsitan apud inferos contingit incontinenti. Et q̃rum delirãtis phantaſie minuit strepitus: tñ auget absolute rõnis

imperium. Sic tandē animus expeditus beatitudinem adipiscit. In alio aūt intemperato. & oū hominis vitā agebat: dormiebat rō penitus: vel affectui prius obiecque batur. Unde indebilem habitū ad corpora declinantem secū transfert quasi naturam. Talis est animi huius habitus: qualē cecinit Orpheus. ἀρμαντὸν τὰδ' ἀδ ψυχαῖσι δ' ἄμοσον ὀνείρων i. relevari nequeūt porte Plutonis. Intus est populus somniorum. Hunc animū in septimo de repu. Plato inquit in hac vita profunde dormire. Et antequ expgiscatur: decedere. Ac post mortē somno pfundiore gravari somnijsq; acrioribus pturbari: qd proprie tartari nole designatur. Fert vt Plato vult: nimio corporis elementalis amore. Terreno igitur corpore dissoluto: alterum sibi q̄primū ex elementorum retexit vaporibus. Solo quasi quodaq; nutu retexit ex materia facili. Solo haustu reficit quotidie quasi respirando corpus illud iugiter evanescens. Addit eiusmodi animū circa corpus elementalēq; regionē: ergā q̄ affectus fuerat: affectu perseverante revolui. Neq; mirū videri volunt: q̄ ala vaporeum corpus quasi formet: per q; ipsum sentiat. Cū id facilius fit: aieq; propinquius. Atq; in hoc corpore p tale spūm vitam corpori praestet: & sensum. Si querat qualis sit corporis illius figura. Respondebimus fm magos varia simulacra diuersorum animaliū ex hmōi vaporibus fieri. Qualio. n. quelibet animalis vitam moribus imitata est: talem in primis sese facit: talisq; oīno eius affectio: & dispositio appareret: si sensu aliquo cerneretur: talem quoq; figuram quodammodo in vmbroso ipsius corpore fingit: si modo ex affectu & habitu anime vehemēti colorari possit leue corpus & figurari. Et sicut carnis in vita senserat passiones: sic a corporis illius passiones sentit: & tāto acutius: quāto corpus est purius. Sed in alio genere sensus illius sunt: in alio carnis. Atq; ita forte intelligenda est apud veteres hominū in b̄estias transformatio. Quidam vero dicunt: animam non proprie tale corpus formare: per q; ipsum sentire. Immo sicut arte magica per certas statuariam dispositionē demonibus certis accommodatas demonis statuis quasi devinciūtur. Quod Mercurius confitet: atq; plotinus: sic lege diuina: alias que se corporibus dedideruntq; mancipari: vel igni. Atq; id quidem adeo seruiliter: vt ob hoc vehementer indigneni: & doleant. Sed vtcūq; fit hec passio Tisiphone furia ab Orpheo nominat: que affligat eū ex corpore. Adhibet alias duas ale furias: que eū crucīet ab effectu. Egera quidē pp odium: imaginarijq; mali timorem. Allecto autem pp imaginarij boni cupiditatem. Quas quidē furias ictari a demonibus vltoribus plato inquit: Plotinusq; probat: & Orpheus ipse magnū demonē vlto: & ppio hymno describit. Tales sunt. n. prime anime huius pturbationes: quales sunt eorum: qui deliriant phreneti pp febrem: aut eoz: qui melā colico terrentur humore. Quod quidē fieri & Auicēna fatetur: & Proculus: cum dicat esse demones quosdā irrōnales: significat nihil mirum esse: si ale miserorum irrationales euadant. Quando. n. quinq; sensuum actiones cessant: actiones interiores maxime augentur. Ac si ratione vti plurimum consueueris: tunc diligentissime speculaberis. Si phantasia: tunc imaginaris vehementissime. Adusq; adeo fit in somnis: vt que rerū imagines sunt: rea veras esse putemus. Atq; horribilibus visis pterriti trepidemus: sudemus: vociferemur: atq; surgamus. Multo magis impijs in morte: atq; post mortem fallacia terribiliū contingit imaginum. Tunc. n. cessant varia nutriendi officia. Sensuum externorum: multiplices actiones: humanarum actionum occupationes rerumq; solatia. Solum restat: vt Platonici putant phantasie furentis: vel phantastice rationis imperium in homine impio. Que odio quō vixit: & timore cōmota versat secum longo ordine tristes imagines. Hunc celum ruere i caput

suspicit. Nũc se terre profundis hiatibus absorberi. Tum impetu assummi flammarum. Tum vasto aquaruz gurgite mergi. Aut vmbus demonuz cõprehendi. Ita cz corpus suũ per infima passiz exagitat quacunqz furentis phantasie depulerit impetus. Malusq demon: vt Mercurius ait: & Plato: quos quidem duos esse vult: ac in re: etiam si non aduertant: legis diuine ministros. Atq id ex odio: metuq patitur impius per megeram. Ceterum per Allecto ex amoris habitu: qué ad corpora contraxerat indebilem: tales quedã rursus cogitationes surrepunt: & affectus. Videlicet quemadmodum senes: q vixerant in iuuentute lasciui duplici pena vruntur in senio scilicet quod ardent voluptatum cupiditate: quod ve omni sepeliendi priuantur: nisi forte delirent. Sic miseri apud inferos ob pristinum habitum cupiditatibus humanarum reruz aly alijs sollicitantur: atque vt plurimuz non sperant se consequi posse. Quamuis nonnunquam velut insani sibiipsi videantur propemodum suas delitias adipisci: sed penas acerbiores se statim ab illis arceri. Ardua palluo arcetur longius ab amplexu. Mira ab auro. A conuiuio Tantalus. A fastigio Sisiphus. Tanta vis phantasie est: tantus est impetus: quando vel ipsa imperat sola: vel solus phantasticus quidam habitus: & affectus ex diuturno ipsius commercio in ratione contractus. Ordinem a nobis in superioribus positum confirmat Olympiodorus in commentarijs in phedonem: tria ex Platonis sententia vitia ponens. Prima quidem: que facile sanabilia sint: que scilicet habitu careant. Secunda vero difficile curari posse inquit: vtpote que habitu cõmittantur: sed repugnantiam quãdam: penitentiamq comitem habeant. Tertia deniq sanari non posse: que videlicet & habitu perpetrentur: & repugnantia: priuaq penitus careant. Prima igitur acheronti. Secũda pyriphlegetonti: atq cocyto. Tertia tartaro apud platonicos deputant. Vnde dicit Plato: nullũ vnq egredi posse. Totidez gradus bonis in phedone distribuuntur. Vbi asserit alios innocentes & pios: sed exptes philosophie: in aere vna cũ aereis corpibus facile viuere. Alios aũt philosophia ciuili insup preditos in celo cum celestibus: lucidisq vehiculis. Deniq purgatissimos sup celũ absq corporibus beatissime viuere. Orpheus autẽ nouem precipuas animabus distribuit regiones. Proprie quidem vel octauam speram vel planetas: vt etherẽ sub planetis. Que quidem spere nouẽ sunt: si diligentius partiaris nouẽ contẽplatiõis gradibus quos alias diximus congrue. Medijs autez aerem: aquã ve: & terram. Reprobis deniq acherontẽ: cocytum: pyriphlegetontem. Vbi nouies insup flix inter fusa cohercet. Nouenarius aũt numerus inde summit: q vel affectione quadam: vel habitu mobili: vel habitu immobili peccauerunt. Atq quocũq horũ mõ deliquerint: vel cogitatione: vel ẽt sermone: vel insuper actione peccarunt. Unde nouẽ gradus culpaz: nouẽq penarũ merito computant. Oraculũ vero illud maronis in sexto nullo pacto contẽnendũ est: qñ poeticũ: i quo ptum Mercuriũ: ptum Platonẽ secutus: affectus describit quatuor: qui quatuor sequant humores. Sigdez ex ignea bile appetitum: ex aereo sanguine voluptatez: ex atra bile terrea timorẽ: ex aquea pituita dolorẽ: molliciẽq nasci: consentaneũ esse vi. Deinde subdit ex quatuor his affectibus quatuor tales habitus in aio cõcipi ad corpora declinantes. Quos miseri post obitum secum ferant circa quatuor elementa purgandos. In qua quidem purgatione quatuor precipuas inferis plagas disponit more Platonico. Vbi lz acherontis: cocyti. flegetontis: tartari sirepitũ: mugitumq audire: his admodũ cõsentaneũ esse videt: quatuor vicissim in campis elisijs disponere regiones: quatuor videlicet in Zodiaco signorum triplicitates:

que quatuor congruant virtutum generi
B bus. Quibus quatuor expugnantur affe//
ctus: vnde serena mente lumen celeste re/
cipit. Demini ille vero opz: eos non esse
inter platonicos admittendos: qui alios
in planetaz speras: igneq; z aere puro vi/
uentes esse inter inferos opinant. Quo. n.
pacto inferis deputantur: Si z apud bea/
tos sunt: z in corpibus adeo leuibus: obe
dientibusq; impio aiorum: vt inde a diui
norum contemplatione non diuertantur.
B Quam obrem iolam eam mundi plagam:
vbi tumultuaria elementoz cōfusio ciuso
nat inferorū nole platonice nuncupare de
bemus. Deniq; vt priscorū theologorum
sniam de statu aie post mortem paucis cō/
prehendaz. Sola diuina: vt alias diximus
arbitrantur res veras existere. Reliqua eē
rerū verarum imagines: atq; vmbras. Ꝙ ō
prudentes homines: qui diuinis incūbūt: ce
teris vigilare. Imprudentes autem qui se
ctantur alia: insomnijs omnino quasi dor
mientes iudi. Ac si i hoc somno prius q̄z
expergefacti fuerint: monantur: similibus
post discessum: z acrioribus visionibus an
gi. Et sicut euz: qui in vita veris incubuit
post mortem summa veritate potiri: sic eū
qui falsa sectatus est: falsacia extrema tor//
queri. Ut ille rebus veris oblectet: hic fal/
sis vexet simulacris. Propterea christus
vite magister sepe ita precipit. Vigilate in
quam vigilate: ne dormientes vos domi/
nus deprehendat. Rursus surgite iā: atq;
hinc abeamus. Quid nam aliud est exper
gisci: q̄z agnoscere se: in senibus somniare.
C Quid vero surgere aliud z abire: quaz ad
deum seipsa mente conferre. Neq; silētio
pretereundam censeo: eām quandā suppli
ci occultam quidem dolentibus: sed po/
tissimam: q̄z Plato significauit in timeo:
gorgia: rep. z interpretatus est Origenes.
Deus aiam certa quadam spiritalium par
tium: virium: motuuz: harmonia ab eius
initio: temperauit. Temperatio hmōi in
pribus intēpatis: iniustisq; soluit paulati
ac dissoluit plurimū i dānatis. Necessariū
est aūt ex solutione z dissolutione hac mō
mediocrem oīri molestiā doloreq; i aio/
rib; si nesciat vnde: z cuius gratia doleat.
Quēadmodū soluta naturali corporaliū
spirituū humoruū membroruz tēperie do
lor necessario sequit: et si egrotās doloris
sui nesciat rōnem. Nō negabit hec om
nino christianoz theologi. Sed addēt: vt
arbitror penam aliquā ex vero quodā aie
dānate iudicio. Quoniaz cogitabit esse se
in eternum diuina visione priuataz. Que
ideo maxima pena est: qm deus finis est:
cui⁹ gr̄a nati sumus. Cuius gratia oia
pēs appetimus: atq; agimus. Ꝙ deoq; mul
to acrior est naturalis sitis: que ad ipsum:
q̄z que ad potū concitat sitibundum. Sed
quēadmoduz figo oppio sopositero fuerit
stupefactus: quāuis sitis pereat: tñ sitis si
mulum: detrimentūq; nō sentiet. Oppio
vero resoluto persentiet: vehementiusq; ve
xabit. Sic alius: qui letheū materie flumē
ingurgitauit: adeo oium diuerissimū stu/
pore circa diuinoz sensum penitus occu/
petus: naturalis erga deum sitis tormenta
non sentit: sed stupore tandem expulso: z
acutissime sentit: z vehementissime cru/
ciat. Ac si quodāmodo i vita cogitare pos
simus: eē nos ꝑcul a deo: occupati tñ vite
solatijs rarius hoc aduertim⁹: z qñ ani/
maduertimus: speramus breui nos reddi
turos ad patrem. Ibi neq; solatium mise/
ros: neq; spes vlla delectat: qō z acherō di
ci pōt. Auget penam: q̄ sua se culpa tanto
bono priuatos existimāt: ꝓpterea sibiipsis
ꝓpetuo indignantur: q̄ stygijs nominib⁹ si
gnificari pōt. Accedit tartarea locoruū: aut
viliū: aut terrimotum habitatio. Ac tan
dez humani huius corpis cruciatus. Qui
in sensu phlegeton: i animo cocytus esse
videtur.

¶ De medio animoz statu precipue ſm
philosophos.

Solet de animabus illoz sepe queri:
quiante electionis eratē e corpibus
decesserunt. Plato scribit: Herū Pāphi
lū: q a morte surrexit: de aliorz statu aliorūz

multa

multa: ꝛ stupenda narrasse. De his autez
alijs quedā non multum memoria digna.
Auicenna vero in metaphysicis; eos alios
qui nondū vel bonū; vel malū habitū con-
A traxerunt ex diuine clemētie largitate boni
ni aliquid reportare. Illos igitur si philoso
phycis hac in re cōiecturis liceret incede
re: forsitan diceremus; ordine rerū ita curre
re: eiusmodi sortez illis quodāmodo p̄ter
apparentē ordinem contigisse. Sed a diui
na sapientia: que nihil vsq; esse permittit
ordinis totius expers in ordinē quēdam
nobis quidē occultū: hyeris autē manife
stissimū redigi. Quidē si deus quemadmo
dū inter oia extrema: que inter se longissi
me distant: plura semp media interponit:
ita inter ipsas beatissimorū: miserrimorum
ve sortes. tanq̄ maxime omniū inter se di
stantes gradus q̄plurimos interiecit: vt
non pauciores in occultis animoꝝ ordini
bus: q̄ in manifestis corporū gradus exi
sterēt: essentq; hinc beatissimi multi: mul
ti inde miserrimi. Rursus hic alij minus
beati: inde alij miseri minus. Omniū vero
medy pariter: qui neq; miseri sunt p̄prie:
B neq; beati. Si quidē in beatus est: qui diui
nis in deo saporibus fruit. Miser vero: q
nusq; diuinū aliquē sentit odorez: semp̄q;
exurit. Minus aūt inde beatus qui in illo
C paucioribus fruitur. Ultimus minus hinc
miser: qui exurit volēsq; minus. Vltimus
tandem qui in creatura quosdaz creatoris
sentit odorez: vnusq; odor p̄tenuis. Quā
obrē dicēt forte philosophi: insantum alios
nō deberz de diuina iustitia conqueri. Qz
si forte facultate sūmi boni p̄ruate sunt: et
extremi mali discrimine liberate. Rursus
p̄babile est nō cōqueri. Si mō in p̄spicui
tatē aie nullis corporaliū affectionuz nubi
bus obfuscatē: lumen diuini solis naturā
lia creans naturalium formaz influat ple
nū: eiq; vt Timeus ingt: ordinez vniuersi
demōstret: atq; simul ordinatorē in ordi
ne totum ordo ipse capit ordinatorem: ꝛ hoc
bono iubeat: faciat ē esse p̄tentā. Z: atq; sicut
D in hoie iter trassum corpus: ꝛ aiam spūs ē.
atq; in affectu dolorē inter ꝛ voluptatem
est in dolentia. Item in rōne inter sciam ꝛ
ignorātiā opinio recta. Rursus in vniuer
so p̄spicua inter lucidū ꝛ opacū: sic in spiri
tibus segregatis esse vūr: qui in celis tā in
cetq; lumine dei beate formient: atq; cōtra
gbus circa terrā miserabiliter vtrunq; de
fit. Inter hos aūt in puriore aere medy: q
bus ꝛ si nō lux ipsa p̄prie: tū lumē aspiret.
Deminisse vero opz: quod significamus
alias. Quemadmodum aliud est lux in so
le gmanēs: aliud lumen inde manās: p̄q;
cuncta diffusum: aliud radius qdā oculis
inde nris influus: sic aliud esse infinitaz in
deo lucē: p quā so az ꝛ deus seipso fruit: ꝛ
beate mētes diuina bonitate fruunt: aliud
cōe lumen inde p emnes p̄spicuas mētes
se abunde diffundens: p qd̄ quasi creatuz
externūq; mētes singule: mō inde non di
uertant: creata cuncta cōspiciunt: creatorē
vero ipsum p̄prie in seipso nequaq̄: nisi p
lumē accense transferant in lucē. Illud ra
diū quendā in singulis p̄prium: factūq; ab
initio mētibus nalez: in eisq; restantē quo
dāmō ēt inde diuersis: atq; discedētibus.
In gradu quidē primo beati sunt. In secō J
vero neq; beati p̄prie: neq; miseri; modo
hoc ipso cōtenti viuant. In tertio veniq;
aie sunt humane: hue corporibus: hinc cor
poreis affectibus alligate: atq; ex hoc ipso
pene: in misere: sola q̄ o spē q̄n felices. Mi
serrimi vero sub hoc ipso gradu sunt: qui
bus solus restat radius: atq; ille qdē iaz ꝛ
caliginosus: ꝛ vreus: lucisq; pure fiducie K
destitutus. Forte vero platonicus aliquis
ita conijciet. Si deus mentes p̄me lucis
gratia p̄creauit: atq; ipse ad eā p̄sequendā
tū diuine bonitatis agnitione: tū vel maxi
me amore p̄ns: quippe cū agnitio lumi
nis inde formet: ꝛ amor hinc: illuc luce refor
met: verisimile forte diuinam iustitiam vel
le nulli omnino mentiuz agnoscēdi: amā
diq; dei semper facultatem omnē occasio
nēq; deesse. Quoniā vero multis ante rōnis vsum morientibus: rursusq; gbusdaz
ab initio stolidis vtrunq; maligne sati ne

cessitate subtrahit: ideo consentaneū fore: facultatem eiusmodi p diuinā puidentiaz vel in hac qnqz: miro quodā pacto: vel in altera saltē vita rependi. Nego absqz propria culpa fine spei ꝑdpuo careat. Quam obrem hoīū alias: & si hic nūqz: tñ a corporibus segregatas: in illo quidē di xumus lumine: dū creatorem in creaturis agnoscūt: tanto gradatim accēdi creatoris amore: vt ad consequendā lucem certo quodam tpe disponantur tpe unquā. Qtñ sole angelice mentes tanqz in eternitate tote: momentō siue proficiant: siue deficiant. Animę vero quā iam nātr quodāmodo ad tpalia delinantes suā tempore operā peragāt: sed longioni quodā in corpore: extra vero corpus admodū breuiori. Mometo vero dūtaxat: cum primum fuerint in angelicā formę translate naturam. Ac si animę in purgatorijs constitute supplicijs: ꝺquibus in deteriorem habitū: locoqz sint: tamen ad beatitudinem vsqz resurgunt: nihil mirum videri debere: illorum animas in regione indolentie media: beatitudiniqz ꝑpmquiores posītas ad beatitudinē vsqz posse ꝓficere. Hec de infantibus maxie philosophi opinarent. Hec de his qz ab ipsa nā oino stolidi sunt. difficilior admodū ꝺq de infantibus qstio esse vr. Mi. n. si diu vixerint: aliquē circa mām: q est īfimū vniuersi: habitū cōtrahūt: qui a deo: qd est vniuersi summū: diuertere solet. Hic habitus animi comitāte & separatā adhuc forte ad materiā vertit. atqz interim auertit a deo. Beatitudo aūt nullis nisi deū cōuersis ꝓuenire ꝓsert. At vero si hi misert saltē cōuersi nullo mō ad summū fato ꝓhibente pouenirent nulla sua culpa fūt miseri: ac deus frustra cōuerti iussisset eos: q nō possent. Respondebit hic forte pipatheticus aliquis stultis ob nimiā phātasie ipetus intento nē rōnem adeo vacuisse: vt nō agendo habitū nō creauerit. Habitū vero ꝓpriū phātasie: q nō tā in aia est: ꝺq in corpe aiato: cessante statu: cōposito dissoluto. Quo efficiat: vt meo statuz: nullo ꝓhibēte nāli radio conuertat in deū: & diuinū lūme: qd vbiqz adest: accipiēs accēdat. Deinde amet accēsus & amādo vehemētius se cōuertat: breuiqz tpe nō nihil ꝓmerendo beatitudinē cōsequat. Platonici vero q habitū & in phātasia quodāmodo remanēte restare putant & in rōne illi consentiente: si mō qēqz: & tūc quidem coacta consenserit: inde transfundi rūdebant oportere prius habitū ad opposita diuertentē oino deleri: qz supius erigetur. Sed in hoc delendo tū genij: tum dei virtutē mirabilr opari. Non. n. sub diuina puidentia minus cōsultū: putsumqz esse mentibus ꝙ corpibus. Igit sicut corporibus egrotantibus: vbi natura morbū non pōt expellere: ꝓpriaqz in sanitatē & tute redire: arte medicoz cōfirmata: expellere cōsueuit: similiter & in mentibus: qbus naturalis facultas corpori habitus expurgādi resilendiqz dei deest: oipotentez medicum: vel ꝓpius nūtaxat virtute: vel ministrorū felicū ministerio feliciter vtrunqz gagere. Neqz id ꝙdē ordine carere putabunt. Ut diuina clemētia: q maxime ꝓbat in principe: hic apertissime luceat: dū & nullus absqz culpa ꝓpria ꝓdēnat: & qui extra culpā ad ꝓs merēti facultate priuat: in facultatem qñqz diuinitus restituit: facultatē inquaz tutā: quę & aberrare nō possit: & breui multō deo adiuuante promereat. Hec illi. Ut ria de pueris: stultusqz puerilter: stulte qz sentiamus: ita ū cōcludendum esse vr. Huc nos ferme pcecturalis philosophoz uat via. Sed qñ humana coniectio circa diuina sepe: multumqz fallitur: multo satius: tutiusqz cēsemus: nos sanctioribus apud tpianos ducibus obedienti humilitate cōmittere.

Conclusio.

Postquā terminus vite nō idē nobis: arqz ceteris aiantibus est a deo tributus: quemadmodum primo cōibus rōnibus: secūdo argumentationibus ꝓprijs: tertio tū signis: tū solutionibus questionum ostendimus: Summa diligentia cauendum arbitror: ne incertū hoc fugacis

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

vite momentum seculis infinitis antepo-
ponamus. ¶Deminerimus autem: si sa-
pimus: non posse nos in eternum aut be
ne esse: aut perfecte viuere: aut feliciter in
telligere: nisi eius formemur essentia: quo
create: vt essemus: accepimus eius vita vi
uamus: quo afflante: spiramus: atq; move-
mur. Eius intelligētia intelligamus ipm
perq; ipm oia: quo illustrāte: quotidie z
creata ꝓsideramus: z querimus creatorez.
¶Perueniemus aūt: deo duce: ad hunc gra
dum nature supp:emū: si mō ab ipsa mate
ria: que nature gradus est infimus: affectū
animi p viribus segregabimus. Ut ꝯtuz
ab ea discedimus: tantum accedamus ad
deum: z cui nūc posthabito fallacis huius
vite momēto: quoad possumus: viuimus
tandem eius vita viuamus in euum.

FINIS.

¶Theologia Platonica Marsilij Ficini Florentini de aiorū Imortalitate.
In omnibus que aut hic aut alibi a me tractantur
tantum assertum esse volo quantum
ab ecclesia comp:obatur.

¶Uenetijs In Aedibus Francisci Bindoni z Maphei Pa-
sini socij. Sumptibus vero ac impēsis Joānis
Baptiste de Pederzanis Brixiēsis. An
no natiuitatis dñi. 1524. Die. 3.
mēsis Nouēbris.